
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00097263 8

Scarce

17/6

NEMESIUS EMESENUS

DE

NATURA HOMINIS

GRAECE ET LATINE.

POST EDITIONEM
ANTVERPIENSEM ET OXONIENSEM,
ADHIBITIS
TRIBUS CODD. AUGUSTANIS,
DUOBUS DRESDENSIBUS, TOTIDEMQUE
MONACHIENSIBUS,
NEC NON
DUABUS VETUSTIS VERSIONIBUS LATINIS,
CONONIS ET VALLAE,
DENUO
MULTO, QUAM ANTEA, EMENDATIUS EDIDIT
ET
ANIMADVERSIONES
ADJECIT

CHRISTIAN. FRIDERIC. MATTHAEI,
PROFESSOR VITEMBERGENSIS ET COLLEGG.
IMPERIALL. ROSSICORUM ASSESSOR.

HALAE MAGDEBURGICAE,
APUD JOAN. JAC. GEBAUER.
MDCCCII.

Caspari Barthii judicium de hoc libello Nemesii.

Nemesius aureolo, immo omni auro potiore libello de Homine. Vide ejus animadversiones ad Zachariam Mitylenaeum p. 257. edit. Lips. 1655. 4.

Nihil elegantius libro Nemesii de homine. Ibid. pag. 270.

De hominis decoribus nobilem librum habemus Nemesii, Philosophi Christiani, quantivis pretii. Ibid. pag. 316.

VIRIS

SUMME REVERENDIS, ILLUSTRIBUS, CLARISSIMIS, ERUDITISSIMIS,

JOANNI CHRISTOPH. ADELUNG
CONSIL. AULICO, BIBL. ELECT. DRESD. PRAEFECTO,

FRANCISCO CAROLO ALTER
PROFESSORI VINDOBONENSI,

IGNATIO HARDT
MONACHIENSIS ELECTORAL. BIBL. PRAEFECTO,

ROBERTO HOLMES
THEOL. DOCTORI ET PROFESSORI OXONIENSI,

ERNESTO THEOD. LANGER
CONSIL. AULICO BIBL. DUCAL. GUELPH. PRAEFECTO,

JOANNI ALOYSIO MARTINI-LAGUNAE,

JOANNI GOTTLOB SCHNEIDER
PROFESSORI FRANCOFURTENSI AD ODERAM,

JOANNI MATTHIAE SCHROECKH
PROFESSORI VITEMBERGENSI,

JOANNI BAPTISTAE CASPARO D'ANSSE DE VILLOISON
PLURIUM ACADD. ET SOCIETT. LITT. SODALI,

FRIDERICO AUGUSTO WOLF
PROFESSORI HALENSI,

DANIELI WYTTENBACH
PROFESSORI LEIDENSI,

MEMORIAE ET AMICITIAE CAUSSA

HUNC LIBELLUM

CONSECRAT

CHRISTIANUS FRIDERICUS MATTHAEI.

VITEMBERGAE D. IV. MART. MDCCCII.

PRAEFATIO.

LECTORIBUS DOCTIS ET BENEVOLIS

S. P. D.

CHR. FR. MATTHAEI.

Quae de Nemeſio poſt duos ſuperiores editores dicta ſunt a Fabricio [1]), Bruckero [2]), Hallero [3]) et Schroeckhio [4]), ſummis viris, ea hic, ut nota, praetermittenda judicavi. Solum hoc noto, me tribus Codicibus Auguſtanis, duobus Dresdenſibus, totidemque Monachienſibus, ac praeterea duabus priſcis Cononis et Vallae latinis verſionibus inſtructum ad hanc editionem

 acceſ-

1) Bibl. Gr. Vol. VII. pag. 549. ſeqq.
2) Hiſt. crit. philoſoph. T. III. p. 530.
3) Bibl. anatom. T. I. p. 113. 114. Tiguri 1774. 4.
4) Chriſtliche Kirchengeſchichte. Theil 7. Seite 147-151.

acceſſiſſe. His autem copiis, de quibus paullo inferius dixi latius, ita uſus ſum, ut *textum*, quem vocant, graecum, ab Ellebodio ex duobus valde vitioſis Codicibus editum, adeoque multis in locis corruptum, ab editore Oxonienſi vero vix quinquies correctum, quantum fieri poſſet, emendatiorem ederem. Eo ergo ſpectat animadverſionum mearum pars maxima. Ut autem lectores ſcirent, quid in perpetua oratione mutaverim et correxerim, eam ob cauſſam ubique ante animadverſiones meas notavi lectiones Ellebodii a meis discrepantes. De ſingulis vocabulis ac formis dicendi non, niſi ubi neceſſe fuit, monui. Nam dicendi genus Nemeſii, in tanta etiam rerum et ſententiarum ſubtilitate et difficultate, ad intelligendum valde eſt apertum atque expeditum. Priſcorum enim ſapientum quilibet ingenioſiſſimus et doctiſſimus tum demum arbitrabatur licere ſibi nomen ſuum profiteri inter philoſophos, ſi, quae ipſe ſubtiliter et acute animadvertiſſet aut excogitaſſet, oratione poſſet exponere eleganti, culta et perſpicua. Quodſi tamen acciderit, ut adoleſcentulorum aliquis in graecis haereat aut dubitet, eo in loco autem nihil a me monitum ſit, Ellebodii interpretatione latina pro commentario uti poterit. Eam igitur vel hanc ob cauſſam immutatam ſervavi, niſi ubi ad *textum* graecum, a me auctoritate Codicum correctum, conformanda atque immutanda fuit. Scriptores veteres ab Nemeſio laudatos ſaepius ac diligentius in animadverſionibus notaſſem, niſi ita eos laudaſſet, ut ſententias potius, quam verba, retulerit. Inde

etiam

etiam accidit, ut nec editor Oxonienſis accurate et definite loca iſta indicare potuerit. Joannem Damaſcenum, qui multa ex Nemeſio hauſit, ſatis curioſe videor notaſſe. Gregorium Nyſſenum etiam, inter cujus opera caput ſecundum et tertium legitur, diligenter comparavi. Anaſtaſium Sinaïtam ex bibliotheca NOESSELTII, *Summi Viri*, accepit et in uſum meum duas quaeſtiones examinavit GREGORIUS GOTTLIEB WERNSDORFIUS, *Vir Eruditiſſimus*, qui nunc Halae commoratur. Sed Juliano Pomerio, Elia Cretenſi, Meletio Monacho et Joanne Philopono, qui in nonnullis locis adhiberi potuiſſent, hic Vitembergae, ut credibile eſt, prorſus carui. Veruntamen nec Lipſienſis bibliotheca academica opem mihi ferre potuit. Viros doctos ergo, qui copioſioribus bibliothecis inſtructi mihi bene cupiunt et de hac editione mea palam judicium laturi ſunt, humaniſſime rogo, ut ſaltem Joannis Philoponi Commentarium in tres libros Ariſtotelis de anima conſulant propter locum Ammonii pag. 41. edit. Oxon. Locus iſte fortaſſe reperietur in editione Veneta folio o. pag. 13. aut folio q. pag. 3. Hoc unum praeterea addo, quod tamen nemo ita dictum putet, ut aut mihi aliquid ambitioſius arrogarem, aut Nemeſio temere gratificarer. Legi philoſophorum graecorum multas de his ipſis rebus tam veras, quam mirabiles ſententias, item ſcriptores eccleſiaſticos graecos bene multos, in his Baſilium M., Gregorium Nyſſenum, Chryſoſtomum, Theodoretum, atque Origenem etiam, qui ſingulatim eadem argumenta ornate copioſeque expoſuerunt.

 runt.

runt. Sed iſta junctim omnia, multorum antiquiorum refutatis erroribus, uno hoc libello brevius, accuratius et ſubtilius a Nemeſio explicata ſunt. Quae vero ea ſunt? Scilicet ea, quae homini, ut homini, ſcitu ſunt maxime neceſſaria, quaeque ad recte, tranquille, conſtanter, ſapienter, beateque vivendum permultum valent. Neque enim dubito, quin is, qui hunc libellum attentius legerit ac penitus intellexerit, multum ſe ad chriſtianam ſapientiam, virtutem, pietatemque profeciſſe profiteatur. Quod quidem commodum ut ad lectores omnes redundet, ex animo opto. Scribebam Vitembergae d. VI. MART. MDCCCI.

EX-

EXPLICATIO

SIGLARUM, ET NOTITIA EDITIONUM, CODICUM, VERSIONUM AC RELIQUORUM OPERUM, QUAE IN HAC EDITIONE ADHIBITA SUNT.

Ant. Editio Antverpienſis anni 1565. 8. Hanc curavit Nicaſius Ellebodius, Casletanus, vir doctiſſimus, qui primus graeca edidit ex duobus Codicibus ac novam verſionem latinam adjecit. De utroque Codice ita habet in praefatione: *μόλις ποτὲ δυσὶν ἐνετύχομεν ἀντιγράφοις, καὶ τούτοις ἀνηκέστως διεφθαρμένοις καὶ μυρίων ἁμαρτημάτων γέμουσιν. οἷς ἐπιμελέστερον ἐπιβαλόντες καὶ τῶν ἐν ἑκατέροις ἁμαρτημάτων ἐκ τῶν παρ' ἑκατέροις ὀρθῶς ἔχειν δοκούντων καταστοχασάμενοι, κἀκ τῶν ἐνόντων ἐπιδιορθώσαντες, ὑγιεστέραν παρὰ πολὺ τῆς προτέρας τὴν πραγματείαν παρεσκευάσαμεν.* Ex his duobus ergo valde corruptis Codicibus, ut ipſe profitetur, orationem graecam primus edidit ac pro viribus ſuis conſtituit. Discrepantes lectiones autem, certe notabiliores, margini editionis adjecit. Novam autem verſionem latinam addidit, quod verſio Georgii Vallae [1]) minus ei proba-

1) Ante Vallam hunc libellum latine interpretatus fuerat Richardus Burgundio, Piſanus, qui anno 1194. obiit, et Joannes Cono Norimbergenſis. Vide Fabric. Bibl. Gr. Vol. VII. p. 550. et p. 647. Vol. VIII. p. 164. et ea, quae infra monui. Utramque verſionem Ellebodius videtur ignoraſſe. Burgundionis verſio, ut arbitror, nunquam formis typographicis fuit expreſſa. Burgundionem autem *Graeca verbum verbo reddidiſſe atque omnia barbaris vocabulis obſcuraſſe ac foedaſſe*, auctor eſt Cono in praefatione ad ſuam verſionem latinam.

probabatur. De ea enim ita cenſet in praefatione: ὁ πρώην τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς τὴν ῥωμαίων διάλεκτον μετενεγκεῖν ἐγχειρήσας Γεώργιος ὁ Βάλλης, οὐ μᾶλλον ἡρμήνευσεν ἢ συνέχεε καὶ κατήσχυνε τὸν Φιλόσοφον, καθ' ἑκάστην σχεδὸν περίοδον τῆς τοῦ Νεμεσίου διανοίας ἀποπίπτων, κἂν τοῖς κατημαξευμένοις τουτοισὶ τῶν λέξεων σχήμασιν ὑπ' ἀμαθείας γελοίως ἀπαλλάττων. Hujus editionis exempla vidi duplicis generis, quae hoc ſolo inter ſe differunt, quod pagina 181. exempla, ut videtur, prius expreſſa, poſt finem orationis graecae ſolum paginarum *cuſtodem*, ut vocant, habent, nimirum hunc M 3. In exemplis autem aliquantulum poſt expreſſis, omiſſo iſto cuſtode, continuo poſt vocabulum Τέλος notati ſunt errores typothetae, quos in hac editione tacite correxi.

Variantes lectiones utriusque Codicis hic infra inter reliquas notavi addita nota *Ant.*

Ab hac editione prorſus non differunt repetitae editiones in Auctario Ducaeano Bibliothecae Patrum Pariſ. 1624. T. II. p. 466. ſeqq. et in Bibliotheca Patrum Morelliana Pariſ. 1644. T. XII. p. 708. ſeqq.

Ox. Editio Oxonienſis e theatro Sheldoniano 1671. 8. Hujus editor, quem Fabricius putat fuiſſe Joannem Fellum, Epiſcopum Oxonienſem, expreſſit editionem Ellebodii, pauciſſimis in textu, modo tacite, modo Codicum auctoritate mutatis. Qui contulerit hanc editionem a pagina 82. et Ellebodii a p. 50., is inveniet, paginas utriusque editionis ab hoc loco ad finem convenire etiam in numero vocabulorum. Variantes lectiones editionis Antverpienſis prorſus neglexit, quod non debebat fieri. Ipſe duos Codices Oxonienſes adhibuit, quos tamen octies [2]) ſolum, quaſi obiter, laudavit. Verſionem Latinam Ellebodii pluribus in locis

ac

2) Eam ob cauſam ſe excuſat in praefatione pagina penultima: *Is certe erat Author noſter* etc.

ac plerumque temere mutavit, nec ea de re lectores admonuit. Praeterea in fine animadverſiones nonnullas adjecit, in quibus fere notavit auctores a Nemeſio laudatos. Singularia omnia hujus editionis ſuis locis indicavi in notis.

D. 1. Codex Dresdenſis bibliothecae Electoralis 1. Hunc ego bis examinavi ad editionem Antverpienſem et Oxonienſem. Eſt membranaceus Sec. XII. ut arbitror. Habet folia in 4to 81. ſeu, quaterniones decem et unum folium. Sed quaternio tertius temere inſutus eſt poſt decimum. In ſecundo etiam diſſuta ſunt folia. In hoc a manu recentiori ſcriptum eſt: *Ex bibliotheca Loeſcheriana Clodius comparavit.* Ab alia manu: *Nemeſii Epiſcopi tractatus de anima. Liber bonae notae* DC. *annorum.* Item in charta ſeparatim adjecta legitur: *Ex bibliotheca Seideliana Berol. redemit V. E. Loeſcherus D. conſtat* 8 ℞ 18 ℋ. Ex his ergo conſtat, hunc Codicem primo emtum eſſe ex bibliotheca Seidelii Berolinenſis a Valentino Erneſto Loeſchero, Superintendente quondam Dresdenſi, deinde ex bibliotheca Loeſcheri a Clodio, bibliothecario quondam Dresdenſi, in bibliothecam Electoralem. Marginibus Codicis interdum adſcripta ſunt ſcholia, ſed minoris pretii. Interdum etiam notantur variae lectiones. Habet etiam correctiones a manu recentiori, nonnunquam valde ineptas. In nonnullis partibus adeſus eſt putredine. Tamen vel ſic hic Codex inter optimos numerandus eſt.

D. 2. Codex Dresdenſis Electoralis 2. Hic eſt chartaceus Sec. XV. Habet tantum quinque folia in 8. Continet capita a 35. ad 38. in quibus de fato exponitur. Satis diligenter ſcriptus eſt. Uſus utriusque Codicis Dresdenſis contigit mihi beneficio Adelungii, Viri Illuſtris atque Eruditiſſimi.

A. 1. Illuſtris Auguſtanae reipublicae 1. in folio. Is ſcriptus eſt in charta bombycina Sec. ut videtur, XV.

 Hunc

Hunc Reiſerus in catalogo bibliothecae Auguſtanae notavit pag. 75. num. 5. Codex eſt optimae notae. Deficit tamen in fine capitis 41.

A. 2. Codex Auguſtanus 2. Membranaceus in 8. Sec. XI. aut XII. In hoc tamen folia in principio ſunt chartacea XVII. item X. in fine capitis 33. uti in variis lectionibus notavi. Haec ſcripta ſunt Sec. ut videtur, XVI. Scriba fuit diligens et Auguſtanum Codicem 1. a quo fere non diſſentit, diligenter expreſſit. In iis, quae ſcripta ſunt a manu prima in membranis, ſaepe peccatum eſt contra orthographiam. Tamen in hoc leguntur capita ultima, quae deſunt in Auguſtano 1. Quin immo poſt finem capitis 44. legitur etiam aliud cum indice hoc: Ἐν *τίνι τὸ ἡγεμονικὸν ἵδρυται.* Incipit: *Σιγάτω πᾶσα ϛοχαϛικὴ ματαιολογία.* Sed hoc ſine ullo dubio auctorem habet Gregorium Nyſſenum. Etſi autem hic Codex nunc eundem indicem habeat, quem Auguſtanus 1., tamen colligi poſſit, hunc libellum in hoc Codice olim tributum eſſe Gregorio Nyſſeno. Etenim poſt iſtud caput, quo auctior eſt hic Codex, continuo a prima manu legitur libellus Gregorii Nyſſeni cum indice: *Τοῦ αὐτοῦ γρηγορίου νύσσης περὶ ψυχῆς* 3). Incipit, *Ἐπειδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου πρὸς τὸν θεὸν μετέϛη ὁ πολὺς ἐν ἁγίοις Βασίλειος.* Accedit, quod tertia manus iſti ultimo capiti, de quo dixi, adſcripſit: *Τὸ παρὸν κεφάλαιον ιβ. ἐϛι τοῦ αὐτοῦ νύσσης ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ὧδε μὲν οὐκ ἐγράφη τελείως, ἀλλ' ἐλλείπει μέρος.*

Hos duos Codices Auguſtanos, quos mihi liberaliſſime commodavit Hieronymus Andreas Mertens, Vir Celeberrimus et Doctiſſimus, ipſe comparavi menſe Majo anni 1796. cum eſſem Auguſtae Vindelicorum. In eo tamen negotio multum adjutus ſum opera Joannis Gottlob May, Viri Eruditiſſimi ac mihi amiciſſimi.

A. 3.

3) Vide Tom. III. p. 181. edit. Pariſ. 1638.

A. 3. Auguſtanus 3. ſecundum Reiſerum pag. 88. num. 63. Hic Codex propemodum me latuiſſet. A Reiſero enim ſic notatus erat: *Adamantionis capita philoſophica.* Cum ergo ſcirem, hunc Nemeſii libellum Adamantio etiam in nonnullis Codicibus tribui, ut in altero Oxonienſi: continuo ea de re conſului Mayum meum, qui ſine ulla mora hujus quoque Codicis varias lectiones, a ſe diligentiſſime notatas, ad me transmiſit. Conſtat iſte Codex, uti ex Mayo didici, foliis LXX., quorum quaelibet pagina habet verſus 24. Forma eſt, ut vulgo vocant, 4. min. aut 8. maj. Scriptus videtur Sec. XIV. aut XV. in chartis. Indicem habet: Ἀδαμαντίωνος λόγος κεφαλαιώδης. In principio et ante ſingula capita habet indices capitum, quos ſuis locis repetii. Deficit in verbis ὑπό τινων, καὶ μηδένα. Vide edit. Antverp. pag. 161. med. Primum caput inſcribitur: περὶ φύσεως ἀνθρώπου, qui eſt index totius libri in aliis Codd. Codex eſt bonae notae. Interdum convenit notabiliter cum M. 1. interdum cum D. 1. Hujusmodi Codicem ad manus etiam habuit editor Oxonienſis, unde nonnulla tacite emendavit.

Praeterea, cum anno 1796. Monachii verſarer, vidi etiam in bibliotheca Electorali duos Codices Nemeſii [4], quos tamen, aliis negotiis impeditus, comparare non potui. Alter [5] eſt num. XXIX. chartaceus in folio Sec. XVI. Continet a folio 108. ad 159. Νεμεσίου ἐπισκόπου ἐμέσης περὶ φύσεως ἀνθρώπου. Deſinit capite 32. περὶ τοῦ ἑκουσίου, in verbis, ἐθῶν τὰ τοιαῦτα κατορθοῦται. Ejusdem nonnulla a capite 33. ad caput 37. verba ἐπιδέουσιν ἀπαράβατον, leguntur a folio 170. ad 175. Alter etiam chartaceus eſt in folio Sec. XVI. num. C. Continet Nemeſii capita de fato etc. a capite 35. ad finem libri, a folio 152. ad 170. Deinceps legitur

4) Poſtremo horum quoque variae lectiones notatae ſunt, ut hic inferius monui.

5) Hunc in notis appellavi M. 1. Alterum M. 2.

legitur etiam Nemesii nomine liber de contemnenda morte, quem novissime Demetrii Cydonii nomine edidit Kuinoel, Vir Eruditissimus, Lipsiae 1786. 8. Equidem vero nullo modo mihi persuadere possum, ut credam, hunc quoque libellum esse Nemesii. Etenim et φράσις et συνθήκη et διάνοιαι sunt dissimillimae. Sententiarum vero diversitas maxime intelligitur ex duobus argumentis, quae uterque tractavit. Alterum est, de immortalitate animi: alterum, de virtutibus et facultatibus, quibus homines cetera antecellunt animalia.

Con. notat versionem Latinam Joannis Cononis, quam hortante Beato Rhenano primum edidit Argentor. 1512. fol. Ego usus sum Gregorii Nysseni editione latina Basil. 1562. ubi hic libellus legitur a pag. 471. ad 550. De indicibus et divisione totius operis, uti apud Cononem notantur, monui infra suis locis in notis. Cono nullum integrum exemplum graecum habuit, sed tantum quaedam capita et fragmenta ex bibliotheca coenobii fratrum ord. divi Dominici Basileensi. Ergo versionem Burgundionis, quam haud dubie scriptam habuit, in multis pro arbitrio suo mutavit, adhibitis tamen in nonnullis locis graeca oratione Basilii M. in Hexaëmero, Eliae Cretensis et Jo. Damasceni. Idem notat multa ex hoc libro hausisse Thomam Aquinatem et Albertum Magnum. Cononis versionem a principio ad finem cum graeco comparavi et notatu digna in variis lectionibus indicavi. Multis in locis mihi pro Codice fuit, etsi haud pauca inepte reddiderit.

Vall. notat versionem latinam Georgii Vallae, Placentini, quae prodiit Lugduni apud Seb. Gryphium 1533. 4. A principio hujus libri legitur Gaudentii Merulae epistola, scripta Mediolani VIII. Kal. Maj. 1538. qua hunc libellum dedicavit D. Jacobo Philippo Saccho. In ea traditur, hunc Nemesium inventum esse in bibliotheca Georgii Merulae. Valla ipse de sua versione ne ver-

bum

bum quidem addidit, nisi in indice libri: *Georgio Valla, Placentino, interprete.* Quot igitur ac quibus Codicibus usus fuerit, prorsus latet. Vallam alium Codicem ad manus habuisse, quam Cononem, vel ex divisione librorum et capitum apparet. Fuit autem Codex Vallae nostro A. I. simillimus, qui est sane praestans. Hunc ipsum tamen, certe non solum, potuit exprimere, quod Codex A. I. deficit in fine capitis 41. Etsi vero Ellebodius, Conone et Valla interpres sine ulla comparatione excellentior, hanc Vallae versionem merito reprehenderit, tamen mihi contigit, ut plura loca ex ea in graeco emendare potuerim.

N. notat Gregorium Nyssenum, inter cujus opera caput 2. et 3. legitur. Vide edit. Paris. 1638. fol. Tom. II. p. 90. seqq.

Jo. notat Joannis Damasceni tomum primum editionis Lequien. Damascenus enim in libris de fide orthodoxa multa ad verbum expressit ex Nemesio. Tamen omnia ita disjecta sunt, ut difficulter inveniantur.

Cum jam totum opus absolvissem, Pater IGNATIUS HARDT, Electoralis Monachiensis bibliothecae praefectus, *Vir Summe Reverendus* atque *Eruditissimus*, utriusque codicis Monachiensis varias lectiones diligentissime ac doctissime a se notatas, ad me transmisit, quas suis locis singulas animadversionibus meis inserui. Merito igitur *Summi* illius *Viri* tantum humanitatis, doctrinae et erga me benevolentiae beneficium cum grati animi significatione hic palam praedicandum censui.

Postremo etiam FRANCISCUS CAROLUS ALTER, Philosophiae Doctor et litterarum graecarum Professor, *Vir Celeberrimus* atque *Eruditissimus* die XVIII. Jul. 1800. Vindobona de Codd. Vindobonensibus Nemesii ita ad me scripsit: *Die k. k. Hofbibliothek besitzt*

besitzt diese Handschriften von Nemesius de natura hominis. I. Cod. Theolog. Graec. LXVIII. *enthält 41. Capitel, von 1563.* II. Cod. Theolog. Graec. CXCIX. *enthält einige Fragmente, aus dem 16. Seculo.* III. Cod. Philolog. Graec. XXXIV. *enthält 38. Capitel, aus dem 16. Jahrhundert.* IV. Cod. Philolog. Graec. CLXXXI. *enthält einige Fragmente, aus dem 17. Jahrh. Da Herr Bolla und ich mit Holmesschen Arbeiten zu sehr überladen sind, so wüsste ich wirklich Niemanden, der sich der Collation unterziehen könnte. Vielleicht verdienen es auch diese junge Handschriften nicht.*

PRAE-

PRAEFATIONES

EDITIONIS

ANTVERPIENSIS ET OXONIENSIS.

ΝΙΚΑΣΙΟΣ ΕΛΛΕΒΟΔΙΟΣ

ΚΑΣΛΕΤΑΝΟΣ

ΤΩ ΠΕΡΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ ΚΑΙ ΑΙΔΕΣΙΜΩΤΑΤΩ

ΚΑΡΔΙΝΑΛΕΙ ΑΝΤΩΝΙΩ ΠΕΡΡΕΝΟΤΤΩ

ΧΑΙΡΕΙΝ.

Τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου τοῦ Νεμεσίου βιβλίον προειλόμην σοι προσφωνῆσαι, κράτιστε Ἀντώνιε Καρδινάλι, οὐ τοσοῦτον εἰς τὴν τοῦ γένους σου λαμπρότητα καὶ τὴν δόξαν ἀποβλέψας, ἣν ἔχεις ἐπὶ φρονήσει καὶ πολιτικῇ δεινότητι, πλείστων τε καὶ μεγίστων ἀξιωμάτων μετασχὼν, καὶ τῶν πρώην μὲν παρὰ Κάρλῳ τῷ αὐτοκράτορι, νυνὶ δὲ παρὰ βασιλεῖ Φιλίππῳ τῷ ἐκείνου υἱῷ μέγα δυναμένων ἐν τοῖς πρώτοις συνεξεταζόμενος, ὅσον ὑπὸ τῆς ἄλλης σου παιδείας καὶ τῆς περὶ τοὺς λόγους ἐμπειρίας εἰς τοῦτο προαχθείς· πρέπουσαν ταύτην ὑπόθεσιν τῇ φύσει σου πορίσασθαι νομίσας, εἰ τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου κατάλληλον ἕξεις τὴν ἀπὸ τῶν ἀναγνωσμάτων ὠφέλειαν. οὐδὲν γὰρ, οἶμαι, χρήσιμον, οὔτε περισπούδαστον οὕτω τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἡ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως θεωρία τε καὶ κατάληψις, δι' ἧς ἕκαστος οἷος τὴν φύσιν ἐστὶ καταμαθὼν, οἰκείως ἀνθρώπῳ καὶ πρεπόντως κοσμήσει τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν. τῶν μὲν οὖν εἰς ταύτην ἑαυτοὺς καθέντων τὴν πραγματείαν,

οὐδενὸς ἔχομεν τῶν ἀρχαίων ὅ,τι καὶ λόγου ἄξιον ὑπόμνημα, πλὴν Ἱπποκράτους. οὗτος δὲ τῶν μὲν περὶ ψυχῆς λόγων οὐ πάνυ τι φαίνεται φροντίσας, περὶ δὲ τοῦ σώματος, ὅσπερ ἦν αὐτῷ τῆς περὶ τὴν ἰατρικὴν θεωρίας σκοπὸς, τὰ πλεῖστα πραγματεύεται. Νεμέσιος δὲ οὑτοσὶ τὴν αὐτὴν Ἱπποκράτει ποιησάμενος ὑπόθεσιν, τῶν τε περὶ τοῦ σώματος ἅπτεται λόγων, ὅσον ἀπόχρη τῇ ὑποθέσει, καὶ τὸ κυριώτατον τῶν ἐν ἀνθρώπῳ προχειρισάμενος, τὴν ψυχὴν, καὶ ταύτην πολλαχῶς εἰς τὰ μόρια διελὼν καὶ τούτων ἑκάστοις ἀκριβῶς ἐπεξελθὼν, καὶ, ὡς ἐνῆν, μάλιστα ἐπεξεργασάμενος, τελεώτερόν τε ἅμα καὶ ἀληθέστερον τὸν ἀληθινὸν ὑπέγραψεν ἄνθρωπον. ἐπειδὴ δὲ τῶν πρακτικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἡ βούλησις τὸ κυριώτατον, περὶ ἧς οἱ κλεινοὶ τῶν φιλοσόφων πολλὰς κατεβάλοντο πραγματείας, ἄνωθεν τὸν περὶ τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου, προαιρέσεώς τε καὶ τοῦ βουλεύεσθαι λόγον ἀναλαβὼν, περὶ ὧν ὅ,τε Ἀριστοτέλης ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἠθικῶν καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἐν τῇ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐκδόσει σχεδὸν τοῖς αὐτοῖς ῥήμασι διαλέγονται, ἐπὶ τὸ θρυλλούμενον μέτεισι ζήτημα, τὸ περὶ εἱμαρμένης καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν. καὶ ταῦτα φιλαλήθως τε καὶ ἀκριβῶς ἐξετάσας καὶ διασκεψάμενος, τέλος ἄριστον ἐπέθηκε τῇ πραγματείᾳ, εἰς τὸν περὶ προνοίας λόγον καταλήξας, καὶ νοῦν ἔφορον καὶ πρύτανιν ταῖς κατὰ τὸν βίον πράξεσιν ἐπιστήσας, καὶ, συνελόντι φάναι, ἅπαντα τῆς ἐκεῖθεν ἀναρτήσας κηδεμονίας τε καὶ διακοσμήσεως. Τοιοῦτος μὲν ὁ Νεμέσιος οὐχ ἧττον τῆς τε μεθόδου τῶν θεωρημάτων καὶ τάξεως αὐτῶν καὶ εὐκρινείας, ἢ τῆς πολυμαθίας ἄξιος θαυμάζεσθαι. Φαίνεται γὰρ ὀλίγῳ μεταγενέστερος γεγονὼς τῶν περὶ Εὐνόμιον καὶ Ἀπολινάριον τὸν Σῦρον καὶ Βασίλειον καὶ Γρηγόριον τοὺς Καππαδόκας, ὅτε καὶ παντοδαπῶν ἦν εὐπορία συγ-

γραμ-

γραμμάτων, αἵτε κατὰ φιλοσοφίαν αἱρέσεις ἔτι παρ' Ἕλλησιν ἐσώζοντο. ὧν οὐδεμιᾷ φαίνεται προσέχων, οὔτε ταῖς ἑτέρων πιθανολογίαις ἀγόμενος, πανταχοῦ δὲ τὴν ἀλήθειαν προτιμῶν, ἐπ' ἀδείας πειρᾶται φιλοσοφεῖν, τὰ μὲν ἐλέγχων, ὅπῃ παρείκοι, τοῖς δ' ἐφιστάνων, τὰ δ' ἐγκρίνων τῶν δογμάτων. γεγονώς τε τὴν θρησκείαν χριστιανὸς, καὶ ταῦτα Ἐμέσης (ἔστι δὲ ἡ Ἔμεσα πόλις Φοινίκης) ἐπίσκοπος, πολλαχοῦ τοῦ συγγράμματος περὶ τῶν ἀρεσκόντων χριστιανοῖς πρὸς τοὺς φιλοσόφους ἀγωνίζεται, ἀποδεικτικῶς πάνυ καὶ φιλοσόφως τὴν καθ' ἡμᾶς συνιστῶν θεολογίαν, οἷον ἐκεῖνο τὸ περὶ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἑνώσεως τοῦ θεοῦ λόγου, τὸ περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, τὸ περὶ προνοίας. ἐν οἷς ἅπασιν ὀρθῶς φαίνεται θεολογῶν καὶ τῶν ἀκριβεστέρων ἐχόμενος δογμάτων. πλὴν ὅσον εἰς τὴν τῶν ψυχῶν προΰπαρξιν ἥκει, δῆλός ἐστι, τὴν Πλάτωνος καὶ Πυθαγόρου δόξαν εἰσάγων, οἷόν τι καὶ Ὠριγένης ἐπεπόνθει, καίτινες ἄλλοι τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ χριστιανῶν, ἄλλως τε τῶν περὶ φιλοσοφίαν διατριβόντων, οὔπω τότε τῆς αἱρέσεως ταύτης κοινῷ δόγματι τῆς ἐκκλησίας κατεψηφισμένης· „ἐξ ὧν καὶ δείκνυται ὁ φιλόσοφος οὗτος πρὸ τῶν τοῦ „Ἰουστινιανοῦ χρόνων βεβιωκὼς, εἴγε ἐπὶ τούτου πρῶτον τοῦ „βασιλέως αἱ τοῦ Ὠριγένους θέσεις κατεψηφίσθησαν, ἐπὶ τούτῳ „εἰς τὸ Βυζάντιον τῆς πέμπτης οἰκουμενικῆς συναχθείσης συν„όδου.„ ἔδοξε δέ μοι τὸ βιβλίον εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων διάλεκτον μεταφράσαι, τῶν φιλομαθῶν χάριν διπλὴν ποιησαμένῳ τὴν ἔκδοσιν, καὶ μηδὲ τὴν ἑλληνικὴν ὑπ' ἀρχαιότητος διαπεσεῖν κινδυνεύουσαν περιϊδεῖν. „μόλις γάρ ποτε δυσὶν ἐνετύχομεν ἀντιγράφοις, „καὶ τούτοις ἀνηκέστως διεφθαρμένοις καὶ μυρίων ἁμαρτημάτων „γέμουσιν,„ οἷς ἐπιμελέστερον ἐπιβαλόντες, καὶ τῶν ἐν ἑκατέροις ἁμαρτημάτων ἐκ τῶν παρ' ἑκατέροις ὀρθῶς ἔχειν δοκούντων

καταστοχασάμενοι, κἀκ τῶν ἐνόντων ἐπιδιορθώσαντες, ὑγιεστέραν παρὰ πολὺ τῆς προτέρας τὴν πραγματείαν παρεσκευάσαμεν. ὁ μέντοι πρώην τὸ βιβλίον εἰς τὴν Ῥωμαίων διάλεκτον μετενεγκεῖν ἐγχειρήσας, Γεώργιος ὁ Βάλλης, οὐ μᾶλλον ἡρμήνευσεν ἢ συνέχεε καὶ κατῄσχυνε τὸν φιλόσοφον, καθ᾽ ἑκάστην σχεδὸν περίοδον τῆς τοῦ Νεμεσίου διανοίας ἀποπίπτων, κἀν τοῖς κατημαξευμένοις τουτοισὶ τῶν λέξεων σχήμασιν ὑπ᾽ ἀμαθείας γελοίως ἀπαλλάττων. ἡ μὲν οὖν ἡμετέρα σπουδή τε καὶ προαίρεσις αὕτη σοι, λαμπρότατε Καρδινάλι. σὺ δὲ ταύτης ἡμᾶς ἀποδεξάμενος, δίκαιος ἂν εἴης τῶν μὲν κατωρθωμένων ἐπαινεῖν, τῶν δὲ παρειμένων συγγνώμην ἔχειν. ἔῤῥωσο. ἐκ Παταβίου. α φ ξ δ. μεταγειτνιῶνος μηνὸς τρίτῃ φθίνοντος.

NICASIUS ELLEBODIUS
LECTORI S.

Quae me ratio ad Nemefii editionem adhortata fit, Lector optime, pluribus mihi verbis exponendum effe non arbitror. Nam fi quis eft, qui veteres fcriptores e bibliothecarum latebris evocari et in afpectum lucemque proferri nolit; aut non magnum judicio fuo fructum eorum laudi tribuendum exiftimet, quorum induftriae curriculum in hoc genere ftudiorum elaboret, huic, a judicio et omnino ab humanitate derelicto, ftudere probare fe nemo debet. Sin producere veterum eruditorum libros, et ad omnium, qui literis ducuntur, cognitionem propagare rectum in primis et reipublicae fructuofum omnes judicant, fcilicet verbofius commemorandum mihi non eft, cur eam rem fufceperim, in qua verfari prae-

praeclarum esse, et hominum vitae vehementer utile, inter omnes constat. Quanquam ego quidem cum omnium doctorum monumenta, quorum duntaxat aetas ab nostra memoria longius abfuerit, emi et illustrari volo; tum vero eorum maxime, qui de philosophia et quidem Graecis literis aliquid prodidere. Nam neque praestantius esse quicquam philosophia potest, quippe cujus et praeceptis omnis vita ad honestatem laudemque conformatur; et regulis omnium artium et scientiarum rationes nituntur: et sermo Graecus (fieri potest, ut fallar, dicam tamen, quod sentio) ejusmodi est, ut hoc uno ea, quam probitatis magistram et omnium artium regulam diximus, philosophia se mortalibus explicari, ad omnemque posteritatem transmitti velit: caeterarum gentium linguis tractari nolit, vehementerque recuset. Hoc in genere cum viderem esse Nemesium, qui Graece de praecipua ac necessaria philosophiae parte, et quae proprie ad nos pertineat, hoc est, de natura hominis, apte, dilucide, erudite, et, in quo plus est positum, quam in ceteris omnibus, pie disserat; dedi operam, ut et Graecum exemplar prodiret in publicum, quod sexcentis locis, etsi in tam parvo opere credibile vix est, mirabiliter mendis inquinatum duorum vetustorum codicum ope expurgavimus: et Latina quoque interpretatio, quo omnium intelligentiae serviremus, adjungeretur. Haec pauca de consilio meo et opera, quam probari tibi cupio, nescire te nolui. De ceteris, cum leges, pro arbitrio tuo existimabis. Vale.

C. PLANTINUS LECTORI S.

Non inutilem ſtudioſis viris, neque ingratam rem facturus mihi videbar, ſi, quia Nemeſium nunc primum in lucem producimus, paucula de ipſo Nemeſio adderem; non ut illum laudem, nam bona merx, ut dicitur, praecone non eget: quid autem hoc commentario in ſimili argumento extat accuratius? ſed, ut quis ille tandem fuerit, verbo indicem. Philoſophum igitur fuiſſe et Epiſcopum, liber ejusque index teſtantur: et ex epiſtola hac Nazianzeni *), quam hic etiam adjiciendam putavi, facile intelligitur, quantae fuerit auctoritatis ac nominis philoſophus. Ex eadem perſpicuum eſt, eum floruiſſe Imperatore Gratiano ac Theodoſio, quo tempore Maximus etiam philoſophus, Libanius, Baſilius, multique alii praeſtantiſſimi viri vivebant. Meminit ipſe Origenis et Apolinarii, quos adoleſcens vidiſſe fortaſſe potuit. De loco ἐπισκοπῆς nihil comperi. Nunc ad epiſtolam. Vale.

*) Epiſtola Gregorii eſt LXXIX. quae incipit: εἴ σοι δοκῶ φορτικός. Ea vero ita comparata eſt, ut eodem jure ad quemvis alium Nemeſium ſcripta videri poſſit. Conſulto ergo eam praetermiſimus.

PRAE-

PRAEFATIO
EDITORIS OXONIENSIS[1]).

Authorem hic damus veterem, eruditum, pium, qui in Lyceo pariter et ecclesia dictaturam exercuit; naturae juxta et pietatis Antistes; in philosophiae mysteriis Epopta, fidei Episcopus. Sed nescio quo fato, humanae animae ritu, quam felicissime enarrat, reliqua cuncta dum intelligit et perscrutatur, late ipse, nec satis dignoscitur. Dissimulato ejus per quem plurimum profecerunt nomine, celebres aliquot prisci aevi scriptores, *Julianus Pomerius*, *Jo. Damascenus*, *Elias Cretensis*, *Meletius*, *Eretrius* [2]), non modo periodos plurimas, sed solidas paginas schedasque voluminibus suis inseruere. Quin leviora haec fuerint; per plura secula opus integrum titulo tenus immutatum, et philosophiae elogio auctum, *Gregorio* accessit; et inter Praesulis *Nyſſeni* scripta passim evulgabatur: quod ita factum, ut *Gregorius* deinceps apud plerosque non *Nyſſenus* ultra, sed *Emesenus* audiret; quasi ista cognominis permutatione cum nostro decideretur, et de plagii injuria satisfieret. Ita enim *Gregorium* appellatum esse, constat non modo e *Trithemii* lib. de imagine et conditione hominis; *Honorii* lib.

 de

1) Fabricius in bibliotheca Gr. Vol. VII. pag. 551. arbitratur, hunc fuisse Joannem Fellum, qui postea creatus est Episcopus Oxoniensis.

2) Eretrius nomen est gentile, non proprium viri. Puto ergo corrigendum esse: Meletius iatrosophista, qui librum de homine scripsit. vid. Fabr. bibl. Gr. Vol. VIII. p. 405.

de Ecclefiafticis fcriptoribus; *Vincentio* in Spec. Hift. lib. 14. c. 28.; *Boftono Burienfi* in fuo Catal., *Leunclavii* Pandectis Hift. Turcic. fed etiam nonnullis *Hieronymi* Codicibus typis impreffis, et plerisque MSS. Revera tractatum edidit *M. Bafilii* frater *Nyffenus*, de opificio hominis, qui, cum idem videretur cum hoc noftro, qui de natura hominis infcribitur; promtiffimo lapfu, praefertim apud librarios, qui id femper agunt, ut nominibus celebratiffimis merces fuas commendent; *Nemefius* illico in *Gregorium* tranfiit, et *Nyffenus* in *Emefenum* permutabatur.

Ut verbo dicam, quanquam vix quisquam eft, cujus effata plures fubinde citant et mutuantur; videre nondum contigit ex veteribus aliquem, praeter *Anaftafium Nicaenum* in Quaeftt. in S. Script. et *Mofen Bar-Cepham* in libro de Paradifo, qui ipfum nominatim laudaverit. Superiori quidem feculo, cum Graecae literae pulfa barbarie Europae poftliminio redderentur, *Vallae* et *Ellebodii* indiciis, et MSS. plurimorum fuffragio, appofitis etiam Criticorum calculis, diu oppreffus *Nemefius* in integrum reftituebatur. Quin et *Card. Bellarminus* de Script. eccleſ. ad annum 300. etc. obfervatione tertia in *Gregorium* ait: *libros octo de philofophia non videri effe S. Gregorii Nyffeni*, rationem addens, fatis futilem illam quidem, fcil. *Quod in lib. fecundo docet, animam non creari in corpore, fed ante corpus fuiffe creatam; qui eft error Originis.* Quafi vero non fub eadem invidia laboraret *Nyffenus*, cujus fcripta ab *Origeniftis* interpolata fuiffe author eft *Nicephorus;* imo adeo penitus *Nyffeno* calumniae labes ifta adhaefit, ut *Germano* Patriarchae neceffe effet librum integrum confcribere, ut ipfum ea de re excufaret; quod videre eft tum alibi, tum

in

in *Photii* Myriobiblo. At vero si libri octo de philosophia non sunt *Gregorii*, hanc saltem ob causam, quod docet animam non creari in corpore; mirari satis non possum, quid in mentem venerit nuperis omnibus *Nyssseni* editoribus, ut integrum secundum caput, quod operi *Nemesii* non contemnendam partem efficit, et illum ipsum de animarum praeexistentia errorem in se habet; postquam totum opus *Gregorio* justissimo judicio dudum ereptum *Emeseno* nostro addictum fuisset, etiamnum tanquam *Gregorii* genuinum foetum inter opera ejus evulgarent. Quin et pariter mirari subit, quare tractatum praedictum caput continentem, a *Burgundione* Latine editum, nec non *Cononis*, *Rhenani*, *Vallae*, *Ellebodii* curis elucubratum, denuo *Fredericus Morellus* interpretaretur, nulla laboris tam supervacui ratione reddita.

In editione *Ellebodii*, ut et *Bignaei* etiam, in biblioth. Patr. Vol. 12. hic noster *Nemesius Gregorii Nazianzeni* familiaris et Cappadociae praefectus fuisse dicitur; in cujus sententiae firmamentum epistola 79. a *Nazianzeno* ad eundem scripta in medium producitur. Debuissent quidem pari omnino jure tres aliae epistolae, nimirum 183. 184. 185. nec non et carmen satis prolixum, ad eundem scripta, in testimonium citari. *Billius* quidem, ut et alii nonnulli, minime verisimile putant, Cappadociae praefectum, hominem seculi curis addictum et a christiana pietate alienum, aut Episcopum fieri, aut librum istiusmodi, qualis hic noster est, qui prae manibus habetur, scripsisse. Quod autem ad praefecturam attinet, et nomen Christo nondum datum, facile erit reponere; rem eam non adeo incredibilem videri iis, qui noverint, quales eo ipso in seculo fuerunt *Ambrosius*,

Nectarius et *Syneſius*, cum ad ſedes ſuas promoverentur. Nec certe *Nemeſius* noſter ſacris infulis indignus prorſus habebitur, qui a *Theologo Gregorio* philoſophiae, probitatis, juſtitiae, amicitiae demum nomine, non modo laudari, ſed cum veneratione quadam ſuſpici atque coli meruerat: quem etiam utcunque olim chariſſimum, magis etiamnum charum futurum, ejusque animo penitus ceu columna aerea inſcribendum ſpondet, *ἐπειδὴ ἂν γένῃ θεοῦ καὶ σαφῶς ἡμέτερος*· ſcil. pietati chriſtianae ſe totum tradiderit; quod in carminibus denuo vaticinatur, et ceu entheo quodam furore percitus, poëma ſuum claudit:

Νεμέσσιος ὀβριμόμυθος
Καππαδόκησι τάλαντα δίκης ἰθεῖα τανύσσας,
Οὐ χρυσὸν δολόεντα καὶ ἄργυρον, οὐδὲ μὲν ἵππους
Εὐγενέτας, πτερόεντας, ἀοίδιμον εὖχος ἔχοντας,
Ὤιχετ' ἄγων, πλοῦτος γὰρ ἀνούτατος· ἀντὶ δὲ πάντων
Μάργαρον αἰγλήεντα μέγαν λῄσατο Χριστόν.

His addere licebit, plurima eſſe indicia eaque non contemnenda, quae ſcriptorem hunc *Nazianzeni* ſeculo addixerint: nimirum primo in loco totus fere eſt in controverſiis, quae ea tempeſtate in eccleſia verſabantur, *Origeniſtarum* intelligo, *Apollinariorum* et *Eunomianorum* haereſibus refellendis. Secundo authores ſolum citat, qui ante quadringenteſimum annum a Chriſto inclaruere. Demum ſcripti ipſius character nobiliſſimorum ingeniorum feraciſſimum illud ſeculum ſapit; ubi ethniciſmus jam expiraturus ultimos ſuos conatus videtur edidiſſe, et ſub *Hieroclis*, *Plotini*, *Jamblichii*, *Porphyrii* et reliquorum, qui ab *Eunapio* memorantur, praeſidiis, philoſophiam chriſtianiſmo oppoſuit: ut ex altera parte eadem tempeſtate auſpiciis non minoribus, ab *Athanaſio*, *Baſi-*

Basilio, *Ephremo Syro*, *Nyssseno*, *Nazianzeno*, *Epiphanio*, idem christianismus philosophiae etiam suppetiis defendebatur. Sed in re tam lubrica certi aliquid statuere, nimiae esset audaciae; praesertim quando nihil prohibet, plures fuisse *Nemesios*, eosque philosophos et christianos circa *Nazianzeni* tempora. Certe in *Isidori Pelusiotae* scriptis *Nemesii* etiam cujusdam mentionem occurrere, et quinque epistolas nomini isti dicatas reperiri, satis constat; scil. Νεμεσίῳ. lib. 2. epist. 134. lib. 4. epist. 33. et lib. 5. epist. 36. Νεμεσίῳ Πραίτωρι. lib. 1. epist. 44. et demum Νεμεσίῳ Μαστριανῷ. lib. 4. epist. 81. Quae quidem utrum unum aliquem, an diversos designent; an ad authorem nostrum ullatenus spectent, aliorum sit judicium. Mihi quidem, ut, quae sentiam, libere eloquar, verisimillimum prorsus videtur, *Nemesium* hunc nostrum vixisse demum appetente quarto seculo, scil. ante aut *Nestorii*, aut *Eutychetis* tempora; hoc est, antequam *Paulus Emesi* sedisset; eum intelligo, qui adversus *Nestorium* re strenue gesta eo nomine a *Cyrillo Alexandrino* cumulatissime laudari meruit, et ab historicis ecclesiasticis passim celebrari. Hujus rei indicium non leve statuo, quod cum cap. 3. *περὶ ἑνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος* verba facturo, de hypostatica unione deitatis cum humanitate in persona Servatoris nostri mentio incidisset; contra *Eunomium* aperte disputat his verbis, *καθαρῶς ἀσώματος φύσις χωρεῖ μὲν ἀκολύτως διὰ πάντων, δι' αὐτῆς δὲ οὐδὲν, ὥστε τῷ μὲν χωρεῖν διὰ πάντων ἡνῶσθαι, τῷ δὲ μηδὲν δι' αὐτῆς, μένειν ἄμικτον καὶ ἀσύγχυτον·* quae quidem, si ea tempestate *Nestorius* aut *Eutyches* dogmata sua evulgassent, multo opportunius adversus ipsos fuissent intentata; quippe qui altioris longe subsellii haeresiarchae, et *Eunomium* multis parasangis antegressi, totum

tum fere chriſtianum orbem, orientem praeſertim, turbavere. Et quidem pauculis iſtis, quae laudavi, verbis, utriusque iſtius nefariae haereſeos jugulum ipſum manifeſte petitur. Cum enim *Neſtorii* venenum in hoc poni aſſerebat *Epheſina Synodus*, quod naturam humanam divinae ἡνωθῆναι κατὰ σχέσιν dixerit: ait *Nemeſius*, reali intimoque nexu conjungi, τῷ μὲν χωρεῖν διὰ πάντων ἡνῶσθαι. Quinimo quando e contra *Eutyches* domini noſtri naturas omnino confunderet, ipſiſſimis *Nemeſii* verbis *Synodus Chalcedonenſis* decernit, quod ſit ἄμικτος καὶ ἀσύγχυτος: quod pariter dicendum de omiſſa penitus in longa de libero arbitrio diſputatione *Pelagianiſmi* mentione. Quanquam enim in occidente potiſſimum graſſata eſt illa peſtis, reliquas tamen orbis chriſtiani regiones utique afflaverat; ſiquidem anno Chriſti 415. Synodus in *Pelagii* et *Caeleſtii* cauſa *Diospoli Palaeſtinae* celebrabatur: maturius etiam Hieroſolymis, ſi Oroſio fides in libello de arbitrii libertate ita teſtanti.

Quin et mantiſſae loco addere licebit, ſiquidem poſt quartum ſeculum προϋπάρξεως dogma male in eccleſia audire coepit, et tandem *Juſtiniani* aevo a *Synodo Conſtantinopolitano* prorſus damnabatur; fieri non poteſt, ut ita ſecure de illo philoſopharetur *Nemeſius*, ſi quidquam ea ex parte, illa tempeſtate, qua is ſcripſerat, fuiſſet definitum.

Sed de authore noſtro hactenus; de ſcripto ipſo nonnulla ſuperſunt dicenda. Et quidem ſi lectionis varietas, verborum delectus, rationum pondus, judicii tenor, methodi ordo, diſputandi acumen, argumenti demum dignitas, et (quod ad gratiam ineundam non levis eſt momenti,) ſumma cum rebus noſtris neceſſitudo, tracta-

tractatum aliquem lectoribus ſuis conciliare poterit; utique hic fuerit longe commendatiſſimus.

Unicum vel adhuc omiſi, hoc tamen ſeculo minime praetereundum; ſi in philoſophia naturali, medicina et anatome, inventa nova ad palatum faciant, nec hac ex parte deſtituimur. Habemus hic praeſto, et jure merito pro noſtris vendicamus ea, propter quae pridiani aliquot in re literaria heroës criſtas erigunt, et aeternitatem nominibus ſuis ſpondent poſtulantque. Doctiſſimus *Sylvius* in diſputationibus medicis non ita pridem editis, cum adverſariis quibusdam ſatis acriter contendit, utri ex iis hypotheſeos cujusdam laus et decus, de uſu bilis in corporibus animantium, debeatur. Ut pax deinceps inter eos componi poſſit, ſciant, velim, rem totam ab authore noſtro, ante mille et tercentum fere annos, non propoſitam modo, ſed et accurate enarratam; capite nimirum 28. p. 225. Si haec autem leviora videantur, quid demum dicemus, ſi ratio circulationis ſanguinis, in quo uno invento ſeculum hoc tantopere ſe effert, *Nemeſio* dudum ſit agnita, verbisque ſatis ſignantibus adumbrata? Conſulat lector cap. 24. p. 209. et dijudicet, num temere haec dicantur. A pluribus recenſendis ſuperſedeo; hoc tantum nunc agimus, quod propolae faciunt, qui Attalicas veſtes et Mileſia periſtromata venalia proponunt: tapetis alicujus oras fimbriamque oſtendimus, non volumina omnia objicimus et explicamus.

Audacter dixerim, quisquis hypomnema hoc non prorſus negligenter evolverit, eum plurima reperturum, eaque non levis momenti, quae apud neotericos magiſtros, quibus ſolenne habetur ſcribere ſemper, nunquam legere, omnino nova videbuntur.

Quod

Quod ad editionem ipſam attinet, breviter profiteor, me id egiſſe, ut librum egregium, paucis admodum cognitum, et aut ſitu tenebrisque obſitum, aut ſaltem in Patrum bibliotheca ſub arcta cuſtodia habitum, et ſervilem in morem catenatum, libertate donarem; et ſtudioſae juventutis familiari convictui commendatum redderem. Quinimo luxatum eum, ſaepiusque mutilum, duorum MSS. ope, nec non authorum collatione, quos aut ipſe paſſim laudat, aut qui ipſum compilarunt, ſubinde reſtituerem; recenſita aliquando, ubi res id maxime poſtulabat, et per otium licuit, latina verſione: adjectis etiam quibusdam annotationibus; quae omnia quanti ſint pretii, noſtrum non fuerit pronunciare.

Is certe erat author noſter, qui editoris diligentiſſimi curas exigeret: non quales meae fuerant, aliorum arbitriis perpetuo obnoxiae, et proinde interciſae ſemper, et deſultoriae.

At aequi bonique conſulat Amicus Lector, et inter legendum ſaepius meminerit, ſuam hic ubique rem agi; ſcil. hic loci exhiberi, non *Carteſianum* automaton, fictilem teſtam, ligneamve machinam, quae ſeculi hujus *Promethei* et fabriles *Daedali* finxere: ſed vivam dei viventis imaginem, numinis omnipotentis ectypum; quae mundi architectum condere, virumque chriſtianum deſcribere, non dedeceret. Alii ad ſpeculum ſe contemplentur, palpebras intingant, dentes inſtaurent, faciem medicentur, capillitium, duplici nomine alienum, vexent torqueantque; Tu interim, bonae mentis Candidate, ad politiſſimum hoc κάτοπτρον teipſum exigas, corporis opes, animae praerogativas, naturae univerſae dotem, in tabulas atque cenſum referas: pudeatque divinum animal, ſummi numinis, mundi univerſi, quod-

que

que illis proximum, ſui ipſius contemplationi natum; ad brutorum ſtudia et delectamenta deſcendere. Quin dignam natalibus ſumas ſuperbiam; divitiis, honoribus, voluptatibus, corporisque illecebris quibuscunque inſuper habitis, veritatem et virtutem ambias unice et conſecteris. Tantum te in ſcientia profeciſſe credas, quantum in moribus fueris emendatior; eo usque doctum, in quantum bonum; ita philoſophum, ut chriſtianum. Parentes quidem noſtri praepoſtera gula, priusquam vitae arborem delibaſſent, ſcientiae fructus devorantes, mortem ſibi poſterisque ſuis arceſſivere; nos vice verſa ſcientiarum ſurculos vitae arbori inſerentes, non innocuas modo, ſed et ſalutares dapes, imo aeternitatem ipſam epulabimur.

JO.

JO. ALBERTUS FABRICIUS
DE
NEMESIO
EX
BIBL. GRAECAE Vol. VII. pag. 549. seqq.

Nemesius [1]) Emesenus in Phoenicia Episcopus non confundendus cum Nemesio, qui antea a Christo alienus Cappadociae praefectum egit, ad quem Gregorii Nazianzeni epistolae 79. 183. 184. 185. et carmen LXI. Tom. 2. pag. 140. ubi eum tanquam legum peritum celebrat, atque, ut desinat idola colere, hortatur: tamen sub idem tempus [2]) antequam adhuc Pelagii, Nestorii et Eutychis haereses ecclesiam turbarent, scripsisse videtur librum, qui exstat, certe insignem et praeclarum de natura hominis, περὶ φύσεως ἀνθρώπου. Nemesio eum Episcopo Emeseno tribuunt Codices plures MSS., Anastasius item Nicaenus quaestionibus in S. Scripturam, et Moses Barcepha cap. 20. libri de paradiso. Multa ex illo ad ver-

1) Alii Nemesii duo vel tres, ad quos Isidori Pelusiotae epistolae. Nemesii etiam legum periti mentio apud Aeneam Gazaeum epistola 20. Fuit et Nemesius presbyter Alexandrinus, qui depositioni Arii subscripsit. Nemesius Aegyptius Martyr, quem memorant Martyrologia 19. Nov. In Eusebii codicibus VI. 41. Hist. p. 240. est Nemesion.

2) Confer eruditam praefationem editioni Nemesii Oxoniensi praemissam. Pamelium, qui ad Tertull. de anima cap. 5. Nysseno hunc librum tribuere mavult, quo inclinare etiam videtur Mich. le Quien ad Damascenum T. I. p. 196., refellit Theophilus Raynaudus erotematibus de bonis et malis libris p. 150. Vide et Hieron. Mercurialem IV. 4. Var. lect., Rob. Coci censuram vet. scriptorum pag. 150., Casp. Barthium ad Claudian. pag. 859. et ad Zach. Mytilenaeum pag. 257. 270.

verbum, licet haud nominato, Julianus Pomerius, Jo. Damafcenus, Elias Cretenfis, Meletius Monachus, Adamantius five Adamantion in λόγῳ κεφαλαιώδει MS. et Jo. Grammaticus ad Ariftot. de anima. Turrianus in fcholiis ad Jo. Cyparisfiotae decad. V. cap. 9. citat Nemefium Adamantium lib. 2. de homine. Et fub Adamantii Nemefii nomine exftat MS. in bibl. Bodlejana Cod. 82. Barocc. Gregorio Nyffeno a nonnullis adfcribi contigit, quod Nyffenus etiam librum hujus argumenti compofuiffet. Hinc viciffim Gregorius pro *Nyffeno* quibusdam *Emefenus*. Feruntur etiam inter Nyffeni fcripta in editionibus antiquis libri octo de philofophia, quos poft Burgundionem Pifanum [3]), qui A. C. 1194. obiit, latine interpretatus eft Bafileae A. 1512. Beato Rhenano hortante Johannes Cono Norimbergenfis. Neque hi octo libri tantummodo idem cum Nemefii fcripto opus funt, fed etiam λόγοι five libelli duo de animo, quos cum Federici Morelli verfione exhibent Graecolatinae Nyffeni editiones, nihil funt aliud, quam cap. 2. et 3. libri Nemefiani. Quam peritus phyfices et anatomes fuerit Nemefius, fatis hoc libro prodit, quo de ufu bilis [4]), de fplene, renibus, glandulis, et de admiranda fanguinis periodo ac [5]) circuitu, ea

3) De hoc Burgundione, qui Chryfoftomi etiam nonnulla et Damafcenum de fide orthodoxa latine vertit, dixi infra p. 647.

4) Cap. 28. ἡ δὲ ξανθὴ χολὴ etc. Adde, fi placet, quae ibi fequuntur.

5) Cap. 24. Confer Clariff. Almelooveenii inventa novantiqua §. XXVIII. unde patet minus aequum fuiffe, ingeniofum licet, illum antiquae aetatis detractorem, quo judice, antequam Guil. Harvei oriretur ingenium,

on ignoroit jusqu'aux routes certaines
Du Maeandre vivant qui coule dans les veines.

ea etiam tradit, in quibus veluti eximiis inventis placuerunt ſibi recentium temporum ingenia.

Editiones Nemeſii.

Latine, Georgio Valla interprete apud Seb. Gryphium 1538. 4. Ellebodio judice Valla *οὐ μᾶλλον ἡρμήνευσεν ἢ συνέχεεν καὶ κατήσχυνε τὸν Φιλόσοφον, καθ' ἑκάστην σχεδὸν περίοδον τῆς τοῦ Νεμεσίου διανοίας ἀποπίπτων.*

Ex Nicaſii Ellebodii Casletani meliore verſione ſaepius prodiit in bibliothecis Patrum, ut in noviſſima Lugdunenſi T. VIII. pag. 619.

Graece primus edidit e duobus MSS. et ad calcem voluminis latinam verſionem ſuam adjunxit Nicaſius Ellebodius. Antverp. apud Chriſtoph. Plantinum 1565. 8.

Inde Graece et Latine prodiit in auctario Ducaeano bibliothecae Patrum Pariſ. 1624. Tom. 2. pag. 466. et in bibliotheca Patrum Morelliana A. 1654. Tom. 12. p. 748.

Denique cum eadem Ellebodii verſione, ad duos MSS. caſtigatus et docta praefatione notisque auctior nitide recuſus eſt Oxonii e theatro Scheldoniano 1671. 8. curante, ni fallor, Jo. Fello, Oxonienſi deinde Epiſcopo. Confer Martini Kempii bibl. theologicam Anglor. pag. 514. In notis illis Nemeſius ſubinde defenditur ut pag. 42. adverſus Pelagianiſmi, et p. 20. Origeniani de animarum προϋπάρξει erroris criminationem. Jo. Launojus de varia Ariſtotelis fortuna pag. 24. *Videtur Nemeſius Origenianae de animarum ortu ſententiae nonnihil favere. Quicquid id eſt, naevus in candidiſſimo pectore non multum deformitatis importat.*

Ex Nemeſii Emeſeni Epiſcopi ſermone de providentia vide quae affert Anaſtaſius Sinaita quaeſt. 18.

NEME-

ΝΕΜΕΣΙΟΥ,

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΜΕΣΗΣ,

ΠΕΡΙ

ΦΥΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΚΕΦ. Α.

Τὸν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς νοερᾶς καὶ σώματος ἄριστα κατεσκευάσθαι καὶ οὕτω καλῶς, ὡς οὐκ ἐνεδέχετο ἄλλως Edit. Ant. p. 9.

VARIAE LECTIONES ET ANIMADVERSIONES.

Νεμεσίου περὶ φύσεως ἀνθρώπου. Editio Ant.] Νεμεσίου ἐπισκόπου ἐμέσης περὶ φύσεως ἀνθρώπου. Ox. Ἀδαμαντίωνος τοῦ καὶ νεμεσίου, ἐπισκόπου ἐμέσης. Et: λόγος κεφαλαιώδης. Cod. unus Ox. Νεμεσίου ἐπισκόπου ἐμέσης περὶ φύσεως ἀνθρώπου λόγος κεφαλαιώδης. A. 1. De Codice A. 2. et 3. vide notitiam Codicum. Νεμεσίου ἐπισκόπου περὶ φύσεως ἀνθρώπου λόγος κεφαλαιώδης. D. 1. Νεμεσίου ἐμέσης περὶ εἱμαρμένης. (Nam hic habet ſola capita de fato.) D. 2. D. Gregorii Nyſſeni Epiſcopi Philoſophiae libri octo, Joanne Conone Norimontano interprete. Liber primus de homine. Cap. 1. De homine, ex quibus ſit compoſitus, tum de ordine et communione ad coeteras creaturas. Con. Nemeſii philoſophi clariſſimi de natura hominis liber. Cap. 1. De anima et corpore. Vall. Nomen urbis eſt ἔμισα et ἔμεσα. Inde ἐμισαῖος et ἐμεσηνός. Vide Steph. de urbibus in ἔμισα. Occurrit etiam ἔμισσα. Sic eſt in epiſtola Libanii 766. in Codice Moſquenſi, ad quem locum vide Wolfium pag. 363.

κατεσκευάσθαι] κατεσκευασμένον. M. 1. D. 1. A. 2. 3. *Definitum*. Vall. Etſi ita intelligi poſſit εἶναι, tamen lectio vulgata praeferenda propter proximos infinitivos, qui particula καὶ junguntur. Mox, καὶ οὕτως καλῶς. D. 1. Sed hujusmodi poſtea neglexi. In pluribus autem aliis Codd. reperi οὕτως ante conſonam.

ἐνεδέχετο ἄλλως] ἐνεδέχετο καλῶς ἄλλως. Sed ἐνεδ. ex correctione primae, ut videtur, manus. Antea, credo,

 fue-

γενέσθαι καὶ συνεστάναι, πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἔδοξε. τοῦ δὲ νοερὰν λέγεσθαι τὴν ψυχὴν ἀμφιβολίαν ἔχοντος, πότερον προσελθὼν ὁ νοῦς τῇ ψυχῇ, ὡς ἄλλος ἄλλῃ, νοερὰν αὐτὴν ἐποίησεν, ἢ τὸ νοερὸν ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ καὶ φύσει κέκτηται, καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτῆς τὸ κάλλιστον μέρος, ὡς ὀφθαλμὸς ἐν σώματι· τινὲς μὲν, ὧν ἐστι καὶ Πλωτῖνος, ἄλλην εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ ἄλλον τὸν νοῦν δογματίσαντες, ἐκ τριῶν τὸν ἄνθρωπον συνεστάναι βούλονται, σώματος, καὶ ψυχῆς, καὶ νοῦ. οἷς ἠκολούθησε καὶ Ἀπολινάριος ὁ τῆς Λαοδικείας γενόμενος ἐπίσκοπος. τοῦτον γὰρ πηξάμενος τὸν θεμέλιον τῆς ἰδίας δόξης καὶ τὰ λοιπὰ προσῳκοδόμησε κατὰ τὸ οἰκεῖον δόγμα. τινὲς δὲ οὐ διέστειλαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὸν νοῦν· ἀλλὰ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἡγεμονικὸν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

fuerat ἐνδέχεται. D. 1. ἐνδέχεται ἄλλως. M. 1. οὐκ ἐνδέχετο. (Sic.) A. 3. Additum καλῶς mihi non difplicet. Sic infra pag. 65. καὶ ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐνδέχοιτο καλῶς. et pag. 163. ὡς οὐχ οἷόντε ἄλλως καλῶς ἔχειν. pag. 166. ὡς ἂν μόνως καλῶς ἔχοι.

καὶ συνεστάναι] ἢ συνεστάναι. A. 1. 2. καὶ συνεστάναι. D. 1. Malim ἤ. Eft enim aliquid difcriminis inter γενέσθαι et συνεστάναι.

ἔδοξε. τοῦ δὲ νοερὰν] ἔδοξεν. ἐκ τοῦ δὲ νοεράν. D. 1.

ἔχοντος, πότερον] ἔσχον. πότερον. D. 1. προσελθὼν, *fubiens.* Vall.

ὡς ἄλλος ἄλλῃ] ὡς ἄλλῳ ἄλλῃ. A. 2. Paullo poft ἡ, ante ψυχὴ, abeft. M. 1.

ὀφθαλμὸς ἐν σώματι] ἐν abeft. A. 2. Paullo poft δογματίσωνται, loco δογματίσαντες. M. 1. Idem mox poft τριῶν addit δέ.

συνεστᾶναι] συνεστάναι, uti paullo ante. Iidem.

ἀπολλινάριος] ἀπολινάριος. D. 1. A. 1. 2. Atque ita alibi etiam in optimis Codd. reperi. Mox, λαοδικίας. A. 2.

τοῦτον γὰρ πηξάμενος] πρότερον γὰρ πηξ. A. 1.

τῆς οἰκείας δόξης] τῆς ἰδίας δόξης. D. 1 A. 2. M. 1. Idem utrumque valet. Sed ita bis eft οἰκεῖος.

διέστειλαν] διεστείλαντο. A. 1. 2. Nemefius p. 21. ἵνα καὶ ἀπὸ τούτων διαστείλωσι τὸν ἄνθρωπον. p. 49. διαστέλλουσι τὴν ἑκάστου φύσιν. Philo p. 100. C. πραγμάτων διαφορὰς διαστέλλειν.

εἶναι τὸ νοερὸν ἡγοῦνται. Ἀριστοτέλης δὲ τὸν μὲν δυνάμει νοῦν συγκατεσκευάσθαι τῷ ἀνθρώπῳ, τὸν δὲ ἐνεργείᾳ θύραθεν ἡμῖν ἐπεισιέναι δοξάζει, οὐκ εἰς τὸ εἶναι καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου συντελοῦντα, ἀλλ' εἰς προκοπὴν τῆς τῶν φυσικῶν γνώσεως καὶ θεωρίας συμβαλλόμενον. κομιδῇ γοῦν ὀλίγους τῶν ἀνθρώπων καὶ μόνους τοὺς φιλοσοφήσαντας τὸν ἐνεργείᾳ νοῦν ἔχειν διαβεβαιοῦται. Πλάτων δὲ οὐ δοκεῖ λέγειν τὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸ συναμφότερον, ψυχὴν καὶ σῶμα, ἀλλὰ ψυχὴν σώματι τοιῷδε χρωμένην, ἀξιοπρεπέστερον φανταζόμενος τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ αὐτόθεν ἡμᾶς ἐπιστρέφων ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς μόνης θειότητα καὶ ἐπιμέλειαν, ἵνα τὴν ψυχὴν ἑαυτοὺς εἶναι πιστεύοντες τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ μόνα διώκωμεν, τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὐσέβειαν, καὶ μὴ τὰς τοῦ σώματος ἐπιθυμίας ἀγαπήσωμεν, ὡς οὐκ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

συγκατεσκευάσθαι] συγκατεσκευᾶσθαι. D. 1. συγκατασκευάσθαι. A. 2. Paullo post τῶν φυσικῶν reddidit *naturarum*. Con.

διαβεβαιοῦται] διαβεβαιοῦνται. D. 1. A. 1. *Confirmentur*. Vall.

οὐ λέγει] οὐ δοκεῖ λέγειν. D. 1. A. 1. 2. *Visus est dicere*. Vall.

τὸ ἀξιοπρεπέστερον] τὸ abest. D. 1. A. 1. 2. ἀξιοπρεπέστερον τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον. In marg. Ant. *Praestantiora*. Vall. Vide mox.

τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον] τὰ κατὰ τὸν ἄνθρ. D. 1. A. 1. 2. 3.

πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς] ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Mox, μόνην. A. 2.

θειότητα] non videtur esse hujus loci. Conjicio, οἰκειότητα, quod συνάφεια videtur postulare. Con. reddidit, *curam et sollicitudinem*. Forte ergo θεραπείαν legit. *Solius animae divinitatem*. Vall. M. 1. exhibet θειοτάτην ἐπιμέλειαν.

ἑαυτοὺς εἶναι] syllaba ους ex correct. D. 1.

μόνα διώκωμεν] μόνα καταδιώκωμεν. M. 1. μόνα μεταδιώκωμεν. A. 1. 2. Post μόνα ab alio insertum τα. Haud dubie voluit μετα. D. 1. μεταδιώκωμεν probandum videtur, etsi alterum idem exprimat.

ἀγαπήσωμεν] ἀναπείσωμεν. M. 1.

οὔσας ἀνθρώπου, ἢ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζώου μὲν προηγουμένως, ἀνθρώπου δὲ ἑπομένως, ἐπειδὴ καὶ ζῶον ὁ ἄνθρωπος. καὶ ἄλλως δὲ κυριωτέρα τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ πᾶσιν ἀνθρώποις εἶναι καθωμολόγηται. ὑπὸ ταύτης γὰρ, ὡς ὄργανον, κινεῖται τὸ σῶμα. δηλοῖ δὲ ὁ θάνατος. χωρισθείσης γὰρ τῆς ψυχῆς ἀκίνητον μένει τὸ σῶμα παντελῶς καὶ ἀνενέργητον, ὡς, τεχνίτου χωρισθέντος, ἀκίνητα μένει τὰ ὄργανα. γνώριμον δὲ, ὅτι καὶ τοῖς ἀψύχοις κοινωνεῖ, καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ζώων μετέχει ζωῆς, καὶ τῆς τῶν λογικῶν μετείληφε νοήσεως. κοινωνεῖ γὰρ τοῖς μὲν ἀψύχοις κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων κρᾶσιν· τοῖς δὲ φυτοῖς κατά τε ταῦτα καὶ τὴν θρεπτικὴν καὶ σπερματικὴν δύναμιν· τοῖς δὲ ἀλόγοις καὶ ἐν τούτοις μὲν, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ κατά τε τὴν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀνθρώπου ἢ ἄνθρωπος] ἀνθρώπου ἢ (id eſt, ἤ. nam jota ſubſcriptum omittit.) ἄνθρωπος. D. 1. ἀνθρώπου ἢ ἄνθρωπον. A. 1. 2. 3. Haec peſſime corrupta et turbata apud Con. *Utpote quae hominis aut hominem conſtituentia non ſunt.* Vall. Mox δὲ abeſt. A. 3.

καὶ ἄλλως δὲ] καὶ ἄλλω δέ. vitioſe. D. 1. Mox vitioſe καθωμολογεῖται. M. 1.

ὑπὸ ταύτης γὰρ] ἀπὸ, loco ὑπό. D. 1. M. 1. Non male. Ita enim evidentius initium motus notatur.

δηλοῖ δὲ ὁ θάνατος] in marg. ab alia manu additum. D. 1. Mox μένει Vall. reddidit *jacet*, et altero loco *jacent*.

καὶ τοῖς ἀψύχοις] v. Jo. p. 179. D.

ἀλόγων μετέχει ζωῆς] ἀλόγων ζώων μετέχει ζωῆς. D. 1. A. 1. 2. 3. *Animalibus* habet etiam Con. *Animantibus*. Vall. Paullo ante poſt κοινωνεῖ videtur excidiſſe, καὶ τοῖς φυτοῖς. Mox enim ſeparatim notat ἄψυχα et φυτά.

κοινωνεῖ γὰρ] κοινωνεῖ μὲν γάρ. Sed μὲν punctis notatum. A. 2.

στοιχείων κρᾶσιν] Sic, ſed ex correct. κράσιν. D. 1.

καὶ σπερματικὴν] καὶ τὴν σπερματικήν. A. 1. 2. θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν καὶ σπερματικὴν ἤγουν γεννητικὴν δύναμιν. Jo. p. 180.

ἐπιμέτρου δὲ κατά τε] ἐπιμέτρου δέ· κατά τε. D. 1. γε, loco τε. M. 1. ἐξ ἐπιμέτρου, id eſt, πολὺ πλέον, μᾶλλον. Poſt ἐπιμέτρου δὲ pergit Jo. p. 180. ita: κατὰ τὴν ὄρεξιν,

καθ' ὁρμὴν κίνησιν καὶ κατὰ τὴν ὄρεξιν καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν αἰσθητικὴν καὶ ἀναπνευστικὴν δύναμιν· ταῦτα γὰρ ἅπαντα κοινὰ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐστὶν, εἰ καὶ μὴ πᾶσι πάντα. συνάπτεται δὲ διὰ τοῦ λογικοῦ ταῖς ἀσωμάτοις καὶ νοεραῖς φύσεσι, λογιζόμενος καὶ νοῶν καὶ κρίνων ἕκαστα, καὶ τὰς ἀρετὰς μεταδιώκων, καὶ τῶν ἀρετῶν τὸν κολοφῶνα τὴν εὐσέβειαν ἀσπαζόμενος. δι' ὃ καὶ ὥσπερ ἐν μεθορίοις ἐστὶ νοητῆς καὶ αἰσθητῆς οὐσίας. συναπτόμενος κατὰ μὲν τὸ σῶμα καὶ τὰς σωματικὰς δυνάμεις τοῖς ἀλόγοις ζώοις τε καὶ τοῖς ἀψύχοις, κατὰ δὲ τὸ λογικὸν ταῖς ἀσωμάτοις οὐσίαις, ὡς εἴρηται πρότερον. ὁ γὰρ δημιουργὸς ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἔοικεν ἐπισυνάπτειν ἀλλήλαις τὰς διαφόρους φύσεις, ὥστε μίαν εἶναι καὶ συγγενῆ τὴν πᾶσαν κτίσιν. ἐξ οὗ μάλιστα δείκνυται εἷς ὢν ὁ πάντων τῶν ὄντων δημιουργός. οὐ 11

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὄρεξιν, ἤγουν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ κατὰ τὴν καθ' ὁρμὴν κίνησιν. Vall. καθ' ὁρμὴν κίνησιν reddidit: *motu, impulſu.*

ταῦτα γὰρ ἅπαντα] τ. γ. πάντα. D. 1. Paullo poſt συνάπτεσθαι. M. 1.

διὰ τοῦ λογικοῦ] διὰ μὲν τοῦ λογικοῦ. D. 1. ἀσωμάτους φύσεις, ut alii, appellat angelos. Laudat haec Jo. p. 180. B.

δι' ὃ καὶ] διὸ καί. D. 1. A. 3. καὶ, poſt ὥςπερ, habet M. 1.

ἐστὶν αἰσθητῆς καὶ νοερᾶς] ἐστι νοητῆς καὶ αἰσθητῆς. D. 1. A. 1. 2. Con. Poſt αἰσθητῆς addit, καὶ αἰσθητικῆς, M. 1. A. 3. Interpres haud dubie voluit, *ſenſum habentis*, loco *moventis.*

κατὰ τὸ σῶμα] κατὰ μὲν τὸ σῶμα. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. *corpore quidem.* Vall.

τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ τοῖς ἀψύχοις] τοῖς ἀλόγοις ζώοις τε καὶ ἀψύχοις. D. 1. A. 2. Ita ſaltem τοῖς, ante ἀψύχοις, addendum. Atque ita habet M. 1. A. 3. Diſtingui etiam poſſit: τοῖς ἄλλοις ζώοις τε καὶ ἀψύχοις. Sic A. 2. *Rationis expertibus.* Con. *Aliis animantibus.* Vall.

ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον] id eſt, paullatim, gradatim. Con. ita: *conditor enim deus decenter.* Ac ſi legerit, θεὸς ἐκ τοῦ κατὰ λόγον. Male! *Rerum omnium creator deus.* Vall.

γὰρ μόνον ἥνωσε τὴν ὕπαρξιν τῶν κατὰ μέρος ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ ἕκαστα πρὸς ἄλληλα συνήρμοσεν οἰκείως. ὥσπερ γὰρ ἐν ἑκάστῳ τῶν ζώων ἥνωσε τὰ ἀναίσθητα τοῖς αἰσθητικοῖς, ὀστοῦν καὶ πιμελὴν καὶ τρίχας καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀναίσθητα τοῖς αἰσθητικοῖς νεύροις (καὶ σαρξὶ καὶ τοῖς ὁμοίοις), καὶ ἐποίησεν ἐξ ἀναισθήτων καὶ αἰσθητικῶν συγκείμενον τὸ ζῶον, καὶ οὐ μόνον συγκείμενον, ἀλλὰ καὶ ἓν ὃν ἀπέδειξεν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης κατ' εἶδος κτίσεως πεποίηκε συνάπτων ἀλλήλοις τῇ κατ' ὀλίγον οἰκειότητι καὶ παραλλαγῇ τῆς φύσεως, ὡς μὴ κατὰ πολὺ διεστάναι τὰ πάντῃ ἄψυχα τῶν
12 ἐχόντων φυτῶν τὴν θρεπτικὴν δύναμιν, μηδ' αὖ ταῦτα τῶν ἀλόγων καὶ αἰσθητικῶν ζώων, μήτε μὴν τὰ ἄλογα τῶν λογικῶν ἀπηλλοτριῶσθαι πάντῃ καὶ ἀσύμβατα καὶ ἄνευ δεσμοῦ τινος εἶναι συμφυοῦς καὶ φυσικοῦ. διαλλάττει μὲν γὰρ καὶ λίθος λίθου δυνάμει τινὶ, ἀλλ' ἡ μαγνῆτις λίθος ἐξεληλυθέναι δοκεῖ τὴν τῶν ἄλλων λίθων φύσιν τε καὶ δύναμιν ἐν τῷ προφανῶς ἕλκειν πρὸς ἑαυτὴν καὶ κατέχειν τὸν σίδηρον, ὥσπερ τροφὴν αὐτὸν ποιήσασθαι βουλομένη, καὶ μὴ μόνον ἐφ' ἑνὸς σιδήρου τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλον δι'

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀναίσθητα τοῖς αἰσθητικοῖς] ἀν. τοῖς αἰσθητοῖς. A. 3.

καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀναίσθητα] omittit D. 1. Paullo ante ὀστᾶ, *offa*. Con. Vall. ὀστοῦν ἔτι καί. M. 1.

καὶ σαρξὶ καὶ τοῖς ὁμοίοις] omittit D. 1. A. 1. 2. Con. Vall.

συγκείμενον τὸ ζῶον] τὸ abeſt. D. 1.

συνάπτων ἀλλήλοις] συνάπτων ἄλληλα. D. 1. A. 1. 2. 3. M 1. Forte ſcripſerat, ἄλληλα ἀλλήλοις, aut, ἄλλα ἄλλοις. *Inter ipſa invicem.* Vall. Mox, διεστάναι, uti ſupra συνεστάναι. Deinde πάντα, loco πάντῃ. M. 1. Mox malim ἐχόντων φυτῶν ponere poſt δύναμιν. Paullo poſt, τὰ ἄλλα ἄλογα. M. 1.

ἀσύμβατα] disjuncta, quaſi dicas, *disconvenientia.*

γὰρ λίθος] γὰρ καὶ λίθος. D. 1. A. 2. Vall. Mox, μαγνῆτις D 1. ex correct. antea ἡ.

ἄλλων λίθων] λίθων abeſt. A. 2. Mox, *occulte.* Con. Ergo ἀφανῶς, loco προφανῶς.

καὶ μὴ μόνον] aut ex ſuperioribus repetendum ἐν τῷ, aut corrigendum ποιεῖ et κατέχει, ut Con. reddidit. Mox, ἄλλου δι' ἄλλου. A. 3.

ἄλλου κατέχειν τῷ μεταδιδόναι τοῖς ἐχομένοις πᾶσι τῆς δυνάμεως ἑαυτῆς. κατέχει γοῦν καὶ ὁ σίδηρος σίδηρον, ὅταν ὑπὸ τῆς μαγνήτιδος ἔχηται. εἶτα πάλιν ἑξῆς ἀπὸ τῶν φυτῶν ἐπὶ τὰ ζῶα μετιὼν, οὐκ ἀθρόως ἐπὶ τὴν μεταβατικὴν καὶ αἰσθητικὴν ὥρμησε φύσιν· ἀλλ' ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἐπὶ ταύτην ἐμμελῶς προῆλθε. τὰς γὰρ πίννας καὶ τὰς ἀκαλύφας ὥςπερ αἰσθητικὰ δένδρα κατεσκεύασεν. ἐῤῥίζωσε μὲν γὰρ αὐτὰς ἐν τῇ θαλάσσῃ δίκην φυτῶν, καὶ ὥςπερ ξύλα τὰ ὄστρακα περιέθηκε καὶ ἔστησεν ὥςπερ φυτά. αἴσθησιν δὲ αὐταῖς ἐνέθηκε τὴν ἁπτικὴν, τὴν κοινὴν πάντων ζώων αἴσθησιν, ὡς κοινωνεῖν τοῖς μὲν φυτοῖς κατὰ τὸ ἐῤῥιζῶσθαι καὶ ἑστάναι, τοῖς δὲ ζώοις κατὰ τὴν ἁφὴν (καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι). τὸν γοῦν σπόγγον, καίτοι προςπεφυκότα ταῖς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῆς δυνάμεως ἑαυτῆς] τῆς δυν. αὐτῆς. D. 1. In verſione latina correxi *impertiat*, loco *impetrat*.

ὑπὸ — ἔχηται] ἔχεσθαι ὑπό τινος, teneri re aliqua: ἔχεσθαί τινος, pendere ex re aliqua.

μεταβατικὴν] μεταβατικὸν, quod habet facultatem progrediendi et mutandi loci. Sic Philo p. 168. D. memorat φυτὰ μεταβατικῶς κινητὰ et μεταβατικῇ κινήσει χρώμενα.

ἐμμελῶς ἐπὶ ταύτην] ἐπὶ ταύτην ἐμμελῶς. D. 1. A. 1. 2. 3. *Ad hanc ordinateque* Con. *Et* interpoſuit etiam Ellebodius. *Ad ipſam concinne pervenit.* Vall.

προῆλθε] διῆλθε. A. 2.

τὰς ἀκαλύφας] τὰς ἀκαλύφους. A. 1. τὰς ἀκαλίφους. A. 2. τὰς ἀκαλίφας. A. 3. Alibi ſcribitur ἀκαλήφη. v. Ariſtot. hiſt. animal. IV, 6. Alciphron p. 10. 11.

παρεσκεύασεν] κατεσκεύασεν. D. 1. A. 1. 2. M. 1. Sic mox p. 13. 15. *Comparavit.* Vall. κατασκεύασεν. A. 3.

ὥςπερ φυτὰ] ὡς φυτά. D. 1. A. 1. 2. M. 1. Et in margine: τὰ ζωόφυτα λέγει. D. 1. ἔθησεν (ſic) ὡς φυτά. A. 3.

αὐτοῖς ἐνέθηκε] αὐταῖς ἐνέδωκε. A. 1. 2. αὐταῖς habet etiam A. 3. Sic antea eſt, αὐτὰς, i. e. πίννας, ἀκαλύφας. *Dedit.* Vall. ἐνέστηκε, loco ἐνέθηκε. M. 1.

καὶ ἑστάναι] omittit D. 1. Vall.

κατὰ τὴν ἁφὴν] D. 1. addit: καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι. Non agnoſcit Con. Nec Vall.

πέτραις καὶ συστέλλεσθαι καὶ ἀνοίγεσθαι ἢ μᾶλλον ἐκτείνεσθαι (καὶ ἀμύνεσθαι), ὅταν προσιόντος αἴσθηταί τινος, Ἀριστοτέλης ἱστόρησε. Διὸ τὰ τοιαῦτα πάντα ζωόφυτα κα-
13 λεῖν ἔθος ἔχουσιν οἱ παλαοὶ τῶν σοφῶν. πάλιν δὲ ταῖς πίνναις καὶ τοῖς τοιούτοις συνῆψε τὴν τῶν μεταβατικῶν μὲν ζώων γένεσιν, μακρὰν δὲ προελθεῖν μὴ δυναμένων, ἀλλ' αὐτόθεν αὐτοῦ που κινουμένων. τοιαῦτα δέ ἐστι τὰ πλεῖστα τῶν ὀστρακοδέρμων καὶ τὰ καλούμενα γῆς ἔντερα. εἶθ' οὕτω κατὰ μέρος προστιθεὶς τοῖς μὲν αἰσθήσεις πλείους, τοῖς δὲ τὸ μεταβατικὸν ἐπιπλεῖστον, εἰς τὰ τελειότερα τῶν ἀλόγων ζώων κατήντησε. Λέγω δὲ τελειότερα τὰ πάσας ἔχοντα τὰς αἰσθήσεις καὶ προϊέναι μακρὰν δυνάμενα. Πάλιν δὲ μετα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀνοίγεσθαι ἢ μᾶλλον ἐκτείνεσθαι] horum loco ſolum ἀμύνεσθαι habet D. 1. A. 1. 2. Ariſtot. hiſt. animal. V, 16. habet διοίγειν et συνάγειν. Forte tamen in vulgata lectione addendum eſt in fine, καὶ ἀμύνεσθαι. *Ut contrahat ſe et defendat, cum laeſionem aliquam ſenſerit.* Con. Intellexit autem ex ſuperioribus κατεσκεύασε, *produxit*, et ante ἀριστοτέλης inculcavit: *Ejusmodi autem de his.* Vall. habet ſolum, *contrahi ac obluctari*, quo expreſſit τὸ ἀμύνεσθαι.

ἱστόρησε] ἤνωσεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. M. 1.

οἱ σοφοὶ] οἱ παλαιοὶ τῶν σοφῶν. D. 1. A. 1. 2. Et in marg. Ant. *veterum ſapientiſſimi.* Con. *Veterum ſapientum.* Vall. Mox, τὴν τῶν μεταβατικῶν δὲ ζώων. A. 2. τῶν, loco τὸν, quod vitioſum eſt, habent etiam reliqui. Mox, γέννεσιν. A. 3. In verſione loco *uſurpant*, correxi *nuncupant.* Iſtud tamen editor Oxonienſis retinuit. Mox etiam *pinnas*, loco *primas* dedi.

αὐτόθεν αὐτοῦ που] hinc illinc, hinc alicubi in vicino, i. e. exiguo intervallo. Opponitur enim μακρὰν *procul.*

της γῆς ἔντερα] τῆς abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Ariſtot. de gener. animal. III, 11. τὰ δὲ καλούμενα γῆς ἔντερα σκώληκος ἔχει φύσιν. Mox, εἶθ' οὕτω κατά. D. 1. *Oſtraceas et* oſſeas *cutes poſſidentia.* Deinde: *inteſtina, id eſt, vermes.* Con.

τοῖς μὲν αἰσθήσεις] τοῖς μὲν τὰς αἰσθήσεις. A. 2.

τελειώτερα] τελειότερα. D. 1. M. 1. A. 3. Sic et mox. Ita alibi etiam variant MSS. ut Hebr. 9, 11.

ἔχοντα τὰς] τὰς abeſt. M. 1.

βαίνων ἀπὸ τῶν ἀλόγων ἐπὶ τὸ λογικὸν ζῶον, τὸν ἄνθρωπον, οὐδὲ τοῦτο ἀθρόως κατεσκεύασεν, ἀλλὰ πρότερον καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις φυσικάς τινας συνέσεις καὶ μηχανὰς καὶ πανουργίας πρὸς σωτηρίαν ἐνέθηκεν, ὡς ἐγγὺς λογικῶν αὐτὰ φαίνεσθαι, καὶ οὕτω τὸ ἀληθῶς λογικὸν ζῶον τὸν ἄνθρωπον προεβάλετο, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς φωνῆς (κατὰ μέρος) ζητῶν εὑρήσεις, ἐξ ἁπλῆς καὶ μονοειδοῦς τῆς ἵππων καὶ βοῶν ἐκφωνήσεως κατὰ μέρος εἰς ποικίλην καὶ διάφορον παραχθεῖσαν τὴν τῶν κοράκων καὶ μιμηλῶν ὀρνέων φωνὴν, ἕως εἰς τὴν ἔναρθρον καὶ τελείαν τὴν ἀνθρώπου κατέληξε, πάλιν τε τὴν ἔναρθρον διάλεκτον ἐξῆψε τῆς διανοίας καὶ τοῦ λογισμοῦ, ἐξάγγελον ποιήσας αὐτὴν τῶν κατὰ νοῦν κινημάτων. καὶ οὕτω πᾶσι πάντα μουσικῶς συνήρμοσε καὶ συνέδησε καὶ εἰς ἓν συνήγαγε τά τε νοητὰ καὶ τὰ ὁρατὰ διὰ μέσου τῆς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὐδὲ τοῦτο ἀθρόως] οὔτε τοῦτο ἀθρόως. D. 1. ἀθρόως, *ſine ordine quodam*. Con.

τὸ ἀληθὲς λογικὸν] τὸ ἀληθῶς λογικόν. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1.

προεβάλετο] προεβάλλετο. A. 1. 3.

φωνῆς ζητῶν εὑρήσεις] φωνῆς κατὰ μέρος εὑρήσεις ζητῶν. D. 1. κατὰ μέρος non agnoſcit Con.

μονοειδοῦς] ὁμοειδοῦς. D. 1. *Uniformi*. Con. Vall. Paullo poſt τῆς, ante διανοίας, correxit etiam Ox. Nam τοῖς eſt error manifeſtus.

παραχθεῖσαν] conjungendum cum εὑρήσεις. Mox dubito de vocabulo κοράκων. Quis enim corvis tribuat φωνὴν ποικίλην καὶ διάφορον? Propter μιμηλῶν conjici poſſit ᾠδικῶν. ᾠδικοὶ ὄρνιθες, *aves cantatrices*, ſaepe memorantur. μιμηλοὶ ſunt *imitatrices*. Paullo poſt ἐξάγγελος eſt *nuncius*, *index*, *interpres*. Vall. *Avium corvorum ac luſciniarum*.

τὴν ἀνθρώπου] τοῦ ἀνθρώπου. A. 3.

κινημάτων] κυμάτων. M. 1. Idem paullo poſt τε, ante νοητὰ, omittit. Sic et A. 3.

διὰ μέσης τῆς] διὰ μέσου τῆς. A. 2. Hoc perplacet, i. e. interveniente, ſeu, *mediante*, ut dicunt. Aliud eſt διὰ μέσου τινὸς, quod opponitur τῷ ἀμέσως· aliud eſt, διὰ μέσης v. c. ὁδοῦ, *per mediam viam*. In Codicibus recentioribus, quod notum eſt, ultimae ſyllabae terminatio frequenter in his negligitur.

14 τῶν ἀνθρώπων γενέσεως. Διὸ καὶ καλῶς ὁ Μωϋσῆς, τὴν δημιουργίαν ἐκτιθέμενος, τελευταῖον ἔφησε τὸν ἄνθρωπον γεγενῆσθαι, οὐ μόνον, ὅτι πάντων δι' αὐτὸν γενομένων, ἀκόλουθον ἦν, πρῶτον τὰ πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ παρασκευασθῆναι, καὶ οὕτως αὐτὸν τὸν χρησόμενον παραχθῆναι, ἀλλ', ὅτι νοητῆς γενομένης οὐσίας καὶ πάλιν ὁρατῆς, ἔδει γενέσθαι τινὰ καὶ σύνδεσμον ἀμφοτέρων, ἵνα ἓν ᾖ τὸ πᾶν καὶ συμπαθὲς ἑαυτῷ, καὶ μὴ ἀλλότριον αὐτὸ ἑαυτοῦ. ἐγένετο οὖν τὸ συνδέον ἀμφοτέρας τὰς φύσεις ζῶον, ὁ ἄνθρωπος. τὰ μὲν οὖν τῆς σοφίας τοῦ δημιουργοῦ συντόμως εἰπεῖν, τοιαῦτα. ἐν μεθορίοις οὖν τῆς ἀλόγου καὶ λογικῆς φύσεως ὁ ἄνθρωπος ταχθεὶς, ἐὰν μὲν ἐπὶ τὸ σῶμα ῥέψῃ καὶ τὰ τοῦ σώματος πλέον ἀγαπήσῃ, τὸν τῶν ἀλόγων ἀσπάζεται βίον καὶ τούτοις συναριθμηθήσεται καὶ χοϊκὸς κληθήσεται κατὰ Παῦλον καὶ ἀκούσεται, γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, καὶ, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς· ἐὰν δὲ ἐπὶ τὸ λογικὸν χωρήσῃ, καταφρονήσας τῶν σωματικῶν πασῶν ἡδονῶν, τὴν θείαν τε καὶ θεοφιλεστάτην ζωὴν μετέρχεται καὶ τὴν ὡς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

μωϋσῆς] μωσῆς. A. 1. Mox τελευταῖον, *perfectum.* Vall.

πάντων δι' αὐτὸν γενομένων] πάντων τῶν δι' αὐτὸν γινομένων. D. 1.

νοητῆς] Angelos intelligit. Mox τινὰ δὲ σύνδεσμον. M. 1.

τῆς σοφίας] τὰς σοφίας. A. 2. Idem mox vitiofe, τοῖς ἀλόγοις καὶ λογικῆς. *Rationalis et irrationalis.* Vall.

ἀσπάζεται] *fequetur.* Vall. Ergo ἀσπάσεται. Male!

συναριθμήσεται] συναριθμηθήσεται. D. 1. A. 1. 2. M. 1. Ox. Mox correxi vitiofum ἀπελεύσει. Vall. id reddidit, *diffolveris.*

καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς] defunt. D. 1. Forte additum ex Pf. 48, 20. Ceterum non alienum eft. *Comparabitur atque affimilabitur.* Vall.

μακαριωτάτην] θεοφιλεστάτην. M. 1. D. 1. A. 1. 2. 3. Utrumque probum. Sed hoc poftulant Codd. *Deo amabilem.* Con. *Deo dilectiffimam.* Vall.

μετέρχεται] μετέρχηται. D. 1. Sed antea etiam eft ἀσπάζεται.

τὴν ὡς ἀνθρώπου] τὴν ὡς ἄνθρωπον. A. 1. 2.

ἀνθρώπου προηγουμένως, καὶ ἔσται, οἷος ὁ ἐπουράνιος, κατὰ τὸ εἰρημένον, οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοὶ, καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. τῆς δὲ λογικῆς φύσεως τὸ κεφάλαιόν ἐστι φεύγειν μὲν καὶ ἀποστρέφεσθαι τὰ κακὰ, μετιέναι δὲ καὶ αἱρεῖσθαι τὰ καλά. Τῶν δὲ καλῶν τὰ μέν ἐστι κατὰ κοινωνίαν ψυχῆς καὶ σώματος, ἐχόντων καὶ τούτων ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἀναφορὰν, οἷον ψυχῆς προσχρωμένης σώματι, ὡς αἱ ἀρεταί· τὰ δὲ τῆς ψυχῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν μόνης, μὴ προσδεομένης σώματος, ὡς ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ τῶν ὄντων θεωρία. ὅσοι τοίνυν τὸν ἀνθρώπου βίον, ὡς ἀνθρώπου, ζῆν προαιροῦνται, καὶ μὴ ὡς ζώου μόνου, τὰς ἀρετὰς μετέρχονται καὶ τὴν εὐσέβειαν. τίνα δέ ἐστι τὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τίνα τὰ τῆς εὐσεβείας, ἐν τοῖς ἑξῆς διακριθήσεται, ὅταν τὸν περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀποδῶμεν λόγον. οὐδέπω γὰρ ἐγνωσμένου, τί ποτε ἡμῶν ἐστιν ἡ ψυχὴ κατ' οὐσίαν, οὐκ ἔστιν ἀκόλουθον περὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς διαλαμβάνειν. ἑβραῖοι δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐξ ἀρχῆς οὔτε

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οἷος ὁ ἐπουράνιος] hoc priori loco omittit Con. τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι, ut paullo poſt, addit A. 1.

τὸ κεφάλαιον] κεφαλή. M. 1.

ἐστι τὸ φεύγειν καὶ] ἐστι φεύγειν μὲν καί. D. 1. M. 1. A. 1. 2. 3. *Quidem.* Vall.

αἱρεῖσθαι τὰ καλὰ] μετέρχεσθαι τὰ καλά. D. 1. et in marg. ab alia manu: περὶ καλῶν. Probo αἱρεῖσθαι. Nam μετιέναι et μετέρχεσθαι prorſus non differunt. *Eligere* habet etiam Con. *Deligere.* Vall.

καθ' ἑαυτὴν μόνης] καθ' ἑαυτὴν μόνην. A. 1. 2.

τῶν ὄντων] *ſupramundanarum rerum.* Con.

τὸν ἀνθρώπου] τὸν τοῦ ἀνθρώπου. D. 1.

ὡς ἀνθρώπου] in marg. ab alia manu additum. D. 1. ὡς ἄνθρωπον. A. 2.

ζώου μόνον] ζώου μόνου. D. 1. A. 1. 2. 3.

τὸν περὶ τῆς ψυχῆς] τῆς abeſt. D. 1.

ἀποδῶμεν] ἀποδώσωμεν. A. 2. *Cum eum, qui de anima et corpore eſt, dicemus ſermonem.* Con.

διαλαμβάνειν] διαλαβεῖν. D. 1.

ἑβραῖοι δὲ] Hic incipit libri 1. cap. 2. cum indice: An mortalis vel immortalis ſit conditus et de ejus cibo, et, cur nudus ſit creatus, et cur homo homine opus habeat. Con. Mox, ὁμολογούμενον. M. 1.

θνητὸν ὁμολογουμένως, οὔτε ἀθάνατον γεγενῆσθαί φασιν· ἀλλ' ἐν μεθορίοις ἑκατέρας φύσεως, ἵνα, ἂν μὲν τοῖς σωματικοῖς ἀκολουθήσῃ πάθεσι, περιπέσῃ καὶ ταῖς σωματικαῖς μεταβολαῖς· ἂν δὲ τὰ τῆς ψυχῆς προτιμήσῃ καλὰ, τῆς ἀθανασίας ἀξιωθῇ. εἰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν θνητὸν ἐποίησεν ὁ Θεὸς, οὐκ ἂν ἁμαρτόντα θανάτῳ κατεδίκασε· τοῦ γὰρ θνητοῦ θνητότητα οὐδεὶς καταδικάζει· εἰ δ' αὖ πάλιν ἀθάνατον, οὐδ' ἂν τροφῆς αὐτὸν ἐνδεᾶ κατεσκεύασεν· οὐδὲν γὰρ τῶν ἀθανάτων τροφῆς σωματικῆς δεῖται· οὐδ' ἂν οὕτω ῥᾳδίως μετενόησε, καὶ τὸν γενόμενον ἀθάνατον θνητὸν εὐθέως ἐποίησεν· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῶν ἁμαρτησάντων ἀγγέλων τοῦτο φαίνεται πεποιηκὼς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς φύσιν ἀθάνατοι διέμειναν, ἄλλην τῶν ἡμαρτημένων ἀπεκδεχόμενοι δίκην,
16 ἀλλ' οὐ τὸν θάνατον. βέλτιον οὖν ἢ τοῦτον τὸν τρόπον νοεῖν τὸ προκείμενον, ἢ ὅτι θνητὸς μὲν κατεσκευάσθη, δυνάμενος δὲ, ἐκ προκοπῆς τελειούμενος, ἀθάνατος γενέσθαι, τουτέστι, δυνάμει ἀθάνατος. ἐπειδὴ δὲ οὐ συνέφερεν αὐτῷ πρὸ τῆς τελειώσεως γνῶναι τὴν φύσιν ἑαυτοῦ, ἀπηγόρευσεν αὐτῷ μὴ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀκολουθήσῃ] συνακολουθήσῃ. A. 2. Paullo ante, ἵνα ἐάν. A. 3.

ἐὰν δὲ τὰ τῆς ψυχῆς] ἂν, loco ἐάν. D. 1. A. 1. 2.

ἁμαρτόντα] ἁμαρτῶντα (sic) D. 1.

οὐδ' ἂν τροφῆς αὐτὸν] οὐκ ἂν πάλιν τροφῆς αὐτὸν. D. 1. Ita πάλιν bis occurrit. Paullo ante οὖν, loco αὖ. M. 1. et hic, οὐδὲν, loco οὐδ'.

εὐθέως ἐποίησεν] εὐθέως ἐποίει. D. 1. A. 1. 2. 3. Iſtud magis reſpondet τῷ μετενόησε. Mox omittit ἐπὶ A. 3.

τοῦτον τὸν τρόπον νοεῖν] nimirum, ὅτι ἐν μεθορίοις ἑκατέρας φύσεως γεγένηται. Ἢ, ante τοῦτον, non agnoſcit Con. Habet Vall.

ἡμαρτημένων] ἁμαρτησάντων. M. 1.

κατεσκεύαστο] κατεσκευάσθη. D. 1. A. 1. 2. in marg. Ant. κατεσκεύασται. A. 3.

συνέφερεν αὐτῷ] συνέφ. ἑαυτῷ. M. 1. A. 3.

τὴν φύσιν ἑαυτοῦ] τὴν φύσιν αὐτοῦ. D. 1. Moſes Barcepha T. I. p. 39. C. magnae bibliothecae Patrum edit. Pariſ. 1644. laudat quidem Numyſium Philoſophum Chriſtianum, ſed ea, quae ibi recitat, nec hic, nec alibi apud Nemeſium leguntur.

γεύσασθαι τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως. ἦσαν γὰρ, μᾶλλον δέ εἰσιν ἔτι καὶ νῦν δυνάμεις ἐν τοῖς φυτοῖς μέγισται· τότε δὲ, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς κοσμοποιΐας, ἀκραιφνεῖς οὖσαι, ἰσχυροτάτην εἶχον τὴν ἐνέργειαν. ἦν οὖν καὶ ἀπόγευσις τινος καρποῦ, γνῶσιν ἐμποιοῦσα τῆς οἰκείας φύσεως. οὐκ ἠβούλετο δὲ αὐτὸν ὁ Θεὸς πρὸ τῆς τελειώσεως γνῶναι τὴν οἰκείαν φύσιν, ἵνα μὴ, γνοὺς ἑαυτὸν ἐνδεᾶ πολλῶν ὄντα, τῆς σωματικῆς ἐπιμεληθῇ χρείας, καταλιπὼν τὴν τῆς ψυχῆς πρόνοιαν. καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐκώλυσεν αὐτὸν μεταλαβεῖν τοῦ καρποῦ τῆς γνώσεως. παρακούσας δὲ καὶ γνοὺς ἑαυτὸν, τῆς μὲν τελειώσεως ἐξέπεσε, τῆς δὲ σωματικῆς χρείας ἐγένετο· σκέπασμα γοῦν εὐθέως ἐπεζήτει. φησὶ γὰρ ὁ Μωϋσῆς, ὅτι γυμνὸς ὢν ἔγνω. πρότερον δὲ ἐν ἐκστάσει αὐτὸν ἐποίησε καὶ ἐν ἀγνωσίᾳ ἑαυτοῦ. ἐκπεσὼν οὖν τῆς τελειώσεως, ἐξέπεσεν ὁμοίως καὶ τῆς ἀθανασίας, ἣν ὕστερον ἀναλήψεται χάριτι τοῦ ποιήσαντος αὐτόν. μετὰ δὲ τὴν ἔκπτωσιν καὶ ἡ τῶν κρεῶν ἀπόλαυ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀπηγόρευσεν αὐτῷ μὴ γεύσασθαι] αὐτῷ omittunt A. 1. 2. Vall. μὴ omittit D. 1. Μὴ poſt ἀπαγορεύω modo additur, modo omittitur, ſenſu eodem. Aelian. varr. hiſt. 14, 31. ἀπηγόρευσέ μοι — λόγον δέξασθαι. Demoſth. pag. 1374. ἀπαγορεύουσιν οἱ νόμοι — μὴ εἰσιέναι. Loco γεύσασθαι habet γενέσθαι. M. 1.

οὐκ ἠβούλετο] οὐκ ἐβούλετο. D. 1. A. 1. 2.

μεταλαμβάνειν] μεταλαβεῖν. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Sic ſupra διαλαβεῖν, loco διαλαμβάνειν, p. 15.

ἐπεζήτει] ἐπεζήτησε. A. 1. 2. *Exquiſivit.* Vall.

γυμνὸς ὢν ἔγνω] γυμνός ἐστιν ἔγνω. A. 1. 2. Mox πρῶτον, loco πρότερον. M. 1.

καὶ ἐν ἀγνωσίᾳ ἑαυτοῦ] *et in ſui cognitionem convertit.* Vall.

ἐκπεσὼν οὖν] γὰρ, loco οὖν. D. 1.

ἐξέπεσεν ὁμοίως] ὁμοίως abeſt D. 1. Mox μετὰ δὲ τὴν ἔκπτωσιν omittit Vall. Καὶ, ante ἡ τῶν κρεῶν, abeſt A. 3. Obiter noto, in eo exemplo editionis Antverpienſis, quod Mayus ad me miſit, legi κρεῖον, loco κρεῶν, quod eſt in meo exemplo. Ergo quaedam exempla inter imprimendum ſunt correcta. Id tamen rariſſime factum eſt.

σις αὐτῷ συνεχωρήθη. πρότερον μὲν γὰρ τοῖς ἀπὸ τῆς γῆς μόνοις ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀρκεῖσθαι· ταῦτα γὰρ ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ· ἀπεγνωσμένης δὲ τῆς τελειώσεως, τῇ συγκαταβάσει
17 λοιπὸν συνεχωρήθη τὰ τῆς ἀπολαύσεως. ἐπειδὴ δὲ ἐκ σώματός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, πᾶν δὲ σῶμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συνέστηκεν, ἀνάγκη τούτοις τοῖς πάθεσι περιπίπτειν αὐτὸν, οἷς καὶ τὰ στοιχεῖα, τομῇ καὶ μεταβολῇ καὶ ῥεύσει, ἅπερ ἐστὶ μόνου τοῦ σώματος. μεταβολῇ μὲν, τῇ κατὰ ποιότητα· ῥεύσει δὲ, τῇ κατὰ κένωσιν. κενοῦται γὰρ ἀεὶ τὸ ζῶον διά τε τῶν προδήλων πόρων καὶ τῶν ἀδήλων, περὶ ὧν ὕστερον ἐροῦμεν. ἀνάγκη τοίνυν, ἢ τοῖς κενουμένοις ἀντεισφέρεσθαι τὰ ἴσα, ἢ διαλύεσθαι τὸ ζῶον ἐνδείᾳ τῶν ἐπεισιόντων. ξηρῶν δὲ ὄντων καὶ ὑγρῶν καὶ πνεύματος τῶν κενουμένων, ἀνάγκη καὶ ξηρᾶς καὶ ὑγρᾶς τροφῆς δεῖσθαι τὸ ζῶον καὶ πνεύματος. ἔστι δὲ ἡμῖν ἡ τροφὴ καὶ τὸ ποτὸν διὰ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν καὶ συνέστημεν. ἕκαστον γὰρ τῷ μὲν

οἰκείῳ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

αὐτῷ συνεχωρήθη] αὐτῷ deeſt. A. 1. 2.

πρότερον μὲν γὰρ] μὲν omittit D. 1.

ἀπὸ γῆς] ἀπὸ τῆς γῆς. A. 1. 2. M. 1. Paullo poſt deeſt ἐν ante τῷ. M. 1.

τῇ συγκαταβάσει λοιπὸν] κατὰ βασίλειον. Sic. Mira varietas. D. 1. τῇ συγκαταβάσει eſt *ex indulgentia dei.*

ἀνάγκη τούτοις τοῖς] ἀνάγκη τούτους τοῖς. A. 1. Et mox, αὐτὸν περιπίπτειν. Idem. *In easdem paſſiones.* Con.

μεταβολῇ μὲν] καὶ μεταβ. μέν. A. 3.

τῇ κατὰ κένωσιν] τῇ κενώσει. D. 1. Poſt κένωσιν de ſuo quaedam, ut videtur, explicandi cauſſa addidit Con. Mox ἀεὶ omittit Vall.

καὶ διὰ τῶν ἀδήλων] διὰ abeſt. D. 1. A. 1. 2.

ἢ τοῖς κενουμένοις] τοὺς κενουμένους. A. 1. 2. ἢ abeſt. Vall. Mox, τὰ ἶσα. D. 1.

καὶ πνεύματος τῶν κενουμένων] καὶ πνευμάτων τῶν κενουμένων. D. 1. *Spiritibus.* Con. κινουμένων vitioſe. A. 3.

προςδεῖσθαι τροφῆς] τροφῆς δεῖσθαι. D. 1. A. 1. 2. 3. δεῖσθαι habet etiam M. 1.

ἐξ ὧν καὶ συνέστημεν] ἐξ ὧν καὶ συνεστήκαμεν. D. 1. quod eodem redit. Ἐξ ὧν καὶ συνετέθημεν. A. 1. 2. Συνέσταμεν habet M. 1. Idem paullo poſt θεραπεύεσθαι,

οἰκείῳ καὶ ὁμοίῳ τρέφεται· τῷ δὲ ἐναντίῳ θεραπεύεται. τῶν δὲ στοιχείων τὰ μὲν προσεχῶς τε ἅμα, τὰ δὲ καὶ διὰ μέσου τινῶν προσφερόμεθα, ὡς ὕδωρ ποτὲ μὲν καθ' ἑαυτὸ, ποτὲ δὲ καὶ διὰ μέσου τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου καὶ πάντων τῶν καλουμένων ὑγρῶν καρπῶν. οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν οἶνος, ἢ ὕδωρ ὑπ' ἀμπέλου πεποιωμένον· ὁμοίως δὲ καὶ πυρὸς μεταλαμβάνομεν, ποτὲ μὲν προσεχῶς ὑπ' αὐτοῦ θαλπόμενοι, ποτὲ δὲ διὰ μέσου ὧν ἐσθίομεν ἢ πίνομεν. ἐν πᾶσι γὰρ ἢ πλείων ἢ ἐλάττων μοῖρα τοῦ πυρὸς ἐγκατέσπαρται. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ ἀέρος· προσεχῶς μὲν ἀναπνέοντες καὶ περικε-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τρέφεται — θεραπεύεται] veluti, ὑγρὰ ὑγροῖς τρέφεται, ὑγρὰ ξηροῖς θεραπεύεται.

προσεχῶς] ex oppoſito τοῦ διὰ μέσου apparet, προσεχῶς hoc loco eſſe idem, quod ἀμέσως. Reddi poſſit, ſolide, pure, nulla alia re miſtum et temperatum, ſeu contigue, ut ita dicam, et proxime. Compara infra pag. 21. 63. ubi ipſe explicat ἀμέσως. In verſione loco *partim proxime*, *partim*, dedi, *alia proxime*, *alia*.

τὰ δὲ καὶ διὰ μέσων] τὰ δὲ omittit, et μέσου, loco μέσων, habet D. 1. μέσου et hic praefero. Τὰ δὲ ſervat etiam Vall. Con. *Et ſimul*, quod habet Con. et, *ac ſimul*, quod habet Vall., omiſit Ellebodius. Hic locus autem ita videtur conſtituendus eſſe: τῶν δὲ στοιχείων τὰ μὲν (aquam, ignem, aërem) προσεχῶς τε ἅμα καὶ διὰ μέσου τινῶν· τὸ δὲ (terram) διὰ μέσου τινῶν μόνον προσφερόμεθα. Hoc enim mox per partes docet. M. 1. habet προσφερόμενα.

καθ' ἑαυτὸ] καθαυτό. D. 1.

ὑγρῶν καρπῶν] Quod *fructus humidi*, ut mala, cucumeres etc. aquam continent.

ἕτερόν ἐστιν οἶνος] ἕτερον οἶνός ἐστιν. A. 1. 2.

ἐξ ἀμπέλου] ὑπ' ἀμπέλου. D. 1. A. 1. 2. et in marg. Ant. *Aqua ex vite* facta. Con. Aqua per vitem et palmites in acinos diffuſa. Vall.

διὰ μέσων ὧν ἐσθίομεν ἢ πίνομεν] μέσου, loco μέσων. D. 1. καὶ, loco ἢ. A. 1. Mox, μοίρα. D. 1. et κατέσπαρται. M. 1. A. 3.

καὶ περικεχυμένον] καὶ omittit Con. et mox reliqua, omiſſo δὲ, conjungit. καὶ iſtud reddit *aut*, ſeu ἢ, Vall. Sic et proximum καὶ reddit. Mox etiam ante διὰ addit *aut*.

χυμένον ἡμῖν ἔχοντες, καὶ ἐν τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν ἕλκοντες· 18 διὰ μέσου δὲ τῶν ἄλλων πάντων, ὧν προσφερόμεθα. τὴν δὲ γῆν προσεχῶς μὲν ἡμεῖς οὐδαμῶς· διὰ μέσου δέ τινων. γῆ μὲν γὰρ σῖτος γίνεται· σῖτον δὲ ἡμεῖς ἐσθίομεν. κόρυδοι μὲν γὰρ καὶ περιστεραὶ πολλάκις καὶ πέρδικες τὴν γῆν σιτοῦνται· ἄνθρωπος δὲ διὰ μέσου τῶν σπερμάτων καὶ τῶν ἀκροδρύων καὶ τῶν σαρκῶν. ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον δι' εὐπρέπειαν, ἀλλὰ καὶ δι' εὐαισθησίαν τὴν κατὰ τὴν ἁφὴν, ᾗ μάλιστα πλεονεκτεῖ πάντα τὰ ζῶα ὁ ἄνθρωπος, οὐ περιέθηκεν ἡμῖν, οὔτε δέρμα παχὺ, ὡς τοῖς βουσὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς παχυδέρμοις, οὔτε τρίχας μεγάλας καὶ πυκνὰς, ὡς ταῖς αἰξὶ καὶ τοῖς προβάτοις καὶ λαγωοῖς, οὔτε φολίδας, ὡς τοῖς ὄφεσι καὶ τοῖς ἰχθύσιν, οὔτε ὄστρακα, ὡς ταῖς χελώναις καὶ τοῖς ὀστρέοις, οὔτε ἁπαλόστρακα, ὡς τοῖς καράβοις, οὔτε πτέρυγας, ὡς τοῖς ὀρνέοις· ἀναγκαίως ἐσθῆτος ἐδεή-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

διὰ μέσων δὲ τῶν ἄλλων πάντων] διὰ μέσου δὲ τῶν πάντων ἄλλων. Sed ἄλλων πάντων revocata ſunt in ſua loca per litteras α. β. D. 1. πάντως, loco πάντων. M. 1. A. 3.

διὰ μέσων δέ τινων] μέσου, loco μέσων, D. 1.

κόρυδοι] appellatur etiam κορυδαλὸς, κορυδαλλὸς et κορυδαλλίς. Latine *galerita*, *caſſita*, *alauda*. Ariſtot. hiſt. animal. IX, 25. VI, 1. Theocrit. Idyll. VII, 23. 141. X, 50.

τὴν γῆν σιτοῦνται] τὴν abeſt D. 1. Abeſſe poteſt.

καὶ τῶν σαρκῶν] τῶν abeſt. A. 1. 2.

ᾗ μάλιστα πλεονεκτεῖ πάντα] ᾗ μάλιστα πάντα. A. 1.

ταῖς αἰξὶ] abeſt M. 1. ταῖς αἰξὶ καὶ omittit A. 3.

καὶ τοῖς ἰχθύσιν] καὶ τοῖς ἰχθῦσιν. D. 1.

ἁπαλόστρακα] ἁπαλόσαρκα. A. 1. 2. *Teneram carnem.* Vall. Ariſtot. hiſt. animal. IV, 2. τῶν δὲ μαλακοστράκων ἓν μέν ἐστι τὸ γένος τὸ τῶν καράβων. Erotianus in gloſſis Hippocrat. p. 46. τοῖς ὀστρακοδέρμοις, οἷον καράβοις, καρκίνοις, κήρυξι. Con. qui interdum graeca verba retinet, haec ita reddidit: *neque* (nos circumdedit) *mollibus oſtracis*, *ut cancros et* ἀλεπιδώτους. Conjicere ergo aliquis poſſit, οὔτε λεπίδας, ὡς τοῖς λεπιδωτοῖς. Λεπιδωτοὶ ſunt piſces ſquamoſi. Eſt et ſpecies piſcis. Herodot. II, 72.

ὡς τοῖς καράβοις] ὡς ταῖς καράβοις. D. 1.

θημεν, τῆς ἀναπληρούσης ἐν ἡμῖν, ὅπερ ἡ φύσις τοῖς ἄλ-
λοις ἐδωρήσατο. διὰ ταῦτα μὲν οὖν τροφῆς καὶ ἐσθῆτος
δεόμεθα· οἰκήσεως δὲ καὶ διὰ ταῦτα μὲν, δι' ἃ καὶ τροφῆς
καὶ ἐσθῆτος, ἐδεήθημεν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὰς τῶν
θηρίων ἀποφυγάς· διὰ δὲ τὰς δυςκρασίας τῶν ποιοτήτων
καὶ τὴν λύσιν τῆς συνεχείας τοῦ σώματος ἰατρῶν καὶ θε-
ραπείας ἐν χρείᾳ κατέστημεν· τῆς δὲ μεταβολῆς κατὰ
ποιότητα γινομένης, ἀνάγκη διὰ τῆς ἀντικειμένης ποιότητος
εἰς τὸ σύμμετρον ἀγαγεῖν τὴν κατάστασιν τοῦ σώματος.
οὐ γὰρ, ὡς οἴονταί τινες, τὸ θερμανθὲν σῶμα καταψύξαι
πρόκειται τοῖς ἰατροῖς, ἀλλ' εἰς τὸ εὔκρατον μεταστῆσαι.
εἰ γὰρ καταψύξειαν, εἰς τὴν ἐναντίαν περιΐσταται νόσον ἡ 19
διάθεσις. χρεία τοίνυν ἀνθρώπῳ τροφῆς μὲν καὶ ποτοῦ,
διὰ τὰς κενώσεις καὶ διαφορήσεις· ἐσθῆτος δὲ, διὰ τὸ
μηδεμίαν ἔχειν ἐκ φύσεως ἰσχυρὰν περιβολήν· οἴκου δὲ,
διά τε τὰς δυςκρασίας τοῦ περιέχοντος καὶ διὰ τὰ θηρία·
θεραπείας δὲ, διὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ποιοτήτων καὶ τὴν
αἴσθησιν τὴν ἐνδοθεῖσαν τῷ σώματι. εἰ γὰρ μὴ προςῆν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τοῖς ἄλλοις] *caeteris animalibus.* Vall.

οἰκήσεως δὲ] ante οἰκήσεως inſertum καί. A. 2.

ἐσθῆτος καὶ τροφῆς] τροφῆς καὶ ἐσθῆτος. D. 1. A. 2. Vall. Ab δι' ἃ ad ἐδεήθημεν omittit Con.

τῶν θηρίων ἀποφυγάς] τῶν θηρῶν ἀποφυγάς. D. 1. *Ut impetum ferarum poſſimus effugere.*

τῆς συνεχείας τοῦ σώματος] Con. *contemperati corporis.* Ac ſi legerit, τοῦ συγκεκραμένου σώματος. Συνέχειαν, id eſt, σύσφιγξιν, συνοχήν. *Compoſitionis.* Vall. Mox idem loco δὲ habet γάρ.

θερμανθὲν — μεταστῆσαι] θερμαθὲν — καταστῆσαι. A. 3.

περιΐσταται νόσον] περιστᾷ νόσον. A. 1. 2. *Perducetur.* Vall. Equidem conjiciebam, περιΐστατο ἂν, aut περιΐσταῖτο ἂν νόσον.

διά τε τὰς δυςκρασίας] τε abeſt D. 1. τὸ περιέχον modo *aërem*, modo *coelum* notat, quae vocabula interdum etiam adduntur. *Circumfuſi aëris.* Vall.

τὴν ἐνδοθεῖσαν] Forte, τὴν ἐντεθεῖσαν. Senſum autem h. l. dicit eum, quo dolores ex affectis corporis membris percipimus.

ἡμῖν αἴσθησις, οὔτ' ἂν ἠλγοῦμεν, οὔτ' ἂν θεραπείας ἐδεήθημεν μὴ ἀλγοῦντες, καὶ διεφθάρημεν ἂν, ἐν ἀγνωσίᾳ τοῦ κακοῦ τὸ πάθος οὐκ ἰώμενοι. διὰ δὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς ἀπὸ τούτων χρείας ἀλλήλων δεόμεθα. διὰ δὲ τὸ δεῖσθαι ἀλλήλων, εἰς ταὐτὸ πολλοὶ συνελθόντες κοινωνοῦμεν ἀλλήλοις κατὰ τὰς τοῦ βίου χρείας ἐν τοῖς συναλλάγμασιν, ἥντινα σύνοδον καὶ συνοικίαν πόλιν ὠνομάσαμεν, ἵνα ἐγγύθεν καὶ μὴ πόῤῥωθεν τὰς παρ' ἀλλήλων ὠφελείας καρπώμεθα. φύσει γὰρ συναγελαστικὸν καὶ πολιτικὸν ζῶον γέγονεν ὁ ἄνθρωπος. εἷς γὰρ οὐδεὶς αὐτάρκης ἑαυτῷ πρὸς ἅπαντα. δῆλον οὖν, ὡς αἱ πόλεις διὰ τὰ συναλλάγματα καὶ τὰ μαθήματα συνέστησαν. δύο δὲ τούτων πρεσβείων ὁ ἄν-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἡμῖν ἡ αἴσθησις] ἡ abeſt D. 1. A. 1. 2. 3. Articulus hoc quidem loco abeſſe et adeſſe poteſt.

ἐδεήθημεν· μὴ ἀλγοῦντες δὲ διεφθάρημεν] ἐδεήθημεν μὴ ἀλγοῦντες, καὶ διεφθάρημεν. D. 1. A. 1. 2. 3. Ita quoque Vall. videtur legiſſe.

τοῦ κακοῦ] h. e. τῆς νόσου. Mox deeſt οὐκ. M. 1. A. 3.

χρείας, ἀλλήλων δεόμεθα· διὰ δὲ τὸ] χρείας ἀλλήλων ἐδεήθημεν καὶ δεόμεθα· διὰ δὲ τό. D. 1. ἀλλήλων abeſt. Con.

τὰς τοῦ βίου χρείας] Ita D. 1. A. 2. Sed, τὰς ἐν τῷ βίῳ χρείας. A. 1. et marg. Ant. Συναλλάγματα ſunt omnis generis commercia, quae intercedunt inter homines. Alibi *contractus* notat. Sic reddidit Vall.

συνοικίαν] πολιτικὴν συνοικίαν. M. 1.

ὠνομάσαμεν] ὠνόμασαν. A. 1. 2. et marg. Ant. Mox, ἵν' ἐγγύθεν. D. 1. *Majores noſtri nominarunt*. Vall.

πόῤῥωθεν τὰς ὠφελείας] πόῤῥωθεν τὰς παρ' ἀλλήλων ὠφελείας. D. 1. A. 1. 2. *Mutuas* habet Con. *Invicem inter nos*, Vall.

συναγελαστικὸν] *riſibile*. Vall. Γελαστικὸν prorſus alienum. Sed infra occurrit p. 20.

ζῶον γέγονεν ὁ ἄνθρ.] γέγονεν abeſt. D. 1.

δύο δὲ τούτων] Hic incipit cap. 3. libri 1. apud Con. Index eſt: De praerogativis duabus hominis, quibus praeditus eſt. Reparari per poenitentiam in animo. Et corpus mortale tandem fieri immortale. Et de finitione hominis. *Δύο, ideo*, Vall. Ergo διό.

θρωπος ἐξαιρέτων ἔτυχε. καὶ γὰρ μόνος οὗτος συγγνώμης τυγχάνει μετανοῶν, καὶ τὸ σῶμα τούτου μόνου θνητὸν ὂν ἀπαθανατίζεται, καὶ τοῦ μὲν σωματικοῦ, διὰ τὴν ψυχὴν, τοῦ δὲ ψυχικοῦ, διὰ τὸ σῶμα. μόνος γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῶν λογικῶν ἐξαίρετον ἔσχε τὸ συγγνώμης ἐν τῷ μετανοεῖν ἀξιοῦσθαι. οὔτε γὰρ δαίμονες, οὔτε ἄγγελοι μετανοήσαντες συγγνώμης ἀξιοῦνται. καὶ ἐν τούτῳ μάλιστα καὶ δίκαιος καὶ ἐλεήμων ὁ Θεὸς δείκνυταί τε καὶ λέγεται. τοῖς μὲν γὰρ ἀγγέλοις, μηδὲν ἔχουσιν ἐπανάγκασμα περιέλκον εἰς ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἐλευθέροις οὖσιν ἐκ φύσεως τῶν σωματικῶν παθῶν τε καὶ χρειῶν καὶ ἡδονῶν, εἰκότως οὐδεμία δίδοται συγγνώμη μετανοοῦσιν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐ μόνον ἐστὶ λογικὸν, ἀλλὰ καὶ ζῶον. αἱ δὲ χρείαι τοῦ ζώου καὶ τὰ πάθη πολλάκις περιέλκουσι τὸν λογισμόν. ὅταν οὖν ἀνανήψας ἀποφύγῃ μὲν ταῦτα, χωρήσῃ δὲ ἐπὶ τὰς ἀρετὰς, ἐλέου δικαίου τυγχάνει, τῆς συγγνώμης. καὶ ὥσπερ ἴδιόν ἐστι τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ γελαστικὸν, ἐπειδὴ καὶ μόνῳ τούτῳ πρόσεστι καὶ παντὶ καὶ ἀεί· οὕτως ἐν τοῖς κατὰ χάριν ἴδιον ἀνθρώπου παρὰ πᾶσαν τὴν λογικὴν κτίσιν, τὸ διὰ τῆς μετανοίας ἀποδύεσθαι τῶν προημαρτημένων τὰς αἰτίας. καὶ γὰρ μόνῳ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐξαιρέτως] ἐξαιρέτων. D. 1. A. 1. 2. et marg. Ant. *Conſolationibus praecipuis.* Con. Ac ſi legerit, παραμυθίων. Πρεσβεῖα ſunt *Vorzüge.* *Praecipuas dignitates*, Vall.

μόνος γὰρ ὁ ἄνθρωπος] ὁ abeſt. D. 1. A. 3.

μετανοήσαντες] μετενοήσαντο ἤ. M. 1. μετανοοῦντες. A. 1. 2. et marg. Ant.

δίκαιος καὶ ἐλεήμων] ἐλεήμων καὶ δίκαιος. D. 1.

δείκνυταί τε καὶ] τε abeſt. D. 1. A. 1. 2.

αἱ δὲ χρείαι] αἱ δὲ χρεῖαι. D. 1. Mox πολλὰ, loco πολλάκις. M. 1. αἱ δὲ χρείαι τοῦ ζώου καὶ τὰ πάθη πολλὰ, (intellige ἐστὶ) καὶ περιέλκ. A. 3. Sic fortaſſe voluit etiam M. 1.

ἐλεοῦς (Sic. Voluit ἐλέους.) δικαίου] ἐλέου δικαίου. D. 1. A. 1. 2. *Ex miſericordia juſte potitur venia.* Con. τυγχάνειν μετανοίας συγγνώμης. M. 1.

πρόςεστι καὶ παντὶ] καὶ abeſt. A. 1. punctis notatum. A. 2.

διὰ τῆς μετανοίας] τῆς abeſt. A. 2.

ἀπολύεσθαι τῶν προημαρτημένων τῆς αἰτίας] ἀποδύεσθαι τῶν

ἀνθρώπῳ τοῦτο δεδώρηται καὶ παντὶ καὶ ἀεὶ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐγκοσμίου ζωῆς· μετὰ δὲ τὸν θάνατον οὐκέτι. οὕτω δέ τινες καὶ τοὺς ἀγγέλους βούλονται μηκέτι μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τυγχάνειν τῆς ἐκ μετανοίας συγγνώμης· θάνατος

VAR. LECT. ET ANIMADV.

προημ. τὰς αἰτίας. A. 1. 2. 3. τὰς αἰτίας habet etiam D. 1. *Exui.* Con. *Caufas exuere.* Vall. Mox, τούτῳ δεδώρηται. A. 2. τὰς αἰτίας ἀπολύεσθαι habet Dionyf. Halicarn. T. II. p. 87. v. 15. Maximus Tyr. p. 498. Sed nec minus ufitatum eft ἀποδύεσθαι τὴν αἰτίαν, τὰ ἐγκλήματα. v. Alciphr. p. 444. Chryfoft. de Sacerdot. p. 70. Atque ita infra Nemefius p. 61. Τῆς αἰτίας etiam habere locum poteft, fi ἀπολύεσθαι paffive accipiatur. Ifocrat. p. 7. σεαυτὸν αἰτίας αἰσχρᾶς ἀπολύειν. et p. 105. ἀπολύειν τινὰ τῶν ἁμαρτιῶν.

μετὰ δὲ θάνατον] μετὰ δὲ τὸν θάνατον. D. 1.

καὶ τοὺς ἀγγέλους] καὶ τοῖς ἀγγέλοις. A. 1. 2.

θάνατος] ἀθάνατος. M. 1. A. 3. Sententia valde impedita eft. Id autem apparet, Nemefium nunc non fuam, fed aliorum fententiam exponere. Illi ergo ita ftatuebant: Homines poft mortem nullam veniam confequuntur: atqui angelorum ἔκπτωσις mors eft, nimirum ψυχικὴ ἤτοι ἠθική· ergo nullam veniam confequuntur. Hoc ergo firmat lectionem θάνατος. Nemefius ipfe hactenus docuit, angelos omni omnino venia carere. Liberi enim funt corporis vinculis, nec rerum externarum viciffitudinibus afficiuntur. Nulla ergo eis ab his ad peccatum funt incitamenta. Supra vero etiam (p. 15. fin.) docuit, mori eos non poffe. (Ἄλλην τῶν ἡμ. — οὐ τὸν θάνατον.) Qui tamen hic ἀθάνατος probant, ii explicare debent ἀμετανόητος. Sed alia contra hanc lectionem et interpretationem oritur difputatio, quod paullo poft additur: πρὸ δὲ τῆς ἐκπτώσεως κ. τ. λ. Nam δὲ difturbat hanc fententiam, adeo, ut aut alii, aut Nemefius hic videatur incepiffe loqui. Sed neutrum eft. Iidem enim pergunt. Modo ergo, loco δὲ, legatur γὰρ, quae, quod figlis in Codicibus fcribuntur, facile confunduntur. Pergunt ergo ifti fic: Mortem diximus angelorum ἔκπτωσιν. Etenim ante iftam ἔκπτωσιν, cum folum effent ἐν πτώσει, fimili modo, ficuti homines διὰ τὴν μετάνοιαν peccatorum poterant confequi veniam. Cum vero hoc non feciffent, h. e. διότι δὲ οὐ μετενόησαν, aeternam poenam feu mortem fuftinent.

γὰρ τούτων ἡ ἔκπτωσις· πρὸ δὲ τῆς ἐκπτώσεως, καθ᾽
ὁμοιότητα τῆς ζωῆς τῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτοὺς ἀξιοῦ-
σθαι συγγνώμης· ὅπερ μὴ ποιήσαντες, ἀσύγγνωστον καὶ
διαιωνίζουσαν ἔχουσι τὸ λοιπὸν τῆς τιμωρίας τὴν προςήκουσαν
δίκην. δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὡς οἱ τὴν μετάνοιαν οὐ δεχό-
μενοι τὴν ἐξαίρετον δωρεὰν καὶ τὴν ἰδίαν ἀνθρώπου περι-
γράφουσιν. Ἴδιον δὲ αὐτοῦ καὶ ἐξαίρετον καὶ τὸ μόνον τῶν 21
ἄλλων ζώων τὸ τούτου σῶμα μετὰ θάνατον ἀνίστασθαι καὶ
εἰς ἀθανασίαν χωρεῖν· τυγχάνει δὲ τούτου, διὰ τὴν τῆς
ψυχῆς ἀθανασίαν, ὥςπερ ἐκείνου, διὰ τὴν τοῦ σώματος
ἀσθένειάν τε καὶ πολυπάθειαν. Ἴδια δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν
τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν μαθήματα, καὶ αἱ κατὰ τὰς
τέχνας ταύτας ἐνέργειαι. δι᾽ ὃ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὁρίζον-
ται, ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν·
ζῶον μὲν, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐσία ἐστὶν ἔμψυχος, αἰσθη-
τική. οὗτος γὰρ ὅρος ζώου. λογικὸν δὲ, ἵνα χωρισθῇ τῶν
ἀλόγων· καὶ θνητὸν, ἵνα χωρισθῇ τῶν ἀθανάτων λογικῶν.
τὸ δὲ, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ὅτι διὰ μαθήσεως
προςγίνονται ἡμῖν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι, ἔχουσι μὲν
δύναμιν δεκτικὴν καὶ τοῦ νοῦ καὶ τῶν τεχνῶν, τὴν δὲ ἐνέρ-
γειαν κτωμένοις ἐκ τῶν μαθημάτων. λέγουσι δὲ τοῦτο τῷ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων] τῆς ζωῆς τῆς τῶν ἀνθρώπων. D. 1. A. 1. 2.

ὅπερ μὴ ποιήσαντες] h. e. μὴ μετανοήσαντες.

διαιωνίζουσαν ἔχουσι τὸ λοιπὸν] διαιων. τὸ λυπηρόν. A. 2. Paullo poſt, ante δεχόμενοι, deeſt οὐ. M. 1.

καὶ μόνον τῶν ἄλλων] καὶ τὸ μόνον τῶν ἄλλων. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Τὸ refertur ad ἀνίστασθαι et χωρεῖν.

τυγχάνει δὲ τούτου — ὥςπερ ἐκείνου] τούτου i. e. τῆς ἀθανασίας· ἐκείνου i. e. τῆς συγγνώμης.

δι᾽ ὃ καὶ τὸν] διὸ καὶ τόν. D. 1. M. 1. A. 3.

ἔμψυχος αἰσθητική] poſt ἔμψυχος credo deletum eſſe καί. D. 1.

οὗτος γὰρ ὅρος] οὗτος γὰρ ὁ ὅρος, A. 2. Paullo poſt, τῶν ἄλλων ἀλόγων. M. 1.

ἐπιστήμαι] ἐπιστῆμαι. D. 1. A. 1. 2. αἱ ante ἐπιστῆμαι abeſt. A. 3. Mox idem: δεκτικόν.

λέγουσι δὲ τοῦτο] λέγουσι τ τούτῳ. Sic. A. 1. λέγουσι μὲν τούτῳ. M. 1.

ὅρῳ προστεθῆναι ὕστερον. ἐῤῥῶσθαι μὲν γὰρ καὶ χωρὶς
τούτου τὸν ὅρον· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ νύμφας καὶ ἄλλα τινα
γένη δαιμόνων τινὲς εἰσάγουσι, πολυχρόνια μὲν, οὐ μὴν
ἀθάνατα, ἵνα καὶ ἀπὸ τούτων διαστείλωσι τὸν ἄνθρωπον,
προσέθηκαν τὸ, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. οὐδὲν γὰρ
ἐκείνων μανθάνει, ἀλλὰ φύσει οἶδεν, ἃ οἶδεν. Ἑβραίων
δὲ δόγμα, τὸ πᾶν τοῦτο διὰ τὸν ἄνθρωπον γεγενῆσθαι·
προσεχῶς μὲν δι' αὐτὸν, οἷον νωτοφόρα καὶ βόας τοὺς πρὸς
γεωργίαν· χόρτον δὲ, διὰ ταῦτα. τῶν γὰρ γενομένων τὰ
μὲν δι' ἑαυτὰ γέγονε, τὰ δὲ δι' ἄλλα. δι' ἑαυτὰ μὲν, τὰ
22 λογικὰ πάντα· δι' ἕτερα δὲ, τά τε ἄλογα καὶ τὰ ἄψυχα.
εἰ δὲ ταῦτα δι' ἄλλα γέγονε, διὰ ποῖα γέγονε, σκοπήσωμεν.
ἆρ' οὖν δι' ἀγγέλους; ἀλλ' οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν εἴποι δι'
ἀγγέλους αὐτὰ γεγενῆσθαι. τὰ γὰρ δι' ἄλλα γενόμενα,
πρὸς σύστασιν ἐκείνων καὶ διαμονὴν καὶ ἄνεσιν γέγονεν. ἢ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐῤῥῶσθαι μὲν γὰρ] μὲν abeſt. D. 1. Mox poſt *nymphas* addit, *Faunosque*, Con. Δαιμόνων omittit Vall. Τῶν, ante δαιμόνων, addit M. 1.

ἑβραίων δὲ] Hic incipit libri 1. cap. 4. apud Con. Index eſt: Omnia propter hominem facta, alia vero aliorum gratia, ad uſum tamen hominis.

νωτοφόρα] i. e. ζῶα, ut equi, aſini. *Doſſuaria animalia.* Mox διὰ ταῦτα refertur ad ζῶα.

τῶν γὰρ γενομένων] antea, credo, fuerat γοῦν, loco γάρ. D. 1. Χόρτον δὲ διὰ ταῦτα abſunt. Con.

τὰ δὲ δι' ἄλλα] τὰ δὲ δι' ἕτερα, ut mox. D. 1.

διὰ ποῖα γέγονε] abſunt. A. 1. 2. Habet Con.

αὐτὰ γεγενῆσθαι] ταῦτα γεγενῆσθαι. D. 1. Mox idem et M. 1. γινόμενα.

καὶ ἄνεσιν] Ab hoc loco ita habet Cono: *et ſucceſſionem conſtituta ſunt, eſcae videlicet, tegminis, curationis aut motus et quietis aut ſucceſſionis ſecundum genus gratia.* Διαδοχῆς ergo bis, διαγωγῆς vero et ἀναπαύσεως inepte reddidit. Vocabulis διαγωγῆς et ἀναπαύσεως Nemeſius explicat ſuperius ἄνεσιν. Διαγωγὴ enim h. l. *vitae oblectamenta* notat, *angenehmen Umgang*, *angenehme Unterhaltung*, *Zeitvertreib*, *Ergötzungen.* Infra p. 25. τέρψιν καὶ ἄνεσιν jungit. Ariſtot. Eth. ad Nicomach. IV, 8. οὔσης δὲ καὶ ἀναπαύσεως ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐν ταύτῃ διαγωγῆς

γὰρ τῆς διαδοχῆς τοῦ γένους ἕνεκεν, ἢ τροφῆς, ἢ σκέπης, ἢ θεραπείας, ἢ διαγωγῆς καὶ ἀναπαύσεως. ἄγγελος δὲ τούτων οὐδενὸς δεῖται. οὔτε γὰρ διαδοχὴν ἔχει γένους, οὔτε τροφῆς ἐνδεής ἐστι σωματικῆς, οὔτε σκέπης, οὔτε τῶν ἄλλων· εἰ δὲ μὴ ἄγγελος, δῆλον, ὡς οὐδὲ ἄλλη τις φύσις ὑπεραναβεβηκυῖα τὸν ἄγγελον. ὅσῳ γὰρ ὑπέρκειται, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτῇ καὶ τὸ ἀνενδεὲς πρόσεστι. ζητητέον οὖν φύσιν, λογικὴν μὲν, ἐνδεᾶ δὲ τῶν προειρημένων. τίς οὖν ἑτέρα τοιαύτη φανείη παραλιπόντων ἡμῶν τὸν ἄνθρωπον; οὐκοῦν συνάγεται, διὰ τοῦτον τά τε ἄλογα καὶ τὰ ἄψυχα γεγενῆσθαι. ἐπειδὴ τοίνυν δι' αὐτὸν, ὡς ἐδείχθη, γέγονε, διὰ τοῦτο καὶ ἄρχων αὐτῶν κατέστη. ἄρχοντος δὲ ἔργον, πρὸς μέτρον χρείας τοῖς ἀρχομένοις κεχρῆσθαι, καὶ μὴ πρὸς ἡδυπάθειαν ἀκολάστως ἐξυβρίζειν, μηδὲ φορτικῶς καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

γωγῆς μετὰ παιδιᾶς. et X, 6. καταφεύγουσι δ' ἐπὶ τὰς τοιαύτας διαγωγὰς τῶν εὐδαιμονιζομένων οἱ πολλοί. διὸ παρὰ τοῖς τυράννοις εὐδοκιμοῦσιν οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς εὐτράπελοι.

καὶ ἀναπαύσεως] *aut* requiei. Vall.

τούτων οὐδενὸς] οὐδενὸς τούτων. A. 1. 2.

εἰ δὲ μὴ ἄγγελος] intellige, τούτων δεῖται.

δῆλον, ὡς οὐδὲ ἄλλη] οὐδ', loco οὐδέ. D. 1.

τῶν ἀγγέλων] τὸν ἄγγελον. D. 1. A. 1. 2. 3. *Angelum.* Con. Vall. ὑπεραναβεβηκὼς eſt *ſuperior*, *excellentior.* Senſu proprio Zoſimus p. 229. τὰς ἄλπεις ὑπεραναβῆναι. Gregor. Nazianz. p. 234. τὴν κτίσιν ὑπεραναβῆναι et ὑπεραναβὰς τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως. p. 176. ὑπεραναβεβηκότες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα. Cinnamus p. 72. κόμητα δοὺξ ὑπεραναβέβηκεν, *Dux Comite eſt ſuperior.*

μᾶλλον καὶ τὸ ἀνενδεὲς αὐτῇ] μᾶλλον αὐτῇ καὶ τὸ ἀνενδεές. D. 1. A. 1. 2.

παραλιπόντων] παραλειπόντων. D. 1. Mox idem, οὐκ οὖν, loco οὐκοῦν. Male. *An non.* Vall.

ἄψυχα καὶ τὰ ἄλογα] ἄλογα καὶ τὰ ἄψυχα. D. 1. A. 1. 2. Con. Vall.

ἄρχων αὐτῶν] ἄρχων τῶν αὐτῶν. M. 1.

τοῖς ἀρχομένοις χρῆσθαι] τοῖς ἀρχ. κεχρῆσθαι. D. 1. A. 1. 2. M. 1. κεχρεῖσθαι vitioſe. A. 3.

μηδὲ φορτικῶς] μήτε φορτικῶς. D. 1.

ἐπαχθῶς προςφέρεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. ἁμαρτάνουσι τοίνυν, ὅσοι τοῖς ἀλόγοις οὐκ εὖ κέχρηνται. οὐ γὰρ ποιοῦσιν ἄρχοντος ἔργον, οὐδὲ δικαίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, δίκαιος οἰκτείρει ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, ὡς οὐδὲν δι' ἄλλο, ἀλλ' ἕκαστον δι' ἑαυτὸ γέγονεν. οὐκοῦν, χωρίσαντες πρῶτον τὰ ἔμψυχα ἀπὸ τῶν ἀψύχων, ἴδωμεν, εἰ
23 δύναται τὰ ἄψυχα δι' ἑαυτὰ γεγενῆσθαι. εἰ γὰρ ταῦτα δι' ἑαυτὰ, πῶς ἢ πόθεν τραφήσεται τὰ ζῶα; ὁρῶμεν γὰρ τὴν φύσιν ἐπιχορηγοῦσαν τοῖς ζώοις τροφὰς ἐκ τῆς γῆς καρπῶν τε καὶ φυτῶν, πλὴν ἐλαχίστων τῶν σαρκοφάγων. καὶ αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ σαρκοφάγα τροφὴν ποιεῖται τῶν ζώων τὰ τὴν γῆν νεμόμενα, ὡς λύκοι μὲν καὶ λέοντες ἄρνας καὶ αἶγας καὶ σύας καὶ ἐλάφους· ἀετοὶ δὲ πέρδικας καὶ φάσσας καὶ λαγωοὺς καὶ τὰ ὅμοια, ἅτινα τοὺς καρποὺς τῆς γῆς νέμεται.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀρχομένοις. ἁμαρτάνουσι τοίνυν] ἀρχομένοις ἁμαρτάνουσι. τοίνυν. Et in marg. a man. rec. γράφεται καὶ οὕτως· μήτε φορτικῶς καὶ ἐπαχθῶς προςφέρεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. ἁμαρτάνουσι τοίνυν, ὅσοι τοῖς ἀλόγοις οὐκ εὖ κέχρηνται. οὐ γὰρ ποιοῦσι καὶ τὰ ἑξῆς. D. 1.

οὐ γὰρ ποιοῦσιν] γὰρ rafura deletum credo, certe fpatium vacuum eft. D. 1. *Nec faciunt.* Vall. Mox οὐδὲ δικαίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον omittit. A. 3.

κτηνῶν αὐτοῦ] κτηνῶν αὐτοῦ. D. 1. A. 3. Ox. Poft haec ita pergit Cono: *At dicat forte aliquis, cum propter hominem facta fint omnia, nunquid aliorum quoque gratia facta fint quaedam?*

ἀλλ' ἕκαστον δι' ἑαυτὸ] ἀλλ' ἓν ἕκαστον δι' ἑαυτό. D. 1. Idem mox, οὐκοῦν, fed deleto fpiritu leni in οὖν. Deinde proximum τὰ abeft A. 3.

τροφὰς τοῖς ζώοις] τοῖς ζώοις τροφάς. D. 1. A. 1. 2. 3.

ἐλαχίστων] ὀλίγων. D. 1. Intellige ζώων, praeter animalia pauciffima carnivora, exceptis animalibus pauciffimis, quae carnibus vefcuntur. *Exceptis* quibusdam, Vall.

σαρκοφάγων] σαρκοβόρων. Sed mox fervat σαρκοφάγα. A. 2. Mox conftrue: τροφὴν ποιεῖται τὰ νεμόμενα τῶν ζώων.

καὶ αἶγας] καὶ abeft. D. 1.

τῆς γῆς νέμεται] τῆς γῆς νέμονται. D. 1.

καὶ γὰρ τῶν ἰχθύων ἡ φύσις, ἀλληλοφάγος οὖσα, οὐ μέχρι πάντων διήκει σαρκοφαγοῦσα, ἀλλὰ κατέληξεν ἐν τοῖς νεμομένοις φυκία καὶ ἄλλά τινα ἐν τῷ ὕδατι φυόμενα. εἰ γὰρ ἦν πάντα τὰ γένη τῶν ἰχθύων σαρκοφάγα, καὶ μηδὲν ἦν ἐκφεῦγον τὴν τῆς σαρκὸς σίτησιν, οὐκ ἂν οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον ἐπήρκεσεν, ἀλλὰ διεφθάρη, τὰ μὲν ὑπ' ἀλλήλων, τὰ δὲ διὰ τροφῆς ἔνδειαν. ἵνα δὲ τοῦτο μὴ γένηται, τινὲς τῶν ἰχθύων κατεσκευάσθησαν σαρκῶν μὲν ἀπεχόμενοι, τὴν δὲ, ὡς ἄν τις εἴποι, θαλασσίαν βοτάνην νεμόμενοι, ἵνα ἐκ τούτων καὶ τὰ ἄλλα διασώζηται. γίνεται γὰρ βορὰ μὲν τούτων τὰ φυκία, ἐκεῖνα δὲ τῶν ἄλλων, καὶ πάλιν ταῦτα τῶν ἄλλων, ὡς διὰ τὴν τῶν τελευταίων τροφὴν, ἀδιαλείπτως ἐκ τοῦ γεώδους τοῦ κατὰ τὴν θάλασσαν παρεχομένην, καὶ τὴν τῶν ἄλλων ὑπόστασιν σώζεσθαι. ἀπέδειξεν οὖν ὁ λόγος, τὴν τῶν φυτῶν γένεσιν μὴ δι' ἑαυτὴν, ἀλλ' εἰς τροφὴν καὶ σύστασιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζώων γεγενημένην. εἰ δὲ ταῦτα διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῶα, δῆλον ὡς καὶ τὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὐ μέχρι — σαρκοφαγοῦσα, ἀλλὰ] abſunt. A. 1. 2. Non ad omnes pertinet carnes vorans, i. e. non omnes omnino piſces carnes vorant. Nota autem eſt periphraſis, ἡ φύσις τῶν ἰχθύων, loco οἱ ἰχθύες.

φύκια] φυκία. D. 1. A. 1. 2. Sic et mox. Vide ſcholia ad Theocrit. Idyll. VII, 58. Utitur hoc Plato p. 469. Arrianus in Indicis p. 355. Ariſtot. hiſt. animal. VI, 13. τούτῳ (τῷ φυκίῳ) τρέφεται τὰ ἰχθύδια.

ἐν τῷ ὕδατι φυόμενα] ἐν τῷ ὕδατι νεμόμενα. A. 1. Mox, σαρκοφάγα reddidit Vall. *ſe invicem comedant.* Ergo ἀλληλοφάγα. Deinde, ἐκφεύγον. D. 1. et, οὐδ' ἐπ' ὀλίγον. Idem.

μὴ τοῦτο γένηται] τοῦτο μὴ γένηται. D. 1. δὲ, ante μὴ, abeſt. M. 1.

θαλασσίαν βοτάνην] θαλασσείαν (ſed jota ex correctione ſupra ſcriptum). βοτάνην. D. 1. *Marinam, ut ita dicam, herbarum et* φύτια edentes. Con. Voluit, *herbam et* φυκία. Mox τὰ, ante ἄλλα, abeſt. M. 1.

καὶ πάλιν ταῦτα τῶν ἄλλων] abſunt. D. 1. Habet Con. Vall.

σύστασιν τῶν ἀνθρώπων] τῶν abeſt. M. 1. D. 1. A. 3. Σύστασιν, *ornamentum.* Vall.

24 τῆς τούτων αὐξήσεως καὶ γενέσεως αἴτια διὰ ταῦτα γέγονεν. οὐκοῦν ἀστέρων κινήσεις καὶ οὐρανὸς καὶ ὧραι καὶ ὄμβροι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα διὰ ταῦτα γέγονεν, ἵνα τῶν τροφῶν, ὡς ἐν κύκλῳ, διηνεκῶς χορηγουμένων, ἀνελλιπὴς καὶ ἡ τῶν προσφερομένων τοὺς καρποὺς διαμείνῃ φύσις· ὡς εὑρίσκεσθαι, ταῦτα μὲν διὰ τοὺς καρπούς, τοὺς δὲ καρποὺς διὰ τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον. λοιπόν ἐστιν ἐπιδιασκέψασθαι, πότερον καὶ ἡ τῶν ἀλόγων φύσις δι' ἑαυτὴν γέγονεν, ἢ διὰ τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' ἴσως ἄτοπον, τὰ φρονήσεως ἄμοιρα, καὶ καθ' ὁρμὴν φυσικὴν μόνην ζῶντα, καὶ πρὸς γῆν κάτω κεκυφότα, καὶ τὴν δουλείαν διὰ τοῦ σχήματος ἐνδεικνύμενα, λέγειν δι' ἑαυτὰ παρῆχθαι. πολλῶν δὲ ὄντων τῶν ἐνδεχομένων εἰς τοῦτο ῥηθῆναι, καὶ σχεδὸν ἰδίας συγγραφῆς διὰ τὸ πλῆθος δεομένων, μὴ χωρούσης τῆς προκειμένης ὑποθέσεως τὸ μῆκος τῶν λόγων, ἐπὶ τὰ σύντομα μέν, καίρια δὲ καταντῆσαι προσήκει. εἰ τοίνυν, ὡς ἐν εἰκόνι, τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τὰ τῶν ἔξωθεν ἐσοπτρισθείημεν, ἐξ αὐτῆς ἂν εἴημεν τῆς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὐκοῦν ἀστέρων] Ab οὐκοῦν ad ταῦτα γέγονεν omittit A. 3. οὐκοῦν rurſus ex correct. ut antea. D. 1. οὖν ἀστέρων. M. 1.

καὶ ὄμβροι] Abeſt M. 1. in marg. a man. rec. additum D. 1. *Et nubes.* Con. *Et imbres.* Vall.

διαμείνῃ φύσις] διαμένῃ φύσις. A. 2. Ab ὡς ad τοὺς καρποὺς abeſt. Vall.

δι' ἑαυτὴν γέγονεν] δι' αὐτὴν γέγονεν. A. 2.

καθ' ὁρμὴν φυσικὴν] φυσικὴν omittit Ox.

ἐνδεικνύμενα] δεικνύμενα. D. 1. Mox ante *dici*, inculcat *quadranter* Con.

μὴ χωρούσης] μὴ συγχωρούσης. A. 1. Eodem redit, *non capit*, *non permittit.*

τῷ ἀνθρώπῳ] Vall. ita reddidit, ac ſi legerit, τὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν, ante εἰκόνι, abeſt M. 1.

τὰ τῶν ἔξωθεν] i. e. τὰ τῶν ἀλόγων ζώων. Quae mox leguntur, τῆς τῶν ζητουμένων οὐσίας, mihi non probantur. Malim ergo, vel τῆς τῶν ζώων οὐσίας. De animalibus brutis enim nunc quaerit. vel, τῆς τῶν ζώων οὐσίας τῶν ζητουμένων τὰς ἀποδείξεις ποιούμενοι. Mox, ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ψυχῇ, eſt ἐν τῇ ἡμετέρᾳ, ἤγουν ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Inferius aliquoties recurrit, τὰ ἔξωθεν θηρία, ut pag. 26.

τῶν ζητουμένων οὐσίας τὰς ἀποδείξεις ποιούμενοι. ὁρῶμεν οὖν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ψυχῇ τὴν ἀλογίαν καὶ τὰ ταύτης μέρη, λέγω δὲ τὴν ὄρεξιν καὶ τὸν θυμὸν, πρὸς ὑπηρεσίαν δεδομένα τῷ λογικῷ, καὶ τὸ μὲν ἄρχον, τὰ δὲ ἀρχόμενα, καὶ τὸ μὲν κελεῦον, τὰ δὲ κελευόμενα καὶ ὑπηρετούμενα ταῖς χρείαις, αἷς ἂν ὁ λόγος ὑποβάλῃ, ὅταν σώζῃ τὸ κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος. εἰ δὲ τῶν ἐν ἡμῖν ἀλόγων τὸ ἐν ἡμῖν ἄρχει λογικὸν, πῶς οὐκ εἰκὸς, καὶ τῶν ἔξωθεν ἀλόγων αὐτὸ κρατεῖν, καὶ πρὸς τὰς χρείας αὐτῷ δεδόσθαι; ὑπηρετεῖσθαι γὰρ φύσει τέτακται τὸ ἄλογον τῷ λογικῷ, ὡς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐδείχθη. δηλοῖ δὲ τοῦτο καὶ ἡ τῶν πολλῶν ζώων κατασκευὴ, πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπιτήδειος γενομένη, βόες μὲν καὶ πάντα τὰ νωτοφόρα πρὸς γεωργίαν καὶ ἀχθοφορίαν, τὰ πολλὰ δὲ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἐνύδρων καὶ τῶν χερσαίων πρὸς ἀπόλαυσιν, τὰ δὲ μιμηλὰ πρὸς τέρψιν καὶ ἄνεσιν. εἰ δὲ μὴ πάντα ταῖς τοιαύταις χρείαις ὑπηρετεῖται, ἀλλ' ἔνια καὶ λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον· ἰστέον, ὡς, προηγου-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὴν ἀλογίαν] τὴν ἀναλογίαν. M. 1.

ὑπηρετοῦντα ταῖς χρείας] ὑπηρετούμενα ταῖς χρείαις. D. 1. A. 1. Medium et activum hoc ſenſu occurrit. Mox, οἷς ἄν. Sic. D. 1.

ὑποβάλῃ] ὑποβάλλῃ. A. 2. M. 1.

πῶς οὐκ εἰκὸς] πῶς οὐκ εἰκότως. D. 1.

χρείας αὐτῷ δεδόσθαι] χρείας τούτῳ δεδόσθαι, D. 1. Id eſt, πρὸς τὰς χρείας τῷ λογικῷ ἀνθρώπῳ δεδόσθαι τὰ ἄλογα ζῶα. M. 1. omiſſo χρείας, exhibet αὐτῶν. Αὐτῶν habet etiam A. 3.

ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς] *in iis, quae nos homines attinent.* Cono ita: *ut ex his, quae in nobis ſunt.*

ὑπηρεσίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπιτήδειος γενομένη] ὑπηρ. τῷ ἀνθρώπῳ ἐπιτήδ. γινομένη. A. 1. 2.

πάντα τὰ νωτοφόρα] τὰ abeſt. A. 1. 2. Mox μιμηλὰ, *diſciplinabilia.* Con.

εἰ δὲ μὴ πάντα] Con. incipit lib. 1. cap. 5. Animalia mortifera conducunt homini. Et de maxima hominis dignitate. Mox idem ταῖς τοιαύταις reddidit *noſtris*, ταῖς ἡμετέραις.

μένως τῶν δι' ὑπηρεσίαν γενομένων, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ ἐνδεχόμενα κατεσκεύασται, ἵνα μηδὲν ἐλλίπῃ τῇ κτίσει τῶν ἐνδεχομένων γενέσθαι. οὐδὲ ταῦτα δὲ παντάπασιν ἐκπέφευγε τὴν τῶν ἀνθρώπων ὄνησιν, ἀλλὰ καὶ τὰ δηλητηριώδη πρὸς οἰκείαν ὠφέλειαν ὁ λόγος καρποῦται. καταχρῆται γὰρ αὐτοῖς πρὸς θεραπείαν τῆς ἐξ αὐτῶν ἐκείνων βλάβης, καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀῤῥωστημάτων ἰάσεως. τοιαῦταί τινές εἰσιν αἱ θηριακαὶ καλούμεναι κατασκευαὶ, ἃς ὁ λόγος ἐπενόησεν, ἵνα καὶ τούτων κρατῇ δι' αὐτῶν, καὶ ὥσπερ ὑπὸ πολεμίων κρατηθέντων ὠφελοῖτο. ἔχει δὲ μυρίας ὁ ἄνθρωπος ἀντιπαθεῖς τούτων δυνάμεις, δεδομένας παρὰ τοῦ δημιουργοῦ, εἴργειν καὶ ἀμύνεσθαι καὶ διορθοῦσθαι τὰς ἐπιβολὰς αὐτῶν δυναμέ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δι' ὑπηρεσίαν γενομένων] *δι' ὑπ. γινομένων.* D. 1. Sententia haec eſt: Sciendum, cum prius creata eſſent, quae ad hominum miniſterium valerent, reliqua omnia etiam, quae creari potuerint, creata eſſe, ne quid deeſſet creationi atque huic univerſo, quod creari potuerit. Cono reddidit: *conſiderandum, haec iis uſui eſſe, quae in famulatum et convenienter creata ſunt.*

τὰ ἐνδεχόμενα] *τὰ* omittit D. 1.

κατεσκεύασται] *κατεσκευάσθαι*, et ſupra *ς*. id eſt, *κατεσκεύασται.* A. 2. *Ad remedia aegritudinum* eſſe comparata. Vall.

ἐλλίπῃ τῇ κτίσει τῶν ἐνδεχομένων] *ἐλλείπῃ* habet D. 1. A. 3. *ἐλλίποι*, omiſſo *τῇ κτίσει.* A. 2.

τὰ δηλητηριώδη] Intelligit animalia venenata, ex quibus contra ipſorum venenum medicina paratur.

πρὸς οἰκεῖαν] *πρὸς οἰκείαν.* D. 1. Mox *ὁ λόγος* eſt *ratio humana.*

καταχρῆται] *κατακέχρηται.* A. 2. Mox, *τῆς ἑαυτῶν ἐκείνων.* M. 1.

ἵνα καὶ τούτων κρατῇ δι' αὐτῶν] ut et illa (animalia venenata) ſuperaret, vinceret per ipſa (iſta animalia).

ὥσπερ ὑπὸ πολεμίων κρατηθέντων] *ἀπὸ*, loco *ὑπὸ*, habet, *κρατηθέντων* vero a man. rec. eſt additum in marg. D. 1. *ὡς παρὰ τῶν πολεμίων κρατ.* A. 1. 2. *τῶν*, loco *ὑπό.* M. 1. *παρὰ τῶν* habet etiam A. 3. *Τῶν*, ante *πολεμίων*, non habet locum.

τὰς ἐπιβολὰς] *τὰς ἐπιβουλάς.* D. 1. A. 3. Sic eſt inferius p. 26. Iſtud eſt *ἔννοια, ἐπιχείρησις*, ut Suidas explicat.

Ergo

νας. ἄλλα μὲν γὰρ ἄλλαις ἁρμόζει χρείαις· κοινῇ δὲ πάντα
πρὸς θεραπείαν ἀνθρώπου συντελεῖν πέφυκε, καὶ τὰ μὴ ταῖς 26
ἄλλαις χρείαις χρήσιμα. καὶ ταῦτα μὲν, ὡς πρὸς τὴν νῦν
κατάστασιν τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου λεγέσθω· ἐπεὶ, τό γε ἀρ-
χαῖον οὐδὲν τῶν ἄλλων ζώων ἐτόλμα καταβλάπτειν τὸν ἄν-
θρωπον· ἀλλ' ἦν αὐτῷ πάντα δοῦλα καὶ ὑποτεταγμένα καὶ
πειθήνια, ἕως ἐκράτει τῶν οἰκείων παθῶν καὶ τῆς ἀλογίας
τῆς ἐν αὐτῷ· μὴ κρατῶν δὲ τῶν οἰκείων παθῶν, ἀλλὰ κρα-
τούμενος ὑπ' αὐτῶν, ἐκρατήθη καὶ παρὰ τῶν ἔξωθεν εὐλόγως
θηρίων. συνεισῆλθε γὰρ τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ ἡ παρὰ τούτων
βλάβη. ὅτι δὲ τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, δῆλον ἐκ τῶν τὸν ἄριστον
μετελθόντων βίον. κρείττους γὰρ (ἀδηρίτως) ὤφθησαν οὗτοι
τῆς τῶν θηρίων ἐπιβουλῆς, ὡς λεόντων μὲν, ὁ Δανιὴλ, Παῦ-
λος δὲ, τοῦ δήγματος τῆς ἐχίδνης. τίς οὖν ἀξίως θαυμάσειε
τὴν εὐγένειαν τούτου τοῦ ζώου, τοῦ συνδέοντος ἐν ἑαυτῷ
τὰ θνητὰ τοῖς ἀθανάτοις, καὶ τὰ λογικὰ τοῖς ἀλόγοις

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Ergo h. l. *voluntas* et *ſtudium laedendi* ſeu *impetus*. Hoc notat *inſidias*. Cono: quae inſidias eorum corrigere queunt. Propter διορθοῦσθαι conjici poſſit βλάβας. Inferius p. 26. ſine omni dubio legitur ἐπιβουλῆς. recte! Sed hic mox eſt καταβλάπτειν.

καὶ τὰ μὴ ταῖς] καὶ τὰ μηδὲ ταῖς. A. 1. 2. *Ne quidem*. Vall.

λεγέσθω] littera λ in raſura. D. 1.

τῶν ἀλόγων ζώων] τῶν ἄλλων ζώων, D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. *Aliorum*. Con. *Nullum aliud animal*. Vall. Ἀλόγων haud inepta interpretatio videtur vocabuli ἄλλων. Τὸ ἀρχαῖον accipio loco ἀρχῆθεν, *a creatione mundi*.

ἦν αὐτῷ πάντα] αὐτοῦ, loco αὐτῷ. A. 1. 2.

τῶν οἰκείων παθῶν] τῶν ἰδίων παθῶν. D. 1. A. 2. ἐκείνων παθῶν. M. 1.

θηρίων εὐλόγως] εὐλόγως θηρίων. D. 1. A. 1. 2. Mox, συνῆλθε. M. 2. Totum ſic: καὶ παρ' αὐτῶν ἔξωθεν εὐλόγως θηρίων. συνῆλθε. A. 3.

μετελθόντων βίον] βίον μετελθόντων. D. 1.

κρείττους γὰρ ὤφθησαν] κρείττους γὰρ ἀδηρίτως ὤφθησαν. A. 1. 2. Ἀδηρίτως, *ſine controverſia*. v. Syneſ. T. I. p. 7. ἀδηρίτως προσήκοντα βασιλεῖ. Con. habet, *indubitanter*. Vall. *ſine controverſia*.

τῆς ἐχίδνης] τῆς abeſt. M. 1. A. 3. Idem mox θαυμάσει.

συνάπτοντος, τοῦ φέροντος ἐν τῇ καθ' ἑαυτὸν φύσει τῆς πάσης κτίσεως τὴν εἰκόνα, δι' ἃ καὶ μικρὸς κόσμος εἴρηται, τοῦ τοσαύτης ἠξιωμένου παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας, δι' ὃν πάντα καὶ τὰ νῦν καὶ τὰ μέλλοντα, δι' ὃν καὶ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε, τοῦ λήγοντος εἰς ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν διαφεύγοντος, (ὃ) οὐρανῶν βασιλεύει, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονὼς, Χριστῷ συνδιάγει, Θεοῦ τέκνον ἐστὶ, πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας προκάθηται; τίς δ' ἂν ἐξειπεῖν δύναιτο τὰ τούτου τοῦ ζώου πλεονεκτήματα; πελάγη διαβαίνει, οὐρανὸν ἐμβατεύει τῇ θεωρίᾳ, ἀστέρων κίνησιν καὶ διαστή-
27 *ματα καὶ μέτρα κατανοεῖ, γῆν καρποῦται καὶ θάλασσαν,*

VAR. LECT. ET ANIMADV.

συνάπτοντος] συνάψαντος. A. 3. D. 1. M. 1. Tamen antea συνδέοντος ſervant.

ἐν τῇ καθ' ἑαυτὸν] ν raſura ſublatum, ut ſit ἑαυτό. D. 1. ἐν τῇ καθ' ἑαυτό. M. 1. ἑαυτὸ refertur ad ζῶον· ἑαυτὸν ad ἄνθρωπον, quod hic intelligitur ex vocabulo ζῶον.

δι' ἃ καὶ μικρὸς] διὸ καὶ μικρός. D. 1.

δι' ὃν πάντα] δι' ὃ πάντα, deleto ν. D. 1.

δι' ὃν ὁ Θεὸς] δι' ὃ καὶ θεὸς, deleto ν. D. 1. δι' ὃν καὶ θεός. A. 1. 2. 3. M. 1.

ὃ οὐρανῶν] ὃ abeſt. D. 1. A. 1. 2. Mox οὖν, loco οὐρανῶν. A. 3.

γεγονὸς] γεγονώς. A. 1. 2. γέγονε. A. 3. γεγονὸς ex raſura. Antea haud dubie fuerat ω. D. 1. Mox πάσης γὰρ ἀρχῆς. M. 1. et δύναται, loco δύναιτο. D. 1.

οὐρανὸν ἐμβατεύει] οὐρανῶν ἐμβατεύει. A. 2. Ἐμβατεύειν modo dativum, modo accuſativum habet. Gregor. Nazianz. p. 27. τοῖς ἁγιωτάτοις ἡμῶν ἐμβατεύουσι. Chryſoſt. de Sacerdotio p. 48. ὁ τὰς ἁπάντων ἐμβατεύων καρδίας.

ἀστέρων κινήματα καὶ μέτρα κατανοεῖ] ἀστέρων κίνησιν καὶ διαστήματα καὶ μέτρα κατανοεῖ. D. 1. ἀστέρων κίνησιν καὶ διαστήματα καὶ μέτρα πολυπραγμονεῖ. A. 1. 2. καὶ διαστήματα addit etiam M. 1. A. 3. πολυπραγμονεῖ eſt etiam in marg. Ant. Cono habet ſolum: *aſtrorum motus et intervalla dinoſcit.* Vall. *motus et intervalla et dimenſiones ſatagit.* Philo p. 370. B. περιεργείας γὰρ καὶ φιλοπραγμοσύνης μείζονος ἢ κατὰ ἀνθρωπίνην δύναμιν τὸ ἔργον. — τὰς δὲ αἰτίας — μὴ πολυπραγμόνει.

θηρίων καὶ κητῶν καταφρονεῖ, πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ τέχνην καὶ μέθοδον κατορθοῖ, ὑπερόριον διὰ τῶν γραμμάτων, οἷς βούλεται, προσομιλεῖ, μηδὲν ὑπὸ τοῦ σώματος ἐμποδιζόμενος, προφητεύει τὰ μέλλοντα. πάντων ἄρχει, πάντων κρατεῖ, πάντων ἀπολαύει, ἀγγέλοις καὶ Θεῷ διαλέγεται, τῇ κτίσει κελεύει, δαίμοσιν ἐπιτάττει, τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἐρευνᾷ, Θεὸν περιεργάζεται, οἶκος καὶ ναὸς γίνεται Θεοῦ· καὶ ταῦτα πάντα τῶν ἀρετῶν ὠνεῖται καὶ τῆς εὐσεβείας. ἀλλ', ἵνα μὴ δόξωμέν τισιν ἀπειροκάλως ἀνθρώπου γράφειν ἐγκώμιον, καὶ μὴ μόνον τὴν φύσιν ἐκτίθεσθαι, καθὰ προε-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ κητῶν] καὶ κτηνῶν. Sed in marg. a man. rec. γρ. καὶ κητῶν. D. 1. Θηρίων interpretor de feris terreſtribus: κητῶν de belluis marinis. Eſt enim h. l. non ſpeciei, ſed generis vocabulum. Sic Philo p. 10. C. ἰχθύων γένη καὶ κητῶν. Paullo ante, καὶ θηρίων. A. 3.

ἐπιστήμην καὶ μέθοδον] ἐπιστήμην καὶ τέχνην καὶ μέθοδον. D. 1. M. 1. ἐπιστήμην καὶ τέχνην, omiſſo καὶ μέθοδον. A. 1. 2. Cono: *diſciplinam*, *artem ad* (forte, *et*) *methodum*. Vall. *ſcientiam et artem corrigit.*

ὑπερορίοις] ὑπερόριον. D. 1. A. 1. 2. 3. Ergo adverbialiter. *Extorrem*, *quibus vult*, *literis verbisque reconciliat*. Vall.

ἐμποδιζόμενος] ἐμποδιζόμενον. D. 1. Sic, ſed ex correct. vulgatum. A. 2.

δαίμοσιν ἐπιτάττει] δαίμοσιν ex raſura et correctione. Forte antea fuerat δαιμονίοις. D. 1. δαίμοσιν ἐπιτάττειν δύναται. M. 1.

θεὸν περιεργάζεται] θεῷ et in marg. θεόν. A. 2. *Dei proprietates inveſtigare ſolet.*

διὰ τῶν ἀρετῶν ὠνεῖται] διὰ abeſt. D. 1. A. 1. 2. ὠνεῖσθαί τί τινος et τί τινι uſitatiſſime dicitur. A. 3. habet ὀνεῖται, ab ὀνεῖσθαι, *fructum*, *utilitatem percipere*. Sic Gregor. Nazianz. epiſt. IV. καί τι καὶ ὠνάμεθα τῆς ἡσυχίας. Mox ἀπειροκάλως interpretor ἀκαίρως. Proprie ἀπειρόκαλος eſt pulcri, honeſti, decori et elegantiae ignarus. Inelegans ergo ſcriptor eſt etiam is, qui aliena a propoſito memorat. Cono habet, ἀπειροκάλοις. Mox idem: *quanquam naturae* ejus *eminentias recenſendo*, *ipſam naturam maxime enarravimus.*

καθάπερ προεθέμεθα] καθὰ προεθέμεθα. D. 1. A. 1. 2. Mox που abeſt. A. 3.

θέμεθα, αὐτοῦ που καταπαύσωμεν τὸν λόγον, εἰ καὶ μάλιστα, τὰ τῆς φύσεως πλεονεκτήματα λέγοντες, τὴν φύσιν αὐτὴν διηγούμεθα. εἰδότες οὖν, ὅσης εὐγενείας μετειλήφαμεν, καὶ ὅτι φυτὸν ἐσμὲν οὐράνιον, μὴ καταισχύνωμεν τὴν φύσιν, μηδὲ τῶν τοσούτων δωρεῶν ἀποφανθῶμεν ἀνάξιοι, μηδὲ ἑαυτοὺς τοσαύτης ἐξουσίας καὶ δόξης καὶ μακαριότητος ἀποστερήσωμεν, ὀλίγου καιροῦ καὶ βραχείας ἡδονῆς πάντων τῶν αἰωνίων καταπροδόντες τὴν ἀπόλαυσιν· ἀλλὰ διὰ τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῆς ἀποχῆς τῶν φαύλων καὶ τοῦ ὀρθοῦ σκοποῦ, ᾧ μάλιστα τὸ Θεῖον συνεργεῖν εἴωθεν, καὶ διὰ τῶν εὐχῶν τὴν εὐγένειαν διασώσωμεν. περὶ μὲν οὖν τούτων, ἱκανὰ καὶ ταῦτα. ἐπειδὴ δὲ, τὸν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς εἶναι καὶ σώματος, ὁ κοινὸς ὑποβάλλει λόγος, φέρε

28 διελόντες πρότερον περὶ ψυχῆς διαλάβωμεν, τὰ λίαν λεπτὰ καὶ περισκελῆ καὶ τοῖς πολλοῖς δυςκατανόητα τῶν ζητουμένων παραλιπόντες.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὰ μάλιστα] μάλιστα τά. A. 1. 2. Dicitur tam μάλιστα, quam τὰ μάλιστα. Sed τὰ ante πλεονεκτήματα abeſſe nequit. Id ergo ante τῆς φύσεως addit A. 3.

μετειλήφαμεν] μετειλήχαμεν. D. 1.

καταισχύνωμεν] Con. *deturpemus aut vilipendamus.* Ac ſi legerit, ἢ ὀλιγωρῶμεν.

μηδὲ τῶν τοιούτων] μηδὲ τῶν τοσούτων. D. 1. τοσούτων etiam in marg. Ant. μηδὲ τοσούτων. A. 1. 2. *Tantis.* Con.

ἀπόλαυσιν] τὴν ἀπόλαυσιν. A, 1. 2. 3. D. 1. M. 1.

περὶ μὲν οὖν] abſunt. A. 2. καὶ, ante περὶ, addit M. 1. καὶ περὶ μὲν τούτων. A. 3.

ἱκανὰ ταῦτα] ἱκανὰ καὶ ταῦτα. A. 1. 2. Mox ὑποβάλλειν eſt *docere*, ut pag. 24. *ſuadere.*

διαλάβωμεν] διαλάβομεν. D. 1. Mox, λεπτὰ καὶ περισκελῆ interpretor *tenuia et ſubtilia*, ſeu *ad explicandum difficilia.* Vide pag. 55.

παραλιπόντες] παραλείποντες. D. 1.

ΚΕΦ. Β.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ.

Διαφωνεῖται σχεδὸν ἅπασι τοῖς παλαιοῖς ὁ περὶ τῆς ψυχῆς λόγος. Δημόκριτος μὲν γὰρ καὶ Ἐπίκουρος καὶ πᾶν τὸ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων σύστημα, σῶμα τὴν ψυχὴν ἀποφαίνονται. καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι, οἱ σῶμα τὴν ψυχὴν ἀποφαινόμενοι, διαφέρονται περὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς. οἱ μὲν γὰρ στωϊκοὶ πνεῦμα λέγουσιν αὐτὴν ἔνθερμον καὶ διάπυρον, Κριτίας δὲ, αἷμα, Ἵππων δὲ ὁ φιλόσοφος, ὕδωρ, Δημόκριτος δὲ, πῦρ. τὰ γὰρ σφαιροειδῆ σχήματα τῶν ἀτόμων συγκρινόμενα, πῦρ τε καὶ ἀέρα, ψυχὴν ἀποτελεῖν. Ἡράκλειτος

VAR. LECT. ET ANIMADV.

περὶ ψυχῆς. Κεφ. β.] Ita et D. 1. περὶ ψυχῆς β. A. 1. τοῦ αὐτοῦ περὶ ψυχῆς λόγος δεύτερος. Et in principio in indice capitum: περὶ ψυχῆς. A. 3. De anima cap. 2. Vall. περὶ ψυχῆς λόγος δεύτερος. A. 2. M. 1. Secundum et tertium caput Gregorii Nyſſeni nomine legitur inter ejus opera edit. Pariſ. 1638. fol. Vol. II. p. 90. ſeqq. unde hic varietatem lectionis notavimus addita littera N. Cono hic incipit librum 2. Ejusdem de philoſophia liber ſecundus, de anima. Cap. 1. De opinionibus priſcorum philoſophorum circa animae naturam.

ὁ περὶ τῆς ψυχῆς λόγος] τῆς abeſt. D. 1. Veterum philoſophorum ſententias de anima memorat Ariſtot. de anima I, 2.

στωϊκῶν φιλοσόφων] στωϊκῶν αἱρέσεων. D. 1. Non male. Nam Stoicorum plures fuerunt ſectae.

ἀποφαίνονται — τὴν ψυχὴν] Abſunt A. 3. Errore manifeſto.

οἱ σῶμα τὴν ψυχὴν ἀποφαινόμενοι] omittit Con. Mox omittit γὰρ A. 3.

ἔνθερμον καὶ διάπυρον] καὶ διάπυρον omittit A. 2.

Κριτίας δὲ αἷμα] Vide Fiſcherum ad Platon. Phaedonem p. 404. not. 22.

συγκρινόμενα] συγκιρνόμενα. D. 1. Συγκίρνημι et συγκιρνάω eſt *miſceo*.

πῦρ τε καὶ ψυχὴν] πῦρ τε καὶ ἀὴρ, ψυχήν. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. N. Con. *Igni aëreque concretis, animam putat abſolvi.* Vall. Ergo verſioni latinae inſerui, *et aërem.* Legendum

δὲ, τὴν μὲν τοῦ παντὸς ψυχὴν, ἀναθυμίασιν ἐκ τῶν ὑγρῶν, τὴν δὲ ἐν τοῖς ζώοις, ἀπό τε τῆς ἐκτὸς καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀναθυμιάσεως, ὁμογενῆ πεφυκέναι. πάλιν δὲ καὶ τῶν λεγόντων ἀσώματον εἶναι τὴν ψυχὴν ἄπειρος γέγονεν ἡ διαφωνία, τῶν μὲν, οὐσίαν αὐτὴν καὶ ἀθάνατον λεγόντων, τῶν δὲ ἀσώματον μὲν, οὐ μὴν οὐσίαν, οὐδὲ ἀθάνατον. Θαλῆς μὲν γὰρ πρῶτος τὴν ψυχὴν ἔφησεν ἀεικίνητον καὶ αὐτοκίνητον· Πυθαγόρας δὲ, ἀριθμὸν ἑαυτὸν κινοῦντα. Πλάτων δὲ, οὐσίαν νοητὴν ἐξ ἑαυτῆς κινητὴν κατὰ ἀριθμὸν ἐναρμόνιον· Ἀριστοτέλης δὲ, ἐντελέχειαν πρώτην σώματος φυσικοῦ, ὀργανικοῦ, δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. Δικαίαρχος δὲ, ἁρμονίαν τῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

dum autem ἀέρα, niſi mox probetur ἀποτελεῖ. Ἀὴρ videtur etiam excidiſſe apud Ariſtot. l. l. Continuo, ἀποτελεῖ. D. 1. Heracliti ſententiam fere ad verbum expreſſit Plutarch. de plac. philoſoph. IV, 3. Vide ibid. cap. 2. Adde Euſeb. Praepar. Evang. p. 821. D.

τὴν μὲν τοῦ παντὸς] μὲν abeſt M. 1. Paullo poſt idem et N. ἀπό τε τῶν ἐκτὸς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ. Αὐτῇ, loco αὐτοῖς, habet etiam A. 3.

ἀθάνατον λεγόντων] ἀθάνατον εἶναι λεγόντων. A. 2.

πρῶτος τὴν ψυχὴν] Dixi jam, hoc loco diſſuta eſſe folia in Cod. D. 1. Ergo hic in quaternione ſecunda poſt folium primum unum folium praetermittendum et ad tertium pergendum.

ἀεικίνητον] ἀκίνητον. N. De ſententiis horum philoſophorum v. Plutarch. l. l. cap. 2.

κινοῦντα ἑαυτὸν] ἑαυτὸν κινοῦντα. D. 1. A. 1. 2. 3. N.

οὐσίαν νοητὴν] οὐσίαν νοερὰν ἐξ αὑτῆς κινητὴν κατ' ἀριθμόν. D. 1. οὐσ. νοητὴν ἐξ αὑτῆς κινουμένην. N. νοητὴν habet etiam Plutarch. l. l.

Ἀριστοτέλης δὲ] δὲ abeſt. D. 1. Ἐντελέχειαν Plutarch. l. l. explicat ἐνέργειαν. Ceterum hanc Ariſtotelis definitionem repetit etiam Diog. Laërt. p. 176. Plutarch. T. II. p. 1006. D. Contra Entelechiam Ariſtotelis diſputationes Plotini et Porphyrii leguntur apud Euſeb. Praepar. Evang. p. 811. ſeqq.

Δείναρχος] Plutarch. de placit. philoſoph. IV, 2. Δικαίαρχος habet. Atque ita corrigendum videtur hic, pag. 29. et 35. Dicaearchi ſaepius meminit Diog. Laërt.

τεσσάρων στοιχείων, ἀντὶ τοῦ, κρᾶσιν καὶ συμφωνίαν τῶν στοιχείων. οὐ γὰρ τὴν ἐκ τῶν φθόγγων συνισταμένην, ἀλλὰ 29
τὴν ἐν τῷ σώματι θερμῶν καὶ ψυχρῶν καὶ ὑγρῶν καὶ ξηρῶν ἐναρμόνιον κρᾶσιν καὶ συμφωνίαν βούλεται λέγειν. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τούτων οἱ μὲν ἄλλοι τὴν ψυχὴν οὐσίαν εἶναι λέγουσιν· Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Δικαίαρχος ἀνούσιον. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, οἱ μὲν, μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν τῶν πάντων ψυχὴν νενομίκασι, κατακερματιζομένην εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ πάλιν εἰς ἑαυτὴν συνιοῦσαν, ὡς οἱ Μανιχαῖοι, καὶ ἄλλοι τινές· οἱ δὲ, πολλὰς καὶ διαφόρους κατ' εἶδος· οἱ δὲ, καὶ μίαν καὶ πολλάς. πᾶσα τοίνυν ἀνάγκη μηκύναι τὸν λόγον τοσαύταις δόξαις ἀντιλέγοντα. κοινῇ μὲν οὖν πρὸς πάντας τοὺς λέγοντας σῶμα τὴν ψυχὴν, ἀρκέσει τὰ παρὰ Ἀμμωνίου

VAR. LECT. ET ANIMADV.

σεσσάρων στοιχείων. οὐ γὰρ] τεσσάρων στοιχείων, ἀντὶ τοῦ, κρᾶσιν (ſupra ex correct. ά. loco ᾶ.) καὶ συμφωνίαν τῶν στοιχείων. οὐ γάρ. D. 1. Sic, ſed κρᾶσιν ſine correctione. A. 1. 2. Eſt haec explicatio vocabuli ἁρμονίας, quam tamen proxima verba poſtulant. Ita etiam habet Con. *Hoc eſt, elementorum mixturam atque conſonantiam.* Vall.

ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ] ἀλλὰ τὴν τῶν ἐν τῷ. N. τῷ abeſt. A. 3. Mox idem: τούτων μὲν ἄλλοι. Et paullo poſt: ἀντιλέγοντα.

καὶ ὑγρῶν καὶ ψυχρῶν] καὶ ψυχρῶν καὶ ὑγρῶν. D. 1. A. 1. 2. Omnia haec *ſingulari numero* exhibet Con. *Et frigorum et humorum.* Vall.

οἱ μὲν ἄλλοι] *honeſti.* Vall. Credo καλοί. Inepte!

εἶναι λέγουσιν οὐσίαν] οὐσίαν εἶναι λέγουσιν. D. 1. A. 1. 2. Paullo poſt, δείναρχος ἐνούσιον. N.

εἰς τὰ καθ' ἕκαστα] *in ſingula animalia.* Vall. Paullo ante deeſt ψυχήν. M. 1.

μανιχαῖοι] Vide Epiphan. T. I. p. 625. D. Mox καὶ ἄλλοι τινὲς omittit Vall.

οἱ δὲ μίαν] οἱ δὲ καὶ μίαν. D. 1. A. 1. 2.

μηκύναι] μηκῦναι. D. 1. N.

ἀντιλέγοντας] ἀντιλέγοντα. D. 1. N. Sic ad ſolum Nemeſium refertur. Non male. Sed et pluralis ad ſolum Nemeſium pertinet.

τοῦ διδασκάλου Πλωτίνου καὶ Νουμηνίου τοῦ πυθαγορικοῦ εἰρημένα. εἰσὶ δὲ ταῦτα. τὰ σώματα τῇ οἰκείᾳ φύσει τρεπτὰ ὄντα καὶ σκεδαστὰ καὶ διόλου εἰς ἄπειρον τμητὰ, μηδενὸς ἐν αὐτοῖς ἀμεταβλήτου ὑπολειπομένου, δεῖται τοῦ συντιθέντος καὶ συνάγοντος καὶ ὥσπερ συσφίγγοντος καὶ συγκρατοῦντος αὐτὰ, ὅπερ ψυχὴν λέγομεν. εἰ τοίνυν σῶμά ἐστιν ἡ ψυχὴ οἱονδήποτε, εἰ καὶ λεπτομερέστατον, τί πάλιν ἐστὶ τὸ συνέχον ἐκείνην; ἐδείχθη γὰρ, πᾶν σῶμα δεῖσθαι τοῦ συνέχοντος, καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον, ἕως ἂν καταντήσωμεν εἰς ἀσώματον. εἰ δὲ λέγοιεν, καθάπερ οἱ στωϊκοὶ, τονικήν τινα εἶναι κίνησιν περὶ τὰ σώματα, εἰς τὸ ἔσω ἅμα καὶ εἰς τὸ ἔξω

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Νουμηνίου] νουμενίου. D. 1. νουμινίου. A. 1. 2. Multoties hujus meminit Euſeb. Praeparat. Evangel. et alii. Vallae interpretatio h. l. prorſus contraria Graeco.

εἰσὶ δὲ ταῦτα τὰ σώματα] εἰσὶ δὲ ταῦτα. τὰ σώματα. D. 1. A. 1. 2. N. mox, τὰ οἰκεία, loco τῇ οἰκείᾳ, M. 1. et τρεπτά τε ὄντα N.

διόλου καὶ εἰς ἄπειρον] καὶ διόλου εἰς ἄπειρον. D. 1. A. 1. 2. et in marg. Ant. δι' ὅλου, καὶ εἰς ἄπειρον τμητὰ, ἐν. N. *Et omnifariam ſecabilia.* Vall.

ἐν αὐτοῖς μηδενὸς] μηδενὸς ἐν αὐτοῖς. D. 1. A. 1. 2. Mox ἀμεταβλήτου omittunt A. 1. 2. Vall.

συνέχοντος] συντιθέντος. A. 1. 2. et marg. Ant. Συνέχειν ante συνάγειν locum habere nequit. Loco συνέχοντος vero mox eſt συγκρατοῦντος, quod idem eſt. Con. habet ſolum: *conſtringente et copulante.* Valla: *componente — cogente — conſtringente — continente.* Infra pag. 49. hujus loci iterum meminit, unde huc translatum puto συνέχοντος, loco συντιθέντος.

οἱονδήποτε] οἷον δήποτε. D. 1. N. Mox, τί δὲ πάλιν ἐστὶ τὸ συμφέρον ἐκείνην; N. δὲ addit etiam M. 1.

εἰ δὲ λέγοιεν] εἰ δὲ λέγομεν. A. 3.

καθάπερ οἱ στωϊκοὶ] ὥσπερ, loco καθάπερ. N. Τονικὴν κίνησιν memorat etiam Philo p. 35. B. et 109. F. Valla inepte reddidit *motum concinnum.*

εἰς τὸ εἴσω ἅμα κινουμένην καὶ εἰς τὸ ἔξω καὶ τὴν] εἰς τὸ εἴσω ἅμα καὶ εἰς τὸ ἔξω κινουμένην. καὶ τήν. D. 1. εἰς τὸ ἔσω σῶμα καὶ εἰς τὸ ἔξω κινουμένην. καὶ τήν. A. 1. Sic et A. 2. 3. ſed ἅμα, loco σῶμα. In marg. Ant. notatur: ἔσω σῶμα. N. vitioſe κινοῦμεν. Cum A. 2. 3. conſentit Con. *Intrinſecus pariter et extrinſecus moventem.* Vall.

κινουμένην, καὶ τὴν μὲν εἰς τὸ ἔξω, μεγεθῶν καὶ ποιοτήτων ἀποτελεστικὴν εἶναι, τὴν δὲ εἰς τὸ ἔσω, ἑνώσεως καὶ οὐσίας, ἐρωτητέον αὐτοὺς, ἐπειδὴ πᾶσα κίνησις ἀπό τινός ἐστι δυνάμεως, τίς ἡ δύναμις αὕτη καὶ ἐν τίνι οὐσίωται; εἰ μὲν οὖν καὶ ἡ δύναμις (αὕτη) ὕλη τίς ἐστι, τοῖς αὐτοῖς πάλιν χρησόμεθα λόγοις· εἰ δὲ οὐχ' ὕλη, ἀλλ' ἔνυλον· ἕτερον δέ ἐστι τὸ ἔνυλον παρὰ τὴν ὕλην· τὸ γὰρ μετέχον ὕλης, ἔνυλον λέγεται· τί ποτε ἄρα ἐστὶ τὸ μετέχον τῆς ὕλης, πότερον ὕλη καὶ αὐτὸ ἢ ἄϋλον; εἰ μὲν οὖν ὕλη, πῶς ἔνυλον καὶ οὐχ' ὕλη; εἰ δὲ οὐχ' ὕλη, ἄϋλον ἄρα· εἰ δὲ ἄϋλον, οὐ σῶμα. πᾶν γὰρ σῶμα ἔνυλον. εἰ δὲ λέγοιεν, ὅτι τὰ σώματα τριχῆ διαστατά ἐστι, καὶ ἡ ψυχὴ δὲ, δι' ὅλου διήκουσα τοῦ σώματος, τριχῆ διαστατή ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο πάντως καὶ σῶμα· ἐροῦμεν, ὅτι πᾶν μὲν σῶμα τριχῆ διαστατὸν, οὐ πᾶν δὲ τὸ τριχῆ διαστατὸν σῶμα. καὶ γὰρ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν, ἀσώματα ὄντα καθ' ἑαυτὰ, κατὰ συμ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἰς τὸ εἴσω] εἰς τὸ ἔσω. A. 1. 2. 3. Mox, τίς ἡ δύναμις αὐτή. N.

καὶ τίνι οὐσίωται] καὶ ἐν τίνι οὐσίωται. D. 1. A. 1. 2. Con. Vall.

ἡ δύναμις αὕτη ὕλη τίς ἐστι] ἡ δύναμις ὡς ὕλη τίς ἐστι. D. 1. αὕτη solum omittunt A. 1. 2. Cono ita: Quoniam autem *haec* virtus ὕλη quaedam est. Vall. *Quod si ea vis materia est.* Mox, ἕτερόν ἐστι τὸ ἔνυλον. N.

τὸ γὰρ μετέχον ὕλης] τῆς, ante ὕλης, addit D. 1. Ab τὸ γὰρ ad λέγεται omittit Con. et antea bis ἄϋλον loco ἔνυλον habet. Ἄνυλον, loco ἄϋλον, exhibet M. 1. bis.

πᾶν γὰρ σῶμα] τὸ γὰρ σῶμα. N. Mox λέγοιμεν. M. 1.

τριχῆ διαστατὰ] v. Plutarch. de placit. philosoph. I, 12. Diog. Laërt. p. 283.

διόλου διήκουσα] δι' ὅλου διήκουσα. D. 1. A. 3.

πάντως καὶ σῶμα] Intellige, ἐστίν.

ὅτι πᾶν μὲν σῶμα τριχῆ διαστατὸν] Forte post διαστατὸν deletum ὑπάρχει. D. 1. Mox idem proximum σῶμα ex correctione. Ἐστιν, post διαστατὸν, addit N. Mox idem: ὁ τὸ ποσὸν, loco ὁ τόπος. Ποιὸν dicunt *qualitatem*, ποσὸν *quantitatem*. Utrumque infra habet p. 33. Con. legit τὸ ποσὸν, loco ὁ τόπος. Recte! τὸ ποσὸν, loco ὁ τόπος, habet etiam M. 1. Valla habet *locus.*

βεβηκὸς ἐν ὄγκῳ ποσοῦται. οὕτως οὖν καὶ τῇ ψυχῇ, καθ' ἑαυτὴν μὲν πρόσεστι τὸ ἀδιάστατον, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τῷ, ἐν ᾧ ἐστι, τριχῇ διαστατῷ ὄντι, συνθεωρεῖται καὶ αὐτὴ τριχῇ διαστατή. ἔτι, πᾶν σῶμα ἤτοι ἔξωθεν κινεῖται ἢ ἔνδοθεν· ἀλλ' εἰ μὲν ἔξωθεν, ἄψυχον ἔσται· εἰ δὲ ἔνδοθεν, ἔμψυχον. εἰ δὲ σῶμα ἡ ψυχὴ, εἰ μὲν ἔξωθεν κινοῖτο, ἄψυχός ἐστιν· εἰ δὲ ἔνδοθεν, ἔμψυχος· ἄτοπον δὲ, καὶ τὸ ἄψυχον, καὶ τὸ ἔμψυχον, λέγειν τὴν ψυχήν· οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ψυχή. ἔτι, ἡ ψυχὴ, εἰ μὲν τρέφεται, ὑπὸ ἀσωμάτου τρέφεται· τὰ γὰρ μαθήματα τρέφει αὐτήν· οὐδὲν
31 δὲ σῶμα ὑπὸ ἀσωμάτου τρέφεται· οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ψυχή. Ξενοκράτης οὕτω συνῆγεν· εἰ δὲ μὴ τρέφεται, πᾶν δὲ σῶμα ζώου τρέφεται, οὐ σῶμα ἡ ψυχή. καὶ ταῦτα μὲν κοινῇ πρὸς πάντας τοὺς λέγοντας σῶμα εἶναι τὴν ψυχήν. ἰδίᾳ δὲ πρὸς τοὺς δοξάζοντας, αἷμα ἢ πνεῦμα εἶναι τὴν ψυχὴν,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὕτως οὖν] Con. *Essentialiter itaque.* Ac si legerit ὄντως, aut οὐσιωδῶς. Mox, διάστατον. A. 3.

διαστατῷ ὄντι] διαστατὸν ὄντι. N. Paullo ante δὲ τὸ, loco δὲ τῷ. M. 1. A. 3.

ἢ ἔξωθεν κινεῖται] ἤτοι ἔξωθεν κινεῖται. D. 1. A. 1. 2. Σῶμα, ante ἢ, abest N. Πᾶν σῶμα omittit Vall.

ἄψυχον ἔσται] ἀναγκαίως ἄψυχον ἔσται. N. Mox idem κινεῖται, loco κινοῖτο, ac deinde δὲ omittit inter εἰ et ἔνδοθεν.

εἰ δὲ ἔνδοθεν, ἔμψυχον] ἔσωθεν, loco ἔνδοθεν. Ita certe suspicor. Forte etiam priori loco fuit ἔσωθεν, loco ἔνδοθεν. Evanuit enim. D. 1.

εἰ μὲν ἔξωθεν κινοῖτο] κινεῖται, loco κινοῖτο. M. 1.

ἄτοπον δὲ καὶ τὸ ἔμψυχον καὶ τὸ ἄψυχον] ἄτοπον δὲ καὶ τὸ ἄψυχον καὶ τὸ ἔμψυχον. D. 1. A. 1. 2. Cono sine sensu ita: *Sed animatum de anima dicere, inconveniens.* Vall. *Absurdum autem sit sive inanimatam, sive animatam dicere animam.*

οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ψυχὴ] ἡ abest. A. 1. Post ψυχὴ addit: εἰ μὲν ἔξωθεν κινοῖτο, οὐκ ἔχει τῆς κινήσεως δύναμιν. M. 1. Idem mox: ἀπὸ ἀσωμάτου.

οὕτω συνῆγεν] οὕτω συνήγαγεν. D. 1. Mox, πᾶν δὲ σῶμα ζώου τρέφεται absunt. N. et τοὺς λέγοντας τὸ σῶμα. M. 1. A. 3.

ἐπειδὴ τοῦ αἵματος ἢ τοῦ πνεύματος χωριζομένου νεκροῦται τὸ ζῶον, οὐκ ἐκεῖνο ῥητέον, ὅπερ τινες τῶν οἰομένων εἶναί τι γεγραφήκασι λέγοντες· οὐκοῦν, ὅταν μέρος ἀποῤῥυῇ τοῦ αἵματος, μέρος ἀπεῤῥύη τῆς ψυχῆς· κουφολογία γὰρ τὸ τοιοῦτον· ἐπὶ γὰρ τῶν ὁμοιομερῶν καὶ τὸ ὑπολειπόμενον μέρος ταὐτόν ἐστι τῷ παντί· ὕδωρ γοῦν, καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ βραχὺ, ταὐτόν· ὁμοίως καὶ ἄργυρος καὶ χρυσὸς καὶ πάντα, ὧν τὰ μέρη οὐ διαλάττει ἀλλήλων κατὰ τὴν οὐσίαν· οὕτως οὖν καὶ τὸ ὑπολειπόμενον αἷμα, ὅσον ἂν ᾖ, ψυχή ἐστιν, εἴπερ ψυχὴ τὸ αἷμα. ἐκεῖνο οὖν μᾶλλον ῥητέον, ὅτι εἰ τοῦτό ἐστι ψυχὴ, οὗ ἐξαιρουμένου θνήσκει τὸ ζῶον, πάντως καὶ τὸ φλέγμα ψυχή ἐστι καὶ αἱ χολαὶ ἀμφότεραι.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος ἢ τοῦ αἵματος] ἐπειδὴ δὲ τοῦ αἵματος ἢ τοῦ πνεύματος. A. 1. 2. *Sanguine et ſpiritu.* Vall.

οὐκ ἐκεῖνο ῥητέον] οὐκοῦν ἐκεῖνο ῥητέον. D. 1.

γεγραφήκασι λέγοντες· οὐκ οὖν ὅταν μέρος] γεγράφασι λέγοντες, ὅτι ὅταν μέρος. D. 1. Ante γεγραφήκασι addit μέρος. N. M. 1. A. 3. Idem paullo poſt omittit μέρος.

ἀποῤῥυῇ τοῦ σώματος] ἀποῤῥυῇ τοῦ αἵματος. A. 1. 2. 3. N. Con. Vall. Sic, ſed ἀποῤῥέει, M. 1. Idem continuo omittit μέρος et exhibet ἀποῤῥύει. Pro eo habet ἀποῤῥύῃ A. 3. et ἀπεῤῥύει A. 2. Σώματος ineptum eſt. Mox etiam vocabula, ὑπολειπόμενον αἷμα, defendunt h. l. αἵματος.

τὸ τοιοῦτον] τὸ τοιοῦτο. A. 2. M. 1.

ἐπὶ γὰρ τῶν ὁμοιομερῶν] Cono Graece exhibet: *Nam* ἐν τῷ ὁμογενεῖ. Mox τοῦ παντός M. 1. et deinde: καὶ πολύ.

καὶ τὸ βραχύτατον. ὁμοίως] καὶ τὸ βραχὺ ταὐτόν. ὁμοίως. D. 1. *Ingens et modica.* Con. *Et multa et pauciſſima,* omiſſo ταὐτόν. Vall.

ἀλλήλων κατ' οὐσίαν] ἀλλήλων κατὰ τὴν οὐσίαν. D. 1. A. 1. 2. Continuo: οὕτω γοῦν καί. D. 1. Mox, ὅσον ἂν εἴη. N. M. 1. A. 3.

μᾶλλον λεκτέον] μᾶλλον ῥητέον. D, 1. A. 1. 2.

ψυχὴ οὐκ ἐξαιρουμένου] ψυχὴ, οὗ ἐξαιρουμένου. M. 1. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Ox. *Quo ſublato.* Con. Vall.

ὁποῖον γὰρ ἂν τούτων ἐκλείπῃ, τέλος ἐπάγει τῇ ζωῇ. ἔτι δὲ καὶ τὸ ἧπαρ καὶ ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ καρδία καὶ ὁ στόμαχος καὶ οἱ νεφροὶ καὶ τὰ ἔντερα καὶ ἄλλα πολλά. τίνος γὰρ ἂν τούτων ἐξαιρεθέντος οὐ τεθνήξεται τὸ ζῶον; ἄλλως τε, πολλά ἐστιν ἄναιμα μὲν, ἔμψυχα δὲ, ὡς τὰ σελάχη καὶ μαλάκια, οἷον σηπίαι καὶ τευθίδες καὶ ὀσμύλοι καὶ πάντα τὰ ὀστρα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὁποῖον γὰρ ἂν τούτων ἐκλείπῃ] ὁποῖον γὰρ τούτων ἐὰν ἐκλείπῃ. D. 1. ὁποῖον γὰρ τούτων ἐὰν λείπῃ. N. ὁποῖον γὰρ ἐὰν λείπῃ. M. 1. γὰρ τούτων ἐὰν λείπῃ. A. 3. ἐκλίπῃ, loco ἐκλείπῃ. A. 1. *Defecerit.* Con.

ἐπάγει τῷ ζώῳ] ἐπάγει τῇ ζωῇ. D. 1. A. 1. 2. ἐπάγει τὸ ζῶον. A. 3. *Vitae.* Con. Vall. τῇ ζωῇ in marg. Ant. Mox ἔστι δέ. M. 1. et ἥπαρ, fed ex correct. ἧπαρ D. 1. Mox loco οἱ νεφροὶ habet *nervi* Vall. et ἕτερα, loco ἔντερα, M. 1.

τίνος γὰρ τούτων] τίνος γὰρ ἂν τούτων. D. 1. *Quolibet enim eorum ablato, peribit animal.* Con.

οὐ τεθνήξεται] οὐ abeſt. A. 1. 2. Et Vall. qui ita habet: *horum ſiquidem quocunque ablato animal abolebitur.*

καὶ μαλάκια] καὶ τὰ μαλάκια. A. 1. ὡς τὰ σμύραινα καὶ μαλάκια, οἷον σηπίας καὶ τευθίδες καὶ σμύλοι. N. Ariſtot. hiſt. animal. I, 6. τὸ τῶν μαλακίων γένος, οἷον τευθίδες τε καὶ τεῦθοι καὶ σηπίαι. Galenus in gloſſis Hippocrat. p. 84. μαλάκια· οὕτω καλεῖται, ὅσα τῶν ἐνύδρων ἄκανθαν οὐκ ἔχει. et p. 95. σελάχη· οὕτω καλεῖται, ὅσα ἰχθύων λεπίδας οὐκ ἔχει καὶ ζωοτοκεῖ. Ariſtot. hiſt. animal. III, 1. καλεῖται δὲ σέλαχος, ὃ ἂν ἄπουν ὂν καὶ βραγχία ἔχον ζωοτόκον ᾖ.

τευθίδες] ante hoc tres fere litterae raſae. D. 1.

σμύροι] σμύλοι. M. 1. D. 1. A. 1. 2. 3. *Smyli.* Vall. Atque ita paullo ante etiam notavi ex N. σμύραινοι, tacite intulit Ox. Vide Heſych. in μύραινος, ubi etiam notatur μύρος. Ariſtot. hiſt. animal. V, 10. diſcrimen notat inter σμύρος et σμύραινα. Utrumque tamen genus inter σελάχη refert. Σμύλους puto eſſe eos, quos Oppian. Halieut. I, 130. μύλους appellat. Ut enim eſt μύρος, μύραινα, et σμύρος, σμύραινα, ita credo μύλος et σμύλος. Athenaeus modo μύλος, modo μύλλος exhibet lib. III. p. 118. VII. p. 322. Cono hic retinuit Graecum ὅσμυλοι, quod, mutato tamen accentu, probo. Eſt autem Polyporum ſpecies, quae et ὄζαινα et ὄζολις appellatur.

κόδερμα καὶ ἀπαλόστρακα, ὡς οἱ κάραβοι καὶ καρκίνοι καὶ
ἀστακοί. εἰ τοίνυν ἐστὶν ἔμψυχα μὲν, ἄναιμα δὲ, δῆλον, 32
ὡς οὐκ ἔστιν αἷμα ἡ ψυχή. πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας, ὕδωρ
εἶναι τὴν ψυχὴν, ὅτι τὸ ὕδωρ ζωογονοῦν φαίνεται πάντα,
καὶ χωρὶς ὕδατος βιοτεύειν ἀδύνατον, πολλὰ τὰ ἀντιπί-
πτοντα. οὐδὲ γὰρ τροφῆς χωρὶς οἷόν τε ζῆν· ψυχὴν ἄρα
καὶ τὰς τροφὰς πάσας καθ' ἑκάστην ῥητέον κατ' αὐτούς.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

latur. Ariſtot. hiſt. animal. IV, 1. Pollux II. p. 191. Heſych. in ὀσμύλια. Apud Oppian. Halieut. I, 307. 310. legitur ὀσμύλος, cum interpretatione μοσχίτης. Ὀσμύλος habet etiam Aelian. Hiſt. animal. lib. V. cap. 44. IX, 45. ad quem locum vide animadverſionem eruditiſſimi Schneideri. Poſteriori loco inveni etiam in Codice Auguſtano σμύλους loco ὀσμύλους. In indice capitis tamen eſt ὀσμύλων ibidem. Recte autem hoc genus inter ἄναιμα refertur. In verſione latina erat *muri*, quod Oxonienſis editor correxerat *muraenae*. Ipſe *oſmyli* ſcripſi.

ἀπαλόστρακα] ἀπαλόσαρκα. A. 1. 2.

καὶ οἱ καρκίνοι] καὶ καρκῖνοι. A. 1. 2. 3. D. 1. Ἀστακοῦ meminit Ariſtot. hiſt. animal. IV, 2. refertque inter μαλακόστρακα, pro quo Nemeſius ſolet dicere ἀπαλόστρακα. v. p. 18. Καὶ ἀστακοὶ omittit M. 1.

εἰ τοίνυν ἐστὶν ἔμψυχα] εἰ τοίνυν ἔστιν ἔμψυχα. D. 1.

δῆλον ὡς οὐκ] ὡς abeſt. D. 1. Hic ergo finis eſt diſputationis contra eos, qui exiſtimant, animam eſſe ſanguinem. Contra eos vero, qui eam πνεῦμα ſeu ἀέρα dicunt, non adeo copioſe diſputavit, quod hi iisdem fere argumentis refutari poſſunt. Tranſit ergo ſtatim ad eos, qui aquam credunt eſſe animam. Nihilo minus tamen hic in fine quaedam ſubjicit contra eos, qui animam opinantur πνεῦμα aut ἀέρα.

ζωογονοῦν φαίνεται] ζωογονεῖν φαίνεται. D. 1. φαίνεται ζωογονοῦν. N.

ἀδύνατον, πολλὰ] ἀδύνατον· ποτὲ πολλά. N. Haud dubie ſic diſtinguendum: ἀδύνατόν ποτε· πολλά.

τροφῆς χωρὶς οἷόντε ζῆν] χωρὶς τροφῆς ζῆν οἷόντε. D. 1. A. 2. τροφῆς χωρὶς ζῆν οἷόν τε. A. 1.

ἔπειτα πολλὰ τῶν ζώων ἐστὶ μὴ πίνοντα, ὡς ἐπί τινων ἀετῶν ἱστόρηται. καὶ πέρδιξ δὲ δύναται ζῆν χωρὶς τοῦ πίνειν. διατί δὲ μᾶλλον τὸ ὕδωρ ψυχὴ, καὶ μὴ ὁ ἀήρ; ὕδατος μὲν γὰρ καὶ ἐπιπολὺ δυνατὸν ἀποσχέσθαι· τοῦ δὲ ἀναπνεῖν τὸν ἀέρα, οὐδὲ τὸ βραχύτατον· ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἀὴρ ψυχή. πολλὰ γάρ ἐστι, ζῶντα μὲν, μὴ ἀναπνέοντα δὲ τὸν ἀέρα, ὡς τὰ ἔντομα πάντα, οἷον μέλιτται καὶ σφῆκες καὶ μύρμηκες, καὶ τὰ ἄναιμα, καὶ τῶν θαλασσίων τὰ πολλὰ, καὶ πάντα, ὅσα οὐκ ἔχει πνεύμονα. οὐδὲν γὰρ, μὴ ἔχον πνεύμονα, ἀναπνεῖ τὸν ἀέρα· καὶ ἀντιστρέφει, οὐδὲν, μὴ ἀναπνέον τὸν ἀέρα, πνεύμονα ἔχει. ἐπειδὴ δὲ καὶ Κλεάνθους τοῦ στωϊκοῦ καὶ Χρυσίππου φέρονται λόγοι τινὲς, οὐκ εὐκαταφρόνητοι, ἐκθετέον καὶ τούτων τὰς λύσεις, ὡς ἐπέλυσαν οἱ ἀπὸ Πλάτωνος. ὁ Κλεάνθης τοιόνδε πλέκει συλλογισμόν. οὐ μόνον, φησὶν, ὅμοιοι τοῖς γονεῦσι γινόμεθα κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἔπει τὰ πολλὰ] ἔπειτα πολλά. D. 1. A. 1. 2. 3. Iſtud vitioſum. Ariſtot. hiſt. animal. VIII, 3. ἔστι δὲ τῶν ὀρνίθων γένος πᾶν μὲν ὀλιγόποτον· οἱ δὲ γαμψώνυχες καὶ ἄποτοι πάμπαν.

πέρδιξ δὲ δύναται] δὲ abeſt. D. 1.

χωρὶς τοῦ πίνειν] χωρὶς τοῦ πιεῖν. A. 1. 2. Mox poſt ὕδωρ deeſt ψυχή. N.

καὶ οὐχ ὁ ἀὴρ] καὶ μὴ ὁ ἀήρ. D. 1. A. 1. 2. Mox diſtinguunt ita: δυνατὸν ἀποδέχεσθαι· τοῦ δὲ ἀναπνεῖν.

ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἀὴρ] ὁ abeſt. M. 1.

ζῶντα μὲν μὴ ἀναπνέοντα] ζώων τὰ μὲν μὴ ἀναπνέοντα. A. 1.

οἷον μέλιττα] οἷον μέλιτται. D. 1. A. 1. 2. 3. N. M. 1.

καὶ τῶν θαλασσίων] καὶ abeſt. A. 2.

πάνθ' ὅσα] πάντα ὅσα. D. 1. A. 1. 2. 3. N. M. 1.

ἀντιστρέφει] ἀντεπιστρέφει. A. 2. Cono hic quaedam transpoſuit. Mox, poſt ἐπειδὴ, deeſt δέ. N. Ab ἐπειδὴ Con. incipit libri 2. cap. 2. Index: Recitantur argumenta ſimulata Cleanthis et Chryſippi, animam eſſe corpus, quae etiam ſolvuntur.

ἐκτεθέον] ἐκρητέον. N. et mox, ἀπέλυσαν. Idem et M. 1. *Quas* (i. e. ἃς) *Platonici attulerunt.* Vall.

οἱ ἀπὸ πλάτωνος] ante πλάτωνος redeundum ad tertium ante hoc folium in Cod. D. 1. Nam ſolia diſſuta ſunt.

τοῖς γονεῦσι γινόμεθα] τοῖς γον. γιγνόμεθα. D. 1. vitioſe, γενόμεθα. A. 3.

καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, τοῖς πάθεσι, τοῖς ἤθεσι, ταῖς διαθέσεσι· σώματος δὲ, τὸ ὅμοιον καὶ τὸ ἀνόμοιον, οὐχὶ δὲ ἀσωμάτου· σῶμα ἄρα ἡ ψυχή. ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους τὰ καθόλου οὐ συγκατασκευάζεται. πρὸς τούτῳ 33
δὲ καὶ τὸ, οὐχὶ δὲ ἀσωμάτου, ψεῦδός ἐστι. λέγομεν γὰρ ἀριθμοὺς ὁμοίους εἶναι, ὧν αἱ πλευραὶ ἀνάλογοί εἰσιν, ὡς τὸν ἓξ καὶ τὸν εἰκοσιτέσσαρα. πλευρὰ γὰρ τοῦ ἓξ ὁ δύο καὶ ὁ τρία· τοῦ δὲ εἰκοσιτέσσαρα ὁ τέσσαρα καὶ ὁ ἕξ. ἀναλογίαν δὲ ἔχει τὰ μὲν δύο πρὸς τὰ τέσσαρα, τὰ δὲ τρία πρὸς τὰ ἕξ. ἐν διπλασίονι γὰρ λόγῳ θεωρεῖται. τὰ γὰρ τέσσαρα τῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τοῖς ἤθεσι] τοῖς ἔθεσι. Ox.

ἐκ τῶν ἐπὶ μέροις] ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους. M. 1. A. 1. 2. 3. D. 1. N. Ox.

οὐ συγκατασκευάζεται] οὐ in Cod. D. 1. inſertum, ſed ab eadem manu. Omittit N. et M. 1. Omiſſum eſſe, notatur etiam in marg. Ant. Οὐ h. l. addi et omitti poteſt. Si omittatur, tacite notatur error eorum, qui ita argumentantur: ſin addatur, manifeſte arguuntur. Veriſſime enim ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους τὰ καθόλου οὐ συγκατασκευάζεται. Ab ἀλλὰ πρῶτον ad ψεῦδός ἐστι Vall. reddidit: *Sed hoc falſum eſt.* Ergo multa omiſit.

δὲ καὶ τὸ οὐχὶ δὲ ἀσωμάτου σῶμα ἄρα ἡ ψυχή· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους τὰ καθόλου συγκατασκευάζεται. πρὸς τούτῳ δὲ καὶ τὸ οὐχὶ δὲ ἀσωμάτου ψεῦδός ἐστι. λέγομεν γὰρ ἀριθμοὺς] δὲ καὶ τὸ, οὐχὶ δὲ ἀσωμάτου, ψεῦδός ἐστι. λέγομεν γὰρ ἀριθμούς. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. M. 1. Omittit iſta etiam, ſed, loco ſecundi δὲ, vitioſe habet δι'. N. Temere ergo duo verſus repetiti ſunt in Ant.

ὡς τὸν ἕξ] ὡς καὶ τὸν ἕξ, D. 1.

πλευραὶ γὰρ τοῦ ἓξ καὶ ὁ δύο καὶ ὁ τρεῖς· τοῦ καὶ εἰκοσιτέσσαρα ὁ τέσσαρα] πλευρὰ γὰρ τοῦ ἓξ ὁ δύο καὶ τρία· τοῦ δὲ εἰκοσιτέσσαρα ὁ τέσσαρα. D. 1. Sed σι in εἰκοσιτέσσαρα inſertum. Πλευρὰ γὰρ τοῦ ἓξ ὁ δύο καὶ ὁ τρεῖς· τοῦ δὲ εἰκοσιτέσσαρα ὁ τέσσαρα. A. 1. Sic, ſed in fine ὁ τέσσαρες. A. 2. Loco τοῦ καὶ, habet τοῦ δέ. N. πλευραὶ et τοῦ δέ. Vall.

τὰ μὲν δύο] ὁ δύο. N. et mox Idem, καὶ ὁ τρία, loco τὰ δὲ τρία. Intellige, ἀριθμός. Continuo, πρὸς τὸν ἕξ. Idem.

ἐν διπλασίονι] ἐν διπλασίου. A. 2. Non male!

δύο διπλασίονα καὶ τὰ ἓξ τῶν τρία· ἀσώματοι δὲ οἱ ἀριθμοί. καὶ σχήματα δὲ σχήμασιν ὅμοιά ἐστιν, ὅσα τάς τε γωνίας ἴσας ἔχει, καὶ τὰς περὶ τὰς ἴσας γωνίας πλευρὰς ἀνάλογον· τὸ δὲ σχῆμα καὶ αὐτοὶ ἀσώματον ὁμολογοῦσιν εἶναι. ἔτι, ὡς τοῦ ποσοῦ ἴδιόν ἐστι τὸ ἴσον καὶ ἄνισον, οὕτω καὶ τοῦ ποιοῦ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ ἀνόμοιον· ἀσώματον δὲ ἡ ποίοτης. ἔστιν ἄρα καὶ ἀσώματον ἀσωμάτῳ ὅμοιον. ἔτι φησίν· οὐδὲν ἀσώματον συμπάσχει σώματι, οὐδὲ ἀσωμάτῳ σῶμα, ἀλλὰ σῶμα σώματι· συμπάσχει δὲ ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ τὰ ἓξ τῶν τριῶν] καὶ τὰ ἓξ τῶν τρία. A. 1. D. 1. Sed in hoc τρία ex correctione, cum antea eſſet τριῶν. Mox, τὰ σχήματα δὲ, omiſſo καί. N.

ἴσας γωνίας] γωνίας ἴσα. M. 1.

καὶ αὐτοὶ ἀσώματον] καὶ οὗτοι ἀσώματον. D. 1. A. 3. καὶ αὐτὸ ἀσώματον καὶ αὐτοὶ ὁμολογ. N. Αὐτοὶ vel οὗτοι refertur ad Cleanthum et reliquos, qui ita animam dixerunt corpus. Con. habet: *hi.* Vall. *ipſi.* Mox, τὸ ἴσον ex correct. Antea ἴσον. D. 1.

καὶ τὸ ἀνόμοιον] τὸ abeſt. D. 1. Paullo ante deeſt οὕτω. M. 1.

ποιότης. ἔστιν ἄρα καὶ ἀσώματον] ποιότης ἐστίν. ἄρα καὶ ἀσώματον. D. 1. καὶ ſolum omittit A. 1. Con. reddidit: *Ergo et incorporeum* corporeo *ſimile et diſſimile eſt.*

ἔτι φησὶν] poſt ἔτι credo deletum eſſe δέ. D. 1. Sed Ox. edidit: ἔτι δὲ ὁ κλεάνθης φησίν. Et: ἔτι δέ φησιν ὁ κλεάνθης· οὐδὲν ἀσώμ. N. ὁ κλεάνθης per ſe intelligitur. *Illud quoque ajunt.* Vall.

οὐδὲ ἀσωμάτῳ σῶμα] οὐδὲ ἀσωμάτῳ συμπάσχει σῶμα. N.

ἀλλὰ σῶμα σώματι] Haec poſt ἀσωμάτῳ σῶμα abſunt. D. 1. A. 1. 2. Con. Vall. Contra Ellebodius in verſione omittit οὐδὲ ἀσωμάτῳ σῶμα. Equidem neutrum horum omittendum eſſe cenſeo. Non omittendum eſt οὐδὲ ἀσωμάτῳ σῶμα, quod diſerte in *aſſumtione* eſt, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ — ὠχρόν. Non omittendum eſt ἀλλὰ σῶμα σώματι, quod mox duae partes λήμματος, ſeu duo λήμματα memorantur in his verbis, τὸ ἕτερον τῶν λημμάτων. Altera pars λήμματος eſt, οὐδὲν ἀσώματον — σῶμα· altera, ἀλλὰ σῶμα σώματι. Prior pars tota falſa dicitur a Nemeſio, poſterior pro vera habetur. Alterum autem membrum prioris partis in repetitione Nemeſius

καὶ τεμνομένῳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ· αἰσχυνομένης γοῦν, ἐρυθρὸν γίνεται, καὶ φοβουμένης, ὠχρόν· σῶμα ἄρα ἡ ψυχή. ἔστι δὲ τὸ ἕτερον τῶν λημμάτων ψεῦδος, κατὰ πρόςληψιν κείμενον, τὸ λέγον, οὐδὲν ἀσώματον σώματι συμπάσχει. τί γὰρ, εἰ μόνῃ τῇ ψυχῇ τοῦτο πρόςεστιν; ὥςπέρ τις εἰ λέγοι, οὐδὲν ζῶον τὴν ἄνω γένυν κινεῖ· ὁ δὲ κροκόδειλος τὴν ἄνω γένυν κινεῖ· οὐ ζῶον ἄρα ὁ κροκόδειλος. ψευδὴς γάρ ἐστιν 34
ἡ πρότασις καὶ ἐνταῦθα, κατὰ πρόςληψιν, ἡ λέγουσα, οὐδὲν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

meſius omiſit, nimirum οὐδὲ ἀσωμάτῳ σῶμα, quod ex priori membro intelligitur οὐδὲν ἀσώματον συμπάσχει σώματι. Atque ideo fortaſſe etiam omiſit Ellebodius. Mox, αἰσχυνομένης γὰρ ἐρυθρόν. N.

ἔστι δὲ τὸ ἕτερον] ἔστι δὲ καὶ τὸ ἕτερον. D. 1. Mox λημμένων, loco λημμάτων. M. 1.

πρόςληψιν κείμενον] πρόςληψιν ἐγκείμενον. D. 1. πρόςληψιν συγκείμενον. M. 1. A. 1. 2. 3. N. Tria iſta eodem redeunt, συγκείμενον tamen probandum videtur. Verum de vocabulo πρόςληψιν dubito. In dialecticis partes ſyllogiſmi memorantur λῆμμα, πρόςληψις, ἐπιφορά. v. Diog. Laërt. p. 264. Atqui vocabula, οὐδὲν ἀσώματον σώματι συμπάσχει, non ſunt πρόςληψις, ſed λῆμμα, ſicut nec proxima, οὐδὲν ζῶον τὴν ἄνω γένυν κινεῖ. Conjicio ergo πρόληψιν. Ergo mox etiam malim πρόληψιν et προλαμβάνει. Attamen πρόςληψις et προςλαμβάνειν defendi poteſt hoc ſenſu, ut ſit aliquid ἐν τῷ λήμματι aſſumere, comprehendere, tanquam ὁμολογούμενον, cum tamen aut dubium, aut falſum ſit. Ariſtot. de repreh. Sophiſt. I, 4. II, 5. hoc fallax ſyllogiſmorum genus appellat, παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν et παρὰ τὸ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν τὸ ἐν ἀρχῇ. Κατὰ πρόςληψιν κείμενον omittit Con. *Sed eorum,* quae aſſumuntur, *alterum falſum eſt*, *ita aſſumptioni adhaerens.* Vall.

σώματι συμπάσχει] σώματι συμπάσχειν. A. 2.

ὥςπέρ τις εἰ λέγοι] ὥςπερ εἴ τις λέγοι. Ox. Atque ita tacite hoc mutavit, ut plerumque ſolet facere. Ita habet etiam N. Id ſane et facilius et uſitatius eſt. Cono: *Tanquam ſi quis dicat.*

ὁ δὲ κροκόδειλος, usque ad τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον] abſunt. M. 1. Sed poſt ὅταν λέγῃ addit: καὶ ἐνταῦθα κατὰ πρόςληψιν ad τρόπον, καὶ ὅταν δὲ λέγῃ. M. 1.

ζῶον τὴν ἄνω γένυν κινεῖ. ἰδοὺ γὰρ ὁ κροκόδειλος καὶ ζῶόν ἐστι καὶ τὴν ἄνω γένυν κινεῖ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ ὅταν λέγῃ, μηδὲν ἀσώματον σώματι συμπάσχειν. προςλαμβάνει γὰρ τὸ ζητούμενον τῇ ἀποφάσει. εἰ δέ τις ὑπόθοιτο ἀληθὲς εἶναι, τὸ, μηδὲν ἀσώματον σώματι συμπάσχειν· ἀλλὰ τὸ ἐπαγόμενον οὐκ ἔστιν ὁμολογούμενον, ὅτι συμπάσχει ἡ ψυχὴ νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ τῷ σώματι. ἀμφιβάλλεται γὰρ, εἴτε τὸ σῶμα μόνον ἐστὶ τὸ ἀλγοῦν, λαβὸν παρὰ τῆς ψυχῆς τὴν αἴσθησιν, αὐτὴ δὲ μένει ἀπαθὴς, εἴτε καὶ συναλγεῖ τῷ σώματι· καὶ κρατεῖ μᾶλλον παρὰ τοῖς ἐνδοξοτέροις

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὐ ζῶον ἄρα ad proximum γένυν κινεῖ] abſunt. N. De Crocodilo eadem notant Herodot. II, 63. Ariſtot. hiſt. animal. I, 11. III, 7.

ψευδὴς γὰρ — ἡ λέγουσα] *Eſt igitur falſa propoſitio, ſicut haec, quae ait.* Vall. Πρότασις eſt *Major*, ut vocant. Latine *propoſitio*.

καὶ ζῶον καὶ τὴν] καὶ ζῶόν ἐστι καὶ τήν, D. 1. Con. Vall. Prius καὶ omittit A. 3.

προςλαμβάνει — ἀποφάσει] *Aſſumitur enim certum, de quo quaeritur, in abnegatione.* Vall. κατάφασις et ἀπόφασις ita ſane opponuntur, ut iſta ſit *affirmatio*, haec *negatio*. Ariſtot. ad Nicomach. VI, 2. Accedit, quod hic ſermo eſt de enunciatione negante. Tamen hic ἀπόφασις ſimpliciter, *enunciatum*, *effatum*, *propoſitio* reddi poteſt. Saepenumero enim ἀπόφασις eſt ſententia et effatum judicis, ſapientis, absque ulla negationis notione.

ὑποθοῖτο ἀληθὲς εἶναι] ὑπόθοιτο ἀληθῆ εἶναι. D. 1. ὑπόθοιτο habet etiam A. 1. N. θοῖτο eſt loco θεῖτο. Exempla hujus formae laudavit Fiſcherus ad Gramm. Welleri p. 227. Inter alia, πρόθοιτο. Plura ejusmodi inveni in Codd.

τὸ ἐπαγόμενον] h. l. dicitur de *aſſumtione*. Alibi fere dicitur de *concluſione ſyllogiſmi*.

νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ τῷ σώματι] νοσοῦντι τῷ σώματι καὶ τεμνομένῳ. D. 1.

εἴτε σῶμα μόνον ἐπὶ τὸ ἀλγοῦν λαβὸν] ἐστὶ, loco ἐπί. M. 1. A. 3. εἴτε τὸ σῶμα μόνον ἐστὶ τὸ ἀλγοῦν λαβὼν (ſic) D. 1. εἴτε τὸ σῶμα μόνον ἐστὶ τὸ ἀλγοῦν, λαβόν. A. 1. N. Sic, omiſſo μόνον. A. 2. Mox, αὕτη δὲ μένει. N. A. 3.

τὸ πρότερον· οὐ δεῖ δὲ ἐκ τῶν ἀμφιβαλλομένων συνάγειν τοὺς συλλογισμοὺς, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ὁμολογουμένων. ἐκ περιουσίας δὲ δείκνυται, καί τινα ἀσώματα συμπάσχοντα τοῖς σώμασιν. αἱ ποιότητες γοῦν, ἀσώματοι οὖσαι, πασχόντων τῶν σωμάτων καὶ αὐταὶ συμπάσχουσιν, ἔν τε τῇ φθορᾷ καὶ τῇ γενέσει συναλλοιούμεναι τῷ σώματι. Χρύσιππος δέ φησιν, (ὅτι) ὁ θάνατός ἐστι χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος· οὐδὲν δὲ ἀσώματον ἀπὸ σώματος χωρίζεται· οὐδὲ γὰρ ἐφάπτεται σώματος ἀσώματον· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ ἐφάπτεται καὶ χωρίζεται τοῦ σώματος· σῶμα ἄρα ἡ ψυχή. τούτων τὸ μὲν, τὸν θάνατον χωρισμὸν εἶναι ψυχῆς ἀπὸ σώματος,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὐ δεῖ δὲ] οὐδεὶς δὲ ἐκ τῶν ἀμφιβαλλομένων συνάγει. N.

ἐκ περιουσίας δεδείκνυται] ἐκ περιουσίας δὲ δείκνυται. D. 1. A. 1. 2. Ox. Paullo ante ὁμολογημάτων, loco ὁμολογουμένων. M. 1.

τοῖς σώμασι συμπάσχοντα] συμπάσχοντα τοῖς σώμασιν. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Mox, συμπασχόντων τῶν. A. 3.

καὶ αὐταὶ συμπάσχουσιν] καὶ αὗται συμπάσχουσιν. D. 1. A. 3.

καὶ τῇ γενέσει] καὶ τῇ ῥεύσει. Sed in marg. a manu rec. γρ. τῇ γενέσει. D. 1. ἐν τῇ γεννήσει. N. Credo hic nec de interitu, nec de ortu corporum ſermonem eſſe, etſi nemo negaverit, etiam in his aliquid pati qualitates corporum. Vocabulum ῥεύσει igitur me movit, ut conjicerem, φορᾷ καὶ τῇ ῥεύσει, quae alibi etiam junguntur, ut apud Gregor. Nazianz. p. 203. Accedit, quod ἐν τῇ τῶν σωμάτων φθορᾷ αἱ ποιότητες οὐ συναλλοιοῦνται, ἀλλὰ συμφθείρονται. Cono tamen et Valla: *In corruptione et generatione.* Infra p. 160. et 162. recte jungitur γένεσις et φθορά. Sed locus eſt diſſimilis. Ῥεῦσις de corporibus habet pag. 17.

ὅτι ὁ θάνατος] ὅτι abeſt. D. 1. A. 1. 2. Saepe tamen ita additur. Cono: *hoc modo.*

ψυχῆς χωρισμὸς] χωρισμὸς ψυχῆς. D. 1. A. 1. 2. 3. N.

καὶ χωρίζεται τοῦ σώματος] Poſt haec in Cod. D. 1. progrediendum ad quintum abhinc folium.

σῶμα ἄρα ἡ ψυχὴ] οὐκ ἄρα ἀσώματος ἡ ψυχή. A. 1. 3. N. Sententia et concluſio eadem manet. Valla: *Non ergo incorporea anima eſt.*

εἶναι χωρισμὸν] χωρισμὸν εἶναι. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Paullo poſt ἐφάπτεται. M. 1.

ἀληθές ἐστι· τὸ δὲ, μὴ ἐφάπτεσθαι ἀσώματον σώματος, ψεῦδος μέν ἐστι καθόλου λεγόμενον, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς ἀληθές. ψεῦδος μὲν, ἐπειδὴ καὶ ἡ γραμμὴ, ἀσώματος οὖσα, ἐφάπτεται σώματος καὶ χωρίζεται· ὁμοίως καὶ ἡ λευκότης· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς ἀληθές. οὐ γὰρ ἐφάπτεται τοῦ σώματος ἡ ψυχή· εἰ γὰρ ἐφάπτεται, δηλονότι παράκειται αὐτῷ· εἰ δὲ τοῦτο, οὐχ ὅλῳ παράκειται· ἀδύνατον γὰρ σῶμα σώματι ὅλον ὅλῳ παρακεῖσθαι· καὶ οὕτως οὐκ ἔσται ὅλον ἔμψυχον τὸ ζῶον· ὥςτε, εἰ μὲν ἐφάπτεται, σῶμα μὲν ἔσται ἡ ψυχὴ, ὅλον δὲ οὐκ ἔσται ἔμψυχον τὸ ζῶον· εἰ δὲ ὅλον ἐστὶν ἔμψυχον, οὔτε ἐφάπτεται, οὔτε σῶμά ἐστιν ἡ ψυχή· τὸ δὲ ζῶον ὅλον ἔμψυχόν ἐστιν· οὔτε ἄρα ἐφάπτεται, οὔτε σῶμά ἐστι, καὶ χωρίζεται, ἀσώματος οὖσα. ὅτι μὲν (οὖν) οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ σῶμα, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων· ὅτι δὲ οὐδὲ ἀνούσιος, ἑξῆς ῥητέον. ἐπειδὴ δὲ καὶ Δικαίαρχος ἁρμο-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὁμοίως καὶ ἡ λευκότης] ὁμοίως δὲ καὶ λευκότης. A. 1. 2. δὲ addit etiam A. 3.

οὐ γὰρ ἐφάπτεται τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ] οὐδὲ, loco οὐ. D. 1.

δηλονότι παράκειται αὐτῷ] His addit A. 3. οὐκοῦν καὶ ἡ ποιότης ἐφαπτομένη, παράκειται τῷ σώματι, καὶ οὐκ ἔσται ὅλον πεποιωμένον τὸ σῶμα. τί γὰρ δήποτε; ἡ μὲν ποιότης δύναται τοῦ σώματος ἐφάπτεσθαι, καὶ μὴ παρακεῖσθαι, ἀσώματος οὖσα, ἡ δὲ ψυχὴ οὔ; εἰ γὰρ ἐφάπτεται, δῆλον ὅτι παράκειται αὐτῷ. Mox idem ὅλῳ, poſt ὅλον, omittit.

οὔτε σῶμά ἐστιν ἡ ψυχή· τὸ δὲ ζῶον] ἔσται, loco ἐστιν habet, ſed ſupra ſcriptum ἐστιν, A. 2. Loco τὸ δὲ, habet εἰ δὲ τό. M. 1. Mox idem omittit ἄρα.

οὔτε σῶμά ἐστιν ψυχὴ, καὶ χωρίζεται] οὔτε σῶμά ἐστι καὶ χωρίζεται. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Sed Ox. ante ψυχὴ additum habet ἡ. *Anima* ſervat etiam Vall.

ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν] οὖν abeſt. D. 1. A. 1. 2. *Itaque.* Con. Vall.

ὅτι δὲ οὐδὲ ἀνούσιος] δὴ, loco δέ. A. 3. Cono hic incipit libri 2. cap. 3. Index: Quod anima ſit ſubſtantia, non harmonia, ut Dynarchus voluit; neque craſis aut quatuor humorum temperies quaedam, ut Galenus videtur aſtruere.

ἐπειδὴ δὴ καὶ] ἐπειδὴ δὲ καί. D. 1. A. 1. 2. ἐπεὶ δὲ καί. N. Δὴ prorſus omittit A. 3.

νίαν ὡρίσατο τὴν ψυχὴν, καὶ Σιμμίας, ἀντιλέγων τῷ Σωκράτει, τὴν ψυχὴν ἁρμονίαν ἔφασκεν εἶναι, λέγων, ἐοικέναι τὴν μὲν ψυχὴν ἁρμονίᾳ, τὸ δὲ σῶμα λύρᾳ· ἐκθετέον τὰς λύσεις τούτου, τὰς ἐν τῷ Φαίδωνι Πλάτωνος κειμένας. μία μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν προαποδεδειγμένων αὐτῷ. προαποδέδεικται γὰρ, ὅτι αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις εἰσί. τοῦτο οὖν λαβὼν, ὡς ὁμολογούμενον, κατασκευάζει τὸν λόγον οὕτως. εἰ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις εἰσὶν, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχὴ πρὶν ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ εἴδει γενέσθαι· εἰ δὲ ἁρμονία ἐστὶ, πρότερον μὲν οὐκ ἦν, ὕστερον δὲ ἐγένετο, ἁρμοσθέντος τοῦ σώματος. πᾶσα γὰρ σύνθεσις οὐκ ἄλλως ἔχει, ἢ ὡς ἔχει τὰ, 36
ἐξ ὧν σύγκειται. κοινωνία γάρ τις ἐστὶ τῶν συντιθεμένων

VAR. LECT. ET ANIMADV.

σιμμύας] σιμμίας. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. σιμίας. N. Mox, σωκράτη. A. 3. Paullo ante correxi δικαίαρχος, loco δείναρχος. v. pag. 28.

εἶναι ἔφασκεν] ἔφασκεν εἶναι. D. 1. A. 1. 2. N.

λύσεις τούτων] λύσεις τούτου. D. 1. A. 1. 2. Vall. Mox, φαίδονι. D. 1.

μία μὲν οὖν ἐστιν ἐκ τῶν] μία μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν. D. 1. A. 1. 2. γὰρ, loco μὲν, M. 1. Idem paullo poſt αὐτὸ, loco αὐτῷ. Ariſtot. de anima I, 4. etiam contra diſputat, animam nec harmoniam, nec numerum eſſe.

τοῦτο οὖν λαβὼν — ἀναμνήσεις εἰσὶν] Abſunt. Mox, ἦν ἡ μὲν ἡμῶν. M. 1. Continuo A. 3. omittit ἡ ψυχή.

ἀνθρωπίνῳ εἴδει] ἀνθρωπείῳ εἴδει. D. 1. A. 1. 2. 3. Apud Platonem in Phaedone cap. 18. p. 305. eſt ἀνθρωπίνῳ, quod tamen leve eſt. Demonſtratio vero ipſa, de qua hic loquitur Nemeſius, incipit cap. 41. pag. 388. τί οὖν, ἦ δ' ὅς, περὶ ἐκείνου τοῦ λόγου κ. τ. λ. Vide Fiſcherum etiam ad Plat. p. 364. nota 22.

ἐστὶ πρότερον] ἐστὶ, δῆλον, ὅτι πρότερον. Ox. Sine mentione MS. Ita tamen habet A. 3. Mox idem: ἁρμοσθέντος ἡ τοῦ.

ἢ ὡς ἔχει τὰ ἐξ ὧν] ἢ ὡς ἔχει ἐκεῖνα, τὰ ἐξ ὧν. M. 1. A. 1. 2. 3. D. 1. N. Similis conſtructio inferius p. 61. occurrit in N. ἐκεῖνα, τὰ ἐν οἷς ἂν γίγνηται. Apud Platonem l. l. p. 391. eſt: ἢ ὡς ἐκεῖνα ἂν ἔχῃ, ἐξ ὧν ἂν ξυγκέηται.

συντιθεμένων] συντεθειμένων. N.

ἡ σύνθεσις, ἁρμονία οὖσα· καὶ οὐ κωλύει τὸ μὴ ἡγεῖσθαι αὐτὴν ἐκείνων, ἀφ᾽ ὧν συνετέθη, ἀλλ᾽ ἕπεσθαι αὐτοῖς· μάχεται τοίνυν τὸ, ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν, τῷ, τὰς μαθήσεις ἀναμνήσεις εἶναι· τὸ δὲ τῶν ἀναμνήσεων ἀληθές ἐστι· ψεῦδος ἄρα τὸ, τὴν ψυχὴν ἁρμονίαν εἶναι. ἔτι, ἡ μὲν ψυχὴ καὶ ἐναντιοῦται τῷ σώματι καὶ τὸν ἀρχικὸν ἐπέχει λόγον,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

σύνθεσις ἁρμονία οὖσα· καὶ οὐ κωλύει] σύνθεσις. ἁρμονία δὲ οὖσα, οὐ κωλύει. D. 1. A. 3. Sed hic habet etiam mox τοῦ, loco τό. Hic locus male affectus eſt. Ejus tamen medicinam fruſtra quaeſivi in Phaedone Platonis. Nec Codex A. 3. et D. hic aliquid prodeſt. Primo autem apparet, particulam adverſativam ἀλλὰ, conjunctam cum ἕπεσθαι, ferre non poſſe οὐ κωλύει τὸ μὴ ἡγεῖσθαι. Secundo intelligitur, idem fere hic dictum eſſe, quod antea, πρότερον μὲν οὐκ ἦν, ὕστερον δὲ ἐγένετο. Conjicio ergo: ἁρμονία δὴ οὖσα οὐ χωρεῖ (id eſt, ἀδύνατόν ἐστι) προηγεῖσθαι (i. e. πρότερον γεγονέναι) αὐτὴν κ. τ. λ. Vel etiam: ἁρμονία οὖν (ſeu δὲ) οὖσα, ἀκολουθεῖ (ſeu, συνακολουθεῖ) τὸ μὴ ἡγεῖσθαι. Vel: ἁρμονία οὖν οὖσα, κωλύει, μὴ ἡγεῖσθαι αὐτήν. Vel denique: καὶ συνομολογεῖται, μὴ ἡγεῖσθαι. Ellebodius videtur voluiſſe: καὶ συμβαίνει, μὴ ἡγεῖσθαι. Ex Platonis Phaedone cap. 42. init. conjici poſſit: οὐ προσήκει ἡγεῖσθαι. Cono ita: *Harmonia autem inexiſtens* (ἀνούσιος credo) *illa, ex quibus compoſita eſt, non antecedere, ſed ſequi eam nihil prohibet.* Valla: *Siquidem compoſitorum communicatio quaedam eſt compoſitio, quae eſt harmonia. Atqui nihil prohibet ipſam illorum non exiſtimari, a quibus compoſita ſit, ſed illa conſequi putandum.* Ergo ἡγεῖσθαι male reddidit *exiſtimari* et *putandum* de ſuo inculcavit.

ἁρμονίαν τὴν ψυχὴν εἶναι] ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχήν. D. 1. A. 1. 2. 3. Sic, et antea τῷ, loco τό. N. et mox, τὸ τάς. Idem. Valla: *et diſciplinas.* Ergo: καὶ τὸ τὰς μαθήσεις.

ψεῦδος ἄρα τὸ τὴν] ψευδῶς, loco ψεῦδος. A. 1. Mox, ἔτι εἰ μὲν ψυχή. A. 2. ἔτι ἡ μὲν ψυχὴ ἐναντιοῦται. N. Hoc argumentum Plato refert l. l. cap. 43.

ἐπέχει λόγον] ἔχει λόγον. D. 1. Ita λόγος occurrit apud Philonem p. 219. F. ἐν δορυφόρων καὶ ὑπηκόων λόγῳ τάττειν. Hoc ideo monui, ne quis ſine cauſſa conjiceret τόπον.

ατε ἄρχουσα αὐτοῦ· ἡ δὲ ἁρμονία οὔτε ἡγεῖται, οὔτε ἐναντιοῦται· οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἁρμονία. ἔτι, ἁρμονία ἁρμονίας μᾶλλον καὶ ἧττόν ἐστιν ἁρμονία, τῷ χαλᾶσθαι καὶ ἐπιτείνεσθαι, οὐ τῷ λόγῳ δὲ τῆς ἁρμονίας· ἀδύνατον γάρ ἐστι, λόγον τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἔχειν· ἀλλ' ἐν τῇ ἁρμογῇ· ἐὰν γὰρ κεκραμένος ὀξὺς φθόγγος καὶ βαρὺς, ἔπειτα ἀνεθῶσι, τὸν λογὸν μὲν τὸν αὐτὸν σώζουσιν ἐν ταῖς μεγέθεσι τῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἅτε αὐτοῦ ἄρχουσα] ἅτε ἄρχουσα αὐτοῦ. D. 1. A. 1. 2. 3. N.

οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἁρμονία] abſunt. M. 1.

ἔτι ἁρμονία] ἡ γὰρ ἁρμονία. D. 1. Mox, ἧττόν ἐστιν. ἁρμονίας δὲ τῷ χαλᾶσθαι. N. Deinde: ἐπιτείνεσθαι· ἐν τῷ λόγῳ δὲ τῆς ἁρμονίας οὔ. ἀδύνατον. Idem. Loco ἁρμονία τῷ, ſolum ὡς habet cum ſpatiolo vacuo. A. 3. τὸ χαλᾶσθαι. M. 1. et ἐπιτείνεσθαι, οὕτω λόγος τῆς. Idem.

ἀδύνατον γάρ ἐστι λόγον] καὶ, ante ἀδύνατον addit A. 3. ἐστι deeſt. D. 1. N. Λόγῳ habet et mox omittit ἔχειν. M. 1.

ἐν τῇ ἁρμογῇ] ἐν τῇ ἁρμονίᾳ. D. 1. N.

κεκραμμένος] κεκραμμένω. Ergo dualis. D. 1. κεκραμένος. N. Cono ita: *Si enim acuta vox et gravis* complexim ſuperintendantur, *rationem eandem in vocum magnitudinibus ſervant.* Ac ſi legerit κεκραμένως, et loco, ἔπειτα ἀνεθῶσιν, ὑπερεντείνωνται. Ex his conjicere licet, κεκραμένως — βαρὺς ἐπιταθῶσιν ἢ ἀνεθῶσιν. Locus Platonis in Phaedone cap. 36. p. 364. 365. qui paullo diſſimilior eſt, nihil nos adjuvat. Habet enim: ὅταν χαλασθῇ τὸ σῶμα ἡμῶν ἀμέτρως ἢ ἐπιταθῇ ὑπὸ νόσων. Quae vero hic paullo poſt leguntur, μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπιτεινομένη, huic conjecturae non repugnant. Comparari poteſt etiam Platonis locus cap. 42. p. 392. 393. quem hic potiſſimum reſpexit Nemeſius. Sed nec ex hoc loco aliquid diſcitur. Omnino enim hanc totam partem Nemeſius de ſuo videtur interpoſuiſſe explicandi cauſſa. Summa diſputatorum apud Platonem l. l. eſt: ἁρμονία μᾶλλον καὶ ἧττόν ἐστιν· ἡ δὲ ψυχὴ οὐ μᾶλλον καὶ ἧττόν ἐστι. Valla κεκραμένος reddidit *ploſus fuerit*, a *plodo*, *plaudo*. Ac ſi legerit κεκρουσμένος. Mox idem ἔπειτα ἀνεθῶσιν reddidit: *deinde abſolutus.* Ἀνεστῶσι, loco ἀνεθῶσι. M. 1.

φθόγγων, παραλλαγὴν δὲ λαμβάνει ἡ ἁρμονία κατὰ τὴν ἁρμογὴν, μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπιτεινομένη· ψυχὴ δὲ ψυχῆς οὐκ ἔστι μᾶλλον καὶ ἧττον· οὐκ ἄρα ἁρμονία ἐστὶν ἡ ψυχή. ἔτι, ἡ ψυχὴ ἀρετὴν καὶ κακίαν ἐπιδέχεται· ἡ δὲ ἁρμονία ἁρμονίαν καὶ ἀναρμοστίαν οὐκ ἐπιδέχεται· οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἁρμονία ἐστίν. ἔτι, ἡ ψυχὴ, τῷ ἐπιδέχεσθαι τὰ ἐναντία παρὰ μέρος, οὐσία ἐστὶ καὶ ὑποκείμενον· ἡ δὲ ἁρμονία ποιότης καὶ ἐν ὑποκειμένῳ· ἡ δὲ οὐσία ποιότητος ἕτερον· καὶ ἡ ψυχὴ ἄρα ἁρμονίας ἕτερον. ἁρμονίας μέντοι μετέχειν τὴν ψυχὴν, οὐδὲν ἄτοπον, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο ἁρμονία ἐστίν· οὐδὲ γὰρ, διότι ἀρετῆς μετέχει, ἀρετή ἐστιν ἡ ψυχή. Γαληνὸς δὲ ἀποφαίνεται μὲν οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ διαμαρτύρεται ἐν τοῖς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

παραλλαγὴν — ἐπιτεινομένη] Valla: at mutationem in contactu et ſonorum copula capit magis ac minus intenſa. A. 3. exhibet: παραλλαγὴν δὴ λαμβ·

ἔτι ἡ ψυχὴ τῷ ἐπιδέχεσθαι] Ante hoc argumentum leguntur haec: ἔτι ἡ ψυχὴ ἀρετὴν καὶ κακίαν ἐπιδέχεται· ἡ δὲ ἁρμονία ἁρμονίαν καὶ ἀναρμοστίαν οὐκ ἐπιδέχεται· οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἁρμονία ἐστίν. ἔτι ἡ ψυχὴ τῷ ἐπιδέχεσθαι κ. τ. λ. D. 1. Sic, ſed in fine: οὐκ ἄρα ἁρμονία ἡ ψυχή, A. 2. Etiam A. 1. Sed in hoc eſt ἀναρμοσίαν. Ita quoque ex MS. reſtituit Ox. Sed in fine habet: οὐκ ἄρα ἁρμονία ἐστὶν ἡ ψυχή. ἔτι ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ἐπιδέχεσθαι. Sic etiam N. Eadem haec habet M. 1. A. 3. ſed in fine: οὐκ ἄρα ἁρμονία ἐστὶν ἡ ψυχή. In A. 3. vero deeſt primum ἁρμονία. Argumentum, quod hic omiſſum erat, legitur apud Platonem l. l. p. 393. Agnoſcit etiam haec Con. Vall.

οὐσία ἐστὶ καὶ ὑποκείμενον] Cono: *Subſtantia eſt*, pars et *ſubjectum.* Μέρος, quod videtur legiſſe, non eſt hujus loci. De natura animae enim quaeritur.

ἡ δὴ ἁρμονία ποιότης] δὲ, loco δή. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Ἁρμονὴ, loco ἁρμονία. M. 1. Poſt ποιότης in Cod. D. 1. revertendum eſt ad tertium folium.

ἡ δὴ οὐσία ποιότης] δὲ, loco δή. A. 1. 2. N. ποιότητος ex correct., antea fuerat ποιότης. D. 1. Mox ἔργον, loco ἕτερον. M. 1. et deinde ἁρμονὴ, loco ἁρμονία.

οὐδὲ γὰρ διότι] οὐ, loco οὐδὲ. N. M. 1. Et mox: ἀλλὰ διαμαρτύρεται ἐν τῷ ἀποδεικτικῷ λόγῳ, ὡς. Idem. Ἀποφαίνηται et διαμαρτύρηται exhibet M. 1.

ἀποδεικτικοῖς λόγοις, ὡς οὐδὲν εἴη περὶ ψυχῆς ἀποφηνά- 37
μενος· ἔοικε δὲ, ἐξ ὧν λέγει, δοκιμάζειν μᾶλλον, τὸ κρᾶσιν εἶναι τὴν ψυχήν· ταύτῃ γὰρ ἐπακολουθεῖν τὴν τῶν ἠθῶν διαφοράν· ἐκ τοῦ Ἱπποκράτους κατασκευάζων τὸν λόγον. εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον, ὅτι καὶ θνητὴν αὐτὴν εἶναι οἴεται· οὐ πᾶσαν δὲ, ἀλλὰ τὴν ἄλογον μόνην ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. περὶ δὲ τῆς λογικῆς ἀμφιβάλλει, λέγων οὕτως· * ὅτι δὲ οὐ δύναται τοῦ σώματος ἡ κρᾶσις εἶναι ψυχὴ, δῆλον ἐντεῦθεν. πᾶν σῶμα ἔμψυχόν τε καὶ ἄψυχον ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων κέκραται. ἡ γὰρ τούτων κρᾶσις τὰ σώματα ἀπεργάζεται. εἰ τοίνυν ἡ τοῦ σώματος κρᾶσίς ἐστιν ἡ ψυχὴ, οὐδὲν ἄψυχον ἔσται. καὶ συνάγεται ὁ λόγος οὕτως· εἰ ἡ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐν τοῖς ἀποδεικτικοῖς] ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς. D. 1. ἐν τοῖς ἐπισακτικοῖς. Sic. M. 1. *Demonſtrativis.* Con. Vall. Mox, ἀποφαινόμενος. N. *Se nihil demonſtraturum teſtatur.* Vall.

μᾶλλον τὸ κρᾶσιν] Semel hic notetur, Codicem a prima manu conſtanter habere κρᾶσις et κρᾶσιν, ſed plerumque a manu recentiori correctum eſſe κράσις et κράσιν. D. 1. A. 3. conſtanter κρᾶσις. μαλλον τὴν κρᾶσιν. N.

ταύτῃ γὰρ ἐπακολουθεῖν] Eandem ſententiam Galeni notat Proclus ad Platonis Timaeum p. 346. med.

εἰ δὲ τοῦτο δῆλον ὅτι] poſt τοῦτο comma habet D. 1.

αὐτὴν οἴεται] αὐτὴν εἶναι οἴεται. D. 1. A. 1. 2. αὐτὴν οἴεται εἶναι. N.

ἄλογον ψυχὴν μόνην] ἄλογον μόνην ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Con. Vall. ψυχὴν omittit ſolum M. 1.

λέγων οὕτως] Hic notatur: λείπει τὰ τοῦ γαληνοῦ ῥήματα. in marg. Ant. In Codice D. 1. proxima verba, tanquam Galeni, notantur hujusmodi ſignis: ". Oxonienſis editor ait, librum *de demonſtratione* non reperiri. Legit enim ἀποδεικτικοῖς. Galeni loco caret etiam Con. Item Valla; qui etiam omittit proxima ab εἶναι ψυχὴ ad τούτων κρᾶσις.

τεσσάρων στοιχείων κέκραται] loco κέκραται eſt κρᾶται. Sic. A. 1. 2. κεκράτηται. N.

εἰ τοίνυν ἡ τοῦ σώματος κράσις] ἡ κρᾶσις, ante τοῦ σώματος habet D. 1.

καὶ συνάγεται ad εἰ δὲ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει] ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξεν. οὕτω γὰρ ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος ψυχὴ ἔσται. πάλιν, εἰ

κρᾶσις τοῦ σώματος ψυχή ἐστι, πᾶν δὲ σῶμα κρᾶσιν ἔχει, πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει· εἰ δὲ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει, οὐδὲν σῶμά ἐστιν ἄψυχον· οὔτε λίθος ἄρα, οὔτε ξύλον, οὔτε σίδηρος, οὔτε ἄλλο τι ἄψυχον ἔσται. εἰ δὲ μὴ καθόλου πᾶσαν κρᾶσιν σώματος λέγοι ψυχὴν εἶναι, ἀλλὰ τὴν τοιάνδε, ἐρωτητέον, ποία κρᾶσίς ἐστιν ἡ ποιοῦσα ζῶον καὶ ψυχῆς λόγον ἐπέχουσα; ὁποίαν γὰρ ἂν εἴποι τὴν κρᾶσιν, τοιαύτην εὑρήσομεν καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις. ἐννέα γὰρ οὐσῶν κράσεων, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ κράσεως ἔδειξεν, ὀκτὼ μὲν τῶν δυσκράτων, μιᾶς δὲ τῆς εὐκράτου, κατὰ μὲν τὴν εὔκρατον λέγει κεκρᾶσθαι τὸν ἄνθρωπον, οὐ πάντα δὲ, ἀλλὰ τὸν τῆς μέσης κράσεως, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας δυσκρασίας,
38 τὰ ἄλλα ζῶα κατ' εἶδος, μετὰ τῆς ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀνέσεώς τε καὶ ἐπιτάσεως. εὑρίσκονται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις αἱ ἐννέα κράσεις μετὰ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, ὡς αὐτὸς πάλιν ἐν τοῖς ἁπλοῖς ἀπέδειξεν. ἔτι, εἰ ἡ ψυχὴ κρᾶσίς ἐστιν, αἱ δὲ κράσεις ἐναλλάσσονται κατά τε τὰς ἡλικίας

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἰ τὸ σῶμα κρᾶσιν ἔχει, καὶ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει· εἰ δὲ πᾶν σῶμα ψυχὴ, οὐδὲν σῶμα κ. τ. λ. N.

πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει] καὶ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει. D. 1.

εἰ δὲ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει] absunt. D. 1.

οὔτε ξύλα] οὔτε ξύλον. A. 1. 2. Con. Vall. Mox, λέγει ψυχὴν εἶναι. N.

ἐρωτητέον ποία κρᾶσις] ποία abest. A. 2. Ejus loco ποῖα habet D. 1. N. Mox, ἡ ζῶον ποιοῦσα. N. ποῖα οὖσα, loco ποιοῦσα. M. 1.

ὁποίαν γὰρ ἂν εἴποι] ἂν abest. D. 1. εἴπῃ, loco εἴποι. A. 3. Mox idem εὑρήσωμεν. *Dixerint*. Con. Mox, εὑρήσομεν εἶναι καὶ ἐν. N.

ἐν τῷ περὶ κράσεων] ἐν τῷ περὶ κράσεως. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. N. τῶν, ante κράσεων, addit Con. Pluralem habet etiam Vall.

εὑρίσκονται δὲ καὶ] δὲ abest. N. Mox, αἱ ἐννέα abest. N. αἱ solum abest. A. 3.

ἐν τοῖς ἁπλοῖς ἐπέδειξεν] ἐν τοῖς ἁπλοῖς ἀπέδειξεν. D. 1. N. A. 3. *In simplicium medicaminum libro ostendit*. Con.

ἐναλλάσσονται κατά τε] solum κατὰ habet N. Primo ἐναλλάσσηται, secundo ἐναλλάτηται habet M. 1. Διαίτας duobus vocabulis reddidit Cono: *conversationes et diaetas*.

Ὧραι

καὶ τὰς ὥρας καὶ τὰς διαίτας, ἡ ψυχὴ ἐναλλάσσεται· εἰ δὲ ἐναλλάσσεται, οὐ τὴν αὐτὴν ἔχομεν ψυχὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν κρᾶσιν, ποτὲ μὲν λέοντος, ποτὲ δὲ προβάτου, ποτὲ δὲ ἄλλου τινὸς, ὅπερ ἄτοπον. ἔτι, ἡ κρᾶσις οὐκ ἐναντιοῦται ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ συνεργεῖ· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ κινοῦσα· ἡ δὲ ψυχὴ ἐναντιοῦται· οὐκ ἄρα ἡ κρᾶσίς ἐστι ψυχή. ἔτι, εἰ κρᾶσίς ἐστι ψυχὴ, ἡ δὲ κρᾶσις ποιότης, ποιότης δὲ καὶ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς, καὶ ἡ ψυχὴ ἄρα χωρισθήσεται

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Ὧραι ſunt quatuor anni tempora: δίαιτα eſt totum vitae genus, quo quis utitur, non ſolum in cibo et potu, verum etiam in aliis omnibus, quibus κράσεις corporis variantur et mutantur, veluti ſomno, venere, motu et quiete corporis et aliis.

εἰ δὲ ἐναλλάττεται] εἰ δὲ ἐναλλάσσεται. A. 1. 2. 3. N. Haec omiſerat ſcriba, ſed poſtea addidit ac huc retulit. D. 1. ἐναλλάττεται. Ox. Mox, κατὰ κρᾶσιν. A. 3.

ποτὲ δὲ προβάτου] ποτὲ μὲν προβάτου. A. 2. Totum hoc de animalibus equidem omiſiſſem. Cum enim negari nequeat, corpora ſaltem, mutatis κράσεσι, mutari, inde aliquis eodem jure colligere poſſit, homines modo ovis, modo leonis, modo alius animalis corpus habere. At enim vero corpus, mutatis κράσεσι, non genere, ſed qualitate mutatur. Vall. προβάτου reddidit *pecoris*. Vide Erotian. p. 41.

ἔτι ἡ κρᾶσις οὐκ ἐναντιοῦται] καὶ, poſt ἔτι, addit D. 1. A. 3. ἐναντιοῦται Vall. reddidit: non *reſponſat atque* adverſatur. Εἰ, ante οὐκ, addit M. 1.

αὕτη γάρ ἐστιν ἡ κινοῦσα] αὐτὴ, loco αὕτη. A. 1. 2. *Nam et ipſum* (temperamentum) *cum illis communicat.* Vall. Ac ſi legerit, κοινωνοῦσα.

ἡ ψυχὴ ἐναντιοῦται] δὲ, poſt ἡ, addunt D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. N. Con. Vall. Mox, οὐκ ἄρα ἡ κρᾶσις ἐστὶν ἡ ψυχή. Ox. A. 3. Sic a prima manu correctum. D. 1. οὐκ ἄρα κρᾶσίς ἐστιν ἡ ψυχή. N.

ἔτι, εἰ κρᾶσις ἐστὶ ψυχὴ] ἔτι, εἰ ἡ κρᾶσις ἐστὶν ἡ ψυχή. A. 1. 2. ἡ, loco εἰ, M. 1. ἡ, ante ψυχὴ, addit etiam A. 3.

ποιότης δὲ καὶ γίνεται] καὶ abeſt. A. 1. 2.

καὶ ἡ ψυχὴ ἄρα χωρισθ. — φθορᾶς] Haec in marg. a man. rec.

χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς· τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές· οὐκ ἄρα κρᾶσις, οὐδὲ ποιότης ἐστὶν ἡ ψυχή. οὐ γὰρ δήπου τὸ ἕτερον τῶν ἀντικειμένων φυσικῶς προσεῖναι φήσουσι τῷ ζώῳ, ὡς ἐπὶ τοῦ πυρὸς τὸ θερμόν. ἀμετάθετον γὰρ τοῦτο. φαίνεται δὲ μετατιθεμένη ἡ κρᾶσις, μᾶλλον δὲ αὐτοί εἰσιν οἱ διὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης τὰς κράσεις μεταβάλλοντες. ἔτι, παντὸς σώματος αἱ ποιότητες αἰσθηταί εἰσιν· ἡ δὲ ψυχὴ οὐκ αἰσθητὴ, ἀλλὰ νοητή· οὐκ ἄρα ποιότης σώματός ἐστιν ἡ ψυχή. ἔτι, ἡ τοῦ αἵματος καὶ πνεύματος μετὰ παραθέσεως σαρκῶν καὶ νεύρων καὶ τῶν ἄλλων εὐκρασία, ἰσχύς ἐστι· καὶ ἡ τῶν θερμῶν δὲ καὶ ψυχρῶν καὶ ξηρῶν καὶ
39 ὑγρῶν εὐκρασία, ὑγεία ἐστίν· ἡ δὲ συμμετρία τῶν μελῶν μετὰ τῆς εὐχροίας τὸ κάλλος ποιεῖ τοῦ σώματος· εἰ τοίνυν ἡ ἁρμονία τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ κάλλους ψυχή

VAR. LECT. ET ANIMADV.

rec. D. 1. Mox, τῶν ἀντικειμένων τὸ ἕτερον. N. Intelligitur autem, τὸ μὴ ἀπογίνεσθαι ἢ μετατίθεσθαι τὴν κρᾶσιν. Paullo poſt προεῖναι, loco προσεῖναι, M. 1.

μᾶλλον δὲ αὐτοὶ] καὶ, poſt δὲ, addit N. οὗτοι, loco αὐτοί. M. 1. Αὐτοὶ, id eſt, οἱ ἰατροί. Mox, loco ποιότης ἀσώματος, correxi ποιότης σώματος. Tamen Cono et Valla habent: *Qualitas incorporea.* Sed Ellebodius: *corporis qualitas.*

ἔτι, ἡ τοῦ αἵματος] ἔτι ἡ τοῦ σώματος. D. 1. N. A. 3. ἔτι εἰ ἡ τοῦ αἵματος. A. 2. Σαρκῶν Vall. reddidit, *corpulentiarum.* Sic ſuperius reddiderat πιμελήν.

θερμῶν δὲ καὶ ψυχρῶν] δὲ abeſt. A. 2.

ὑγεῖα ἐστὶν] ὑγίεια ἐστιν. N. Loco ὑγεῖα habet ὑγιεῖα et ex correct. ὑγιεία. D. 1. Praeterea hic in marg. legitur: Ἀριστοτέλης· τὸ ἐν βελτίοσιν ἢ προτέροις ἢ τιμιωτέροις βέλτιον, οἷον, ὑγεία ἰσχύος καὶ κάλλους. ἡ μὲν γὰρ ἐν ὑγροῖς καὶ ξηροῖς, ἐξ ὧν πρῶτον συνέστηκε τὸ ζῶον· τὰ δὲ ἐν τοῖς ὑστέροις. ἡ μὲν γὰρ ἰσχὺς ἐν τοῖς νευροῖς καὶ ὀστοῖς. τὸ δὲ κάλλος (addendum videtur ἐν) τῶν μελῶν τῇ συμμετρίᾳ δοκεῖ εἶναι.

τῆς εὐχροίας] τῆς abeſt. A. 3.

τῆς ὑγείας] τῆς ὑγιείας. D. 1. N. ſed hic paullo ante exhibet εὐχρόας.

τοῦ κάλλους ψυχὴ] τοῦ κάλλους ἡ ψυχή. D. 1. Mox, ἀνάγκη ἢ τόν. N.

ἐστιν, ἀνάγκη ἦν, τὸν ἄνθρωπον ζῶντα μήτε νοσεῖν, μήτε ἀσθενεῖν, μήτε ἄμορφον εἶναι· συμβαίνει δὲ πολλάκις, οὐ μίαν μόνην, ἀλλ' ὁμοῦ τὰς τρεῖς ταύτας εὐκρασίας ἀπόλλυσθαι, καὶ ζῆν τὸν ἄνθρωπον· συμβαίνει γὰρ τὸν αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἄμορφον εἶναι καὶ ἀσθενεῖν καὶ νοσεῖν· οὐκ ἄρα ἡ εὐκρασία τοῦ σώματός ἐστιν ἡ ψυχή. πῶς οὖν φυσικαί τινες καὶ κακίαι καὶ ἀρεταὶ τοῖς ἀνθρώποις ἕπονται; τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ σώματος κράσεως ἀληθῶς γίνεται. ὡς γὰρ φυσικῶς ὑγιεινοὶ καὶ νοσώδεις εἰσὶν ἐκ τῆς κράσεως· οὕτω τινὲς φυσικῶς πικρόχολοι ὄντες, ὀργίλοι εἰσὶν, ἄλλοι δειλοὶ, ἄλλοι καταφερεῖς. ἀλλ' ἔνιοι κρατοῦσι καὶ περιγίνονται· δῆλον δὲ, ὅτι τῆς κράσεως κρατοῦσιν· ἄλλο δέ ἐστι τὸ κρατοῦν καὶ ἄλλο τὸ κρατούμενον· ἄλλο ἄρα κρᾶσις καὶ ἄλλο ψυχή. || ὄργανον γὰρ ὂν τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, ἐὰν μὲν ἐπιτηδείως κατασκευασθῇ, συνεργεῖ τῇ ψυχῇ, καὶ αὐτὸ ἔχει ἐπιτηδείως·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὁμοῦ τὰς τρεῖς] πάσας, poſt ὁμοῦ, interponit Ox. N.

ἀσθενεῖν καὶ νοσεῖν] imbecillem et aegrotum. Vall. Ac ſi legerit ἀσθενῆ καὶ νοσερόν.

φυσικαί τινες κακίαι] καὶ, ante κακίαι, interponit D. 1. *Cur igitur, inquiunt, et quaedam vitia et.* Vall.

ἀληθῶς κράσεως] κράσεως ἀληθῶς. D. 1. Vall.

οἱ ὑγιεινοὶ] οἱ abeſt. D. 1. A. 3. Mox, δεινοὶ, loco δειλοί. M. 1. et κατωφερεῖς, loco καταφερεῖς. N. Utrumque notat *pronum ad libidinem.* Diog. Laërt. p. 154. φιλομειράκιός τε ἦν καὶ καταφερής. Euſeb. Demonſtr. Evang. p. 110. λαγνεστάτοις καὶ καταφερεστάτοις. Praeparat. Evang. p. 49. κατωφερέστατον πρὸς τὰς συνουσίας. Chryſoſt. T. VII. p. 627. B. Cono reddidit *triſtes.* Valla, *feroces.* Mox idem ab ἀλλ' ἔνιοι ad κράσεως κρατοῦσιν omittit.

εἰσὶν ἐκ τῆς — φυσικῶς] εἰσὶν et φυσικῶς omittit A. 3. Mox idem exhibet: ἄλλοι δὲ δειλοί.

κρατοῦσι] Intellige, τῆς κράσεως καὶ τῶν ἐντεῦθεν κακιῶν. Mox τὸ κρατούμενον Vall. reddidit: *non cohibitum.* Proximum ἄρα abeſt. A. 3.

ὄργανον γὰρ ὂν] ἐστι, loco ὄν. M. 1.

καὶ αὐτὸ ἔχει ἐπιτηδείως] abſunt. D. 1. Paullo ante ἐνεργεῖ, loco συνεργεῖ. N.

ἐὰν δὲ ἀνεπιτηδείως, ἐμποδίζει, καὶ τότε χρεία τῇ ψυχῇ πραγμάτων, ἀπομαχομένῃ πρὸς τὴν ἀνεπιτηδειότητα τοῦ ὀργάνου· καὶ ἐὰν μὴ σφόδρα νήψῃ, καὶ συνδιαστρέφεται αὐτῷ, καθάπερ μουσικὸς συνεξαμαρτάνει τῇ τῆς λύρας διαστροφῇ, ἐὰν μὴ πρότερον αὐτὴν καταστήσῃ καλῶς. διὸ καὶ χρεία τῇ ψυχῇ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἵνα καταρτίσῃ αὐτὸ ὄργανον ἐπιτήδειον ἑαυτῇ. τοῦτο δὲ ποιεῖ διά τε τοῦ λόγου καὶ τῶν ἠθῶν, ὡς ἐν ἁρμονίᾳ, τὰ μὲν χαλῶσα, τὰ δὲ ἐπιτείνουσα, ἵνα ἁρμόδιον αὐτὸ ἑαυτῇ κατασκευάσῃ καὶ χρήσηται ἐπιτηδείῳ ὀργάνῳ, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὴ συνδιαστραφῇ αὐτῷ· συμβαίνει γὰρ καὶ τοῦτο. Ἀριστοτέλης δὲ,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐὰν δὲ ἀνεπιτηδείως, ἐμποδίζει καὶ τότε] ἐὰν δὲ μὴ ἐπιτήδειον ἐνήργηκε, τότε. N. Mox idem, ἀπομαχομένη γὰρ πρὸς τήν. Paullo poſt, κἂν μὴ σφόδρα. Idem. Poſt ἀνεπιτηδείως addit ἐνεργῇ. M. 1. μὴ ἐπιτηδείως, loco ἀνεπιτηδείως. A. 3.

τότε χρεῖα] τότε χρεία. Sed paullo inferius χρεῖα. D. 1.

ἀπομαχομένη] Correxi ἀπομαχομένῃ. Nam in Codd. omittitur iſtud jota.

καὶ συνδιαστρέφεται αὐτῷ] *et in diverſum ipſum* (corpus) *converterit*. Vall. Ac ſi legerit, καὶ εἰς τοὐναντίον μεταστρέψῃ αὐτό.

ἵνα καταστήσῃ αὐτὸ ὄργανον] καταρτήσῃ, loco καταστήσῃ. D. 1. καταρτίσῃ. A. 1. 2. *Firmet*. Con. *Accommodet*. Vall. In A. 3. eſt καταντήσῃ. Haud dubie voluit καταρτίσῃ. Nam ν et ρ, item ι et η, facile permutantur in Codd. Poſterius ex negligentia, prius ob formae ſimilitudinem.

τοῦ λόγου καὶ τῶν ἠθῶν] τῶν λόγων καὶ τῶν ἠθῶν. D. 1. Paullo ante: καὶ τοῦτο δὲ ποιεῖ. N. Paullo poſt addit καλοῦμεν poſt τὰ μέν. M. 1.

συνδιαστραφῇ αὐτὸ] συνδιαστραφῇ αὐτῷ. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. κἂν μὴ αὐτὴ συνδιαστραφῇ αὐτῷ. N. *Quod niſi fecerit*, *ipſa* (anima) *quoque cum illo* (corpore) *ſubvertetur*. Vall. Mox exhibet συμβαίνειν. A. 3.

ἀριστοτέλης] Con. incipit libri 2. cap. 4. Index: Animam non eſſe entelechiam, quam eſſe Ariſtoteles primus excogitavit.

τὴν ψυχὴν ἐντελέχειαν λέγων, οὐδὲν ἧττον συμφέρεται τοῖς ποιότητα λέγουσιν αὐτήν. διασαφήσωμεν δὲ πρότερον, ἐντελέχειαν τίνα καλεῖ. τὴν οὐσίαν τριχῶς λέγει, τὸ μὲν, ὡς ὕλην ὑποκείμενον, ὃ καθ' ἑαυτὸ μὲν οὐδέν ἐστι, δύναμιν δὲ ἔχει πρὸς γένεσιν· ἕτερον δὲ, μορφὴν καὶ εἶδος, καθ' ἣν εἰδοποιεῖται ἡ ὕλη· τρίτον δὲ, τὸ συναμφότερον, τὸ ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἴδους γεγενημένον, ὅ ἐστι λοιπὸν ἔμψυχον. ἔστιν οὖν ἡ μὲν ὕλη, δύναμις· τὸ δὲ εἶδος, ἐντελέχεια. καὶ τοῦτο δὲ διχῶς (νοεῖται), τὸ μὲν, ὡς ἐπιστήμη· τὸ δὲ, ὡς τὸ θεωρεῖν κατ' ἐπιστήμην, τουτέστι, τὸ μὲν, ὡς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὐδὲν ἧττον συμφέρεται τοῖς] Vall. *nihil magis animae confert, quam qui.* Inepte. Συμφέρεσθαί τινι eſt *eandem ſententiam ſequi, idem ſentire cum aliquo.*

πρότερον τὴν ἐντελέχειαν] τὴν abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Quae mox ſubjiciuntur, ea expreſſa ſunt ex Ariſtot. de anima II, 1.

τὸ μὲν ὡς ὕλην] ὕλη, loco ὕλην, A. 1. 2. τὴν μὲν ὡς ὕλην. N. et mox, μὲν μηδέν ἐστι. Idem. Loco ἑαυτὸ, eſt αὐτό. A. 3.

μορφὴ καὶ εἶδος] μορφὴν καὶ εἶδος. D. 1. A. 1. 2. 3. Pendet ex λέγει.

τὸ ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ὕλης] τὸ ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἴδους. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Con. Vall. Idem mox λοιπὸν reddidit *ipſum.* Ac ſi legerit αὐτὸ τὸ ἔμψυχον. Mox ὅ, ante ἐστὶ, abeſt. M. 1.

ἔστι μὲν οὖν ἡ ὕλη δύναμις] ἔστιν οὖν ἡ μὲν ὕλη δύναμις. A. 1. 2. 3. ἔστι μὲν οὖν ἡ μὲν ὕλη δύναμις. N.

καὶ τοῦτο δὲ διχῶς κ. τ. λ.] τοῦτο δὲ διχῶς νοεῖται, ὡς ἐπιστήμη, καὶ τὸ θεωρεῖν τὴν ἐπιστήμην. N.

διχῶς τὸ μὲν ὡς ἐπιστήμη] διχῶς νοεῖται. τὸ μὲν ὡς ἐν ἐπιστήμῃ. D. 1. νοεῖται non agnoſcit Ariſtot. *Intelligi ſolet.* Con. Omittit hoc Vall.

ὡς θεωρεῖν] ὡς τὸ θεωρεῖν. A. 1. 2. Conjici etiam poſſit θεωρία. Sed iſtud Ariſtot. habet. *Ut ſcientiae agnitio commentatioque.* Con.

τουτέστι, τὸ μὲν κ. τ. λ.] Haec, omiſſis quibusdam, ita reddidit Cono: *Unde patet, animam eſſe* ἐντελέχειαν *perinde atque ſcientiam. Ex eo enim, quod anima ineſt in nobis, vigilia ſomnusque accidit.* Ac ſi legerit, ἐνυπάρχειν ἡμῖν τὴν ψυχήν.

διάθεσις, τὸ δὲ, ὡς ἐνέργεια. (ὡς) ἐπιστήμη μὲν οὖν, ὅτι ἐν τῷ ὑπάρχειν τὴν ψυχὴν, καὶ ὕπνος καὶ ἐγρήγορσίς ἐστιν. ἀνάλογος δὲ ἡ μὲν ἐγρήγορσίς ἐστι, τῷ θεωρεῖν (καὶ ἐνεργεῖν)· ὁ δὲ ὕπνος, τῷ ἔχειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν. προτέρα δέ ἐστιν ἡ ἐπιστήμη τῆς ἐνεργείας. διὸ πρώτην ἐντελέχειαν καλεῖ τὸ εἶδος· δευτέραν δὲ, τὴν ἐνέργειαν. οἷον, ὀφθαλμὸς ἐξ ὑποκειμένου ἐστὶ καὶ εἴδους· καὶ ἔστι τὸ μὲν ὑποκείμενον αὐτὸς ὁ ὀφθαλμός· τὸ δεχόμενον δὲ τὴν ὄψιν,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὡς ἐπιστήμη μὲν οὖν ὅτι ἐν] ἐπιστήμη μὲν οὖν ὅτι ἐν. M. 1. D. 1. ἐπιστήμη μὲν μέση, ὅτι ἐν. A. 1. 2. ὡς et οὖν abeſt. A. 3. Valla ita habet: *ſcientia nimirum ipſa media, ita propemodum ut in anima ſomnus eſt et vigilia.* ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐν τῷ ὑγιαίνειν τὴν ψυχὴν ὑπάρχει καὶ ὑπνοῦσαι καὶ ἐγρηγορέναι. πρῶτον δὲ ἡ μὲν ἐγρήγορσίς ἐστι κ. τ. λ. N. Mox, ὕπνος τῷ βλέπειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν. Idem. ἐνεργεῖν, loco ὑπάρχειν, habet D. 1. Male. Loco ὑπάρχειν paullo poſt eſt ἔχειν, nimirum τὴν ψυχήν. Ὑπάρχειν habet etiam Ariſtot. l. l.

ἀνάλογος δὲ] ἀνάλογος μέν. M. 1. ἀνάλογον δέ. A. 1. 2. 3. Vall. Sic Ariſtot. l. l. Omittit iſta D. 1. Mox, ἡ μὲν ἐγρήγορσίς ἐστι in marg. leguntur a man. rec. D. 1.

τῷ θεωρεῖν κ. τ. λ.] τὸ θεωρεῖν καὶ ἐνεργεῖν. ὁ δὲ ὕπνος, τὸ βλέπειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν. D. 1. βλέπειν, loco ἔχειν, M. 1. Ex his probo, καὶ ἐνεργεῖν, cui mox opponitur, μὴ ἐνεργεῖν. Dubius tamen ſum, annon etiam βλέπειν, loco ἔχειν, eligendum ſit. Sed Ariſtot. l. l. accedit lectioni vulgatae. Con. *Et vigilia ceu contemplatio conſideratioque eſt, ſomnus, uti animae habitus operatione vacans.* Vall. *Analogum autem eſt vigilia et ſpeculari: et ſomnus cum eo quod eſt habere et non exercere. Prima eſt actionis ſcientia.*

τῆς ἐνεργείας] *quam meditatio ſcientiaeque agitatio.* Sic hoc vocabulum reddidit Con.

διὸ καὶ πρώτην ἐντελέχειαν] καὶ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Vall.

δευτέραν δὲ] poſt haec praetermittendum unum folium in Cod. D. 1. δεύτερον δὲ διαφορὰν τὴν ἐνέργειαν. N. M. 1.

ὀφθαλμὸς ἐξ κ. τ. λ.] Con. *Ex materia et forma conſtat oculus et eſt haec in eo ſicuti in ſubjecto: quod vero ſuſcipit viſum, oculi materia eſt.*

μὲν ὑποκείμενον κ. τ. λ.] μὲν ὑποκείμενον, αὐτὸς ὁ ὀφθαλμός· τὸ δεχόμενον δὲ τὴν ὄψιν, ἤγουν, τὸ εἶδος, ὕλη ὀφθαλμοῦ.

ἤγουν, τὸ εἶδος, ὕλη ὀφθαλμοῦ. καλεῖται δὲ καὶ αὐτὴ ὁμωνύμως ὀφθαλμός· εἶδος δὲ καὶ ἐντελέχειά ἐστιν ἡ πρώτη ὀφθαλμοῦ, αὐτὴ ἡ ὄψις, ἡ τὸ δύνασθαι ὁρᾷν αὐτῷ παρεχομένη· δευτέρα δὲ ἐντελέχειά ἐστι τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἡ ἐνέργεια, καθ' ἣν ὁρᾷ. ὥσπερ οὖν ὁ ἄρτι τεχθεὶς σκύλαξ 41
οὐδετέραν μὲν ἔχει ἐντελέχειαν, δύναμιν δὲ τοῦ δέξασθαι τὴν ἐντελέχειαν· οὕτω δεῖ λαβεῖν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς. ὡς γὰρ ἐκεῖ γεννηθεῖσα ἡ ὄψις τελειοῖ τὸν ὀφθαλμόν· οὕτως ἐνταῦθα γεννηθεῖσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι τελειοῖ τὸ ζῶον, ὡς μήτε ἄνευ σώματος εἶναί ποτε τὴν ψυχὴν, μήτε σῶμα δίχα ψυχῆς. σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ψυχή· σώματος δέ ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο ἐν σώματι ὑπάρχει καὶ σώματι

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καλεῖται. D. 1. Τὸ δὲ δεδεγμένον. Et mox: καλεῖται καὶ αὕτη ὁμων. N. Valla ita: *Et eſt alterum quidem in ipſo ſubjectum, alterum vero ſuſcipiens viſum oculi ſylva.* ὕλην, et mox, δὲ καὶ αὐτὸ habet. A. 3.

ὁμωνύμως] ὁμώνυμος. M. 1.

καὶ ἐντελέχεια κ. τ. λ.] καὶ ἐντελέχεια ἡ πρώτη ὀφθαλμοῦ, αὐτὴ ἡ ὄψις, ἡ τὸ δύνασθαι ὁρᾷν αὐτῷ παρεχομένη· δευτέρα δὲ ἐντελέχειά ἐστι τοῦ ὀφθαλμοῦ ἡ ἐνέργεια. D. 1. M. 1. A. 1. 2. 3. Sed Ox. ex MS. ita edidit: καὶ ἐντελέχειά ἐστι τοῦ ὀφθαλμοῦ ἡ πρώτη, αὐτὴ ἡ ὄψις ἢ τὸ δύνασθαι κ. τ. λ. N. vero ita: καὶ ἐντελέχεια ἡ πρώτη ὀφθαλμῶν αὐτὴ ἡ ὄψις, ἡ τὸ δυνατὸν ὁρᾷν αὐτῷ παρεχομένη· δευτέρα δὲ ἐντελέχειά ἐστι τοῦ ὀφθαλμοῦ ἡ ἐνέργεια. Omiſſa agnoſcunt etiam Con. Vall.

οὐδετέραν] οὐ δευτέραν. M. 1.

οὕτως δεῖ] οὕτω δεῖ. D. 1. Sic, et antea, οὐδὲ ἑτέραν μὲν, et, δύναμιν δὲ ἔχει τοῦ δέξ. N.

ἐκεῖ γεννηθεῖσα] et hic et paullo poſt γενηθεῖσα. D. 1. A. 1. Secundo loco ſic etiam A. 2. *Genitus viſus.* Con.

εἶναί ποτε] ποτε abeſt. M. 1.

δίχα ψυχῆς] χωρὶς ψυχῆς. D. 1. Abſunt iſta. Vall.

σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ad παθητικὸν μέρος] ἀλλὰ τὸ μὲν ζωτικὸν σῶμα ἔργον. N. A σῶμα ad οὐχ ὑπάρχει omittit Con.

σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἐπὶ σώματος δέ ἐστι] σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ, σώματος δέ ἐστι. D. 1. σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἔστι, σώματος δέ ἐστι. A. 1. 2. Ox. Ita etiam Vall. ἔστι, loco ἐπὶ, M. 1. σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν, ἀσώματος δέ ἐστι. A. 3. Vide Ariſtot. de anima II, 2. in fine.

τοιῷδε· καθ' ἑαυτὴν δὲ οὐχ ὑπάρχει. ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ ζωτικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ψυχὴν καλεῖ, χωρίζων αὐτῆς τὸ λογικόν. ἔδει δὲ πᾶσαν ὁμοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μὴ ἀπὸ μέρους, καὶ ταῦτα τοῦ ἀσθενεστάτου, περὶ τοῦ παντὸς ἀποφαίνεσθαι. ἔπειτα, τὸ σῶμα, φησὶ, δυνάμει τὸ ζῆν ἔχειν, καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὴν ψυχήν. λέγει γὰρ τὸ σῶμα δυνάμει ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. δεῖ δὲ τὸ σῶμα, τὸ δυνάμει ζωὴν ἔχον (ἐν ἑαυτῷ), πρότερον ἐνεργείᾳ σῶμα εἶναι· οὐ δύναται δὲ ἐνεργείᾳ εἶναι σῶμα πρὸ τοῦ δέξασθαι τὸ εἶδος· ὕλη γάρ ἐστιν ἄποιος, καὶ οὐ σῶμα· ἀδύνατον ἄρα τὸ μὴ ὂν ἐνεργείᾳ (σῶμα) δύναμιν ἔχειν πρὸς τὸ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δὲ οὐχ ὑπάρχει] οὐχ abeſt. D. 1.

τὸ παθητικὸν] τὸ ζωτικόν. D. 1. τὸ abeſt ſolum. M. 1. Vide Ariſtot. de anima II, 2. in principio. Ibi eſt: διορίζεται τὸ ἔμψυχον τοῦ ἀψύχου τῷ ζῆν. Cono reddidit: *Zeloticam animae partem.* Ergo legit ζηλωτικὸν, loco ζωτικόν. *Paſſivam.* Vall. Quam late autem dicatur τὸ παθητικὸν, diſci poteſt ex iis, quae infra ad pag. 96. ex Nicephoro notavi.

τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου] τὴν, loco τοῦ, D. 1. τὴν ανθρώπου ψυχήν. N. τὴν ψυχὴν λαβεῖν τοῦ ἀνθρώπου. A. 3.

περὶ τοῦ παντὸς ἀποφαίνεσθαι] τοῦ abeſt. A. 2.

ἔπειτα τὸ ad πρὸ τοῦ δέξασθαι] abſunt. M. 1.

δυνάμει τὸ ζῆν ἔχειν] ἔχει, loco ἔχειν, D. 1. *In ſe ipſo*, hoc eſt, ἐν ἑαυτῷ, addit Con. Mox omittit a λέγει ad ἐν ἑαυτῷ. Ac profecto haec abeſſe poterant.

τὸ σῶμα δυνάμει] δυνάμει abeſt. A. 3.

ζωὴν ἔχον πρότερον] poſt ἔχον, addit ἐν ἑαυτῷ D. 1. Non agnoſcit Con. Nec Vall. πότερον, pro πρότερον. A. 3.

ἐνεργείᾳ σῶμα εἶναι πρὸ τοῦ] ἐνεργείᾳ εἶναι σῶμα. οὐ δύναται δὲ ἐνεργείᾳ εἶναι σῶμα πρὸ τοῦ. D. 1. A. 1. 2. Con. Vall. Sic et Ox. ex MS. edidit. Sed in principio habet: σῶμα εἶναι, ordine inverſo. Sic, ſed utroque loco σῶμα εἶναι. N. Sic, ſed, δὲ ἐν ἐνεργείᾳ. A. 3.

ἄποιος τὸ σῶμα] ἄποιος καὶ οὐ σῶμα. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. Vall. Con. ἄποιος καὶ οὐ τὸ σῶμα. N.

μὴ ὂν ἐνεργείᾳ δύναμιν] μὴ ὂν ἐνεργείᾳ σῶμα, δύναμιν. D. 1. δυνάμει, loco δύναμιν, A. 3. Σῶμα non agnoſcit Con. nec Vall. nec caeteri.

ἐξ αὐτοῦ τὶ γίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ σῶμα δυνάμει ἐστὶ, πῶς τὸ δυνάμει σῶμα δυνάμει ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ δύναται; ἄλλως τε, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων δυνατὸν, ἔχοντά τι, μὴ χρῆσθαι αὐτῷ· οἷον, ὄψιν ἔχοντα, μὴ χρῆσθαι αὐτῇ· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς ἀδύνατον. οὐδὲ γὰρ ὁ καθεύδων ἄνευ ψυχικῆς ἐνεργείας ἐστί. καὶ γὰρ τρέφεται καὶ αὔξεται καὶ φαντασιοῦται καὶ ἀναπνεῖ, ὅπερ μάλιστα τῆς ζωῆς ἐστι τεκμήριον. ἐκ τούτων οὖν φανερὸν, ὅτι δυνάμει τὸ ζῆν οὐ 42
δύναται προςεῖναί τινι, ἀλλὰ πάντως ἐνεργείᾳ. προηγουμένως γὰρ τὸ εἰδοποιοῦν τὴν ψυχὴν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἀλλ' ἢ ἡ ζωή. τῇ μὲν γὰρ ψυχῇ σύμφυτός ἐστιν ἡ ζωή· τῷ δὲ σώματι, κατὰ μέθεξιν. ὁ λέγων τοίνυν, τὴν ὑγείαν ἀνάλογον εἶναι τῇ ζωῇ, οὐ τὴν τῆς ψυχῆς ζωὴν λέγει, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος, καὶ οὕτω σοφίζεται. ἡ μὲν γὰρ σωμα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἰ δὲ καὶ σῶμα καὶ δυνάμει] καὶ ſecundum abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Utrumque καὶ abeſt. Con. Vall. Mox, σῶμα, δυνάμεως ζωὴν ἔχειν ἐν. N. Loco δυνάμει σῶμα δυνάμει, ſolum habet, *tale*, id eſt, τοιοῦτον. Con.

ἔχοντά τι, μὴ χρῆσθαι αὐτῷ] Con. *Potentiam poſſidere, attamen ea non uti.* Ergo: ἔχοντα δύναμιν, μὴ χρῆσθαι αὐτῇ. *Habere aliquid et eo non uti.* Vall.

μὴ χρῆσθαι αὐτῷ] Hactenus in charta a manu recentiori. Continuo incipit manus vetuſtior in membranis. A. 2. χρήσασθαι, loco χρῆσθαι. A. 3. Sic et mox. Mox, οὐ γὰρ ὁ καθεύδων. N.

οὖν φανερὸν] οὖν ἐστὶ φανερόν. A. 2.

προηγουμένως κ. τ. λ.] Vall. ita: *Propoſito enim animam ſpeciem facere, nihil aliud eſt, quam vitam eſſe.* Mox idem etiam μέθεξιν inepte reddidit, niſi adeo legerit κάθεξιν.

ἄλλο ἐστὶν ἀλλ' ἢ ζωὴ] ἀλλ' omittit A. 2. ἡ, loco ἤ. N. M. 1. ἄλλος (ſic) ἐστὶν ἀλλ' ἡ ζωή. A. 3. Ego adoptavi, ἀλλ' ἢ ἡ.

τοίνυν ὑγείαν] τοίνυν τὴν ὑγίειαν. A. 1. N. Sic, ſed accentus ex correct. in vocabulo ὑγίειαν. D. 1. τοίνυν τὴν ὑγείαν. A. 2. M. 1. Mox, τὴν ζωήν. A. 3.

ἡ μὲν γὰρ σωματικὴ οὐσία] γὰρ ab alio inſertum. D. 1. ὑγεία, loco οὐσία, habet, ſed in marg. γρ. οὐσία. A. 2.

τικὴ οὐσία παρὰ μέρος τῶν ἐναντίων ἐςὶ δεκτική· ἡ δὲ κατὰ τὸ εἶδος, οὐδαμῶς. ἐὰν γὰρ ἡ κατὰ τὸ εἶδος διαφορὰ μεταλλαγῇ, μεταλλάττεται καὶ τὸ ζῶον. ὥςτε οὐχ ἡ κατὰ τὸ εἶδος οὐσία τῶν ἐναντίων ἐστὶ δεκτικὴ, ἀλλ᾽ ἡ κατὰ τὸ ὑποκείμενον, τουτέστιν, ἡ σωματική. οὐ δύναται τοίνυν ἡ ψυχὴ κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἐντελέχεια τοῦ σώματος εἶναι· ἀλλ᾽ οὐσία αὐτοτελὴς, ἀσώματος. παρὰ μέρος γὰρ ἐπιδέχεται τὰ ἐναντία, κακίαν καὶ ἀρετὴν, ὅπερ οὐκ ἠδύνατο τὸ εἶδος ἐπιδέξασθαι. ἔπειτά φησιν, ἐντελέχειαν οὖσαν τὴν ψυχὴν, ἀκίνητον εἶναι καθ᾽ ἑαυτὴν, κινεῖσθαι δὲ κατὰ συμβεβηκός. οὐδὲν δὲ ἀπεικὸς, ἀκίνητον οὖσαν κινεῖν ἡμᾶς. καὶ γὰρ τὸ κάλλος, ἀκίνητον ὂν, κινεῖ ἡμᾶς. ἀλλ᾽ εἰ καὶ τοῦτο, ἀκίνητον ὂν, κινεῖ· ἀλλὰ τὸ φύσιν ἔχον κινεῖσθαι κινεῖ, καὶ οὐχὶ τὸ ἀκίνητον. εἰ τοίνυν καὶ τὸ σῶμα καθ᾽ ἑαυτὸ κίνησιν εἶχεν, οὐδὲν ἦν ἄτοπον αὐτὸ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῶν ἐναντίων ἐστὶ] ἐναντίων a man. rec. in margine explicatur: ὑγείας καὶ νόσου. Mox rurſus adſcriptum: εἶδος ψυχῆς, ἡ ζωή· καὶ εἶδος σώματος, ἡ μορφή. D. 1. Paullo poſt exciderunt οὐδαμῶς ad εἶδος. A. 3.

ἡ δὲ κατὰ τὸ εἶδος, οὐδαμῶς] Con. *ſpecies autem et forma nequaquam.* Ab ἡ δὲ ad ἐστὶ δεκτικὴ omittit Vall.

ἐὰν γὰρ ἡ κατὰ τὸ εἶδος] κἂν γὰρ κατὰ τὸ εἶδος. N. Mox idem: ἡ διαφορὰ καταλλαγῇ. Ac deinde: ὥςτε οὐχὶ κατὰ τὸ εἶδος ἡ οὐσία — ἀλλὰ κατὰ τὸ ὑποκείμ. M. 1. exhibet ſic: ἐὰν γὰρ ἡ ψυχή ἐστι σῶμα, ἀνάγκη θνητὴ ἔσται. εἰ γὰρ ἡ κ. τ. λ.

ἐναντία, κακίαν καὶ ἀρετὴν] ἐναντία καὶ αὐτὴ, κακίαν καὶ ἀρετήν. D. 1. Poſt κακίαν addit τε. A. 2. Mox, τὸ εἶδος δέξασθαι. N.

ψυχὴν ἀκίνητον εἶναι] poſt haec incipit quaternio tertius. Sed temere inſertus eſt poſt decimum. D. 1. Mox, κατὰ τὸ συμβεβηκός. N.

οὐ δὲ ἀπεικὸς] οὐδὲν δὲ ἀπεικός. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Con.

καὶ γὰρ τὸ κάλλος] poſt γὰρ iterum addit καί. A. 1. Mox, οὖ, loco ὄν. M. 1. et τὸ ἀκίνητον οὖ, loco τοῦτο ἀκίνητον ὄν. Idem deinde: καὶ οὐχὶ καὶ τὸ ἀκίνητον. N. Ab ἀλλ᾽ εἰ ad κινεῖσθαι omittit Vall.

οὐδὲν ἦν αὐτῷ ἄτοπον κινεῖσθαι] οὐδὲν ἦν ἄτοπον αὐτὸ κινεῖσθαι. D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Vall. οὐδὲν ἦν αὐτῷ ἄτοπον αὐτὸ κι-

κινεῖσθαι ὑπὸ ἀκινήτου· νῦν δὲ ἀδύνατον, τὸ ἀκίνητον ὑπὸ ἀκινήτου κινεῖσθαι· πόθεν οὖν τῷ σώματι τὸ κινεῖσθαι, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς ψυχῆς; οὐ γὰρ αὐτοκίνητόν ἐστι τὸ σῶμα. πρώτην οὖν γένεσιν κινήσεως βουλόμενος δεῖξαι, οὐ πρώ- 43
την, ἀλλὰ δευτέραν ἔδειξεν. εἰ μὲν γὰρ τὸ μὴ κινούμενον ἐκίνει, πρώτην ἐποίει κίνησιν· εἰ δὲ τὸ κινούμενον ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἄλλως κινεῖ, δευτέρας κινήσεως γένεσιν ἐξηγεῖται. πόθεν οὖν πρώτη γένεσις τῆς κινήσεως τῷ σώματι; τὸ γὰρ λέγειν, ἀφ' ἑαυτῶν κινεῖσθαι τὰ στοιχεῖα, τὰ μὲν κοῦφα ὄντα φύσει, τὰ δὲ βαρέα, ψεῦδός ἐστιν. εἰ γὰρ ἡ κουφότης καὶ βαρύτης κίνησίς ἐστιν, οὐδέποτε στήσεται τὰ κοῦφα καὶ βαρέα· ἵσταται δὲ, τὸν οἰκεῖον καταλαβόντα τόπον· οὐκ ἄρα βαρύτης καὶ κουφότης αἰτίαι πρώτης

VAR. LECT. ET ANIMADV.

κινεῖσθαι. N. Mox ἀπὸ, loco ὑπό. M. 1. et deinde κινητοῦ, loco ἀκινήτου. Idem.

πόθεν οὖν — κινεῖσθαι] abſunt. M. 1. Mox idem, ἀπὸ ψυχῆς.

πρώτην οὖν] πρώτην γοῦν. A. 2. Mox κίνησιν γενέσεως. M. 1.

εἰ μὲν γὰρ τὸ μὴ κινούμενον ἐκίνει, πρώτην] τὸ abeſt. A. 1. N. οὐ, loco τὸ μή. M. 1.

καὶ ἄλλως] *alia quoque.* Con. Omiſſo καὶ, *alioqui mouet.* Vall.

ἐξηγεῖται. πόθεν] Inter duo haec vocabula addit: πόθεν οὖν τὸ κινεῖσθαι, εἰ μὴ ἀπὸ ψυχῆς; οὐ γὰρ αὐτοκίνητόν ἐστι τὸ σῶμα. N. Sed haec paullo ante lecta ſunt. Haec, antea omiſſa, hic addit. M. 1. Pro ſecundo πόθεν autem habet ὅθεν.

κοῦφα ὄντα φύσει] κοῦφα ὄντα τῇ φύσει. D. 1. φύσει abeſt. Vall. Mox ἡ ante κουφότης abeſt. M. 1. et inter κίνησίς ἐστιν et οὐδέποτε addit: ἀφ' ἑαυτῶν δὲ κινεῖται. N. Κίνησίς ἐστι reddidit Con. *cauſa motus eſt*, id eſt, αἰτία κινήσεώς ἐστι. Non male. Certe ita explicandum.

κοῦφα καὶ τὰ βαρέα] τὰ abeſt. D. 1. A. 1. 3. N. Mox ἴδιον, loco οἰκεῖον. M. 1. et τρόπον, loco τόπον. Idem. Καταλαμβάνοντα, pro καταλαβόντα. A. 3.

κουφότης καὶ βαρύτης αἰτίαι πρώτης κινήσεώς εἰσιν] βαρύτης καὶ κουφότης — εἰσιν. D. 1. A. 1. 2. Con. Vall. Sed A. 1. habet etiam αἰτία — ἐστι. Sic, omiſſo εἰσιν. N. αἰτία etiam. A. 3.

κινήσεώς εἰσιν, ἀλλὰ ποιότητες τῶν στοιχείων. ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο δοθῇ, πῶς τὸ λογίζεσθαι καὶ δοξάζειν καὶ κρίνειν δύναται κουφότητος καὶ βαρύτητος ἔργα εἶναι; εἰ δὲ μὴ τούτων, οὐδὲ τῶν στοιχείων· εἰ δὲ μὴ τῶν στοιχείων, οὐδὲ τῶν σωμάτων. ἔτι, εἰ κατὰ συμβεβηκὸς ἡ ψυχὴ κινεῖται, τὸ δὲ σῶμα ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ μὴ οὔσης τῆς ψυχῆς, τὸ σῶμα ἐξ ἑαυτοῦ κινηθήσεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ζῶον ἔσται χωρὶς τῆς ψυχῆς· ἄτοπα δὲ ταῦτα· ἄτοπον ἄρα καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς. ἀλλ' οὐδὲ τὸ λέγειν, ὅτι πᾶν τὸ φύσει κινούμενον, καὶ βίᾳ κινεῖται, καὶ πᾶν τὸ βίᾳ κινούμενον, καὶ φύσει κινεῖται, ἀληθές ἐστιν. ὁ γὰρ κόσμος, φύσει κινούμενος, βίᾳ οὐ κινεῖται· οὐ μὴν οὐδὲ, εἴ τι κατὰ φύσιν κινεῖται, τοῦτο καὶ κατὰ φύσιν ἠρεμεῖ. καὶ γὰρ ὁ κόσμος

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀλλὰ ποιότητες] ἀλλ' αἱ ποιότητες. D. 1. Mox, πῶς τις λογίζεσθαι. N. πῶς λογίζεσθαι. M. 1.

πῶς τὸ λογίζεσθαι — κρίνειν] Con. ita: quo pacto existimare et *manuum complosione gestientes astruere*. Videtur ergo legisse, λογίζεσθαι καὶ συγκροτεῖν. Vulgata lectio Graeca optime se habet, quam hic fideliter expressit Vall.

εἰ δὲ μὴ τῶν στοιχείων] absunt. M. 1. A. 3.

οὐδὲ τῶν σωμάτων] legitur quidem ἀσωμάτων, sed α punctis notatum. D. 1. Mox omittit, τὸ δὲ σῶμα ἐξ ἑαυτοῦ. Con.

τῆς ψυχῆς ἐξ ἑαυτοῦ τὸ σῶμα] τῆς ψυχῆς, τὸ σῶμα ἐξ ἑαυτοῦ. D. 1. καὶ μὴ οὔσης τ. ψ. ἐξ ἑαυτοῦ absunt. A. 3. Mox κινήσεται. N.

τὸ ἐξ ἀρχῆς] quod a principio *sumptum est*. Vall. Quae est explicatio.

ἀλλ' οὐδὲ τὸ λέγειν — ἀληθές ἐστι] Con. ita: Sed neque omne, quod natura movetur, etiam vi moveri *dicendum est*, neque omne, quod vi movetur, natura item moveri. Omisso ergo in fine ἀληθές ἐστιν, in principio legit: ἀλλ' οὐδὲ δεῖ λέγειν, aut, ἀλλ' οὐδὲ ἔστι λέγειν.

βίᾳ οὐ κινεῖται] οὐ a prima manu insertum. D. 1. Mox, οὐ μὴν ad κινεῖται abest. N. Οὐδὲν, loco οὐδέ. M. 1.

τοῦτο καὶ κατὰ φύσιν] καὶ abest. D. 1. A. 2.

ἠρεμεῖ] In Cod. D. 1. a prima manu est ἠρεμεῖν et ἠρεμία. Sed manus recentior in his locis correxit ἡρεμεῖν et ἡρεμία. In reliquis Codd. est spiritus lenis.

καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, κατὰ φύσιν κινούμενοι, κατὰ
φύσιν ἠρεμεῖν οὐ δύνανται. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ,
κατὰ φύσιν ἀεικίνητος οὖσα, κατὰ φύσιν ἠρεμεῖν οὐ δύνα-
ται. ἡ γὰρ ἠρεμία, φθορὰ τῆς ψυχῆς ἐστι καὶ παντὸς 44
ἀεικινήτου. πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς
ἄλυτον μένει, πόθεν τὸ σῶμα συνέχεται, φύσει πεφυκὸς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

κατὰ φύσιν κινούμενοι] κινουμένη, loco κινούμενοι. A. 1. Sic et A. 2. et mox, δύναται. Κατὰ φύσιν κινούμενα et mox δύναται. N.

τὸν αὐτὸν τρόπον — οὐ δύναται] abſunt. A. 2. καὶ, ante ἡ abeſt. N.

ἀεικίνητος οὖσα κατὰ φύσιν ἠρεμεῖν] ἀεικίνητος οὖσα, κινουμένη κατὰ φύσιν, ἠρεμεῖν. D. 1. Ante ἀεικίνητος, omittit κατὰ φύσιν. A. 3. Omiſſo ἀεικίνητος οὖσα, habet κινουμένη Vall.

ἡ γὰρ ἠρεμία] εἰ γὰρ ἠρεμία. A. 2. *Si enim ſit quies.* Vall.

ψυχῆς ἐστὶ καὶ παντὸς ἀεικινήτου] ψυχῆς (hic raſura ſublatum aut εἰ, aut ἐστὶ) εἰ ἀεικίνητος φύσει ἐστὶ, καὶ παντὸς ἀεικινήτου. D. 1. Credo, ſublatum eſſe ἐστί. Poſt ψυχῆς enim ſtatim voluerat ſcribere ἐστὶ, omiſſis εἰ ἀεικίνητος φύσει. Sed deinde haec inter ψυχῆς et ἐστὶν addidit. Arbitror, haec temere repetita eſſe ex ſuperioribus. Certe ſeriem orationis interrumpunt. Nec haec agnoſcit Cono, qui tamen καὶ παντὸς ἀεικινήτου male reddidit, *et omne jugiter mobile.* Debet eſſe genitivus, qui ab ἠρεμία *quies* pendet. Appendicem Codicis D. 1. excludit etiam Vall. Mox, πρὸς τούτοις φύσει καὶ τό. N.

ἄλυτον μένει] ἄπορον μένει. A. 1. In marg. Ant. vitioſe notatur ἄφορον, loco ἄπορον. Cono: *inexplicatum.* Idem poſt σκεδάννυσθαι addit, *corrumpique*, ſeu, καὶ φθείρεσθαι. Mire vero τὸ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς reddidit: quod jam a principio *praetactum* eſt. Reſpicit autem Nemeſius ſuperiora p. 29. τὰ σώματα τῇ οἰκείᾳ φύσει. Valla: Sed interim et illud necdum *ſolutum* eſt, quod a principio in quaeſtione fuit, unde *corpora* contineantur, natura ſuapte genita, ut diſpergantur.

πόθεν τὸ σῶμα συνέχεται] πόθεν συνέχεται τὸ σῶμα. D. 1. Mox idem, σκεδάνυσθαι. Et: φύσει συνέχεται, πεφυκὸς καὶ διασκεδάννυσθαι. N.

σκεδάννυσθαι. ἀρκεῖ καὶ ταῦτα ἐκ πολλῶν ἀποδεῖξαι, τὴν ψυχὴν μήτε ἐντελέχειαν οὖσαν, μήτε ἀκίνητον, μήτε ἐν σώματι γενομένην. Πυθαγόρας δὲ συμβολικῶς εἰκάζειν ἀεὶ καὶ τὸν Θεὸν καὶ πάντα τοῖς ἀριθμοῖς εἰωθὼς, ὡρίσατο καὶ τὴν ψυχὴν, ἀριθμὸν ἑαυτὸν κινοῦντα, ᾧ καὶ Ξενοκράτης ἠκολούθησεν. οὐχ ὅτι ἀριθμός ἐστιν ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὅτι ἐν τοῖς ἀριθμητοῖς ἐστι, καὶ ἐν τοῖς πεπληθυσμένοις, καὶ ὅτι ἡ ψυχή ἐστιν ἡ διακρίνουσα τὰ πράγματα, τῷ μορφὰς καὶ τύπους ἑκάστοις ἐπιβάλλειν. αὕτη γάρ ἐστιν, ἡ τὰ εἴδη ἀπὸ τῶν εἰδῶν χωρίζουσα, καὶ διάφορα αὐτὰ ἀποφαίνουσα, τῇ τε ἑτερότητι τῶν εἰδῶν καὶ τῷ πλήθει

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀρκεῖ ταῦτα] ἀρκεῖ καὶ ταῦτα. D. 1. A. 2. 3. M. 1. ἀρκεῖ τ ταῦτα. Sic. A. 1. Ergo et hic, ut credo, poſtea voluit addere καί. Ἀρκεῖ δὲ ταῦτα. N. *Haec ex multis ſuffi iant.* Vall. Cono videtur legiſſe: ἀρκούντως δὲ καὶ ταῦτα ἐκ πολλῶν ἀποδείξειε. Nam a principio addit *tamen*, et in fine habet: vel haec ex multis abunde demonſtraverint.

μήτε ἀκίνητον] μήτε ἀεικίνητον. A. 3.

ἐν σώματι γινομένην] ἐν σώματι γενομένην. D. 1. A. 1. 2. 3. Loco ἐν σώματι conjici poſſit ἐνσώματον, ut aequale ſit τῷ ἀκίνητον. Sed antea et paullo inferius eſt, ἐν σώματι κτιζομένην. p. 45. Cono et Valla, qui *genitam* habent, videntur legiſſe γεννωμένην aut γεννηθεῖσαν. Non male. Nam ſupra et infra ex mente Ariſtotelis eſt: γεννηθεῖσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι. vid. pag. 41. 45. Mox, καὶ τὰ πάντα. N.

Πυθαγόρας] Hic incipit Con. libri 2. cap. 5. Animam non eſſe numerum. Ceterum contra hoc diſputat etiam Ariſtot. de anima I, 4. circa finem.

θεὸν καὶ πάντα] καὶ abeſt. A. 3.

ἐν τοῖς ἀριθμητοῖς ἐστι] ἀριθμοῖς, loco ἀριθμητοῖς. D. 1. *Numerabilibus.* Con. *Quod inter numeros deputetur ac multiplicationes.* Vall.

τὰ πράγματα] τὰ πάντα πράγματα. M. 1.

τῷ μορφὰς ad ποιοῦσα τὰ πράγματα] abſunt. Tranſierunt ab uno πράγματα ad alterum. A. 1. Vall. Τῷ, ante μορφὰς, ex correctione. Antea erat τό. D. 1.

ἑκάστοις ἐπιβάλλειν] ἑκάστοις ὑποβάλλειν. A. 2. ἑκάστοις ἐπιβαλεῖν. N. ἑκάστοις omittit A. 3.

τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀριθμητὰ ποιοῦσα τὰ πράγματα. ὅθεν οὐ παντάπασιν ἀπήλλακται τῆς κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς κοινωνίας. τὸ δὲ αὐτοκίνητον καὶ αὐτὸς αὐτῇ προσεμαρτύρησεν. ὅτι δὲ ἀριθμὸς οὐκ ἔστι, δῆλον ἐντεῦθεν. ὁ ἀριθμὸς ποσόν ἐστιν· ἡ δὲ ψυχὴ οὐ ποσὸν, ἀλλ' οὐσία· οὐκ ἄρα ἀριθμὸς ἡ ψυχὴ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐν τοῖς νοητοῖς οὐσίαν εἶναι βούλονται, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. ἔτι, ἡ ψυχὴ συνεχής ἐστιν· ὁ δὲ ἀριθμὸς οὐ συνεχής· οὐκ ἄρα ἀριθμὸς ἡ ψυχή. ἔτι, ὁ ἀριθμὸς ἤτοι ἄρτιός ἐστιν ἢ περιττός· ἡ δὲ ψυχὴ οὔτε ἄρτιος, οὔτε περιττή· οὐκ ἄρα ἀριθμὸς ἡ ψυχή. ἔτι, ὁ ἀριθμὸς κατὰ προσθήκην αὔξεται· ἡ δὲ ψυχὴ κατὰ προσθήκην οὐκ αὔξεται. ἔτι, ἡ ψυχὴ αὐτοκίνητός ἐστιν· ὁ δὲ 45
ἀριθμὸς ὁ ὡρισμένος ἀκίνητος. ἔτι, ὁ μὲν ἀριθμὸς, μένων εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τὴν φύσιν, οὐδὲ μίαν ποιότητα τὴν ἐν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ αὐτὰς αὐτῇ προσεμαρτύρησεν] αὐτὰς est vitium. Ergo αὐτός. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Ox. N. Sed A. 2. exhibet etiam ἑαυτῇ. Mox, ἡ ψυχὴ δὲ οὐ. N. Valla superius ἀπήλλακται reddidit, *videbitur abalienari*. Deinde haec ita: At et ipse quum ait, numerum se ipsum moventem, numerum non esse attestatus est. Ac si legerit: Τῷ δὲ λέγειν, ἀριθμὸν ἑαυτὸν κινοῦντα, καὶ αὐτὸς, ὅτι ἀριθμὸς οὐκ ἔστι, προσεμαρτύρησεν.

τὰ μάλιστα καὶ τὸν ἀριθμὸν] καὶ abest. D. 1. Mox βούλεται. M. 1.

ἔτι ὁ ἀριθμὸς κατὰ προσθήκην — οὐκ αὔξεται] Hanc sectionem post proximam, hoc est, post verba, οὐκ ἄρα ἀριθμὸς ἡ ψυχὴ, exhibent D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Vall. Vulgatum servat N.

ἄρτιός ἐστιν ἢ] ἤτοι ἄρτιός ἐστιν, ἤ. D. 1. A. 1. 2. 3. *Aut — aut.* Vall.

οὔτε ἄρτιος] οὐκ ἄρτιος. D. 1.

ἀριθμὸς ὡρισμένως] ἀριθμὸς ὁ ὡρισμένος. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Con. Vall. Ergo in versione latina correxi *definitus*, loco *definite*.

ἀριθμὸς μένων εἷς] ἀριθμὸς ὢν εἷς. A. 2. *Manet*, et mox omittit τὴν φύσιν. Vall.

ὁ αὐτὸς τὴν φύσιν] ὁ αὐτὸς τῇ φύσει. D. 1. A. 2. Sic, omisso ὁ. A. 3.

ἀριθμοῖς γινομένην ὑπαλλάξαι δύναται· ἡ ψυχὴ δὲ, μία καὶ ἡ αὐτὴ μένουσα κατὰ τὴν οὐσίαν, ὑπαλλάττει τὰς ποιότητας, ἐξ ἀμαθίας εἰς ἐπιστήμην μεταπίπτουσα, καὶ ἐκ κακίας εἰς ἀρετήν· οὐκ ἄρα ἀριθμὸς ἡ ψυχή. τὰ μὲν οὖν τῶν παλαιῶν δόγματα περὶ ψυχῆς τοιαῦτα. Εὐνόμιος *δὲ ὡρίσατο τὴν ψυχὴν, οὐσίαν ἀσώματον ἐν σώματι κτιζομένην, συμφρονήσας ὁμοῦ* Πλάτωνι *καὶ* Ἀριστοτέλει. *τὸ μὲν γὰρ, οὐσίαν ἀσώματον, ἐκ τοῦ* Πλάτωνος *εἴληφε· τὸ δὲ, ἐν σώματι κτιζομένην, ἐκ τῆς τοῦ* Ἀριστοτέλους *διδασκαλίας· οὐκ ἐννοήσας, καίπερ ὀξὺς ὢν, ὅτι συνάγειν εἰς ταὐτὸ πειρᾶται τὰ ἀσύμβατα. πᾶν γὰρ τὸ γένεσιν ἔχον, σωματικὴν ὁμοῦ καὶ χρονικὴν, φθαρτόν ἐστι καὶ θνητόν. συνᾴδει δὲ τούτοις καὶ τὰ* Μωϋσέως. *τὴν γὰρ*

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὑπαλλάξαι] ἀπαλλάξαι. A. 1. ἐξαλλάσεται, omiſſo δύναται. N. *Nec ulla numeris ingenita qualitas poteſt commutari.* Vall.

ψυχὴ δὲ μία] ἡ ψυχὴ δὲ μία. D. 1. A. 2. N. ἡ δὲ ψυχὴ μία καὶ αὐτή. A. 3. Praeterea nota a man. rec. in marg. ὅτι ποιότης ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀμαθία καὶ ἡ γνῶσις. D 1.

καὶ ἡ αὐτὴ μένουσα] τις οὖσα. N. et mox, καταπίπτουσα. Idem. *Qualitatem*, loco *qualitates*. Con.

Εὐνόμιος] Paullo ante omittit, περὶ ψυχῆς, et hic libri 2. cap 6. incipit: Adverſus Eunomium et Apollinarium, Epiſcopos haereticos, quorum uterque huic ſancto patri contemporaneus fuit. Con. In A. 3. ante εὐνόμιος notatur: ὅρος ψυχῆς. Mox, Eunomius *poſt illos* animam definivit. Vall.

συμφωνήσας ὁμοῦ Πλάτωνι] συμφρονήσας, loco συμφωνήσας. D. 1. A. 1. καὶ, ante πλάτωνι, addit A. 2.

τὸ μὲν οὖν οὐσίαν] οὖν, loco γάρ. D. 1. τὸ μὲν οὖν ἀσώματον. N.

ἀσώματον ἐκ τοῦ Πλάτωνος εἴληφε] poſt ἀσώματον addit: ἐκ τῆς ἀληθείας. A. 2. Sed ita requiritur καὶ poſt ἀληθείας. Apud Cononem *recepit*, loco *recedit*, id eſt, εἴληφε, corrigendum.

ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους] ἐκ τῆς τοῦ ἀριστοτέλους. A. 2. Paullo poſt, σωματικὸν ὁμοῦ καὶ χρονικόν. N. M. 1.

τὰ Μωϋσέως· τὴν — γένεσιν] τὰ μωσέως· τὴν γὰρ ὕλην τῶν αἰσθητῶν πάντων γένεσιν. D. 1. Μωσέος exhibet A. 3. Paul-

(ὕλην) τῶν αἰσθητῶν (πάντων) γένεσιν ὑπογράφων, οὐκ ἐν αὐτῇ δὲ καὶ τὴν τῶν νοητῶν ῥητῶς ἔφησεν ὑποστῆναι φύσιν· ἀλλ' εἰκάζοντές τινες τοῦτο δοξάζουσιν, οἷς οὐ πάντες συμφέρονται. εἰ δέ τις ἐκ τοῦ μετὰ τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος ἐμβεβλῆσθαι τὴν ψυχὴν ἡγοῖτο μετὰ τὸ σῶμα γεγενῆσθαι αὐτὴν, διαμαρτάνει τῆς ἀληθείας. οὔτε γὰρ ὁ Μωϋσῆς τότε αὐτὴν ἐκτίσθαι λέγει, ὅτε τῷ σώματι

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Paullo ante, συνᾴδει δὲ τούτῳ. N. Idem poſt μωϋσέως ita pergit: τὴν γὰρ ὕλην πάντων γένεσιν ὑποτίθεται, ὡς δοξάζουσιν οἱ τοῦ πλάτωνος λόγοι, καὶ συμφέρονται.

τὴν γὰρ τῶν αἰσθητῶν ad πάντες συμφέρονται] Haec, pluribus omiſſis, ita Cono reddidit: Nam is omnium generationem, intelligibilibus exceptis, materiam ſcribit, cui etiam Platonis aſſectatores aſtipulantur. Haec ergo Graece ita fere ſunt: ἐκεῖνος γὰρ πάντων γένεσιν, χωρὶς τῶν νοητῶν, τὴν ὕλην ὑπογράφει, ᾧ καὶ οἱ ἀπὸ πλάτωνος συμφέρονται. Partim ergo conſentit cum N., partim cum aliquibus Codicibus habet τὴν ὕλην et πάντων. Nihilo minus tamen arbitror, non opus eſſe vocabulo τὴν ὕλην. Sufficit enim, τὴν τῶν αἰσθητῶν πάντων γένεσιν. Per ſe enim intelligitur γένεσις ἐξ ὕλης τινός. Sic ἐν αὐτῇ refertur ad γένεσιν, pro quo tamen conjici poſſit ἐν αὐτοῖς, id eſt, τοῖς αἰσθητοῖς, hoc ſenſu: *neque tamen diſerte dixit, inter illa* (ſenſibilia) *intelligibilium etiam naturam extitiſſe*, ſeu, *procreatam eſſe*. Cum his conſentit, quod mox ſubjicit, de anima non poſt corpus creata. Superius συνᾴδει vero non refertur ad opinionem Eunomii, ſed ad ea, quae proxime antecedunt, nimirum, πᾶν τὸ γένεσιν ἔχον — φθαρτὸν εἶναι καὶ θνητόν. Valla ita habet: Senſibilium namque deſcribens generationem rationalium naturam oſtendendam diſerte duxit.

οὐκ ἐν αὐτῇ καὶ τὴν] οὐκ ἐν αὐτῇ δὲ καὶ τήν. D. 1. A. 2.

εἰ δέ τις ἐκ τοῦ] δή, loco δέ. Ox. εἰ δέ τις μετὰ — ἐμβεβλῆσαι τὴν ψυχήν, ἤτοι μετὰ τὸ σῶμα. N. Valla: Si quis autem, ex quo generatio corporis fuit, editam animam putat, a vero aberrat.

ἡγοῖτο μετὰ τὸ σῶμα γεγενῆσθαι αὐτὴν] abſunt. A. 1. ἡγοῖοται (ſic) et paullo ante, ἐκβεβλῆσθαι. A. 3. Ante μετὰ *ſive*, id eſt, ἤ, addit Con.

ὁ Μωσῆς] ὁ μωϋσῆς. D. 1. A. 1. 3. Ox. N. Mox corrigen-

ἐνεβάλλετο· οὔτε κατὰ λόγον οὕτως ἔχει. ἢ τοίνυν θνητὴν αὐτὴν λεγέτω, ὡς Ἀριστοτέλης, φήσας αὐτὴν ἐν σώματι γεννᾶσθαι καὶ ὡς οἱ στωϊκοί· ἢ λέγων, οὐσίαν ἀσώματον,
46 παραιτείσθω λέγειν, ἐν σώματι κτιζομένην, ἵνα μὴ θνητῆς ψυχῆς ἔννοιαν ἡμῖν παραστήσῃ καὶ παντελῶς ἀλόγου. ἄλλως τε, κατ' αὐτὸν οὔπω πλήρης ἐστὶν ὁ κόσμος, ἀλλ' ἡμιτελὴς ἔτι καὶ νῦν, καὶ προςθήκης ἀεὶ δεόμενος. πεντάκις μύριαι γοῦν τοὐλάχιστον καθ' ἑκάστην ἡμέραν οὐσίαι νοηταὶ προςγίνονται αὐτῷ, καὶ τὸ χαλεπώτατον, ὅταν τελεσιουργηθῇ, τότε διαλυθήσεται κατ' αὐτὸν, τῶν τελευταίων ἀνθρώπων, τῶν πρὸς τῇ ἀναστάσει, τὸν ψυχικὸν ἀριθμὸν ἀποπληρούντων· οὗ τί ἂν γένοιτο ἀλογώτερον, τότε φάσκειν διαφθείρεσθαι τὸν κόσμον, ὅταν πληρωθῇ.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

gendum ἐκτίσθαι, loco κεκτίσθαι, ut habent Codd. Hoc sine sensu Valla reddidit *exponi*. Forte ἐκτίθεσθαι inuenit. Ut hic est ἐκτίσθαι, ita Eustathius notat ἐκτῆσθαι a κτάομαι. Vide ad Il. ι. p. 759, 41. seqq. In Codice A. 3. est καὶ ἐκτίσθαι, quod mihi perplacet. Ex eo ortum videtur κεκτίσθαι.

ἐνεβάλετο] ἐνεβάλλετο. D. 1. A. 1. 2. N. *Immittebatur*. Con. *Injecta est*. Vall. συνεβάλετο. A. 3.

τοίνυν θνητὴν αὐτὴν] τοίνυν αὐτὴν θνητήν. D. 1. εἰ τοίνυν θνητὴν αὐτὴν λέγουσιν ὡς. N. M. 1.

καὶ οἱ στωϊκοὶ] καὶ ὡς οἱ στωϊκοί. A. 1. 2. 3. Vall. Sic, sed στοϊκοί. D. 1. Mox ἔλεγον, loco ἢ λέγων. M. 1. Idem mox post παραιτείσθω addit δέ.

θνητῆς ψυχῆς — ἀλόγου] θνητὴν et ἄλογον habet et ad ἔννοιαν retulit Valla ita: animae intelligentiam — mortalem et omnino irrationalem. Ἀλόγου referri potest ad ψυχῆς, ut θνητῆς. Intelligi vero etiam potest πράγματος. Sic antea, οὐ κατὰ λόγον οὕτως ἔχει.

οὔπω πλήρης] οὐ πλήρης. M. 1. N. Mox, ἡμιτελής ἐστι καὶ νῦν. Idem.

καὶ προςθήκης ἀεὶ] καὶ abest. D. 1. N. *Et additamenti* continue ac semper *egens*. Vall.

πεντάκις μυρίαι] πεντακισμύριαι. D. 1. *Quinque milia*. Vall.

τὸ ἐλάχιστον] τοὐλάχιστον. A. 1. 2. 3. Ita ex correct. D. 1. Mox ἡμέραν omittit A. 3. Paullo post, διαλυθήσεται κατ' αὐτοῦ. N. Paullo post loco ψυχικὸν, habet ψυχῶν, *animorum*, Con.

κομιδῆ γὰρ νηπίων παίδων ὁ τρόπος οὗτος, ἐν ψάμμῳ τῆς παιδιᾶς εὐθὺς μετὰ τὸ πληρῶσαι συγχεόντων τὰ γενόμενα. τὸ γὰρ λέγειν, προνοίας λόγῳ νῦν τὰς ψυχὰς γίνεσθαι καὶ οὐχὶ κτίσεως· οὐ γὰρ καινὴν οὐσίαν, οὐδὲ ἄλλην παρὰ τὴν οὖσαν εἰςάγεσθαι, ἀλλὰ τὴν οὖσαν κατὰ πρόνοιαν πλειστηριάζεσθαι· ἀγνοούντων ἐστὶ διαφορὰν κτίσεως καὶ προνοίας. προνοίας μὲν γὰρ ἔργον ἐστὶ, τὸ ἐξ ἀλληλογονίας διασώζειν τὴν τῶν φθαρτῶν ζώων οὐσίαν· λέγω δὲ, τῶν μὴ κατὰ σηπεδόνα γινομένων· ἐπειδὴ τὴν τούτων διαδοχὴν σηπεδὼν πάλιν ἑτέρα διαφυλάττει· κτίσεως δὲ τὸ κράτιστον ἔργον, τὸ ἐξ οὐκ ὄντων ποιεῖν. εἰ τοίνυν ἐξ ἀλληλογονίας αἱ ψυχαὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

κομιδῆ γὰρ] Laudat haec Caſp. Barthius ad locum ſimilem Zachariae Mitylen. pag. 257. Locus Zachariae eſt p. 169. ἀλλὰ παιδικὸν ἄθυρμα τοῦτόγε, παρ' ἠϊόνα παιζόντων, καὶ ἐκ ψάμμου συντιθέντων καὶ λυόντων.

ἐν ψάμμῳ· τῆς παιδιᾶς εὐθὺς] ἐν ψάμμῳ τὰ τῆς παιδιὰς (ſic. Accentus ex correct.) ποιούντων, καὶ εὐθύς. D. 1. τὰ τῆς παιδιᾶς ποιούντων καὶ εὐθὺς non diſplicet mihi quidem. Valla totum hoc inepte ac ridicule reddidit, forte non ſua, ſed Codicis culpa.

μετὰ τὸ πληρῶσαι] μετὰ τὸ συμπληρῶσαι. A. 2.

γενόμενα πράγματα] πράγματα abeſt. D. 1. A. 1. 2. Con. γενόμενα abeſt. N. Ejus loco γινόμενα. M. 1. γινόμενα, omiſſo πράγματα. A. 3. Mox κοινὴν, loco καινήν. N. Sed καὶ νῦν. M. 1.

οὐδὲ ἄλλην παρὰ τὴν οὖσαν] οὐδ', loco οὐδέ. D. 1. Mox loco πληστηριάζεσθαι, eſt πλειστηριάζεσθαι. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. Iſtud habet etiam N. πληστηριάζεται. M. 1. πλειστηριάζεσθαι hoc loco eſt *multiplicari*. Nam interpretationes Heſychii, Harpocrationis ac ceterorum Grammaticorum, qui id reddunt, *pretium emtionis augere*, alio ſpectant. Princeps notio eſt *multiplicare*.

κατὰ σηπεδόνα γενομένων] κατὰ σηπ. γινομένων. D. 1. A. 2. 3. N. Non ſane eorum dico, quae ex putrefactione generantur. Con. Non per putrefactionem inquam genitorum. Vall.

διαδοχὴν] διαφορὰν ἢ διαδοχὴν et mox ἑτέραν. M. 1.

διαφυλάττει] Sic. Sed in marg. a man. rec. γρ. διαδέχεται. D. 1. Ergo is, qui hunc Codicem tractavit ac ſubinde correxit, alium Codicem ad manus videtur ha-

γίνονται, λόγῳ προνοίας γίνονται, καὶ φθαρταί εἰσι, καθάπερ τὰ ἄλλα, τὰ ἐκ διαδοχῆς γένους γινόμενα· εἰ δὲ ἐξ οὐκ ὄντων παράγονται, κτίσις ἐστὶ τὸ γινόμενον, καὶ οὐκ
47 ἔστιν ἀληθὲς τὸ τοῦ Μωϋσέως, τὸ, κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ· ἄτοπα δὲ ἀμφότερα· οὐκ ἄρα νῦν αἱ ψυχαὶ γίνονται. τὸ γὰρ, ὁ πατήρ μου ἐργάζεται, οὐκ ἐπὶ τοῦ κτίζειν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προνοεῖν εἰρῆσθαι, καὶ αὐτῷ δοκεῖ. Ἀπολιναρίῳ δὲ δοκεῖ, τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῶν ψυχῶν τίκτεσθαι, ὥσπερ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ σώματα. προϊέναι γὰρ τὴν ψυχὴν κατὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

habuiſſe. Certe in neutra editione hoc legitur. Con. *ſalvare ſine providentia poteſt.* Valla convenit cum Graeco Πάλιν tamen reddidit *ſemper*, i. e. ἀεί.

αἱ ψυχαὶ γίνονται καὶ φθαρταί εἰσι] Poſt ψυχαὶ additur: γίνονται, λόγῳ προνοίας. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Con. Vall. Ergo ab uno γίνονται ad alterum factus eſt tranſitus. Habet iſta etiam Ellebodius in verſione latina. Quo magis miror editorem Oxonienſem, qui haec latine refert, graece omittit. Vide eum p. 76. 77. Ellebodium facile excuſo. Is enim Patavii fuit, cum libellus Antverpiae imprimeretur.

γένους γινόμενα] γένους γενόμενα. A. 3.

τὸ τοῦ Μωϋσέως] τὸ μωσέως. D. 1. τὸ μωϋσέως. A. 1. τῷ (ſic) μωσέως. A. 2. τὸ τοῦ μωσέος. A. 3.

οὐκ ἄρα νῦν αἱ ψυχαὶ] αἱ abeſt. A. 2. νῦν omittit. Con. Mox, πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται. N. ὁ πατήρ μου ἔτι ἐργάζεται. A. 3. quod mihi quidem non diſplicet. Ἕως ἄρτι ex Evangelio interpoſitum arbitror. Ἔτι elegantius videbatur Nemeſio. *Usque modo.* Con.

οὐκ ἐπὶ τοῦ κτίζειν κ. τ. λ.] Cono ita: non de creatione, ut illi videtur, ſed *proviſione et ut bene ſint*, accipiendum eſt. Equidem plane acquieſco in Graeco, quod Valla etiam expreſſit.

καὶ αὐτῷ δοκεῖ] Sic ex correct., antea αὐτό. D. 1. καὶ αὐτῷ δοκεῖ ἀπολιναρίῳ. τὰς ψυχάς. N. Αὐτῷ refertur ad Eunomium.

ἀπολιναρίῳ δὲ] ἀπολινάριος δέ. D. 1. *Apollinarius autem cenſet.* Vall. Ubique in optimis Codd. ἀπολινάριος, uno λ. inveni. Mox, τὰ σώματα, ante προϊέναι abeſt. N.

τῶν ψυχῶν τίκτεσθαι] τῶν ψυχῶν κτίζεσθαι. A. 3.

διαδοχὴν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου εἰς τοὺς ἐξ ἐκείνου πάντας (τεχθέντας,) καθάπερ τὴν σωματικὴν διαδοχήν. μήτε γὰρ ἀποκεῖσθαι ψυχὰς, μήτε νῦν κτίζεσθαι, (φησί.) τοὺς γὰρ ταῦτα λέγοντας, συνεργὸν ποιεῖν τὸν Θεὸν τοῖς μοιχοῖς· καὶ γὰρ ἐκ τούτων παιδία τίκτεται· ψεῦδος δὲ εἶναι καὶ τὸ, κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ποιεῖν, εἴπερ ἔτι καὶ νῦν ψυχὰς δημιουργεῖ. ἀλλ', εἰ πάντα τὰ κατὰ διαδοχὴν ἐξ ἀλληλογονίας γεννώμενα δέδεικται θνητά· διὰ γὰρ τοῦτο γεννᾷ καὶ γεννᾶται, ἵνα τῶν φθαρτῶν διαμείνῃ τὸ γένος· ἀνάγκη, καὶ τοῦτον, ἢ θνητὴν εἶναι λέγειν τὴν ψυχὴν ἐξ ἀλληλογονίας γινομένην, ἢ μὴ κατὰ διαδοχὴν ἐξ ἀλλήλων γεννᾶσθαι τὰς ψυχάς. τὸ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐκ μοιχείας γεννωμένων τῷ τῆς προνοίας λόγῳ καταλίπωμεν, ἀγνώστῳ παρ' ἡμῖν ὄντι. εἰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐξ ἐκείνου πάντας, καθάπερ] ἐξ ἐκείνου πάντας τεχθέντας, καθάπερ. D. 1. ἐξ ἐκείνου τεχθέντας, καθάπερ. A. 2. N. *Qui ex illo deſcenderunt.* Con. τεχθέντας non agnoſcit Vall.

ἀποκεῖσθαι ψυχὰς] Intellige, ἐξ ἀρχῆς κτισθέντας. Res enim dicitur ἀποκεῖσθαι, quae ad futurum uſum reconditur et ſervatur. Cono reddidit, *conſtitui.* Valla, *reſidere.*

μήτε νῦν κτίζεσθαι] μήτε νῦν κτίζεσθαί φησι. D. 1. Paullo poſt, ἃ ἤρξατο ποιεῖν. N.

παιδία τίκτεται] malim, παιδία τίκτεσθαι. Valla: *Quod ex his filii procreentur.* παιδία τίκτονται. A. 3.

ἀνάγκη καὶ τοῦτον] ἀνάγκη καὶ τούτων. M. 1.

ἐξ ἀλληλογονίας γινόμενα] γεννώμενα, loco γινόμενα. D. 1. A. 1. 2. *Genita.* Con. Vall. γενόμενα, pro γινόμ. A. 3. Mox, διὰ τοῦτο γὰρ γεννᾷ. N. Deinde: καὶ τούτων ἢ θνητήν. Idem. καὶ τοῦ ἢ θνητήν. A. 3. Τοῦτον refertur ad Apolinarium.

κατὰ διαδοχὴν ἐξ ἀλληλογονίας γεννᾶσθαι] κατὰ διαδοχὴν ἐξ ἀλλήλων γεννᾶσθαι. D. 1. A. 1. 2. 3. Paullo ante γενομένην, loco γιν. A. 3. *Ex ſe invicem.* Con. *Succeſſione alternae generationis.* Vall. Ἀλληλογονίας ſervat et paullo ante γεννωμένην, loco γινομένην habet. N.

ἐκ μοιχείας γεννωμένων] ἐκ μοιχ. γινομένων. M. 1.

λόγῳ καταλίπωμεν] λόγῳ καταλείπομεν. D. 1. N. et mox,

δεῖ

δέ τι δεῖ καὶ τῆς προνοίας καταστοχάσασθαι, πάντως οἶδε, τὸ τικτόμενον ἢ τῷ βίῳ, ἢ ἑαυτῷ χρήσιμον ἐσόμενον· καὶ διὰ τοῦτο συγχωρεῖ τὴν ἐμψύχωσιν γίνεσθαι. ἱκανὸν δὲ τεκμήριον τούτου λαμβάνομεν, τὸν ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου (γυναικὸς) καὶ τοῦ Δαυὶδ γεννηθέντα Σολομῶνα. ἑξῆς
48 ἐπισκεψώμεθα καὶ τὴν δόξαν τῶν Μανιχαίων, ἣν ἔχουσι περὶ τῆς ψυχῆς. φασὶ μὲν γὰρ αὐτὴν ἀθάνατον καὶ ἀσώματον· μίαν δὲ μόνην εἶναι, τὴν τῶν πάντων ψυχὴν, κατακερματιζομένην καὶ κατατεμνομένην εἰς τὰ καθ' ἕκαστα σώματα, ἄψυχά τε καὶ ἔμψυχα· καὶ τὰ μὲν πλείονος αὐ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δεῖ κατὰ τῆς προνοίας, N. A πάντως ita pergit Valla: Undecunque novit *deus omnia*, *novit* partum aut vitae *ejus*, aut ſibi utile futurum: et ob hoc animam concedit. *Vitae ejus* non eſt in Graeco. Vulgo reddunt, *vitae communi*. Βίος ſunt *homines certo tempore una viventes*. Ita Thucyd. VI, 16. ὁ κατ' ἐμὲ βίος, *homines*, *qui meo tempore vivunt*. Adde Xenoph. Oecon. V, 11. ἐπιμέλεια — ὠφέλιμος εἰς τὸν βίον, i. e. *utilis vitae humanae*. Sic hoc loco.

ἐμψύχωσιν γίνεσθαι] ἐμψ. γίγνεσθαι. D. 1. A. 3. Mox, τοῦτο λαμβάνομεν. N.

τῆς τοῦ Οὐρίου — Σολομῶνα] σολομῶντα, loco σολομῶνα. A. 3. τῆς οὐρίου γυναικὸς καὶ τοῦ δαυὶδ σολομῶνα γεννηθέντα. D. 1. τῆς οὐρίου γυναικὸς exhibet etiam A. 2. Τοῦ, ante δαυὶδ, abeſt. N. Idem poſt σολομῶνα addit: ὡς κατὰ νόμον τὸν θεῖον τικτομένῳ ὡς καὶ ἐπὶ σολομῶντι τῷ δαυὶδ γεννῶνται τὰ γεννώμενα. Editor tamen haec incluſit. Mox, ἐπισκεψόμεθα. D. 1.

ἑξῆς ἐπισκεψώμεθα] Incipit libri 2. cap. 7. Adverſus Manichaeum delirum et de opinione Platonis de varietate animarum et Platonicorum circa haec diſſenſione. Con.

αὐτὴν ἀθάνατον καὶ ἀσώματον] ἀθάνατον αὐτὴν ἀθάνατον καὶ ἀσώματον. Sic. A. 2. αὐτ. ἀσώμ. καὶ ἀθάν. N.

τὴν τῶν ἁπάντων] τὴν τῶν πάντων. D. 1. A. 1., 2. Prorſus iſta omittit A. 3. Loco κατακερματιζομένην καὶ κατατεμνομένην Cono habet ſolum *dispertitam*. Sed inculcat, *devenire*. Forte ergo καταπεμπομένην legit. Valla: *deſectam atque deciſam*.

ἄψυχά τε καὶ ἔμψυχα] ἔμψυχά τε καὶ ἄψυχα. N. Idem mox, πλείονα, et paullo poſt, εἰς ταὐτὸν συνιέναι.

τῆς μετέχειν, τὰ δὲ ἐλάττονος· πλείονος μὲν, τὰ ἔμψυχα· ἐλάττονος δὲ, τὰ ἄψυχα· πολλῷ δὲ πλείονος, τὰ οὐράνια· ὡς τῆς καθόλου ψυχῆς μέρη τὰς καθ' ἕκαστον εἶναι ψυχάς. καὶ εἰ μὲν ἀμερίστως μερίζεσθαι ταύτην ἔφασκον, ὡς τὴν φωνὴν ἐν τοῖς ἀκούουσι, μέτριον ἂν ἦν τὸ κακόν· νῦν δὲ τὴν οὐσίαν αὐτὴν τῆς ψυχῆς καταμερίζεσθαι λέγουσι· καὶ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι κυρίως αὐτὴν ἐν τοῖς στοιχείοις εἶναι βούλονται, καὶ συμμερίζεσθαι τούτοις ἐν τῇ τῶν σωμάτων γενέσει, καὶ πάλιν εἰς ταὐτὸ συνιέναι διαλυομένων τῶν σωμάτων, ὡς ὕδωρ μεριζόμενον καὶ πάλιν συναγόμενον καὶ μιγνύμενον, καὶ τὰς μὲν καθαρὰς ψυχὰς χωρεῖν εἰς τὸ φῶς, φῶς οὔσας, τὰς δὲ μεμολυσμένας ὑπὸ τῆς ὕλης, χωρεῖν εἰς τὰ στοιχεῖα, καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν στοιχείων εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· καὶ οὕτω τὴν οὐσίαν αὐτῆς κατατέμνοντες, καὶ σωματικὴν ἀποφαίνοντες, καὶ πάθεσιν ὑποβάλλοντες, ἀθάνατον εἶναί φασι. περιπίπτουσι δὲ καὶ τοῖς ἐναντίοις. φάσκοντες γὰρ, ἀνατρέχειν τὰς μεμολυσμένας ψυχὰς ἐπὶ τὰ στοιχεῖα, καὶ συγκαταμί-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὰς καθέκαστον] Imo, τὰς καθ' ἑκάστην, id eſt, *ſingulas animas.* Interpres Ellebodius ἕκαστον non tam ad σῶμα, quam ad πρᾶγμα videtur retuliſſe. *In uno quoque*, reddidit Vall. Ergo loco ἐν ἑκάστῳ accepit. Cono habet: *ſingulares animae.*

τὴν οὐσίαν αὐτὴν] τὴν οὐσίαν αὐτῆς. M. 1.

ψυχῆς καταμερίζεσθαι] ψυχῆς καὶ καταμερίζεσθαι. A. 2. Mox abeſt, ἐν τοῖς, ante στοιχείοις. N.

φῶς φῶς οὔσας] Unum φῶς omittit. Ox. οὐκ, ante οὔσας, addit A. 2. Mox, χωρεῖν ὑπὸ τῆς ὕλης. A. 3.

ἀποφαίνοντες] ἀποφαίνονται. A. 2. Ejus loco iterum κατατέμνοντες. N. Mox, ἀποβάλλοντες. A. 3.

δὲ τοῖς ἐναντίοις] δὲ καὶ τοῖς ἐναντίοις. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Vall.

μεμολυσμένας ψυχὰς] ψυχὰς abeſt. M. 1.

ἐπὶ τὰ στοιχεῖα] ἐπὶ τὰ στοιχεῖα χωρεῖν. Tamen antea ſervat etiam ἀνατρέχειν. Ox. Sic, ſed omiſſo ἀνατρέχειν. A. 3.

καὶ κατασυμμίγνυσθαι] καὶ καταμίγνυσθαι. D. 1. N. καὶ συμμίγνυσθαι. A. 1. 3. καὶ συγκαταμίγνυσθαι. A. 2.

συγ-

γνυσθαι ἀλλήλαις, πάλιν αὐτὰς ἐν ταῖς μετενσωματώσεσι φασι τιμωρεῖσθαι, κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων,
49 ἑνοῦντες αὐτὰς καὶ πάλιν χωρίζοντες καθ' ὑπόστασιν· καὶ γὰρ τὰς σκιὰς, φωτὸς μὲν ὄντος, χωρίζεσθαι, συννεφίας δὲ (καὶ νυκτὸς) γενομένης, ἑνοῦσθαι· ὅπερ ἀδύνατον ἐπὶ νοητῆς φύσεως γίνεσθαι. καὶ γὰρ αἱ σκιαὶ τῶν αἰσθητῶν εἰσιν, εἰ καὶ δοίη τὶς αὐτὰς χωρίζεσθαι καὶ πάλιν ἑνοῦσθαι. Πλάτων δὲ, καὶ μίαν εἶναι καὶ πολλὰς τὰς ψυχὰς, ἀποφαίνεται· μίαν μὲν γὰρ εἶναι τοῦ παντὸς τὴν ψυχὴν, εἶναι δὲ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

συγκαταμιγνύναι habet Xenoph. Hier. VI, 2. Hujusmodi compoſita ſunt uſitatiſſima, rariora autem κατασυμμ. Sed κατασυστάντες ἐπὶ θέαν habet Xenoph. Oec. XVI, 7. *Et invicem inter ſe commiſceri.* Vall. Ac ſi πάλιν legerit.

ἀλλήλαις, πάλιν αὐτὰς ἐν ταῖς] ἀλλήλοις. (Sic.) πάλιν δὲ ἐν ταῖς. D. 1. ἀλλήλοις etiam N. ζώσας, ſeu, *viventes*, ante τιμωρεῖσθαι, habet Con.

ἑνοῦντες αὐτὰς — πάλιν ἑνοῦσθαι] Cono: et iterum ſecundum ſubdeſcenſionem (Videtur ergo legiſſe, καθ' ὑποκατάβασιν. veſtigia hujus vocabuli ſunt in D. 1.) diſtinguentes, umbras quidem luce exiſtente ſeparari ajunt, nocte vero facta uniri, quod (Forte hic excidit *in.*) intelligibili natura fieri impoſſibile eſt: umbrae enim ſenſilium ſunt, etiamſi admiſerit quis dirimi eas et rurſum coire. Vocabula καθ' ὑπόστασιν ſana eſſe arbitror. *Per ſubſtantiam.* Valla. Manichaeorum commenta de anima vide apud Epiphan. T. I. p. 625. D. p. 644. D. ſeq.

καθ' ὑπόστασιν] καθ' ὑπόβασι. Sic. D. 1.

φωτὸς μὲν ὄντος] ὄντος ex correct., antea credo ὄντως. D. 1. φωτὸς μένοντος. A. 2. Ox. N. ὄντος omittit Valla. Habet enim: *a lumine ſegregari.*

συννεφίας δὲ γενομένης] συννεφίας δὲ καὶ νυκτὸς γενομένης. D. 1. νυκτὸς, ante συννεφίας, habet et cum χωρίζεσθαι conjungit. A. 2. συναφείας δὲ γενομένης. N. νυκτὸς, loco συννεφίας. A. 3.

φύσεως γίνεσθαι] φύσεως γενέσθαι. D. 1. A. 1. 2. N. M. 1. Sic, et paullo ante: ἐπὶ τῆς νοητῆς. A. 3. Mox, ἀγαθῶν, loco αἰσθητῶν. N. Deinde idem: καὶ πολλὰς ψυχάς.

μίαν μὲν γὰρ εἶναι] γὰρ abeſt. A. 2. Vall.

καὶ ἄλλας τῶν κατὰ μέρος, ὡς ἰδίᾳ μὲν τὸ πᾶν ἐψυχῶσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, ἰδίᾳ δὲ πάλιν τὰ κατὰ μέρος ὑπὸ τῆς ἰδίας ἑκάστου ψυχῆς. λέγει γοῦν, τὴν μὲν τοῦ παντὸς διατετάσθαι ψυχὴν ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς γῆς ἐπὶ τὰ πέρατα τοῦ οὐρανοῦ· οὐ τοπικῶς αὐτὴν διατετάσθαι φάσκων, ἀλλὰ νοητῶς· ταύτην δὲ τὴν ψυχὴν εἶναι, τὴν περιάγουσαν σφαιροειδῶς τὸ πᾶν, καὶ συνέχουσαν καὶ συσφίγγουσαν τὸ σωματοειδὲς τοῦ κόσμου· δεῖσθαι γὰρ τὰ σώματα τοῦ συνέχοντος, ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἐδείχθη· ποιεῖν δὲ τοῦτο τὴν εἰδοποιὸν ψυχήν· ζῆν γὰρ ἕκαστον τῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἄλλας τῶν κατὰ μέρος] ἄλλας τὰς κατὰ μέρος. A. 2. *alias autem esse particulares.* Vall. Τῶν dixit, ut antea τοῦ. Opponuntur autem τὸ πᾶν et τὰ κατὰ μέρος.

ἐψυχῶσθαι] ἐμψυχῶσθαι. A. 2. 3. Valla omittit priori loco ἰδίᾳ, et paullo post, τὰ κατὰ μέρος. Ἰδίᾳ utroque loco bene habet. Duplex enim anima memoratur, universi et rerum singularium. Nemo ergo priori loco conjiciat κοινῶς.

τὰ κατὰ μέρος] τὰς κατὰ μέρος. A. 2. 3.

ὑπὸ τῆς ἰδίας ἑκάστου] ἰδίας abest. D. 1. *Sua.* Vall. Ab ὑπὸ ad ψυχῆς omittit Con. Mox, τοῦ μὲν, loco τὴν μὲν τοῦ. M. 1. et διατετᾶσθαι, hic et paullo post. D. 1.

ἐπὶ τὰ πέρατα] ἐπὶ τὰ ἄκρα. D. 1. A. 2. 3. *Terminos.* Vall.

τοπικῶς αὐτὴν] τοπικῶς τῆς. A. 3. Idem paullo post αὐτοῦ, loco τὸ πᾶν.

συσφ. τὸ σωματοειδὲς] συσφ. τὸ σωματοειδές. Sic. Sed a man. rec. in marg. γρ. καὶ σιγματοειδές. D. 1. *Corpoream speciem.* Con. *Quicquid est mundi corporatum.* Vall. Paullo ante συνάγουσαν, loco συνέχουσαν. N. Deinde καὶ συσφίγγουσαν omittit M. 1.

δεῖσθαι γὰρ] δεῖσθαί τε γάρ. A. 2. διέναι τε τὰ σώματα τοῦ σύμπαντος, ἐν τοῖς. Sic N. et mox, ποιεῖ δέ. Valla: *Vinciri certe corpora continentis.* Inepte ergo δεῖσθαι, quod hic est *indigere*, reddidit *vinciri.* Supra pag. 29, quem locum hic respicit, est: δεῖται τοῦ συνέχοντος καὶ συνάγοντος.

τὴν εἰδοποιὸν ψυχὴν] τὴν abest Ox. Mox eadem editio ἕ, loco ἕως.

ὄντων τὴν ἰδίαν ζωὴν, καὶ φθείρεσθαι τὴν ἰδίαν φθοράν· ἕως μὲν γὰρ συνέχεται καὶ συσφίγγεται τὸ σῶμα, εἶναι λέγεται· διαλυόμενον δὲ, φθείρεσθαι· καὶ ζῆν μὲν πάντα, μὴ πάντα δὲ εἶναι ζῶα. διακρίνουσι γὰρ ἀπὸ μὲν τῶν ἀψύχων τὰ φυτὰ, τῷ αὔξεσθαι καὶ τρέφεσθαι, τουτέστι, τῇ θρεπτικῇ καὶ φυτικῇ δυνάμει· τὰ δὲ ἄλογα ζῶα ἀπὸ τῶν φυτῶν, τῇ αἰσθήσει· τὰ δὲ λογικὰ ἀπὸ τῶν ἀλόγων, τῷ λογικῷ· καὶ οὕτω πάντα ζῆν λέγοντες, διαστέλλουσι τὴν ἑκάστου φύσιν. ζῆν οὖν λέγουσι καὶ τὰ πάντῃ ἄψυχα ἑκτικὴν ζωὴν, καθ' ὃ συνέχεται ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς εἰς τὸ εἶναι μόνον καὶ μὴ διαλύεσθαι. ταύτην δὲ εἶναι τὴν ψυχὴν, τὴν διακυβερνῶσαν τὸ πᾶν καὶ τὴν τὰς μερικὰς ψυχὰς, τὰς πρότερον παρὰ τῶν δημιουργοῦ γενομένας, ἐπιπέμπουσαν, δηλαδὴ, αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ καὶ νόμους αὐτῇ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὴν ἰδίαν φθορὰν] His addit, forte explicandi cauſſa, *ajunt Platonici.* Vall.

συσφίγγεται, τὸ σῶμα εἶναι] συσφίγγεται τὸ σῶμα, εἶναι. D. 1. Mox, λέγηται. A. 3.

ζῆν μὲν πάντα] ζῆν μὲν ἅπαντα. A. 2.

μὴ εἶναι δὲ πάντα ζῶα] μὴ πάντα δὲ εἶναι ζῶα. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Mox, διακρίνουσι μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν. Idem. Διακρίνουσι debet explicari de Platone et ejus ſectatoribus. Sic mox eſt διαστέλλουσι. Similia ex Platone refert etiam Maximus Tyr. p. 10. ubi etiam occurrit φυτικός. Con. reddidit, *diſcernuntur.* Vall. *diſcernunt.*

αὔξεσθαι] αὐξάνεσθαι. N.

φυσικῇ δυνάμει] φυτικῇ δυνάμει. D. 1. A. 3. *Vegetali.* Con. *Vegetantia.* Vall.

καὶ οὕτως ζῆν πάντα] καὶ οὕτω πάντα ζῆν. D. 1. A. 2. 3. N. Atque ita cuncta *fere* vivere. Vall. Forte σχεδὸν legit poſt πάντα.

ζῆν μὲν λέγουσι] ζῆν οὖν λέγουσι. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Con. Mox, ἐκτικὴν, loco ἑκτικήν. D. 1. et πάντα, loco πάντῃ. Ox. N. πάντῃ omittit Con.

τῷ εἶναι μόνον] εἰς τὸ εἶναι μόνον. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. N. et Ant. in marg. *Ut ſint.* Con. *Ad id ſolum ut eſſe poſſit.* Vall.

τὰς μερικὰς ψυχὰς] ψυχὰς abeſt. A. 3.

δεδωκότος, καθ' οὓς διεξάγειν ὀφείλει τοῦτο τὸ πᾶν, οὓς καὶ εἱμαρμένην καλεῖ, καὶ χορηγοῦντος δύναμιν ἀρκοῦσαν τοῦ διέπειν ἡμᾶς. εἴρηται δὲ ταῦτα καὶ ἐν τοῖς περὶ εἱμαρμένης· κοινῇ μὲν οὖν πάντες ἕλληνες, οἱ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον ἀποφηνάμενοι, τὴν μετενσωμάτωσιν δογματίζουσι. διαφέρονται δὲ περὶ τὰ εἴδη τῶν ψυχῶν. οἱ μὲν γὰρ ἓν εἶδος τὸ λογικὸν εἶναι λέγουσι· τοῦτο δὲ καὶ εἰς φυτὰ καὶ εἰς τὰ τῶν ἀλόγων σώματα μεταβαίνειν· οἱ μὲν κατά τινας ῥητὰς χρόνων περιόδους, οἱ δὲ, ὡς ἔτυχεν. ἄλλοι δὲ, οὐχ' ἓν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καθ' οὓς] καθώς. N.

οὓς καὶ εἱμαρμένην] εἱμαρμένην ex correct., antea, credo, fuerat ἡμαρμ. D. 1. εἱμαρμένην. Ox. Eadem editio proximum καὶ omittit. Καλεῖ reddidit, *dicunt*. Con. *Vocat*. Vall.

δύναμιν ἀρκοῦσαν διέπειν ἡμᾶς] δύναμιν ἀρκοῦσαν πρὸς τὸ ἔργον, αὐτὴν ἡμῖν ἀρκοῦσαν τοῦ διέπειν ἡμᾶς. D. 1. δύναμιν, αὐτὴν ἡμῖν ἀρκοῦσαν διέπειν ἡμᾶς. A. 2. δύναμιν ἀρκοῦσαν διεπινειμας. Sic. A. 1. Loco, τοῦ διέπειν ἡμᾶς reddidit *ad opus*, id est, πρὸς τὸ ἔργον. Con. Idem mox, *dicentur*, loco εἴρηται. Valla ita: *quo* vim ad nos curandos *suggerant* idoneam. *Memorabuntur*. Εἴρηται cum εἰρήσεται ab interpretibus permutatum esse puto ideo, quod demum a capite 35. de fato disputatur.

περὶ εἱμαρμένης] εἱμαρμένης et ex correct. εἱμ. D. 1. εἱμαρμένης. Ox. Eadem varietas accentus infra etiam occurrit in capite περὶ εἱμαρμένης. In caussa est, quod alii derivant ab εἱρμός, alii a μείρομαι, unde μέμαρμαι καὶ εἵμαρμαι.

κοινὴν μὲν οὖν] κοινή, et ex correct. κοινῇ. D. 1. κοινῇ μὲν οὖν. A. 1. 2. 3. M. 1. Ox. N. *Communiter*. Vall.

ἀποφηνάμενοι] ἀποφαινόμενοι. D. 1. *Definientes*. Vall.

τὴν μετενσωμάτωσιν] τὴν μὲν ἐνσωμάτωσιν, et in marg. a man. rec. γρ. τὴν μετενσωμάτωσιν. D. 1. Mox τὰ, ante εἴδη, deest. M. 1. A. 3.

οἱ μὲν γὰρ ἓν εἶδος] γὰρ abest. A. 2.

λογικὸν λέγουσιν] λογικὸν εἶναι λέγουσι. D. 1. A. 2. 3. Ox. N. *Esse* non habet. Vall.

οἱ μὲν κατά τινας] γὰρ, post μὲν, addit. Ox. N. ῥητὰς abest. Con. Per quosdam *dictos* temporum ambitus. Vall. Paullo ante idem μεταβαίνειν reddidit *permutari*, ac si lege-

εἶδος ψυχῶν, ἀλλὰ δύο, λογικόν τε καὶ ἄλογον. τινὲς δὲ πολλὰ, τοσαῦτα, ὅσα τῶν ζώων τὰ εἴδη. μάλιστα δὲ οἱ ἀπὸ Πλάτωνος περὶ τὸ δόγμα τοῦτο διηνέχθησαν. εἰπόντος γὰρ Πλάτωνος, τὰς μὲν θυμικὰς καὶ ὀργίλους καὶ ἁρπακτικὰς ψυχὰς λύκων καὶ λεόντων σώματα μεταμφιέννυσθαι· τὰς δὲ περὶ τὴν ἀκολασίαν ἠσχολημένας, ὄνων καὶ τῶν τοιούτων ἀναλαμβάνειν σώματα· οἱ μὲν κυρίως ἤκουσαν τοὺς λύκους καὶ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς ὄνους· οἱ δὲ τροπικῶς αὐτὸν εἰρηκέναι διέγνωσαν, τὰ ἤθη διὰ τῶν ζώων παρεμ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

legerit μεταβάλλειν. In verſione latina mihi hic obſcurum eſt, *horum partim — partim.* Malim ergo, *horum alii — alii.* Sed interpres *partim*, pro *partem* accepit, ut alibi in h. l.

λογικόν τε καὶ ἄλογον] λογικῶν τε καὶ ἀλόγων. A. 1. *Rationalium et irrationalium.* Vall. Mox poſt πολλὰ addit *et.* Con. Vall.

περὶ τὸ δόγμα ad πλάτωνος] abſunt. N.

διηνέχθησαν] *diſſenſerunt.* Sed Vall. reddidit: *ſtabiles conſtitere.* Forte, διεστηρίχθησαν. Sed diſſenſum Platonicorum mox notat et explicat. Διενεχθῆναι δοκοῦσιν habet M. 1. Διενέχθησαν. A. 3.

εἰπόντος γὰρ Πλάτωνος] μὲν, ante γὰρ, addit A. 2. Mox, θυμικὰς, τὰς δὲ ὀργίλους. N. Poſt ὀργίλους addit ψυχάς. A. 3. Ergo mox omittit. De re ipſa vide Platonem in Phaedone cap. 29. p. 337. ſeqq. maximeque p. 344. 345. et Timaeum Locrum p. 566.

ὄνων καὶ τῶν τοιούτων] ὄνων καί τινων τοιούτων. D. 1. ὄνων καὶ τοιούτων τινῶν. A. 2. Et id genus *aliorum.* Vall.

οἱ μὲν κυρίως ad ὄνους] abſunt. A. 2. τοὺς, ante λέοντας, et καὶ τοὺς λύκους omittit. A. 3.

κυρίως — ὄνους] κυρίως ἁρπακτικοὺς ἤκουσαν τοὺς λύκους καὶ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς ὄνους. D. 1. Eodem modo transponit τοὺς λύκους καὶ τοὺς λέοντας. A. 1. Vall. Mox, ἐμφαίνοντα. N. παρεμφαίνοντα *elucere.* Vall. Male. De duplici explicatione horum Platonis verborum vide Aeneam Gazaeum in bibliotheca Patrum, Pariſ. 1644. T. XII. pag. 623. B. ad finem paginae. Ibi etiam nominantur ii, qui ita diverſe Platonem interpretati ſunt. Ibid. pag. 624. E. tertia explicatio memoratur Syriani et Procli.

φαίνονται. Κρόνιος μὲν γὰρ ἐν τῷ περὶ παλιγγενεσίας, οὕτω 51
δὲ καλεῖ τὴν μετενσωμάτωσιν, λογικὰς πάσας εἶναι βούλεται· ὁμοίως δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ Πλατωνικὸς ἐν τῷ, ὅτι ἡ ψυχὴ πάντα τὰ εἴδη ἐστὶ, καὶ Πορφύριος ὁμοίως· Ἰάμβλιχος δὲ τὴν ἐναντίαν τούτοις δραμὼν, κατ' εἶδος ζώων ψυχῆς εἶδος εἶναι λέγει, ἤγουν, εἴδη διάφορα. γέγραπται γοῦν αὐτῷ μονόβιβλον ἐπίγραφον, ὅτι οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων

VAR. LECT. ET ANIMADV.

περὶ παλιγγενεσίας] *περὶ* abeſt. N. Mox, *οὕτω μὲν καλεῖ.* Idem. Apud Con. loco *κρόνιος* eſt Chronius. Sed Valla: Cronius. *Κρόνιος* laudatur a Porphyrio in de antro Nympharum p. 250. 263. ac Numenii familiaris appellatur. edit. Cantabrig. 1655. 8. Uterque memoratur etiam ab Euſeb. hiſt. eccleſiaſt. VI, 19.

λογικὰς πάσας βούλεται] poſt *πάσας* additur *εἶναι*. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. N. Con. Vall.

ὁμοίως δὲ καὶ] *δὲ* inſertum a man. rec. D. 1. *ὁ*, ante *πλατωνικὸς*, omittit M. 1. Mox Con. Graece exhibet: *ὅτι πᾶσα ψυχὴ εἶδος.*

καὶ Πορφύριος] *καὶ ὁ πορφύριος*. A. 2. Mox, *ἰάμβληχος*, ſed ex correct. rec. vulgatum. D. 1. Deinde abeſt *τήν*. M. 1.

κατ' εἶδος ζώων] *καθ' ἓν εἶδος ζώων*. D. 1. Forte *ἓν ἕκαστον* voluit. Sed ita mox *δύο* non addidiſſet.

ἤγουν εἴδη] *ἢ δύο γοῦν εἴδη*. D. 1. *ἢ δύο γοῦν ἢ διάφορα*. N.

γοῦν αὐτῷ μονόβιβλον] *οὖν αὐτῷ μόνον βιβλίον*. M. 1. *γοῦν αὐτὸ μονόβιβλον*. A. 3.

ἐπίγραφον] Sic antea, nunc ex correct. rec. *ἐπιγράφων*. D. 1. *ἐπιγράφων*. N. *ἐπιγράφον*. Sic. A. 1. 2. Vulgatum habet etiam Ox. Si legatur *ἐπίγραφον*, adjectivum eſt, notans *inſcriptum*. Nullum tamen hujus vocis exemplum inveni. Sin legatur *ἐπιγράφον*, participium eſt, atque ita refertur ad ipſum libellum, *qui inſcribit*, ſeu, qui indicem prae ſe fert. Loco *ἐπίγραφον* Con. habet: *in quo docet*. Forte, *ἐν ᾧ γράφει*. Valla: Scribitur itaque ab eo in libro, cujus index Monobiblon, id eſt, unicus liber, non ab hominibus. Ac ſi legerit, *τὴν ἐπιγραφήν*. Forte, auctore Conone, rectius *ἐπίγραφον* prorſus tollitur. Quae enim mox ſubjicit, non tam videntur indicem libri (*ἐπιγραφὴν*), ſed argumentum libri notare. Accedit, quod nemo ex indice libri argumentatur. Veteres praeterea brevibus librorum indici-

εἰς ζῶα ἄλογα, οὐδὲ ἀπὸ ζώων ἀλόγων εἰς ἀνθρώπους αἱ μετενσωματώσεις γίνονται, ἀλλὰ ἀπὸ ζώων εἰς ζῶα καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους. καί μοι δοκεῖ μᾶλλον οὗτος, ἕνεκα τούτου, καλῶς κατεστοχᾶσθαι μὴ μόνον τῆς Πλάτωνος γνώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ὡς ἔστιν ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἐπιδεῖξαι, μάλιστα δὲ ἐκ τούτων. οὐδεμίαν γὰρ τῶν λογικῶν κινήσεων ἐμφαίνεσθαι τοῖς ἀλόγοις ζώοις. οὔτε γὰρ τέχναι, οὔτε μαθήματα, οὔτε βουλαὶ, οὔτε ἀρεταὶ, οὔτε ἄλλό τι τῶν διανοητικῶν ἐν αὐτοῖς ἐστιν· ἐξ ὧν δῆλον, ὡς οὐ μέτεστι λογικῆς ψυχῆς αὐτοῖς. καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

dicibus utebantur. Forte index erat: περὶ μετενσωματώσεως, aut, περὶ ψυχῆς. Ceterum eandem ſententiam Jamblichi refert Aeneas Gazaeus in Theophraſto pag. 623. D. T. XII. bibl. Patrum. Pariſ. 1644. Praeterea hunc Jamblichi libellum nullibi credo memorari. Μονόβιβλον occurrit in opuſc. mythologicis etc. a Galeo editis Amſtelod. 1688. p. 88. Πλούταρχος ἐν τῷ μονοβίβλῳ, τῷ περὶ ἀρετῆς γυναικῶν.

ἀνθρώπων εἰς ἄλογα] ἀνθρ. εἰς ζῶα ἄλογα. D. 1. A. 1. 3. Ox. Vall. ὅτι οὐκ ἀνθρώπων εἰς ζῶα, οὐδὲ ἀπὸ ζώων εἰς ἀνθρώπους. N. ἀνθρ. εἰς ἄλογα ζῶα. A. 2. *Animalia* habet etiam Con. Sed proximum ζώων omittit.

οὐδὲ ἀπὸ ζώων] οὔτε, loco οὐδέ. D. 1.

ἀλλὰ ἀπὸ ζώων] ἀλλ' ἀπὸ ζώων. D. 1.

κατεστοχᾶσθαι] κατεστοχάσθαι. A. 1. N. κατεστοιχάσθαι. M. 1. Mox, τῆς τοῦ πλάτωνος. M. 1. N. Paullo ante omittit οὗτος Vall.

ὡς ἔστιν ἐκ πολλῶν καὶ ἄλλων] ὡς ἔστιν ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων. A. 1. 3. ὥς ἐστι καὶ ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων. A. 2.

οὐδὲ γὰρ μίαν τῶν λογικῶν] οὐδεμίαν γὰρ τῶν λογικῶν. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox ἐμφαίνεται τοῖς ἄλλοις ζώοις. M. 1. Con. reddidit: οὐδεμία γὰρ — ἐμφαίνεται. Valla: *ex his*, *quod* nullus rationalis motus in rationis expertibus animalibus *appareat*. Nudus accuſativus cum infinitivo poſt ἐκ τούτων locum habere nequit. Ego conjicio: μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ μηδεμίαν τῶν λογικῶν.

τοῖς ἀλόγοις ζώοις] τοῖς ἄλλοις ζώοις. A. 2. τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων. N.

ἐν αὐτοῖς ἐστιν] ἐστιν abeſt. A. 3.

γὰρ ἄτοπον, λέγειν τὰ ἄλογα λογικά. εἰ γὰρ καὶ κομιδῆ νέοις οὖσι τοῖς βρέφεσιν ἡ ἄλογος μόνη κίνησις πρόσεστιν, ἀλλὰ ψυχὴν λογικὴν φαμὲν ἔχειν αὐτὰ, ἐπειδήπερ αὐξανόμενα τὴν λογικὴν ἀναδείκνυσιν ἐνέργειαν· τὸ δὲ ἄλογον, κατ' οὐδεμίαν ἡλικίαν ἐμφαῖνον τὸ λογικὸν, περιττῶς ἂν ἔσχε λογικὴν ψυχὴν, ἀχρήστου παντελῶς μελλούσης ἔσεσθαι τῆς λογικῆς δυνάμεως. καὶ γὰρ, οὐδὲν περιττὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι, συμφώνως πᾶσι συνωμολόγηται· εἰ δὲ 52 *τοῦτο, περιττῶς ἂν ἡ λογικὴ ψυχὴ τοῖς κτήνεσι καὶ τοῖς θηρίοις ἐγκατεβάλλετο, μηδέποτε δυναμένη τὸ ἑαυτῆς ἔργον ἐπιδείξασθαι· καὶ ἦν ἂν ἔγκλημα τοῦ δόντος ἀνάρμοστον ψυχὴν τῷ σώματι· οὔτε γὰρ τεχνίτου τοῦτο ἔργον, οὔτε τάξιν ἢ ἁρμονίαν εἰδότος· εἰ δέ τις λέγοι, κινεῖσθαι μὲν κατὰ διάθεσιν λογικῶς τὰ ζῶα, τὴν δὲ διάπλασιν αὐτῶν*

VAR. LECT. ET ANIMADV.

κομιδὴν ἐοῦσι τοῖς βρέφεσιν] κομιδῆ νέοις οὖσι τοῖς βρέφεσι. N. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Eſt ergo vitium editionis Ant. Valla: Quod ſi *juvenibus* adhuc atque inſantibus. Inepte. De juvenibus enim haec dici nequeunt.

φαμὲν ἔχειν αὐτὰ] ἔχειν φαμὲν αὐτά. A. 2. Inter ἔχειν et αὐτὰ credo deletum eſſe φαμὲν, quod bis ſcriptum erat. D. 1.

ἐπειδήπερ αὐξανόμενα] ἐπειδὴ γὰρ αὐξανόμενα. A. 2. Mox καὶ τὴν λογικήν. N.

ἐμφαῖνον τὸ λογικὸν] ἐμφαίνων (ſic) τὸ λογικόν. D. 1. ἐμφαίνεσθαι δύναται, loco ἐμφαῖνον. M. 1. Ante hoc ἕξιν habet, loco ἡλικίαν. N.

περιττῶς ἂν] omittit Valla, ac reliqua ab ἀχρήστου ad δυνάμεως ita reddit: Quorſum vis haec rationis, qua ubique et omnino foret abuſurum?

τῆς λογικῆς δυνάμεως] τῆς δυνάμεως τῆς λογικῆς. A. 1.

περιττῶς ἂν ἡ] περιττὸς ἂν ἡ. D. 1.

ἐγκατεβάλετο] ἐγκατεβάλλετο. D. 1. A. 1. N. *Immitteretur.* Con. Vall. ἐγκατεβάλλεται. Sic. M. 1.

τεχνίτου τὸ ἔργον] τεχνίτου τοῦτο ἔργον. D. 1. τεχνίτου ἔργον. A. 2. *Hoc opus.* Con. *Nec utique periti erat artificis, ordinem aut harmoniam hujusmodi corpori exhibere.* Vall. Ergo quaedam omiſit. Secundum οὔτε omittit etiam Con. Mox, εἰ δέ τις λέγει. N.

ἀνεπίδεκτον εἶναι τεχνικῆς πράξεως, πιστούμενος τὸν λόγον ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· περιαιρεθέντων γὰρ μόνων τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν, τὰς πλείστας τέχνας παραπόλλυσθαι· οὐ λύει τὸ ζητούμενον· μένει γὰρ ἔτι τὸ αὐτὸ ἄτοπον, ὡς τοῦ Θεοῦ μὴ πρόςφορον ψυχὴν ἐναρμόσαντος τῷ σώματι, ἀλλὰ περιττὴν καὶ ἀνόνητον καὶ ἀνενέργητον, ἐμποδιζομένην διὰ πάσης τῆς ἡλικίας αὐτῶν εἰς τὰς οἰκείας ἐνεργείας, πρὸς τῷ καὶ τὸν λόγον αὐτοὺς κατασκευάζειν ἐξ ἀδήλων καὶ οὐχ ὁμολογουμένων. πόθεν γὰρ, ὅτι κατὰ διάθεσιν λογικῶς κινεῖται τὰ ζῶα; βέλτιον οὖν, ἡγεῖσθαι πρόςφορον ἑκάστῳ σώματι ψυχὴν ἐνηρμόσθαι, καὶ μηδὲν πλέον ἔχειν κατὰ διάθεσιν τὰ ζῶα τῆς ἐμφαινομένης ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τεχνικῆς πράξεως] πράξεως ex correct., antea τάξεως. D. 1. Ineptam ad compoſitas, decentes, ingenioſasque actiones. Con.

μόνων τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν] μόνον δακτύλων τῶν χειρῶν. A. 2. μόνων τῶν δακτύλων ἀπὸ τῶν χειρῶν. Ox. *A manibus.* Vall. μόνον τῶν δακτύλων ἀπὸ τῶν χειρῶν. N. Hic a man. rec. in marg. habet D. 1. ita: ὡς τό· χειρῶν ὀλλυμένων ἔῤῥεε (Sic, credo.) πολύεργος ἀθήνη.

ἐξ ἀδήλων] ἐξ ἀλλήλων. A. 3.

ὡς τοῦ θεοῦ μὴ πρόςφορον] μὴ abeſt. A. 2. Paullo poſt: πρὸς τὸ καὶ τὸν λόγον αὐτῆς κατασκευάζειν. N. Valla: *ut deus promptam et ſolertem corpori accommodans animam, ſuperfluam et inutilem et exercendis et tractandis rebus ineptam immiſerit.*

ἀνενέργητον] *opinationeque fruſtratam.* Con. Immo, *operationeque.*

πόθεν γὰρ ὅτι] Poſt γὰρ aliquid deeſt, veluti δῆλον. Interpres Ellebodius habet, *ſcimus.* Ergo οἴδαμεν. Cono addit, *liquet.* Valla nihil ſupplet. Mox, καθ' ἑαυτὴν διάθεσιν. M. 1.

πρόςφορον ἡγεῖσθαι] ἡγεῖσθαι πρόςφορον. D. 1. A. 1. 2. 3. Βέλτιον γὰρ πρόςφορον ἡγεῖσθαι. M. 1. N. Mox, ἑκάστου σώματι. A. 3. et ἐνηρμῶσθαι, ſed ex correct. D. 1.

ἔχειν πλέον] πλέον ἔχειν. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox ἐν, ante τοῖς ἔργοις, abeſt. N.

φυσικῆς ἁπλότητος· ἕκαστον γὰρ εἶδος τῶν ἀλόγων κατ' οἰκείαν ὁρμὴν κινεῖται, πρὸς ἣν γέγονεν ἐξ ἀρχῆς χρείαν τε καὶ ἐνέργειαν· καὶ πρὸς ταῦτα καὶ τὴν διάπλασιν ἐπιτηδείαν ἔσχεν. οὐ μὴν ἀβοήθητα παντάπασιν αὐτὰ καταλέλοιπεν ὁ δημιουργὸς, ἀλλ' ἑκάστῳ φυσικὴν, οὐ λογικὴν, ἐνέβαλε σύνεσιν· τισὶ δὲ καὶ πανουργίας ἐνέθηκεν, ὥσπερ τέχνης 53
εἰκόνα καὶ σκιὰν λογικὴν, δυεῖν τούτων ἕνεκεν, ὑπὲρ τοῦ καὶ τὰς ἐνεστώσας ἐπιβουλὰς ἐκκλίνειν καὶ τὰς μελλούσας προφυλάττεσθαι, καὶ ἐπὶ τῷ συνάψαι τὴν κτίσιν πᾶσαν ἑαυτῇ, ὡς ἤδη εἴρηται. ὅτι δὲ οὐ λογικῶς ταῦτα ποιεῖ, δῆλον ἐκ τοῦ κατ' εἶδος ἕκαστον ζῶον ὁμοίως τὰ αὐτὰ ποιεῖν,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἁπλότητος] Ita videtur dixiſſe, quod ſingula genera animalium eodem modo agere ſolent. Explico ergo ἰδιότητος. Mox eſt, οἰκεία ὁρμή. Et inferius: ὁμοίως τὰ αὐτὰ ποιεῖν. M. 1. exhibet: φυσικὴν ἁπλότητα.

ἕκαστον γὰρ εἶδος τῶν ἀλόγων] Hic ad marg. a man. rec. οὔπω τῷ βοῒ κέρατα, καὶ ἴδε, ποῦ (Forte, πῶς.) ἀμύνεται τὸν λυπήσαντα. Ante οὔπω autem eſt ſigla, quae nomen auctoris videtur notare, quaeque haud dubie ſignificat Βασιλείου. D. 1.

ἐπιτηδείαν ἔσχεν] Cur non ἔχει? Sed et Con. *habuit.* Valla: *obtinuit.*

ἀλλ' ἑκάστῳ φυσικὴν κ. τ. λ.] Cono: Sed unicuique naturalem *induſtriam*, non rationalem intelligentiam indidit. Utrum σπουδὴν, an ἐνέργειαν, an aliud quid? Valla: naturalem, non rationalem tribuit cognitionem.

τισὶ δὲ καὶ πανουργίαν] τισὶ δὲ καὶ πανουργίας. D. 1. A. 2. 3. *Vafriciem.* Con. *Aſtutiam.* Vall.

δυεῖν τούτων ἕνεκεν] δυοῖν, loco δυεῖν. D. 1. A. 1. Ox. Sic, ſed omiſſo λογικήν. N. Λογικὴ σκιὰ abſurdum eſt. Conjicio λογικῆς i. e. τέχνης. Sic conſtructio eſt: ὥσπερ εἰκόνα καὶ σκιὰν τέχνης λογικῆς. Valla: et rationalem umbram. His itaque duabus de cauſis haec dedit, et propter praeſentes. Cono: *Rationalis animae umbram*, i. e. λογικῆς ψυχῆς. Ellebodius, qui *rationis umbram* reddidit, videtur conjeciſſe λόγου. Mox, προφυλάττεσθαι ex raſura. Antea credo, προςφυλ. D. 1.

ἐπὶ τῷ συνάψαι] τῷ ex correct. rec., antea τό. D. 1. τὸ habet M. 1.

καὶ μὴ διαλλάττειν αὐτῶν ἐν τῷ πλήθει τὰς ἐνεργείας, εἰ μὴ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἀλλὰ κατὰ μίαν ὁρμὴν ὅλον τὸ εἶδος κινεῖσθαι. πᾶς γὰρ λαγωὸς ὁμοίως τεχνάζεται, καὶ πᾶς λύκος ὁμοίως πανουργεῖ, καὶ πᾶς πίθηκος ὁμοίως μιμεῖται, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπ' ἀνθρώπου. μυρίαι γὰρ ὁδοὶ τῶν ἀνθρωπείων πράξεων. ἐλεύθερον γάρ τι καὶ αὐτεξούσιον τὸ λογικόν· ὅθεν οὐχ ἓν καὶ ταὐτὸν πᾶσιν ἔργον ἀνθρώποις, ὡς ἑκάστῳ εἴδει τῶν ἀλόγων ζώων. Φύσει γὰρ μόνῃ ταῦτα κινεῖται· τὰ δὲ Φύσει, ὁμοίως παρὰ πᾶσίν ἐστιν. αἱ δὲ λογικαὶ πράξεις ἄλλαι παρ' ἄλλοις, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἱ αὐταὶ παρὰ πᾶσιν. εἰ δὲ λέγοιεν, ἐπὶ τιμωρίᾳ τὴν ψυχὴν τῶν προημαρτημένων ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ βίῳ εἰς τοιαῦτα

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐν τῷ πλήθει τὰς ἐνεργείας] *τῆς*, loco *τάς*. D. 1. Ante *ἐνεργείας* addit *τῆς ψυχῆς*. N. et mox *εὐνάζεται*, loco *τεχνάζεται*. Cono *τεχνάζεται* reddidit, *caute agit*. Vix tamen putem, eum legiſſe *εὐλαβεῖται*. Valla: *pariter ſe comparat*. Ac ſi legerit, *παρασκευάζεται*. Idem proxime antecedentia inepte reddidit. Equidem arbitror vulpi potius, quam lepori, convenire *τεχνάσματα*. Lepus vulgo habetur pro animali *δειλῷ*. Conjici ergo poſſit *δειλιάζεται*. *Τεχνάζειν* de leporum venatoribus habet Xenoph. Mem. Socr. III, 11, 7. *Εὐνάζεται*, ſi probetur, notat *cubat*, *dormit*. Lepores autem patentibus dormiunt oculis. Dubito vero etiam de proximo *πανουργεῖ*, quod item vulpi potius, quam lupo convenit. Forte *κακουργεῖ*. Maleficum enim animal lupus, nec tamen adeo callidum.

ἐπ' ἀνθρώπου] *ἐπ' ἀνθρώπων*. A. 3.

τῶν ἀνθρωπείων πράξεων] *τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων*. M. 1. A. 2. 3. N. *ὁδοὶ* idem eſt, quod *μέθοδοι*.

ἓν καὶ ταὐτὸν] *ἓν καὶ ταὐτό*. D. 1. A. 2. N. M. 1. Iſta terminatio Attica eſt ac ſaepius obtinet in hoc libello. A. 3. habet: *ἓν καὶ τὸ αὐτό*.

ἔργον ἀνθρώποις] *ἔργον ἐν ἀνθρώποις*. D. 1. A. 2. 'Εν ita collocatum locum habere nequit. Forte *ἔνι*, loco *ἔνεστι*, ſeu, *ἐστί*.

καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης] *καὶ* abeſt. N.

ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ βίῳ] *ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ*. D. 1. N.

σώματα καταπέμπεσθαι, ἐκ τῶν ὕστερον ποιοῦνται τὴν ἀπόδειξιν. διατί γὰρ εἰς τὰ πρῶτα γενόμενα σώματα τῶν ζώων, ἐνεβλήθησαν λογικαὶ ψυχαί; οὐ γὰρ δήπου, ὡς ἐν σώμασιν ἀνθρωπείοις ἁμαρτήσασαι, πρὶν καὶ εἰς σῶμα γενέσθαι ἀνθρώπειον. ἔοικε δὲ ταύτῃ τῇ δόξῃ τίθεσθαι καὶ Γαληνὸς, ὁ θαυμάσιος ἰατρὸς, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος ζώου διάφορον εἶναι δοξάζειν καὶ ψυχῆς εἶδος. λέγει γὰρ εὐθὺς 54
ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου βιβλίου τῆς περὶ χρείας μορίων πραγματείας οὕτω· „καὶ εἰ τοῦτο, πολλὰ τῶν ζώων ἔσται „μόρια, τὰ μὲν μείζω, τὰ δὲ ἐλάττω, τὰ δὲ παντάπασιν „εἰς ἕτερον εἶδος ἄτμητα· χρεία δὲ πάντων αὐτῶν ἐστι τῇ „ψυχῇ." τὸ γὰρ σῶμα ταύτης ὄργανον, καὶ διὰ τοῦτο πολὺ διενήνοχεν ἀλλήλων τὰ μόρια τῶν ζώων, ὅτι καὶ αἱ ψυχαί. πάλιν δὲ, προκόπτων ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ, προστίθησιν ἐπὶ τοῦ πιθήκου καὶ τοῦτο· καὶ μὴν, ὦ σοφώτατε κατήγορε, λέξειεν ἂν ἡ φύσις πρὸς σὲ, γελοίῳ τὴν ψυχὴν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καταπέμπεσθαι] πέμπεσθαι. D. 1. Τὴν ψυχὴν malim ponere vel poſt λέγοιεν, vel ante καταπέμπεσθαι.

ἐκ τῶν ὑστέρων] ἐκ τῶν ὕστερον. A. 1. 2.

ἐν σώμασιν ἀνθρωπείοις] ἐν σώμ. ἀνθρωπίνοις. M. 1. D. 1. N. et mox, ἀνθρώπινον. M. 1. N. Mox idem omittit τῇ, ante δόξῃ.

ἔοικε δὲ ταύτῃ] ἔοικε δὲ καὶ ταύτῃ. A. 3. Cono incipit libri 2. cap. 9. Galeni opinio refertur, qui multas animas in corpore ponit, ubi author in fine per epilogum ſuam affert.

καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος] καὶ καθ' ἕκαστος (ſic.) εἶδος. D. 1.

δοξάζειν καὶ ψυχῆς εἶδος] δοξάζειν καὶ ψυχὴν καὶ εἶδος. A. 2. δοξάζει καὶ ψυχῆς εἶδος. N. *qui — putat.* Con. Διάφορον δὲ εἶναι δοξάζει. M. 1.

καὶ εἰ τοῦτο] καὶ εἰς τοῦτο. M. 1.

πάντων αὐτῶν] αὐτῶν ἁπάντων. N.

λέξοιεν ἂν] λέξειεν ἄν. A. 1. 3. καὶ μὴ, ὦ σοφώτατε κατήγορε, λέξειεν. N.

γελοίῳ τὴν ψυχὴν] γελοίως· τὴν ψυχὴν τῶν ζώων τελείαν ἐχρῆν δοθῆναι πρὸς τὴν τοῦ σώματος κατασκευήν. N. καὶ χρῆν, loco ἐχρῆν. M. 1.

ζώῳ γελοίαν ἐχρῆν δοθῆναι σώματος κατασκευήν· οὕτως οἶδε τοῖς διαφόροις κατ' εἶδος σώμασι διαφόρους ἐνούσας ψυχάς. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. εἰ δὲ τὴν ψυχὴν ἀπεδείξαμεν μήτε σῶμα οὖσαν, μήτε ἁρμονίαν, μήτε κρᾶσιν, μήτε ἄλλην τινὰ ποιότητα, δῆλον ἐκ τούτων, ὡς οὐσία τις ἐστὶν ἀσώματος ἡ ψυχή. ὅτι μὲν γάρ ἐστιν, ὡμολόγηται πᾶσιν· εἰ δὲ μήτε σῶμα, μήτε συμβεβηκὸς, δῆλον, ὅτι ἀσώματός ἐστιν οὐσία καὶ οὐδὲν τῶν ἐχόντων ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι. ταῦτα γὰρ καὶ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς· τῆς δὲ ψυχῆς χωριζομένης, τὸ σῶμα πάντως φθείρεται. τοῖς αὐτοῖς δὲ χρησάμενόν ἐστιν ἀποδεῖξαι τὴν ψυχὴν ἀθάνατον οὖσαν. εἰ γὰρ μήτε σῶμά ἐστιν, ὅπερ φύσει διαλυτὸν ἀπεδείχθη, καὶ φθαρτὸν, μήτε ποιότης, μήτε ποσότης, μήτε ἄλλο τι τῶν φθειρομένων, δῆλον, ὅτι ἀθάνατός ἐστι. πολλαὶ μὲν οὖν εἰσὶ τῆς ἀθανασίας αὐτῆς ἀποδείξεις παρά τε Πλάτωνι καὶ τοῖς ἄλλοις· ἀλλ' ἐκεῖναι μὲν περισκελεῖς καὶ δυςκατανόητοι καὶ μόλις τοῖς ἐντεθραμμένοις ἐκείναις ταῖς ἐπιστήμαις γνώριμοι· ἡμῖν δὲ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὕτως οἶδες] οὕτως οἶδε. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. M. 1. οὕτως εἶδε. N. *Ita ſenſit.* Con. *Itaque intellexit.* Vall.

καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων] τούτου, loco τούτων. A. 2. 3.

ὅτι μὲν γάρ ἐστιν] Cono: Nam intellectualem eſſe. Ergo addit, λογική.

ἐστὶν ἀσώματος ἡ ψυχὴ] ἀσώματός ἐστιν ἡ ψυχή. A. 3.

ὁμολογεῖται πᾶσιν] ὡμολόγηται πᾶσιν. D. 1. ὁμολόγηται πᾶσιν. A. 3. ὡμολόγηται παρὰ πᾶσιν. A. 2. ὡμολογεῖται. Sic. A. 1.

δῆλον ὅτι ἀσώματος] δηλονότι ἀσώματος. A. 1. Poſt δῆλον addit ἐστιν. N. Cono: eam exiſtere patet. nam incorporea. Mox, οὐδενὶ τῶν ἐχόντων ἐν ἄλλῳ τόπῳ εἶναι. M. 1.

ταῦτα γὰρ καὶ γίνεται] καὶ abeſt. D. 1. A. 2. N.

τὸ σῶμα πάντως] πάντως τὸ σῶμα. D. 1. Mox, φθείρηται. M. 1.

ἔστιν ἀποδεῖξαι] ἐστὶν ἀποδοῦναι. A. 1. ἐστὶν ἀποδεῖξαι. A. 2. Valla: *uſuri — oſtendemus.*

διαλυτὸν ἐδείχθη] διαλυτὸν ἀπεδείχθη. D. 1. A. 1. 2. 3.

ἀθανασίας αὐτῆς αἱ ἀποδείξεις] αἱ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Mox, παρά γε πλάτωνι. M. 1.

ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθανασίας αὐτῆς, ἡ τῶν θείων λογίων διδασκαλία, τὸ πιστὸν ἀφ' ἑαυτῆς ἔχουσα, διὰ τὸ θεόπνευστος εἶναι· πρὸς δὲ τοὺς μὴ καταδεχομένους τὰ τῶν Χριστιανῶν γράμματα ἀρκεῖ, τὸ μηδὲν εἶναι τὴν ψυχὴν τῶν φθειρομένων ἀποδεῖξαι. εἰ γὰρ μηδέν ἐστι τῶν φθειρομένων, ἔστι δὲ ἄφθαρτος, ἔστι καὶ ἀθάνατος. ὥςτε τοῦτο μὲν ἀρκούντως ἔχον παραλειπτέον.

ΚΕΦ. Γ.

ΠΕΡΙ ἙΝΩΣΕΩΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΟΣ.

Ζητητέον δὲ, πῶς ψυχῆς καὶ σώματος ἀψύχου γίνεται ἕνωσις. ἄπορον γὰρ τὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ μὴ μόνον ἐκ τού-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

θείων λογικῶν] θείων λογίων. D. 1. A. 1. 2. M. 1. Ox. N. θείων λόγων. A. 3. Mox, ἐφ' ἑαυτῆς. N.

θεόπνευστος] θεόπνευστον. A. 2. Mox δόγματα, loco γράμματα. N. Sic in marg. Ant. Sed Cono: *libros*. Valla: *literas*. In M. 1. eſt: γράμματα καὶ δόγματα.

εἰ γὰρ μηδὲν κ. τ. λ.] εἰ ἄρα μηδέν. M. 1. Valla: „Proinde quum ſit incorruptibilis anima et immortalis, ut nobis hoc ſatis eſt, ita ipſum recipiendum exiſtimemus.„ Ergo quaedam omiſit, quaedam inepte reddidit, quaedam aliter legit, veluti παραληπτέον.

ἔστι καὶ ἀθάνατος] ἔστι δὲ καὶ ἀθάνατος. A. 2. Mox, ἀρκοῦντος. Sic. A. 2. Paullo ante Cono neglexit: μηδέν ἐστι τῶν φθειρομένων, quibus Valla etiam caret.

παραλειπτέον] Hic addit: τέλος τοῦ περὶ ψυχῆς. D. 1. παραληπτέον. Sic. A. 1.

Κεφ. Γ. περὶ ἑνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος.] Ita etiam A. 1. 2. Sic, ſed λόγος δεύτερος, loco Κεφ. γ. Voluit autem τρίτος. M. 1. In principio libri: περὶ τοῦ, πῶς ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ἥνωται. Et ante hoc caput: περὶ ψυχῆς ἑνωθείσης τῷ σώματι. περὶ τοῦ, πῶς ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ἥνωται. D. 1. Praeterea a man. rec. in marg. legitur: Λέγεται τὸ σῶμα καὶ σκῆνος, παρὰ τὸ σκήνωμα καὶ σκηνὴν εἶναι τῆς ψυχῆς καὶ οἷον οἰκητήριον. Hoc caput indice caret et arcte cum ſuperiori cohaeret. N. De animae et corporis copula.

Cap.

των, ἀλλὰ καὶ τοῦ νοῦ συνέστηκεν ὁ ἄνθρωπος, ὡς βούλονταί τινες, ἔτι πλέον ἀπορώτερον· εἰ δὲ καὶ ἄλλο παρὰ ταῦτά ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἶπόν τινες, οὐδεμία λύσις τούτων. πάντα γὰρ τὰ συνιόντα εἰς μιᾶς οὐσίας ὑπόστασιν πάντως ἑνοῦται· πάντα δὲ τὰ ἑνούμενα ἀλλοιοῦται, καὶ οὐ μένει, ἃ πρότερον ἦν· ὡς ἐπὶ τῶν στοιχείων δειχθήσεται· ἑνωθέντα γὰρ ἄλλό τι γέγονε· πῶς οὖν, ἢ τὸ σῶμα ἡνωμένον τῇ ψυχῇ ἔτι μένει σῶμα, ἢ πάλιν ἡ ψυχὴ, ἀσώ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 3. Vall. Apud Con. eſt libri 2. cap. 10. De unione animae ad corpus, ubi egregie Platonis opinionem Ammonius tuetur.

ἀλλὰ καὶ τοῦ νοῦ] ἐκ, ante τοῦ, addit M. 1.

ὡς εἶπόν τινες, ἔτι πλέον ἀπορώτερον] ὡς βούλονταί τινες, οὐδεμία λύσις τούτων. εἰ δὲ καὶ ἄλλο παρὰ ταῦτά ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἶπόν τινες, ἐπιπλέον (ex correct. ἐπὶ) ἀπορώτερον. D. 1. ὡς βούλονταί τινες, ἔτι πλέον ἀπορώτερον, καὶ οὐδεμία λύσις τούτων. ἀλλὰ καὶ ἄπορός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἶπόν τινες, ἔτι πλέον ἀπορώτερον. A. 2. Scribae continuo ab ὡς βούλονταί τινες tranſierant ad ὡς εἶπόν τινες. Deinde omiſſa alieno loco inſerta ſunt. Credo ergo haec ita ordinanda eſſe, uti edidi. Cono poſt prius ἄνθρωπος ſolum addit: *Longe erit inextricabilior*, reliquis omiſſis omnibus ad πάντα. Ergo legit: ἄνθρωπος, ἔτι πλέον ἔσται ἀπορώτερον. Valla fere ita videtur legiſſe, uti ediderat Ellebodius. Interpolavit tamen hunc locum, variis particulis interponendis et omittendis, in hunc modum: *Hinc nobis* inveſtigandum eſt — *ſi non* ſolum — ut quidam *autumant*, homo conſtet. Verum adhuc magis dubia, (res) *quod in* unius eſſentiae — omnia ſiquidem unita mutantur *atque variantur*. Codex M. 1. poſt ἀπορώτερον ſtatim tranſit ad ὡς ἐπὶ τῶν στοιχείων δειχθήσεται. Ergo multa omiſit.

πάντως ἑνοῦται] πάντως ἑνοῦνται. D. 1.

ἃ ἦν πρότερον] ἃ πρότερον ἦν. D. 1. A. 1. 2. 3. N.

ὡς ἐπὶ τῶν στοιχείων] ὥςπερ, loco ὡς. A. 1.

πῶς οὖν ἢ τὸ σῶμα ἡνωμένον] πῶς οὖν τὸ σῶμα ἡνωμένον. A. 1. πῶς οὖν εἰ τὸ σῶμα ἡνωμένον. A. 2. N. πῶς οὖν εἰ τὸ σῶμα ἑνούμενα ἀλλοιοῦται. M. 1. πῶς οὖν εἰ ἐστὶ σῶμα ἡνωμένον. Ox. πῶς οὖν, εἰ ἔστι τὸ σῶμα ἡνωμένον. A. 3. Valla ita: Quonam pacto igitur corpus et anima unum fient, quum

ματος οὖσα καὶ οὐσιώδης καθ' ἑαυτὴν, (πῶς) ἑνοῦται σώματι καὶ μέρος γίνεται τοῦ ζώου, σώζουσα τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἀσύγχυτον καὶ ἀδιάφθορον; ἀνάγκη γὰρ, ἢ ἡνῶσθαι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ συνηλλοιῶσθαι καὶ συνεφθάρθαι ἀμφότερα, ὡς τὰ στοιχεῖα· ἢ μὴ ἡνῶσθαι μὲν, διὰ τὰς 56
προειρημένας ἀτοπίας, παρακεῖσθαι δὲ, ὡς χορευτὰς ἐν χορῷ, ἢ ψῆφον ψήφῳ· ἢ κεκράσθαι, ὡς οἶνον καὶ ὕδωρ. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐ δύναται παρακεῖσθαι τῷ σώματι ἡ ψυχὴ, ἐν τῷ περὶ ψυχῆς ἀποδέδεικται. ἦν γὰρ ἂν μόνον αὐτὸ τὸ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

quum ſit incorporea et per ſe ſub eſſentiam cadens anima? Omiſit ergo ἔτι μένει — ἡ ψυχὴ, ac priora, omiſſo ἢ, pro arbitrio ſuo reddidit.

ἔτι μένει κ. τ. λ.] ἔστι μὲν ἀσώματος ἡ ψυχὴ ἔτι μὲν εἰ σῶμα ἢ πάλιν. M. 1.

οὐσιώδης καθ' ἑαυτὴν] οὐσιώδης καθ' ἑαυτόν. Sic. D. 1.

πῶς ἑνοῦται κ. τ. λ.] πῶς, quod Cono omittit, redundat. Ergo incluſi. Sed vel ſic, ut redundans, ferri poteſt. Vallae neceſſarium erat, *quomodo* hic addere, quod in ſuperioribus utrumque ἢ et alia omiſerat. Habet autem ſic: Quomodo cum corpore *unietur* et animalis pars fiet, ſuam inconfuſam et *indifferentem* conſervans eſſentiam? Ergo loco ἀδιάφθορον, legit ἀδιάφορον. M. 1. loco ἑνοῦται, habet ἑνοῦσθαι. Mox idem habet ἀδιάφορον, loco ἀδιάφθορον, et ἢ, poſt γὰρ, omittit. Denique, συναλλοιῶσθαι exhibet.

καὶ συνεφθάρθαι ἀμφότερα] ἀμφότερα καὶ συνεφθάρθαι. A. 3.

ἢ μὴ ἡνῶσθαι] μὴ abeſt. A. 2. Mox μένον, loco μέν. M. 1.

εἰρημένας ἀτοπίας] προειρημένας ἀτοπίας. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. N. *Dicta.* Con. *Praedictas.* Vall.

ἐν χορῷ] *in chorea.* Con. Mox idem: aut concreta eſſe et mixta, ut aquam et vinum. Vall. *in choro.*

ψῆφον τῇ ψήφῳ] τῇ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Mox κεκρᾶσθαι. D. 1. A. 3. N. deinde, ὡς ὕδωρ καὶ οἶνον. N.

παρακεῖσθαι τῷ σώματι ἡ ψυχὴ] παρακεῖσθαι τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. A. 1.

ἐν τῷ περὶ ψυχῆς] Pagina 35.

ἦν γὰρ ἂν αὐτὸ μόνον τὸ] ἦν γὰρ ἂν (ἂν a man. rec. inſertum.) μόνον αὐτό τό. D. 1. ἦν γὰρ ἂν μόνον αὐτὸ τό. A. 1. 3. ἦν γὰρ μόνον ἂν ἐκεῖνο τό. A. 2. ἦν γὰρ ἂν μόνον αὐτὸ τοῦ σώματος ἔμψυχον μέρος τὸ πλ. N.

μέρος τοῦ σώματος ἔμψυχον, τὸ πλησιάζον τῇ ψυχῇ, τὸ δὲ μὴ συνημμένον, ἄψυχον· πρὸς τῷ μὴ δύνασθαι ἓν λέγειν εἶναι τὰ κατὰ παράθεσιν, ὡς ξύλα, Φέρε εἰπεῖν, ἢ σίδηρον, ἤ τι τοιοῦτον. καὶ ἡ κρᾶσις δὲ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος ἀμφότερα συνδιαφθείρει. οὔτε γὰρ ὕδωρ ἐστὶ καθαρὸν τὸ κρᾶμα, οὔτε οἶνος· καίτοι τῆς τοιαύτης κράσεως κατὰ παράθεσιν γινομένης, λανθάνουσαν τὴν αἴσθησιν διὰ τὸ λεπτομερὲς τῶν κεκραμένων· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ πάλιν ἀπ' ἀλλήλων δύνασθαι χωρίζεσθαι· σπόγγος γοῦν ἐλαιωθεὶς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

πρὸς τῷ μὴ δύνασθαι] *τό*, loco *τῷ*. D. 1. A. 2. M. 1. *πρὸς* neglexit Con. Ut per appoſitionem unum minime dicendum ſit. Vall.

τὸ κατὰ παράθεσιν] *τά*, loco *τό*. D. 1. A. 2. 3. M. 1. Ox. N. *τό*. Con.

Φέρε εἰπεῖν] *εἰπεῖν* abeſt. A. 1.

καὶ σίδηρον] *ἢ σίδηρον*. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. N. Vall.

ἀμφότερα συνδιαφθείρει] *ἀμφότερα διαφθείρει*. A. 1. *ἀμφ. συνδιαφθείρεται*. M. 1. Mox, *τὸ κρᾶμα*. D. 1. *ἐστὶ τὸ κρᾶμα καθαρὸν οὔτε*. N.

καίτοι τῆς τοιαύτης] *καίτοι τῆς αὐτῆς τοιαύτης*. A. 2. *αὐτῆς*, ſic, loco *τοιαύτης*. A. 3. Mox, *κατὰ παράθεσιν γενομένης*. A. 2. *κατὰ παράθεσιν* fieri ejusmodi *κρᾶσιν*, colligit ex eo, quod vinum et aqua rurſus ſeparari poſſunt. Alias ea, quae ita miſcentur *κατὰ σύγχυσιν*, non *κατὰ παράθεσιν* in unum coëunt.

λανθανούσης τὴν αἴσθησιν] *λανθάνουσαν τὴν αἴσθησιν*. M. 1. D. 1. A. 1. 3. N. Con. Ox. *λανθάνουσαν διὰ τὴν αἴσθησιν*. A. 2. *Λανθάνουσαν* refertur ad *παράθεσιν*. *Παράθεσις* vero latet ſenſus noſtros ac pro *συγχύσει* habetur. Valla: Tametſi hujusmodi mixtio lateat.

δῆλον δὲ] Malim, *δήλη δέ*. Refertur enim ad *παράθεσιν*. Si tamen *δῆλον* probetur, intelligendum, *ὅτι ἡ τοιαύτη κρᾶσις κατὰ παράθεσιν γίνεται*. Mox A. 3. omittit, *ἐκ τοῦ*.

πάλιν ἀπ' ἀλλήλων] *ἀπ'* abeſt. D. 1. Ante *πάλιν* habet *τούτων*, loco *τοῦ*. M. 1. Deinde *καὶ λαιωθεὶς*, loco *ἐλαιωθείς*. Idem. Mox *ἀνειμᾶται*. D. 1. Et poſt *πάπυρος* addit Con. *ὁμοίως*.

δύνασθαι χωρίζεσθαι] *διαχωρίζεσθαι*. N. et paullo poſt, ordine mutato, idem: *μήτε κέκραται, μήτε παράκειται*.

ἀνιμᾶται καθαρὸν τὸ ὕδωρ καὶ πάπυρος· αἰσθητῶς δὲ χω-
ρίσαι τὰ ἀκριβῶς ἡνωμένα παντάπασιν ἀδύνατον. εἰ δὲ μήτε
ἥνωται, μήτε παράκειται, μήτε κέκραται, τίς ὁ λόγος τοῦ
τὸ ζῶον ἓν λέγεσθαι; Πλάτων μὲν οὖν καὶ διὰ ταύτην τὴν
ἀπορίαν οὐ βούλεται τὸ ζῶον ἐκ ψυχῆς εἶναι καὶ σώματος·
ἀλλὰ ψυχὴν σώματι κεχρημένην, καὶ ὥσπερ ἐνδεδυμένην τὸ
σῶμα. ἔχει δὲ καὶ οὗτος ὁ λόγος ἄπορόν τι. πῶς γὰρ ἓν
εἶναι δύναται μετὰ τοῦ ἐνδύματος ἡ ψυχή; οὐ γὰρ ἓν ὁ
χιτὼν μετὰ τοῦ ἐνδεδυμένου. Ἀμμώνιος δὲ ὁ διδάσκαλος
Πλωτίνου τὸ ζητούμενον τοῦτον τὸν τρόπον ἐπελύετο. ἔλεγε
(γὰρ) τὰ νοητὰ τοιαύτην ἔχειν φύσιν, ὡς καὶ ἑνοῦσθαι τοῖς 57
δυναμένοις αὐτὰ δέξασθαι, καθάπερ τὰ συνεφθαρμένα, καὶ
ἑνούμενα μένειν ἀσύγχυτα καὶ ἀδιάφθορα, ὡς τὰ παρακεί-
μενα. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωμάτων ἡ ἕνωσις ἀλλοίωσιν τῶν
συνιόντων πάντως ἐργάζεται, ἐπειδήπερ εἰς ἄλλα σώματα
μεταβάλλεται, ὡς τὰ στοιχεῖα εἰς τὰ συγκρίματα, καὶ αἱ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

παντάπασιν ἀδύνατον] ἀδύνατον παντάπασιν. A. 2. Mox idem: εἰ δὲ μὴ ἥνωται, et deinceps bis μηδὲ, loco μήτε.

τοῦ τὸ ζῶον ἓν] τὸ abeſt. D. 1. A. 2.

πλάτων μὲν οὖν καὶ] καὶ abeſt. Ox.

κεχρημένην] κεκραμένην. N. χρημένην. M. 1. *Admixtam.* Vall. Idem proximum καὶ excludit.

ἐνδεδυμένην τὸ] τὸ abeſt. Ox. Paullo poſt ἀμμόνιος. D. 1.

τοῦ πλωτίνου] τοῦ deeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Mox ἀπελύετο. N.

γὰρ τὰ νοητὰ τοιαύτην] γὰρ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Cono ita: Hanc quaeſtionem diluens, intelligibilia talem dicebat. Ergo abeſt τοῦτον τὸν τρόπον et γάρ. Valla τοῦτον τὸν τρόπον reddidit *ita*, et: ἔλεγε γὰρ, *ut dicat.*

καὶ ἡνωμένα μένειν] καὶ ἑνούμενα μένειν. D. 1. A. 1. 2. 3. καὶ ἡνωμένα, καὶ μένειν. N. Mox, γὰρ τῶν σωμάτων. Idem et A. 3. Perinde atque pariter corrupta et unita: manere *tamen.* Vall.

συνιόντων — εἰς ἄλλα] συνιόντων πάντων ἐργάζεται. ἐπειδὴ γὰρ εἰς ἄλλα. D. 1. πάντως τῶν συνιόντων ἐργάζεται. N. πάντων, loco πάντως. A. 3.

συγκρίματα] συγκείμενα. N. Τὸ δὲ αἷμα εἰς σάρκα, Cono habet inter συγκρίματα et καὶ αἱ τροφαί. Σάρκας exhibet. A. 3.

τροφαὶ εἰς αἷμα, τὸ δὲ αἷμα εἰς σάρκα καὶ τὰ λοιπὰ μόρια τοῦ σώματος· ἐπὶ δὲ τῶν νοητῶν ἕνωσις μὲν γίνεται, ἀλλοίωσις δὲ οὐ παρακαλουθεῖ. οὐ γὰρ πέφυκε τὸ νοητὸν κατ' οὐσίαν ἀλλοιοῦσθαι· ἀλλ' ἢ ἐξίσταται, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται, μεταβολὴν δὲ οὐκ ἐπιδέχεται· ἀλλ' οὔτε εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. οὐ γὰρ ἂν ἦν ἀθάνατον. καὶ ἡ ψυχὴ, ζωὴ οὖσα, εἰ ἐν τῇ κράσει μετεβάλλετο, ἠλλοιώθη ἂν καὶ οὐκ ἔτι ἦν ζωή. τί δὲ συνεβάλλετο τῷ σώματι, εἰ μὴ παρεῖχεν αὐτῷ τὴν ζωήν; οὐκ ἄρα ἀλλοιοῦται ἡ ψυχὴ ἐν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἕνωσις μὲν γίνεται] μὲν abeſt. D. 1. A. 2. Mox, παρακολουθεῖν δύναται. M. 1.

πέφυκε τὸ νοητὸν] τὸ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. N. M. 1.

ἀλλ' ἢ ἐξίσταται] ἢ omittit A. 1. Si autem deficit, in non ens corrumpitur. Con. Aut *ſeparatur*, aut ad nihilum usque corrumpitur. Vall. Ac ſi loco ἐξίσταται legerit χωρίζεται. ἐξίσταται equidem interpretor, intellecto τῆς ἑνώσεως, *excedit*, *ſeparatur*. Ejusmodi ἔκστασις, ſeu χωρισμὸς, fit in morte.

ἀλλ' ὄντε εἰς τὸ μὴ ὂν] ἀλλ' οὔτε εἰς τὸ μὴ ὄν. D. 1. M. 1. A. 1. 2. 3. N. Iſtud vitium manifeſtum. Mox deeſt ἂν A. 3.

οὐ γὰρ ἂν ἦν ἀθάνατον] οὐ γὰρ ἂν εἴη ἀθάνατα. D. 1. ἀθάνατα etiam A. 2. οὐ γὰρ ἦν ἀθάνατος. N. Non enim ſic intelligibilia eſſent immortalia. Con. Non enim foret immortale. Vall. Ἀθάνατα paullo ante, loco τὸ νοητὸν, poſtulat τὰ νοητά.

καὶ ἡ ψυχὴ ζωὴ κ. τ. λ.] Valla: Quodſi ergo anima vita *ipſa*, (forte, αὐτοζωή.) ſi *copula* (ita etiam reddit ἕνωσιν. Forte ergo ἑνώσει legit.) permutabitur, variabitur utique, nec erit amplius vita. *Quod ſi foret*, ad quidnam *demum* corpori *copulabitur*. Sed συμβάλλεσθαι non eſt *copulari*, verum *prodeſſe*. M. 1. loco μετεβάλλετο habet μεταπάλλεται et mox συνεβάλλεται.

καὶ οὐκ ἦν ἂν ἔτι ζωὴ] καὶ οὐκέτι ἦν ζωή. D. 1. A. 3. ἂν ſolum abeſt. A. 2. N.

παρεῖχεν αὐτῷ τὴν ζωὴν] τὴν abeſt. A. 1. Mox, οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται. M. 1.

ἀλλοιοῦται] transmutatur atque alia fit. Vall.

τῇ ἑνώσει. δεδειγμένου τοίνυν τούτου, ὅτι τὰ νοητὰ ἀναλλοίωτα κατ' οὐσίαν ἐστὶν, ἀναγκαίως παρακολουθεῖ, τὸ καὶ ἑνούμενα αὐτὰ μὴ συνδιαφθείρεσθαι, οἷς ἥνωνται. καὶ ἥνωται τοίνυν καὶ ἀσυγχύτως ἥνωται τῷ σώματι ἡ ψυχή. ὅτι μὲν γὰρ ἥνωται, ἡ συμπάθεια δείκνυσι· συμπαθεῖ γὰρ ὅλον ἑαυτῷ τὸ ζῶον, ὡς ἓν ὄν· ὅτι δὲ καὶ ἀσύγχυτος μένει, δῆλον ἐκ τοῦ τὴν ψυχὴν τρόπον τινὰ χωριζομένην τοῦ σώματος ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ὥσπερ νεκρὸν αὐτὸ κεῖσθαι καταλείπουσαν, μόνον δὲ ἐξατμίζουσαν αὐτῷ τὴν ζωὴν, ἵνα μὴ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δεδειγμένου] Incipit Cono lib. 2. cap. 11. Animam humanam ſine ſui confuſione, ſed ſecundum ſubſtantiam corpori unitam, non eſſe ibi ſicut in loco, verum ſecundum habitudinem, quia illud contineat.

τοίνυν τούτου ὅτι τὰ] τοῦ, loco τούτου. D. 1. τούτου abeſt. Con.

ἀναλλοίωτα κατ' οὐσίαν ἐστὶν] ἀσώματα, loco ἀναλλοίωτα. D. 1. A. 2. 3. Con. ἀλλιωτά. M. 1. Permutari non queunt. Vall. Et εἰσὶ, loco ἐστίν. D. 1. A. 1. 2. N. ἐστὶν omittit A. 3. Mox abeſt, καὶ ἑνούμενα αὐτά. N.

μὴ συνδιαφθείρεσθαι, οἷς ἥνωνται· καὶ ἥνωται τοίνυν] μὴ διαφθείρεσθαι, οἷς ἑνοῦται· καὶ ἥνωται τοίνυν. Antea, credo, punctum erat ante τοίνυν. D. 1. μὴ διαφθείρεσθαι, οἷς ἑνοῦται· καὶ ἥνωται τοίνυν. A. 2. μὴ συνδιαφθ. οἷς ἥνωται σώματι (ſic.) ἡ ψυχή· ὅτι μὲν γάρ. N. ἥνωται habet etiam A. 3. loco ἥνωνται.

ἥνωται τῷ σώματι] ἐν, ante τῷ, addit D. 1. A. 2. M. 1. Mox, ὅλον ἑαυτό. M. 1.

ἡ συμπάθεια δείκνυσι] demonſtrat dolor, *ex utroque excitatus*. Vall.

ὅτι δὲ ἀσύγχυτον μένει] ὅτι δὴ καὶ ἀσύγχυτον μένει. A. 3. καὶ, poſt δὲ, addunt D. 1. A. 1. 2. N. Sed D. 1. habet etiam ἀσύγχυτος. Recte. Refertur enim ad ψυχή. Sed Valla: Quod vero id inconfuſum conſiſtat. Mox, ἐκ τούτων, loco ἐκ τοῦ. M. 1. et, χωριζομένην ἐκ τοῦ σώματος. N.

καταλιποῦσαν] καταλείπουσαν. A. 1. καταλειποῦσαν. (ſic.) D. 1. καταλιμπάνουσαν. A. 3.

ἐξατμίζουσαν αὐτῷ τὴν ζωὴν] ἐξατ. αὐτὸ τῇ ζωῇ. D. 1. A. 1. 2. 3. Ellebodius lectionem vulgatam reddidit: *nec praeter vitam quicquam illi* (corpori) *adſpirans* (anima). Quomodo vero ἐξατμίζειν poſſit eſſe *adſpirare?* Id potius

 ſit

58 παντελῶς ἀπόληται, καθ' ἑαυτὴν ἐν τοῖς ὀνείροις ἐνεργεῖν, θεσπίζουσαν τὸ μέλλον, καὶ τοῖς νοητοῖς πλησιάζουσαν. τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ ὅταν καθ' ἑαυτὴν ἐπισκέπτηταί τι τῶν νοητῶν. καὶ τότε γὰρ, ὡς οἷόν τε, τοῦ σώματος ἑαυτὴν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ſit ἐνατμίζειν, aut εἰςατμίζειν. Sed nec Codd. lectio hanc difficultatem expedit. Quomodo enim dici poſſit, ἡ ψυχὴ ἐξατμίζει τὸ σῶμα τῇ ζωῇ? Forte, loco ἐξατμίζειν ποιεῖ? Sed nec hoc placet. Dubito etiam, an ita emendari poſſit: ἐξατμίζον αὐτὸ (i. e. τὸ σῶμα) τῇ ζωῇ, ut conſtructio ſit, ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα κείμενον, ὥςπερ νεκρὸν, καὶ μόνον ἐξατμίζον τῇ ζωῇ. Quis enim dicat, ἐξατμίζειν τῇ ζωῇ? Fortaſſe τῇ πνοῇ, ſeu, ἐξατμίζον ἐν τῇ ἀναπνοῇ. Pag. 41. ſimilis locus eſt de ſomno, qui tamen nihil nos adjuvat. Attamen ibi mentio ſit ἀναπνοῆς hoc modo: οὐδὲ γὰρ ὁ καθεύδων ἄνευ ψυχικῆς ἐνεργείας ἐστί. καὶ γὰρ τρέφεται καὶ αὔξεται καὶ φαντασιοῦται καὶ ἀναπνεῖ, ὅπερ μάλιστα τῆς ζωῆς ἐστὶ τεκμήριον. Cono ita: Ex hoc liquet, quod in ſomno a corpore quodam modo ſequeſtratur et velut mortuum id jacere dimittit, quod ſolum, vita ne omnino ſuffocetur, facit reſpirare. Contingit praeterea, per ſe ipſam in ſomnis agere eam. Haec ergo ita Graece reddi poſſint: δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι τρόπον τινὰ χωρίζεται τοῦ σώματος ἐν τῷ ὕπνῳ καὶ ὥςπερ νεκρὸν αὐτὸ κεῖσθαι καταλείπει, ſeu, ἀφίησιν, ὃ μόνον, ἵνα μὴ παντελῶς ἡ ζωὴ ἀποπνιγῇ, ποιεῖ ἀναπνεῖν. Συμβαίνει πρὸς τούτῳ, αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἐν τοῖς ὀνείροις ἐνεργεῖν. Valla: anima — ſeparatur atque — deſerit — at ſolum ita exhalante vita, (Quis vero exhalat? Utrum anima, an corpus, an vita?) ut non omnino aboleatur, per ſeſe in ſomnis agitatur, futura divinans, et intelligentiis propius accedens.

ἀπολεῖται, καὶ καθ' ἑαυτὴν] ἀπόληται, καθ' ἑαυτήν. D. 1. A. 1. 2. 3. N. ἀπόληται habet etiam M. 1. Καὶ alienum. Conſtructio eſt: δῆλον ἐκ τοῦ τὴν ψυχὴν χωριζομένην — ἐνεργεῖν.

ταὐτὸ συμβαίνει] τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει. D. 1. A. 1. 2. 3. N. Mox deeſt καθ' ἑαυτήν. N. Deinde: ἐπισκέπτεταί τι τῶν ὄντων. A. 3.

τι τῶν νοητῶν] ὄντων, loco νοητῶν. D. 1. A. 1. Vall. Cono omiſit τι τῶν νοητῶν, et poſt ὅταν intulit τὰ, reddens: cum ea, quae ſunt ſecundum ſe ipſam, intente ſcrutatur.

χωρίζει καὶ καθ' ἑαυτὴν γίνεται, ἵν' οὕτως ἐπιβάλῃ τοῖς οὖσιν. ἀσώματος γὰρ οὖσα, δι' ὅλου κεχώρηκεν, ὡς τὰ συνεφθαρμένα, μένουσα ἀδιάφθορος, ὡς τὰ ἀσύγχυτα, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὴν ἓν διασώζουσα, καὶ ἐν οἷς ἂν γένηται, τρέπουσα ἐκεῖνα κατὰ τὴν ἑαυτῆς ζωὴν, καὶ μὴ τρεπομένη ὑπ' ἐκείνων. ὡς γὰρ ὁ ἥλιος τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ τὸν ἀέρα

VAR. LECT. ET ANIMADV.

γίνεται· ἵν' οὕτως ἐπιβάλῃ] γίνεται, ἵνα τότε ἐπιβάλῃ. D. 1. ἐπιβάλλῃ. A. 3. N. *Ut ita apprehendat*. Con. *Et ita quae ſunt conjectat*. Vall.

δι' ὅλου κεχώρηκεν κ. τ. λ.] Cono: undequaque pertranſit, *undique illabitur et ſe infundit*, ad inconfuſilium ſimilitudinem, *corruptibilibus et materialibus intenta*, minime corruptioni ſimul eſt obnoxia, ſuam puritatem conſervans et convertens ea, in quibus verſatur *in ſui ipſius vitam*, ab illis minime verſa. Ergo alia addidit, alia mutavit, alia omiſit. In lectione Graeca nihil reperio, quod dubium videatur, praeter iſta; κατὰ τὴν ἑαυτῆς ζωήν. Loco ζωὴν conjicio βουλήν. Συνεφθαρμένα dicitur de duabus aut pluribus rebus, quae ita coaleſcunt ac commiſcentur, ut ſingulae ſuam naturam perdant. Compara in hanc rem, praeter hoc caput, caput de elementis. Valla: ſeſe a toto corpore *ſeparat* (inepte ergo χωρίζειν et χωρεῖν confuſa ſunt.) — manens tamen incorrupta *et inconfuſa* — *ad ſuam vitam* convertens — Ac quemadmodum ſol ſuo adventu. Infra iterum eſt: ὅλη δι' ὅλου χωρεῖ.

ὡς τὰ συνεφθαρμένα κ. τ. λ.] εἰς τὰ συνεφθαρμένα καὶ ἀφεῖσα κενῶς τὰ συνεφθαρμένα, μένει ἀδιάφθορος καὶ ἀσύγχυτος, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὴν καθαρὸν ἐνδιασώζουσα. καὶ ἐν οἷς γένηται. D. 1. Lectio vulgata mihi probabilior. Τὸ καθ' ἑαυτὴν ἓν διασώζουσα infra etiam legitur p. 61. Διεφθαρμένα exhibet M. 1.

ἀδιάφθορος — καὶ τὸ καθ'] ἀδιάφθορος καὶ ἀσύγχυτος καὶ τὸ καθ'. A. 1. ὡς τὰ ἀσύγχυτα ἀδιάφθορος καὶ ἀσύγχυτος καὶ τὸ καθ'. A. 3. ἀδιάφθ. καὶ ἀσύγχυτος καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐνδιάζουσα καὶ ἐν οἷς. N.

κατὰ τὴν ἑαυτῆς ζωὴν] κατὰ τὴν ἐν αὐτῇ ζωήν. N. Forte, εἰς τὴν ἑαυτῆς ζωὴν, μὴ τρεπομένη. Mox enim de ſole eſt, εἰς φῶς μεταβάλλει.

τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ] αὐτοῦ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. τῇ ἰδίᾳ παρουσίᾳ αὐτοῦ. N. Cono reddidit, *irradiatione ſua*.

 Inde

εἰς φῶς μεταβάλλει, ποιῶν αὐτὸν φωτοειδῆ, καὶ ἑνοῦται τῷ ἀέρι τὸ φῶς, ἀσυγχύτως ἅμα καὶ κεχυμένως· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ, ἑνουμένη τῷ σώματι, μένει παντελῶς ἀσύγχυτος, κατὰ τοῦτο μόνον διαλλάττουσα, ὅτι ὁ μὲν ἥλιος, σῶμα ὢν καὶ τόπῳ περιγραφόμενος, οὐκ ἔστι πανταχοῦ, ἔνθα καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ, ὡς οὐδὲ τὸ πῦρ· μένει γὰρ καὶ αὐτὸ ἐν τοῖς ξύλοις ἢ ἐν τῇ θρυαλλίδι δεδεμένον, ὡς ἐν τόπῳ· ἡ δὲ ψυχὴ, ἀσώματος οὖσα καὶ μὴ περιγραφομένη τόπῳ, ὅλη δι' ὅλου χωρεῖ καὶ τοῦ φωτὸς ἑαυτῆς, καὶ τοῦ σώματος, καὶ οὐκ ἔστι μέρος φωτιζόμενον ὑπ' αὐτῆς, ἐν ᾧ μὴ ὅλη πάρεστιν. οὐ γὰρ κρατεῖται ὑπὸ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Inde aliquis conjicere poſſit, aut τῇ ἀκτινοβολίᾳ αὐτοῦ, aut, τῇ προσβολῇ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ. Forte tamen interpres παρουσίαν magis voluit definire vocabulo *irradiatione.*

καὶ ἑνοῦται τῷ ἀέρι κ. τ. λ.] cum aëre unitum lumen perfuſum, et minime ſibi confuſum profert: ita. Vall.

ἅμα αὐτῷ κεχυμένον] ἅμα καὶ κεχυμένως. Sed in marg. γρ. αὐτῷ κεχυμένον. A. 2. κεχυμένος habet, ſed ex raſura. Antea credo κεχυμένως. D. 1. κεχυμένος. M. 1. *Simulque diffuſim.* Con.

παντελῶς ἀσύγχυτος] πάλιν ἀσύγχυτος. D. 1. πάντως ἀσύγχυτος. A. 1. 3. πάντως πάλιν ἀσύγχυτος. A. 2. παντελῶς abeſt. N. *omninò.* Vall. Paullo poſt τόπον, loco τόπῳ. M. 1. ac deinde: τὸ φῶς αὐτό. A. 3.

μένει γὰρ καὶ αὐτὸ] καὶ abeſt. A. 1. 3. Vall.

ἐν θρυαλλίδι] ἐν τῇ θρυαλλίδι. D. 1. A. 2.

δεδεμένον ὡς ἐν τόπῳ] δεδεγμένον ὡς ἐν τόπῳ. A. 1. *Urens* Vall. Ac ſi legerit δαιόμενον.

ἡ δὲ ψυχὴ] ἡ ψυχὴ δέ. D. 1.

περιγραφομένη τόπῳ] περιγρ. ἐν τόπῳ. D. 1.

ὅλη δι' ὅλου] ὅλη abeſt. A. 1.

χωρεῖ καὶ τοῦ φωτὸς ἑαυτῆς] χωρεῖ μετὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς. D. 1. αὐτῆς habet etiam N. ἑαυτῆς omittit Con. Per totum ſuo lumine corpus procedit atque diffunditur: nec pars ulla. Vall.

φωτιζόμενον ὑπ' αὐτῆς] littera ὑ, in ὑπ', ex raſura primae manus credo. D. 1. φωτ. ἐπ' αὐτῆς. M. 1. Forte voluit ἀπ'.

ἐν ᾧ μὴ ὅλη] ὅλη a man. rec. inſertum. D. 1.

τοῦ σώματος, ἀλλ' αὐτὴ κρατεῖ τὸ σῶμα, οὐδὲ ἐν τῷ σώματί ἐστιν, ὡς ἐν ἀγγείῳ ἢ ἀσκῷ, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ σῶμα ἐν αὐτῇ. μὴ κωλυόμενα γὰρ ὑπὸ τῶν σωμάτων τὰ νοητὰ, ἀλλὰ διὰ παντὸς σώματος χωροῦντα καὶ διαφοιτῶντα 59
καὶ διεξιόντα, οὐχ' οἷά τε ἐστὶν ὑπὸ τόπου σωματικοῦ κατέχεσθαι. νοητὰ γὰρ ὄντα, ἐν νοητοῖς καὶ τόποις ἐστὶν, ἢ γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ἢ ἐν τοῖς ὑπερκειμένοις νοητοῖς. ὡς ἡ ψυχὴ, ποτὲ μὲν ἐν ἑαυτῇ ἐστιν, ὅταν λογίζηται, ποτὲ δὲ, ἐν τῷ νῷ, ὅταν νοῇ. ἐπὰν οὖν ἐν σώματι λέγηται εἶναι, οὐχ' ὡς ἐν τόπῳ τῷ σώματι λέγεται εἶναι, ἀλλ' ὡς ἐν σχέσει, καὶ τῷ παρεῖναι, ὡς λέγεται ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. καὶ γὰρ τῇ σχέσει καὶ τῇ πρός τι ῥοπῇ καὶ διαθέσει, δεδέσθαι φαμὲν ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, ὡς λέγομεν ὑπὸ τῆς ἐρωμένης δεδέσθαι τὸν ἐραστὴν, οὐ σωματικῶς, οὐδὲ τοπικῶς, ἀλλὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἢ ἀσκῷ] ἢ ἐν ἀσκῷ. A. 3.

μὴ κωλυόμενα γὰρ ὑπὸ τῶν σωμάτων] ὑπὸ abeſt. A. 2. Paullo ante, σῶμα ἐν ταύτῃ. N.

ἀλλὰ διὰ παντὸς] ἀλλὰ καὶ διὰ παντός. D. 1. A. 2. Proxima tria participia uno vocabulo *permeantia* reddidit. Con. Procedunt et evagantur et diſcurrunt. Vall.

ὑπὸ τόπου σωματικοῦ] antea, credo, ἀπό. D. 1. ὑπὸ τῶν σωματικῶν κατέχεσθαι. N. τόπου omittit M. 1. Mox, ἐν τοῖς νοητοῖς καὶ τόποις εἰσίν. Idem. Valla: in intelligentiis, ut in locis ſunt. Ac ſi legerit, ὡς ἐν τόποις.

ἢ γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ἢ ἐν τοῖς] αὐτοῖς, loco ἑαυτοῖς. D. 1. A. 2. N. et mox, ὡς ψυχή. N. Loco ἢ γὰρ conjici poſſit ἤγουν. Niſi quis malit repetere ἐστί. Valla: aut enim — aut — ſunt. Ab καὶ τόποις ad ἑαυτοῖς omittit M. 1.

ὑπερκειμένοις] *ſubjectis* Con. Ergo, ὑποκειμένοις. Valla: *excellentibus*.

ὅταν λογίζεται] ὅταν λογίζηται. D. 1. A. 1. 2. 3. ὡς ὅταν λογίζεται et mox νοεῖ. M. 1. ὡς ὅτε λογίζεται. N. et mox, λέγεται. N. M. 1.

νοῇ] intelligit, *alta et ſupramundana contemplando*. Con. Hunc appendicem non agnoſcit Vall.

καὶ τῷ παρεῖναι] καὶ τὸ παρεῖναι. A. 2. Sed tanquam in habitum et praeſentiam ſe exhibendo. Vall. Ab καὶ τῷ ad σχέσει abeſt. N.

κατὰ σχέσιν. ἀμέγεθες γὰρ (τι) ὂν καὶ ἄογκον καὶ ἀμερὲς (ἡ ψυχὴ πρᾶγμα,) τῆς κατὰ μέρος τοπικῆς περιγραφῆς κρεῖττόν ἐστι. τὸ γὰρ μὴ ἔχον μέρος, ποίῳ δύναται τόπῳ περιγράφεσθαι; ὄγκῳ γὰρ τόπος συνυφίσταται. τόπος γάρ ἐστι πέρας τοῦ περιέχοντος, καθ' ὃ περιέχει τὸ περιεχόμενον. εἰ δέ τις λέγοι· οὐκοῦν καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐστὶ καὶ πανταχοῦ ἡ ἐμὴ ψυχὴ, λανθάνει ἑαυτὸν πάλιν τόπον λέγων. καὶ γὰρ τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ὅλως τὸ ἐν τῷδε, τόπος ἐστίν. ἐν τόπῳ δὲ ὅλως οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἐν σχέσει. δέδεικται γὰρ, μὴ δύνασθαι περιληφθῆναι τόπῳ. ὅταν οὖν ἐν σχέσει γένηται τὸ νοητὸν τόπου τινὸς ἢ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀμέγεθες γὰρ ὂν καὶ ἄογκον] ἀμέγεθες γάρ τι καὶ ἄογκον. D. 1. ὂν abest. M. 1.

καὶ ἀμερὲς — κρεῖττόν ἐστι] καὶ ἀμερὲς ἡ ψυχὴ πρᾶγμα, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐν τόπῳ περιγραφῆς κρείττων ἐστι. Sic. Loco κατὰ τὴν, haud dubie voluit, κατὰ μέρος. D. 1. καὶ ἀμερὲς τῆς κατὰ μέρος τοπικῆς περιγραφῆς κρεῖττόν ἐστι. A. 2. 3. N. Sic etiam, sed ἐπιγραφῆς. A. 1. Loco ἀμερὲς, habet ἀμφὲς et in marg. ἀναφές. Deinde περιγραφῆς, loco περιγράφεσθαι. M. 1. Ἀναφὴς probum est vocabulum. Habet id Diog. Laërt. p. 398. Ἡ ψυχὴ πρᾶγμα, Valla non agnoscit, sed τι. Habet enim: melius *quiddam* est in partes circumscriptione locali *defecto*. Ac si legerit, τοῦ εἰς μέρη τοπικῇ περιγραφῇ κατατεμνομένου.

ὄγκῳ γὰρ τόπος συνυφίσταται] absunt. N. Con. Valla haec imperite ita reddidit: tumore nempe locus circumquaque consurgit. Ellebodius optime haec expressit. Οὐ, post τόπος, addit M. 1.

περιέχοντος] Sic ex correct. rec., antea παρέχοντος. D. 1. Praeterea in marg. ὅρος, nimirum τόπου. Hanc definitionem, ut alia plura, ex Nemesio sumsit Jo. Damascenus T. I. p. 149. Ellebodius, sine caussa, ante *continentis*, addiderat *corporis*, quod delevi. *Corporis* fortasse addidit ex Aristot. Phys. IV, 4. Mox, καθὰ, loco καθ' ὅ. M. 1. et, λέγει, loco λέγοι. Idem. Et, καὶ ἐν ῥώμῃ καὶ ἐν ἀλεξανδρείᾳ καὶ πανταχοῦ ἐστιν ἡ ἐμή. N.

πάλιν τόπον] πάλιν abest. M. 1.

ἐν σχέσει γένηται τὸ νοητὸν] τὸ abest. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. ὅταν γοῦν ἐν σχέσει γένηται νοητοῦ. N. Cono reddidit: *intel-*

πράγματος, ἐν τόπῳ ὄντος, καταχρηστικώτερον λέγομεν, ἐκεῖ αὐτὸ εἶναι, διὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν ἐκεῖ, τὸν τόπον ἀντὶ τῆς σχέσεως καὶ τῆς ἐνεργείας λαμβάνοντες. δέον γὰρ λέγειν, ἐκεῖ ἐνεργεῖ, λέγομεν, ἐκεῖ ἐστιν. ἁρμόσειε δ' ἂν οὗτος ὁ λόγος καθαρώτερον καὶ μάλιστα τῇ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἑνώσει τοῦ Θεοῦ λόγου, καθ' ἣν ἑνωθεὶς ἔμεινεν ἀσύγχυτος καὶ ἀπερίληπτος, οὐ κατὰ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον. ἐκείνη μὲν γὰρ, τῶν πεπληθυσμένων οὖσα, δοκεῖ καὶ συμπάσχειν πως δι' οἰκειότητα τῷ σώματι, καὶ κρατεῖν ἔσθ' ὅτε, καὶ κρατεῖσθαι· ὁ δὲ Θεὸς λόγος, οὐδὲν αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῆς περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀλ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

intellectilium aliquod. Ac ſi legerit, τι τῶν νοητῶν. Valla: *intellectile quicquid eſt.* Reliqua hujus loci interpretatio obſcura eſt. Puto tamen, Vallam non legiſſe τόπου τινὸς ἢ πράγματος. Ellebodius τὸ νοητὸν reddidit, *quod intelligentia comprehenditur.* Ego contra puto, per totum hunc locum τὸ νοητὸν eſſe οὐσίαν νοερὰν, *naturam intelligentem*, inprimisque hic intelligi *mentem humanam*, τὸν νοῦν. Ita etiam τὸ νοητὸν explicat Olympiodorus ad Plat. Phaed. cap. 28. p. 333. ubi diſcrimina ψυχῆς et σώματος notantur. Mox, αὐτὸ ἐκεῖ εἶναι N. Deinde idem, αὐτοῦ, τοῦ ἐκεῖ — ἀντὶ σχέσεως.

τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ] τὴν ἐνέργειαν αὐτήν. A. 3. Mox idem: ἀντὶ σχέσεως.

ἀντὶ τῆς σχέσεως] σχέσιν paullo ante Valla reddit *habitum.* Hoc vero loco, *detentionem.* Forte ergo offendit κατασχέσεως, quod tamen alienum eſt.

ἐκεῖ ἐνεργεῖ, λέγομεν] ἐκεῖ ἐνεργεῖ, καὶ λέγομεν. D. 1. ἐκεῖ ἐνεργεῖν, καὶ λέγομεν. A. 2. M. 1.

ἁρμόσειε] Cono incipit libri 2. cap. 12. Inducit, unionem Verbi dei ad humanam naturam ex unione animae noſtrae ad corpus fuiſſe poſſibilem, Porphyrii teſtimonio: ibique confutatur Eunomius haereticus.

ὁ λόγος] ὁ λόγος οὗτος. N. *Haec ratio.* Vall.

ἀσύγχυτος καὶ ἀπερίληπτος] καὶ abeſt. D. 1. A. 2.

οὐ κατὰ τὸν] Malim, οὐ μέντοι κατὰ τὸν, ne diſſoluta ſit oratio. Λόγον, loco τρόπον, habet A. 3. Mox idem πάσχειν, loco συμπάσχειν. Mox deeſt δι', poſt πῶς. M. 1.

οὐδὲν αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας] αὐτὸς omittit. D. 1. Mox, τῆς εἰς τὸ σῶμα. Idem et A. 3.

λοιούμενος, οὐδὲ μετέχων τῆς ἐκείνων ἀσθενείας, μεταδιδοὺς δὲ αὐτοῖς τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, γίνεται σὺν αὐτοῖς ἓν, μένων ἐν, ὧπερ ἦν καὶ πρὸ τῆς ἑνώσεως· καινότερος οὗτος ὁ τρόπος τῆς κράσεως ἢ ἑνώσεως· καὶ κιρνᾶται καὶ μένει παντάπασιν ἄμικτος καὶ ἀσύγχυτος καὶ ἀδιάφθορος καὶ ἀμετάβλητος, οὐ συμπάσχων, ἀλλὰ συμπράττων μόνον, οὐδὲ συνφθειρόμενος καὶ συναλλοιούμενος, ἀλλὰ συναυξάνων μὲν ἐκεῖνα, αὐτὸς δὲ μὴ μειούμενος ὑπ' αὐτῶν, πρὸς τῷ μένειν ἄτρεπτος καὶ ἀσύγχυτος, ἐπειδὴ (καὶ) καθαρῶς πάσης

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῆς ἐκείνων ἀσθενείας] τῆς ἐκείνου ἀσθενείας. A. 2.

μεταδιδοὺς δὲ] ἐναποδιδοὺς δέ. Sed δὲ infertum a man. rec. D. 1. *Suae divinitatis virtutem.* Con. *Suam divinitatem.* Vall. Τῆς αὐτοῦ θεότητος. A. 3.

τῆς ἑαυτοῦ θεότητος γίνεται σὺν αὐτοῖς ἓν μένων, ἐν ὧπερ ἦν] τῆς ἑαυτοῦ θειότητος τὴν δύναμιν, αὐτὸς μένων, ἐν οἷς ἦν. D. 1. Solum mutat hoc, ἐν, μένων ἓν, ὅπερ ἦν. A. 1. 3. Sic et Vall. τῆς ἑαυτοῦ θεότητος. γίνετε οὖν αὐτοῖς ἓν μένων, ὅπερ ἦν. A. 2. τῆς αὐτοῦ θεότητος τὴν δύναμιν, ὁ αὐτὸς μένων ἐν οἷς ἦν καὶ πρὸ τῆς ἑνώσεως. N. Cono videtur legiſſe: θεότητος δύναμιν μένει ὅπερ ἦν.

καινότερος οὗτος ὁ τρόπος] καινότερος ὁ τρόπος οὗτος. D. 1. Solum καὶ addit ante καινότερος. Ox. A καινότερος ad ἑνώσεως omittit Vall.

ἑνώσεως· καὶ κιρνᾶται καὶ] ἑνώσεως κεκίρναται, καί. D. 1. Sic, ſed γὰρ addit ante καί. Con. *Et copulatur et manet.* Vall. τῆς, ante ἑνώσεως, addit A. 3.

οὐ συμπάσχων] καὶ οὐ συμπάσχων. A. 2.

ἀλλὰ συναυξάνων κ. τ. λ.] ἀλλὰ συνάγων (ex correct. συναύξων) μὲν ἐκεῖνα (hic deleta, ita tamen, ut appareant: συμπάσχων ὁμοῦ καὶ συναύξων μετ' ἐκεῖνα.) αὐτὸς δὲ μή. A. 2. συνάγων, loco συναυξάνων, habet etiam D. 1. N. συναύξων exhibet A. 3. *Conjungens.* Con. *Pariter augens.* Vall.

ὑπ' αὐτῶν πρὸς τῷ μένειν] πρὸς abeſt. D. 1. Τὸ, loco τῷ. M. 1. A. 3. ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὸ μεῖναι. A. 2. ὑπ' αὐτῶν μένει. N. πρὸς τῷ μένειν reddidit: *quominus maneat.* Vall.

ἐπειδὴ καὶ καθαρῶς] ἐπειδὴ καθαρός. D. 1. ἐπειδὴ καθαρὸς καὶ πάσης. Con. καὶ abeſt. N. *Quandoquidem prorſus intaminata* (i. e. ratio. Sic enim ſuperius λόγος reddidit.) *omnis expers eſt mutationis.* Vall. Infra p. 62. eodem modo variatur in καθαρῶς et καθαρός.

ἀλλοιώσεως ἀμέτοχός ἐστι. μάρτυς (δὲ) τούτου ἐστὶ Πορφύριος, ὁ κατὰ τοῦ Χριστοῦ κινήσας τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν. ἰσχυραὶ δὲ τῶν ἐχθρῶν αἱ ὑπὲρ ἡμῶν μαρτυρίαι, καὶ μηδεμίαν ἀντιλογίαν ἐπιδεχόμεναι. οὗτος τοίνυν ὁ Πορφύριος ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ (τῷ περὶ) τῶν συμμίκτων ζητημάτων γράφει κατὰ λέξιν οὕτως· οὐκ ἀπογνωστέον οὖν, ἐνδέχεσθαί τινα οὐσίαν παραληφθῆναι εἰς συμπλήρωσιν ἑτέρας οὐσίας,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

μάρτυς τούτου ἐστὶ πορφύριος] μάρτυς δὲ τούτου πορφύριος. D. 1. *Testis est Porphyrius.* Con. *Hujus rei testis Porphyrius est.* Vall.

κατὰ τοῦ χριστοῦ] κατὰ τοῦ δόγματος χριστοῦ. D. 1. Post χριστοῦ expunctum δόγμα τέ. A. 2. *Utcunque* in Christum suam quatiens linguam, *inquiens:* Valida autem. Vall. Adversus Christianum dogma. Con. Idem proximum ὁ πορφύριος omittit.

ἰσχυραὶ δὲ τῶν ἐχθρῶν] τῶν ἐχθρῶν insertum. A. 2. ἰσχυραὶ δέ εἰσιν αἱ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίαι ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν μηδεμίαν ἀντιλογίαν ὦσιν ἐπιδεχόμεναι. N. ἐπιδεχομένων habet A. 3. Καὶ, ante μηδεμίαν, omittit Vall. Ellebodius reddiderat: *Sunt autem gravia inimicorum, a nobis quae sunt testimonia.* Haec, ut corrupta, ita Oxoniensis integritati restituit: *Sunt autem valida inimicorum testimonia, quae nobis perhibentur.* In graeco est: *gravia autem inimicorum pro nobis sunt testimonia.* Correxi ergo: *quae pro nobis sunt.*

λόγῳ τῶν συμμίκτων] λόγῳ τῷ περὶ τῶν συμμίκτων. D. 1. A. 2. Sic, omisso τῶν. N. In secunda, quam commixtarum quaestionum habuit, oratione. Vall. Index libri Porphyrii videtur fuisse, σύμμικτα ζητήματα. Vide Fabric. bibl. Gr. Vol. IV. p. 192. Λόγῳ τῷ περὶ omittit Con. Λόγος est *liber*, quod notum est.

γράφει κατὰ λέξιν] γράφει κατὰ χριστοῦ κατὰ λέξιν. D. 1.

οὖν ἐνδέχεσθαι τινὰ οὐσίαν] οὖν ἐστὶ δέχεσθαι οὐσίαν. D. 1. Mox συμπαραληφθῆναι. N. Cono ita: Non est abnuendum, quin accipere possimus quandam rem, ut non simul in intellectione ejus alia vel alia essentia comprehendatur, quae quidem res in sua propria natura post completam hujus vel illius rationem maneat, cum qua sane non fiat, sed suam naturalem per se servet unitatem. Et, quod majus est, ipsa immutabili manente, sua praesentia mutet ea, quibus se conjunxit, pro sua ope-

καὶ εἶναι μέρος οὐσίας, μένουσαν κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν,
61 μετὰ τὸ συμπληροῦν ἄλλην οὐσίαν, ἕν τε σὺν ἄλλῳ γενομένην, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὴν ἓν διασώζουσαν· καὶ τὸ μεῖζον· αὐτὴν μὲν μὴ τρεπομένην, τρέπουσαν δὲ ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἂν γίγνηται, εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν τῇ παρουσίᾳ. λέγει δὲ ταῦτα περὶ τῆς ἑνώσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἀληθὴς ὁ λόγος, διὰ τὸ ἀσώματον, πολλῷ πλέον ἐπὶ τοῦ Θεοῦ λόγου, τοῦ μᾶλλον ἀσυγκρίτως

VAR. LECT. ET ANIMADV.

operatione. Valla: Non ignorandum (ἀγνοητέον) igitur excipi (forte, ἐκδέχεσθαι. Male.) aliquam eſſentiam, quae ad *ſe* complendam alteram adſumat eſſentiam — unaque (forte, ἅμα τὲ συμπληροῦν) alteram complere eſſentiam *eatenus*, *quatenus* cum alio fuit producta et per ſe unum conſervantem — actionem, quam ipſa praeſens exhibet. Ἀπογνωστέον proprie eſt *deſperandum*. Sed commode reddi poteſt, *abnuendum*. Niſi quis malit conjicere, οὐκ ἄπο γνώμης.

καὶ εἶναι μέρος οὐσίας μένουσαν κατὰ] καὶ εἶναι οὐσίας μέρος, μένουσαν δὲ κατά. D. 1. Sic, ſed μένουσάν τε. A. 2. δὲ, poſt μένουσαν, addit N. Equidem malim, καὶ εἶναι μέρος ἑτέρας οὐσίας.

μετὰ τοῦ συμπληροῦν] τὸ, loco τοῦ. A. 2. D. 1. Forte, καὶ μετὰ τὸ συμπληροῦν.

οὐσίαν ἕν τὲ σὺν ἄλλῳ] οὐσίαν τε σὺν ἄλλῳ. D. 1. οὐσίαν ἕν τε σὺν ἄλλῳ. A. 1. 2. N.

ἐν οἷς ἂν γίγνηται] γίγνεται, loco γίγνηται. D. 1. γίνηται. A. 2. γίνηται, aut, γένηται. A. 1. ἐκεῖνα, τὰ ἐν οἷς ἂν γίγνηται. N.

λέγει δὲ] Cono: *Dicit autem hoc de unione Verbi dei cum anima et corpore*. Vulgatam defendunt, quae mox ſubjiciuntur. Valla: *haec ſane ait de animae corporisque unione*.

εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ψυχῆς] περὶ, loco ἐπί. D. 1. Sic et A. 2. Sed in marg. γρ. ἐπί. Totum ſic: ἑνώσεως τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τοῦ σώματος. εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ψυχῆς. N.

διὰ τὸ ἀσώματον] *quod ſit corporea*. Vall. Immo, *incorporea*.

ἀσυγκρίτου καὶ κατὰ ἀλήθειαν] ἀσυγκρίτως κατὰ ἀλήθειαν. D. 1. A. 3. ἀσυγκρίτως καὶ κατὰ ἀλήθειαν. A. 1. 2. M. 1. N. Qui magis *et incomparabiliter* ſecundum veritatem. Con. ἀσυγχύτως Valla inepte reddidit, *inconcrete*.

καὶ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος ἀσωμάτου. ὅπερ ἄντικρυς ἀποφράττει τὰ στόματα τῶν ἐπιχειρούντων κατηγορεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ ἑνώσεως πρὸς τὸν ἄνθρωπον. τοῦτο γὰρ ἑλλήνων οἱ πολλοὶ γέλωτα ποιοῦνται, φάσκοντες, ἀδύνατον καὶ ἀπίθανον καὶ ἀπρεπὲς εἶναι, συγγενέσθαι θνητῇ φύσει τὸ θεῖον κατὰ κρᾶσιν καὶ ἕνωσιν· ἀλλ' ἡμεῖς τοῖς εὐδοκίμοις αὐτῶν χρησάμενοι μάρτυσιν ἀποδυόμεθα τὴν αἰτίαν. λέγεται δὲ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὅπερ ἄντικρυς] ὅπερ ἀντικρύ. D. 1.

τῆς τοῦ θεοῦ ἑνώσεως] τῆς θείας τοῦ θεοῦ ἑνώσεως. A. 2.

τοῦτο γὰρ ἑλλήνων κ. τ. λ.] τὸ μὲν γὰρ ἐδειλίασεν οἱ πολλοὶ γελοῖον εἶναι τοῦτο ἔφασκον· τὸν δὲ θάνατον καὶ ἀπίθανον· τὴν δὲ ἕνωσιν, ἀπρεπὲς ἡνῶσθαι λέγειν τῇ φύσει τὸ θεῖον (φύσει τὸ θεῖον ex correct. in raſura, a prima, ut videtur, manu.) κατὰ κρᾶσιν καὶ ἕνωσιν. Sic omnia. D. 1. Sic etiam A. 2. Sed, λέγειν γενητῇ φύσει τὸ θεῖον κατὰ κ. τ. λ. N. ita habet: τὸ μὲν γὰρ ἐδειλίασεν οἱ πολλοὶ γελοῖον εἶναι ἔφασκον· τὸν δὲ θάνατον καὶ ἀπίθανον· τὴν δὲ ἕνωσιν καὶ ἀπρεπές. ἡνῶσθαι γὰρ ἐν τῇ φύσει τὸ θεῖον κατὰ κρᾶσιν καὶ ἕνωσιν. In lectione vulgata nemo offendet. Sermo eſt h. l. de ſola incarnatione Chriſti. Reliqua de timore et morte ejus aliquis, ut arbitror, margini adſcripſerat. Accedit, quod paullo poſt verba, τοῖς εὐδοκίμοις αὐτῶν, hoc loco poſtulat ἑλλήνων. Cono ita: Nam quod quidam dicere formidant, id multi ridiculum eſſe ajunt, ſicut enim mortem ejus exiſtere incredibilem, ita unionem quoque indecentem eſſe, generali ſcilicet naturae divinam ſecundum coagmentationem uniri. Sed nos ex ipſis complurium uſi teſtimonio, hanc litem finimus. Valla pauciſſima mutat in lectione vulgata. Habet enim: *At* hoc Graecorum — ridiculum *arbitrati ajunt* impoſſibile, *non* probabile — divinum (τὸ θεῖον. Immo, *deum.*) — *genitura eſſe conjunctum.* (Sic reddidit, συγγενέσθαι.) Πολὺν ſolum mutat, loco πολλοί. M. 1. οἱ, ante πολλοὶ, abeſt. A. 3.

καὶ ἀπίθανον] καὶ ἀνόητον addit A. 3.

ἀποδυόμεθα τὴν αἰτίαν] ἀποδιδόμεθα τὴν αἰτίαν. N. *Cauſam et rationem excutiamus.* Vall. Multo rectius hoc reddidit Ellebodius. Εὐδοκίμοις vero inter Graecos et gentiles inprimis adnumerat Porphyrium.

παρά τισι, καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς Εὐνομιανοῖς, ἡνῶσθαι τὸν Θεὸν λόγον τῷ σώματι, οὐ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἑκατέρου δυνάμεις. οὐ γὰρ εἶναι τὰς οὐσίας, τὰς ἑνωθείσας ἢ κραθείσας, ἀλλὰ τὰς δυνάμεις τοῦ σώματος ταῖς δυνάμεσι ταῖς θείαις συγκεκρᾶσθαι· δυνάμεις δὲ τοῦ σώματος, πάντως δήπου τοῦ ὀργανικοῦ, κατὰ Ἀριστοτέλην λέγουσιν εἶναι τὰς αἰσθήσεις· ταύταις οὖν αἱ θεῖαι δυνάμεις

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς εὐνομιάνοις] παρὰ omittit A. 2. 3. εὐνομιανοῖς habet D. 1. A. 1. 2. Ox. καὶ μάλιστα τοῖς εὐνομιανοῖς. N.

ἀλλὰ κατὰ τὰς ἑκατέρου δυνάμεις] ἀλλὰ κατὰ τὸ τὰς (et in marg. ἐν ἄλλῳ additur.) ἑτέρου δυνάμεις. A. 2. ἑκατέρας, loco ἑκατέρου. N.

οὐ γὰρ εἶναι τὰς οὐσίας κ. τ. λ.] οὐ γὰρ εἶναι δυνατὸν, τὰς οὐσίας τὰς ἑνωθείσας μένειν κραθείσας· ἀλλὰ τὰς τοῦ σώματος τοῦ σώματος· τὰς δὲ τῆς ψυχῆς, ταῖς θείαις συγκεκρᾶσθαι δυνάμεις. πάντως δέ που δυνάμεις κατὰ ἀριστοτέλην κ. τ. λ. D. 1. Ab ἑνωθείσας ita habet A. 2.: ἑνωθείσας (μένειν deletum et additum ἢ) κρανθείσας (in marg. κραθείσας.) ἀλλὰ τὰς (δυνάμεις inſertum.) τοῦ σώματος (in marg. ταῖς δυνάμεσι ταῖς θείαις συγκεκρᾶσθαι δυνάμεις δὲ τοῦ σώματος πάντως δήπου τοῦ ὀργανικοῦ κατὰ ἀριστοτέλην) et in textu deleta: τοῦ σώματος ταῖς δὲ τὴν ψυχὴν ταῖς θείαις συγκεκρᾶσθαι δυνάμεις δὲ τούτων εἰσὶ πάντως δέ που τὰς ἑαυτοῦ κατὰ ἀριστοτέλην. Ergo alius in textu ſcripſit, alius partim delevit, partim alia adſcripſit margini. Hanc corruptionem ex eo credo natam, quod in principio, loco οὐ γὰρ τὰς οὐσίας ἡνῶσθαι ἢ κεκρᾶσθαι, ſcriptum eſt, οὐ γὰρ εἶναι — κραθείσας. Nam iſto modo ſecundum membrum primo fuiſſet ſimile. Loco παντὸς vero ex Codd. recepi πάντως, etſi iſtud quoque ferri poterat utroque τοῦ deleto. Cono ita: Non enim impoſſibile ajunt, ſubſtantias illas unitas manere et eſſe concretas et ſolum animae et corporis virtutes divinis eſſe conjunctas viribus. Senſus autem omnino ſecundum Ariſtotelem virtutes eſſe dicunt. Valla omittit ſolum πάντως δήπου. In reliquis conſentit cum vulgata lectione. ἢ κραθείσας abeſt. M. 1. Ejus loco habet: ἢ συγκραθείσας. A. 3. et mox: πάντως δέ που.

ταύταις οὖν] His ergo ſenſibus. Vall. Mox, συγκίρνασθαι. M. 1.

συγκιρνάμεναι, τὴν ἕνωσιν ἀπειργάσαντο κατ' αὐτούς. οὐδεὶς δὲ ἂν αὐτοῖς, οἶμαι, συγχωρήσειε, τὰς αἰσθήσεις σωματικὰς δυνάμεις ἀποφαινομένοις. διώρισται γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σαφῶς, τίνα μὲν ἴδια σώματος, τίνα δὲ ψυχῆς, τίνα 62
δὲ τοῦ συναμφοτέρου· καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις τοῦ συναμφοτέρου τὰς δι' ὀργάνων αἰσθήσεις ἐτίθεμεν· αὐτὰ δὲ τὰ ὄργανα, τοῦ σώματος ἐλέγομεν εἶναι. βέλτιον οὖν, ὡς προείρηται, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν τῶν ἀσωμάτων ἀσυγχύτως τὴν ἕνωσιν γίνεσθαι τῶν οὐσιῶν, μηδὲν παραβλαπτομένης τῆς θειοτέρας ἐκ τῆς ὑποδεεστέρας· ἀλλὰ ταύτης μόνον ὠφελουμένης ἐκ τῆς θειοτέρας· ἐπείπερ ἡ καθαρῶς ἀσώματος φύσις, χωρεῖ μὲν ἀκωλύτως διὰ πάντων, δι' αὐτῆς δὲ οὐδέν· ὥστε τῷ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὐδεὶς δὲ ἂν αὐτοῖς] δ', loco δέ. D. 1. A. 3. Mox, ἀποφαινομένους. M. 1.

τίνα μὲν ἴδια σώματος] τοῦ, ante σώματος, addit D. 1.

τίνα δὲ ψυχῆς] τῆς, ante ψυχῆς, addit D. 1.

καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις] Cono ita: Certe sensationes esse sensus posuimus, ipsa autem sensoria corporis existere diximus. Melius ergo est, secundum propriam et inconfusaneam incorporeorum naturam, substantialiter fieri unitionem, diviniori in nullo laesa ab inferiori, imo hac solum proficiente ex illa. Natura enim, quae pura est et incorporea. Mox idem, ἡνῶσθαι reddidit, *unitam esse liquet.*

τὰς δι' ὀργάνων κ. τ. λ.] τὰς αἰσθήσεις, τὰ ὄργανα ἐλέγομεν τῶν ἀσωμάτων, ἀσυγχύτως τὴν ἕνωσιν τῶν οὐσιῶν γίνεσθαι, μηδὲν παραβλαπτομένης. Sic, reliquis omissis. N. Proximum ἐτίθεμεν Vall. reddidit, *digerebamus.* Mox idem omittit, ὡς προείρηται. M. 1. ita habet: τὰς αἰσθήσεις ὄργανα ἐτίθεμεν· αὐτὰς δὲ τοῦ σώματος δι' ὀργάνων αἰσθήσεις τὰ ὄργανα ἐλέγομεν εἶναι. A. 3. ταῦτα ὄργανα, loco, τὰ ὄργανα.

ἐλέγομεν εἶναι] λέγομεν εἶναι. D. 1.

τὴν ἕνωσιν γίνεσθαι] τὴν ἕνωσιν γίγνεσθαι. D. 1. A. 1. γίγνεσθαι τῶν οὐσιῶν τὴν ἕνωσιν. A. 3.

ἀλλὰ ταύτης μόνον ὠφελουμένης] μᾶλλον, loco μόνον. D. 1. Mox, ἐπειδήπερ. A. 3.

ἡ καθαρῶς ἀσώματος] ex correct., antea καθαρός. D. 1. Mox: ὥστε τὸ μὲν χωρεῖν — τὸ δὲ μηδὲν δι' αὐτῆς. N. M. 1.

μὲν χωρεῖν αὐτὴν διὰ πάντων, ἡνῶσθαι· τῷ δὲ μηδὲν δι' αὐτῆς, μένειν ἄμικτον καὶ ἀσύγχυτον. οὐκ εὐδοκία τοίνυν ὁ τρόπος τῆς ἑνώσεως, ὥς τισι τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν δοκεῖ, ἀλλ' ἡ φύσις αἰτία. τὸ μὲν γὰρ ἀναλαβεῖν σῶμα, κατ' εὐδοκίαν εἴποι τις ἂν εὐλόγως γεγενῆσθαι· τὸ δὲ ἑνούμενον μὴ συγχυθῆναι, κατὰ τὴν οἰκείαν τοῦ Θεοῦ φύσιν, οὐ κατ' εὐδοκίαν γίνεται. τοὺς γὰρ βαθμοὺς τῶν ψυχῶν καὶ τὰς ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις, ἃς Ὠριγένης εἰσάγει, μηδὲν προσηκούσας ταῖς θείαις γραφαῖς, μηδὲ συνᾳδούσας τοῖς τῶν χριστιανῶν δόγμασι, παραλειπτέον.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἡνῶσθαι· τῷ δὲ] ἡνῶσθαι πᾶσι· τῷ δέ. D. 1. Mox, ὁ τύπος τῆς ἑνώσεως. N.

εὐδοκία] nimirum θεία, *dei voluntas et arbitrium.* Sed Cono ita: Non probandus igitur eſt hic prior unionis modus. Et ἐνδόξων reddidit, *gloriabundis.* Valla: Hujusmodi igitur unionis non benefaciendi voluntas, velut. Ellebodius reddiderat, *lubito.* Id Oxonienſis editor ex ſanctiſſimo et latiniſſimo Hieronymo correxit, *beneplacito.*

τὸ μὲν γὰρ ἀναλαβὸν σῶμα] τὸ μὲν γὰρ ἀναλαβεῖν σῶμα. M. 1. A. 3. D. 1. Ox. N. Con. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν σῶμα. A. 1. 2. *In corpore namque accipiendo.* Vall. In reliquis ad finem capitis convenit cum lectione vulgata.

τὸ δὲ ἑνούμενον κ. τ. λ.] τὸ δὲ ἑνούμενον (μὴ καὶ τὰς καταβάσεις) εἶναι. βέλτιον οὖν, ὡς προείρηται, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν. τοὺς γὰρ βαθμούς. N. μὴ, ante συγχυθῆναι omittit M. 1.

κατὰ τὴν οἰκείαν] in propriam Dei naturam, ſed pro beneplacito aſſumentis, ſuam naturalem operationem exercere. Gradus vero animarum. Et mox: quas Origeniſtae inducunt. Con.

καὶ καταβάσεις] abſunt. A. 1. καὶ τὰς καταβάσεις. D. 1. Omittit, ſed paullo ante habet. N.

μηδὲν προσηκούσας κ. τ. λ.] μηδὲν συνᾳδούσας ταῖς θείαις γραφαῖς, μηδὲ προσηκούσας τοῖς τῶν χριστ. N.

μηδὲ συνᾳδούσας] μὴ συνᾳδούσας. A. 2. Mox, τοῖς χριστιανῶν. D. 1. A. 2.

ΚΕΦ. Δ.

ΠΕΡΙ ΣΩΜΑΤΟΣ.

Πᾶν σῶμα τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστὶ σύγκριμα, καὶ ἐκ τούτων γέγονε· προσεχῶς δὲ τὰ τῶν ἐναίμων ζώων, ἐκ τῶν τεσσάρων χυμῶν, αἵματος, φλέγματος, ξανθῆς τε χολῆς, καὶ μελαίνης· τὰ δὲ τῶν ἀναίμων, ἔκ τε τῶν ἄλλων χυμῶν, καὶ ἐκ τοῦ ἀναλογοῦντος ἐν αὐτοῖς τῷ αἵματι. 63
προσεχῶς δὲ λέγεται, ὅταν ἀμέσως ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τί γίνηται. ὡς εἶναι τῶν μὲν τεσσάρων στοιχείων σύγκριμα, τοὺς τέσσαρας χυμούς· τῶν δὲ χυμῶν, τὰ ὁμοιομερῆ, ἅ ἐστι μόρια τοῦ σώματος. εἰκάζουσι δὲ, τῇ μὲν γῇ, τὴν μέλαιναν χολήν· τῷ δὲ ὕδατι, τὸ φλέγμα· τῷ δὲ ἀέρι,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 4. Index idem. D. 1. A. 1. 3. Etiam ſic, ſed a man. rec. A. 2. Sic, ſed λόγος τρίτος. M. 1. De corpore cap. 4. Vall. Apud Con. incipit libri 3. De elementis cap. 1. De quatuor humoribus, ex quibus animalia et conſtituuntur et nutriuntur, ac duplici partium genere in animalium membris.

αὐτοῖς τῷ αἵματι] αὐτοῖς τοῦ αἵματος. M. 1.

στοιχείων ἐστὶ σύγκριμα] Sic, ſed ex correct. σύγκραμα. D. 1. ἐστὶ στοιχ. σύγκ. A. 3.

προσεχῶς μὲν τὰ] προσεχῶς δὲ τὰ. D. 1. A. 1. 2. M. 1.

ξανθῆς τε χολῆς] τε abeſt. A. 2. ξανθῆς τε καὶ μελαίνης χολῆς. A. 3.

τὰ δὲ τῶν ἀναίμων] ἐναίμων, loco ἀναίμων. D. 1. A. 1.

ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τί γένηται] loco γένηται eſt γίνεται et ex correct. rec. γίνηται. D. 1. γίνηται. A. 1. ἐγείρεται. A. 2. γίνεται, ſupraſcripto η. A. 3. Cono ita: προσεχῶς μὲν λέγεται, τουτέστιν, ἀμέσως ἐξ αὐτῶν. Ὅθεν γίνεται.

χυμῶν τὰ ὁμοιομερῆ] poſt χυμῶν addit: τῶν τεσσάρων στοιχείων. D. 1. Conſimilia membra, quae ſunt corporis particulae. Con. Poſt σώματος in verſione addidit Ellebodius, *onerata ſint.* Pro eo editor Oxonienſis habet, *conflata ſint.* In Graeco nihil eſt ejusmodi.

τῷ δὲ ὕδατι] τῷ ὕδατι δέ. A. 2. Paullo aliter habet Jo. p. 179. C.

τῷ δὲ ἀέρι τὸ αἷμα] πνεῦμα, loco αἷμα. A. 2. Mox, ἢ στερεόν τι ἐστι. Con.

τὸ αἷμα· τῷ δὲ πυρὶ, τὴν ξανθὴν χολήν. πᾶν δὲ σύγκριμα στοιχείων ἢ στερεόν ἐστιν, ἢ ὑγρὸν, ἢ πνεῦμα. Ἀριστοτέλης δὲ προσεχῶς ἐξ αἵματος μόνου βούλεται γινεσθαι τὰ σώματα τῶν ζώων. ἐκ τούτου γὰρ καὶ τρέφεσθαι προσεχῶς καὶ αὐξάνεσθαι πάντα τὰ τοῦ ζώου μόρια· καὶ τὸ σπέρμα δὲ τὴν γένεσιν ἐξ αἵματος ἔχειν. ἀλλ' ἐπείπερ ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οὐκ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τά τε σκληρότατα ὀστέα καὶ τὴν ἁπαλωτάτην σάρκα τε καὶ πιμελὴν γίνεσθαι· ἤρεσεν Ἱπποκράτει πρώτῳ, τὰ σώματα τῶν ζώων ἐκ τῶν τεσσάρων χυμῶν συμπήγνυσθαι προσεχῶς· ἵν' ἐκ μὲν τῶν γεωδεστέρων καὶ παχυμερεστέρων τὰ στερεώτερα γίνωνται, ἐκ δὲ τῶν μαλακωτέρων τὰ μαλακά. εὑρίσκονται

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἢ ὑγρὸν, ἢ πνεῦμα] litterae πνευ. ex correct. rec. D. 1. Aut *spiritalis* eſt. Vall.

τρέφεσθαι προσεχῶς καὶ αὐξάνεσθαι] τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι. D. 1. τρέφεται et mox αὔξεται. Deinde tamen ἔχειν habet A. 1. Αὔξεσθαι, loco αὐξάνεσθαι. A. 3. Paullo ante μόνου omittit Con.

ἐξ αἵματος ἔχειν. ἀλλ' ἐπείπερ] ἐξ αἵματος ἔχει μὲν, ἀλλ' ἐπειδήπερ. A. 2. ἀλλ' ἐπειδήπερ habet etiam A. 1. ἐξ αἵματος τὴν γένεσιν ἔχειν. A. 3. Idem mox, οὐδ' ἐδόκει.

ἁπαλωτάτην σάρκα καὶ] ἁπαλοτάτην σάρκα τε καί. D. 1. ἁπαλωτάτην σάρκα τε καί. A. 1. 2. 3. Mox γίγνεσθαι. A. 1.

ἱπποκράτη] ἱπποκράτει. A. 1. 2. 3. Similis varietas reperitur in vocabulo Κυαξάρης in Cyropaedia Xenoph. Vide Zeunium ad I, 6, 9. Mox, πρῶτον. A. 2. Male. Cono: Hippocratem praeferimus. Valla: *Jure* placuit Hippocrati, ex humoribus etc.

τεσσάρων χυμῶν κ. τ. λ.] τεσσάρων στοιχείων ἢ μᾶλλον χυμῶν πήγνυσθαι. M. 1.

συμπήγνυσθαι κ. τ. λ.] primo coagulari, ex terreſtribus vero et παχυμέροις (ſic) ſolidiora proxime generari. Con. Συμπήγνυσθαι reddidit, *excitari atque conformari.* Vall.

ἵν' ἐκ μὲν τῶν] ἵνα καὶ, loco ἵνα. A. 3. ἵνα, loco ἵν'. D. 1. Hic in marg. a rec. notatur inepta etymologia vocis αἵματος, quae ad initium capitis referenda eſt: αἷμα, παρὰ τὸ ἄναιμα εἶναι ἢ παρὰ τὸ αἴθω, αἴσω, αἷμα. (Haee ſup-

δὲ πολλάκις οἱ τέσσαρες ἐν τῷ αἵματι χυμοὶ, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν ταῖς φλεβοτομίαις, ποτὲ μὲν τοῦ ὀῤῥώδους φλέγματος πλεονάζοντος ἐν αὐτῷ, ποτὲ δὲ τῆς μελαίνης ἢ ξανθῆς χολῆς· ὅθεν δοκοῦσί πως (ἐν τούτῳ) ἀλλήλοις συμφωνεῖν οἱ ἄνδρες. ἔστι δὲ τῶν ἐν τοῖς ζώοις μερῶν, τὰ μὲν ὁμοιομερῆ, τὰ δὲ ἀνομοιομερῆ· (οἷον) ὁμοιομερῆ μὲν, ἐγκέφαλος, μήνιγγες, νεῦρον, μυελὸς, ὀστέον, ὀδοὺς, χόνδρος, ἀδένες, σύνδεσμοι, ὑμένες, ἶνες, τρίχες, ὄνυχες, σάρκες, φλέβες, 64
ἀρτηρίαι, πόροι, πιμελὴ, δέρμα, καὶ τὰ οἱονεὶ στοιχεῖα

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ſupplenda ex Etymolog. magno in αἷμα.) ἢ ἅμμα καὶ δεσμὸς καὶ πρᾶγμα δυναστεῦον. Paullo poſt γίνονται, loco γίνωνται. A. 2.

ἐν τῷ αἵματι χυμοὶ] σώματι, loco αἵματι. A. 1. Sic et Valla, apud quem tamen deeſt οἱ τέσσαρες.

ὀῤῥώδους] ὀρώδους. D. 1. A. 1. 2. Sic in ſimilibus vocabulis in aliis etiam Codicibus inveni. Valla: aliquando *exhorreſcente et tumente* corpore ex redundante phlegmate. Mire ergo corruptus videtur fuiſſe iſtius Codex in vocabulo ὀῤῥώδους. Duo vocabula videtur ante oculos habuiſſe ὀῤῥωδεῖν et οἰδεῖν. M. 1. exhibet ῥοώδους. Ῥοώδης, *fluxus*. vid. Arrian. Indica pag. 337. Euſeb. Praepar. Evang. p. 301. C.

δοκοῦσί πως ἀλλήλοις συμφωνεῖν οἱ ἄνδρες] δοκοῦσι πῶς ἐν τούτῳ ἀλλήλοις συμφωνεῖν οἱ ἰατροί. D. 1. δοκοῦσι πως ἐν τούτῳ ἀλλήλοις συμφωνεῖν ἄνδρες ἰατροί. A. 2. δοκοῦσιν, omiſſo πῶς. A. 3. οἱ ἄνδρες h. l. ſunt Ariſtoteles et Hippocrates. Valla reddidit *homines*. Cono ita: Quare jam nominati viri concordare quodammodo ſibi invicem videntur. Ἐν τούτῳ nec Cono, nec Valla habet.

οἷον ὁμοιομερῆ] οἷον abeſt. D. 1. A. 2. 3. Ab τὰ δὲ ἀνομοιομερῆ inepte reddidit Con. Similium quidem partium, ut cerebrum. Vall. Ergo οἷον per *ut* expreſſit.

μήνυγκες] μήνιγγες. D. 1. A. 1. μήνυγγες. A. 2. μίνιγγες. A. 3. Menignes. Vall.

μυελὸς, ὀστέον] μυελὸς καὶ ὀστέον. A. 2. μυελὸς καὶ ὀστέων. Sic. D. 1. Mox ἀδένες reddidit *lumbi*. Vall.

ὄνυχες] Hoc poſt τρίχες, non poſt ἀδένες, habet D. 1. A. 1. 2. 3. Vall. Mox loco πόροι Cono habet *tophus*, id eſt, πῶρος.

προσεχῆ τούτων, αἷμα, καθὸ αἷμα καθαρὸν, φλέγμα, χολὴ μέλαινα καὶ ξανθή. ὁ γὰρ τένων σύνθετός ἐστιν ἔκ τε συνδέσμων καὶ νευρωδῶν ἰνῶν· ἀνομοιομερῆ δὲ, κεφαλὴ, θώραξ, χεῖρες, πόδες, καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ ἀνθρώπου. οὐ γὰρ εἰς κεφαλὴν διαιρεῖται ἡ κεφαλὴ, ὥσπερ τὸ νεῦρον εἰς νεῦρον, καὶ ἡ φλὲψ εἰς φλέβα, καὶ ἡ σὰρξ εἰς σάρκα· πᾶν δὲ ἀνομοιομερὲς ἐξ ὁμοιομερῶν συνέστηκεν, ὡς ἡ κεφαλὴ, ἐκ νεύρων καὶ σαρκῶν καὶ ὀστέων καὶ τῶν τοιούτων· καλοῦσι δὲ ταῦτα καὶ ὀργανικά. ὅρος δὲ ὁμοιομερῶν οὗτος· ὧν τὰ μόρια τῷ,τε ὅλῳ καὶ ἀλλήλοις ἐστὶν ὅμοια· τὸ δὲ ὅμοιον νῦν ἀντὶ τοῦ ταὐτὸν δεῖ λαμβάνειν. οὐ πᾶν δὲ ζῶον πάντα τὰ μόρια τοῦ σώματος κέκτηται· ἀλλ' ἔστιν ἔνια κολοβά· τὰ μὲν γάρ ἐστιν ἄποδα, ὡς ἰχθύες καὶ ὄφεις· τὰ δὲ ἀκέφαλα, ὡς καρκίνοι καὶ κάραβοι καὶ τῶν νηκτῶν ἔνια· ἐν γὰρ τῷ στήθει τὰ αἰσθητήρια ἔχουσι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν κεφαλήν· τὰ δὲ πνεύμονος ἐστέρηται, ὅσα μὴ ἀναπνεῖ τὸν ἀέρα· τὰ δὲ κύστιν οὐκ ἔχει, ὡς ὄρνιθες καὶ πάντα τὰ μὴ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τούτων, αἷμα, καθ' αἷμα καθαρὸν, φλέγμα] καθὸ, loco καθ'. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Τούτων, φλέγμα, αἷμα καθαρὸν ac deinceps continuo χολή. Ox. Praeterea D 1. a man. rec. in marg. αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περὶ καρδίαν ἐστὶ νόημα, φησὶν ἐμπεδοκλῆς. Valla: elementa: *ſicut* pariter ſanguis purus, phlegma. Ergo loco αἷμα καθὸ, aliud quid videtur legiſſe, veluti οἷον, ὁμοίως.

χολὴ μέλαινα καὶ ξανθή] χολὴ ἢ μέλαινα ἢ ξανθή. M. 1.

ἔκ τε συνδέσμων] ἔκ τε συνδέσμου. A. 2. Ox. ἔκ τε τοῦ συνδέσμου καὶ τῶν νευρ. A. 3.

ἴνων] ἰνῶν. D. 1. A. 1. 2. *Inibus.* Vall. *Umbis.* Con.

καὶ τὰ ἄλλα μέλη] καὶ τἄλλα μέρη. Sed τἄλλα ex correct., antea τᾶλλα. D. 1.

ἐξ ὁμοιομερῶν συνέστηκεν] ἐξ ἀνομοιομερῶν συνέστηκεν. D. 1. Valla graece ita: ἀνομοιόμερον ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν.

δεῖ λαμβάνειν] δεῖ λαβεῖν. A. 3.

ὡς ἰχθύες] ὡς ἰχθῦς. A. 2.

κάραβοι — στήθει] κάραβοι (γενητῶν. Sic. Sed linea transverſa deletum.) ἔνια γὰρ ἐν γὰρ τῷ στήθει. Sic. D. 1. Mox idem κύστιν, et ex correct. κῦστιν. Paullo ante, poſt ἐστέρηται, addit: *ceu ante retulimus.* Con.

οὐροῦντα· τὰ δὲ ὀστρακόδερμα τῶν πλείστων ἀμοιρεῖ μελῶν· ἐν ὀλίγοις γὰρ αὐτοῖς τὸ εἶναι ζώοις ὑπάρχει· δοκεῖ δέ τινα, καί τοι ἔχοντα, μὴ ἔχειν· ὡς ἔλαφοι δοκοῦσι μὴ ἔχειν τὴν ξανθὴν χολὴν, ἐπειδήπερ ἐν τοῖς ἐντέροις ἔχουσιν αὐτὴν διεσπαρμένην καὶ ἀφανῆ· ὁ δὲ ἄνθρωπος, καὶ πάντα, καὶ τέλεια, καὶ, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐνδέχοιτο καλῶς, ἔχει πάντα. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν θέσιν τῶν μορίων, πολλὴ ἡ διαφορὰ τοῖς ζώοις. τὰ μὲν γὰρ ἔχει τοὺς μαστοὺς ἐν τῷ στήθει· τὰ δὲ, ἐν τῇ κοιλίᾳ· τὰ δὲ, ὑπὸ τοὺς μηρούς· καὶ τὰ μὲν δύο, τὰ δὲ τέσσαρας, τὰ δὲ πλείους. σχεδὸν γὰρ συνεμέτρησεν ἡ φύσις τῷ τῶν γεννωμένων ἀριθμῷ τὸ πλῆθος τῶν μαστῶν. εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἐκλέγειν ταῦτα βούλοιτο, τὴν περὶ ζώων ἱστορίαν Ἀριστοτέλους ἀναγινωσκέτω.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὸ εἶναι ζώοις] τὸ εἶναι ζῶον. M. 1.

καί τοι ἔχοντα] καί τι ἔχοντα. D. 1. Ab καίτοι ad δοκοῦσι abſunt. M. 1.

πάντα, καὶ τέλεια] πάντα τὰ τέλεια. A. 3.

ἄλλως ἐνδέχοιτο — πάντα] ἄλλως καλῶς ἐνεδέχετο ἔχειν πάντα. D. 1. τὰ, ante πάντα, addit A. 3.

καὶ κατὰ τὴν θέσιν] καὶ abeſt. Ox. Vall. Paullo ante loco οὕτω, conjici poſſit ἔτι.

πολλὴ ἡ διαφορὰ] πολλή ἐστιν ἡ διαφορά. A. 2. Sic, omiſſo ἡ. D. 1. ἡ ſolum abeſt. A. 3.

τὰ μὲν γὰρ ἔχει] τινὰ μὲν ἔχει. D. 1.

ὑπὸ τοὺς μηροὺς] *inter crura.* Vall.

τὰ μὲν β, τὰ δὲ δ.] τὰ μὲν δύο, τὰ δὲ τέσσαρας. A. 1. 2. Sic, ſed ſigma in τέσσαρας ex corr. rec. D. 1.

τῷ τῶν γεννωμένων] τῷ τῶν γενομένων. A. 3. Sic ex corr., antea γενομένων. D. 1. Mox, deeſt τὸ, ante πλῆθος. M. 1. et deinde μαστῶν, ſed ſupraſcripto θ. A. 1.

εἰ δέ τις] εἰ δή τις. A. 3.

ταῦτα βούλοιτο] ταῦτα βούλεται. D. 1. Paullo ante diſplicet ἐκλέγειν. Sed nec συλλέγειν, nec καταλέγειν ſatis mihi probatur. Nexus videtur poſtulare γινώσκειν, μανθάνειν, ſeu, γνῶναι, μαθεῖν. Con. habet, *noſſe.* Vall. *dignoſcere.* Pagina 162. in ſententia fere ſimili eſt ἀναλέγεσθαι.

οὐ γὰρ τῆς προκειμένης γραφῆς ἀκριβοῦν ἐστι ταῦτα· ἀλλ' οἷον ὑπογραφάς τινας καὶ τύπους ἐκτίθεσθαι. μετέλθωμεν οὖν ἐπὶ τὸν περὶ τῶν στοιχείων λόγον, ἐξ ἀκολουθίας ἐπιζητούμενον.

ΚΕΦ. Ε.

ΠΕΡΙ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

Τὸ στοιχεῖον τὸ κοσμικὸν, ἔστι μέρος ἐλάχιστον τοῦ συγκρίματος τῶν σωμάτων· εἰσὶ δὲ στοιχεῖα τέσσαρα, γῆ, ὕδωρ, ἀὴρ, πῦρ, συντεταγμένα κατὰ τὴν εἰρημένην τάξιν, ἀπὸ τῶν κάτωθεν ἐπὶ τὰ ἄνω, σώματα καὶ αὐτὰ ὄντα πρῶτά τε καὶ ἁπλᾶ, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα σώματα. καὶ γὰρ πᾶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

προκειμένης γραφῆς κ. τ. λ.] προκειμένης πνευματικῆς γραφῆς ἀκριβοῦν τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ἀλλ'. D. 1. Ἀκριβοῦν omittit Con. Valla ita: non enim *propoſito noſtro* haec rimanda conveniunt, ſed ut in *ſubſcriptionum figuram* aliquos annotemus locos. Ὑπογραφὴ non eſt *ſubſcriptio*, ſed *adumbratio rei*. Synonymum eſt τύπος, *effigies*, *informatio rei*. Plato p. 432. opponit ὑπογραφὴν et τελεωτάτην ἀπεργασίαν. Nec aliena eſt ab hoc loco definitio Stoicorum apud Diog. Laërt. p. 259. ὑπογραφὴ δέ ἐστι λόγος τυπωδῶς εἰςάγων εἰς τὰ πράγματα.

μετέλθωμεν] Con. incipit libri 3. cap. 2. De numero quatuor elementorum et eorum qualitatibus, ſecundum quas ad ſe invicem habitudinem et unionem obtinent.

ἐπὶ τὸν τῶν στοιχείων] περὶ, poſt τὸν, addit D. 1. Non habet Con. Vall.

Cap. 5. Index idem eſt. D. 1. A. 1. 3. Etiam, a man. rec. A. 2. Λόγος δ. loco κεφ. ε. M. 1. De elementis. cap. 5. Vall.

εἰσὶ δὲ στοιχεῖα δ.] εἰσὶ δὲ στοιχεῖα τέσσαρα. D. 1. A. 2. Sic, ſed τὰ, poſt δὲ, addit A. 1.

ἄνω σώματα κ. τ. λ.] ἄνω, σώματα καὶ αὐτὰ ὄντα πρῶτα. D. 1. ἄνω σώματα, καὶ αὐτὰ ὄντα πρῶτα. A. 1. 2. 3. Superna *corpora: quae* et ipſa utique prima ac ſimplicia ſunt, utpote quae caeteris *praeſunt* corporibus. Vall. Mox, *ut alia corpora*, omiſſo πρός. Con.

στοιχεῖον ὁμογενές ἐστι τοῖς, ὧν ἐστι στοιχεῖον. ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ οὐχ ὁμογενὴς τοῖς ἐξ αὐτῆς· τὸ δὲ στοιχεῖον πάντως ὁμογενές. ἀλλ', ὅτι μὲν γῆ καὶ ὕδωρ, ἀήρ τε καὶ πῦρ ἐστι τὰ στοιχεῖα, δῆλον. καὶ γὰρ ἐν τούτοις ἄκραι αἱ ποιότητες δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ φαίνονται· οὐ μὴν τῶν αἰσθητῶν τι τούτων στοιχείων ἄκρατον καὶ ἀνεπίμικτόν ἐστιν ἑτέρου στοιχείου· νενόθευται γὰρ ἠρέμα πως ἅπαντα ταῦτα, καὶ μετείληφεν ἀλλήλων μᾶλλον καὶ ἧττον· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ 66
μίξει κατάδηλός ἐστιν ἡ φύσις αὐτῶν. ἕκαστον δὲ τῶν στοιχείων κατὰ συζυγίαν δύο ποιότητας ἔχει τὰς εἰδοποιούσας αὐτό. ἔστι γὰρ ἡ μὲν γῆ ξηρὰ καὶ ψυχρά· τὸ δὲ ὕδωρ, ψυχρὸν καὶ ὑγρόν· ὁ δὲ ἀήρ, ὑγρὸς καὶ θερμὸς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν· τὸ δὲ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρόν. οὐ μὴν αἱ ποιότητες καθ' ἑαυτὰς εἶναι δύνανται στοιχεῖα. οὐ γὰρ ἐκ ποιοτήτων ἀσωμάτων οἷόν τε συστῆναι σώματα, ἀλλ' οὐδὲ τἄλλα σώματα, μὴ ἄκραν ἔχοντα καὶ κατ' ἐνέργειαν τὴν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὧν ἐστι στοιχεῖον] ὧν ἐστὶ στοιχείων. A. 1. Mox, ἡ δὲ ἀρχή. Con. et mox, τοῖς οὖσι, loco τοῖς ἐξ αὐτῆς. Idem. οὐχ, ante ὁμογενὴς, abeſt. M. 1. Ceterum, quomodo ἀρχὴ et στοιχεῖον differant, docet Plutarch. de placit. philoſoph. I. 2.

τὸ δὲ στοιχεῖον] Con. addit: cum compoſitis ex ipſo.

ἐστι τὰ στοιχεῖα] ſolum στοιχεῖον habet A. 2.

δυνάμει καὶ κ. τ. λ.] δυνάμεις καὶ ἐνεργεῖα. Sic, et ſupra a recent. vulgatum. A. 2.

αἰσθητῶν τι τούτων] τι abeſt. D. 1. M. 1.

ἠρέμα] ἠρέμα. D. 1. A. 3. Mox, πῶς πάντα ταῦτα. D. 1. πῶς ταῦτα πάντα. A. 2.

ἐν τῇ μίξει] γῇ, ante μίξει, addit M. 1.

καὶ μετείληφε] et ſe invicem transmutant. Vall. Videtur ergo μεταβάλλειν cum μεταλαμβάνειν confuſum fuiſſe.

ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μίξει] ἀλλὰ abeſt. A. 2. καὶ omittit Vall.

κατὰ συζυγίαν δύο ποιότητας] δύο abeſt. D. 1.

γῆ ξηρὰ] v. Jo. p. 179. C.

συστῆναι σώματα] συστῆναι σῶμα. A. 2. 3. Con. συνεστάναι σῶμα. M. 1. Mox, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἄλλα. A. 1. 2. 3. Mox Con. habet ἔχειν, loco ἔχοντα, omiſſis εἶναι στοιχεῖα. M. 1. ἄκρα exhibet, et τὴν, ante ποιότητα, omittit.

ποιότητα, δυνατὸν εἶναι στοιχεῖα. ἦν γὰρ ἂν ἄπειρα τὰ στοιχεῖα, πάντων τῶν ὄντων τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ποιότητα κεκτημένων, καὶ οὐ δυναμένων διακριθῆναι, ποῖα ποίων ἐστὶ στοιχεῖα. ἀνάγκη τοίνυν εἶναι τὸ στοιχεῖον καὶ σῶμα, καὶ ἁπλοῦν σῶμα, καὶ κατ' ἐνέργειαν ἔχον ἄκρας τὰς ποιότητας, λέγω δὲ, θερμότητα, ψυχρότητα, ὑγρότητα καὶ ξηρότητα. αὗται γὰρ μόναι τῶν ποιοτήτων ὅλην δι' ὅλου μεταβάλλουσι τὴν οὐσίαν· τῶν δὲ ἄλλων ποιοτήτων οὐδὲ μία τοῦτο δρᾷ. οὔτε γὰρ τὸ λευκὸν, πλησιάζον σώματι λευκαίνει αὐτὸ διόλου, ὡς τὸ θερμὸν θερμαίνει καὶ τὸ ψυχρὸν ψύχει, οὔτε δὲ τῶν ἄλλων οὐδέν. ἐναντία δὲ ἀλλήλοις ἐστὶ τὰ στοιχεῖα, τὰ κατὰ τὰς δύο ποιότητας ἐναντία, ὡς τὸ ὕδωρ τῷ πυρὶ, ψυχρὸν ὂν καὶ ὑγρὸν, θερμῷ ὄντι καὶ ξηρῷ· καὶ ἡ γῆ τῷ ἀέρι, ψυχρὰ οὖσα καὶ ξηρὰ, τῷ θερμῷ καὶ ὑγρῷ. ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐναντία συνάπτεσθαι ἀλλήλοις οὐκ ἠδύνατο, μὴ μέσου

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἦν γὰρ ἂν ἄπειρα ad ποίων στοιχεῖά ἐστι] Haec a man. rec. leguntur in marg. cum aliqua varietate, quam hic notavi. D. 1. Sic ſtatim hic deeſt ἄν. D. 1. Ab ἦν ad proximum στοιχεῖα omittit M. 1.

πάντων τῶν ὄντων κ. τ. λ.] Con. ita: Elementa vero ſecundum magis et minus qualitatem poſſidentia, non facile dijudicari queunt, quorumnam ſint elementa.

ποίων στοιχεῖά ἐστιν] ποίων ἐστὶ στοιχεῖα. D. 1. A. 1. 2. 3. Sed hic habet etiam διακρῖναι, loco διακριθῆναι.

τοίνυν τὸ στοιχεῖον εἶναι] εἶναι, ante τὸ habet D. 1. A. 1. 2. Mox ἔχοι, loco ἔχον. M. 1.

λέγω δὲ θερμότητα] δὴ, loco δέ. A. 2. Mox καὶ, ante ψυχρότητα omittunt D. 1. A. 1. 2. 3. Etiam ante ξηρότητα. D. 1. A. 2. 3. Mox, ὅλον δι' ὅλου. M. 1.

πλησιάζον σώματι] πλησ. τῷ σώματι. A. 1. πλησιάζον τὸ λευκὸν σώματι. A. 3.

οὔτε τῶν ἄλλων οὐδὲν] οὔτε δὲ τῶν ἄλλων οὐδέν. D. 1. A. 2. Mox, ἀλλήλοις εἰσὶ στοιχεῖα. D. 1.

στοιχεῖα τὰ κατὰ τὰς β.] τὰ abeſt. A. 2. Et, δύο loco β. D. 1. A. 1. 2. Mox, ποιότητας τὰς ἐναντίας. A. 2. ποιότητας ἐναντίας. M. 1. Omiſſo τὰ, habet κατὰ τὰς ἐναντίας δύο ποιότητας. Con. Valla vulgatum habet. Tamen non expreſſit τά.

οὐκ ἠδύνατο] οὐκ ἐδύνατο. A. 1. 2. *Recuſarunt.* Vall.

τινὸς δεσμοῦ τεταγμένου, τοῦ συνδέοντος αὐτὰ, ἔταξεν ὁ 67
δημιουργὸς ἐν μέσῳ μὲν τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀέρος, ἐναντίων ὄντων, τὸ ὕδωρ, δοὺς αὐτῷ δύο ποιότητας, ψυχρότητα καὶ ὑγρότητα, καθ' ἃς ἠδύνατο τοῖς ἄκροις συναπτόμενον συνδεῖν αὐτά. τῷ μὲν γὰρ ψυχρῷ συνοικειοῦται τῇ γῇ· τῷ δὲ ὑγρῷ συνάπτεται τῷ ἀέρι. πάλιν μέσον τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πυρὸς, ἐναντίων ὄντων καὶ αὐτῶν, ἔταξε τὸν ἀέρα, τῇ μὲν ὑγρᾷ ποιότητι οἰκειούμενον τῷ ὕδατι, τῇ δὲ θέρμῃ τῷ πυρί· καὶ οὕτω τὰ ἐναντία συνῆψεν ἀλλήλοις διὰ μέσων τινῶν, τῶν συνδεόντων καὶ ἑαυτὰ καὶ σὰ συνδούμενα. ὁ γὰρ τοιοῦτος δεσμὸς ἄριστός ἐστιν. ἕκαστον οὖν αὐτῶν κατὰ μὲν τὴν ἑτέραν ποιότητα συνῆψε τῷ πρὸ αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν, τῷ μετ' αὐτό· οἷον τὸ ὕδωρ ψυχρόν ἐστι καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐν μέσῳ ad συναπτόμενον] abſunt. M. 1.

καθ' ἃς ἠδύνατο] καθ' ἃς ἐδύνατο. A. 1. 2.

συνδεῖν αὐτὰ] *devinciri.* Vall. Mox idem omittit συνοικειοῦται. A. 3. ita: συνδεῖν. αὐτὰ μὲν γὰρ ψυχρῷ.

ἐναντίων ὄντων καὶ αὐτῶν ἔταξε] ἐναντίων καὶ ὄντων ἔταξε. Ox. Fecit extremorum ſibi invicem repugnantium vinculum. Vall. Ὄντων καὶ αὐτῶν omittit Con.

τῇ μὲν ὑγρᾷ ποιότητι οἰκειούμενον τῷ ὕδατι] Ita a man. rec. in margine. Sed in textu: τοῦτο τῇ μὲν γὰρ ὑγρᾷ κ. τ. λ. A. 2. Et, ὑγρότητι, loco ὑγρᾷ ποιότητι. A. 1. Vall.

διὰ μέσων] διὰ μέσον. M. 1. Forte voluit διὰ μέσου. Mox, καὶ αὐτά. A. 3.

καὶ τὰ συνδούμενα] καὶ συνδεομένων. Con. Quae et ſe cum aliis vincirent et quibus alia vincirentur. Vall. Nemeſius hic Platonem imitatus eſt in Timaeo pag. 478. δεσμῶν δ' ὁ κάλλιστος, ὃς ἂν αὐτὸν καὶ τὰ ξυνδούμενα ὅτι μάλιστα ἓν ποιῇ.

κατὰ μὲν τὴν ἑτέραν ποιότητα συνῆψε τῷ πρὸ αὐτοῦ] κατὰ μὲν τὴν καθ' ἕτερα ποιότητα συνῆψεν, ἀὴρ ὑγρὸς καὶ θερμὸς ἄριστος τῷ πυρὶ καὶ ὕδατι. ἄριστον οὖν αὐτῶν ἐστὶ, τὸ καθ' ἑκατέραν ποιότητα συνάψαν τῷ πρὸ αὐτοῦ. D. 1. Loco συνῆψε habet συνάπτεται. Con. Sed συνάψαντα. M. 1.

συνῆψε τῷ πρὸ αὐτοῦ] συνάψαν τὸ πρὸ αὐτοῦ. A. 1. συνῆψε et ſupra ῆπται, id eſt, συνῆπται. A. 2.

κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν τῷ μετ' αὐτὸ] κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τῷ μετ' αὐτόν. D. 1.

ὑγρόν· ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸ ψυχρὸν τῇ γῇ συνάπτεται, οὔσῃ πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄνοδον· κατὰ δὲ τὸ ὑγρὸν, τῷ ἀέρι, ὄντι μετ᾽ αὐτό. ὁμοίως καὶ ὁ ἀὴρ κατὰ μὲν τὸ ὑγρὸν συνάπτεται τῷ ὕδατι, πρὸ αὐτοῦ ὄντι· κατὰ δὲ τὸ θερμὸν, τῷ πυρὶ, ὄντι μετ᾽ αὐτόν. καὶ τὸ πῦρ δὲ κατὰ μὲν τὴν θερμότητα συνάπτεται τῷ ἀέρι, πρὸ αὐτοῦ ὄντι· κατὰ δὲ τὴν ξηρότητα τῇ γῇ κατ᾽ ἐπίκλασιν καὶ ἐπιστροφὴν τὴν πρὸς τὸ ἄκρον· οὕτω δὲ καὶ ἡ γῆ κατὰ μὲν τὸ ψυχρὸν τῷ ὕδατι· κατὰ δὲ τὸ ξηρὸν τῷ πυρὶ κατ᾽ ἐπίκλασιν. ἵνα
68 γὰρ μὴ μόνον τὴν πρὸς τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω κάθοδόν τε καὶ ἄνοδον τὴν σχέσιν ἔχῃ τὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὁμοίως καὶ ὁ ἀὴρ κατὰ μὲν κ. τ. λ.] ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀὴρ — πυρὶ μετ᾽ αὐτὸ (ν additum a rec. ut ſit αὐτὸν) ὄντι. A. 2.

πυρὶ ὄντι μετ᾽ αὐτὸ] πυρὶ μετ᾽ αὐτὸν (ν in raſura, ſed a prima man. credo) ὄντι. D. 1. πυρὶ μετ᾽ αὐτὸ ὄντι. A. 1. πυρὶ μετ᾽ αὐτὸν ὄντι. A. 3.

ὁμοίως καὶ ὁ ἀὴρ ad πυρὶ ὄντι μετ᾽ αὐτὸ] abſunt. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. Con. Vall. Bis idem erat in Ant.

καὶ τὸ πῦρ δὲ κατὰ μὲν τὴν] μὲν abeſt. D. 1. Mox συνάπτεται Valla reddidit, *conciliatur*, i. e. οἰκειοῦται. Paullo poſt τὴν γῆν, loco τῇ γῇ. A. 2.

πρὸς τὸ ἄκρον] πρὸς τῷ ἄκρῳ. A. 1. Paullo poſt: πρὸς τὸ ἄνω καὶ κάτω. A. 3.

κατ᾽ ἐπίκλασιν] Valla addit, *copulatur*. Mox idem: ἵνα γὰρ μὴ μόνον reddidit, *ſi quidem non ſolum*. Deinde idem: *ſuperna et inferna*, i. e. τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω. Ἐπίκλωσιν et hic, et paullo poſt, loco ἐπίκλασιν. A. 3.

σχέσιν ἔχῃ] σχέσειν ἔχει. D. 1. A. 3. M. 1. σχέσιν ἔχοι. A. 2. Ellebodius interpres τὴν σχέσιν non expreſſit. Cono ita habet: Nam ut (*non*, addendum) modo juxta deſcenſum et aſcenſum ad ſuperiora et inferiora, ſed etiam ſecundum circularem, habitudinem poſſideant elementa ad invicem, quodammodo extrema inflexit, ignem dico et terram. Ergo ita: ἵνα γὰρ μὴ μόνον κατὰ τὴν πρὸς — ἄνοδον τὴν σχέσιν — ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κατὰ κύκλον, aut, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κυκλικήν. Sed ita deeſt ſubſtantivum. Conone ergo duce ita arbitror: μόνον κατὰ τὴν — ἄνοδον τὴν σχέσιν — ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν (intellige, σχέσιν) κατὰ κύκλον. Nam κατὰ κύκλον ſine errore potuit reddere *circularem*. Sanus etiam foret totus

κύκλον, ἐπέκαμψέ πως καὶ ἐπέστρεψε τὰ ἄκρα πρὸς ἄλληλα· λέγω δὲ, τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν· καὶ γὰρ τὸ πῦρ ἀποβαλὸν τὴν θερμότητα μόνην, γίνεται γῆ· τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν κεραυνῶν· καταφερόμενον γὰρ τὸ πῦρ καὶ ψυχόμενον ἐκ τῆς ὑπεροπτήσεως ἀπολιθοῦται. διὸ πᾶς κεραυνὸς μετὰ λίθου καὶ θείου φέρεται· ἔστι δὲ τὸ θεῖον, ὥσπερ πῦρ ἀπεψυγμένον, οὐκ ἔτι θερμὸν κατ' ἐνέργειαν, ἀλλὰ δυνάμει, ξηρὸν δὲ, καὶ ἐνεργείᾳ. μόνα δὲ τὰ στοιχεῖα κατ' ἐνέργειαν ἔχει τὰς ποιότητας· τὰ δὲ ἄλλα πάντα, δυνά-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

tus locus, ſi modo vocabula, κάθοδόν τε καὶ ἄνοδον τὴν, tollerentur. Etenim ἄνοδος et κάθοδος per ſe intelligitur ex ἄνω et κάτω, σχέσιν autem hoc modo non haberet duplicem ante ſe articulum τήν. Valla omittit primum τὴν, ante πρὸς τὸ ἄνω, deinde etiam τὴν σχέσιν, et iterum τὴν ante κατὰ κύκλον, ac poſtremo, λέγω δὲ ad καὶ τὴν γῆν. Vocabula autem ἐπέκαμψε — πρὸς ἄλληλα paſſive reddidit ſic: *aliquo modo inflexa et converſa ſunt extrema et inter ſe invicem.*

ἀλλὰ καὶ τὴν] καὶ τὴν abeſt. M. 1. A. 3. Mox, ἐπέκαμψέ τε καί. A. 3.

καὶ ἐπέστρεψε] καὶ ἐπέτρεψε. D. 1.

ἄκρα πρὸς ἄλληλα] ἄκρα, καὶ πρὸς ἄλληλα. A. 1.

τὸ πῦρ ἀποβαλὸν] τὸ πῦρ ἀποβάλλον. D. 1.

τοῦτο δὲ δῆλον] δὲ abeſt. D. 1.

ἐκ τῆς ὑπεροπτήσεως] ἐκ τῆς ὀπτήσεως. D. 1. *Ex delapſu.* Vall. Ac ſi legerit, καταπτώσεως.

θείου φέρεται] θείου ἀφέρεται. Sic. A. 3.

πῦρ ἀνεψυχμένον] πῦρ ἀπεψυχμένον. D. 1. A. 2. 3. Ox. Utrumque in uſu eſt, notatque *refrigerare.* Sed ἀποψύχειν eſt etiam *mori.* M. 1. habet, ἀνεψηγμένου. Mox, οὐκέτι δὲ θερμόν. A. 2. 3. Paullo ante ὥςπερ omittit Con.

ξηρὸν δὲ καὶ ἐνεργείᾳ] τὸ δὲ ξηρὸν καὶ ἐνεργείᾳ. A. 1. 3. τὸ ξηρὸν δὲ (ἔχει additum a man. rec.) καὶ κατ' ἐνέργειαν. A. 2. τὸ ξηρὸν, καὶ ἐνεργείᾳ. Sed comma et accentus in vocibus καὶ et ἐνεργείᾳ a man. rec. D. 1. καὶ ξηρὸν ἐνεργείᾳ. Con. *Verum actu adhuc ſiccum.* Vall.

πάντα δυνάμει ἐὰν μὴ] ante ἐὰν in marg. a man. rec. ita: ἐὰν γὰρ μὴ πλησιάσῃ στοιχείῳ, οὐ μεταλαμβάνει τῆς οἱασοῦν ποιότητος. A. 2. Sed hanc credo eſſe explicationem.

μει, ἐὰν μὴ πλησιάσῃ στοιχείῳ. ἵνα δὲ μηδέποτε ἐπιλείπῃ μήτε τὰ στοιχεῖα, μήτε τὰ ἐξ αὐτῶν συγκρίματα, σοφῶς ὁ δημιουργὸς ἐτεχνάσατο, ὥςτε τὰ στοιχεῖα καὶ εἰς ἄλληλα μεταβάλλεσθαι, καὶ εἰς τὰ συγκρίματα, καὶ πάλιν τὰ συγκρίματα εἰς τὰ στοιχεῖα ἀναλύεσθαι. καὶ οὕτως ἐξ ἀλληλογονίας διαρκοῦς συνιστάμενα σώζεται διαπαντός. γῆ μὲν γὰρ πηλωθεῖσα γίνεται ὕδωρ· ὕδωρ δὲ πυκνωθὲν καὶ πηλωθὲν γίνεται γῆ· θερμανθὲν δὲ καὶ ἐξατμισθὲν γίνεται ἀήρ· ἀὴρ δὲ συναχθεὶς μὲν καὶ πυκνωθεὶς γίνεται ὕδωρ·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐπιλίπῃ] ἐπιλείπῃ. D. 1. A. 3. ἐπιλίπῃ, ſed punctis notatum. A. 2. *Deficiant.* Con. Vall. ποτε μηδὲ habet, loco μηδέποτε. M. 1. Mox συγκρίμενα, loco συγκρίματα. A. 3.

καὶ εἰς ἄλληλά τε] τε abeſt. D. 1. A. 1. 3. καὶ et τε omittit A. 2.

καὶ εἰς τὰ συγκρίματα] et in concreta *ex ipſis.* Con. Idem continuo: ac rurſus haec in illa reſolverentur. Valla: et concreta porro ipſa reſolverentur ac dilaberentur in ſua principia.

εἰς τὰ στοιχεῖα ἀναλύεσθαι] poſt στοιχεῖα addit: ἐν ἑαυτοῖς εἰς αὐτά. D. 1.

διαρκοῦς συνιστάμενα σώζεται] διαρκοῦς δι' ἑαυτῶν διανιστάμενα σώζεται. D. 1. διαρκῶς habet A. 3. Ex mutua inter ſe ſufficientia vel ſucceſſione ſalva ſemper conſervarentur. Con. Atque ita ex alterna generatione perdurando conſiſtentia univerſa conſervantur. Vall.

πηλωθεῖσα] πιληθεῖσα. D. 1. A. 1. 3. M. 1. Ant. in marg. Etiam A. 2. ſed hic ex correct. antea fuerat πηληθεῖσα. Πιλόω et πιλέω, quod mox occurrit, idem eſt, quod πυκνόω. Hoc loco ergo probo πηλωθεῖσα, a πηλὸς, πηλόω, *in lutum converto.* Con. *luteſcens.* Valla: Terra quidem diſſoluta et liquefacta fit aqua: aqua vero concreta atque congelata fit terra.

πυκνωθὲν καὶ πιληθὲν] Sed haec ſynonyma ſunt. Ergo iterum legendum πηλωθέν. Cono: *lutea effecta.*

θερμανθὲν δὲ καὶ κ. τ. λ.] θερμανθὲν δὲ καὶ πιληθὲν καὶ ἐξατμισθέν. D. 1. ἐξατμίζουσα et in marg. a man. rec. ἐξατμίζον, loco ἐξατμισθέν. A. 2. θερμαθέν. A. 3.

συναχθεὶς μὲν] μὲν abeſt. A. 3. Mox omittit etiam: ξηρανθεὶς — μεταβάλλεται.

ξηρανθεὶς δὲ, εἰς πῦρ μεταβάλλεται· οὕτω δὲ καὶ τὸ πῦρ,
σβεσθὲν μὲν καὶ ἀποβαλὸν τὴν ξηρότητα, ἐξαεροῦται. ἔστι
γὰρ ἀὴρ, σβέσις πυρὸς καὶ ἀτμὶς ὕδατος θερμανθέντος.
ἐξ ἀμφοτέρων οὖν δῆλον, ὡς ἐκ θερμότητος ἡ γένεσις αὐτῷ·
καὶ γὰρ θερμανθὲν τὸ ὕδωρ, καὶ σβεσθὲν τὸ πῦρ, ἀὴρ
γίνεται. ἔστιν οὖν κατὰ μὲν τὴν οἰκείαν φύσιν θερμός· ψύ-
χεται δὲ τῇ γειτνιάσει τῇ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν· ὡς 69
τὰ μὲν κάτω μέρη αὐτοῦ, τὰ πρὸς τῇ γῇ, ψυχρὰ εἶναι·
τὰ δὲ ἄνω, καὶ πρὸς τῷ πυρὶ, θερμά. συμβαίνει δὲ τοῦτο
διὰ τὸ μαλακὸν καὶ εὐπαθὲς τοῦ ἀέρος· ταχέως γὰρ ἐξί-
σταται τῆς οἰκείας φύσεως καὶ μεταβάλλεται. Ἀριστοτέ-
λης δὲ δύο γένη εἶναι τοῦ ἀέρος φησί· τὸ μὲν ἀτμῶδες,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὕτω δὲ καὶ τὸ πῦρ σβεσθὲν μὲν καὶ] omittit Con.

καὶ ἀποβαλὸν] καὶ ἀποβαλὼν, ſed ſupra o. D. 1. καὶ ἀποβάλλον. A. 2.

ἐξαιροῦται] ἐξαεροῦται. M. 1. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. Iſtud eſt vitium, quod vel ex verſione Ellebodii diſcitur.

ἔστι γὰρ ἀὴρ σβέσις] ἔστι γὰρ (ἀὴρ inſertum a rec.) σβέσις (antea σβέσει, ſed a prima man. corr.). D. 1. δὲ, loco γάρ. M. 1. Mox, ἀτμὸς, loco ἀτμίς. D. 1. et A. 3. Idem mox rurſus habet θερμαθέντος, et poſtea, θερμαθέν.

ἐξ ἀμφοτέρων — γένεσις αὐτῷ] ex utroque igitur aër gignitur. Vall.

ἡ γένεσις αὐτῷ] ἡ γέννησις αὐτῷ. D. 1. ἡ ἕνωσις αὐτῶν. M. 1.

ἀὴρ γίνεται — οἰκείαν] ἀὴρ γίνονται. ἔστι γοῦν κατὰ μὲν τὴν οἰκείαν. D. 1. Mox vitioſe θερμὶς, loco θερμός. Ox.

ἔστι μὲν οὖν κατὰ τὴν] μὲν, ante οὖν, omittunt, et poſt κατὰ ponunt. A. 1. 2. 3. οὖν abeſt. M. 1.

θερμός· ψύχεται] θερμόν· ψύχεται. A. 1. 2.

τῇ πρὸς τὸ ὕδωρ γειτνιάσει — γῆν. ὡς τὰ μὲν] τῇ γειτνιάσει τῇ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν. ὡς τὰ μέν. A. 1. 3. D. 1. Sic et A. 2. ſed πρὸς τῇ γῇ· τῇ a principio abeſt. M. 1. Cono accedit Codicibus A. 1. D. 1.

τὰ δὲ ἄνω] τὰ δὲ πρὸς τὰ ἄνω. M. 1.

καὶ πρὸς τὸ πῦρ θερμὰ] καὶ πρὸς τῷ πυρὶ θερμά. A. 1. 3. D. 1.

συμβαίνει δὲ] γὰρ, loco δέ. A. 3. Mox idem εὐπειθὲς, loco εὐπαθές.

δύο φύσεις εἶναι τοῦ ἀέρος φησὶ] δύο γένη τοῦ ἀέρος εἶναί φησι. D. 1. A. 1. 2. 3. Γένη probari poteſt, etſi mox ſit, διττὴν φύσιν. *Genera.* Con. Vall.

τὸ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως τοῦ ὕδατος· τὸ δὲ καπνῶδες, τὸ ἐκ τῆς σβέσεως τοῦ πυρός· καὶ τὸ μὲν καπνῶδες, θερμὸν εἶναι· τὸ δὲ ἀτμῶδες, ἔνθα μὲν τίκτεται, θερμὸν καὶ αὐτὸ, προϊὸν δὲ κατὰ μέρος ψύχεσθαι, καὶ προκόπτον ἐξυδατοῦσθαι. ἵνα δὲ καὶ ἄλλα τινὰ δοκοῦντα εἶναι ἄτοπα ἐκδιαφύγῃ, καὶ πρὸς τούτοις, τὸ τὰ ὑψηλότερα καὶ πολὺ τῆς γῆς ἀφεστῶτα ψυχρότερα φαίνεσθαι, διττὴν ὑπέθετο τὴν φύσιν αὐτοῦ. πάντα δὲ τὰ σώματα τὴν γένεσιν ἐκ τῆς συνόδου τῶν τεσσάρων τούτων στοιχείων ἔχει, τά τε τῶν φυτῶν καὶ τὰ τῶν ζώων· τῆς φύσεως τὰ καθαρώτατα τῶν στοιχείων εἰς τὴν γένεσιν τούτων τῶν σωμάτων ἑλκούσης. καλεῖ δὲ ταῦτα τὰ σώματα Ἀριστοτέλης φυσικά· οὐ κατὰ σωρείαν συντιθεμένων αὐτῶν, ἀλλ' ὅλων δι' ὅλου εἰς ἕνωσιν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὸ ἐκ τῆς σβέσεως --- καπνῶδες] omittit. Vall.

σβέσεως τοῦ πυρὸς] ὕδατος, loco πυρὸς, ſed a primo ſuprafcriptum πυρός. D. 1.

καὶ τὸ μὲν καπνῶδες] μὲν abeſt. A. 2. Paullo poſt προκόπτον omittit Con. *Sibi ſuccedens*, id reddidit Vall.

δοκοῦντα εἶναι ἄτοπα ἐκδιαφύγῃ] ἄτοπα δοκοῦντα ἐκδιαφύγῃ. A. 1. Solum διαφύγῃ, loco ἐκδιαφύγῃ mutat D. 1. M. 1. A. 3.

καὶ πρὸς τούτοις κ. τ. λ.] Sublimia calida et multum dejecta terraeque remiſſa frigidiora videri voluit: itaque et duplicem ipſius naturam fecit. Vall.

πάντα δὲ τὰ σώματα] Apud Con. incipit libri 3. cap. 3. Quomodo ad ſe uniantur elementa in corpore, ſecundum Ariſtotelem: et de proprietate elementorum atque habitudine, ſecundum Platonem.

τεσσάρων τούτων στοιχείων] τούτων abeſt. A. 3.

φυτῶν καὶ τῶν ζώων] τὰ, ante τῶν, addit D. 1. A. 1. Proxima corrupta ſunt apud Con. Sed Valla conſentit cum Graeco. Solum καθαρώτατα reddidit, *defecatiſſima et purgatiſſima*.

εἰς τὴν γένεσιν] εἰς τὴν γέννησιν. D. 1.

ταῦτα τὰ σώματα] τὰ abeſt. Ox. Mox ει. in σωρείαν ex correct. rec. D. 1.

ὅλων δι' ὅλου κ. τ. λ.] ὅλον δι' ὅλου εἰς ἄλληλα χωρούντων, καὶ ἀπὸ τῆς συνόδου ἑαυτῶν εἰς ἑαυτὰ ποιούντων τὸ σῶμα. οὕτω γὰρ ἥνωνται, ὡς. D. 1. In hac lectione mihi diſplicet,

ἀνακιρναμένων, καὶ ἕν τι καὶ ἄλλο παρ' αὐτὰ ποιούντων τὸ σῶμα· οὕτω γὰρ ἥνωται, ὡς μὴ οἷόν τε εἶναι διακρίναι αὐτά· μηδὲ ἰδίᾳ μὲν θεάσασθαι τὴν γῆν, ἰδίᾳ δὲ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ πῦρ, τῷ ἕν τι καὶ ἄλλο παρὰ ταῦτα ἐκ τῆς συνόδου τῶν τεσσάρων γεγενῆσθαι, ὡς ἐπὶ τῆς τετραφαρμάκου. καὶ γὰρ ἐκεῖ ἄλλο ἡ τετραφάρμακος παρὰ τὰ ἐξ ὧν σύγκειται, οὐχ ὁμοίως μέντοι. οὐ γὰρ κατὰ παράθεσιν τὴν τῶν λεπτομερεστάτων, ὡς ἐν τῇ τετραφαρμάκῳ, τὰ στοιχεῖα ποιεῖ τὰ σώματα· ἀλλὰ κατὰ μεταβολὴν καὶ ἑνότητα. πάλιν δὲ εἰς τὰ στοιχεῖα ἀναλύεται τὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

cet, quod omiſſa ſunt, ἕν τι καὶ ἄλλο παρ' αὐτὰ, quae tamen mox repetuntur. Καὶ ἄλλο παρ' αὐτὰ omittit etiam Con. Παρ' αὐτὰ, id eſt, τὰ στοιχεῖα. Valla: Sed totis per *tota* ad unionem remixtis et unum aliquod *ſecum* corpus efficientibus.

καὶ ἄλλο παρ' αὐτὰ] ἑαυτὰ, loco αὐτά. A. 1. ἑαυτὸ habet A. 3. Mox, γὰρ ἥνωνται. A. 3. et, διακρῖναι. Idem. διακρῖναι ex correct., antea vulgatum. D. 1. εἶναι abeſt. M. 1.

μηδὲ ἰδίᾳ] μήτε ἰδίᾳ. A. 2.

καὶ τὸ πῦρ τῷ ἕν τι καὶ ἄλλο] loco τῷ, habet καὶ τό. D. 1. Τὸ, loco τῷ. A. 2. Omiſſo τῷ, habet ἕν τι ἄλλο καί τι παρά. M. 1. Mox, τῶν τεσσάρων, loco τῶν δ. D. 1. A. 1. Et ignem per ſe unum aliquod. At queas haec, ut ex ipſorum quatuor copula genitum: quod ita propemodum efficiunt elementa, ut in tetrapharmaco accidit. Vall.

ἐξ ὧν σύγκειται] ab his quae compinguntur atque commiſcentur. Vall. Mox μέν τι, loco μέντοι. M. 1.

κατὰ παράθεσιν] Atqui nec τετραφάρμακος fit κατὰ παράθεσιν, ſed κατὰ σύγχυσιν. Ita Philo p. 738. A. κατὰ δὲ σύγχυσιν, ὡς ἡ παρὰ ἰατροῖς τετραφάρμακος. Attamen Con. et Vall. habent etiam *per appoſitionem*. Et ſuperius etiam pag. 56. Nemeſius dixit, vinum et aquam miſceri κατὰ παράθεσιν.

λεπτομερεστάτων] λεπτομερεστέρων. D. 1. Ita Graece exhibet Con. *Minutiſſimarum.* Vall.

στοιχεῖα ποιεῖ τὰ σώματα] ποιεῖται, loco ποιεῖ. D. 1. A. 3.

σώματα φθειρόμενα· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ διαμένει διηνεκῶς τὰ πάντα, καὶ διαρκεῖ πρὸς τὴν τῶν ὄντων γένεσιν, μήτε πλεονάζοντα ποτὲ, μήτε μειούμενα· ὅθεν καὶ τὴν ἄλλου γένεσιν, ἄλλου φθορὰν εἶναί φησι, καὶ τὴν ἄλλου φθορὰν, ἄλλου γένεσιν, οὐ μόνον κατὰ τὴν ψυχὴν, ὡς προείρηται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Πλάτωνι δὲ δοκεῖ, τὰ μὲν τρία στοιχεῖα μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, τὴν δὲ γῆν ἀμετάβλητον μένειν. ἀπεικάζων γὰρ ἑκάστῳ στοιχείῳ τὰ στερεώματα τῶν εὐθυγράμμων σχημάτων· τῇ μὲν γῇ, τὸ κυβικὸν σχῆμα· ἐπειδὴ ἀκινητότατον τῶν λοιπῶν ἐστιν· ὕδατι δὲ, τῶν λοιπῶν τὸ δυσκινητότατον τὸ εἰκοσάεδρον· τὸ δὲ εὐκινητότατον, τὸ πυραμοειδὲς, τῷ πυρί· τὸ δὲ ὀκτάεδρον, τῷ ἀέρι· ὅπερ ἐστὶν εὐκινητότερον μὲν ὕδατος, δυσκινητότερον δὲ πυρός· ἐκ τούτων τῶν σχημάτων ποιεῖται τὴν ἀπόδειξιν τοῦ τὰ μὲν τρία εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὰ σώματα· καὶ τούτῳ] poſt σώματα addunt φθειρόμενα. D. 1. A. 1. 2. Habet hoc ante τὰ σώματα. A. 3. *Cum corrumpuntur.* Con. *corrupta.* Vall.

καὶ ἀρκεῖ] καὶ διαρκεῖ. D. 1. A. 2. 3. M. 1.

μήτε πλεονάζοντα] inter μή et τε eſt raſura fere trium litterarum. Forte ποτε hic deletum, quod mox legitur. D. 1.

εἶναί φασι] εἶναί φησι. D. 1. φησὶ probandum et ad Ariſtotelem videtur referendum. Sic et Cono. Valla reddidit, *conſtat.*

μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα] ἄλλα, loco ἄλληλα. M. 1. Paullo ante: ἀλλὰ κατὰ τὸ σῶμα. Πλάτων. A. 3.

τὰ στερεώματα τῶν εὐθυγράμμων σχημ. τῇ μὲν] τὰ σχήματα τῶν εὐθυγράμμων, τῇ μέν. Litterae εὐθὺ in raſura ſcriptae a man. rec. D. 1. εὐθυγραμμῶν ſolum mutat A. 2. τῶν omittit M. 1. Loca Platonis ſunt in Timaeo pag. 487. Eadem refert Diog. Laërt. pag. 124. 125. Cono: *figuram rectilineam.* Valla: *rectilinearum figurarum ſoliditates.*

ἐστὶ τῶν λοιπῶν] τῶν λοιπῶν ἐστιν. A. 2. 3. D. 1.

τὸ εἰκοσάεδρον, τὸ δὲ εὐκινητότατον] a man. rec. in marg. addita. D. 1. *Icoſedra.* Con. Icoſaëdron. Vall.

τοῦ τὰ μὲν τρία] antea, τοῦ μὲν τὰ τρία, ſed litteris α. β. γ. ad ſua loca revocantur. D. 1. Mox, ἄλλα, loco ἄλληλα. M. 1. et, μεταβάλλειν. D. 1. A. 2. 3

τὴν δὲ γῆν τοῦτο μὴ πάσχειν. τὰ μὲν γὰρ τρία, τήν τε
πυραμίδα καὶ τὸ ὀκτάεδρον καὶ τὸ εἰκοσάεδρον ἐκ σκαληνῶν
τριγώνων συνίστασθαι· τὸν δὲ κύβον, ἐξ ἰσοπλεύρων τρι-
γώνων. ὅσα τοίνυν ἐκ τῶν σκαληνῶν συνέστη τριγώνων, ταῦτα
δύνασθαι διαλυόμενα καὶ πάλιν συνιόντα εἰς ἄλληλα μετα-
βάλλειν· μήτε δὲ τὸν κύβον διαλυθέντα εἴς τι τῶν ἄλλων 71
τριῶν σχημάτων δύνασθαι μεταβάλλειν. ἐξ ἰσοπλεύρων
γὰρ τριγώνων συνέστηκεν, ἐξ ὧν οὐδὲν τῶν ἄλλων τριῶν
συστῆναι δύναται· μήτ᾽ αὖ τι τῶν τριῶν σχημάτων εἰς κύ-
βον. ἀνάγκη οὖν, καὶ τὰ εἰδοποιηθέντα σώματα κατὰ τὰ
εἴδη ταῦτα οὕτως ἔχειν πρὸς ἄλληλα, ὡς ἐκεῖνα εἶχεν.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὴν δὲ γῆν — πάσχειν] terram ſolam immobilem permanere. Vall.

τήν τε πυραμίδα] τε abeſt. A. 1.

σκαληνῶν] σκαλινῶν. D. 1. A. 1. M. 1. Et ſic mox. Sed τῶν omittit. D. 1. Σκαλίνων, et mox, ἐκ σκαλίνων. A. 2.

τὸν δὲ κύβον] τὸ δὲ κυβικόν. D. 1.

τριγώνων συνέστη] συνέστη τριγώνων. A. 1. 2. 3. Sic et D. 1. Sed in hoc antea fuerat συνέστηκε. Nunc ſyllaba κε raſura ſublata. Mox, ταῦτα δύναται. A. 1. 2. D. 1. Sic, et mox, διαλυόμενος. A. 3. Deinde ἄλλα, loco ἄλληλα. M. 1.

μεταβάλλεσθαι. οὐ μὴν καὶ τὸν κύβον — τῶν ἄλλων] μεταβάλλεσθαι. μήτε δὲ τὸν κῦβον (antea κύβον) διαλυθέντα ἐστὶ τῶν ἄλλων. D. 1. μεταβάλλεσθαι. μήτε δὲ κῦβον διαλυθέντα εἴς τι τῶν ἄλλων. A. 1. μεταβάλλειν. μήτε δὲ τὸν κῦβον διαλυθέντα εἴς τι τῶν ἄλλων. A. 2. μεταβάλλεσθαι· μήτε δὲ κύβου διαλυθέντος εἴς τι τῶν ἄλλων. A. 3. *Neque* cubus. Vall. Ad hoc μήτε, mox refertur alterum μήτε. Μήν τε, loco μὴν καί. M. 1.

συνέστηκεν] συνέθηκεν. Ox. Mox, poſt ἐξ ὧν, omittit οὐδέν. A. 3.

μήτ᾽ αὖ τι τῶν τριῶν σχημάτων] μήτ᾽ αὖ τῶν τριῶν τι σωμάτων. D. 1. μήτ᾽ αὖ τι τῶν τριῶν σχημάτων. A. 1. μήτ᾽ αὐτῶν τριῶν τι σχημάτων. A. 2. μήτ᾽ αὐτῶν τῶν τριῶν σχημάτων. M. 1. Mox κῦβον ex correct., antea κύβον. D. 1. κῦβον. A. 1.

τὰ εἰδοποιηθέντα σώματα κατὰ τὰ εἴδη ταῦτα] καὶ, loco κατά. A. 2. Neceſſe eſt igitur et ſpeciem efficientia

οὐ μὴν ἀπαθὴς ἔμεινεν ἡ γῆ, ἀλλὰ διαιρεῖται ὑπὸ τῶν λεπτομερεστέρων σωμάτων ἀναστοιχειουμένη μὲν, οὐ μὴν καὶ μεταβαλλομένη, εἰς τὰ διαιροῦντα αὐτήν. πάλιν γὰρ συνιοῦσα εἰς ἑαυτὴν ἀποκαθίσταται, ὅπερ φαίνεται ἐν τῷ ὕδατι. ἐὰν γὰρ εἰς ὕδωρ γῆν ὀλίγην βαλὼν ταράξῃς, διαλύεται εἰς ὕδωρ ἡ γῆ· ἐὰν δὲ παύσῃ ταράττων, στάσιν λαβόντος τοῦ ὕδατος, ὑφιζάνει· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ πάσης τῆς γῆς δεῖ νοεῖν· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο μεταβολὴ, ἀλλὰ διάκρισις τῶν μεμιγμένων. λέγει δὲ ὁ Πλάτων καὶ ὑπὸ τῆς ὀξύτητος τοῦ πυρὸς λύεσθαι τὴν γῆν· ἡ δὲ λυθεῖσα φέρεται ἐν αὐτῷ ἢ ἐν ἀέρος ὄγκῳ, δηλονότι, ὅταν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

(ergo εἰδοποιοῦντα) corpora et has ſpecies (ergo καὶ, loca κατά.) ita inter ſe invicem habere, ut illa habuerunt. Vall.

ὡς ἐκεῖνα εἶχεν] ὡς ἐκεῖνα ἔχει. D. 1. *Habebant.* Con.

οὐ μὲν ἀπαθὴς] οὐ μὴν ἀπαθής. D. 1. οὐ μὴ ἀπαθής. A. 1. 2. *Veruntamen non.* Vall. Ἀπαθὴς reddidit Con. *a transmutatione immunis.* Mox idem Graece exhibet, ἀπὸ λεπτομερεστέρας. Pro eo habet: ὑπὸ τῶν λεπτομερεστάτων. A. 3.

οὐ μὴν καὶ μεταβαλλομένη] καὶ abeſt. D. 1.

ἀποκαθίσταται] *reſidet.* Vall. Male.

ἐὰν γὰρ εἰς ὕδωρ] γὰρ abeſt. A. 2. Mox μεταβαλὼν, loco βαλών. A. 1. *Si projeceris.* Vall. Quae continuo adduntur, idem inepte reddidit.

λαβόντος στάσιν] στᾶσιν λαβόντος. D. 1. στάσιν λαβόντος. A. 1. 2. 3. Mox ταράσσων, ac deinde, ὑφιζάνῃ. A. 3. et, ὑφιζάνει τοῦ ὕδατος, ſed ῦ et ει in ὑφιζάνει ex correct. rec. Prima vero manus litteris α. β. notavit, τοῦ ὕδατος ante ὑφιζάνει legendum eſſe. D. 1.

λέγει δὲ ὁ πλάτων] λέγει δὲ καὶ ὁ πλάτων. A. 2. Apud Platonem in Timaeo p. 487. eſt: γῆ μὲν ξυντυγχάνουσα πυρὶ, διαλυθεῖσά τε ὑπὸ τῆς ὀξύτητος αὐτοῦ φέροιτ' ἂν, εἴτ' ἐν αὐτῷ πυρὶ λυθεῖσα, εἴτ' ἐν ἀέρος, εἴτ' ἐν ὕδατος ὄγκῳ τύχοι.

ἐν αὐτῷ ἢ ἐν ἀέρος ὄγκῳ] Cono: in eum, vel in aëris tumorem, *vel in aquam.* Mox idem: cum ab aëre aut ab aqua diſſolvitur. Aſſerit autem ſecundum alium modum. Ὄγκον Valla reddidit *convexum*, et proximum δηλονότι omiſit.

ὁ ἀὴρ αὐτὴν διαλύσῃ, ἢ ἐν ὕδατι, ὅταν ὑφ' ὕδατος λυθῇ.
λέγει δὲ κατ' ἄλλον τρόπον διαιρῶν, ἕκαστον τῶν στοιχείων
τρεῖς ποιότητας ἔχειν· τὸ μὲν πῦρ, ὀξύτητα, μανότητα,
κίνησιν· τὸ δὲ ἕτερον ἄκρον τῶν στοιχείων, τουτέστι τὴν
γῆν, τὰς ἐναντίας ταύταις ποιότητας, ἀμβλύτητα, πυκνό-
τητα, στάσιν· ὡς εἶναι κατὰ ταύτας τὰς ποιότητας ἐναντία
τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν, ὅπερ οὐκ ἦν κατὰ τὰς ἄλλας τὰς ἐν
συζυγίᾳ ποιότητας· εἰλῆφθαι δὲ ἀφ' ἑκατέρων τῶν ἄκρων
ποιότητας, καὶ οὕτω τὰ μέσα στοιχεῖα γεγενῆσθαι· λαμ- 72
βάνονται γὰρ, τοῦ μὲν πυρὸς, δύο ποιότητες, ἡ μανότης
καὶ ἡ κίνησις· μία δὲ τῆς γῆς, ἡ ἀμβλύτης, καὶ συνίστα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δηλονότι ὅταν ὁ ἀὴρ] ὁ abest. D. 1. A. 1. 3.

ὅταν ἐφ' ὕδατος] ὅταν ὑφ' ὕδατος. D. 1. Sic, omisso λυθῇ. A. 3.

λέγει δὲ καὶ κατ'] καὶ abest. D. 1. A. 1. 2. Mox διαιρῶν, loco διαίρων. Iidem et A. 3. Ait praeterea et aliter dividens. Vall.

τὸ δὲ ἕτερον κ. τ. λ.] Alterari (immo, alterum.) vero extremum elementorum, hoc est, terram, secundum *contrarias his qualitates*, obtusitatem. Con. Agnoscit postrema Valla etiam: his oppositas qualitates, retusionem, corpulentiam, immobilitatem.

τουτέστι τὴν γῆν κ. τ. λ.] τουτέστι τὴν γῆν, τὰς ἐναντίας ταύταις ποιότητας, ἀμβλύτητα. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox στᾶσιν. D. 1.

ὡς εἶναι κατὰ ταύτας] ὡς εἶναι κατ' αὐτάς. Sed ὡς ex corr. rec. D. 1. ὡς εἶναι (hic καὶ insertum et κατὰ punctis notatum) ταύτας. A. 2. ταύτας abest. M. 1. Mox, τὰς ποιότητας abest. A. 2. Itaque juxta has qualitates. Vall.

τὴν γῆν καὶ τὸ πῦρ] τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν. D. 1. A. 2. Vulgatum habet Con. Vall.

ὅπερ οὐκ ἦν κ. τ. λ.] *Aërem vero et aquam*, quod non talis (Forte, tales, id est, qualitates) secundum conjugationem possiderent, ab extremorum utroque qualitates suscepisse. Con. Notabilis profecto lectio, quam proxima etiam firmant. Valla ista non agnoscit.

εἰλῆφθαι δὲ ἀφ'] γὰρ, loco δέ. A. 2. M. 1. ἐφ', loco ἀφ'. D. 1. M. 1. A singulis deinde extremis accipiens qualitates, aliis eas accommodat elementis. Vall.

οὕτω τὰ μέσα] μὲν, loco μέσα. A. 3.

ται ὁ ἀὴρ εἰδοποιοὺς ἔχων τρεῖς μόνας ποιότητας, ἀμβλύτητα, μανότητα, κίνησιν. πάλιν δύο λαμβάνονται ποιότητες τῆς γῆς, ἀμβλύτης καὶ πυκνότης· τοῦ δὲ πυρὸς, μία μόνη ἡ κίνησις· καὶ γίνεται τὸ ὕδωρ εἰδοποιούμενον καὶ αὐτὸ ἀμβλύτητι, πυκνότητι, κινήσει· ἔστιν οὖν ὡς ὀξύτης πρὸς ἀμβλύτητα, οὕτω πῦρ πρὸς ἀέρα· ὡς δὲ μανότης πρὸς πυκνότητα, οὕτως ἀὴρ πρὸς ὕδωρ· ὡς δὲ κίνησις πρὸς στάσιν, οὕτως ὕδωρ πρὸς γῆν. ὡς ἄρα πῦρ πρὸς ἀέρα, οὕτως ἀὴρ πρὸς ὕδωρ· καὶ ὡς ἀὴρ πρὸς ὕδωρ, οὕτως ὕδωρ πρὸς γῆν. πέφυκε γὰρ τὰ μὲν ἐπίπεδα ὑπὸ μιᾶς μεσότητος συνέχεσθαι, τουτέστιν, ἀναλογίας· τὰ δὲ στερεὰ, ὑπὸ δύο μεσοτήτων. κατ' ἄλλον δὲ τρόπον λέγουσι ποιότητας ἔχειν τὰ στοιχεῖα· τὴν μὲν γὰρ γῆν καὶ τὸ ὕδωρ, βαρύτητα ἔχειν, καθ' ἣν κάτω φύσει φέρονται· τὸν δὲ ἀέρα καὶ τὸ πῦρ, κουφότητα, καθ' ἣν ἄνω φύσει φέρονται. λέγουσι δὲ οἱ στωϊκοὶ, τῶν στοιχείων τὰ μὲν εἶναι δραστικὰ, τὰ δὲ παθητικά· δραστικὰ μὲν, ἀέρα καὶ πῦρ· παθητικὰ δὲ, γῆν καὶ ὕδωρ. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ πέμπτον εἰσάγει σῶμα,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἰδοποιοὺς ἔχων ποιότητας] εἰδοποιοὺς ἔχων τρεῖς μόνας ποιότητας. D. 1. εἰδοποιοῦσας ſolum mutat A. 1. εἰδοποιοὺς quidem ſervat, ſed correctum εἰδοποιάς. Poſt ἔχων vero habet etiam τρεῖς μόνας. A. 2. τρεῖς μόνας non agnoſcit Con. Nec Vall.

μία μόνη ἡ κίνησις] μόνη ἡ abſunt. A. 3.

ἔστιν οὖν ὡς ὀξύτης] ἔσται, loco ἐστίν. D. 1.

οὕτω πῦρ πρὸς ἀέρα] οὕτως πῦρ ὡς πρὸς ἀέρα. D. 1. Mox idem στᾶσιν. Et paullo poſt: ὡς δ' ἄρα πῦρ πρὸς ἀέρα.

τὰ δὲ στερεὰ] τὰ δὲ ἕτερα. M. 1.

κάτω φύσει φέρονται] φύσει κάτω φέρονται. A. 2. φύσει abeſt M. 1.

τὸν δὲ ἀέρα ad ἄνω φύσει φέρονται] abſunt. A. 1. Con. Vall.

ἄνω φύσει φέρονται] ἄνω φέρονται φύσει. D. 1.

στωϊκοὶ — δραστικὰ] στοϊκοὶ (ſed ſupra ω a man. rec.) τὰ μὲν τῶν στοιχείων εἶναι δραστικά. D. 1. τῶν μὲν στοιχείων ἄλλα, loco τῶν στοιχείων τὰ μέν. M. 1. Mox ἀέρα καὶ τὸ πῦρ. Idem. Ariſtot. de generat. et corrupt. II, 2. στοιχεῖα appellat ποιητικὰ et παθητικὰ, ſed alio ſenſu.

ἀριστοτέλης δὲ] Vide Ariſtot. de mundo cap. 2. De coelo II, 3. Eadem ex Ariſtotele refert Diog. Laërt. p. 176. Plut-

τὸ αἰθέριον καὶ κυκλοφορικὸν, μὴ βουλόμενος τὸν οὐρανὸν ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων γεγενῆσθαι· κυκλοφορικὸν δὲ λέγει τὸ πέμπτον σῶμα, ὅτι ἐν κύκλῳ περὶ τὴν γῆν φέρεται· τοῦ Πλάτωνος διαῤῥήδην φάσκοντος, ἐκ πυρὸς καὶ γῆς αὐτὸν συνεστάναι. λέγει δὲ οὕτως· „σωματοειδὲς καὶ 73
„ὁρατὸν, ἁπτόν τε δεῖ τὸ γενόμενον εἶναι, χωρὶς δὲ πυρὸς „οὐδὲν ἄν ποτε ὁρατὸν γένοιτο. οὐδὲ ἁπτὸν ἄνευ τινὸς στε„ρεοῦ· στερεὸν δὲ, οὐκ ἄνευ γῆς· ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς „τὸ τοῦ παντὸς συνεστάναι σῶμα ὁ Θεὸς ἀρχόμενος ἐποίει. „δύο δὲ μόνα καλῶς συνίστασθαι τρίτου χωρὶς, οὐ δυνατόν· „δεσμὸν γὰρ ἐν μέσῳ δεῖ ἀμφοῖν συναγωγὸν γίνεσθαι·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Plutarch. T. II. p. 878. B. Hic incipit libri 3. cap. 4. Cono. De natura coeli, quod non ſit ex quatuor elementis, ſecundum Ariſtotelem. Et Platonis circa id opinio refertur, et Apollinarii: ubi tandem per epilogum oſtendit, neceſſario eſſe quatuor elementa.

κυκλοφορικὸν δὲ] καὶ ab initio addit A. 3.

περὶ τὴν γῆν φέρεται] περιάγων κεῖται. Sic. Haud dubie voluit, περιάγον κινεῖται. D. 1. περὶ αὐτὸ φέρεται. A. 1. περὶ αὐτὸ φέρεται. A. 3. περὶ αὐτὸν κεῖται. A. 2. περὶ αὐτὸν φέρεται. M. 1. Quod circulari circumgyratione moveatur. Con. Quod ipſum in circulum circumferatur. Vall.

συνεστάναι] συνεστᾶναι. Sic et inferius. D. 1. Αὐτὸν refertur ad οὐρανόν.

λέγει γὰρ οὕτως κ. τ. λ.] λέγει δὲ οὕτως· σωματοειδὲς δὲ καὶ ὁρατόν. D. 1. A. 2. δὲ, loco γὰρ, etiam A. 1. οὕτος habet M. 1. *Enim.* Vall. Apud Platonem in Timaeo p. 477. circa finem eſt: σωματοειδὲς δή. A. 3. exhibet: σωματοειδὲς δὲ τὸ — τὸ γινόμενον.

τὸ γενόμενον] τὸ γινόμενον. D. 1. A. 1. 2. Mox loco χωρὶς δὲ, Plato habet, χωρισθὲν δέ τε πυρός.

τὸ τοῦ παντὸς] τὸ abeſt. M. 1.

συνεστάναι — ἐποίει] Plato ita: ἀρχόμενον συνεστᾶναι σῶμα ὁ θεὸς ἐποίει. Idem mox dualem habet μόνω, loco μόνα, omiſſo καλῶς. Valla: quam ob rem mundum efficere moliens deus, terram primum ignemque jungebat.

δεσμὸν γὰρ ἐν μέσῳ] δεσμὸν γὰρ ἐμμέσῳ. Sic. D. 1. δεσμὸς γὰρ ἐν μέσῳ. Ox. Poſt δεῖ, addit τινά Plato.

συναγωγὼν γίνεσθαι] συναγωγὸν γίνεσθαι. D. 1. A. 1. 2. 3.

„δεσμῶν δὲ κάλλιστος, ὃς ἂν ἑαυτόν τε καὶ τὰ ξυνδούμενα „ἓν ποιῇ ὅτι μάλιστα·" τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν· δεσμὸν λέγων, τὰ μέσα δύο στοιχεῖα ἐξ ἀναλογίας εἰλημμένα τῆς προῤῥηθείσης. οἱ δὲ τὰ τῶν Ἑβραίων πρεσβεύοντες διαφέρονται περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες, ἐξ οὐδεμιᾶς προϋποκειμένης ὕλης φάσκουσι γεγενῆσθαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἐπειδὴ Μωϋσῆς φησιν· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· Ἀπολινάριος δὲ ἐκ τῆς ἀβύσσου πεποιηκέναι τὸν Θεὸν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν βούλεται· τῆς γὰρ ἀβύσσου

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δεσμὸς δὲ κάλλιστος κ. τ. λ.] δεσμῶν δὲ κάλλιστος (ex correct. rec., antea, credo, δεσμὸν — κάλλιστον) ὁ τρίτος, αὑτόν τε καὶ τὰ ξυνδεδεμένα ὅτι μάλιστα ἓν ποιεῖ. τοῦτο δὲ πέφ. ἀναλ. καλῶς ὡς μάλιστα ἀποτελεῖν. D. 1. δεσμῶν δὲ κάλλιστος, ὃς ἑαυτόν τε καὶ τὰ ξυνδούμενα ὅτι μάλιστα ἓν ποιεῖ. τοῦτο δὲ πέφ. ἀναλογίαν κ. τ. λ. A. 1. Sic, omissis ἓν ποιῇ ὅτι μάλιστα. A. 3. δεσμῶν δὲ κάλλιστος τρίτος, ὃς ἂν — ξυνδ. ὅτι μάλιστα ἓν ποιεῖ. τοῦτο κ. τ. λ. A. 2. Apud Platonem est: δεσμῶν δὲ ὁ κάλλιστος, ὃς ἂν αὐτὸν καὶ τὰ ξυνδούμενα ὅτι μάλιστα ἓν ποιῇ. Valla: Sed vinculorum id est aptissimum atque pulcherrimum.

πέφυκεν ἀναλογία] Ellebodius πέφυκε reddidit, *nata est*, quod quodammodo obscurum est. Editor Oxoniensis correxit, *poterit*. Πέφυκε multoties est, *solet*, *potest*, *aptum est*, proprie, *a natura*, *a nativitate*.

κάλλιστα ἀποτελεῖν] μάλιστα ἀποτελεῖν. A. 2.

τὰ μέσα δύο] τὰ μέσα, ἐπειδὰν τὰ μέσα δύο. A. 2.

ἐξ ἀναλογίας] μετὰ ἀναλογίας. D. 1.

οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν] Ita a rec. correct. Antea: ἄλλοι μὲν γὰρ σχεδόν. D. 1. Paullo post: φάσκουσι γενέσθαι. A. 3.

τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν] His addunt: ἐπειδὴ μωσῆς φησιν· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. D. 1. A. 2. 3. Sic, sed μωϋσῆς. A. 1. Ita quoque Ox. ex MSS. restituit, sed: ἐπεὶ μωϋσῆς — ἐποίησε θεὸς κ. τ. λ. ἐπειδὴ μωσῆς ἔφη· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. M. 1. Habent etiam haec Cono et Valla. Sed hic in principio habet: *Nam Moyses inquit.* Exciderant ob duplex γῆν. Nam et Ellebodius habet in versione.

Μωϋσῆς οὐκ ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ γενέσει τοῦ κόσμου, ὡς γενομένης· ἐν δὲ τῷ Ἰὼβ εἴρηται· ὁ ποιήσας τὴν ἄβυσσον· ἐκ ταύτης οὖν, ὡς ἐξ ὕλης, βούλεται τὰ ἄλλα πάντα γεγενῆσθαι· οὐ μὴν ἀγένητον, ἀλλὰ γενητὴν αὐτὴν εἶναι, πρὸ πάντων τῶν σωματικῶν προκαταβεβλημένην ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑπόστασιν· δηλοῖ δὲ καὶ τοὔνομα τῆς ἀβύσσου τὸ τῆς ὕλης ἄπειρον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὅπως ἂν ἔχοι, οὐδὲν διαφέρει. καὶ οὕτω γὰρ πάντων ὁ θεὸς θεὸς καὶ δημιουργὸς δείκνυται, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων πε- 74
ποιηκὼς τὰ πάντα. πρὸς δὲ τοὺς ἓν μόνον λέγοντας εἶναι στοιχεῖον, ἢ τὸ πῦρ, ἢ τὸν ἀέρα, ἢ τὸ ὕδωρ, ἀρκέσει τὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

μῶσῆς, vitiofe] μωσῆς. D. 1. μωϋσῆς. A. 1. Ox. Paullo ante δὲ, loco γάρ. Con. Vall.

ὡς γεγενημένης] ὡς γενομένης. D. 1. A. 1. 2. 3. *genitae.* Con. Vall. Continuo Valla: *Licet in Job fecundo dicatur.*

τὰ ἄλλα] τ'ἄλλα. Sic. Sed ex correct. rec. eft circumflexus. D. 1.

ἀγέννητον — αὐτὴν] ἀγένητον, ἀλλὰ γενητὴν αὐτὴν εἶναι. A. 1. 2. ἀγένητον habet etiam D. 1. A. 3. Deinceps valde aberrat a Graeco Valla.

αὐτὴν πρὸ πάντων τῶν] τὴν et τῶν abeft. A. 3.

τῶν σωματικῶν] τῶν σωμάτων. D. 1. *corpora.* Vall.

προκαταβεβλημένην κ. τ. λ.] προκαταβεβληκέναι ταύτην φησὶν τὸν δημιουργόν. M. 1.

ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ κ. τ. λ.] ὑπὸ τοῦ θεοῦ βούλεται πρὸς τὴν τῶν. A. 2. Proxima corrupta funt apud Con.

καὶ τοὔνομα] καὶ τὸ ὄνομα. D. 1. Paullo ante mallim δηλοῦν, loco δηλοῖ. Sunt enim verba Apolinarii, ut arbitror, non Nemefii.

ὅπως ἂν ἔχοι] ὅπως ἂν ἔχῃ. D. 1. A. 2.

διαφέροι· καὶ γὰρ κ. τ. λ.] διαφέρει. καὶ οὕτως γὰρ πάντων ὁ θεὸς θεὸς καὶ δημιουργός. D. 1. καὶ οὕτω γὰρ πάντων exhibent etiam A. 1. 2. Διαφέρει habet etiam A. 3. Alterum θεὸς καὶ omittunt Con. Vall.

καὶ ἐξ οὐκ ὄντων] καὶ abeft. D. 1. Vall. Mox, λέγοντας εἶναι τὸ στοιχεῖον. D. 1. A. 2. Deinde, ἀρκέσειε. D. 1. Poft στοιχεῖον addit γῆν. Con. Sed non opus eft. Nam inferius memoratur folum *aqua, aër et ignis.*

παρὰ Ἱπποκράτους εἰρημένα· „εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐδέ-„ποτε ἂν ἤλγεεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν, ὑφ' οὗ ἀλγήσειεν, ἓν „ὤν· εἰ δὲ καὶ ἤλγεεν, ἓν ἂν ἦν τὸ ἰώμενον. δεῖ γὰρ τὸ „μέλλον ἀλγεῖν, ἐν μεταβολῇ γενέσθαι μετ' αἰσθήσεως· „εἰ δὲ ἓν μόνον ἦν τὸ στοιχεῖον, οὐκ ἦν, εἰς ὃ μεταβλη-„θείη· μὴ τρεπόμενον δὲ, ἀλλὰ μένον ἐφ' ἑαυτοῦ, οὐκ ἂν „ἤλγησεν, εἰ καὶ αἰσθητὸν ἦν· ἀνάγκη δὲ καὶ τὸ πάσχον „ὑπό τινος πάσχειν· εἰ δὲ μόνον ἓν ἦν τὸ στοιχεῖον, οὐκ „ἦν ἂν ἑτέρα ποιότης παρὰ τὴν τοῦ ἑνὸς στοιχείου, ὑφ' „ἧς ἔπαθεν ἂν τὸ ζῶον· εἰ δὲ μήτε μεταβληθῆναι, μήτε „παθεῖν ἠδύνατο, πῶς ἂν ἤλγησε;" δείξας οὖν τοῦτο ἀδύ-νατον, κατὰ συγχώρησιν ἐπάγει· εἰ δὲ καὶ ἤλγεεν, ἓν ἂν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος] ὁ abeſt. A. 1.

οὐδέποτε ἂν ἤλγεεν] οὐδέποτε ἂν ἀλγήσειεν. Ox. Primum ε in ἤλγεεν ex correct. D. 1. Et ſic bis deinceps. Bis ἤλγεσεν, hic et paullo poſt. A. 3. Mox, ἀφ' οὗ, loco ὑφ' οὗ. M. 1. et idem mox; εἰ δὲ καὶ ἤλγειεν.

οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν] ἂν abeſt. A. 2. 3. Ab οὐδὲ γὰρ ad ἤλγεεν addita ſunt a man. rec. cum aliqua varietate, quam hic notavi. D. 1. Sic ergo: οὐδὲν γὰρ ἦν ὑφ' οὗ ἀλγήσειεν ἓν ὤν. εἰ δὲ καὶ ἤλγειεν (ſed ſyllabae ει inſcriptum ε).

ἓν ὤν] ἓν ὄν. A. 1. 2. Continuo εἰ δὲ καὶ — ἰώμενον omittit Vall.

ἰώμενον] hic rurſus a man. rec. additum: ἢ πῶς ἂν ἤλγεεν, εἰ ἓν ἦν τὸ στοιχεῖον. Deinde μετάβληται, loco μεταβληθείη. M. 1.

οὐκ ἂν ἤλγησεν] οὐκ ἂν ἀλγήσειεν. Ox.

πάσχειν· εἰ δὲ ad ποιότης] abſunt. A. 1. Vall.

εἰ δὲ μόνον ἓν] ἓν abeſt. A. 2. 3. Mox, deeſt τὸ, ante στοιχεῖον, et τοῦ, ante ἑνός. M. 1. et deinde, παρὰ τῆς τοῦ ἑνὸς στοιχείου. A. 2. Mox poſt ζῶον addit Valla: eſſentiam, aliud eſſe.

εἰ δὲ μήτε μεταβληθῆναι] μετα inſertum a rec. D. 1. Mox ἐδύνατο. A. 1. 2.

ἐπάγει· εἰ δὲ καὶ ἤλγεεν] Sic, ſed ſyllabae ει in ἐπάγει inſcriptum η, et primum ε in ἤλγεεν ex correct. D. 1. Ἤλγησεν hic exhibet A. 3. κατὰ συγχώρησιν ἐπάγει, Valla reddidit; *fateri cogit.* Et, τὸ ἰώμενον, *quod dolorem incutiat.* Ac ſi legerit, τὸ ἀνιῶν. Proximum τὸ ἰώμενον prorſus omiſit.

ἦν τὸ ἰώμενον· νῦν δὲ οὐκ ἔστιν ἓν τὸ ἰώμενον, ἀλλὰ πολλά· οὐκ ἄρα ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος. ἀλλὰ καὶ, ἐξ ὧν αὐτοὶ πειρῶνται τὸ ἴδιον ἕκαστος κατασκευάζειν δόγμα, ἐκ τούτων μάλιστα δείκνυται τέσσαρα ὄντα τὰ στοιχεῖα. καὶ γὰρ Θαλῆς τὸ ὕδωρ μόνον λέγων εἶναι στοιχεῖον, πειρᾶται δεικνύειν τἄλλα τρία ὑπὸ τούτου γινόμενα. τὴν μὲν γὰρ ὑποστάθμην αὐτοῦ γῆν γίνεσθαι· τὸ δὲ λεπτομερέστερον ἀέρα· τοῦ δὲ ἀέρος τὸ λεπτομερέστερον πῦρ. Ἀναξιμένης δὲ ἀέρα μόνον λέγων, καὶ αὐτὸς ὁμοίως πειρᾶται δεικνύναι, τὰ ἄλλα στοιχεῖα ἐκ τοῦ ἀέρος ἀποτελούμενα· Ἡράκλειτος δὲ καὶ Ἵππασος, ὁ μεταποντῖνος, τὸ πῦρ λέγοντες, ταῖς αὐταῖς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐξ ὧν αὐτοὶ] αὐτοὶ reddidit, *ſinguli.* Vall.

δ. ὄντα στοιχεῖα] τέσσαρα ὄντα τὰ στοιχεῖα. D. 1. A. 1. M. 1. Sic, ſed τὰ στοιχεῖα a man. rec. A. 2. Mox, Θάλης. D. 1.

θαλῆς] Idem de hoc refert Euſeb. Praep. Evang. p. 22. B. et p. 747. D. ex Plutarcho.

πειρᾶται δεικνύειν τ' ἄλλα] πειρᾶται δεικνῦναι τἄλλα. Sed ύ antea, nunc ῦ, et accentus in τἄλλα a man. rec. D. 1. πειρᾶται δεικνῦναι τὰ ἄλλα. A. 1. πειρ. δεικνύειν τὰ ἄλλα. A. 2. πειρᾶται δεικνύναι. A. 3. Mox, ὑπὸ τούτου. A. 1. 2. D. 1. M. 1.

ὑποστάθμην] Sic Stoici reliquorum elementorum ὑποστάθμην appellarunt terram. Diog. Laërt. pag. 284. Vide etiam Fiſcherum ad Plat. Phaedonem p. 458. nota 35.

τὸ δὲ λεπτομερέστερον] αὐτοῦ addit A. 1.

τὸ λεπτομερέστερον πῦρ] τὸ λεπτομερέστερον τὸ πῦρ εἶναι. M. 1. De Anaximene vid. Euſeb. Praepar. Evang. p. 22. D. et p. 748. D.

καὶ αὐτὸς ὁμοίως πειρᾶται] καὶ αὐτὸς πειρᾶται ὁμοίως. A. 2. Mox δεικνῦναι τὰ ἄλλα. A. 1. δεικνύναι τἄλλα. Rurſus circumflexus ex correct. D. 1.

ἡράκλητος] ἡράκλειτος. A. 1. 2. ἡράκλητος et ex corr. ει. D. 1.

ὁ μεταποντίνος] μεταποντῖνος ex corr., antea μεταποντινός. D. 1. μεταποντινός. A. 2. Hipparchus Ponticus. Con. Hipparchus Metapontinus. Vall. Plutarch. de placit. philoſoph. I, 3. p. 877. et Euſebius Praeparat. Evang. p. 748. eadem haec referentes, habent: ἡράκλειτος καὶ ἵππα-

ταύταις ἀποδείξεσι κέχρηνται. ἐξ ὧν τοίνυν καὶ αὐτοὶ φασὶ, τὸ πῦρ εἶναι τῶν ἄλλων στοιχείων γεννητικὸν, καὶ τῶν ἄλλων ὁ μὲν, τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ, τὸν ἀέρα, ἐκ τούτων δείκνυται, ὅτι πάντα τὰ στοιχεῖα εἰς ἄλληλα μεταβάλλεται· πάντων δὲ εἰς ἄλληλα τρεπομένων, ἀνάγκη, τὰ πάντα στοιχεῖα εἶναι. ὅπερ γὰρ ἂν λάβῃς τῶν τεσσάρων, εὑρεθήσεται καὶ τοῦτο ὑφ' ἑτέρου γινόμενον. τὸ δὲ σῶμα τῆς ψυχῆς ὄργανον ὑπάρχον, ταῖς ψυχικαῖς δυνάμεσι συνδιαιρεῖται. ταύταις γὰρ πρόσφορόν τε καὶ ἐπιτήδειον κατεσκεύασται, πρὸς τὸ μηδεμίαν αὐτῆς δύναμιν ὑπὸ τοῦ σώματος ἐμποδίζεσθαι. ἑκάστη γὰρ ψυχικῇ δυνάμει πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἴδια μέρη τοῦ σώματος ἀποκεκλήρωται, ὡς προϊὼν ὁ λόγος ἀπο-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἵππασος ὁ μεταποντῖνος. Adde Ariſtot. Metaphyſ. I, 3. Ergo loco *ἵππαρχος*, correxi *ἵππασος*. De Hippaſo vide Menagium ad Diog. Laërt. p. 387. 388. et Sext. Empir. p. 135. 620. 684. edit. Fabric.

ταῖς αὐταῖς ταύταις] *ταύταις* abeſt. D. 1. Forte ſcripſerat *τούτοις*, ut referretur ad Thaletem et Anaximenem. Mox, *καὶ αὐτοί φασι.* D. 1. Sic paullo ante: *ἐξ ὧν αὐτοὶ πειρῶνται.* Sed hic ad ſolum Heraclitum et Hippaſum pertinet.

τὸ πῦρ εἶναι] *τὸ πῦρ ἦν.* M. 1.

ὁ μὲν τὸ ὕδωρ] *ὁ μὲν τὸ πῦρ*, ſed a rec. ſupra ſcriptum *ὕδωρ.* A. 2. *Ὁ μὲν τῶν ἄλλων* eſt Thales, et *ὁ δὲ*, Anaximenes.

ἀνάγκη στοιχεῖα τὰ πάντα εἶναι] *ἀνάγκη πάντα στοιχεῖα εἶναι.* D. 1. *ἀνάγκη τὰ πάντα στοιχεῖα εἶναι.* A. 1. Mox, *ὅπερ ἂν λάβῃς.* D. 1. A. 2. Mox poſt *τεσσάρων*, addit *στοιχείων.* M. 1.

ὑφ' ἑτέρου γινόμενον] Hic, omiſſis reliquis ad finem capitis, terminat caput. Continuo autem ſubjungit indicem capitis ſexti, absque numero tamen. D. 1. Ad caput de elementis haec certe non pertinent. Habent autem ſpeciem praefationis, pertinentis ad caput proximum. Apud Con. hic incipit liber 4. De viribus ſeu poteſtatibus animae. cap. 1. De quinque ſenſoriis et definitione ſenſus.

ἑκάστη γὰρ ψυχικῇ] *ἑκάστη γοῦν ψυχικῇ.* A. 1. Non male. *ἑκάστη οὖν ψυχικῇ.* A. 2. *ἑκάστη γοῦν ψυχικὴ δύναμις πρός.* A. 3. Mox *ἐπιδείξει*, loco *ἀποδείξει.* A. 2. *δείξει* habet A. 3. *Indicabit.* Con. *Oſtendet.* Vall.

δείξει. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τάξιν ἐπέχει τεχνίτου· τὸ δὲ σῶμα ὀργάνου· ὕλη δέ ἐστι, περὶ ἃ ἡ πρᾶξις· τὸ δὲ ἀποτέλεσμα, ἡ πρᾶξις αὐτή. (οἷον, ὡς ὕλη μὲν ὑπόκειται ἡ γυνή· περὶ ταύτην γὰρ ἡ πρᾶξις· ἡ δὲ πρᾶξις, μοιχεία ἢ πορνεία, ἢ γάμος.) διαιροῦνται δὲ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις εἴς τε τὸ φανταστικὸν καὶ διανοητικὸν καὶ μνημονευτικόν.

ΚΕΦ. ϛ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΥ.

Φανταστικὸν μὲν οὖν ἐστι δύναμις τῆς ἀλόγου ψυχῆς διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐνεργοῦσα· φανταστὸν δὲ, τὸ τῇ φαντασίᾳ ὑποπίπτον, ὡς αἰσθήσει αἰσθητόν· φαντασία δέ ἐστι πάθος τῆς ἀλόγου ψυχῆς ὑπὸ φανταστοῦ τινος γινόμενον·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἡ πρᾶξις] absunt. A. 1. Vall. Vicina, ab οἷον ὡς ὕλη ad γάμος, tanquam inepta, malim omittere. Servat tamen etiam Con. et Vall. Post haec vero Cono statim transit ad p. 76. verba: ἔστι δὲ αἰσθητήρια μὲν πέντε. Haec vero, quae hic omittit, addit p. 91. ante cap. 12. Apud Ellebodium h. l. est quaedam obscuritas, quod vocabulum οἷον reddidit *quemadmodum*, loco *veluti*, *exempli caussa* etc.

περὶ ταύτην γὰρ] περὶ ταῦτα γάρ. M. 1.

Cap. 6. περὶ τοῦ φανταστικοῦ] Ita A. 1. et A. 2. Sed hic a man. rec. M. 1. loco κεφ. ϛ. habet λόγος ε. D. 1. vero ita: περὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, τοῦ φανταστικοῦ, τοῦ διανοητικοῦ καὶ τοῦ μνημονευτικοῦ. περὶ τοῦ φανταστικοῦ. Refert autem haec ad caput quintum. Certe numerus capitis abest. Confer hunc locum cum Jo. p. 183. B. Valla: De imaginario. Cap. 6.

ἀλόγου ψυχῆς] irrationalis *partis* animae, *quae et sensus dicitur*, per *sensus corporeos* agens. Con. irrationalis animae vis sese per *sensus* exercens. Paullo post, διενεργοῦσα. M. 1.

φανταστὸν δὲ] Sic ex rasura. Antea φανταστικόν. D. 1.

ὡς αἰσθήσει αἰσθητὸν] ὡς αἴσθησις καὶ αἰσθητόν. A. 1. *Sicut sensus et sensibile.* Vall. Cono addit: *Et visui visibile.*

76 Φάντασμα δὲ πάθος διάκενον ἐν τοῖς ἀλόγοις τῆς ψυχῆς μέρεσιν ἀπ' οὐδενὸς Φανταστοῦ γινόμενον. οἱ δὲ στωϊκοὶ τέσσαρα ταῦτά φασι, Φαντασίαν, Φανταστὸν, Φανταστικὸν, Φάντασμα· Φαντασίαν μὲν λέγοντες, τὸ πάθος τῆς ψυχῆς τὸ ἐνδεικνύμενόν αὐτό τε καὶ τὸ πεποιηκὸς Φανταστόν. ὅταν γὰρ λευκὸν ἴδωμεν, ἐγγίνεταί τι πάθος τῇ ψυχῇ ἐκ τῆς λήψεως αὐτοῦ. ὡς γὰρ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγγί-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ψυχῆς μέρεσιν ὑπ' οὐδενὸς] ἀπ' loco ὑπ'. D. 1. A. 1. 2. 3. μέρεσιν a rec. additum. A. 2. Omittit hoc vocabulum. M. 1. Mox, γενόμενον. A. 3. et, στωϊκοὶ et Φασὶ, ſed ω et α ex correct. D. 1.

Φαντασία, Φανταστὸν] Φαντασίαν, Φανταστόν. D. 1. A. 1. 2. 3. Vall.

τὸ ἐνδεικνύμενον αὐτό,τε καὶ τὸ] τὸν ἐνδεικ. ἐν ἑαυτῷ καὶ τό. D. 1. M. 1. τὸ ἐν ἑαυτῷ ἐνδεικ. καὶ τό. A. 1. 3. Sic, ſed ἑαυτῷ ex corr., antea erat αὐτῷ. Et mox πεποιηκώς. A. 2. Animae paſſionem *intra ſe demonſtratam quaeque imaginatum efficiat.* Vall. *quae* (animi paſſio) *in ipſa monſtratur* (ſic correxi, loco *moratur.* Legit autem, ἐν αὐτῇ.) *et facit imaginabile.* Con. Apud Plutarch. de placit. philoſoph. IV, 12. qui haec Chryſippo tribuit, eſt quidem ἑαυτῷ, et in Cod. Moſq. ἐν αὐτῷ, ſed nihil muto. Nam ibidem mox eſt: δείκνυσιν ἑαυτὴν καὶ τὸ πεποιηκὸς αὐτήν. Ergo hic αὐτὸ accipitur pro ἑαυτὸ, et ἐνδεικνύμενον eſt Medium. Nihilo minus tamen Paſſive accipi poteſt: *Affectionem mentis ipſam, quae monſtratur, quae offertur*, nimirum, *menti.* Sed prius magis probo. Ἐν ἑαυτῷ ad nihil aliud referri poteſt, quam ad πάθος, quod nemo facile probabit. Chryſippus ſecundum alios Φαντασίαν definiit, τύπωσιν ἐν τῇ ψυχῇ. vid. Diog. Laërt. p. 255. Sic etiam eſt apud Philonem p. 234. A.

καὶ τὸ πεποιηκὸς Φανταστὸν] i. e. καὶ τὸ Φανταστὸν τὸ πεποιηκὸς τὸ πάθος, ἤγουν τὴν Φαντασίαν.

ὅταν γὰρ λευκὸν] δὲ, loco γάρ. A. 2. Mox, ἐγγίγνεται. Prius γ. ex correct. D. 1. et, τῆς ψυχῆς, loco τῇ ψυχῇ. M. 1. Ἐκ τῆς λήψεως αὐτοῦ, id eſt, ἐκ τῆς ὁράσεως τοῦ λευκοῦ. Paullo poſt: ὡς ὅταν αἰσθάνηται, οὕτω. A. 3. Mox, εἰκόνας γὰρ ἐν αὐτῇ. Idem.

ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις] *in ſenſibus.* Vall. Mox idem: imaginationem efficiens *ſenſibilem.* Legit ergo αἰσθητήν. Male. Mox,

νεται πάθος, ὅταν αἰσθάνηται· οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐννοήσῃ. εἰκόνα γὰρ ἐν ἑαυτῇ δέχεται τοῦ νοητοῦ. Φανταστὸν δὲ, τὸ πεποιηκὸς τὴν φαντασίαν αἰσθητὸν, οἷον τὸ λευκὸν καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται κινεῖν τὴν ψυχήν· Φανταστικὸν δὲ, τὸν διάκενον διελκυσμὸν ἄνευ φανταστοῦ· Φάντασμα δὲ, ᾧ ἐφελκόμεθα κατὰ τὸν φανταστικὸν διάκενον ἑλκυσμὸν, ὡς ἐπὶ τῶν μεμνηνότων καὶ μελαγχολώντων. ἡ δὲ διαφωνία τούτοις περὶ τὴν ἐναλλαγὴν μόνην γέγονε τῶν ὀνομάτων. ὄργανα δὲ αὐτοῦ αἱ πρόσθιοι τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίαι, καὶ τὸ ἐν αὐταῖς ψυχικὸν πνεῦμα, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν νεῦρα, τὰ διάβροχα τῷ ψυχικῷ πνεύματι, καὶ ἡ κατασκευὴ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Mox, loco ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν, M. 1. habet: ἐν ταῖς τῆς ψυχῆς δυνάμεσιν, ὅταν αὐτὴ ψυχή. Idem paullo poſt, loco φανταστὸν δὲ τὸ, habet: πεποιηκὼς δὲ τὴν φαντασίαν φανταστόν.

οἷόν τι λευκὸν καὶ πᾶν ὅτι δύναται] οἷον τὸ λευκὸν, καὶ πᾶν ὃ δύναται. D. 1. A. 3. οἷον τὸ λευκὸν καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται. A. 1. Sic, ſed ὃ δύναται. A. 2. Ut album *aliquod* et *prorſus* omne. Vall.

διάκενον διελκυσμὸν ἄνευ φανταστοῦ] διακείμενον, loco διάκενον, ſed in marg. γρ. διάκενον. A. 2. φανταστικοῦ, loco φανταστοῦ, ſed ante ἄνευ duae aut tres litterae deletae. Forte τοῦ. D. 1. Apud Plutarch. l. l. eſt ἑλκυσμός.

ᾧ ἐφελκόμεθα κατὰ τὸ] ᾧ ἐφέλκομεν κατὰ τό. D. 1. ὡς ἐφελκόμενον τὸν κατὰ τό. A. 1. ὃ (ex correct. ὡς.) ἐφελκόμενον κατὰ τό. A. 2. ὃ ἐφέλκομεν in marg. Ant. Sic in textu. M. 1. A. 3. Apud Plutarch. ἐφ' ὃ ἑλκόμεθα κατὰ τόν. Huic non diſſimile eſt, ᾧ ἐφελκόμεθα. Cono: Phantaſma autem, vanam et inanem conceptionem, quam per imaginationem haurimus. Valla: Imago eſt velut abſtractum per imaginarium inanis attractio.

μεμηνότων] Ut Oreſtes in tragoedia. vid. Plutarch. l. l. Mox, μελαγχολούντων. A. 3.

ἡ δὲ διαφωνία] δὲ abeſt. A. 2. Proximum τούτοις, quod Valla omittit, refertur ad Stoicos.

ὄργανα δὲ αὐτοῦ] αὐτοῦ ad nihil aliud referri poteſt, quam ad φανταστικὸν in principio capitis. Sed id ſane nimis remotum.

καὶ τὸ ἐν αὐταῖς ψυχικὸν] αὐτοῖς, loco αὐταῖς. D. 1.

τὰ ἐξ αὐτοῦ νεῦρα] τὰ ἐξ αὐτῶν νεῦρα. A. 1. 2. 3. Αὐτοῦ nullo

τῶν αἰσθητηρίων. ἔστι δὲ αἰσθητήρια μὲν πέντε· αἴσθησις δὲ μία, ἡ ψυχικὴ, ἡ γνωρίζουσα διὰ τῶν αἰσθητηρίων τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμενα πάθη· καὶ τῷ μὲν γεωδεστάτῳ καὶ σωματικωτάτῳ τῶν αἰσθητηρίων, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁφὴ, τῆς γεώδους φύσεως αἰσθάνεται· τῷ δὲ αὐγοειδεστάτῳ, ὅπερ ἐστιν ἡ ὄψις, τῶν αὐγοειδῶν· ὡς καὶ τῷ ἀεροειδεῖ τῶν τοῦ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

lo modo ſanum. Nec enim ad πνεῦμα, ſed ad κοιλίαι referendum. Utcunque tamen ferri poſſit, ſi referatur ad ἐγκέφαλος. Cono ita: et horum animalis ſpiritus et nervi ab eodem foti atque apta ſenſoriorum compages. Ceterum poſt haec Cono ſtatim tranſit ad pag. 91. cap. 12. Τοῦ μὲν οὖν φανταστικοῦ. Atque ita ſane bene haec cohaerent. Valla: Et nervi *ex ipſis* animali ſpiritu humecti. Poſt haec apud Vallam quaedam exciderunt.

αἰσθητήρια ε.] αἰσθητήρια μὲν πέντε. D. 1. A. 2. 3. Mox, μία ἡ ψυχικὴ ἡ γνωρ. D. 1. A. 2. 3. M. 1. Mox omittit ὅπερ ἐστὶν, ante ἡ ἁφή. M. 1. ac deinde, τῆς δὲ γεώδους φύσεως. A. 2. Senſus vero unus omnium, qui — cognoſcit. Cono. Valla his prorſus caret.

τῷ δὲ αὐγοειδεστάτῳ] Cono: in ὠοειδεία vero et omnium clariſſimo viſu ὠοείδεα. Ergo ante αὐγοειδεστάτῳ aliud etiam vocabulum invenit, uti antea et poſtea de tactu et guſtu duo quoque ſunt epitheta. Sed ὠοειδὴς, *ovi formam habens*, (quo utitur Plutarch. T. II. p. 886. C. et Diog. Laërt. p. 409.) non eſt hujus loci. Conjicio ergo: τῷ δὲ φωτοειδεστάτῳ καὶ αὐγοειδεστάτῳ. Apud Diog. Laërt. p. 291. de viſu eſt κωνοειδής. Sed et hoc alienum. Valla ita: quae autem perſpicua ſunt, ab omnium perſpicuiſſimo viſu.

ὄψις τῶν αὐγοειδῶν] ὄψις τῶν αὐγοειδεστάτων. A. 2.

ὡς καὶ τῷ ἀερώδει] ἀεροειδεῖ, loco ἀερώδει. D. 1. ἀερωειδεῖ, vitioſe, loco ἀεροειδεῖ. A. 3. Utrumque vocabulum in uſu eſt. Sed ut mox eſt σπογγοειδεῖ et ὑδατοειδεῖ, ita hic quoque praeferendum videtur ἀεροειδεῖ. Ceterum hic videtur deeſſe alterum epitheton et nomen *ſenſus*, qui hic notatur, nimirum ἀκοή. Cono: In aëriformi *ſcilicet auditu* aëris paſſiones. Conjici poſſit, ὡς καὶ τῷ χονδρώδει καὶ ἀεροειδεῖ, τῷ κατὰ τὴν ἀκοὴν, τῶν τοῦ ἀέρος. Vide infra p. 90. Χονδροειδὴς non legi. Neque tamen contrarium eſt linguae Graecae. Sed auris non eſt χονδροει-

ἀέρος παθημάτων· ἀὴρ γάρ ἐστιν ἡ τῆς φωνῆς οὐσία ἢ 77
ἀέρος πληγή· καὶ τῷ σπογγοειδεῖ δὲ καὶ ὑδατοειδεῖ, τῷ κατὰ τὴν γεῦσιν, τῶν χυμῶν ἀντιλαμβάνεται. ἕκαστον γὰρ τῶν αἰσθητῶν διὰ τοῦ οἰκείου γνωρίζεσθαι πέφυκεν. ἔδει τοίνυν κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἐπειδὴ τέσσαρα στοιχεῖα, τέσσαρας εἶναι καὶ τὰς αἰσθήσεις· ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁ ἀτμὸς καὶ τὸ τῶν ὀσμῶν γένος μεταξὺ τὴν φύσιν ἐστὶν ἀέρος καὶ ὕδατος· ἀέρος μὲν γάρ ἐστι παχυμερέστερος, ὕδατος δὲ λεπτομερέστερος· δῆλον δὲ γίνεται τὸ τοιοῦτον διὰ τῆς κορύζης, τοῦ πάθους· οἱ γὰρ κορυζῶντες ἕλκουσι μὲν τὸν ἀέρα διὰ τῆς ἀναπνοῆς· ἕλκοντες δὲ τοῦτον, τῶν ἀτμῶν οὐκ ἀντιλαμβάνονται· διὰ γὰρ τὴν ἔμφραξιν τὸ παχυμερέστερον οὐκ ἀφικνεῖται πρὸς τὴν αἴσθησιν· τούτου χάριν πέμπτον αἰσθητήριον, ἡ ὄσφρησις, ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξεύρηται, ἵνα μηδὲν τῶν δυναμένων εἰς γνῶσιν ἐλθεῖν διαφύγῃ τὴν αἴσθησιν. ἔστι δὲ ἡ αἴσθησις οὐκ ἀλλοίωσις, ἀλλὰ διάγνωσις

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δροειδής, verum χονδρώδης. Valla: Sicut ab aëroſo (ergo ἀερώδει) aëris paſſiones. Sed idem mox habet etiam *ſpongioſo*, *aquoſo*. M. 1. ἀερωδοτῶν loco ἀερώδει τῶν.

τῶν τοῦ ἀέρος παθημάτων] his additur in marg. a man. rec. διὰ τῆς ἀκοῆς. D. 1.

σπογγοειδεῖ δὲ] δὲ abeſt. A. 2. Mox, τὸ κατὰ τὴν γεῦσιν. D. 1. Σπογγοειδὲς habet Erotianus in Gloſſis Hippocratis p. 44. ὑδατοειδὲς eſt apud Diog. Laërt. p. 420.

ἀλλ' ἐπειδήπερ] ἀπόδοσις infra eſt, τούτου χάριν. Mox τὴν φύσιν, id eſt, κατὰ τὴν φύσιν.

τὸ τῶν ὀσμῶν γένος] τὸ τῶν ὀδμῶν γένος. D. 1. Mox, δῆλον δὲ γίνεται τὸ τοιοῦτο. D. 1. Paullo ante Cono: παχυμερέστερον exiſtit, aqua vero tenuius. Παχυμερέστερον, neutro genere, habet etiam A. 3. Sed idem mox exhibet λεπτομερέστερος. Certe conſtare ſibi debebat in utroque loco. Antecedunt enim ὁ ἀτμὸς, et, τὸ γένος.

κορυζῶντες] κορύζοντες. A. 2.

τὸν ἀτμὸν οὐκ ἀντιλαμβάνονται] τῶν ἀτμῶν οὐκ ἀντ. D. 1. A. 1. 2. 3. οὐ καταλαμβάνονται, loco οὐκ ἀντιλαμβ. M. 1. Cono: vapores tamen et odores nequaquam ſentiunt. Ergo addit, δὲ καὶ ὀδμῶν.

ἐξεύρηται] ἐξηύρυται. D. 1. Sic, ſed ex correct. ευ. A. 2.

ἀλλοιώσεως. ἀλλοιοῦται μὲν γὰρ τὰ αἰσθητήρια, διακρίνει δὲ τὴν ἀλλοίωσιν ἡ αἴσθησις. καλεῖται δὲ πολλάκις αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητήρια. ἔστι δὲ αἴσθησις, ἀντίληψις τῶν αἰσθητῶν. δοκεῖ δὲ οὗτος ὁ ὅρος οὐκ αὐτῆς εἶναι τῆς αἰσθήσεως, ἀλλὰ τῶν ἔργων αὐτῆς. διὸ καὶ οὕτως ὁρίζονται τὴν αἴσθησιν, πνεῦμα νοερὸν ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ ἐπὶ τὰ ὄργανα τεταμένον. ἔτι δὲ καὶ οὕτω, δύναμιν ψυχῆς ἀντιληπτικὴν τῶν αἰσθητῶν· αἰσθητήριον δὲ, ὄργανον τῆς ἀντιλήψεως τῶν αἰσθητῶν. Πλάτων δὲ τὴν αἴσθησιν λέγει, ψυχῆς καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὰ αἰσθητήρια] Cono: αἱ αἰσθήσεις. Mox idem omittit ab διακρίνει ad καὶ τὰ αἰσθητήρια. Ante τὰ αἰσθητήρια, omittit γάρ. A. 3.

καλεῖται δὲ πολλάκις αἴσθησις] ἡ, ante αἴσθησις, addit A. 2.

οὐκ αὐτῆς εἶναι τῆς αἰσθήσεως] οὐ κατ' αὐτῆς εἶναι τῆς αἰσθ. D. 1. οὐκ αὐτῆς τῆς αἰσθήσεως εἶναι. A. 3.

τῶν ἔργων αὐτοῦ] τῶν ἔργων αὐτῆς. D. 1. A. 2. 3. τῶν ἔργων αὐτῶν. M. 1. Cono: *operationum*. Forte, ἐνεργειῶν.

πνεῦμα νοερὸν] Cono: ſpiritus cognitivus et diſcretivus. Forte, νοητικὸν καὶ διακριτικόν. Mox idem ἡγεμονικὸν explicat, *ſcilicet cerebro*. Loco τεταμένον vero habet τεταγμένον, *ordinatus*.

τεταμμένον. ἔτι δὲ] τεταγμένον. ἔστι δὲ. D. 1. τεταγμένον etiam habet, ſed correctum τεταμένον. A. 2. τεταμένον· ἔστι δὲ καὶ οὕτω, δύναμις ἀντιληπτικὴ τῶν. A. 3. *Protenſum*. Vall.

δύναμις ψυχῆς ἀντιληπτικὴ] δύναμιν ψυχῆς ἀντιληπτικήν. A. 1. 2. Vall. τῆς ſolum addit ante ψυχῆς. M. 1. Conſer Jo. p. 183. C. Cono: *materialium dijudicativa*.

αἰσθητήριον δὲ ὄργανον] ἐστιν, poſt δὲ, addit D. 1. A. 2. Ab αἰσθητήριον ad τῶν αἰσθητῶν omittit A. 3.

τῆς ἀντιλήψεως τῶν αἰσθητῶν] Cono addit etiam aliam definitionem: *Et item aliter: organum eſt membrum, per quod ſentimus*.

τὴν αἴσθησιν λέγει κ. τ. λ.] τὴν αἴσθησιν δυνάμεως καὶ ὀργάνου κοινωνίαν πρὸς τὰ ἐκτὸς (ὃς ex correct. rec. et continuo raſura ſublatae duae aut tres litterae) ὁρίζεται, τουτέστι ψυχῆς καὶ σώματος. ἡ γὰρ δύναμις κ. τ. λ. D. 1. Platonis et aliorum definitionem notat Plutarch. de placit. philoſoph. IV, 8. Vide etiam Diog. Laërt. p. 256. Καὶ σώματος omittit Vall.

σώματος κοινωνίαν πρὸς τὰ ἐκτός. ἡ γὰρ δύναμις, ψυχῆς· 78
τὸ δὲ ὄργανον, σώματος· ἄμφω δὲ διὰ φαντασίας ἀντιληπτικὰ τῶν ἔξωθεν. τῶν δὲ ψυχικῶν τὰ μέν ἐστιν ὑπουργικά τε καὶ δορυφορικά· τὰ δὲ ἀρχικὰ καὶ ἡγεμονικά. ἀρχικὰ μὲν, τό,τε διανοητικὸν καὶ ἐπιστημονικόν· ὑπουργικὰ δὲ, τὰ αἰσθητικὰ καὶ ἡ καθ' ὁρμὴν κίνησις καὶ τὸ φωνητικόν. καὶ γὰρ ἡ κίνησις καὶ ἡ φωνὴ ὀξύτατα καὶ σχεδὸν ἀχρόνως ὑπακούει τῇ βουλήσει τοῦ λογισμοῦ· ἅμα γὰρ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ θέλομέν τε καὶ κινούμεθα οὐδενὸς ἐπιδεόμενοι μεταξὺ χρόνου τῆς τε βουλήσεως καὶ τῆς κινήσεως, ὡς ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν δακτύλων ἐστὶν ἰδεῖν· καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἄμφω δὲ διὰ φαντασίαν] ἄμφω δὲ διὰ φαντασίας. D. 1. A. 1. 2. 3. ἀμφότερα, loco ἄμφω. M. 1. Phantaſiam, id eſt, imaginationem. Con.

ψυχικῶν τὰ μὲν κ. τ. λ.] ψυχικῶν μερῶν τὰ μέν ἐστιν ὑπουργικὰ, τὰ δὲ ἀρχικὰ καὶ ἡγεμονικά. D. 1. ὑπουργικὰ exhibet etiam A. 3. Ὑπουργικὸς eſt ex ὑπουργὸς, ut γεωργικὸς ex γεωργός· ὑπουργητικὸς autem eſt, ut ἐνεργητικός. Ceterum loco μερῶν, quod D. 1. addit, intelligo potius δυνάμεων. Cono interponit, *functionum.* Et mox, mutato ordine: ἀρχικαὶ καὶ ἡγεμονικαὶ, aliae autem inferiores et famulantes. Idem.

ὑπουργητικά τε καὶ δορυφορικὰ] ὑπουργικά τε καὶ δορυφορικά. A. 2. Sic, ſed δοριφορικά. A. 1. δορυαλωτικά. Ant. in marg. Ita in textu. M. 1. *Satellitis locum obtinentia.* Vall.

διανοητικὸν καὶ ἐπιστημ. κ. τ. λ.] διανοητικὸν καὶ τὸ μνημονευτικόν. ὑπουργικὰ δὲ, τὰ αἰσθητήρια καὶ ἡ. D. 1. ὑπουργικὰ etiam A. 1. 2. ὑπουργικὰ δὲ τάτε αἰσθητ. A. 3. τὰ αἰσθητικὰ omittit M. 1. Servientes vero ſenſus ipſi et ſecundum locum motus. Con.

φωνητικὸν] φανταστικόν. D. 1. A. 3. Con. *Proclamatio.* Vall. Mox, καὶ γὰρ ἡ κίνησις κινουμένη ὀξύτατα καί. D. 1.

ὑπακούει τῇ βουλήσει] ἀκούει τῇ βουλήσει. A. 1. Mox, ἅμα γὰρ κατὰ τὸ αὐτό. A. 3. et, κινούμεθα μηδενὸς ἐπιδεόμενοι. A. 2. Voluntati obediunt. Nam intellectu ſimul et. Con. Retulit ergo ad proxime ſequentia, ſic: τῷ γὰρ λογισμῷ ἅμα. Valla ἐπιδεόμενοι inepte reddidit, *carentes.*

τῶν φυσικῶν δὲ ἔνια ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν ἐστὶ τοῦ διανοητικοῦ, ὡς τὰ καλούμενα πάθη.

ΚΕΦ. Ζ.

ΠΕΡΙ ΟΨΕΩΣ.

Ἡ ὄψις ὁμωνύμως λέγεται, καὶ τὸ αἰσθητήριον καὶ ἡ δύναμις ἡ αἰσθητική. Ἵππαρχος δέ φησιν, ἀκτῖνας ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποτεινομένας τοῖς πέρασιν ἑαυτῶν, καθάπερ χειρῶν ἐπαφαῖς, καθαπτούσας τοῖς ἐκτὸς σώμασι, τὴν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

φυσικῶν δὲ ἔνια] δὲ inſertum a man. rec. D. 1. Haec ita Cono: Sed et naturalis quidem motus et quae paſſiones vocantur, ſub imperio excogitativi ſunt.

καλούμενα πάθη] Poſt haec legitur in Cod. D. 1. continuo caput ιβ. περὶ τοῦ διανοητικοῦ et caput ιγ. περὶ τοῦ μνημονευτικοῦ. Sed caput 12. et 13. tanquam partes ad caput quintum referuntur. Vide indicem hujus capitis in hoc Codice. Capita ergo in hoc Codice numerantur omnino 42. Vulgaris ordo non videtur reprehendendus eſſe, quod diſputatio περὶ τοῦ φανταστικοῦ arcte cohaeret cum diſputatione de quinque ſenſibus.

Cap. 7. Index idem. A. 1. Etiam in A. 2. ſed a man. rec. D. 1. autem ſic habet: περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων. περὶ ὄψεως. Eſt autem hoc caput ſextum in hoc Codice. περὶ ὄψεως. λόγος ς. M. 1. De viſu. cap. 7. Vall. Cono incipit libri 4. cap. 2. De viſu, quomodo fiat.

καὶ γὰρ τὸ αἰσθητήριον καὶ ἡ δύναμις] γὰρ abeſt. D. 1. Vall. ἡ omittit Ox. Mox, ἀκτῖνας ex correct., antea ἰ. Et ſic paullo poſt ἀκτῖνας et ἀκτῖνες. D. 1.

καθαπτούσαις] καθαπτούσας. D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Mox, κόνους. A. 2. Plutarch. de placit. philoſ. IV, 13. hanc Hipparchi definitionem referens, exhibet περικαθαπτούσαις, ac ſi ad ἐπαφαῖς referendum ſit. Equidem probaverim περικαθαπτούσας, id ex, ἀκτῖνας. Καθάπτειν poſtulat potius τῶν ἐκτὸς σωμάτων. Καθάπτεσθαί τινα et τινος λόγοις, de quo Euſtathius ad Homerum monuit, non eſt hujus loci. Tamen ἅπτειν, cum *tangere*, *contrectare* notat, uſitatiſſime terminationem mediam habet. Vallae interpretatio prorſus obſcura eſt.

ἀντίληψιν αὐτῶν πρὸς τὸ ὁρατικὸν ἀναδιδόναι. οἱ δὲ γεωμέτραι κώνους τινὰς ἀναγράφουσιν, ἐκ τῆς συνεμπτώσεως τῶν ἀκτίνων γινομένους, τῶν ἐκπεμπομένων διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. πέμπειν γὰρ ἀκτῖνας, τὸν μὲν δεξιὸν ὀφθαλμὸν, ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ, τὸν δὲ ἀριστερὸν, ἐπὶ τὰ δεξιά· ἀπὸ δὲ τῆς συνεμπτώσεως αὐτῶν ἀποτελεῖσθαι κῶνον, ὅθεν ὁμοῦ μὲν πολλὰ περιλαμβάνειν ὁρατὰ τὴν ὄψιν, βλέπειν δὲ ἀκριβῶς 79
ἐκεῖνα, ἔνθα ἂν συνεμπέσωσιν αἱ ἀκτῖνες. οὕτω γοῦν πολλάκις, ὁρῶντες εἰς τοὔδαφος, οὐχ ὁρῶμεν τὸ ἐν αὐτῷ νόμισμα κείμενον, ἀτενίζοντες ἐπὶ πλεῖστον, ἕως ἂν αἱ συμβολαὶ τῶν ἀκτίνων ἐν ἐκείνῳ γένωνται τῷ μέρει, ἔνθα κεῖται τὸ νόμισμα, καὶ τότε τῇ θέᾳ προςπίπτομεν αὐτοῦ, ὡς τότε πρῶτον ἀρξάμενοι προςέχειν. οἱ δὲ ἐπικούρειοι, εἴδωλα τῶν φαινομένων προςπίπτειν τοῖς ὀφθαλμοῖς. Ἀριστοτέλης δὲ, οὐκ εἴδωλον σωματικὸν, ἀλλὰ ποιότητα δι' ἀλλοιώσεως τοῦ πέριξ ἀέρος ἀπὸ τῶν ὁρατῶν ἄχρι τῆς ὄψεως

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐπαφαῖς] palpatione. Con.
γινομένους] Sic a prima manu correct., antea fuerat aut ης, aut ας in fine. D. 1. Ab τῶν ἀκτίνων ad αὐτῶν ἀποτελεῖσθαι omittit M. 1.
τὸν μὲν δεξιὸν] vid. Platon. in Timaeo p. 483. δεξιὰ δὲ φαντάζεται κ. τ. λ.
ὁμοῦ μὲν πολλὰ] ὁμοῦ πολλὰ μέν. D. 1.
ὁρατὰ τὴν ὄψιν] περὶ τὴν ὄψιν. A. 3.
αἱ ἀκτίνες] αἱ ἀκτῖνες. D. 1. Ox. Mox, εἰς τὸ ἔδαφος. A. 1. Deinde: ἐπὶ τὸ πλεῖστον. A. 3.
αἱ συμβολαὶ] αἱ συμβολικαί. D. 1. Mox γένωνται, loco γίνονται. D. 1. A. 1. 2. 3. et, ἔνθαπερ κεῖται. A. 3.
τῇ θέᾳ προςπίπτομεν αὐτοῦ] αὐτοῦ, id eſt, τοῦ νομίσματος. Ferri hoc poſſit. Malim tamen αὐτῷ. Nam ſi αὐτοῦ ſcripſiſſet, ſtatim id conjunxiſſet cum τῇ θέᾳ, nullo interpoſito vocabulo.
πρῶτον ἀρξάμενοι] ἀρξάμενοι πρῶτον. A. 2. Mox, ἐπικούριοι. D. 1. Et: προςπίπτειν φησὶ τοῖς ὀφθ. Idem. Sufficit in his et proximis ex ſuperioribus intelligere φασὶν et φησί. De idolis Epicureorum vid. Plutarch. T. II. p. 901. A.
οὐκ εἴδωλον] οὐχὶ εἴδωλον. A. 1. *Non* abeſt. Vall.
ποιότητα δι' ἀλλοιώσεως] ποιότητα διαλλοιώσεως, et α in

 ποιό-

παραγίνεσθαι. Πλάτων δὲ, κατὰ συναύγειαν, τοῦ μὲν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν φωτὸς ἐπὶ ποσὸν ἀποῤῥέοντος εἰς τὸν ὁμοιογενῆ ἀέρα, τοῦ δὲ ἀπὸ τῶν σωμάτων ἀντιφερομένου, τοῦ δὲ περὶ τὸν μεταξὺ ἀέρα, εὐδιάχυτον ὄντα καὶ εὔτρεπτον, συνεκτεινομένου τῷ πυροειδεῖ τῆς ὄψεως. Γαληνὸς δὲ, συμφώνως Πλάτωνι, περὶ τῆς ὄψεως ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῆς συμφωνίας λέγει, γράφων οὕτω πως σποράδην· εἴπερ γὰρ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἀφικνοῖτο μοῖρά τις ἢ δύναμις ἢ εἴδωλον ἢ ποιότης τῶν ὁρωμένων σωμάτων, οὐκ ἂν τοῦ βλεπομένου τὸ μέγεθος ἔγνωμεν, οἷον ὄρους, εἰ τύχοι, μεγίστου. τηλικούτου γὰρ εἴδωλον ἐμπίπτειν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν παντάπασιν ἄλογον· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ὀπτικὸν οὐχ οἷόντε τοσαύτην ἰσχὺν ἐκκρινόμενον λαμβάνειν, ὡς περιχεῖσθαι παντὶ τῷ βλεπομένῳ· λείπεται οὖν, τὸν πέριξ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ποιότητα, a man. rec. D. 1. *Sed qualitatem.* Con. Vall. ὁμοιώσεως, loco ἀλλοιώσεως. A. 3.

παραγίνεσθαι] pertendere. Vall. Forte παρατείνεσθαι. M. 1. habet: παραγίνεται.

κατὰ συναύγειαν] κατὰ τὴν συναυγίαν. A. 2. συναυγίαν etiam D. 1. A. 1. Mox, τοῦ μὲν ὀφθαλμῶν φωτός. A. 1. Cum quadam varietate hanc Platonis definitionem laudat Plutarch. l. l. IV, 13.

εἰς τὸν ὁμοιογενῆ ἀέρα] Ad unum extrinſecum aërem. Con.

ἀπὸ τῶν σωμάτων] ἀπὸ μὲν τῶν σωμάτων. A. 2. 3.

ἀντιφερομένου, τοῦ δὲ περὶ] ἀντιφερομένου καὶ περί. D. 1. ἀποφερομένου, loco ἀντιφερ. A. 3. Mox idem vitioſe εὔτρεπον, loco εὔτρεπτον. Paullo poſt τῷ, ante πλάτωνι addit M. 1.

συνεκτεινομένου] Cono: coëxtenſis igniformi viſus virtute.

ἀφικνοῖτο] ἀφικνεῖτο. D. 1. A. 3. ἀφίκνείτο. Sic. A. 2. Mox, μοῖρα τίς. D. 1. ac deinde vitioſe, ἔγνομεν. Idem. Ac mox ἤτοι, loco εἰ τύχοι. M. 1.

τηλικούτου γὰρ εἴδωλον] τηλικοῦτον γὰρ εἴδωλον. D. 1. Vall.

ἀλλὰ μὴν καὶ κ. τ. λ.] Cono: Senſum quoque et viſivum ſpiritum.

τοσαύτην ἰσχὺν ἐκκρινόμενον λαμβάνειν, ὡς] τοσαύτην ἔχειν ἐκκρινόμενον λαμπηδόνα, ὡς. D. 1. τοσαύτην ἰσχὺν ἔχειν ἐκκρ. λαμβ. ὡς. A. 2. Tantam fortitudinem ſortiri. Con.

ἀέρα τοιοῦτον ὄργανον ἡμῖν γίνεσθαι, καθ' ὃν ὁρῶμεν χρό- 80
νον, ὁποῖον ἐν τῷ σώματι τὸ νεῦρον ὑπάρχει τὸ ὀπτικόν. τοιοῦτον γάρ τι πάσχειν ἔοικεν ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ· ᾗ, τε γὰρ αὐγὴ τοῦ ἡλίου, ψαύουσα τοῦ ἄνω πέρατος τοῦ ἀέρος, διαδίδωσιν εἰς ὅλον τὴν δύναμιν· ᾗ,τε διὰ τῶν ὀπτικῶν νεύρων αὐγὴ φερομένη, τὴν μὲν οὐσίαν ἔχει πνευματικὴν, ἐμπίπτουσα δὲ τῷ περιέχοντι καὶ τῇ πρώτῃ προσβολῇ τὴν ἀλλοίωσιν ἐργαζομένη, διαδίδωσιν ἄχρι πλείστου συνέχουσα ἑαυτὴν, ἄχρις ἂν εἰς ἀντιτυπὲς ἐμπέσῃ σῶμα. γίνεται γὰρ ὁ ἀὴρ ὄργανον τῷ ὀφθαλμῷ πρὸς τὴν τῶν ὁρωμένων διάγνωσιν τοιοῦτον, οἷόνπερ ἐν ἐγκεφάλῳ τὸ νεῦρον· ὥστε ὃν ἔχει λόγον ὁ ἐγκέφαλος πρὸς τὸ νεῦρον, τοῦτον ἔχειν τὸν ὀφθαλμὸν πρὸς τὸν ἀέρα ἐψυχωμένον ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς. ὅτι δὲ πέφυκεν ὁ ἀὴρ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀέρα τοιοῦτον ὄργανον] ἀέρα τοιοῦτον εἶναι, ὡς ὄργανον. D. 1. A. 2. Sed ab ὄργανον ad ἄχρι πλείστου συνέχουσα, in marg. leguntur a man. rec. In textu enim fere deleta ſunt. A. 2.

γίνεσθαι] γίγνεσθαι. A. 1. γενέσθαι. A. 2.

καθ' ὃν ἐρῶμεν] καθ' ὃν ὁρῶμεν. D. 1. A. 1. 2. M. 1. Ox. Con. *tantisper quoad videamus.* Vall. Paullo ante γίγνεσθαι. A. 3.

ὁποῖον ἐν τῷ] et eum cauſam eſſe, ut in corpore tanta vis exiſtat, tantusque ſpiritus. Con. ποῖον, loco ὁποῖον. M. 1.

τοιοῦτον γάρ τι πάσχειν] τοσοῦτον γάρ τι πάσχειν. A. 1. 3.

εἰς ὅλην τὴν δύναμιν] ὅλον, loco ὅλην. A. 1. 3. Sic ex correct. D. 1.

συνέχουσα ἑαυτὴν] συνέχουσα ἑαυτῇ. D. 1. M. 1. συνεχοῦς ἑαυτῇ. A. 3. *Secum retinens eam.* Con. Mox, ἐμπέσῃ τὸ σῶμα. Idem. Deinde ὄργανον omittit A. 3.

διάγνωσιν τοιοῦτον· οἷόνπερ ἐγκεφάλῳ] διάγνωσιν τοιοῦτον, οἷόνπερ ἐν ἐγκεφάλῳ. A. 3. Aut ἐν, aut τῷ, aut utrumque addendum videtur.

ἔχει λόγον ἐγκέφαλος πρὸς τὸν νεῦρον] ἔχει λόγον ὁ ἐγκέφαλος πρὸς τὸ νευρόν. D. 1. τὸ, ante νεῦρον, habet etiam A. 1. 2. Loco ὃν, habet οὐκ, ante ἔχει, M. 1. Mox, τοῦτον ἔχει ὀφθ. A. 1.

ὅτι δὲ πέφυκεν] δὲ abeſt. A. 3.

τοῖς πλησιάζουσι σώμασι συνεξομοιοῦσθαι, δῆλον ἐκ τοῦ καὶ πυῤῥοῦ τινὸς ἢ κυανοῦ ἢ καὶ ἀργύρου λαμπροῦ διαφερομένου, φωτὸς ὄντος, ὑπὸ τοῦ διενεχθέντος ἀλλοιοῦσθαι τὸν ἀέρα. Πορφύριος δὲ ἐν τῷ περὶ αἰσθήσεως, οὔτε κῶνον, οὔτε εἴδωλον, οὔτε ἄλλο τι, φησὶν, αἴτιον εἶναι τοῦ ὁρᾷν· ἀλλὰ τὴν ψυχὴν αὐτὴν, ἐντυγχάνουσαν τοῖς ὁρατοῖς, ἐπιγινώσκειν ἑαυτὴν οὖσαν τὰ ὁρατὰ, τῷ τὴν ψυχὴν συνέχειν πάντα τὰ ὄντα, καὶ εἶναι τὰ πάντα ψυχὴν συνέχουσαν σώματα διάφορα. μίαν γὰρ βουλόμενος εἶναι πάντων ψυχὴν τὴν λογικὴν, εἰκότως φησὶ γνωρίζειν ἑαυτὴν ἐν πᾶσι τοῖς οὖσιν. ὁρᾷ δὲ ἡ ὄψις κατ' εὐθείας γραμμὰς, αἰσθάνεται δὲ, κατὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐκ τοῦ καὶ πυῤῥοῦ] Con. ita: quod producto lumine, vel lucida argenti maſſa in medium allata, ſtatim alteraſcit aër. Πυρός τινος καὶ, loco πυῤῥοῦ τινὸς ἤ. M. 1.

ἢ καὶ ἀργυροῦ] ἢ καὶ ἀργύρου D. 1. Ellebodius λαμπροῦ cum reliquis tribus adjectivis, tanquam ſubſtantivum, conjunxit, quod mihi quidem non probabile videtur. Equidem credo quatuor colores hic memoratos eſſe. Ergo ἀργυροῦ λαμπροῦ corruptum puto. Interim ex Cod. D. 1. adoptandum videtur ἀργύρου λαμπροῦ. Λαμπροῦ ita collocatum ad φωτὸς referri nequit. Valla quidem *argenteo* habet, ſed reliqua ejus interpretatio obſcura eſt.

διαφερομένου] διαφαινομένου. D. 1. Ab διαφερομένου ad εὐθείας γραμμὰς a man. rec. in marg. In textu enim fere evanuerunt. A. 2. Διαφέρειν eſt *ferre per*, *transferre*. Ita Xenoph. Oecon. IX, 8.

ὑπὸ τοῦ διενεχθέντος] ὑπὸ τοῦ δειχθέντος. D. 1. ὑπό τινος διενεχθέντος. A. 2. (Sic credo. Dubius enim eram.) Paullo poſt deeſt τι, poſt ἄλλο. M. 1. Paullo poſt: ἄλλο τι αἴτιόν φησιν. A. 3.

ἐντυγχάνουσαν κ. τ. λ.] Con. ita: quae poteſt viſibilem ſeipſam cognoſcere eſſe viſibilia, eo, quod anima conſtringat omnia, quae ſunt, et eo, quod omnia ſint anima, quae diverſa corpora continet.

ἑαυτὴν οὖσαν] ἐν ἑαυτῇ οὖσαν. M. 1.

πάντα τὰ ὄντα] τὰ abeſt. Ox.

εἰκότως φησὶ] εἰκότως φασί. A. 3.

ὁρᾷ δὲ ἡ ὄψις] Con. incipit libri 4. cap. 3. Viſum et ſenſus alios cognoſcere ſenſibilia communia. Et quod unus ſen-

πρῶτον μὲν λόγον, τῶν χρωμάτων, συνδιαγινώσκει δὲ αὐ- 81
τοῖς καὶ τὸ κεχρωσμένον σῶμα, καὶ τὸ μέγεθος αὐτοῦ, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὴν χώραν, ἔνθα ἐστὶ, καὶ τὸ διάστημα, καὶ τὸν ἀριθμὸν, κίνησίν τε καὶ στάσιν, καὶ τὸ τραχὺ καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν καὶ ἀνώμαλον καὶ τὸ ὀξὺ καὶ τὸ ἀμβλὺ καὶ τὴν σύστασιν, εἴτε ὑδατῶδες, εἴτε γεῶδές ἐστιν, οἷον, ὑγρὸν ἢ ξηρόν. τὸ μὲν οὖν ἴδιον αὐτῆς αἰσθητόν ἐστι, τὸ χρῶμα· διὰ μόνης γὰρ τῆς ὄψεως τῶν χρωμάτων ἀντιλαμβανόμεθα· εὐθέως δὲ σὺν τῷ χρώματι καὶ τὸ κεχρωσμένον σῶμα καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τυγχάνει ὂν τὸ ὁρώμενον, καὶ τὸ διάστημα, τὸ μεταξὺ τοῦτε ὁρῶντος καὶ τοῦ ὁρωμένου. ὁπόσαις γὰρ τῶν αἰσθήσεων συνεμφαίνεται καὶ τὸ σῶμα, ταύταις εὐθέως καὶ ὁ τόπος συνδιαγινώσκεται, ὡς τῇ ἀφῇ καὶ τῇ γεύσει· ἀλλ᾽ αὗται μὲν τότε μόνον, ὅταν προσπελάσωσι τῷ σώματι, αἰσθάνονται, πλὴν τῶν ἑξῆς διορισθησομένων· ὄψις δὲ καὶ πόῤῥωθεν. ἐπεὶ δὲ πόῤῥω-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ſenſus defectum alterius corrigit, ſingulorum autem ipſa ratio.

αἰσθάνεται δὲ] vid. Jo. p. 183. D.

κατὰ πρῶτον μὲν] κατὰ μέρος πρῶτον. M. 1. Mox idem αὐτῆς, loco αὐτοῖς. Paullo poſt A. 3. omittit καὶ τὸ μέγεθος — σχῆμα.

στάσιν] στᾶσιν. D. 1.

καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν] καὶ τὸ λεῖον καὶ ὠμαλόν. Sic. D. 1. τὸ, ante λεῖον, addit etiam A. 2. 3. Mox, στάσιν, loco σύστασιν. A. 3. et αὐτῆς ἐστὶν αἰσθητὸν, τὸ χρῶμα. D. 1.

εὐθέως δὲ σὺν] εὐθέως γὰρ σύν. A. 1. Paullo ante deeſt τῶν, ante χρωμάτων. M. 1. Et inferius τῷ μεταξὺ, loco τὸ μεταξύ. Idem. τὸ, ante μεταξὺ, et τοῦ, ante ὁρωμένου, omittit A. 3.

ὁπόσαις γὰρ — καὶ τὸ σῶμα ταύταις] ὁπόσως γὰρ — καὶ τὰ σώματα αὐτὰ εὐθέως. A. 3.

σώματι αἰσθάνονται] σώματι συναισθάνονται. A. 1. 2. 3. M. 1. Con.

πλὴν τῶν κ. τ. λ.] praeter alios ſenſus quibus de in ſequentibus dicemus. Con.

ἐπεὶ δὲ πόῤῥωθεν] ἐπειδὴ δὲ πόῤῥωθεν. D. 1. A. 3. Iſta abſunt. M. 1. Mox τῶν ἰδίων omittit A. 3.

θεν ἀντιλαμβάνεται τῶν ἰδίων αἰσθητῶν, ἀναγκαίως ἐπηκολούθησε, τὸ μόνην ὁρᾶν καὶ τὸ διάστημα, τὸ δὲ μέγεθος τότε μόνην διαγινώσκειν, ὅταν τὸ φαινόμενον δύνηται διὰ μιᾶς προσβολῆς περιλαβεῖν. ἐν οἷς δὲ μεῖζόν ἐστι τὸ ὁρώμενον ἢ κατὰ μίαν προσβολὴν περιλαμβάνεσθαι, ἐν τούτοις (ἡ ὄψις) δεῖται καὶ τῆς μνήμης καὶ τῆς διανοίας. κατὰ μέρος γὰρ αὐτὸ θεωμένη καὶ οὐχ ὑφ' ἓν ὅλον, ἀναγκαίως εἰς ἕτερον ἀφ' ἑτέρου μεταβαίνει, καὶ τὸ μὲν ἐμπίπτον ἀεὶ κατὰ τὴν
82 μετάβασιν, αἰσθητόν ἐστι· τὰ δὲ ἔμπροσθεν ἑωραμένα ἡ μνήμη διαφυλάττει. συνάγει δὲ ἀμφότερα ἡ διάνοια τό τε αἰσθητὸν καὶ τὸ μνημονευτόν. τοῦ μὲν οὖν μεγέθους διχῶς ἀντιλαμβάνεται, ποτέ μὲν μόνη, ποτὲ δὲ μετὰ μνήμης καὶ διανοίας· τοῦ δὲ ἀριθμοῦ τῶν ὁρωμένων, τοῦ ὑπὲρ τρία ἢ τέσσαρα, τοῦ κατὰ μίαν προσβολὴν μὴ ὁρωμένου, καὶ τῶν κινήσεων καὶ τῶν σχημάτων τῶν πολυγώνων, οὐδέποτε μόνη, ἀλλ' ἀεὶ μετὰ μνήμης καὶ διανοίας. οὐ γὰρ δύναται τὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τότε μόνη διαγινώσκει] τότε μόνον διαγινώσκειν. D. 1. τότε μόνην διαγινώσκειν A. 2. Tum modo dinofcere valet. Con. Difcernit. Vall.

δύναται διὰ] δύνηται, loco δύναται. A. 1. 2. Sic ex correct., antea vulgatum. D. 1.

μεῖζον] μείζων et ex corr. μεῖζον. D. 1.

ὁρώμενοι ἢ κατὰ μίαν] ὁρώμ. εἰ καὶ διὰ μίαν. A. 2.

περιλαμβάνεσθαι] περιγίνεσθαι. D. 1. Mox, ἡ ὄψις abeft. D. 1. Con. Vall. Sed hic addit, *ad rem vifam*.

κατὰ μέρος γὰρ] καὶ κατὰ μέρος γάρ. A. 3. Continuo idem: αὐτοθεομένη. Sic. Voluit cum reliquis, αὐτὸ θεωμένη.

αὐτὰ θεωμένη] αὐτὸ θεωμένη. D. 1. A. 2. Con. Αὐτὸ, id eft, τὸ ὁρώμενον. Sic mox eft ὅλον, non ὅλα. Αὐτῷ, loco αὐτά. M. 1. Mox, οὐχ infertum D. 1. Deinde: ἐμπίπτον, *quod excidit*. Con.

ἀφ' ἑτέρου] ἀφ' ex correct. rec. D. 1.

ἀμφότερα ἡ διάνοια] ἡ abeft. A. 3.

καὶ μνημονευτικὸν] καὶ τὸ μνημονευτικόν. D. 1. A. 2. Mox, τοῦ οὖν μέν. A. 3. deinde deeft διχῶς. M. 1.

τοῦ δὲ ἀριθμοῦ ad μνήμης καὶ διανοίας] omittit Vall.

ὑπὲρ τὰ τρία] ὑπὲρ τρία. D. 1. A. 2. M. 1. Mox, ἢ τέσσαρα. D. 1. A. 1. 2.

ἀλλὰ μετὰ μνήμης] ἀεὶ, poft ἀλλὰ, addit D. 1. A. 2. Con. Mox,

πέντε καὶ ἓξ καὶ ἑπτὰ καὶ πλείω χωρὶς μνήμης συναγαγεῖν. οὕτως οὐδὲ τὰ ἑξάγωνα καὶ ὀκτάγωνα καὶ πολύγωνα σχήματα. καὶ ἡ κίνησις δὲ κατὰ μετάβασιν γινομένη, τὸ μὲν ἔχει πρότερον, τὸ δὲ δεύτερον. ἔνθα δὲ πρότερόν ἐστι καὶ δεύτερον καὶ τρίτον, τοῦτο μνήμη μόνη διαφυλάττει· τὸ δὲ ἄνω καὶ κάτω καὶ τὸ ἀνώμαλον καὶ ὁμαλὸν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τραχὺ καὶ τὸ λεῖον καὶ τὸ ὀξὺ καὶ τὸ ἀμβλὺ κοινὰ τῆς ἁφῆς καὶ τῆς ὄψεώς ἐστιν, ἐπειδὴ καὶ μόναι τὸν τόπον διαγινώσκουσι. χρήζουσι δὲ καὶ διανοίας. μόνον γὰρ ἐκεῖνο, τὸ κατὰ μίαν προσβολὴν προσπίπτον τῇ αἰσθήσει, μόνης αἰσθήσεως ἔργον ἐστί· τὰ δὲ κατὰ πλείους οὐ μόνης, ἀλλὰ καὶ μνήμης μετὰ διανοίας, ὡς ἔμπροσθεν ἐδείχθη. τῶν δὲ διαφανῶν καὶ μέχρι τοῦ βάθους διϊκνεῖσθαι πέφυκεν ἡ ὄψις, ἀέρος μὲν πρώτως καὶ μάλιστα· ὅλον γὰρ διεξέρχεται· δεύτερον δὲ ὕδατος ἠρεμοῦντός τε καὶ καθαροῦ· τοὺς ἰχθῦς γοῦν νηχομένους ὁρῶμεν· ἧττον δὲ διὰ ὑέλου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιουτοτρόπων, δῆλον δὲ, ὅτι πεφωτισμένων·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Mox, κατὰ μνήμης. M. 1. et καὶ τὰ ἓξ καὶ τὰ ἑπτὰ καὶ πλείω χωρίς. D. 1. καὶ πλείω χωρὶς habet etiam A. 1. 2. 3. *Plura.* Vall.

τὰ ἑξάγωνα] τὰ abeſt. D. 1. A. 2. 3. Mox ὀκτάγωνα ex correct. rec., antea erat ἑπτάγωνα. D. 1. Deinde γινομένη. D. 1. A. 2. 3. *Motus — factus.* Vall.

καὶ ὁμαλὸν] καὶ ὠμαλόν. Sic. D. 1. Mox, καὶ λεῖον. A. 1. 3. Deinde, καὶ τὸ ἀμβλύ. A. 2.

ἁφῆς] φύσεως. D. 1. Mox, ὄψεώς ἐστιν ἐπειδή. A. 1. 2. 3.

τὰ δὲ κατὰ πλείους] μετὰ, loco κατά. A. 3. Mox idem: μνήμης καὶ διανοίας.

διϊκνεῖσθαι] δεικνύσθαι. Sic. A. 2.

ἀέρος μὲν πρῶτον] πρώτως, loco πρῶτον. D. 1. A. 2. 3.

δεύτερον δὲ] δεύτερον ex correct. rec. Forte antea δευτέρως, aut δευτέρων. D. 1.

ἠρεμοῦντος κ. τ. λ.] ἠρεμοῦντος (ex correct., antea ἠρ.) καὶ καθαροῦ τοὺς ἰχθῦς. D. 1. τοὺς ἰχθῦς etiam A. 1.

διὰ ὑέλου] δι' ὑέλου. D. 1. δι' ὑάλου. A. 1. 3. διὰ ὑάλου. A. 2. Mox, τῶν τοιούτων τρόπων. A. 2. Perque alia ſcilicet illuminata, eſt hoc quoque ejus proprium. Cono. Ergo quaedam omiſit.

83 καὶ ἔστι καὶ τοῦτο ἴδιον αὐτῆς. μὴ ἀπατήσῃ δέ τινας, ὡς καὶ τῶν θερμῶν ἡ ἀντίληψις ὄψεώς ἐστιν, ἐπειδὴ τὸ πῦρ ὁρῶντες, ἴσμεν εὐθέως, ὅτι καὶ θερμόν ἐστιν· ἂν γὰρ ἐπὶ τὴν πρώτην ὄψιν ἀναγάγῃς τὸν λόγον, εὑρήσεις, ὡς τότε, ὅτε πρῶτον ἡ ὄψις ἐθεάσατο τὸ πῦρ, μόνου τοῦ χρώματος καὶ σχήματος ἔσχε τὴν ἀντίληψιν· προσελθούσης δὲ καὶ τῆς ἁφῆς, ἐγνωρίσαμεν, ὅτι καὶ θερμόν ἐστιν, ὅπερ διεφύλαξεν ἡ μνήμη, παραλαβοῦσα παρὰ τῆς ἁφῆς· νῦν οὖν, ὅταν θεασώμεθα πῦρ, οὐδὲν ἄλλο βλέπομεν, ἢ τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα τοῦ πυρός· ἡ δὲ διάνοια συμπαραλαμβάνει τοῖς ὁρωμένοις διὰ τῆς μνήμης καὶ τὴν θερμότητα. ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ μήλου. εἰ γὰρ οὐχ ὑπὸ μόνου τοῦ χρώματος καὶ σχήματος εἰδοποιεῖται τὸ μῆλον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὀσμῆς, καὶ τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν ποιότητος, οὐχὶ, καὶ τούτων ἡ ὄψις ἀντιλαμβανομένη, οἶδεν, ὅτι μῆλόν ἐστιν· ἀλλ' ἡ ψυχὴ τὴν μνήμην ἀποσώζει, τὴν ἐκ τῆς ὀσφρήσεώς τε καὶ γεύσεως, ἅμα τε τῷ θεάσασθαι συνεπινοεῖ καὶ ταῦτα τῷ σχήματι καὶ τῷ χρώματι. ὅταν οὖν κήρινον μῆλον νομίσωμεν ἀληθινὸν εἶναι μῆλον, οὐχ ἡ ὄψις ἐστὶν ἡ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ τοῦτο ἴδιον αὐτῆς] καὶ ἔστι καὶ τοῦτο ἴδιον αὐτῆς. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox: Atqui *neminem* decipiat. Con. Nec illud *quenquam* fallat. Vall.

ὡς τότε ὅτε πρῶτον] ὡς ὅτι πρῶτον. Ox. Mox poſt ἐθεάσατο deletum καί. D. 1.

θεασώμεθα πῦρ] τὸ, ante πῦρ, addit A. 2. Paullo ante ἐκ τῆς ἁφῆς. M. 1.

συμπαραλαμβάνει τοῖς ὁρωμένοις διὰ] abſunt. A. 3.

μνήμης καὶ τὴν θερμότητα] καὶ abeſt. A. 1. 3.

καὶ ἐπὶ τοῦ μήλου] κἀπὶ τοῦ μήλου. A. 2. Mox, εἰ γὰρ οὐκ ἀπὸ μόνου. D. 1. Εἰ γὰρ reddidit Valla, *ſiquidem*. Forte εἴγε.

ἀντιλαμβανομένη] ἀναλαμβανομένη. M. 1.

ὅτι μῆλον· ἀλλ' κ. τ. λ.] ὅτι μῆλόν ἐστιν· ἀλλ' ἡ ψυχή. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox, ἅμα τὲ τῷ. D. 1. Nam ſimulac viderit. Con.

καὶ ταῦτα τῷ σχήματι] ταύτας, loco ταῦτα, id eſt, τὴν ὄσφρησιν καὶ γεῦσιν. A. 3.

οὐχ ἡ ὄψις] οὐχὶ ἡ ὄψις. D. 1. Proxime ante, deeſt μῆλον. M. 1.

ἐξαπατωμένη, ἀλλ' ἡ διάνοια. ἡ γὰρ ὄψις ἐν τοῖς ἰδίοις αἰσθητοῖς οὐ διεσφάλη· τό,τε γὰρ χρῶμα καὶ τὸ σχῆμα συνεῖδεν. αἱ μὲν οὖν τρεῖς τῶν αἰσθήσεων, ἥτε ὄψις καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ ἡ ὄσφρησις τῶν ἔξωθεν καὶ μὴ προςπελαζόντων ἀντιλαμβάνονται, διὰ μέσου τοῦ ἀέρος· ἡ δὲ γεῦσις οὐκ ἄλλως αἰσθάνεται, ἐὰν μὴ προςομιλήσῃ τῷ αἰσθητῷ· ἡ δὲ ἁφὴ ἐπαμφοτερίζει· καὶ γὰρ πλησιάζουσα τοῖς σώμασι καὶ 84
διὰ μέσης ἔσθ' ὅτε ῥάβδου. ποτὲ μὲν οὖν ἡ ὄψις τῆς ἐπιμαρτυρίας χρήζει τῆς τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, ὅταν ᾖ τὸ φαινόμενον ἐπιτετεχνημένον πρὸς ἀπάτην, ὡς ἐπὶ τῆς γραφῆς· γραφικῆς γὰρ ἔργον, ἀπατῆσαι τὴν ὄψιν ἐξοχαῖς οὐκ οὔσαις καὶ κοιλώμασιν, εἰ τὸ πρᾶγμα τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν· ἔνθα χρεία πρὸς διάγνωσιν, μάλιστα μὲν τῆς ἁφῆς, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῆς γεύσεως ἢ ὀσφρήσεως, ὡς ἐπὶ τοῦ κηρίνου μήλου· ποτὲ δὲ καθ' ἑαυτὴν ἐναργῶς παρίστησι τὰ φαινόμενα, ὅταν μὴ πόῤῥωθεν ὁρᾷ· τὸν γοῦν πύργον, τὸν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

M. 1. Paullo poſt: καὶ τὸ σχῆμα σύνοιδεν, loco συνεῖδεν. A. 3.

πλησιάζουσα τοῖς σώμασι] τοῖς abeſt. M. 1.

διὰ μέσης] Malim et hic, διὰ μέσου. Cono: Per *medium* quandoque *virgam*. Sic. Valla: Et medio aliquando bacillo *ſenſum exploratum habet*. Τῆς, ante ῥάβδου, addit A. 3.

ἔσθ' ὅτε ῥάβδου] poſt ὅτε legitur καὶ, ſed punctis notatum, ut tollendum. D. 1.

ἐπιτετεχνημένον] ἐπιτετεχνασμένον. D. 1. Utrumque probum. Igitur etiam occurrit ἐπιτέχνασμα apud Polyb. T. III. pag. 455. et ἐπιτέχνημα apud Euſeb. Praepar. Evang. p. 30. 308. Mox deſunt: ὡς ἐπὶ τῆς γραφῆς. A. 3. deinde, γραφικῆς δὲ ἔργον. A. 1. et paullo poſt, χρεῖα. D. 1.

κοιλώμασι] Cono: *circulis*. Male. Κύκλωμα videtur legiſſe. Valla: *cavitates*.

καὶ τῆς γεύσεως] ex correct., antea credo fuerat ὄψεως. D. 1.

ποτὲ δὲ καὶ καθ'] καὶ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox, πῦργον et ex correct. rec. πύ. D. 1. Deinde: σφάλλεται καὶ ὅταν. A. 3. Παρίστησι Valla male reddidit, *confirmat*.

τετράγωνον, στρογγύλον ὁρᾷ πόῤῥωθεν· σφάλλεται δὲ καὶ, ὅταν δι' ἀχλύος ἢ καπνοῦ βλέπωμεν, ἤ τινος τῶν παραπλησίων τῶν ἐπιθολούντων τὴν ὄψιν. ὁμοίως καὶ, ὅταν δι' ὕδατος κινουμένου· καὶ γὰρ ἐν τῇ θαλάσσῃ τὴν κώπην ὡς κεκλασμένην ὁρᾷ· ὁμοίως καὶ, ὅταν διά τινος διαφανοῦς ὕλης βλέπῃ, ὡς ἐπὶ τῶν ἐσόπτρων καὶ τῆς ὑέλου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιουτοτρόπων· ἢ ὅταν ὀξέως κινῆται τὸ ὁρώμενον· συνταράσσει γὰρ τὴν ὄψιν ἡ ταχεῖα κίνησις, ὡς στρογγύλα τὰ μὴ στρογγύλα βλέπειν, καὶ ὡς ἑστῶτα τὰ κινούμενα· ἢ ὅταν ἡ διάνοια πρὸς ἄλλοις ἀσχολῆται, ὡς ἐπὶ τοῦ προθεμένου μὲν συντυχεῖν φίλῳ, καὶ συντυχόντος μὲν, παρελθόντος δὲ αὐτὸν, τῷ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πρὸς ἑτέροις εἶναι. οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο διαμάρτημα τῆς ὄψεως, ἀλλὰ τοῦ νοῦ. ἡ μὲν γὰρ εἶδε, καὶ ἀπήγγειλεν· ὁ δὲ νοῦς οὐ προσέσχε τοῖς ἀπαγγελθεῖσι. τεσσάρων δὲ μάλιστα πρὸς ἐναργῆ διά-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἢ καπνοῦ βλέπομεν] ἢ καπνοῦ βλέπωμεν. D. 1. A. 1. 3. ἢ καπνοῦ βλέπωμεν καί τινος. M. 1. Hoc τινὸς omittit. A. 3.

κεκλασμένην ὁρᾷ] Solum κεκλασμένη exhibet. A. 3. Ferri id poſſit, ſi antea legeretur ἡ κώπη.

ὁμοίως καὶ ὅταν] δὲ ante καὶ, addit A. 2. Mox, τῆς ὑάλου. A. 1. 2. Deinde: τοιούτων τρόπων, loco τοιουτοτρόπων. A. 3.

ὀξέως κινῆται] ὀξέως κινεῖται, ſed a prima manu η. ſupra. In marg. autem rec. memorat exemplum: ὡς ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῆς περιστερᾶς. D. 1.

ὡς ἑστῶτα τὰ κινούμενα] μὴ, poſt τὰ, addit D. 1.

πρὸς ἄλλοις ἠσχόληται] loco ἠσχολ. habet ἀσχολῆται. A. 2. ἀσχολεῖται, ſed a primo correctum ῆ. D. 1. Mox deeſt μὲν, ante συντυχεῖν. D. 1.

καὶ συντυχόντος] καὶ μὴ συντυχόντος. D. 1.

πρὸς ἑτέροις] πρὸς ἑτέρους. M. 1. πρὸς ἕτερον. A. 3.

οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο διαμάρτημα] οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο τὸ διαμάρτ. D. 1. τὸ, poſt τοῦτο, addit etiam A. 1. Etiam 2. ſed in hoc antea erat ἁμάρτημα. Τὸ hoc loco, ſenſu non multum diverſo, vel addi, vel omitti poteſt, ut ſit, vel τοῦτο οὐκ ἔστι διαμάρτημα τῆς ὄψεως, vel τοῦτο τὸ διαμάρτημα οὐκ ἔστι τῆς ὄψεως.

ἀπαγγελθεῖσι] ἀπηγγελθεῖσι. D. 1.

γνῶσιν ἡ ὄψις χρήζει, ἀβλαβοῦς αἰσθητηρίου, συμμέτρου κινήσεως, καὶ διαστήματος, ἀέρος καθαροῦ καὶ λαμπροῦ.

ΚΕΦ. Η.

ΠΕΡΙ ΑΦΗΣ.

Ἕκαστον μὲν τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων διπλοῦν ὁ δημιουργὸς κατεσκεύασε, καὶ τόπῳ τινὶ καὶ μορίῳ τοῦ σώματος περιέγραψε· καὶ γὰρ ὀφθαλμοὺς δύο, καὶ ὦτα δύο, καὶ δύο πόρους τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ῥινὶ πεποίηκε, καὶ γλώττας δὲ δύο πᾶσι τοῖς ζώοις ἐνέφυσεν· ἀλλὰ τοῖς μὲν διῃρημένας, ὡς τοῖς ὄφισι· τοῖς δὲ συνημμένας καὶ συνηνωμένας, ὡς τοῖς ἀνθρώποις· διὰ τοῦτο καὶ δύο τὰς προσθίους κοιλίας μόνας τοῦ ἐγκεφάλου πεποίηκεν, ἵνα ἐξ ἑκατέρας κοιλίας

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ λαμπροῦ] *λεπτοῦ*, loco *λαμπροῦ*. A. 3. *φωτὸς* addit D. 1. Sed ita quinque erunt, non quatuor. Ceterum per ſe intelligitur, aërem non poſſe eſſe lucidum ſine luce. Eſt ergo explicatio.

Cap. 8. Index idem. A. 1. 3. et 2. ſed hic a man. rec. Idem. D. 1. habet. Sed hoc caput ſeptimum numerat. *περὶ ἀφῆς. λόγος η.* M. 1. Cono incipit libri 4. cap. 4. De tactu, qui ſortitus eſt totum corpus, et ejus certitudine et ſubtilitate. Valla: de tactu. cap. 8. Confer Jo. p. 184. E.

τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων] poſt *τῶν*, addit *εἰρημένων*. A. 3.

κατασκευάσας] *κατεσκεύασε*. D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Vall. Mox, *καὶ μορίῳ* omittit Con. Deinde *ὦτα δύο* D. 1. A. 1. et, *γλώττας δὲ δύο*. A. 1. Sic, ſed omiſſo *δέ*. D. 1.

δύο πόρους τῆς αἰσθήσεως] *ὀσφρήσεως*, loco *αἰσθήσεως*. Con.

τοῖς ζωοῖς ἐνέφυσεν] *τὴν ζωὴν ἐνεφύσηκε*. M. 1.

τὰς μὲν διῃρημένας — τὰς δὲ συνημμ.] *τοῖς μὲν διῃρ. — τοῖς δὲ συνημμ.* A. 1. 2. Sic, ſed *συνημμένας καὶ* a manu rec. inſerta. D. 1. *τοῖς μὲν διῃρημένην*. In reliquis nihil mutat. A. 3. Valla etiam utrumque participium uno vocabulo *conjunxit* reddidit. *συνημμένας καὶ* omittit etiam Con. Mox, *ὄφεσι*. A. 3. D. 1. et *καὶ δύο τὰς προσθίους*. D. 1. A. 1. Paullo poſt: *ἵνα ἐξ ἑτέρας κοιλίας*. A. 3. deinde idem: *νεῦρα κάτω πεμπόμενα διπλᾶ ποιεῖ*.

τὰ αἰσθητικὰ νεῦρα καταπεμπόμενα, διπλᾶ ποιῇ τὰ αἰσθητήρια. διπλᾶ δὲ αὐτὰ πεποίηκε, δι' ὑπερβάλλουσαν κηδεμονίαν· ἵνα τοῦ ἑτέρου παθόντος, τὸ περιλειπόμενον σώζῃ τὴν αἴσθησιν. ἀλλὰ τῶν μὲν πλείστων αἰσθητηρίων διαφθειρομένων, οὐδὲν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν καταβλάπτεται τὸ ζῶον· ἀφῆς δὲ ἀπολλυμένης, συναπόλλυται καὶ τὸ ζῶον. ἀφὴ γὰρ μόνη τῶν αἰσθήσεων κοινὴ πάντων ἐστὶ τῶν ζώων. πᾶν γὰρ ζῶον ἀφὴν ἔχει· τὰς δὲ ἄλλας αἰσθήσεις οὐ πάντα πάσας, ἀλλ' ἐνίας ἔνια· πάσας δὲ ἔχει, τὰ τελειότερα. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τούτῳ τὸ ζῶον ἐκινδύνευε ζῶόν εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, οὐχ ἓν μόριον ὁ δημιουργὸς ἀπεκλήρωσε τῇ ἀφῇ·
86 ἀλλὰ πᾶν σχεδὸν τὸ σῶμα τοῦ ζώου· πλὴν γὰρ ὀστῶν καὶ ὀνύχων καὶ κεράτων, συνδέσμων τε καὶ τριχῶν, καὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων, πᾶν μόριον τοῦ σώματος τῆς ἀφῆς ἀντιλαμβάνεται. συμβέβηκεν οὖν ἕκαστον τῶν αἰσθητηρίων διπλᾶς ἔχειν αἰσθήσεις· τὴν μὲν, τῶν ἰδίων αἰσθητῶν· τὴν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

διπλᾶ ποιῇ τὰ αἰσθητήρια] Duplices faciant *ſenſationes*. Con. ποιεῖται, loco ποιῇ τά. M. 1.

σώζῃ τὴν αἴσθησιν] σώζει τὴν αἴσθησιν. A. 2. Altera ſalutem defendat. Vall.

ἀφὴ γὰρ μόνη] vid. Jo. p. 184. C. ἀφὴ γὰρ — αἰσθήσεων. abeſt. A. 3. Mox τῶν αἰσθήσεων reddidit *prae ceteris*. Vall. Forte, τῶν ἄλλων.

καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις] τὰς δὲ ἄλλας αἰσθήσεις. D. 1. A. 2. 3. Licet alios ſenſus. Vall. Forte, εἰ καὶ τάς.

τελειότερα] τελεώτερα. A. 3.

ἐν τούτῳ τὸ ζῶον κινδυνεύει] ἐκινδύνευε, loco κινδυνεύει. D. 1. A. 1. 2. 3. ἐκινδύνευσαι δύναται, loco κινδυνεύει. M. 1. Et τῷ, loco τό. A. 1. Cum periclitetur. Con. Sit periclitatum. Vall.

οὐχ ἓν] ἢ οὐχ ἕν. M. 1.

πλὴν γὰρ ὀστῶν καὶ κεράτων καὶ ὀνύχων] πλὴν ὀστῶν καὶ ὀνύχων καὶ κεράτων. D. 1. Con. Sic, ſervato γάρ. A. 1. 2. 3. Vall. Mox τε, poſt συνδέσμων, abeſt. M. 1.

τῆς ἀφῆς] διὰ ἀφῆς. A. 3.

διπλὰς ἔχειν αἰσθήσεις] διπλὰς (ex corr. rec. ᾶς) ἔχειν τὰς αἰσθήσεις. D. 1. διπλᾶς etiam A. 1. διπλὰς ἔχειν τὰς αἰσθήσεις. A. 2. 3.

δὲ, τῆς ἁφῆς, ὡς ἡ ὄψις· καὶ γὰρ τὰ χρώματα διακρίνει, καὶ τῶν θερμῶν καὶ ψυχρῶν ἀντιλαμβάνεται· ἀλλὰ τούτων μὲν, ὡς σῶμα, τῶν δὲ χρωμάτων, ὡς ὄψις. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ γεῦσις καὶ ὄσφρησις καὶ ἀκοή. πῶς οὖν παντός ἐστι τοῦ σώματος ἡ ἁφὴ, εἴπερ ἀπὸ τῶν προσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου λέγομεν εἶναι τὰς αἰσθήσεις; ἢ δῆλον, ὅτι νεύρων καταπεμπομένων ἐξ ἐγκεφάλου καὶ διασπειρομένων εἰς πᾶν μόριον τοῦ σώματος ἡ τῆς ἁφῆς αἴσθησις προσγίνεται. ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ὑπ' ἀκάνθης πληγέντες τὸν πόδα, τῆς κεφαλῆς εὐθέως τὰς τρίχας φρίττομεν· ᾠήθησάν τινες, τὸ πάθος, ἢ τὴν αἴσθησιν τοῦ πάθους, εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἀναπέμπεσθαι, καὶ οὕτως αἰσθάνεσθαι. ἀλλ' εἴπερ ἦν ἀληθὴς οὗτος ὁ λόγος, οὐκ ἂν ἤλγει τὸ τεμνόμενον μόριον, ἀλλ' ὁ ἐγκέφαλος. βέλτιον οὖν λέγειν, ὅτι τὸ νεῦρον ἐγκέφαλός ἐστι. καὶ γὰρ μοῖρά τις ἐστὶν ἐγκεφάλου, διὰ παντὸς ἑαυτοῦ τὸ ψυχικὸν ἔχον πνεῦμα, ὡς ὁ πεπυρακτω-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ψυχρῶν καὶ θερμῶν] θερμῶν καὶ ψυχρῶν. D. 1. A. 1. 3. Vall. τῶν ψυχρῶν abeſt. Con.

ὡς σωμάτων, τῶν δὲ] ὡς σῶμα, τῶν δέ. D. 1. Con. Vall. Mox, δὲ καὶ ἡ γεῦσις. A. 2. Iſtud δὲ ſolum omittit A. 3.

παντός ἐστι τοῦ σώματος ἡ ἁφὴ] ἐστιν, poſt σώματος, habet D. 1.

ἢ δῆλον] ἦ δῆλον. D. 1. A. 1. 3. Ox. Annon manifeſtum eſt. Con. Ob id ſcilicet. Vall. Ellebodius ἦ reddidit *an*, quod obſcurum eſt. Ἦ notat ἀληθῶς. Ergo reddere poterat vel *annon*, vel *nimirum*. Mox, demiſſus nervus — diſperſus. Idem.

νεύρων καταπεμπ. — διασπειρομένων] εὖρον καταπεμπόμενον — διασπειρώμενον. M. 1.

κεφαλῆς εὐθέως τὰς τρίχας] τέως, loco εὐθέως. A. 1.

καὶ οὕτως αἰσθάνεσθαι] abſunt. A. 1. Vall.

οὗτος ὁ λόγος] ὁ λόγος οὗτος. D. 1.

οὐκ ἂν ἤλγει] οὐκ ἂν ἤλγειε. A. 2. ἤλγει ex correct. rec. Forte antea ἤλγεε, aut ἤλγησε. D. 1.

τὸ νεῦρον ἐγκέφαλος] ὁ, poſt νεῦρον addit A. 2. Nervum eſſe cerebri. Con. Quod nervus cerebrum eſt. Vall. Mox ἐγκέφχλος, loco ἐγκεφάλου. M. 1.

ἔχον πνεῦμα] ἔχων πνεῦμα. A. 2. Nemeſius ἔχον retulit ad νεῦρον, non ad μοῖρα. Valla: quae (pars) per ipſum totum

μένος σίδηρος ἔχει τὸ πῦρ· διά τοι τοῦτο, ἔνθα ἂν νεῦρον αἰσθητικὸν ἐμφύηται, ἐκεῖνο τὸ μέρος αἰσθήσεως ὑπ' αὐτοῦ μεταλαμβάνει καὶ γίνεται αἰσθητικόν. οὐδὲν δὲ ἴσως ἄτοπον
87 λέγειν, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων, τὸν ἐγκέφαλον, ἀναπέμπεσθαι, οὐ τὸ πάθος, ἀλλὰ συναίσθησίν τινα καὶ ἀπαγγελίαν τοῦ πάθους· ἔστι δὲ ἴδιον αἰσθητὸν ἁφῆς τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, τό τε μαλακὸν, καὶ σκληρὸν, καὶ γλίσχρον. καὶ κραῦρον, βαρύ τε καὶ κοῦφον· διὰ μόνης γὰρ τῆς ἁφῆς ταῦτα γνωρίζεται. κοινὰ δὲ ἁφῆς καὶ ὄψεως, τό τε ὀξὺ καὶ ἀμβλὺ καὶ τὸ τραχὺ καὶ λεῖον, τό τε ξηρὸν καὶ ὑγρὸν, παχύ τε καὶ λεπτὸν, ἄνω καὶ κάτω· καὶ γὰρ ὁ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

totum animalem fundit (χέον) ſpiritum. Proxima διά τοι τοῦτο inepte et obſcure reddidit Vall. Mox, ὡς ὁ omittit M. 1.

ἐμφύηται ἐκεῖνο] ἐμφύεται, ἐκεῖνο. Sed ſyllaba νο a man. rec. Ergo antea ἐκεῖ a prima manu. D. 1. ut ſcilicet referatur ad ἔνθα. Sed et ἐκεῖνο probum. Cono: illa pars. Ἐμφύεται et paullo ante διὰ τί, loco διά τοι. M. 1.

τῶν νεύρων, τὸν ἐγκέφαλον] Per appoſitionem. Ergo Cono interpoſuit, *id eſt*. Valla: in nervorum principio cerebrum immittere non paſſionem.

τὸν ἐγκέφαλον] τοῦ ἐγκεφάλου. M. 1.

οὐ τὸ πάθος] οὐχὶ πάθος. D. 1. A. 2.

ἐπαγγελίαν δὴ τοῦ πάθους] ἀπαγγελίαν τοῦ πάθους. A. 1. 2. 3. Sic ex corr., antea ἀπαγγελείαν. D. 1.

ἔστι δὲ ἴδιον] vid. Jo. p. 184. C.

γλίσχρον καὶ κραῦρον] γλισχρὸν καὶ χαῦνον. D. 1. Poſt κραῦρον ita eſt: . . . φαρὸν καὶ ξηρὸν, ac deinde βαρὺ κ. τ. λ. A. 2. *Lubricum et conſiſtens*. Vall. Κραῦρον, *aridum*. Con. Sic reddunt nonnulli. Verum mox ſeparatim memoratur ξηρόν. Ariſtot. de animal. generat. II, 1. jungit σκληρὰ καὶ μαλακὰ, et, γλίσχρα καὶ κραῦρα. Germanice: *klebricht und rauh*.

ἄνω καὶ κάτω — ἄλλα τινὰ σχήματα] Haec ſaltem ſunt ἀσύντακτα, niſi adeo ſint corrupta. Hoc utique videtur apparere, ἄνω καὶ κάτω absque articulo τὸ, non poſſe notare altitudinem et profunditatem, ſed eſſe potius loco ἀναμίξ. Fortaſſe ſcripſerat: ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τόπος τό,τε μέγεθος, intellige, κοινά ἐστιν ἁφῆς καὶ ὄψεως. Valla: ſurſum et deorſum. Nam et locus et magni-

τόπος, τό,τε μέγεθος, ὅταν ᾖ τοιοῦτον, ὡς κατὰ μίαν προσβολὴν τῆς ἀφῆς περιλαμβάνεσθαι, καὶ τὸ πυκνὸν δὲ καὶ τὸ μανὸν καὶ τὸ στρογγύλον, ὅταν ᾖ μικρὸν, ὡς καὶ ἄλλα τινὰ σχήματα. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς κινήσεως τοῦ πλησιάζοντος αὐτῇ σώματος αἰσθάνεται σὺν τῇ μνήμῃ καὶ τῇ διανοίᾳ. ὡσαύτως δὲ καὶ ἀριθμοῦ· ἀλλὰ μέχρι δυοῖν ἢ τριῶν καὶ τούτων μικρῶν καὶ ῥᾳδίως περιλαμβανομένων· μᾶλλον δὲ τῆς ἀφῆς ἡ ὄψις τούτων ἀντιλαμβάνεται, ὥσπερ καὶ τοῦ ὁμαλοῦ καὶ τοῦ ἀνωμάλου. τοῦ γὰρ γένους ἐστὶ τοῦ τε λείου καὶ τραχέος· σκληρότητι μὲν γὰρ ἀνωμαλία μιχθεῖσα τραχύτητα, ὁμαλότης δὲ πυκνότητι λειότητα ποιεῖ. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὡς πολλὴν κοινωνίαν αἱ αἰσθήσεις αὗται πρὸς ἀλλήλας ἔχουσι. καὶ γὰρ τὰ τῆς ἑτέρας διαμαρτήματα ἡ ἑτέρα διασαφεῖ. ἐπὶ γοῦν τῆς γραφῆς ἡ μὲν ὄψις ἐξοχάς τινας ὁρᾷ, ῥινός τε καὶ τῶν ἄλλων· ἡ δὲ ἀφὴ προσελθοῦσα

VAR. LECT. ET ANIMADV.

magnitudo *ſunt ejuſmodi*, ut una repercuſſione tactus deprehendatur.

τόπος. τό,τε μέγεθος] τόπος καὶ τὸ μέγεθος. A. 2.

σώματος αἰσθάνεται] σώματος αἰσθάνεσθαι. M. 1. et idem mox: ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ. et, δύο, loco δυοῖν. Deinde: ἡ ὄψις ἀντιλαμβάνεται, omiſſo τούτων. A. 3.

ὥσπερ καὶ τοῦ ὁμαλοῦ] ὁμαλοῦ ex correct. rec., antea ὠμαλοῦ, ut ſuperius. D. 1. καὶ omittit A. 2.

τοῦ τε λείου καὶ τραχέος] τοῦ λείου καὶ τραχέος. A. 2. 3. Sic et D. 1. Sed ex corr., antea credo erat τραχέως.

σκληρότητι μὲν γὰρ ἀνωμαλία] σκληρότης μὲν γὰρ ἀνωμαλία. D. 1. A. 1. 3. Vall. Mox, τραχύτητι ex correct. rec., antea credo τραχύτητα. D. 1. Mox rurſus ὁμαλότης ex corr. rec., antea ὠμαλότης. Idem.

αἱ αἰσθήσεις αὐταὶ] Malim αὗται, id eſt, ὄψις καὶ ἀφή. Αὐταὶ prorſus omittit Vall. Αὗται habet A. 3. Atque ita correxi.

διαμαρτήματα] ἁμαρτήματα. A. 2. Et ſic mox, ἁμάρτημα. Mox, διασαφεῖται. A. 3.

ὄψις ἐξοχὰς κ. τ. λ.] haec cum proximis ita confundit M. 1. ὄψις ἀεὶ καὶ πάντα. διὰ μέσου δὲ τοῦ ἀέρος ὁρᾷ· οὕτω ῥινὸς καὶ τῶν ἄλλων. Mox idem τὰ διαμαρτήματα, loco τὸ διαμάρτημα. Poſterius habet etiam A. 3.

διήλεγξεν αὐτῆς τὸ διαμάρτημα. ὥσπερ δὲ ἡ ὄψις ἀεὶ καὶ πάντα διὰ μέσου τοῦ ἀέρος ὁρᾷ· οὕτω καὶ ἡ ἁφὴ διὰ μέσου
88 τῆς βακτηρίας τῶν σκληρῶν καὶ μαλακῶν καὶ ὑγρῶν αἰσθάνεται, ἀλλὰ συλλογιστικῶς καὶ μετὰ διανοίας· ἀκριβεστάτην γὰρ ἔχει ταύτην τὴν αἴσθησιν ὁ ἄνθρωπος. ταύτῃ γοῦν καὶ τῇ γεύσει πλέον ἔχει τῶν ἄλλων ζώων, καί τοι ταῖς ἄλλαις τρισὶν ἡττώμενος. ἄλλο μὲν γὰρ ζῶον κατ' ἄλλην αἴσθησιν τῶν τριῶν πλεονεκτεῖ τὸν ἄνθρωπον· ὁ δὲ κύων, ἐν ταῖς τρισὶν ἅμα· ὀξύτερον γὰρ καὶ ἀκούει καὶ βλέπει καὶ ὀσφραίνεται, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἰχνευόντων κυνῶν. καὶ πᾶν μὲν τὸ σῶμα τῆς ἁφῆς ἐστιν αἰσθητήριον, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται· μάλιστα δὲ τῶν χειρῶν τὰ ἔσωθεν, καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων· ταῦτα γὰρ ὥσπερ γνώμονάς τινας τῆς ἁφῆς ἀκριβεῖς ἔχομεν. οὐ γὰρ μόνον ἀντιληπτικὸν ὄργανον ὁ δημιουργὸς τὰς χεῖρας κατεσκεύασεν· ἀλλὰ καὶ ἁπτικὸν, διὰ τοῦτο καὶ τὸ δέρμα λεπτότερον ἔχουσι, καὶ μῦς αὐταῖς ὅλαις ἔσωθεν ὑπέστρωται, καὶ τριχῶν ἀμοιροῦσιν, ἵνα μᾶλλον τῶν ἁπτῶν ἀντιλαμβάνωνται.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὥσπερ ἡ ὄψις] δὲ, poſt ὥσπερ, addunt D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Vall.

ἀεὶ καὶ πάντα] ἀεὶ καὶ πάντῃ τά. A. 3. Πάντῃ vehementer placet. Sed τὰ alienum eſt. Forte ſcripſerat auctor: ἀεὶ καὶ πάντῃ πάντα.

διὰ μέσης τῆς] Malim, διὰ μέσου τῆς.

ἀλλὰ συλλογιστικῶς] Hic in verſione loco *etſi*, correxi, *ſi* et *adhibeat*, loco *adhibet*.

τῶν τριῶν πλεονεκτεῖ] ἄλλων, ante τριῶν, addit D. 1. et paullo ante ἡττώμενος. Idem. Mox ὀσφραινῆσαι (ſic) δύναται loco ὀσφραίνεται. M. 1.

ὡς καὶ πρόσθεν] ὡς καὶ ἔμπροσθεν. D. 1. Eadem varietas infra, p. 90.

γνώμονας ἀκρ. τῆς ἁφῆς] γνώμονάς τινας τῆς ἁφῆς ἀκριβεῖς. D. 1. Sic, omiſſo τινάς. A. 2.

διὰ τοῦτο καὶ τὸ δέρμα] τὸ abeſt. D. 1. διὰ τοῦτο δὲ καὶ δέρμα. A. 3.

τῶν ἁπλῶν ἀντιλαμβάνωνται] ἁπτῶν, loco ἁπλῶν. A. 1. 2. 3. Con. Quo magis tactum complectantur. Vall. Ἀντιλαμβάνονται. A. 2. D. 1.

τοῦ δὲ τρίχας αὐτὰς μὴ φύειν, ὁ ὑπεστορεσμένος μῦς γέγονεν αἴτιος. τῶν δὲ χειρῶν αἱ μὲν σκληρότεραι πρὸς ἀντίληψίν εἰσιν ἰσχυρότεραι· αἱ δὲ μαλακώτεραι πρὸς τὴν ἁφὴν ἀκριβέστεραι· ὥσπερ καὶ τῶν νεύρων τὰ μὲν σκληρὰ πρὸς κίνησιν, τὰ δὲ μαλακὰ πρὸς αἴσθησίν εἰσιν ἐπιτηδειότερα. ταῦτα γὰρ καὶ τῆς ἁφῆς ἐστὶν ὄργανα· διὰ τούτων γὰρ ἡ τῆς ἁφῆς αἴσθησις γίνεται.

ΚΕΦ. Θ.

ΠΕΡΙ ΓΕΥΣΕΩΣ.

Τὴν μὲν ὄψιν ἐκ τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν κατ' εὐθείας γραμμὰς ὁρᾷν· ἡ δὲ ὄσφρησις καὶ ἡ ἀκοὴ οὐ καθ' εὐθεῖαν 89
μόνον, ἀλλὰ καὶ πανταχόθεν. ἁφὴ δὲ καὶ γεῦσις οὔτε κατ' εὐθείας γραμμὰς, οὔτε πανταχόθεν γνωρίζουσιν· ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν αὐτοῖς πλησιάσωσι τοῖς ἰδίοις αἰσθητοῖς, πλὴν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τρίχας αὐτὰς μὴ φύειν] αὐταῖς, loco αὐτάς. A. 2.
μῦς γέγονεν] ὑμὴν γέγονεν. Sed in marg. a rec. γρ. μῦς. D. 1.
ταῦτα γὰρ καὶ τῆς ἁφῆς] ταῦτα δὲ καὶ τῆς ἁφῆς. D. 1. M. 1. ταῦτα γὰρ αὐτῆς τῆς ἁφῆς. A. 1. ταῦτα δὲ αὐτῆς τῆς ἁφῆς. A. 2. ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἁφῆς. A. 3.
Cap. 9. Index idem. A. 1. 3. Sic, a man. rec. A. 2. περὶ γεύσεως. η. D. 1. Eſt enim in hoc caput 8. περὶ γεύσεως λόγος θ. M. 1. De guſtu. Cap. 9. Vall. Confer Jo. p. 185. A.
ἐν τοῖς ἔμπροσθεν] Pagina 80. in fine.
εὐθείαν μόνον κ. τ. λ.] εὐθείαν (ex correct. εἶ.) μόνον ἀλλὰ καὶ πανταχ. D. 1. καὶ, poſt ἀλλὰ, addit etiam A. 2. 3. Ceterum hic deeſt verbum, veluti γίνεται. Nam ex ὁρᾷν nihil repeti poteſt. Mox: ἁφὴ καὶ γεῦσις οὔτε κατ' εὐθείαν. A. 3. et idem paullo poſt: ὅταν αὐτῇ πλησ.
γνωρίζουσι] intellige, τὰ ἴδια αἰσθητά. Mox διωρισμένα, *definita*, interpretor προδιεγνωσμένα, quae jam antea tactu et guſtu percepta ſunt. Πλὴν τῶν ἤδη διωρισμένων omittit Con. Praeter eos, quos jam definivimus. Vall.
πλησιάσωσι] πλησιάζουσι. M. 1.

τῶν ἤδη διωρισμένων. ἔστι δὲ ἡ γεῦσις τῶν χυμῶν ἀντιληπτική· ὄργανα δὲ αὐτῆς ἡ γλῶσσα, καὶ ταύτης μᾶλλον τὸ ἄκρον, ἔτι τε σὺν τούτοις ἡ ὑπερῶα, ἐν οἷς ἐστι τὰ ἐξ ἐγκεφάλου φερόμενα νεῦρα πεπλατυσμένα καὶ ἀπαγγέλλοντα τὴν γενομένην ἀντίληψιν πρὸς τὸ ἡγεμονικόν. τῶν δὲ χυμῶν αἱ γευστικαὶ καλούμεναι ποιότητές εἰσιν αὗται, γλυκύτης, ὀξύτης, δριμύτης, στρυφνότης, αὐστηρότης, πικρότης, ἁλμυρότης, λιπαρότης. τούτων γάρ ἐστιν ἡ γεῦσις διαγνωστική. κατὰ ταύτας δὲ τὰς ποιότητας καὶ τὸ ὕδωρ ἄποιον λέγεται, τῷ μηδεμίαν τούτων ἐμφαίνειν ἐν τῇ γεύσει ποιότητα. κατὰ γὰρ τὰς ἄλλας, οἷον ψυχρότητα καὶ ὑγρότητα, σύμφυτον ἔχει τὴν ποιότητα. στρυφνότης δὲ καὶ αὐστηρότης, τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον στύφειν, ἀλλήλων διαφέρουσιν. αἱ μὲν οὖν ἁπλαῖ γευστικαὶ ποιότητες αὗται μόναι σχεδόν εἰσι· σύνθετοι δὲ, μυρίαι. καθ' ἕκαστον γὰρ εἶδος ζώου

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἔστι δὲ ἡ γεῦσις] vid. Jo. p. 184. B. Hic Cono incipit libri 4. cap. 5. De guſtu, auditu et odoratu. Mox ὄργανα reddidit *inſtrumentum* Vall.

ἡ ὑπερῶα] τὰ ὑπερῶα. Ox. Proximum ἐν οἷς refertur ad ὄργανα. Mox, ἀπαγγέλλοντα ex correct., antea ἐπαγγ. D. 1. Paullo poſt στυφότης, loco στρυφνότης, et ſic quoque paullo poſt. M. 1. deinde, ἀλμυρότης, loco ἁλμυρότης. D. 1.

λιπαρότης] Jo. l. l. addit γλισχρότης. Loco στρυφνότης habet Cono *ſtypticitas* i. e. στυφότης, a στύφω. Syneſ. T. I. pag. 2. κρέα μὲν γὰρ οὐκ ἐᾷ διαῤῥυῆναι στυφότης, et p. 36. Mox Cono στρυφνότης reddidit, *ſtypticum*, quod eſt, στυπτικόν.

τῷ μηδεμίαν ἐμφαίνειν τούτων] τῷ μὴ δὲ μίαν τούτων ἐμφαίνειν. Sed μὴ a recent. inſertum. D. 1. τούτων, ante ἐμφαίνειν, habet etiam A. 1. 2. 3.

σύμφυτον ἔχει] ἔμφυτον ἔχει. A. 2.

ποιότητα· στρυφνότης] ποιότητα· στυφνότης. D. 1. Proximum στύφειν omittit Con.

αὐταὶ μόνον σχεδὸν] αὗται μόναι σχεδόν. D. 1. A. 1. 2. Con. Vall. αὗται μόνον σχεδόν. A. 3. Mox, ἐστι· σύνθεται. M. 1.

ζώου καὶ φυτοῦ] ζώου καὶ φυτῶν. A. 1. 3. ζώων καὶ φυτῶν. Ox.

καὶ φυτοῦ ἰδιάζουσαι ποιότητές εἰσιν. ἄλλης γὰρ, ἂν οὕτω τύχῃ, χοιρείου ποιότητος ἀντιλαμβανόμεθα καὶ ἄλλης αἰγείου. διὸ καὶ μὴ μαθόντες, ὁποῖόν ἐστι τὸ προσενεχθὲν κρέας, ἐν τῇ γεύσει γνωρίζομεν· τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ἦν, εἰ μὴ διάφορος ἦν ἑκάστου τῶν γευστῶν ἡ ποιότης. ὅθεν οὐκ ἄν τις αὐτὰς γενικῶς περιλάβοι, ἀπείρους οὔσας, καὶ πάντως ἀλλήλων διαφερούσας. καὶ γὰρ ἐν οἷς ἐπικρατεῖ μία τις τῶν ἁπλῶν ποιοτήτων, καὶ ἐν τούτοις γνώριμος ἡ κατ' εἶδος τῶν γευστῶν διαφορά. ἰσχάδος γοῦν καὶ ἀσταφίδος καὶ φοίνικος, τούτων μία μὲν ἐπικρατεῖ ποιότης, ἡ κατὰ γλυκύτητα, ἀλλ' ἡ γεῦσις διακρίνει τῶν εἰδῶν τὸ διάφορον.

ΚΕΦ. Ι.

ΠΕΡΙ ΑΚΟΗΣ.

Ἡ *δὲ ἀκοὴ τῶν φωνῶν καὶ τῶν ψόφων ἐστὶν αἰσθητική· διαγινώσκει δὲ αὐτῶν τὴν ὀξύτητα καὶ τὴν βαρύτητα, λειό-*

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἄλλης γὰρ ἂν οὕτω τύχῃ] *ἄλλοις γὰρ, ἂν οὕτω τύχοι.* A. 1.
καὶ ἄλλης αἰγείου] *καὶ ἄλλοις αἰγείου.* A. 1.
γευστῶν ἡ ποιότης] *ἡ* abeſt. A. 1. *γευστέων*, loco *γευστῶν*. M. 1. Mox, *αὐτὰ γενικῶς*. A. 2. *αὐτὰς γενικάς*. M. 1.
τὶς τῶν ἁπλῶν] *τὶς τῶν ἄλλων*. A. 3.
τῶν γευστῶν διαφορὰ] *τῶν γινομένων διαφορά*. D. 1. *τῶν γευστῶν γινομένων διαφορά*. A. 2. Forte *γινομένων* ortum eſt ex *γίνεται*, hoc eſt, *γνώριμος γίνεται*.
ἀσταφίδος] *σταφίδος*. A. 1.
φοίνικος κ. τ. λ.] *φοίνικος. τούτων μὲν ἐπικρατεῖ ποιότης*. Ex corr. rec., antea *ποιότητας*. D. 1. *φοίνικος. τούτων μία μὲν ἐπικρ. ποιότης*. A. 2. In caricis itaque et uvis paſſis et dactilis dulcedo praedominatur. Con. *Τούτων* non habet Vall.
Cap. 10. Index idem. A. 1. a rec. man. A. 2. Sic, absque nota et numero capitis. D. 1. *περὶ ἀκοῆς. λόγος* 2. M. 1. De auditu, cap. 10. Vall. Confer Jo. p. 183. E.
ἡ δὲ ἀκοὴ] In principio capitis additur: *τί ἐστιν ἀκοή; ἀκοή ἐστιν ἡ γενομένη διὰ τοῦ ἐγκεκριμένου τοῖς ὠσὶ πνεύματος, ξηροτέρου μᾶλλον ὄντος ἢ λεπτοτέρου.* (et ex correct. rec. *λεπτομερεστέρου*) *δι' οὗ αἱ ἀκουστικαὶ ἀντιλήψεις γίνονται.*

τητά τε καὶ τραχύτητα καὶ μέγεθος. ὄργανα δὲ καὶ ταύτης τὰ νεῦρα, τὰ ἐξ ἐγκεφάλου, τὰ μαλακὰ, καὶ τῶν ὤτων ἡ κατασκευή· μάλιστα δὲ αὐτῶν τὸ χονδρῶδες γένος. πρὸς γὰρ ψόφους καὶ ἤχους ἐπιτήδειός ἐστιν ὁ χόνδρος. μόνος δὲ ἄνθρωπος καὶ πίθηκος οὐ κινοῦσι τὰ ὦτα, τῶν ἄλλων πάντων ζώων, τῶν ἐχόντων ὦτα, κινούντων αὐτά.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

νονται. ἡ δὲ ἀκοὴ τῶν φωνῶν κ. τ. λ. D. 1. Hujusmodi definitiones plures in marginibus hujus Codicis reperiuntur, veluti ad p. 79. τί ἐστιν ὅρασις; ὅρασίς ἐστιν ἡ γινομένη κ. τ. λ. Item p. 86. 88. 98. 99.

καὶ τὴν βαρύτητα, λειότητά τε] abſunt. D. 1. βραχύτητα, loco βαρύτητα. A. 2. Pro eodem πικρύτητα. A. 3.

ὄργανα δὲ κ. τ. λ.] ὄργανά τε καὶ ταύτης. D. 1. A. 1. ὄργανα δὲ καὶ ταύτης. A. 2. Sic, ſed mox etiam: τάτε νεῦρα. A. 3. Mox poſt νευρὰ abeſt τά. A. 1.

τὰ μαλακὰ] καὶ μαλακά. D. 1. Continuo, τῶν ὤτων ἡ κατασκευὴ, reddidit Cono: *aures*. Deinde idem omittit γένος. Valla, καὶ τῶν ὤτων ἡ κατασκευὴ, reddidit, *et aurium comparatio atque affectio*. Mox idem ſervat *genus*. D. 1. autem vitioſe exhibet χοντρῶδες. Γένος, quod hic additum eſt, non eſt hujus loci. Commodiſſime poterat omitti. Si tamen aliquid addendum ſit, malim μέρος. Quia vero cartilago iſta aures, tanquam ſepimentum, cingit, conjici etiam poſſit ἕρκος.

μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος] ὁ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox, ἐχόντων τὰ ὦτα. A. 1.

ΚΕΦ. ΙΑ.

ΠΕΡΙ ΟΣΦΡΗΣΕΩΣ.

Ἡ δὲ ὄσφρησις γίνεται μὲν διὰ τῶν ῥινῶν, περαίνεται δὲ εἰς τὰ πέρατα τῶν προσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν. αὗται γὰρ ἀτμοειδέσταται τὴν φύσιν οὖσαι τῶν ἀτμῶν ῥᾳδίως ἀντιλαμβάνονται. λέλεκται γὰρ καὶ πρόσθεν, ὡς ἕκαστον τῶν αἰσθητηρίων καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ οἰκειότητα τῶν ἰδίων αἰσθητῶν ἀντιλαμβάνεται. οὐ μὴν, ὥςπερ τοῖς ἄλλοις αἰσθητηρίοις νεῦρον αἰσθητικὸν κατέπεμψεν ὁ ἐγκέφαλος, οὕτω καὶ τῇ ὀσφρήσει· ἀλλὰ τοῖς πέρασιν ἑαυτοῦ τῶν νεύρων ἀναπληροῖ τὴν χρείαν, καὶ τὴν τῶν ἀτμῶν ἀνάδοσιν δέχεται. τῶν δὲ ἀτμῶν ἡ γενικωτάτη διαφορὰ εὐωδία τέ 91
ἐστι καὶ δυςωδία, καὶ τὸ μέσον τούτων, ὃ μήτε εὐῶδές ἐστι,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 11. Index idem. A. 1. 3. Etiam, ſed a man. rec. A. 2. Sic, ſine numero capitis. D. 1. περὶ ὀσφρύσεως. λόγος ια. M. 1. De odoratu, cap. 11. Vall. Confer Jo. p. 183. E.

ἡ δὲ ὄσφρησις] Hic a principio additur: τί ἐστιν ὄσφρησις; ὄσφρησίς ἐστιν ἡ ἀποτελουμένη διὰ τοῦ ἐν ταῖς ῥισὶ πνεύματος, ὄντος ἀνίγμου (forte, ἀνίκμου.) καὶ ἀτμοδεστέρου, (forte ἀτμοειδ. aut, ἀτμωδ.) δι' οὗ αἱ τῶν ὀσφραντῶν ἀντιλήψεις καὶ πόῤῥωθεν γίνονται. ἡ δὲ ὄσφρησις κ. τ. λ. D. 1.

διὰ τῶν ῥινῶν] His addit Cono: transmittentes ad cerebrum evaporationes. Hoc eſt, ἀναπεμπόντων τοὺς ἀτμοὺς ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον.

παραίνεται] περαίνεται. D. 1. A. 1. 2. M. 1. Terminatur. Con. Vall. Mox, προσθίων μερῶν τοῦ ἐγκ. A. 2.

αὗται γὰρ] γὰρ abeſt. A. 2.

λέλεκται γὰρ καὶ πρόσθεν] δὲ, loco γάρ. A. 2. ἔμπροσθεν, loco πρόσθεν. D. 1. Reſpicit autem in his dicta p. 77. init. Mox, οὐ μὲν ὥςπερ. Ox.

τῶν ἰδίων αἰσθητῶν ἀντιλαμβάνεται] ſuis concilietur ſenſibilibus. Valla. Ergo, τοῖς ἰδίοις αἰσθητοῖς οἰκειοῦται. Mox idem: dimiſit e cerebro. Ergo κατέπεμψεν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου. Deinde: οὕτω τῇ ὀσφρήσι. Sic. A. 3.

τοῖς πέρασιν ἑαυτοῦ] id eſt, τοῦ ἐγκεφάλου. Supra dixit, πέρατα τῶν προσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν.

εὐωδία τέ ἐστι καὶ] τε abeſt. D. 1. ἐστι omittit A. 3.

μήτε δυςῶδες. γίνεται δὲ εὐωδία, τῶν ὑγρῶν τῶν ἐν τοῖς σώμασιν ἀκριβῶς πεφθέντων· μέσως δὲ, ἡ μέση διάθεσις· καταδεέστερον δὲ ἢ μηδόλως, δυςωδία.

ΚΕΦ. ΙΒ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΟΥ.

Τοῦ μὲν οὖν φανταστικοῦ ἥ τε δύναμις καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰ μόρια καὶ τῶν μορίων ἡ κοινωνία τε καὶ διαφορὰ τὸν ἐνδεχόμενον τρόπον ὡς ἐν βραχέσιν ἱκανῶς εἴρηται· τοῦ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

μήτε δυςωδία] μήτε δυςῶδες. D. 1. Sic, omiſſo ἐστὶ, poſt εὐῶδες. A. 3. μήτε δυςωδία τῶν ὑγρῶν. γίνεται δὲ δυςωδία τῶν ὑγρῶν. Sic. M. 1. Quod neque bene olet, neque foetet. Con. Qui neque ſuavis, neque teter odor eſt. Mox, μέσος δὲ ἡ. D. 1. M. 1. Μέσως, intellige πεφθέντων. Eodem refertur καταδεέστερον ἢ μηδόλως. Valla videtur legiſſe πεμφθέντων ſeu ἐκπεμφθέντων. Ergo inepte reddidit.

καταδεέστερον] καταδεεστέρα. D. 1.

ἢ μηδ' ὅλως] ἢ μηδόλως. D. 1. ἡ μηδόλως. A. 1. 3. ἢ μηδόλως ἢ δυςωδία. A. 2. Forte voluit, ἡ δυςωδία. Hoc ἡ addi quoque poſſit ante εὐωδία, paullo ante. ἢ μηδ' ὅλως abeſt. M. 1. Poſt hoc caput in Cod. D. 1. continuo legitur caput 14. Indicem habet: περὶ τοῦ ἐνδιαθέτου καὶ προφορικοῦ λόγου. Sed nota capitis nulla eſt.

Cap. 12. Index idem. A. 1. 3. Etiam, ſed a man. rec. A. 2. In D. 1. περὶ τοῦ διανοητικοῦ λεγομένου καὶ λογιστικοῦ. Nota capitis nulla eſt. περὶ τοῦ διανοητικοῦ. λόγος ιβ. M. 1. Valla: de aeſtimationis ſede. cap. 12. Cono hic incipit libri 4. cap. 6. In principio autem addit ea, quae ſupra pag. 75. omiſerat, ab Διαιροῦνται δὲ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις. Index capitis eſt: De viribus interioribus, imaginativa, cogitativa et memorativa.

τοῦ μὲν οὖν φαντ.] οὖν abeſt. A. 2. Cono addit: et ſenſuum exteriorum.

τὸν ἐνδεχόμενον τρόπον] κατὰ τὸν ἐνδεχόμενον λόγον. D. 1. Ut nobis dicere convenerat. Vall. Mox deeſt ἱκανῶς. D. 1. Ante hoc Valla addit *et.*

δὲ διανοητικοῦ εἰσὶ γενικῶς μὲν, αἵ τε κρίσεις καὶ συγκαταθέσεις καὶ ἀποφυγαὶ καὶ ὁρμαί· εἰδικῶς δὲ αἵ τε νοήσεις τῶν ὄντων καὶ αἱ ἀρεταὶ, καὶ ἐπιστῆμαι καὶ τῶν τεχνῶν οἱ λόγοι, καὶ τὸ βουλευτικὸν, καὶ προαιρετικόν· τοῦτο δέ ἐστι, τὸ καὶ διὰ τῶν ὀνείρων θεσπίζον ἡμῖν τὸ μέλλον, ἥνπερ μόνην ἀληθῆ μαντείαν οἱ πυθαγόρειοι λέγουσιν εἶναι, τοῖς Ἑβραίοις ἀκολουθήσαντες· ὄργανον δὲ καὶ τούτου ἡ μέση κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῇ.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τοῦ δὲ διανοητικοῦ] vid. Jo. p. 185. B.

αἵτε κρίσεις κ. τ. λ.] Cono: diſcurſus, diſpoſitiones, proſequutiones et fugae atque concitationes ad agendum. Inepte! Quanto probabilius haec reddidit Ellebodius!

καὶ συγκαταθέσεις] *καὶ αἱ συγκαταθέσεις.* D. 1. A. 1. 3. *Conſultationes.* Vall. Male! Mox, *καὶ αἱ ὁρμαί. ἰδικῶς.* D. 1. deinde: *ἰδικῶς δὲ αἵτε.* A. 3.

τῶν ὄντων] *τῶν νοητῶν.* A. 2. quod valde probabile videtur. Sic et Cono. Sed Valla: *eorum, quae ſunt.* Mox, *καὶ ἀρεταὶ καὶ ἐπιστῆμαι.* A. 2. *αἱ*, ante *ἐπιστῆμαι*, omittit etiam D. 1. A. 1.

καὶ προαιρετικὸν] abſunt. D. 1. *καὶ τὸ προαιρετικόν.* A. 2. 3. *Intellectivum.* Con. *Aſſenſio.* Vall. Neutrum Graeco conſentaneum.

τοῦτο δέ ἐστι] Forte, *τούτου δέ ἐστι*, id eſt, *τοῦ διανοητικοῦ.* Sic paullo ante, *τοῦ δὲ διανοητικοῦ εἰσί.* Si tamen probetur *τοῦτο*, intelligendum eſt *τὸ διανοητικόν.* Nam ad *προαιρετικὸν* referri nequit. Cono: Haec autem eſt, quae per ſomnia nobis futura divinatur. Valla: Hoc eſt etiam, quod nobis per viſiones divina profert, futuraque praedicit.

καὶ τὸ δι' ὀνείρων] *τὸ καὶ διὰ τῶν ὀνείρων.* D. 1. A. 1. 2. 3. Mox, *θεσπίζων.* A. 2. Deinde *πυθαγορικοὶ* et *ὄργανα δέ.* D. 1. *ὄργανα* habet etiam Ox. *Pythagorici.* Con. *Pythagorei.* Vall. *πυθαγόριοι*, omiſſo mox *εἶναι.* A. 3.

ΚΕΦ. ΙΓ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΝΗΜΟΝΕΥΤΙΚΟΥ.

Τὸ δὲ μνημονευτικόν ἐστι μνήμης καὶ ἀναμνήσεως αἴτιόν τε καὶ ταμιεῖον· ἔστι δὲ μνήμη, ὡς μὲν Ὠριγένης φησὶν, φαντασία ἐγκαταλελειμμένη ἀπό τινος αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν φαινομένης· ὡς δὲ Πλάτων, σωτηρία αἰσθήσεώς τε καὶ νοήσεως. ἡ γὰρ ψυχὴ τῶν μὲν αἰσθητῶν διὰ τῶν
92 αἰσθητηρίων ἀντιλαμβάνεται, καὶ γίνεται δόξα· τῶν δὲ νοητῶν, διὰ τοῦ νοῦ, καὶ γίνεται νόησις. ὅταν οὖν τοὺς τύπους, ὧν τε ἐδόξασεν, ὧν τε ἐνόησε διασώζῃ, μνημονεύειν λέγεται. ἔοικε δὲ νόησιν λέγειν ὁ Πλάτων ἐν τούτοις, οὐ τὴν κυρίως νόησιν, ἀλλὰ τὴν διανόησιν. τὰ μὲν γὰρ αἰσθητὰ μνημο-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 13. Index idem. A. 1. 3. Sic a rec. A. 2. Notam capitis omittit D. 1. περὶ τοῦ μνημονευτικοῦ. λόγος ιγ. M. 1. De loco memoriae. cap. 13. Vall. Confer Jo. p. 185. C.

ταμιεῖον] ταμεῖον. A. 2. Similiter fere Plutarch. T. II. p. 9. D. μνήμην appellavit, τῆς παιδείας ταμεῖον. Definitionem memoriae ex mente Stoïcorum notat ibid. p. 961. C. Mox, ἔστιν οὖν, loco ἔστι δέ. M. 1.

ὠριγένης] ἀριστοτέλης. D. 1. Ita legendum arbitror. Nam Origenes parum fuit diligens in definiendis rebus, eumque haud magni facit Nemeſius. Veruntamen hanc definitionem apud Ariſtotelem non inveni. De memoria diſputat Ariſtot. T. I. p. 417. D. ἔστι μὲν οὖν ἡ μνήμη κ. τ. λ.

τῆς κατ' ἐνέργειαν] φαινομένης addunt D. 1. A. 1. 2. M. 1. Con. Valla hanc definitionem ita exhibet: imaginatio eſt ab ſenſu aliquo per actionem ſignificato expreſſa atque in cerebri parte derelicta. Mox α. in σωτηρία ex correct. D. 1. Platonis definitio eſt in Philebo p. 163. Platonis definitionem ita refert Valla: ſenſus et intelligentiae ſalus atque cuſtodia.

διασώζει] διασώζῃ. D. 1. A. 1. Mox, καὶ μνημονεύειν. M. 1.

λέγεται] poſt hoc in marg. a recent. tanquam praetermiſſum additur: μνήμη γάρ ἐστι κατοχὴ καὶ συντήρησις τῶν προκεκριμένων τῇ ψυχῇ πραγμάτων. D. 1.

νεύεται καθ᾿ ἑαυτὰ, τὰ δὲ νοητὰ κατὰ συμβεβηκὸς, ἐπειδὴ καὶ τῶν διανοητῶν ἡ μνήμη ἐκ προλαβούσης φαντασίας περιγίνεται· τὰ δὲ κυρίως νοητὰ, ὅτι μὲν ἐμάθομεν ἢ ἠκούσαμεν, μεμνήμεθα· τῆς δὲ οὐσίας αὐτῶν μνήμην οὐκ ἔχομεν· οὐ γὰρ ἐκ προηγησαμένης φαντασίας ἡ τῶν νοητῶν ἀνάληψις, ἀλλ᾿ ἐκ μαθήσεως ἢ φυσικῆς ἐννοίας. εἰ δὲ μνημονεύειν λεγόμεθα, ἃ πρότερον εἴδομεν ἢ ἠκούσαμεν ἢ ἄλλως πως ἔγνωμεν· τὸ δὲ πρότερον τὴν ἀναφορὰν ἔχει πρὸς τὸν παρελθόντα χρόνον, δῆλον, ὡς μνημονευτά ἐστι τὰ γινόμενα καὶ φθειρόμενα, τὰ ἐν χρόνῳ συνιστάμενα· καὶ ἔστι μὲν τῶν ἀπόντων ἡ μνήμη, οὐ μὴν ὑπὸ τῶν ἀπόντων γίνεται. ἀνάμνησις δὲ λέγεται, ὅταν λήθη μεσολαβήσῃ τὴν μνήμην. ἔστι γὰρ ἀνάμνησις, μνήμης ἐξιτήλου γενομένης ἀνάκτησις· γίνεται δὲ ἐξίτηλος ὑπὸ τῆς λήθης· λήθη δέ ἐστι μνήμης ἀποβολή· ἀλλ᾿ ἡ μὲν διηνεκὴς, ἡ δὲ ἐπὶ ποσὸν, ἧς ἐστιν ἡ ἀνάμνησις. ἑτέρα δέ ἐστιν ἀνάμνησις, ἥτις οὐκ ἔστι λήθη τῶν ἐξ αἰσθήσεως καὶ νοήσεως, ἀλλὰ τῶν φυσικῶν ἐννοιῶν· φυσικὰς δὲ λέγομεν ἐννοίας, τὰς ἀδιδάκτως πᾶσι προσούσας,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὰ δὲ νοητὰ] τὰ δὲ διανοητά. D. 1. τὰ δὲ διανοητικά. A. 2. μνημονεύεται καὶ ἑαυτὰ, τὰ δὲ διανοητά. A. 3.

ὅτι μὲν ἐμάθομεν] inter ὅτι et μὲν credo deletum eſſe κυρίως. D. 1.

εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν] ἴδομεν ἢ ἠκούσαμεν. D. 1. εἴδομεν ἢ ἠκούσαμεν. A. 1. εἴδωμεν ἢ ἠκούσαμεν. A. 2. Mox, ἄλλως πῶς. D. 1. Ἢ, ſeu *vel*, habet etiam Con. *aut*. Vall.

γινόμενα, τὰ φθειρόμενα] γινόμενα καὶ φθειρόμενα. D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Vall.

καὶ ἔστι μὲν τῶν ἀπόντων] καὶ ἔστι μὲν τῶν ἁπάντων. D. 1. Et hic et paullo poſt ἁπάντων, loco ἀπόντων. M. 1.

οὐ μὴν ἀπὸ τῶν ἀπόντων] ὑπὸ, loco ἀπό. A. 1. 2. 3.

ἔστι γὰρ ἀνάμνησις] vid. Jo. p. 185. D. Mox, γινομένης. A. 3.

μνήμης ἀποβολὴ] Plato in Phaedone cap. 20. λήθην definit, ἐπιστήμης ἀποβολήν.

ἄλλη μὲν διηνεκὴς] ἀλλ᾿ ἡ μὲν διηνεκής. D. 1. A. 1. 2. Ox.

ἧς ἐστιν ἡ ἀνάμνησις] ἔργον in fine addit D. 1. ἧ ἐστιν ἡ ἀνάμνησις. A. 2. Paullo poſt abeſt, καὶ νοήσεως. D. 1.

93 ὡς τὸ, εἶναι Θεόν· ταύτην δὲ ὁ Πλάτων ἀνάμνησιν εἶναι λέγει τῶν ἰδεῶν· τί δέ ἐστιν ἡ ἰδέα, ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. τὸ μὲν οὖν φανταστικὸν παραδίδωσι τῷ διανοητικῷ τὰ φαινόμενα· τὸ δὲ διανοητικὸν ἢ διαλογιστικὸν παραλαβὸν καὶ κρῖναν παραπέμπει τῷ μνημονευτικῷ. ὄργανον δὲ καὶ τούτου ἡ ὄπισθεν κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου, ἣν καὶ παρεγκεφαλίδα καὶ παρεγκρανίδα καλοῦσι, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ψυχικὸν πνεῦμα. ἐπειδὴ δὲ τῶν μὲν αἰσθήσεων ἀρχὰς καὶ ῥίζας, τὰς ἔμπροσθεν εἶναι κοιλίας φαμὲν τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ δὲ διανοητικοῦ, τὴν μέσην, τοῦ δὲ μνημονευτικοῦ, τὴν ὄπισθεν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπιδεῖξαι, εἰ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἵνα μὴ δόξωμεν ἀλόγως πιστεύειν τοῖς λεγομένοις. ἱκανωτάτη δὲ ἀπόδειξις ἡ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν μορίων ἐνεργείας λαμβανομένη. τῶν μὲν γὰρ προσθίων κοιλιῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἶναι λέγει τῶν ἰδεῶν] λέγει a man. rec. insertum. D. 1. Mox, τί δέ ἐστιν ἡ ἰδέα. D. 1. A. 1. 2.

τὸ μὲν οὖν φανταστικὸν] Cono hic quaedam addit, ita: Ergo imaginaria virtus *accepta a sensibus materiali specie*, ea quae apparent excogitativae tradit. οὖν omittit M. 1.

ἢ διαλογιστικὸν] post ἢ deletum τό. Mox, παραλαβών. D. 1.

ὄργανον δὲ τούτου] post δὲ additur καί. D. 1. A. 1. 2. 3.

παρακρανίδα] παρεγκρανίδα. D. 1. A. 1. 2. 3. παρεγκεφανίδα, vitiose. Con. Parencephalida et parencranida vocant. Vall. Mox, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ψυχικόν. A. 1. 2. 3. D. 1. Recte. Intelligitur enim ἐγκεφάλῳ. Ergo αὐτῇ vitiosum. παρεγκεφαλὶς satis notum est, idque habet Aristot. Hist. animal. I, 16. et Pollux II, 4. p. 175. Sed παρεγκρανὶς et παρακρανὶς, quod Ellebodius in versione retinuit, non memini legere. Est autem ab κρανίον.

ἐπειδὴ δὲ τῶν] Cono incipit libri 4. cap. 7. Quo pacto variis modis laedantur sensus interiores et destituantur, quibus divisio duplicis cerebri, interioris et exterioris, annectitur. Paullo post malim ἀποδεῖξαι, loco ἐπιδεῖξαι.

εἶναι κοιλίας φαμὲν τοῦ ἐγκεφάλου] εἶναι κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου φαμέν. A. 1. φαμὲν, post εἶναι, habet A. 2.

εἰ ταῦτα τοῦτον] εἰ abest. A. 2. Mox, ἱκανοτάτη. D. 1.

προστίων κοιλιῶν] προσθίων κοιλιῶν. A. 1. 2. 3. Ox. προσθείων κοιλιῶν. D. 1.

καθ' ὅντινα δήποτε τρόπον βλαβεισῶν, αἱ μὲν αἰσθήσεις παραποδίζονται, τὸ δὲ διανοητικὸν ἔτι μένει σωζόμενον· τῆς δὲ μέσης κοιλίας μόνης παθούσης, ἡ μὲν διάνοια σφάλλεται, τὰ δὲ αἰσθητήρια μένει φυλάττοντα τὴν κατὰ φύσιν αἴσθησιν· ἐὰν δὲ καὶ αἱ πρόσθιοι καὶ ἡ μέση κοιλία πάθωσιν, ὁ λογισμὸς ἅμα ταῖς αἰσθήσεσι παρακόπτει· τῆς δὲ παρεγκεφαλίδος παθούσης, ἡ μνήμη μόνη παραπόλλυται, τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς διανοίας εἰς οὐδὲν καταβλαπτομένων· ἐὰν δὲ σὺν τοῖς προσθίοις καὶ ἡ μέση καὶ ἡ ὄπισθεν πάθη τι, καὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸν λογισμὸν καὶ τὴν μνήμην ὁμοῦ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καθ' ὅντινα δὴ τρόπον βλαβουσῶν] καθ' ὅνδηνα (ſic) δήποτε τρόπον βλαβεισῶν. A. 1. καθ' ὅντινα δήποτε τρόπον βλαβησῶν (Sic. Sed a rec. correct. ει.) A. 2. καθ' ὁνδήποτε τρόπον βλαβησῶν. Sic. A. 3. Pro vitioſo βλαβουσῶν habet etiam βλαβεισῶν M. 1. D. 1. Mox, παρεμποδίζονται. D. 1. A. 3. Non male!

ἐπιμένει σωζόμενον] ἔτι μένει σωζόμενον. D. 1. A. 1. 3. M. 1. *Adhuc manet.* Con. Solum, *manet*, habet Vall.

παρακόπτει] παρακόπτειν, ſicuti παραπαίειν, ſaepe eſt παραφρονεῖν. Ita Diog. Laërt. p. 156. παρακόψας paullo poſt explicat, φρενῶν ἐκτὸς ὄλισθες. Cono: *abſcinditur.* Valla: *offenditur.* Male!

εἰς οὐδὲν βλαπτομένων] εἰς οὐδὲν καταβλαπτομένων. D. 1. A. 1. 2. Sic, ſed οὐ δὴ, loco οὐδέν. A. 3. His continuo additur: δῆλον δὲ, ὡς οὐκ ἔστιν ἡμῖν ὁ λόγος νῦν περὶ τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως. D. 1. M. 1. Sic, ſed omiſſo ὁ, ante λόγος. A. 3. Haec Valla ita reddidit: Non dubium eſt, quin nobis nunc de motu per impulſum non ſit ſermo.

καὶ ἡ ὄπισθεν] ὄπισθεν ex raſura, antea longius vocabulum aut duo fuerant. D. 1.

παραφθείρονται] παραφθείρονται, nimirum οἱ ἄνθρωποι καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν κ. τ. λ. Niſi legendum ſit, παραφθείρουσιν, uti Ellebodius videtur conjeciſſe. Valla: et ſenſus et exiſtimatio et memoria afflictantur. Legit ergo, ut in ſuperioribus eſt, καὶ ἡ αἴσθησις καὶ ὁ λογισμὸς καὶ ἡ μνήμη ὁμοῦ παραφθείρονται. Cono etiam habet nominativos, ſed *corrumpentur.*

94 παραφθείρονται, πρὸς τῷ καὶ τὸ πᾶν κινδυνεύειν ἀπολέσθαι ζῶον. γίνεται δὲ τοῦτο δῆλον καὶ δι' ἄλλων μὲν πολλῶν παθῶν τε καὶ συμπτωμάτων, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς φρενίτιδος. τῶν γὰρ φρενιτιζόντων, οἱ μὲν τὰς αἰσθήσεις διασώζουσι, τῆς διανοίας μόνης βλαβείσης. τοιοῦτον ἀναγράφει Γαληνὸς φρενιτίσαντα, ὅς, ἐριουργοῦ τινὸς ἐργαζομένου παρ' αὐτῷ, διαναστὰς καὶ λαβὼν ὑέλινα σκεύη, ἐπί τε τὰς θυρίδας ὁρμήσας, ἠρώτα τοὺς παριόντας, ἕκαστον τῶν σκευῶν ἐξ ὀνόματος καλῶν, εἰ θέλουσιν αὐτὸ ῥιφῆναι κάτω· τῶν δὲ παρεστώτων βούλεσθαι φησάντων, πρῶτον ἠκόντισε τῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

πρὸς τῷ καὶ τὸ] antea τὸ, loco τῷ. nunc a rec. corr. D. 1. τὸ, loco τῷ. M. 1.

ἀπολέσθαι ζῶον] ἀπόλλυσθαι ζῶον. D. 1.

πολλῶν παθῶν τε καὶ] παθῶν πολλῶν τε καί. D. 1. συμπτομένων, loco συμπτωμάτων. M. 1.

φρενιτιώντων] φρενιτιζόντων. D. 1. A. 1. 2. 3.

μόνης βλαβείσης] His addit: εἰ (ex corr. οἱ.) δὲ τὴν μνήμην ἀπόλλυσιν (immo, ἀπολλῦσι) ἢ τὴν διάνοιαν καὶ τὰς αἰσθήσεις. D. 1. Haec non agnoſcit Cono. Habet tamen, *diſcretione* ſolum laeſa *et mente*. Valla nihil addit. Ceterum ad οἱ μὲν infra, poſt narrationem Galeni, refertur ἄλλοι δέ.

φρενητίσαντα] φρενιτιάσαντα. D. 1. A. 2. φρενιτίσαντα. A. 1. φρενιτήσαντα. A. 3.

ἐριουργοῦ — παρ' αὐτῷ] omittit Con. Valla reddidit: ut ſacerdote apud ſe operante. Inepte ergo legit, ὡς ἱερουργοῦ. Mox idem θυρίδας reddidit *januam*.

διαναστὰς] ſyllaba δι addita a prima manu. D. 1.

ὕελα σκεύη] ὕαλα σκεύη. A. 1. ὑέλινα σκεύη. A. 2. τὰ ὕελα σκεύη. A. 3. Vitrea vaſa. Con. Vall. Mox, ἐπὶ τὰς θυρίδας. A. 2. Deinde παρόντας, loco παριόντας. A. 3.

ἕκαστον τῶν σκευῶν] τῶν σκευῶν omittit et mox loco αὐτὸ legit τὰ σκεύη. Vall.

εἰ θέλουσιν] Forte, εἰ θέλοιεν, ut mox βούλοιντο.

τῶν δὲ παρεστότων] δὲ abeſt. A. 2. τῶν παριόντων. A. 1. *Transeuntibus* vero ludum eſſe putantibus et ſe velle dicentibus, accipiens ipſe ſingula vaſa ejecit. Hic ſenſibus etc. Con. Ergo totum hoc περὶ ἐριουργοῦ omiſit. παρεστότων prorſus abeſt. Vall.

ἠκόντισε] confregit ſe. Vall.

σκευῶν ἕκαστον· εἶτα ἤρετο τοὺς παρόντας, εἰ καὶ τὸν ἐριουργὸν βούλοιντο ῥιφῆναι· τῶν δὲ, παιδιὰν νομισάντων εἶναι τὸ πρᾶγμα, καὶ διὰ τοῦτο θέλειν φησάντων, λαβὼν ὤθησεν ἄνωθεν κάτω τὸν ἐριουργόν. οὗτος τὰς μὲν αἰσθήσεις ὑγίαινεν· ᾔδει γὰρ, ὅτι σκεύη ταῦτα καὶ ἐριουργὸς οὗτος· ἐνόσει δὲ τὴν διάνοιαν. ἄλλοι δὲ διάκενον ἕλκουσι φαντασίαν, ὁρᾷν οἰόμενοι τὰ μὴ ὁρώμενα· τὰ δὲ ἄλλα φρονοῦσι κατὰ λόγον· οὗτοι τὰς προσθίους μόνας κοιλίας ἐβλάβησαν, τῆς μέσης ἀπαθοῦς μεινάσης. ἐκ δὲ τῶν παθῶν τῶν παρακολουθούντων ἑκάστῳ μορίῳ τὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν ἐμποδίζεται· εἰς ἐκείνην γὰρ τὴν ἐνέργειαν καταβλάπτεται τὸ ζῶον, ἣν πέφυκεν ἐνεργεῖν τὸ πεπονθὸς μόριον, ὡς καὶ τοῦ ποδὸς παθόντος, εἰς τὸ περιπατεῖν ἐμποδιζόμεθα. ταύτην γὰρ ὁ ποῦς ἔχει τὴν ἐνέργειαν.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἶτα ἤρετο τοὺς παρόντας] εἶτ' ἤρετο τοὺς παριόντας. D. 1. εἶτα abest. M. 1. παριόντας habet etiam A. 3. *Praesentes*. Vall. Mox idem rursus ter ἐριουργὸν reddidit *sacerdotem*.

καὶ ἐριουργὸς οὗτος] absunt. Con.

ἐνόσει δὲ διάκενον κ. τ. λ.] ἐνόσει δὲ τὴν διάνοιαν. ἄλλοι δὲ διάκενον ἕλκουσι φαντασίαν, ὁρᾷν οἰόμενοι τὰ μὴ ὁρώμενα· τὰ δὲ ἄλλα φρονοῦσι. D. 1. A. 1. 2. 3. Ita quoque, sed servato ἔχουσι, loco ἕλκουσι. M. 1. Etiam Ant. notat, omissa esse, δὲ τὴν διάνοιαν. ἄλλοι. Cono: *Mente* autem et *discretione* aegrotabat. Alii etc. Ergo διάνοια duplici vocabulo expressit, ut superius. Mox idem exhibet, *habent*, seu ἔχουσι, loco ἕλκουσι, sicuti Ant. ediderat. Idem habet, τὰ μὴ ὁρώμενα. Valla: at existimatione afflictabatur. Aliqui etc. Et mox: *ducunt* imaginationem. Ergo fortasse ἕλκουσι, non ἔχουσι. Deinde agnoscit etiam, τὰ μὴ ὁρώμενα.

κατὰ λόγον] κατὰ τὸν λόγον. A. 1. φρονεῖν κατὰ λόγον idem est, quod εὖ φρονεῖν.

τὰς προσθίους μόνας] τὰς προσθίους μόνον. A. 2. Sic antea, nunc ex correct. προσθείους. D. 1.

εἰς ἣν πέφυκεν] εἰς abest. D. 1. A. 1. 2. 3. Con.

ὁ ποῦς ἔχει τὴν ἐνέργειαν] Post haec legitur in Cod. D. 1. caput septimum: περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων. περὶ ὄψεως.

ΚΕΦ. ΙΔ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝΔΙΑΘΕΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ.

95 Αὕτη μὲν οὖν μία διαίρεσις τῆς ψυχικῆς δυνάμεως, ᾗ συνδιαιρεῖται μέρη τινὰ τοῦ σώματος· ἑτέρα δὲ διαίρεσις καθ' ἕτερον τρόπον τοῦ λογικοῦ τῆς ψυχῆς, ὅ τε καλούμενος ἐνδιάθετος λόγος καὶ ὁ προφορικός. ἔστι δὲ ἐνδιάθετος μὲν λόγος, τὸ κίνημα τῆς ψυχῆς, τὸ ἐν τῷ διαλογιστικῷ γινόμενον, ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως. ὅθεν πολλάκις καὶ σιωπῶντες λόγον ὅλον παρ' ἑαυτοῖς διεξερχόμεθα· καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 14. Index idem, ſed in ſine additur λόγου. A. 1. Ita etiam a man. rec. A. 2. περὶ ἐνδιαθέτου καὶ προφορικοῦ λόγου. Sed in principio libri addit τοῦ, poſt περὶ, et in ſine ἄλλως. A. 3. Hoc caput in Cod. D. 1. legitur poſt caput undecimum editionis Ant. Indicem habet: περὶ τοῦ ἐνδιαθέτου καὶ προφορικοῦ λόγου. Nota et numerus capitis deeſt. Loco κεφ. ιδ. eſt λόγος ιδ. M. 1. De ratiocinatione et prolatione. cap. 14. Vall. Praeterea in Cod. D. 1. a man. rec. legitur haec diviſio, cum qua compara initium cap. 15. Διαιρεῖται ἡ ψυχὴ εἰς τὸ λογικὸν καὶ ἄλογον. Τὸ λογικὸν εἰς δυνάμεις, μέρη καὶ εἴδη. Αἱ δυνάμεις, τὸ λογιστικὸν, τὸ φανταστικὸν, τὸ μνημονευτικὸν, τὸ διανοητικὸν, τὸ δοξαστικόν. Τὰ μέρη· ὁ λογισμὸς, ὁ θυμὸς, ἡ ἐπιθυμία. Τὰ εἴδη· τὸ ζωτικὸν, τὸ θρεπτικὸν, τὸ αἰσθητικὸν, τὸ ὀρεκτικόν.

αὕτη μὲν οὖν διαίρεσις] μία, poſt οὖν, addit D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Con. Vall. Reſpicere videtur in his finem capitis quinti. Confer etiam Jo. p. 185. E.

ᾗ συνδιαιρεῖται] ἡ συνδιαιρεῖται. D. 1. In Cod. A. 1. dubius eram inter ἣ et ᾗ. Sed A. 2. et 3. expreſſe habet ᾗ. Ant. in marg. εἰς ἣν διαιρεῖται. Ita in textu. M. 1. Con. cum qua ſimul — dividuntur. Vall. quae — dividit. Supra p. 75. τὸ σῶμα — ταῖς ψυχικαῖς δυνάμεσι συνδιαιρεῖται.

τὸ ἐν τῷ διαλογιστικῷ] τὸ ἐν τῷ διαλογισμῷ. Sed ex corr. primae manus διαλογιστικῷ. D. 1.

ἐν τοῖς ὀνείροις διαλεγόμεθα· κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα λογικοὶ πάντες ἐσμέν. οὐ γὰρ οὕτω κατὰ τὸν προφορικὸν λόγον, ὡς κατὰ τοῦτον. καὶ γὰρ οἱ ἐκ γενετῆς κωφοὶ καὶ οἱ διὰ πάθος ἢ νόσημα τὴν φωνὴν ἀποβαλόντες, οὐδὲν ἧττον λογικοί εἰσιν. ὁ δὲ προφορικὸς λόγος ἐν τῇ φωνῇ καὶ ταῖς διαλέκτοις τὴν ἐνέργειαν ἔχει· ὄργανα δὲ τῆς φωνῆς πολλά. οἵ τε γὰρ ἐν τοῖς μεσοπλεύροις ἔσωθεν μύες καὶ ὁ θώραξ καὶ ὁ πνεύμων ἥτε τραχεῖα ἀρτηρία καὶ ὁ λάρυγξ καὶ τούτων μάλιστα τὸ χονδρῶδες, καὶ τὰ παλινδρομοῦντα νεῦρα καὶ ἡ γλωττὶς καὶ πάντες οἱ κινοῦντες ταῦτα τὰ μόρια μύες, τῆς ἐκφωνήσεώς εἰσιν ὄργανα· τῆς δὲ διαλέκτου, τὸ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

διαλεγόμεθα] colloquimur et diſputamus. Con. Paullo ante, ἐξερχόμεθα. M. 1.

πάντες λογικοί ἐσμεν] λογικοὶ πάντες ἐσμέν. D. 1. A. 1. 2. 3.

ὡς κατὰ τοῦτον] addit Cono: *rationales exiſtimus.*

οἱ ἐκ γενετῆς] οἱ ἐκ γεννητῆς. D. 1. A. 3.

ἢ νόσημά τι] τι abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Vall. καὶ, loco ἤ. M. 1. Mox, ἀποβάλλοντες. D. 1. A. 3.

ἐν τῇ φωνῇ] Hic in marg. a man. rec. definitio: τί ἐστι φωνή; φωνή ἐστιν ἀπήχησις πνεύματος καθ' ὁρμὴν καὶ προαίρεσιν ἡμῶν γινομένη, συστελλομένων τῶν μεσοπλεύρων μυῶν καὶ διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας τὸν ἀέρα πληττούσης καὶ εἰδοποιουμένης διὰ γλώττης καὶ ἐπιγλωττίδος.

καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις] ἐν abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox.

μύες] Sic, ſed ex corr. rec. μῦες. D. 1. μῦες exhibet A. 1. μύες. A. 2.

παλινδρομοῦντα] prius ν ſupra ſcriptum a man. rec. D. 1. Cono: cartilaginoſum, quod *eſt ſecundum* recurrentes nervos. Legit ergo: τὸ κατὰ τὰ παλινδρ. Sed Valla: chondrodes et recurrentes nervi.

καὶ ἡ γλωττὶς] καὶ ἡ ἐπιγλωττίς. A. 3. Ox. Valla: glottis.

τὰ μόρια ταῦτα] ταῦτα τὰ μόρια. A. 1. 2. D. 1. ταῦτα τὰ νεῦρα μόρια. A. 3. Mox μύες et ex corr. μῦες. D. 1. Οἱ κινοῦντες omittit Cono, qui ita habet: Et omnes hae particulae, muſculi, *exſufflationis* ſunt organa.

τῆς ἐκφυσήσεώς εἰσιν ὄργανα] τῆς ἐκφωνήσεώς εἰσιν ὄργανα. D. 1. Ox. ἐστι ſolum mutant, loco εἰσίν. A. 1. 2. ἐκφύσεως, loco ἐκφυσήσεως. M. 1. Valla: *efflationis.* Nihilo minus tamen ἐκφωνήσεως praeferendum videtur. De voce enim et ſermone h. l. agitur.

στόμα. ἐν τούτῳ γὰρ διαπλάττεται καὶ σχηματίζεται καὶ οἱονεὶ μορφοῦται ἡ διάλεκτος· τῆς μὲν γλώσσης καὶ τοῦ γαργαρεῶνος πλήκτρου λόγον ἐπεχόντων· τῆς δὲ ὑπερώας, ἠχείου· τῶν δὲ ὀδόντων καὶ τῆς ποιᾶς τοῦ στόματος διανοίξεως, ὡς ἐν λύρᾳ, τὴν τῶν χορδῶν ἀναπληρούντων χρείαν, συντελούσης τὶ καὶ τῆς ῥινὸς πρὸς εὐφωνίαν ἤτοι κακοφωνίαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ᾀδόντων.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὸ στόμα] Cono ex vicino repetit, *organum*, ſcilicet, eſt. Mox: διαπλάσσεται, omiſſis καὶ σχηματίζεται. A. 3.

λόγον ἐπεχόντων] λόγ. ἐχόντων. D. 1. λόγ. ἐπέχοντος, Ox. Syllaba πε a man. rec. addita. A. 2. Obtinentibus. Con. Habentibus. Vall. Mox, ἠχίου. D. 1.

τοῦ σώματος διανοίξεως] τοῦ στόματος διανοίξεως. D. 1. A. 1. 3. τοῦ στόματος ἀνοίξεως. A. 2. Oris apertione. Con. Oris rictu. Vall.

συντελούσης τι καὶ — ἤτοι] τε, loco τι, et εἴτε, loco ἤτοι. M. 1.

εὐφωνίαν ἤτοι καλλιφωνίαν] εὐφωνίαν ἢ κακοφωνίαν. D. 1. M. 1. Sed hic habet εἴτε, loco ἤτοι. κακοφωνίαν habet etiam A. 2. καλοφωνίαν. A. 3. Voluit, credo, κακοφωνίαν. Ad bonam et item malam ſonoritatem. Con. Ad vocalitatem ſeu vocis venuſtatem. Vall. Καλλιφωνία legitur apud Dionyſ. Halicarn. T. II. p. 33. 37. Hic utrumque locum habere poteſt: καλλιφωνία, ut ſynonymum; κακοφωνία, ut contrarium. Utriusque enim cauſſa eſſe poteſt. Cum vero vix credibile ſit, quemquam εὐφωνίαν explicare addito καλλιφωνίαν· equidem probavi κακοφωνίαν. Sed ita malim etiam ἢ, aut εἴτε, loco ἤτοι.

ᾀδόντων] αὐλητῶν et a man. rec. γρ. ᾀδόντων. D. 1. ὀδόντων. M. 1.

ΚΕΦ. ΙΕ. 96

ἙΤΕΡΑ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ.

Διαιροῦσι δὲ καὶ ἄλλως εἰς δυνάμεις ἢ εἴδη ἢ μέρη τὴν ψυχὴν, εἴς τε τὸ φυτικὸν, ὃ καὶ θρεπτικὸν καὶ παθητικὸν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 15. Index: ἄλλως· περὶ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς. ιδ. D. 1. περὶ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς. A. 3. περὶ τοῦ λογικοῦ. λόγος ιε. M. 1. Indicem nullum habet A. 1. et haec conjungit cum ſuperioribus. Sic et Vall. In A. 2. incipit quidem hic aliud caput, ſed index proximi capitis 16. a man. rec. adſcriptus ac rurſus deletus eſt. Praeterea a man. rec. in marg. legitur: ἰστέον δὲ, ὅτι ἐν ἄλλῳ (Intelligit haud dubie A. 1.) τὸ παρὸν κεφάλαιον μεμιγμένον ἦν τῷ πρὸ αὐτοῦ, ὅ μοι δοκεῖ καὶ συνᾴδει. (Forte, συνᾴδειν.) Cono incipit libri 4. cap. 8. Dividit vires animae ſive partes, ut irrationales ejus particulas eliciat, obtemperantes tamen rationi, concupiſcibilem ſcilicet, et iraſcibilem, et de eorum organis, ac de affectionibus in ſumma.

ἢ εἴδη] ἢ εἰς εἴδη. M. 1. Omiſſo καὶ, ante ἄλλως, exhibet ἢ εἴδυς. Sic. A. 3.

φυσικὸν] ζωτικόν. D. 1. φυτικόν. A. 1. 2. 3. M. 1. Ox. Sed Ox. omittit etiam proximum καὶ. *In vegetatricem vim.* Con. *Naturale.* Vall. φυτικὸν videtur etiam legiſſe Ellebodius, quod tamen mihi propter vicinum παθητικὸν non probatur. Quomodo enim τὸ φυτικὸν, quod plantis proprium eſt, appellari poſſit etiam παθητικόν? Praeferendum puto ζωτικόν. Nam φυσικὸν nullius Codicis auctoritate, niſi ejus, quem Valla habuit, niti videtur, etſi nec hoc ineptum eſt. Difficultas emendandi in eo eſt, quod alii aliter iſtis vocabulis utuntur, quod hoc ipſo loco notat auctor. Ariſtot. Eth. ad Nicomach. I, 13. φυτικὸν explicat, τὸ αἴτιον τοῦ τρέφεσθαι καὶ τοῦ αὐξάνεσθαι. Ergo loco παθητικὸν conjici poſſit αὐξητικόν. Idem ibid. cap. 7. τὸ θρεπτικὸν καὶ αὐξητικὸν, (hoc eſt, uno verbo, τὸ φυτικὸν,) tribuit tam plantis, quam hominibus, et rurſus τὸ αἰσθητικὸν commune facit hominibus et animalibus caeteris. Maximus Tyr. p. 10. jungit φυτικὸν, αἰσθητικὸν, λογικόν. Pro lectione

καλεῖται, καὶ εἰς τὸ αἰσθητικὸν καὶ εἰς τὸ λογικόν. τῶν δὲ ὀργάνων ἑκάστου τούτων τὰ μὲν εἴρηται, τὰ δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθήσεται. Ζήνων δὲ ὁ στωϊκὸς ὀκταμερῆ φησὶν εἶναι τὴν ψυχὴν, διαιρῶν αὐτὴν εἴς τε τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ εἰς τὰς πέντε αἰσθήσεις, καὶ εἰς τὸ φωνητικὸν καὶ τὸ σπερματικόν. Παναίτιος δὲ ὁ φιλόσοφος τὸ μὲν φωνητικὸν τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως μέρος εἶναι βούλεται· λέγων ὀρθότατα· τὸ δὲ σπερματικὸν, οὐ τῆς ψυχῆς μέρος, ἀλλὰ τῆς φύσεως. Ἀριστοτέλης δὲ, ἐν μὲν τοῖς φυσικοῖς πέντε εἶναι λέγει τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, τό τε φυτικὸν καὶ τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ κινητικὸν κατὰ τόπον, καὶ τὸ ὀρεκτικὸν καὶ τὸ διανοητικόν. Φυτικὸν λέγων τὸ τρέφειν καὶ αὔξειν καὶ γεννᾷν ποιοῦν καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

φυσικὸν et παθητικὸν laudari poſſit Nicephorus ad Syneſ. περὶ ἐνυπνίων T. I. p. 99. Is enim τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς primo dividit, εἰς τὸ πειθόμενον λόγῳ καὶ εἰς τὸ μὴ πειθόμενον λόγῳ. Deinde rurſus haec ita diſtinguit: τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, τοῦ μὴ πειθομένου λόγῳ, τὸ μέν ἐστι θρεπτικὸν καὶ φυσικὸν, τὸ δὲ σφυγμικὸν καὶ ζωτικόν. τοῦ δὲ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, τοῦ πειθομένου λόγῳ, τὸ μέν ἐστι ἐπιθυμητικὸν, τὸ δὲ θυμικόν. Infra apud Nemeſium cap. 22. legitur: καλεῖται δὲ φυσικὸν μὲν, τὸ γεννητικὸν καὶ θρεπτικόν· ζωτικὸν δὲ, τὸ σφυγμικόν.

λογικὸν] διαλογιστικόν. et mox, τὰ δὲ ὄργανα ἑκάστου. D. 1. καὶ εἰς τὸ λογικὸν abeſt. Con. *Rationale.* Vall.

ἐν τοῖς ἑξῆς] ἐν τοῖς inſerta a prima man. D. 1.

ὁ στωϊκὸς] ὁ ἱστορικός. D. 1. De re ipſa vide Diog. Laërt. p. 275. et Plutarch. de placit. philoſoph. IV, 4. Mox ὀκτωμερῆ M. 1. Ab δὲ ὁ στωϊκὸς ad διαιρῶν abeſt A. 3.

εἰς τὸ ἡγεμονικὸν] εἴς τε τὸ ἡγεμονικόν. D. 1. A. 1. 2. 3. mox, καὶ τὸ φωνητικόν. D. 1. A. 2. 3.

καὶ τὸ σπερματικὸν — τὸ μὲν φωνητικὸν] abſunt. Vall.

οὐ τῆς ψυχῆς μέρος] μέρος abeſt. D. 1.

πέντε εἶναι λέγει] πέντε λέγει εἶναι. A. 1. Vide Ariſtot. de anima II, 3. III, 9.

τό τε φυτικὸν] Et hic et paullo poſt φυσικόν. M. 1.

τὸ τρέφον καὶ κ. τ. λ.] τὸ τρέφον καὶ αὔξειν καὶ γεννᾷν ποιοῦν καὶ διαπλάσσον. D. 1. τὸ τρέφειν καὶ αὔξειν καὶ γεννᾷν ποιοῦν καὶ διαπλάσσον. A. 1. 3. Sic, ſed τρέφον. A. 2. Quae nutrit et augere et generare facit. Con. Nutrire et augere et generare faciens. Vall. γέννον ſolum mutat, loco γεννῶν. M. 1.

διαπλάσσον τὰ σώματα· καλεῖ δὲ τὸ φυτικὸν καὶ θρεπτικὸν, τὸ πᾶν ἀπὸ τοῦ κρατίστου μέρους καλῶν, τοῦ τρέφοντος, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ φυτικοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει. οὕτω μὲν ἐν τοῖς φυσικοῖς· ἐν δὲ τοῖς ἠθικοῖς εἰς δύο τὰ πρῶτα καὶ γενικώτατα διαιρεῖ τὴν ψυχὴν, εἴς τε τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον· ὑποδιαιρεῖ δὲ τὸ ἄλογον, εἴς τε τὸ ἐπιπειθὲς λόγῳ, καὶ εἰς τὸ μὴ κατήκοον λόγου. περὶ μὲν οὖν τοῦ λογικοῦ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν εἴρηται· περὶ δὲ τοῦ ἀλόγου νῦν διαληψόμεθα.

ΚΕΦ. ιϛ'. 97

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΛΟΓΟΥ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ Ὃ ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ ΚΑΛΕΙΤΑΙ.

Τινὲς καθ' ἑαυτὴν εἶναι λέγουσι τὴν ἀλογίαν, ὡς ἄλογον ψυχὴν οὖσαν, καὶ οὐ μέρος τῆς λογικῆς. πρῶτον μὲν,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

διαπλάσσον τὰ σώματα] informans corpora atque confingens. Vall. Mox: καλεῖται δὲ φυτικὸν, et paullo post, καλῶν. A. 3.

τρέφοντος· ἀφ' οὗ] τρέφοντος καὶ ἀφ' οὗ. A. 1. Antea ὑφ', nunc ex correct. ἀφ'. D. 1. Mox idem τ'ἄλλα et ex correct. τἆλλα.

ἐν τοῖς φυσικοῖς] ἐν τοῖς φυτικοῖς. M. 1.

ἐν δὲ τοῖς ἠθικοῖς] absunt. A. 1. Vide Aristotel. Eth. ad Nicomach. I, 13.

εἰς δύο τὰ πρῶτα] εἰς abest. A. 2. εἰς δύο πρῶτα. Sed εἰς ex correct. primae manus. Antea credo τά. D. 1. Mox loco ψυχὴν, habet *naturam*, i. e. φύσιν. Con.

ὑποδιαιρεῖ] ὑποδιαιρεῖται. A. 2.

μὴ κατήκοον λόγῳ] λόγου, loco λόγῳ. D. 1. A. 2. Tam Genitivo, quam Dativo jungi solet.

περὶ μὲν οὖν] οὖν abest. D. 1. A. 3.

διαληψόμεθα] διασκεψόμεθα, et a man. rec. in marg. γρ. διαληψόμεθα. D. 1. Disputationem adsumemus. Con. Disputemus. Vall.

Cap. 16. Index: περὶ τοῦ ἀλόγου τῆς ψυχῆς μέρους ἢ εἴδους, ὃ καὶ παθητικὸν καὶ ὀρεκτικὸν καλεῖται (hic καὶ a man.

 rec.

ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις εὑρίσκεται· ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι τελεία τις ἐστὶ, καὶ οὐ μέρος ἄλλης· εἶθ', ὅτι τῶν ἀτοπωτάτων ἐστὶ, τῆς λογικῆς μέρος εἶναι τὸ ἄλογον. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ μέρος εἶναι λέγει καὶ δύναμιν, καὶ διαιρεῖ εἰς δύο, ὡς ἔφαμεν· καλεῖ δὲ ταῦτα κοινῶς, καὶ ὀρεκτικόν· τούτου δέ ἐστι καὶ ἡ καθ' ὁρμὴν κίνησις. ἡ γὰρ ὄρεξις κινήσεώς ἐστιν ἀρχή. ὀρεχθέντα γὰρ τὰ ζῶα ἐπὶ τὴν καθ' ὁρμὴν ἄττει κίνησιν. τοῦ δὲ ἀλόγου τὸ μὲν οὐ πείθεται

VAR. LECT. ET ANIMADV.

rec. interpositum.) ἐπιπειθὲς λόγῳ. ιε. D. 1. περὶ τοῦ ἀλόγου τῆς ψυχῆς μέρους ἢ εἴδους, ὃ καὶ παθητικὸν καὶ θρεπτικὸν καλεῖται. ιε. A. 1. 3. Sic a recent. sed additum κεφ. ante ιε. A. 2., loco κεφ. ις. habet λόγος ις. M. 1. De irrationali animae parte, sive specie, quae passiva et nutritiva vocatur. cap. XV. Vall.

ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὴν] καὶ abest. A. 2. Mox ζώοις abest. A. 3.

τελεία τίς ἐστι] τελεία τις ἔσται. A. 2.

μέρος εἶναι λέγει καὶ δύναμιν] intellige, τὴν ἀλογίαν.

δύναμιν, καὶ διαιρεῖ] δύναμιν, τῆς ψυχῆς δηλονότι, τὴν ἀλογίαν, καὶ διαιρεῖ. D. 1. Sed haec est interpretatio. Cono: Et in duo subdividi. Ergo ὑποδιαιρεῖσθαι. Forte tamen voluit, *subdividit* i. e. ὑποδιαιρεῖ, ut p. 96. quod probo. Valla: Et partem et potentiam *rationalis animae* dicit.

καλεῖ δὲ ταῦτα] καλεῖται δὲ ταῦτα. D. 1. A. 2. καλεῖται δὲ τοῦτο. A. 1. καλεῖ δὲ τοῦτο. A. 3. Valla: *Vocatur porro haec communiter etiam appetitiva.* Ergo non ad Aristotelem haec referunt. Sed Cono: Vocat autem hanc communiter passivam et concupiscitivam. h. e. καλεῖ δὲ ταύτην (τὴν ἀλογίαν, aut, τὴν δύναμιν.) κοινῶς παθητικὴν καὶ ὀρεκτικήν. Supra p. 96. duas divisiones Aristotelis memoravit. Primam generalem, εἰς τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον. Secundo specialem τοῦ ἀλόγου, εἰς τὸ ἐπιπειθὲς — καὶ τὸ μὴ κατήκοον. De hac posteriori hoc loco sermo est. Ergo hic εἰς δύο notat, ἐπιπειθὲς et μὴ κατήκοον. Haec autem sunt τὸ φυτικὸν et τὸ ἐπιθυμητικὸν, seu, ὀρεκτικόν. Conjicio ergo: καλεῖ δὲ ταῦτα τὸ φυτικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ ὅλως τὸ ὀρεκτικόν. Lege Aristot. Eth. ad Nicomach. I, 13. in medio capite et circa finem.

αἴτει κίνησιν] ἄττει κίνησιν. A. 1. 2. 3. M. 1. Ox. Ἄττει, loco αἴτει, inter errores etiam notatum in Ant. ἵεται καὶ ἄττει κίνησιν. D. 1. Impulsu ad motum proruunt. Vall.

Ac

λόγῳ, τὸ δὲ ἐπιπειθές ἐστι λόγῳ· πάλιν δὲ τὸ ἐπιπειθὲς λόγῳ διαιρεῖται εἰς δύο, εἴς τε τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμικόν. ἔστι δὲ ὄργανα τοῦ μὲν ἐπιθυμητικοῦ, τοῦ δι' αἰσθήσεως, τὸ ἧπαρ· τοῦ δὲ θυμικοῦ, ἡ καρδία, σκληρὸν μόριον καὶ κίνησιν εὔτονον ἐπιδεχόμενον, εἰς σκληρὰν ὑπηρεσίαν καὶ σύντονον ὁρμὴν τεταγμένον, ὥσπερ τὸ ἧπαρ, ἁπαλὸν σπλάγχνον, τῆς ἁπαλῆς ἐπιθυμίας ὄργανον γέγονε. καλεῖται δὲ ταῦτα ἐπιπειθῆ λόγῳ, ὅτι πέφυκε πείθεσθαι λόγῳ καὶ ὑποτάσσεσθαι καὶ κινεῖσθαι, ὡς ἂν ὁ λόγος κελεύῃ, ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων ἀνθρώπων. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα τὰ πάθη συστατικὰ τῆς ζωώδους οὐσίας. ἄνευ γὰρ τούτων οὐκ ἔστι συστῆναι τὴν ζωήν. ἐπεὶ δὲ τὸ πάθος
ὁμωνύμως λέγεται, διασταλτέον πρότερον τὴν ὁμωνυμίαν. 98
λέγεται γὰρ πάθος καὶ τὸ σωματικὸν, ὡς τὰ νοσήματα καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Ac ſi legerit: καθ' ὁρμὴν ἐπὶ τὴν κίνησιν. Obiter noto, in Cod. D. 1. duplex ττ hoc loco ita ſcriptum eſſe, ut ſecundum ſimile ſit litterae γ. Id ergo in hoc Codice homo imperitus correxit. Notum autem, hoc modo in Codd. ſcribi ττ. inde a Sec. IX.

διαιρεῖται εἰς β.] διαιρεῖται εἰς δύο. D. 1. A. 1. 2. Totum ſic: τὸ δὲ ἐπιπειθὲς τῷ λόγῳ πάλιν διαιρεῖται εἰς δύο. A. 3.

καὶ τὸ θυμικὸν] τὸ abeſt. D. 1. θυμούμενον, loco θυμικόν. M. 1. et mox διαιρεῖσθαι, loco δι' αἰσθήσεως. Idem. Mox D. 1. ἧπαρ et ex corr. rec. ἧπαρ. Atque ita etiam mox. In eodem continuo vitioſum eſt, τὸ δὲ θυμικοῦ. Mox Valla εὔτονον reddidit *accommodatum*, ac deinde σύντονον, *conſonum*. Praeterea ὑποδεχόμενον, loco ἐπιδεχ. A. 3. In editione Ellebodii errore typographi legitur *notionis*, loco *motionis*. Oxonienſis hoc retinuit, nos correximus. Quis enim κίνησιν reddat *notionem?*

ἐπιθυμίας ὄργανον γέγονε] ἐπιθυμίας γέγονεν ὄργανον. A. 1.

πείθεσθαι λόγῳ καὶ κινεῖσθαι] πείθεσθαι λόγῳ καὶ ὑποτάσσεσθαι καὶ κινεῖσθαι. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. Con. Vall. Mox κελεύει. D. 1. M. 1. Sed hic omittit etiam λόγῳ καὶ ὑποτάσσεσθαι.

ἐπὶ τῶν — ἀνθρώπων] in his, quae per naturam homines habuerint. Valla. Inepte. Paullo poſt συστάναι, loco συστῆναι. M. 1.

τὸ πάθος ὁμωνύμως] vid. Jo. p. 186. B.

τὰ ἕλκη· λέγεται πάθος, καὶ τὸ ψυχικὸν, περὶ οὗ νῦν ἐστιν ὁ λόγος, ἥτε ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμός· ἔστι δὲ κοινῶς μὲν καὶ γενικῶς ζώου πάθος, ᾧ ἕπεται ἡδονὴ ἢ λύπη. ἕπεται γὰρ τῷ πάθει λύπη, καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ πάθος ἐστὶ λύπη. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, πᾶν τὸ πάσχον καὶ ἤλγει· νῦν δὲ τὰ ἀναίσθητα πάσχει μὲν, οὐκ ἀλγεῖ δέ· οὐκ ἄρα τὸ πάθος ἐστὶν ἄλγημα, ἀλλ' ἡ τοῦ πάθους αἴσθησις. δεῖ δὲ τοῦτο καὶ ἀξιόλογον εἶναι, ἵνα τῇ αἰσθήσει ὑποπέσῃ. τῶν δὲ ψυχικῶν παθῶν ὅρος οὗτος· πάθος ἐστὶ κίνησις τῆς ὀρεκτικῆς δυνάμεως αἰσθητὴ ἐπὶ φαντασίᾳ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ. καὶ ἄλλως· πάθος ἐστὶ κίνησις ἄλογος τῆς ψυχῆς δι' ὑπόληψιν καλοῦ ἢ κακοῦ. τὸ δὲ γενικὸν πάθος οὕτως ὁρίζονται· πάθος ἐστὶ κίνησις ἐν ἑτέρῳ ἐξ ἑτέρου. ἐνέργεια δέ ἐστι κίνησις δραστικὴ κατὰ φύσιν· δραστικὸν δὲ λέγεται, τὸ ἐξ ἑαυτοῦ κινούμενον. οὕτως οὖν καὶ ὁ θυμὸς, ἐνέργεια μέν ἐστι τοῦ θυμοειδοῦς· πάθος δὲ, τῶν δύο μερῶν τῆς ψυχῆς, καὶ προσέτι τοῦ σώματος ἡμῶν παντὸς, ὅταν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ βιαίως

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ τὰ ἕλκη] accentus in ἕλκη ex correct. D. 1.

ᾧ ἕπεται — ἕπεται γὰρ] ὡς ἕπεται — ἕπεται δέ. M. 1. Mox idem loco οὐκ αὐτὸ, habet οὐ κατά.

οὐκ ἄρα τὸ πάθος ἐστὶν ἄλγημα] οὐκ ἄρα τὸ πάθος ἐστὶ τὸ ἄλγημα. D. 1. A. 1. 3. Sic, ſed omiſſo priori τό. A. 2.

ἀξιόλογον] ἀνάλογον. A. 2. Infra eſt, σφοδρότερον καὶ εἰς αἴσθησιν προβαίνον, et iterum, ἀξιόλογον μέγεθος.

καὶ ἄλλως] Ante haec addit Cono: Boni quidem ſuſpicio concupiſcentiam movet, mali vero ſuſpicio, iram. Vide p. 100.

καλοῦ ἢ κακοῦ] hic quaedam interponit Jo. p. 186. C.

τὸ δὲ γενικὸν πάθος] τὸ γενικὸν δὲ πάθος. A. 1. Mox *definitur*, i. e. ὁρίζεται. Vall.

ἐν ἑτέρῳ ἐξ ἑτέρου] Cono: in aliud ex alio.

ἐνέργεια δέ ἐστι] δὲ abeſt. A. 2.

δραστική. δραστικὸν] δραστικὴ κατὰ φύσιν. δραστικόν. D. 1. Κατὰ φύσιν ſine dubio addendum, uti mox apparet, ubi eadem ſententia repetitur. Omittit tamen et Cono et Valla. Mox, τὸ ἐξ αὐτοῦ κινούμενον. D. 1. τὸ ἐξ αὐτοῦ κινούμενον. A. 2. Deinde, τῶν δύο μερῶν. D. 1. A. 1.

ὅταν ὑπὸ] γὰρ interponit. Con.

ἄγηται πρὸς τὰς πράξεις. ἐξ ἑτέρου γὰρ ἐν ἑτέρῳ γέγονεν ἡ κίνησις, ὅπερ ἐλέγομεν εἶναι πάθος. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ἡ ἐνέργεια πάθος λέγεται, ὅταν ᾖ παρὰ φύσιν. ἐνέργεια μὲν γάρ ἐστι κατὰ φύσιν κίνησις· πάθος δὲ παρὰ φύσιν. καὶ κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἡ ἐνέργεια, ὅταν μὴ κατὰ φύσιν κινῆται, λέγεται πάθος, εἴτε ἐξ ἑαυτοῦ κινοῖτο, εἴτε ἐξ ἑτέρου. τῆς γοῦν καρδίας ἡ μὲν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς 99
κίνησις, ἐνέργειά ἐστιν· ἡ δὲ κατὰ τοὺς παλμοὺς, πάθος. ἐξ αὐτῆς μὲν γάρ ἐστι καὶ ἡ κατὰ τοὺς παλμοὺς κίνησις, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν· ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ ἡ τῶν σφυγμῶν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, ἓν καὶ ταὐτὸν πρᾶγμα, καὶ πάθος καὶ ἐνέργειαν ὀνομάζεσθαι. καθ' ὃ μὲν γὰρ κινήσεις εἰσὶν ἐξ αὐτοῦ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, ἐνέργειαί τινές εἰσι· καθ' ὃ δὲ ἄμετροι, καὶ οὐ κατὰ φύσιν,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ προςέτι τοῦ σώματος] πρόςεστι, loco προςέτι. A. 2. *Immo totius corporis.* Con.

ἐλέγομεν πάθος εἶναι] ἐλέγομεν εἶναι πάθος. D. 1. A. 1. 2. 3. λέγομεν ſolum loco ἐλέγομεν. M. 1. Idem mox ἢ ἔργον, loco ἡ ἐνέργεια.

ὅταν ᾖ παρὰ] ὅταν abeſt. A. 3. Mox idem poſt φύσιν, omittit κίνησις et, loco καὶ κατὰ, habet κίνησις, item κινοῖτο, loco κινῆται, et κινεῖται, pro κινοῖτο.

σφυγμοὺς κίνησις] Cono addit: cum ſecundum naturam fiat.

καὶ ἡ κατὰ τοὺς παλμοὺς] ἡ abeſt. A. 2.

ἐξ αὐτῆς μὲν] ἐξ αὐτῆς, i. e. τῆς καρδίας. Cono ita: Nam ex motu ſecundum ſaltum eſt, qui eſt praeter naturam. Nequaquam igitur mirum etc. Ergo alia mutat, alia addit.

ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ ἡ] δὲ abeſt. A. 2.

ἐξ αὐτοῦ τοῦ παθητικοῦ] ἐξ ἑαυτῶν τοῦ παθητικοῦ. D. 1. A. 1. 2. 3. Valla: Per quod enim *motus ex ſeſe* ſunt paſſivae partis animae. Ergo ἑαυτῶν expreſſit. Sed Cono: ex paſſiva vi animae et affectione. Ergo nec αὐτοῦ, nec ἑαυτῶν habet.

καθ' ὅσον δὲ ἄμετροι] καθὸ δὲ ἄμετροι. D. 1. καθ' ὃ καὶ ἄμετροι. A. 2.

οὐκ ἐνέργειαι, ἀλλὰ πάθη. οὕτως οὖν ἡ κίνησις τοῦ ἀλόγου πάθος ἐστὶ κατ' ἄμφω τὰ σημαινόμενα. οὐ πᾶσα δὲ κίνησις τοῦ παθητικοῦ, πάθος καλεῖται· ἀλλ' αἱ σφοδρότεραι καὶ εἰς αἴσθησιν προβαίνουσαι. αἱ γὰρ μικραὶ καὶ ἀνεπαίσθητοι οὐδέπω πάθη. δεῖ γὰρ ἔχειν τὸ πάθος καὶ μέγεθος ἀξιόλογον. διὸ πρόσκειται τῷ ὅρῳ τοῦ πάθους, τὸ κίνησις αἰσθητή. αἱ γὰρ μικραὶ κινήσεις, λανθάνουσαι τὴν αἴσθησιν, οὐ ποιοῦσι πάθος, ὡς εἴρηται.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΠΙΘΥΜΗΤΙΚΟΥ.

Διαιρεῖται μὲν οὖν, ὡς ἔφαμεν, τὸ ἄλογον τῆς ψυχῆς, τὸ ἐπιπειθὲς λόγῳ, εἰς δύο, τό,τε ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμικόν· πάλιν δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς ἡδονὰς καὶ λύπας· ἐπιτυγχάνουσα μὲν γὰρ ἡ ἐπιθυμία, ἡδονὴν ἐμποιεῖ· ἀποτυγχάνουσα δὲ, λύπην. πάλιν δὲ καθ' ἕτερον τρόπον ἡ ἐπιθυμία διαιρουμένη, τέσσαρα σὺν ἑαυτῇ τὰ πάντα εἴδη ποιεῖ. ἐπεὶ γὰρ τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὕτως οὖν ἡ κίνησις κ. τ. λ.] Cono: Ergo motus irrationalis partis motus eſt ſecundum ambo haec diviſus.

οὐ πᾶσα δὲ κίνησις] vid. Jo. p. 186. E.

Cap. 17. Index idem, ſed ſine nota capitis. D. 1. Idem, ſed ις. loco ιζ. A. 1. Sic etiam a manu rec. A. 2. Loco κεφ. ιζ. habet λόγος ιζ. M. 1. Prorſus convenit cum edito A. 3. De concupiſcibili. cap. 16. Vall. Cono incipit libri 4. cap. 9. Recenſet quatuor affectus animi, virtutis concupiſcibilis, et qua ex cauſa homines tam vehementer ſuas proſequantur affectiones.

τὸ ἐπιπειθὲς] τῷ ἐπιπειθές. A. 2.

τέσσαρα σὺν ἑαυτῇ] quatuor omnino ſpecies efficit, in quibus ipſa numeratur. Iſtae quatuor ſpecies ſunt, ut mox docet, ἐπιθυμία, ἡδονὴ, φόβος, λύπη.

ἐπὶ γὰρ τῶν ὄντων] ἐπεὶ γὰρ τῶν ὄντων. D. 1. A. 3. Utrumque ferri poteſt. Laudat haec Jo. p. 181. B. ἐπὶ τῶν ὄντων eſt, *inter ea, quae ſunt.* Quoniam eorum quae ſunt. Vall.

ἀγαθὰ, τὰ δὲ φαῦλα· καὶ τὰ μὲν ἤδη πάρεστι, τὰ δὲ 100
προσδοκᾶται· κατὰ τούτους τοὺς τρόπους, τῶν δύο εἰς δύο πολυπλασιαζομένων, τὰ τῆς ἐπιθυμίας εἰς τέσσαρα διαιρεῖται. ἔστι γὰρ ἀγαθὸν καὶ κακόν· καὶ πάλιν παρὸν καὶ προσδοκώμενον. προσδοκώμενον γὰρ ἀγαθὸν ἐπιθυμία ἐστίν· ἤδη δὲ παρὸν, ἡδονή. πάλιν προσδοκώμενον μὲν κακὸν, φόβος· παρὸν δὲ, λύπη. περὶ τὰ ἀγαθὰ μὲν γὰρ στρέφεται ἡδονὴ καὶ ἐπιθυμία· περὶ τὰ φαῦλα δὲ, φόβος καὶ λύπη. διό τινες τὸ πάθος εἰς τέσσαρα διαιροῦσιν, ἐπιθυμίαν, ἡδονὴν, φόβον καὶ λύπην. ἀγαθὰ δὲ καὶ φαῦλα λέγομεν, ἢ τὰ ὄντως ὄντα, ἢ τὰ νομιζόμενα. ἐγγίνεται δὲ τὰ φαῦλα πάθη τῇ ψυχῇ διὰ τριῶν τούτων· διὰ κακῆς ἀγωγῆς, ἐξ ἀμαθίας, ὑπὸ καχεξίας. μὴ ἀχθέντες γὰρ καλῶς ἐκ παίδων, ὡς δύνασθαι κρατεῖν τῶν παθῶν, εἰς τὴν ἀμετρίαν αὐτῶν ἐκπίπτομεν· ἐκ δὲ τῆς ἀμαθίας, φαῦλαι κρίσεις τῷ λογιστικῷ τῆς ψυχῆς ἐμφύονται, ὡς οἴεσθαι τὰ φαῦλα χρηστὰ εἶναι, καὶ τὰ χρηστὰ φαῦλα· γίνεται δέ τινα καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

προσδοκώμενον γὰρ ἀγαθὸν] μὲν, loco γάρ. D. 1. A. 1. 3.

ἡδονή· παραπροσδοκώμενον] ἡδονή· πάλιν προσδοκώμενον. A. 1. 2. M. 1. Et D. 1. sed προσδοκόμενον. A. 3. ita habet: ἡδονή· καὶ πάλιν προσδοκώμενον μὲν κακόν. Πάλιν videtur etiam legiſſe Ellebodius. Habet enim in verſione: *rurſus* malum expectatum. Cono: *Et rurſus.* Valla: *Porro.*

στρέφεται ἡδονὴ] τρέφεται ἡδονή. A. 2.

ἡδονὴν, φόβον καὶ λύπην] καὶ abeſt. D. 1. A. 2. 3.

ἐγγίνονται δὲ τὰ φαῦλα] ἐγγίνεται δὲ τὰ φαῦλα. A. 1. 2. 3. D. 1.

μὴ ἀχθέντες γὰρ καλῶς] Non bene educati enim. Sic Xenoph. Mem. Socr. IV, 1, 3. Mox παιδὸς, loco ἐκ παίδων. M. 1.

ἐμπίπτομεν] ἐκπίπτομεν. A. 1. 2. 3. Eleganter et uſitatiſſime dicitur ἐκπίπτειν εἴς τι πάθος, εἴς τινα κακίαν, ſed nec ἐμπίπτειν contra uſum eſt. Cono: *incidimus.* Sic et Vall. Paullo poſt, ἐκ γὰρ, loco ἐκ δέ. M. 1. et deinde, λογισμῷ, loco λογιστικῷ. Idem. Ac poſtea ὀργίλοι γάρ εἰσιν. D. 1. Deinceps idem bis habet κρᾶσιν.

ἐμφύονται] ἐκφύονται. M. 1.

ἐκ τῆς τοῦ σώματος καχεξίας. ὀργίλοι γάρ εἰσιν οἱ πικρόχολοι· καὶ καταφερεῖς οἱ θερμοὶ καὶ ὑγροὶ τὴν κρᾶσιν· θεραπευτέον δὲ τὸ μὲν κακὸν ἔθος ἔθει καλῷ· τὴν δὲ ἀμαθίαν μαθήσει καὶ ἐπιστήμῃ· τὴν δὲ καχεξίαν ἰατέον σωματικῶς, μεθιστάντας αὐτὴν, ὡς οἷόντε εἰς τὴν μέσην κρᾶσιν ἁρμοζούσῃ διαίτῃ καὶ γυμνασίᾳ καὶ φαρμάκοις, ἐὰν καὶ τούτων δεηθῶμεν.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

ΠΕΡΙ ἩΔΟΝΩΝ.

101 Τῶν ἡδονῶν, αἱ μέν εἰσι ψυχικαὶ, αἱ δὲ σωματικαί. ψυχικαὶ μὲν, αἱ τῆς ψυχῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν, ὡς αἱ περὶ τὰ μαθήματα καὶ τὴν θεωρίαν. αὗται γὰρ καὶ αἱ τοιαῦται μόνης εἰσὶ τῆς ψυχῆς. σωματικαὶ δέ εἰσιν, αἱ μετὰ κοινωνίας τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς γινόμεναι, καὶ διὰ τοῦτο

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καταφερεῖς] κατωφερεῖς. A. 2. Eadem ſupra fuit varietas. Cono reddidit, *triſtes*. Valla, *feroces*. Male utrumque.

μεθιστάντας] μεθιστῶντας. M. 1. μεθιστάντες. A. 3.

μέσην κράσιν ἁρμοζούσῃ διαίτῃ καὶ γυμνασίοις] μέσην κρᾶσιν καὶ γυμνασίοις. A. 1. γυμνασίᾳ ſolum mutant D. 1. A. 2. μέσην omittit A. 3. *Exercitiis*. Con. Vall. Sed Valla omittit ἁρμοζούσῃ διαίτῃ καί. Ceterum non minus uſitate γυμνάσιον etiam de exercitatione, ut γυμνασία dicitur.

ἐὰν καὶ τούτων δεηθῶμεν] καὶ abeſt. A. 2. ἐὰν καὶ τούτου. D. 1.

Cap. 18. Index idem, ſed ſine nota capitis. D. 1. Idem, ſed ιζ. loco ιη. A. 1. Et ita a man. rec. A. 2. Loco κεφ. ιη. eſt λόγος ιη. M. 1. περὶ ἡδονῆς. ιη. A. 3. De voluptatibus. cap. 17. Vall. Compara Jo. p. 181. C. Apud Cononem incipit lib. 4. cap. 10. De voluptate corporali et animi, quae alteri praeſtet.

ὡς αἱ περὶ τὰ μαθήματα] ὥςπερ τὰ μαθήματα. Sed ex raſura. A. 2. αἱ τῆς ψυχῆς καθ' ἑαυτὴν, ὅσαι περὶ τὰ μαθ. A. 3.

καὶ τῆς ψυχῆς γινόμεναι] γενόμεναι, loco γιν. D. 1. Καὶ τῆς ψυχῆς poterat abeſſe.

σωματικαὶ καλούμεναι, ὡς αἱ περὶ τὰς τροφὰς καὶ τὰς συνουσίας. μόνου δὲ τοῦ σώματος οὐκ ἂν εὕροι τις ἰδίας ἡδονὰς, ἀλλὰ πάθη, οἷον τομὰς καὶ ῥεύσεις καὶ τὰς κατὰ κρᾶσιν ποιότητας. πᾶσα γὰρ ἡδονὴ μετὰ αἰσθήσεως. ψυχικὴν δὲ τὴν αἴσθησιν ἐδείξαμεν. καὶ δῆλον, ὡς τῶν πολλαχῶς λεγομένων ἐστὶν ἡ ἡδονή. ὑφ' ἕτερον γὰρ καὶ ἕτερον γένος εἰσὶν, ὡς αἱ σπουδαῖαι ἡδοναὶ καὶ αἱ φαῦλαι· καὶ αἱ μὲν ψευδεῖς, αἱ δὲ ἀληθεῖς· καὶ αἱ μὲν τῆς διανοίας μόνης, κατ' ἐπιστήμην εἰσίν· αἱ δὲ μετὰ σώματος, κατ' αἴσθησιν· καὶ αὐτῶν δὲ τῶν κατ' αἴσθησιν, αἱ μέν εἰσι φυσικαί· αἱ δὲ οὔ· καὶ τῇ μὲν ἡδονῇ, τῇ ἐν τῷ πίνειν, ἀντίκειται ἡ ἐν τῷ διψῆν λύπη· τῇ δὲ κατὰ θεωρίαν οὐδέν. ταῦτα οὖν πάντα δείκνυσι τὴν ἡδονὴν ὁμώνυμον. τῶν δὲ σωματικῶν καλουμένων ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσὶν ἀναγκαῖαι ἅμα καὶ φυσικαὶ, ὧν χωρὶς ζῆν ἀδύνατον· ὡς αἱ τροφαὶ, αἱ τῆς ἐνδείας ἀναπληρωτικαὶ καὶ τὰ ἐνδύματα τὰ ἀναγκαῖα· αἱ δὲ φυσικαὶ μὲν, οὐκ ἀναγκαῖαι δὲ, ὡς αἱ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον μίξεις. αὗται γὰρ εἰς μὲν τὴν διαμονὴν τοῦ παντὸς γένους συντελοῦσι· δυνατὸν δὲ καὶ χωρὶς αὐτῶν ἐν παρθενίᾳ ζῆν·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

αἱ περὶ τὰς τροφὰς] τρυφὰς, loco τροφάς. D. 1. *Escas*. Con. *Nutrimenta*. Vall.

μόνον δὲ τοῦ σώματος] μόνου, loco μόνον. A. 1. 3. D. 1. Con. Vall. Mox D. 1. habet κρᾶσιν et ex correct. κράσιν. Paullo post: μετ' αἰσθήσεως. Idem et A. 3.

ἡδοναὶ καὶ φαῦλαι] αἱ, post καὶ, addit D. 1. A. 1. 2. 3. Valla videtur legisse: καὶ ὡς αἱ σπουδαὶ, οὕτω καὶ αἱ ἡδοναί. αἱ μὲν σπουδαῖαι, αἱ δὲ φαῦλαι. Paullo ante ἐστὶ, loco εἰσίν. M. 1.

καὶ αἱ μὲν ψευδεῖς] vid. Jo. p. 181. D.

μόνης κατ' ἐπιστήμην εἰσὶν, αἱ δὲ μετὰ σώματος] μόνης καὶ κατ' ἐπιστήμην· αἱ δὲ σώματος. D. 1. Solum εἰσὶν omittunt A. 1. 2. 3. Mox, αἱ δὲ οὐ, loco οὐ. D. 1. Ox. αἱ μέν εἰσι φυσικαί· αἱ δὲ οὐ. absunt. M. 1.

ἐν τῷ διψῆν] Sic ex correct. antea διψεῖν. D. 1.

ταῦτα μὲν οὖν πάντα] μὲν abest. D. 1. A. 1. 2.

τὰ ἐνδύματα ἀναγκαῖα] τὰ ἐνδύματα τὰ ἀναγκαῖα. A. 2.

ἐν παρθενίᾳ ζῆν] τὸ ἐν παρθενίᾳ ζωῇ μένειν. M. 1. Paullo ante μὲν τὴν, post εἰς omittit A. 3.

102 αἱ δὲ οὔτε ἀναγκαῖαι, οὔτε φυσικαὶ, ὡς ἡ μέθη καὶ ἡ λαγνεία (καὶ ἡ φιλαργυρία) καὶ αἱ πλησμοναὶ τὴν χρείαν ὑπερβαίνουσαι. οὔτε γὰρ εἰς διαδοχὴν τοῦ γένους ἡμῖν συμβάλλονται, ὡς ἡ κατὰ νόμον συνουσία, οὔτε εἰς σύστασιν τῆς ζωῆς· ἀλλὰ καὶ προςβλάπτουσι. τῷ τοίνυν κατὰ Θεὸν ζῶντι μόνας μεταδιωκτέον τὰς ἀναγκαίας ἅμα καὶ φυσικὰς ἡδονάς· τῷ δὲ μετ᾽ ἐκεῖνον, ἐν δευτέρᾳ τάξει τῶν ἀρετῶν τεταγμένῳ, ταύτας τε καὶ τὰς φυσικὰς μὲν, οὐκ ἀναγκαίας δὲ μετιτέον μετὰ τοῦ προςήκοντος καὶ μέτρου καὶ τρόπου καὶ καιροῦ καὶ τόπου· τὰς δὲ ἄλλας φευκτέον παντὶ τρόπῳ. ἁπλῶς δὲ ἡγητέον, ταύτας εἶναι καλὰς ἡδονὰς, τὰς μὴ συμπεπλεγμένας λύπῃ, μήτε μεταμέλειαν ἐμποιούσας, μήτε βλάβης ἑτέρας γεννητικὰς, μήτε τοῦ μετρίου πέρα χωρούσας, μήτε τῶν σπουδαίων ἡμᾶς ἔργων ἀφελκούσας ἐπὶ πολὺ ἢ καταδουλούσας. κυρίως δέ εἰσιν ἡδοναὶ, αἱ τῇ κατανοήσει τοῦ θείου καὶ ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐπιγινόμεναί πως ἢ συμπεπλεγμέναι, ἅςπερ ἐν τοῖς κατὰ πρῶτον λόγον περισπουδάστοις θετέον, οὐκ εἰς τὸ εἶναι

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἡ λαγνεία καὶ αἱ πλησμοναὶ] post λαγνεία, additur, καὶ ἡ φιλαργυρία. D. 1. αἱ, ante πλησμοναὶ, omittunt A. 1. 2. 3. Etiam post πλησμοναὶ addendum videtur αἱ.

τοῦ γένους ἡμῶν] τοῦ γένους ἡμῖν. A. 1. D. 1. Con. Vall. Mox, οὔτ᾽ εἰς σύστασιν. D. 1. Mox μεταφευκτέον, loco μεταδιωκτέον. A. 3. Paullo post idem omittit μετιτέον.

ἅμα καὶ φυσικὰς] ἅμα abest. M. 1.

καὶ μέτρου καὶ τρόπου] καὶ τρόπου καὶ μέτρου. A. 1. 2. 3. Con. Vall.

καλὰς ἡδονὰς] vid. Jo. p. 182. A. Mox μεταμέλειαν reddidit Valla *negligentiam*, ἀμέλειαν.

τοῦ μετρίου παραχωρούσας] τοῦ μετρίου πέρα χωρούσας. πέρα ex correct., antea credo πέραν. D. 1. Eadem varietas est apud Jo. l. l. Cono habet *recedunt*. Valla, *excedentes*. Μέτρου, loco μετρίου, habet A. 2. Mox ante ἔργων, omittit ἡμᾶς. A. 3. et post ἀφελκούσας addit, ἐπιγινομένας. M. 1.

ταῖς ἀρεταῖς ἐπιγινόμεναι] Sic ex corr. antea ἐπιγενόμεναι. D. 1. Mox, ὥςπερ ἐν τοῖς κατά. Ox.

εἰς τὸ εἶναι ἁπλῶς κ. τ. λ.] εἰς τὸ εἶναι συντελοῦσαι καὶ εἰς αὐτὴν

ἁπλῶς, οὐδὲ εἰς τὴν διαμονὴν τοῦ γένους, ἀλλ' εἰς τὸ εὖ εἶναι, καὶ σπουδαίοις καὶ θεοφιλέσιν εἶναι συντελούσας, καὶ εἰς αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου τὴν κατὰ ψυχὴν καὶ τὸ νοερὸν τελειότητα, αἵπερ οὔτε θεραπεῖαι τινῶν παθῶν εἰσὶν, ὡς αἱ τῆς ἐνδείας ἀναπληρωτικαὶ, οὐθ' ὅλως λύπην ἔχουσι προηγουμένην ἢ ἑπομένην, ἢ ἀντικειμένην, ἀλλ' εἰσὶ καθαραὶ καὶ ἄμικτοι πάσης ὑλικῆς συμπλοκῆς, ψυχικαὶ μόνον οὖσαι. 103
καὶ γὰρ κατὰ Πλάτωνα, τῶν ἡδονῶν αἱ μέν εἰσι ψευδεῖς, αἱ δὲ ἀληθεῖς. ψευδεῖς μὲν, ὅσαι μετ' αἰσθήσεως γίνονται καὶ δόξης οὐκ ἀληθοῦς, καὶ λύπας ἔχουσι συμπεπλεγμένας· ἀληθεῖς δὲ, ὅσαι τῆς ψυχῆς εἰσὶ μόνης αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν μετ' ἐπιστήμης καὶ νοῦ καὶ φρονήσεως, καθαραὶ καὶ ἀνεπίμικτοι λύπης, αἷς οὐδὲ μία μετάνοια παρακολουθεῖ ποτέ. καλοῦσι δὲ τὰς ἐπακολουθούσας τῇ θεωρίᾳ καὶ ταῖς καλαῖς πράξεσιν ἡδονὰς, οὐ πάθη, ἀλλὰ πείσεις. τινὲς δὲ κυρίως

VAR. LECT. ET ANIMADV.

αὐτῆν τοῦ ἀνθρώπου τὴν κατὰ ψυχὴν καὶ τὸ νοερὸν τελειότητα, ἁπλῶς δὲ εἰς τὴν διαμονήν. M. 1. Mox idem omittit a συντελούσας καὶ ad νοερὸν τελειότητα.

τὴν κατὰ ψυχὴν καὶ τὸ νοερὸν] κατὰ inſertum a prima manu. D. 1. τὸν ὅρον, loco τὸ νοερὸν, habet A. 2. Cono καὶ τὸ νοερὸν reddidit, *et finem*. Mox τελειότατα. D. 1.

αἵπερ οὔτε θεραπεῖαι τῶν παθῶν] αἵπερ οὔτε θεραπεῖαι τινῶν παθῶν. A. 1. 2. 3. Con. Vall. ἅπερ οὔτε θεραπεῖαι παθῶν τινῶν. D. 1. Mox, ἀναπληρωματικαί. M. 1.

λύπην ἔχουσι] λύπην ἔχουσαι. D. 1. Mox ἢ ἑπομένην abſunt. A. 2. M. 1.

ὑλικῆς συμπλοκῆς] ψυχικῆς συμπλοκῆς. Sic. A. 2. Mox, ψυχικαὶ καὶ μόνον. D. 1. Solius animae rationalis exiſtentes. Con.

ὅσαι μετ' αἰσθήσεως] Sic ex correct., antea μετά. D. 1.

καὶ λύπας ἔχουσι] καὶ λύπας ἔχουσαι. A. 2. Mox συμπεπλεγμένας Valla reddidit, *comites atque implicitas*. Forte συνεπομένας καὶ συμπεπλ.

οὐδεμία μετάνοια] Cono: nulla *plenitudo*. Forte πλησμονή. *Poenitentia*. Vall. Mox ἀκολουθεῖ, loco παρακολουθεῖ. M. 1.

τὰς παρακολουθούσας] τὰς ἐπακολουθούσας. D. 1. A. 2. 3.

οὐ πάθη, ἀλλὰ πείσεις] ἀλλὰ πείσεις abeſt. D. 1. Πείσεις *ſuavitates* reddidit Vall. ***Suaſiones.*** Con. Πείσεις ſunt *affectio-*

τὴν τοιαύτην ἡδονὴν, χαρὰν λέγουσιν. ὁρίζονται δὲ τὴν ἡδονὴν, γένεσιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. ἔοικε δὲ οὗτος ὁ ὅρος, τῆς σωματικῆς μόνης ἡδονῆς εἶναι. αὕτη γὰρ ἀναπλήρωσίς τις ἐστὶ καὶ ἰατρεία τῆς σωματικῆς ἐνδείας, καὶ τῆς προσγενομένης διὰ τὴν ἔνδειαν λύπης. ῥιγοῦντες γὰρ ἢ διψῶντες, τὴν ἐκ τοῦ ῥίγους καὶ τῆς δίψης θεραπεύοντες λύπην, ἐν τῷ θάλπεσθαι καὶ πίνειν ἡδόμεθα. κατὰ συμβεβηκὸς οὖν εἰσὶν ἀγαθαὶ, καὶ οὐ καθ' ἑαυτὰς, οὐδὲ φύσει. ὡς γὰρ τὸ ὑγιάζεσθαι κατὰ συμβεβηκός ἐστιν ἀγαθὸν, τὸ δὲ ὑγιαίνειν φύσει καὶ καθ' ἑαυτό· οὕτω καὶ αὗται κατὰ συμβεβηκός εἰσιν ἀγαθαὶ, ἰατρεῖαί τινες οὖσαι· αἱ δὲ τῆς θεωρίας ἡδοναὶ καθ' ἑαυτάς εἰσιν ἀγαθαὶ καὶ φύσει. οὐ γὰρ ἐπ' ἐνδείᾳ γίνονται. δῆλον οὖν ἐντεῦθεν, ὡς οὐ πᾶσα ἡδονὴ τῆς ἐνδείας ἐστὶν ἀναπληρωτική. εἰ δὲ τοῦτο, οὐχ' ὑγιὴς ὁ ὅρος, ὁ λέγων, γένεσιν εἰς φύσιν αἰσθητὴν εἶναι τὴν ἡδονήν.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

affectiones humaniores et honeſtiores: πάθη vero *de affectionibus turpioribus* accipitur h. l. De vocabulo πεῖσις diſputavit Gatakerus ad Antonin. p. 76. 77. 202. Derivatur autem a πάσχω, πείσομαι, non a πείθω.

ὁρίζονται δὲ] τινες addit A. 3. Paullo poſt idem omittit οὗτος. Cono incipit libri 4. cap. 11. De definitione voluptatis, ſecundum opinionem falſam: et quid ſecundum veritatem. Quod felicitas non ſit voluptas: et quae purior ſit voluptas corporalis.

σωματικῆς μόνης ἡδονῆς εἶναι] εἶναι, ante μόνης, habet A. 1. 3. Mox ex correct. ἰατρεία, antea ἰατρεῖα. D. 1. ἰατρία. A. 3.

προσγενομένης] προσγινομένης. D. 1. A. 2. προγενομένης. A. 3. Quae — accidit. Con.

ῥιγοῦντες γὰρ] ῥιγοῦντες ex correct. rec., antea ει. Sic mox ῥίγους, loco ῥείγους correctum. D. 1. ῥιγῶντες γάρ. A. 2. Ῥιγέω et ῥιγόω, non ῥιγάω dicitur. Ante ῥιγοῦντες interponit: ὁρίζονται μὲν τὴν ἡδονὴν οὕτως. M. 1.

τὸ ὑγιάζεσθαι] τοῦ ὑγιάζεσθαι. A. 1.

οὕτω καὶ αὗται κατὰ συμβεβηκὸς] αὐταὶ, loco αὗται. A. 1. Pro eo αἱ αὐταί. A. 2. *Ita et ipſae.* Vall.

αἱ δὲ τῆς εἰς θεωρίαν] αἱ δὲ τῆς θεωρίας. D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Vall. Mox eſt, ἐκ τῆς θεωρίας. p. 104.

δῆλον οὖν ἐντεῦθεν] ἐν τούτοις, loco ἐντεῦθεν. A. 2.

οὐχ ὑγιὴς ὁ ὅρος] ὁ abeſt. A. 2.

οὐ γὰρ πάσας περιλαμβάνει τὰς ἡδονὰς, ἀλλὰ παραλείπει 104
τὴν ἐκ τῆς θεωρίας. καὶ Ἐπίκουρος δὲ, τὴν ἡδονὴν ὁριζόμενος, παντὸς τοῦ λυποῦντος ὑπεξαίρεσιν, τὸ αὐτό φησι τοῖς λέγουσι, γένεσιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. τὴν γὰρ ἀπαλλαγὴν τοῦ λυποῦντος, ἡδονὴν εἶναί φησιν. ἐπειδὴ δὲ οὐδεμία γένεσις τοῖς οἰκείοις ἀποτελέσμασιν ὁμογενής ἐστιν ἢ συγγενὴς, οὐδὲ τὴν γένεσιν τῆς ἡδονῆς, ἡδονὴν ἡγητέον, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡδονὴν ἄλλο τι· ἐν τῷ γίνεσθαι μὲν γὰρ ἡ γένεσίς ἐστιν· οὐδὲν δὲ τῶν γινομένων ἅμα γίνεται καὶ γέγονεν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι κατὰ μέρος· τὸ δὲ ἡδόμενον ἀθρόως ἥσθη· οὐκ ἄρα γένεσις ἡ ἡδονή. ἔτι, πᾶσα γένεσις οὐκ ὄντος ἐστίν· ἡ δὲ ἡδονὴ τῶν ἤδη ὄντων· οὐκ ἔστιν ἄρα γένεσις ἡ ἡδονή. ἔτι, γένεσις μὲν, ταχεῖα καὶ βραδεῖα λέγεται· ἡδονὴ δὲ οὔ. ἔτι, τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ἕξις ἐστὶ, τὰ δὲ ἐνέργεια, τὰ δὲ ὄργανα. ἕξις μὲν, ὡς ἀρετή· ἐνέργεια δὲ, ὡς ἡ κατ' αὐτὴν πρᾶξις. καὶ πάλιν, ἕξις μὲν, ἡ ὁρατική· ἐνέργεια δὲ, τὸ ὁρᾷν· ὄργανα δὲ, δι' ὧν ἐνεργοῦμεν, ὡς ὀφθαλμὸς καὶ ποῦτος καὶ τὰ τοιαῦτα. πᾶσαι δὲ αἱ περὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

περιλαμβάνει τὰς ἡδονὰς] μεταλαμβάνει τὰς ἡδονάς. A. 1. Mox, ὑφεξαίρεσιν. D. 1. Apud Diog. Laërt. p. 431. eſt: ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Vide etiam Plutarch. T. II. p. 1088. C.

ἐπειδὴ δὲ οὐδεμία] οὐ μία, loco οὐδεμία. M. 1.

γίνεσθαι μὲν γὰρ] γὰρ abeſt. D. 1. Mox idem, ἀλλὰ δηλονότι κατά. Paullo poſt ἡδονὴ, loco ἡδόμενον. A. 3.

ἀθρόως ἥσθη] ἥσθησι, ſic, loco ἥσθη. A. 2.

οὐκ ὄντων ἐστὶν] οὐκ ὄντος ἐστίν. D. 1. A. 1. 2. 3. Non entis. Con. Vall.

τὰ μὲν ἕξις ἐστὶ] Sic ex correct. primae manus, antea erat ἔξεστι, loco ἕξις ἐστί. D. 1. Praeterea a man. rec. in marg. ἕξις ἐστὶ ποιότης ἔμμονος.

ὡς ἡ κατ' αὐτὴν πρᾶξις κ. τ. λ.] ὡς ἡ κατὰ ταύτην πρᾶξις, οἷον, ἕξις ἡ ὁρατ. D. 1.

ἕξις μὲν ἡ ὁρατικὴ] ὡς, ante ἡ, interponit A. 3. Addi et omitti poteſt. Sed reliqui omittunt.

καὶ πλοῦτος] καὶ ποῦς ex correct. rec., antea credo πούς. D. 1. Divitiae. Con. Opes. Vall.

φαῦλα ψυχικαὶ δυνάμεις, ἕξεων τινῶν εἰσὶ δυνάμεις. εἴπερ οὖν ἀγαθόν ἐστιν ἡδονὴ ἢ φαῦλον, ἐν τούτοις ἔσται μόνοις· ἀλλ' ἕξις μὲν οὐκ ἔστιν. οὔτε γὰρ, ὡς ἀρετή· οὐ γὰρ ἂν οὕτω ῥαδίως μετέπιπτεν εἰς τὴν ἐναντίαν ἑαυτῇ λύπην· οὔτε, ὡς ἡ ἀντικειμένη τῇ στερήσει· κατὰ ταὐτὸν γὰρ ἕξιν καὶ στέρησιν ἀδύνατον εἶναι· ἅμα δέ τινες ἥδονται καὶ λυποῦνται, ὡς οἱ κνώμενοι· οὐκ ἔστιν ἄρα ἕξις ἡ ἡδονή. ἀλλ' οὐδὲ ὄργανον. τὰ γὰρ ὄργανα καὶ δι' ἄλλα, καὶ οὐ δι' ἑαυτά· ἡ δὲ ἡδονὴ, οὐ δι' ἄλλο, ἀλλὰ δι' ἑαυτήν· οὐκ ἄρα οὐδὲ ὄργανον. λείπεται δὴ ἐνέργειαν αὐτὴν εἶναι. ὅθεν Ἀριστοτέλης αὐτὴν ὁρίζεται, ἐνέργειαν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστον.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἕξεων τινῶν] ἐξ ἐναντίων εἰς. M. 1. Sic.

οὐ φαῦλον] ἢ φαῦλον. D. 1. Hoc recepi. Ἐν τούτοις interpretor, ἢ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς μόνοις, ἢ ἐν τοῖς φαύλοις μόνοις. Mox μόνον, loco μόνοις. M. 1.

οὔτε γὰρ, ὡς ἀρετὴ] intellige, ἕξις ἐστί. Cono interponit, *ut habitus.*

οὐ γὰρ ἂν οὕτω ῥαδίως] οὐδὲ γὰρ ἂν οὕτως ῥαδίως. D. 1. οὐ γὰρ οὕτω ῥαδίως. A. 1. ἂν abeſt. A. 3.

ἀντικειμένη τῇ στερήσει] ἀντικειμένη αὐτῇ στέρησις. D. 1. Οὔτε, ὡς ἡ ἀντικειμένη (intellige ἕξις) τῇ στερήσει (intellige, ἕξις ἐστί.) h. e. nec eatenus ἡδονὴ eſt ἕξις, quatenus oppoſita eſt τῇ στερήσει. *Habitus* interponit etiam Con. Poſt στερήσει addit Valla: κατὰ ταὐτὸν ἂν ἦν. Pro proximo vero κατὰ ταὐτὸν videtur legiſſe ἐν ταὐτῷ.

οἱ κνώμενοι] οἱ δακνώμενοι, vitioſe et inepte. A. 2. *dormientes*, ſeu, κοιμώμενοι. Vall. Κνώμενοι dixit, quod ii, quibus cutis prurit, cum fricantur, ſimul voluptatem et dolorem ſentiunt. Lepida in hanc rem diſputatio eſt in Phaedone Platonis circa finem capitis 3.

καὶ δι' ἄλλα καὶ οὐ δι' ἑαυτὰ] καὶ primum abeſt. Ox. οὐ omittit A. 1. *Et propter ſe.* Vall.

λείπεται δὴ ἐνέργειαν] δὲ, loco δή. A. 2. M. 1. Definitio Ariſtotelis eſt Eth. ad Nicomach. VIII, 12. ubi diſerte additur ἀνεμπόδιστον. Vide etiam Eth. Eudem. VII, 12.

κατὰ φύσιν ἕξεως. συμβαίνει δὲ] κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστον. τὰ γὰρ ἐμπόδια τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας λύπη· ἀλλὰ καὶ ἡ εὐδαιμονία, ἐνέργειά ἐστιν ἀνεμπόδιστος τῆς

κατὰ

τὰ γὰρ ἐμπόδια τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας, λύπη· ἀλλὰ καὶ ἡ εὐδαιμονία, ἐνέργειά ἐστιν ἀνεμπόδιστος τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως· συμβαίνει δὴ κατὰ τὸν ὅρον τοῦτον, τὴν εὐδαιμονίαν ἡδονὴν εἶναι, καὶ διεσφάλθαι τὸν ὅρον· διορθούμενος οὖν ὡρίσατο τὴν ἡδονὴν, τέλος εἶναι τῶν τοῦ ζώου κατὰ φύσιν ἀνεμποδίστων ἐνεργειῶν, ὡς συμπεπλέχθαι καὶ συνυπάρχειν τῇ εὐδαιμονίᾳ τὴν ἡδονὴν, ἀλλ᾽ οὐχ ἡδονὴν εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν. οὐ πᾶσα δὲ ἐνέργεια κίνησίς ἐστιν, ἀλλ᾽ ἔστι τις καὶ δι᾽ ἀκινησίας ἐνέργεια, καθ᾽ ἣν ὁ πρῶτος ἐνεργεῖ Θεός· τὸ γὰρ πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τοῦ θεωρεῖν ἐν ἀνθρώποις ἐνέργεια. διὰ γὰρ ἀκινησίας· καὶ γὰρ τὸ θεωρούμενον ἓν καὶ ταὐτὸν ἀεὶ καὶ ἡ διάνοια τοῦ θεωροῦντος ἕστηκε· περὶ ἓν γὰρ καὶ ταὐτὸν ἀεὶ κατα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

κατὰ φύσιν ἕξεως. συμβαίνει δὴ (δὴ ex correct. rec., antea δὲ, ſequente alia aliqua particula, veluti οὖν.) D. 1. Sic ex MS. edidit, ſed δὲ, loco δή. Ox. Ita habet etiam M. 1. ſed δέ. Sic etiam, ſed δή. A. 1. 2. 3. Interponit haec etiam Valla. Sed Cono haec non agnoſcit.

εἶναι καὶ διεσφάλθαι] εἶναι ἢ καὶ διεσφάλθαι. A. 2. ἐσφάλθαι ſolum mutat. A. 1. διασφαλίσθαι exhibet M. 1. Mox idem omittit οὖν.

ὡρίσατο τὴν ἡδονὴν] συνωρίσατο τὴν ἡδονήν. A. 1. *Simul* definivit. Vall. Mox, εἶναι τοῦ ζώου κατά. A. 1. τῶν ζώων habet M. 1. *Animalis* a natura tributum finem ex actionibus minime impeditis. Vall. Idem συμπεπλέχθαι reddidit, *conformari*.

καθ᾽ ἣν πρῶτος ἐνεργεῖ ὁ θεὸς] καθ᾽ ἣν ὁ πρῶτος ἐνεργεῖ θεός. Et in marg. a man. rec. ὡς τὸ, ἐνενόησας, καὶ παρέστη σοι πάντα. D. 1. ὁ, ante πρῶτος, habent etiam A. 1. 2. 3. Ergo hoc recepi. Vulgatum tamen malim. Nam altera lectio nimis ſapit Platonis dogma, de quo vide infra p. 167. 168.

θεωρεῖν ἐν ἀνθρώποις] ἐν inſertum a prima man. D. 1.

διὰ γὰρ ἀκινησίας· καὶ γὰρ] poſt ἀκινησίας addit ἐνεργεῖ. D. 1. Per immobilitatem enim ſemper innaſcitur. Con.

ἕστηκε] ἕστηκε, et mox, μεγίστη τε οὖσα, ac deinde, κυριοτάτη. D. 1.

γίνεται. εἰ δὲ τῆς θεωρίας ἡ ἡδονὴ, μεγίστη τε οὖσα καὶ κυριωτάτη καὶ ἀληθὴς, δι᾽ ἀκινησίας γίνεται, δῆλον, ὡς αἱ δι᾽ ἐλαττόνων κινήσεων γινόμεναι, ὅσῳ δι᾽ ἐλαττόνων, τοσούτῳ καὶ κρείττους καὶ μείζους εἰσί. συνδιαιροῦνται δὲ ταῖς ἐνεργείαις αἱ ἡδοναὶ κατ᾽ εἶδος. ὅσα γὰρ ἐνεργειῶν εἴδη, τοσαῦτα καὶ ἡδονῶν· καὶ τῶν μὲν καλῶν καλαὶ, τῶν δὲ φαύλων φαῦλαι· καὶ δῆλον, ὡς καθ᾽ ἑκάστην αἴσθησιν ἕτεραι τῷ εἴδει καὶ ἡδοναί. ἕτεραι γὰρ ἀφῆς καὶ γεύσεως καὶ
106 ἕτεραι τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὀσφρήσεως· καθαρώτεραι δέ εἰσι τῶν αἰσθήσεων, ὅσαι μὴ προσπελάζουσαι τοῖς αἰσθητοῖς ἥδουσιν, ὡς ὄψις καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις. καὶ τῶν διανοητικῶν δὲ εἴδη δύο, καὶ τούτων τὸ μέν ἐστι πρακτικὸν, τὸ δὲ θεωρητικόν. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ τῶν ἡδονῶν τῶν παρεπομένων ταῖς ἐνεργείαις ταύταις εἴδη δύο. καὶ τούτων δὲ καθαρώτερον τὸ θεωρητικὸν τοῦ πρακτικοῦ. τοῦ δὲ ἀνθρώπου ἴδιαι, καθ᾽ ὃ ἄνθρωπος, αἱ διανοητικαί. κοιναὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἰ δὲ τῆς θεωρίας ἡ ἡδονὴ] ἡ δὲ τῆς θεωρίας ἡδονή. A. 3. Mox idem: γίνεται, ὡς δῆλον ὅς αἱ.

κινήσεων γινόμεναι κ. τ. λ.] κινήσεων γινόμεναι ἡδοναὶ (ὑπὲρ ex correct.) ὅσῳ δὲ δι᾽ ἐλαττ. D. 1. Loco κινήσεων videtur legiſſe ἐνεργειῶν. Con. Mox, κρείσσους. D. 1. A. 1. 2.

συνδιαιροῦνται — εἶδος] abſunt. Vall.

καθ᾽ ἑκάστην αἴσθησιν ἑτέραι] καθ᾽ ἑκάστην κατὰ τὴν αἴσθησιν ἑτέραι. Sic omnia. A. 2.

ἕτεραι τῷ εἴδει καὶ ἡδοναὶ] Cono: Alias eſſe *operationum ſpecies* et item voluptates.

ἀφῆς καὶ γεύσεως] καὶ abeſt. A. 1. tactus *quam* guſtus. Vall. Sic et mox, *quam* auditus. Idem. Mox omittit καὶ τῆς ὀσφρήσεως. A. 3.

προσπελάζουσι] προσπελάζουσαι. A. 2. Non appropinquantes ſenſibilibus delectant. Con. Quae delectant, ſenſibilia neutiquam attingentes. Vall. Αἰσθητοῖς omittit M. 1.

διανοητικῶν δὲ] δὲ abeſt. A. 2. διανοητικῶν ἤδη δύο. καὶ τούτων τὸ μέν. A. 3.

εἴδη δύο. τὸ κ. τ. λ.] εἴδη δύο. καὶ τούτων τὸ μέν ἐστι πρακτικόν. εἴδη δύο καὶ τούτων. τὸ μὲν γάρ ἐστι πρακτικόν. A. 2. Καὶ τούτων habet etiam Con.

κοιναὶ γὰρ] Communes vero. Con.

γὰρ, καθ' ὃ ζῶον, αἱ αἰσθητικαὶ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα. ἐπειδὴ δὲ τῶν αἰσθητικῶν ἡδονῶν οἱ μὲν ἄλλαις, οἱ δὲ ἄλλαις ἥδονται, οὐχ αἱ τοῖς φαύλοις, ἀλλ' αἱ τοῖς σπουδαίοις καλαὶ φαινόμεναι, καὶ καθ' ἑαυτάς εἰσι καλαί. κριτὴς γὰρ ὀρθὸς ἐπὶ παντὸς πράγματος οὐχ ὁ τυχὼν, ἀλλ' ὁ ἐπιστήμων καὶ κατὰ φύσιν διακείμενος.

ΚΕΦ. ΙΘʹ.

ΠΕΡΙ ΛΥΠΗΣ.

Τῆς δὲ λύπης εἴδη τέσσαρα, ἄχος, ἄχθος, φθόνος, ἔλεος. ἔστι δὲ ἄχος, λύπη ἀφωνίαν ἐμποιοῦσα· ἄχθος δὲ, λύπη βαρύνουσα· φθόνος δὲ, λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς· ἔλεος δὲ, λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις κακοῖς. πᾶσα δὲ λύπη κακὸν τῇ ἑαυτῆς φύσει. εἰ γὰρ καὶ ὁ σπουδαῖος λυπηθήσεταί ποτε, χρηστῶν ἀνδρῶν διαφθειρομένων, ἢ τέκνων, ἢ πόλεως πορθουμένης· ἀλλ' οὐ προηγουμένως, οὐδὲ κατὰ πρόθεσιν, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν. καὶ ἐν τούτοις δὲ ὁ μὲν θεωρητικὸς ἀπαθὴς ἔσται παντάπασιν, ἀλλοτριώσας ἑαυτὸν τῶν τῇδε,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οἱ μὲν ἄλλαις] γὰρ, poſt μὲν addit M. 1.
κατὰ φύσιν διακείμενος] qui rei naturam diſcernit. Cono. Ac ſi legerit, τὴν τοῦ πράγματος φύσιν διακρινόμενος. Valla: qui a natura bene inſtitutus eſt.
Cap. 19. Index idem. A. 3. Idem: ſed caput ιη. D. 1. A. 1. Idem, ſed a man. rec. et ιθ. loco ιη. A. 2. Loco κεφ. ιθ. eſt λόγος ιθ. M. 1. De aegrimonia. cap. 18. Vall. Cono incipit libri 4. cap. 12. De triſtitia et ejus ſpeciebus. Compara Jo. p. 182. B.
ἄχθος δὲ, λύπη βαρύνουσα] Solicitudo autem aegrimonia aggravans *et auxilium reddens*. Vall. Λύπη et novem ejus ſpecies definiuntur apud Diog. Laërt. in Zenone p. 275. ubi nihil huic definitioni additur. Mox καλοῖς, loco ἀγαθοῖς. M. 1.
ἔλεος δὲ λύπη] λύπη hic deeſt. additur autem mox poſt κακοῖς. A. 2. Mox, φθειρομένων. Idem.
κακὸν τῇ ἑαυτῆς φύσει] malum natura reciprocum eſt ac in ſe rediens. Vall.

καὶ συνάψας Θεῷ· ὁ δὲ σπουδαῖος, μετριοπαθὴς ἐν αὐταῖς,
107 καὶ οὐχ ὑπερβάλλων, οὐδὲ αἰχμαλωτιζόμενος ὑπ' αὐτῶν· ἀλλὰ μᾶλλον κρατῶν αὐτῶν. ἀντίκειται δὲ ἡ λύπη, ὡς μὲν κακὸν καλῷ, τῇ μετρίᾳ ἡδονῇ· ὡς δὲ κακὸν κακῷ, τῇ ὑπερβαλλούσῃ ἡδονῇ. ἐν ταῖς σωματικαῖς δὲ μόναις αἱ ὑπερβολαὶ γίνονται· αἱ γὰρ θεωρητικαὶ, ἄκραι τινὲς οὖσαι, καὶ τὸ τέλειον ἔχουσαι, τὴν ὑπερβολὴν οὐκ ἐπιδέχονται. οὐδὲ γὰρ ἀντίκειται αὐταῖς λύπη, οὐδ' ἐπὶ θεραπείᾳ προηγησαμένης λύπης γίνονται.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

μετριοπαθὴς ἐν αὐταῖς κ. τ. λ.] μετριοπαθήσει ἐν αὐταῖς καὶ οὐχ ὑπερβαλλόντως. D. 1. μετριοπαθήσει ἐπ' αὐταῖς καὶ οὐχ ὑπερβάλλον. A. 2. μετριοπαθήσει ἐπ' αὐταῖς. A. 3. Si quis probaverit μετριοπαθήσει, delebit etiam καὶ, ante οὐχ. Cono: Bonus autem moderate tolerando haec, *ſuperior effectus*, non modo non vincitur ab eis, ſed potius *eas* continet compeſcitque. Valla: in ipſis mediocriter afficietur non excedens, neque ab ipſis ſubactus ſummiſſusque erit. Proxima participia αἰχμαλωτιζόμενος et κρατῶν ſatis vindicant lectionem vulgatam, in qua intelligendum eſt ἔσται. Sic paullo ante ἀπαθὴς ἔσται. Sed ἐν αὐταῖς adhuc moleſtum eſt. Requiritur enim ἐν αὐτοῖς, uti paullo ante ἐν τούτοις. Ἐν αὐταῖς ad λύπαις referri nequit, cum in vicino λύπαι non legatur. Sed nec ad περιστάσεις poteſt reſpicere. Ad οὐχ ὑπερβάλλων intellige, ἐν τῷ λυπεῖσθαι, *non modum excedens*.

δὲ λύπη ὡς μὲν κ. τ. λ.] δὲ ἡ λύπη ὡς μὲν καλῷ κακόν. Et in marg. a man. rec. γρ. ὡς μὲν καλὸν (Sic.) καλῷ. D. 1. ἡ, ante λύπη, addit etiam A. 2. καλὸν κακῷ ſolum mutat. A. 1. M. 1. ἀντίκειται δὲ ἡ λύπη ὡς μὲν καλῷ κακόν. A. 3. *Ut honeſtum turpi*. Vall.

ἐν ταῖς σωματικαῖς δὲ μόναις αἱ ὑπερβολαὶ] μόναις αἱ omittit A. 1. αἱ omittit D. 1. ἐν ταῖς σωματικαῖς ὑπερβολαῖς. Sic. A. 2.

οὐδὲ ἀντίκειται] οὐδὲ γὰρ ἀντίκειται. A. 1. 2. 3. Con. Sic, ſed ſyllaba ει ex correct., antea credo η. D. 1. Mox idem, αὐτοῖς λύπη. Γὰρ notat etiam in marg. Ant.

οὐδ' ἐπὶ θεραπείᾳ] οὐδὲ, loco οὐδ'. A. 1. οὐδ' ἐπεὶ θερ. προηγησαμένη λύπη. Sic. A. 3. Valla inepte reddidit, *ſervitio*. Mox γίνεται. M. 1.

ΚΕΦ. Κ.

ΠΕΡΙ ΦΟΒΟΥ.

Διαιρεῖται δὲ καὶ ὁ φόβος εἰς ἕξ, εἰς ὄκνον, εἰς αἰδῶ, εἰς αἰσχύνην, εἰς κατάπληξιν, εἰς ἔκπληξιν, εἰς ἀγωνίαν· ἔστι δὲ ὄκνος μὲν, φόβος μελλούσης ἐνεργείας· κατάπληξις δὲ, φόβος ἐκ μεγάλης φαντασίας· ἔκπληξις δὲ, φόβος ἐξ ἀσυνήθους φαντασίας· ἀγωνία δὲ, φόβος διαπτώσεως, τουτέστιν ἀποτυχίας· φοβούμενοι γὰρ ἀποτυχεῖν τῆς πράξεως, ἀγωνιῶμεν· αἰδὼς δὲ, φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ψόγου· κάλλιστον δὲ τοῦτο τὸ πάθος· αἰσχύνη δὲ, φόβος ἐπ' αἰσχρῷ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 20. περὶ φόβου. κεφ. κ.] περὶ φόβου. ιθ. A. 1. περὶ φόβου. κ. a man. rec. A. 2. In Cod. D. 1. hic continuo ſequitur: περὶ θυμοῦ. ιθ. ac deinde demum: περὶ φόβου. κ. Codex M. 1. etiam caput περὶ θυμοῦ habet ante caput περὶ φόβου. Ergo iſtud eſt λόγος κ. hoc λόγος κα. notatum. In Cod. A. 3. περὶ θυμοῦ eſt caput κ. περὶ φόβου. κα. Valla poſt caput περὶ λύπης deinceps habet caput 19. De ira. et cap. 20. De metu. Ergo hoc loco notabiliter diſſentit ab A. 1. Cono incipit libri 4. cap. 13. De ira et ejus ſpeciebus. Ergo caput 21. ante 20. exhibet. Deinde addit cap. 14. De timore et ejus ſpeciebus. Confer Jo. p. 182. C.

εἰς ἀγωνίαν, εἰς ἔκπληξιν] εἰς ἔκπληξιν, εἰς ἀγωνίαν. D. 1. A. 1. 3. εἰς ἔκπληξιν καὶ εἰς ἀγωνίαν. A. 2. Con. Vall. De metu et ejus ſpeciebus vide Diog. Laërt. in Zenone p. 276.

ἔστι δὲ ὄκνος] ὁ, ante ὄκνος, addit A. 2.

φόβος ἐκ μεγάλης φαντασίας· ἔκπληξις δὲ] abſunt. Vall. Sed poſt ἀσυνήθοος φαντασίας addit: *Trepidatio* (ſic reddidit ἔκπληξιν.) *eſt metus voce et motu corporis expreſſus.* Sed haec definitio non eſt in Graeco.

ἀγωνία — ἀποτυχίας] Solicitudo eſt metus *dilabendi atque ſub caſum aliquem ſuccidendi.* Valla. Inepte.

αἰδὼς δὲ φόβος] αἰδὼς ex correct. rec., antea αἰδώ. D. 1. Mox in eodem αἰδῶ et ex corr. rec. αἰδῶ. Atque ita etiam paullo poſt.

πεπραγμένῳ. οὐδὲ τοῦτο δὲ ἀνέλπιστον εἰς σωτηρίαν· ταύτῃ δὲ διαφέρει αἰδὼς αἰσχύνης, ὅτι ὁ μὲν αἰσχυνόμενος, ἐφ' οἷς ἔπραξε, καταδύεται· ὁ δὲ αἰδούμενος φοβεῖται περιπεσεῖν ἀδοξίᾳ τινί. καλοῦσι δὲ οἱ παλαιοὶ πολλάκις καὶ τὴν αἰδῶ αἰσχύνην, καὶ τὴν αἰσχύνην αἰδῶ, καταχρώμενοι τοῖς ὀνόμασι. γίνεται δὲ ὁ φόβος κατὰ περίψυξιν, τοῦ θερμοῦ παντὸς συντρέχοντος εἰς τὴν καρδίαν, ἐπὶ τὸ ἀρχικὸν, καθάπερ καὶ ὁ δῆμος, ὅταν φοβῆται, καταφεύγει πρὸς τοὺς
108 ἄρχοντας. τῆς δὲ λύπης ὄργανον, τὸ στόμα τῆς κοιλίας. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ τῆς δήξεως αἰσθανόμενον ἐν ταῖς λύπαις, „ὡς ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ τρίτῳ τῆς ἀποδεικτικῆς φησὶν οὕτω „πως· τοῖς λυπουμένοις οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν γαστέρα καταῤῥεῖ „ξανθῆς χολῆς, ὃ τὴν δῆξιν αὐτοῖς παρέχει, καὶ οὐ πρό„τερον παύονται λυπούμενοι καὶ δακνόμενοι, πρὶν ἐξεμέσαι „τὴν χολήν." γίνεται γὰρ ἡ δῆξις αὐτοῖς ὑποκάτω τοῦ κατὰ τὰ μέσα στέρνα χόνδρου, τοῦ ξιφοειδοῦς ὀνομαζομένου. πολὺ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀνέλπιστον εἰς σωτηρίαν] in edit. Antverp. vitioſe eſt οὐρανίαν, pro quo in nonnullis exemplis p. 181. correctum eſt σωτηρίαν. Nec aliter Codices habent. A. 3. οὐδὲ τοῦτό ἐστιν ἀνέλπιστον εἰς σωτηρίαν.

καταδύεται] καταδύηται. M. 1. confunditur atque contabeſcit. Vall. Proxima etiam pro arbitrio reddidit, ac ſi repererit, ἐκπεσεῖν δόξης.

καὶ τὴν αἰδῶ] καὶ abeſt. M. 1. καὶ τὴν αἰσχύνην αἰδῶ, καὶ τὴν αἰδῶ αἰσχύνην. A. 3. Idem paullo poſt habet συντρέψοντος, ſic, loco συντρέχοντος. Forte voluit συστρέψαντος.

ἐπὶ τὸ ἀρχικὸν] ἐπὶ τὸν ἀρχικόν. A. 2. Paullo ante: εἰς τὴν καρδίαν. M. 1. Cono addit ὡς, *quaſi ad principale.* Non male. Forte Valla etiam invenit ὡς. Certe, *utpote*, interpoſuit. Mox, καθάπερ ὁ δῆμος. D. 1. Deinde, φοβεῖται καταφεύγειν. M. 1. φοβεῖται etiam A. 3.

τῆς δὲ λύπης] τῆς λύπης δέ. A. 3. Mox idem, δείξεως. Vitioſe! Sic et mox eſt ει, loco η in eodem vocabulo.

ὡς ὁ γαληνὸς] ὁ abeſt. A. 2. Mox, οὕτω πῶς. D. 1. οὕτω ſine πως. A. 3.

κατὰ μέσα στέρνα] κατὰ τὰ μέσα στέρνα. A. 1. τὰ inſertum. A. 2. De ξιφοειδὲς vide Pollucem lib. II. p. 234.

δὲ ἀνωτέρω κεῖται ἡ καρδία· τοῦ γὰρ διαφράγματος ἡ μὲν γαστὴρ κατωτέρω ἐστίν· ἡ δὲ καρδία ἀνωτέρω. συνήθως δὲ οἱ παλαιοὶ καρδίαν καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς καλοῦσιν, ὡς Ἱπποκράτης καὶ Θουκυδίδης ἐν τῷ λοιμῷ λέγων οὕτως· „καὶ ὁπότε εἰς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀνέστρεφέ τε „αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι, ὁπόσαι ἀπὸ ἰατρῶν „ὠνομασμέναι εἰσὶν, ἐπήεσαν.“ τὸ γὰρ ἀναστρεφόμενον, τὸ στόμα τῆς γαστρός ἐστιν, ἀναγκαζόμενον ἐμεῖν, οὐ τὸ σπλάγχνον, ἡ καρδία.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἡ μὲν γαστὴρ κατωτέρω] μὲν omittit A. 2. κατωτέρα exhibet D. 1. A. 3.

καρδίαν καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς] καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς καρδίαν. A. 3. Mox idem: λέγει οὕτως· ὁπότε.

Θουκυδίδης] Libro III. cap. 49. Valla: in Loëmo. (λοιμῷ.) Tanquam λοιμὸς ſit nomen tragoediae aut comoediae. Redde: in narratione de peſte.

καὶ ὁπότε εἰς τὴν καρδίαν] loco καὶ ὁπότε, habet ἤνποτε, ſed ex correct. rec., antea ἥνποτε. D. 1. ἦν ποτὲ habet A. 1. καὶ ſolum omittit A. 2. Loco καὶ ὁπότε — στηρίξαι habet: ἥν ποτε — στηρίζεται. M. 1. Mox, στηρίξαι χυμόν. ἀνέστρεφέ τε, ultimum ε, in ἀνέστρ. ex corr. rec. D. 1.

ἀποκαθάρσεις] ἀποκάθαρσις. A. 2. M. 1. Sic antea, nunc ex correct. vulgatum. D. 1. Mox, ὁπόσαι ἀπ' ἰατρῶν D. 1. ὑπὸ, loco ἀπό. A. 3. Deinde, εἰσὶν ὠνομασμέναι. A. 1.

ἐπήεσαν] ex corr., antea ἐπίεσαν. D. 1. Mox τὸ, ante στόμα, omittit A. 2.

οὐ τὸ σπλάγχνον] οὗ τὸ σπλάγχνον. D. 1. Poſt καρδία Cono ſtatim tranſit ad cap. 22. Τὸ μὲν οὖν. Valla ἐμεῖν reddidit, *manere*. Ergo μένειν.

ΚΕΦ. ΚΑ.

ΠΕΡΙ ΘΥΜΟΥ.

Θυμὸς δέ ἐστι, ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, ἐξ ἀναθυμιάσεως τῆς χολῆς ἢ ἀναθολώσεως γινομένη. διὸ καὶ χολὴ λέγεται καὶ χόλος. ἔστι δ' ὅτε καὶ ὁ θυμός ἐστιν, ὄρεξις ἀντιτιμωρήσεως. ἀδικούμενοι γὰρ, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι, θυμούμεθα, καὶ γίνεται τότε μικτὸν τὸ πάθος ἐξ ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ. εἴδη δὲ τοῦ θυμοῦ τρία, ὀργὴ, ἡ καὶ χολὴ καὶ χόλος καλεῖται, μῆνις, καὶ κότος. θυμὸς μὲν
109 γὰρ, ἀρχὴν καὶ κίνησιν ἔχων, ὀργὴ καὶ χολὴ καὶ χόλος λέγεται· μῆνις δὲ, χολὴ εἰς παλαίωσιν ἀγομένη· εἴρηται

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 21. Index: περὶ θυμοῦ. ιθ. D. 1. A. 1. De ira. cap. 19. Vall. In marg. D. 1. a manu rec. leguntur variae ſignificationes vocabuli θυμὸς, quae licet reperire in Etymologico M. et apud Euſtath. ad Il. p. 8.

θυμὸς δέ ἐστι ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν] δὲ abeſt. D. 1. περικαρδίου, loco περὶ καρδίαν. A. 1. 3. Mox ἀναλώσεως, loco ἀναθολώσεως. M. 1. et γινομένη ex correct., antea γενομ. D. 1. γινομένης. A. 3. Confer Jo. p. 182. D. et Diog. Laërt. p. 276. Pro *reſpiratione* editor Oxonienſis dedit, *ſuffuſione*. Cic. de N. D. II, 10. 33. habet *reſpiratio* et *expiratio*.

ἔστι δ' ὅτε καὶ ὁ θυμὸς] δὲ, loco δ'. D. 1. A. 1. 2. Sed ὁ omittit A. 1. Mox ἐστιν omittit A. 2.

εἴδη δὲ τοῦ θυμοῦ κ. τ. λ.] εἴδη δὲ τοῦ θυμοῦ τρία, ὀργὴ καὶ χολὴ καὶ χόλος, ὃς καλεῖται. A. 1. Sic, omiſſo καὶ poſt ὀργή. A. 2. εἴδη δὲ τοῦ θυμοῦ τρία, ὀργὴ, χόλος, ὃς καλεῖται. D. 1. Loco ὀργὴ ἡ καὶ χολὴ καὶ χόλος habet: ὀργὴ καὶ χόλος ὃς καλεῖται. M. 1. εἴδη δὲ τοῦ θυμικοῦ τρία, μῆνις, ὀργὴ καὶ χόλος, ὃς καλεῖται μῆνις καὶ κότος. A. 3. Mox καὶ ante κότος omittit A. 2. Irae nempe ſpecies ſunt tres, moroſitas, ſuccenſio, cholera, quae vocatur iracundia. Simultas ira ſiquidem principium et commotionem habens, moroſitas et bilis et excandeſcentia dicitur. Vall.

θυμὸς μὲν γὰρ] Apud Diog. Laërt. p. 276. eſt: θυμός ἐστιν ὀργὴ ἀρχομένη. Et: μῆνίς ἐστιν ὀργὴ πεπαλαιωμένη.

γὰρ παρὰ τὸ μένειν καὶ τῇ μνήμῃ παραδεδόσθαι· κότος δὲ, ὀργὴ ἐπιτηροῦσα καιρὸν εἰς τιμωρίαν· εἴρηται δὲ καὶ οὗτος παρὰ τὸ κεῖσθαι. ἔστι δὲ ὁ θυμὸς τὸ δορυφορικὸν τοῦ λογισμοῦ. ὅταν γὰρ οὗτος ἄξιον κρίνῃ τὸ γενόμενον ἀγανακτήσεως, τότε ὁ θυμὸς ἐπεξέρχεται, ἐὰν κατὰ φύσιν τὴν οἰκείαν τάξιν φυλάττωσιν.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

παρὰ τὸ μένειν] Cono Graece habet, ἀπὸ τοῦ μένειν. Mox idem omittit: εἴρηται δὲ — κεῖσθαι. Valla μῆνις reddit, *iracundia*, ac deinde, παρὰ τὸ μένειν, ita mutat: *ab ira et condo*, *unius literae inverſione*. Ergo Latinam etymologiam pro Graeca interpoſuit. Sic et paullo poſt ſuo arbitrio mutat εἴρηται — κεῖσθαι.

καὶ οὗτος παρὰ τὸ κεῖσθαι] παρὰ τὸ κεῖσθαι καὶ οὗτος. A. 3.

δορυφορικὸν] δωρυφορικόν. Sic. D. 1. δορυκόν. A. 3. Cono: mentis apparitor, concupiſcentiae vindex. Ceterum Nemeſius videtur hic imitatus eſſe Platonem in Timaeo p. 492.

ὅταν γὰρ οὗτος ἄξιον] δὲ, loco γάρ. A. 1. Mox τὸ γενόμενον. D. 1. A. 1. Loco, ὅταν γὰρ — φυλάττωσιν, in fine Cono addit haec: Cum enim rem aliquam concupiſcimus, a qua prohibemur, ob id quaſi injuria affecti iraſcimur, ratione ipſa juſtae vindictae ſententiam in hos ferente, qui rerum ordinem et naturam non cuſtodierint, praeſertim ſi ſuapte natura ordinem ſervantia hunc perverſa transgrediantur.

ὑπεξέρχεται] ἐπεξέρχεται. D. 1. A. 1. 3. παρέρχεται. M. 1. Notum eſt, ἐπεξέρχεσθαι, non ὑπεξέρχεσθαι, eſſe *ulciſci*, *vindictam ſumere*. ὑπεξέρχεσθαι eſt *clam exire*, *clam ſe ſubtrahere*. Valla: *Proſilit evagatus*. Mox, τάξιν φυλάττουσιν. A. 2.

ΚΕΦ. ΚΒ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΜΗ ΚΑΤΗΚΟΟΥ ΛΟΓΩι.

Τὸ μὲν οὖν ἐπιπειθὲς λόγῳ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. τοῦ δὲ μὴ πειθομένου λόγῳ, ἔστι τό τε θρεπτικὸν καὶ γεννητικὸν καὶ σφυγμικόν. καλεῖται δὲ φυσικὸν μὲν, τὸ θρεπτικὸν καὶ γεννητικόν· ζωτικὸν δὲ, τὸ σφυγμικόν.

ΚΕΦ. ΚΓ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΡΕΠΤΙΚΟΥ.

Τοῦ θρεπτικοῦ φυσικαὶ δυνάμεις εἰσὶ τέσσαρες, ἑλκτικὴ, καθεκτικὴ, ἀλλοιωτικὴ, ἀποκριτική· ἕκαστον γὰρ τῶν μορίων

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 22. Index: περὶ τοῦ ἀλόγου τοῦ μὴ κατηκόου λόγῳ. κα. D. 1. Sic, ſed μὴ abeſt. A. 1. Indicem eundem a man. rec. habet, ſed κβ. loco κα. A. 2. Loco κεφ. κβ. eſt λόγος κβ. M. 1. περὶ τοῦ ἀλόγου τοῦ μὴ κατηκόου λόγου. Sic in principio: Sed ante hoc caput: περὶ τοῦ λόγου τοῦ μὴ καθήκοντος λόγῳ. κβ. A. 3. De irrationali et inobediente rationi. Cap. 21. Vall.

τοῦ δὲ μὴ πειθομένου] Cono incipit libri 4. cap. 15. De vi nutritiva et modo.

ἔστι τό τε θρεπτικὸν] ἔστι τὸ θρεπτικόν. D. 1. A. 2. Mox θρεπτικὸν καὶ γεννητικὸν loco γεννητικὸν καὶ θρεπτικόν. D. 1. A. 1. 2. Vall. Habet haec Jo. p. 180. E. quo in loco eſt φυτικὸν, loco φυσικόν. *Naturalis*. Con.

Cap. 23. Index: περὶ τοῦ θρεπτικοῦ. κβ. D. 1. A. 1. Sic, ſed κγ. A. 3. Διαίρεσις τῶν δυνάμεων τοῦ θρεπτικοῦ. κγ. a man. rec. A. 2. De nutritivo. cap. 22. Vall. Haec ſuperioribus jungit. Con. Loco κεφ. κγ. eſt λόγος κγ. M. 1.

τοῦ θρεπτικοῦ φυσικαὶ] δὲ, poſt τοῦ, addit D. 1. vid. Jo. p. 180. E.

ἑλκτικὴ — ἀποκριτικὴ] appetitiva, retentiva, expulſiva et diſtributiva. Vall. καὶ, ante ἀποκριτικὴ, addit A. 3.

καθεκτικὴ] καθελκτικὴ, ſed λ. a primo punctis notatum. D. 1.

τοῦ ζώου φυσικῶς ἕλκει πρὸς ἑαυτὸ τὴν οἰκείαν τροφὴν, καὶ ἑλκύσαν κατέχει, καὶ κατασχὸν εἰς ἑαυτὸ μεταβάλλει, καὶ οὕτως τὸ περιττὸν ἐξωθεῖ. καὶ αὗταί εἰσιν αἱ δυνάμεις αἱ τὴν τροφὴν τῶν μορίων τοῦ σώματος διοικοῦσαι, ἐξ ὧν ἡ αὔξησις, ἥτε κατὰ μῆκος καὶ πλάτος, γίνεται. ἐκκρίνεται δὲ τὰ περιττὰ διὰ γαστρὸς, δι' οὔρων, δι' ἐμέτων, δι' ἱδρώτων, διὰ στόματος, διὰ ῥινῶν, δι' ὤτων, δι' ὀφθαλμῶν, διὰ τῆς ἐκπνοῆς, διὰ τῶν ἀδήλων πόρων. αἱ μὲν οὖν 110
ἄλλαι ἐκκρίσεις πρόδηλοι· δι' ὤτων δὲ, ἡ καλουμένη κυψέλη, ἥτις ἐστὶ ῥύπος τῶν ὤτων· διὰ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν, δάκρυα καὶ λῆμαι· διὰ δὲ τῆς ἐκπνοῆς, τὸ λιγνυῶδες τῆς θερμότητος τῆς καρδίας. ἀδήλους δὲ πόρους φασὶ, τὴν διαπνοὴν παντὸς τοῦ σώματος, καθ' ἣν ἐκ τοῦ βάθους καὶ τῆς συστολῆς τῶν ἀρτηρίων ἀτμοὶ πλεῖστοι διὰ τῆς μανότητος τοῦ δέρματος διεξέρχονται. ὄργανα δὲ τοῦ θρεπτικοῦ, τό τε στόμα καὶ ὁ στόμαχος καὶ ἡ γαστὴρ καὶ τὸ ἧπαρ, αἵ τε φλέβες πᾶσαι, τά τε ἔντερα καὶ αἱ χολαὶ ἀμφότεραι, καὶ οἱ νεφροί. τὸ γὰρ στόμα πρῶτον προκατασκευάζει τῇ γαστρὶ τὴν τροφὴν εἰς λεπτὰ κατατέμνον αὐτὴν διὰ τῶν ὀδόντων

VAR. LECT. ET ANIMADV.

D. 1. Mox, καὶ ἑλκῦσαν ex rasura, antea οὖ. D. 1. deinde, δι' ἐμέτων. Idem. Loco τὴν οἰκείαν τροφὴν, solum habet τὸ οἰκεῖον. Con.

καὶ πλάτος] Cono addit: καὶ βάθος. Mox idem ab δι' ἱδρώτων ad ὀφθαλμῶν solo vocabulo *expuitionem* reddidit.

ἐκκρίνεται δὲ] γὰρ, loco δέ. A. 3. Mox idem sic: ἱδρώτων, δι' ὀφθαλμῶν, διὰ τῆς ἐκπνοῆς τῶν ἀδήλων πόρων, διὰ στόματος, διὰ ῥινῶν, δι' ὤτων.

κυψελὴ] κυψέλη. D. 1. A. 1. 2. κυψελίς. M. 1. A. 3. Dicitur etiam κυψελλὶς et κυψελίς. Vide Hesychium. Mox λῆμμαι. A. 1. 3. Proximum δὲ abest. A. 3.

λιγνυῶδες] ληγνυῶδες. D. 1. λιγνῶδες. A. 3. λιγνυῶδες. A. 1. 2. M. 1. Sic pag. 113. recte est editum. Mox, πόρους τινές φασι. A. 2. *Dicimus.* Vall. Sed A. 3. πόρους φησί.

διεξέρχονται] διεξέρχεται. A. 2.

καὶ ὁ στόμαχος] ὁ abest. D. 1. Mox ἧπαρ et ex correct. rec. ἥπαρ. atque sic inferius. D. 1.

πρῶτον προκατασκευάζει] πρῶτον παρασκευάζει. D. 1.

καὶ τῆς γλώττης. μεγίστην γὰρ καὶ ἡ γλῶττα χρείαν παρέχεται τῇ διαμασήσει, συνάγουσα τὴν τροφὴν καὶ τοῖς ὀδοῦσιν ὑποβάλλουσα, καθάπερ αἱ ἀλετρίδες διὰ τῆς χειρὸς τὸν σῖτον ταῖς μύλαις. τρόπον γάρ τινα καὶ ἡ γλῶττα χείρ ἐστι τῆς διαμασήσεως. οὕτω δὲ κατεργασθεῖσα ἡ τροφὴ, παραπέμπεται τῇ κοιλίᾳ διὰ τοῦ στομάχου· ὁ γὰρ στόμαχος οὐ μόνον αἰσθητήριόν ἐστι τῆς ἐνδείας, ἀλλὰ καὶ δίοδος τῶν σιτίων. ἀνατρέχει γὰρ ἐν τῇ καταπόσει καὶ ἐπισπᾶται τὴν τροφὴν, καὶ παραπέμπει τῇ κοιλίᾳ. ἡ δὲ κοιλία παραλαβοῦσα χωρίζει τὸ χρηστὸν καὶ τὸ τρόφιμον ἀπὸ τοῦ λιθώδους καὶ ξυλώδους καὶ ἀτρόφου· καὶ τὸ μὲν χρηστὸν, εἰς χυμοὺς μεταβάλλουσα, ἀναπέμπει τῷ ἥπατι διὰ τῶν φλεβῶν τῶν ἑλκουσῶν ἀπ' αὐτῆς καὶ διοχετευουσῶν εἰς τὸ
111 ἧπαρ, αἵτινες φλέβες ῥίζαις ἐοίκασι τοῦ ἥπατος, ἑλκούσαις ἀπὸ τῆς γαστρὸς τὴν τροφὴν, ὡς ἀπὸ τῆς γῆς ἕλκουσιν αἱ τῶν φυτῶν ῥίζαι. ἔοικε γὰρ ἡ μὲν κοιλία τῇ γῇ, τῇ παρεχούσῃ τὴν τροφὴν τοῖς φυτοῖς· ῥίζαις δὲ, αἱ φλέβες, αἱ ἐπὶ τὰς πύλας καὶ τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος ἀνάγουσαι τὸν χυμὸν ἀπό τε τῆς γαστρὸς καὶ τῶν ἐντέρων διὰ τοῦ μεσαραίου·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καθάπερ αἱ ἀλετρίδες] καθάπερ ἀλέτριδες. A. 2. αἱ et mox τῆς abeſt. A. 3.

δίοδος] καὶ, ante δίοδος, abeſt. A. 3. *transmiſſor.* Vall. Idem mox, παραπέμπει τῇ κοιλίᾳ, *in alvum demittit.* Ab ἀνατρέχει ad χωρίζει abeſt. M. 1. Ἀνατρέφεται, loco ἀνατρέχει. A. 3.

ἡ δὲ κοιλία παραλαβοῦσα] μεταλαβοῦσα, loco παραλ. A. 2.

διὰ τῶν φλεβῶν τῶν ἑλκ. ἀπ' αὐτῆς] per venas per ſeſe emungentes. Vall.

ῥίζαις ἐοίκασι] ῥίζες ἐοίκασι et ex correct. ἐοίκ. D. 1. Mox ἕλκουσι. M. 1.

ἕλκουσιν αἱ] αἱ abeſt. M. 1. et mox, ἔοικε μὲν ἡ γάρ. Idem.

τὴν τροφὴν] τὴν abeſt. D. 1. A. 2. Mox ῥίζες, loco ῥίζαις. D. 1. ac deinde, τὰ σιμᾶ. Idem.

ἀνάγουσαι τὸν χυμὸν] ἀντανάγουσαι τῶν χυμῶν ἀπό τε τῆς γαστρός. A. 2. τε, poſt ἀπὸ, addit etiam A. 3. D. 1. Mox ἐντέρων. D. 1. A. 1. 2. 3. loco ἐντερῶν.

μεσαραίου] μεσαρέου. D. 1. A. 2. ἀπὸ τοῦ μεσαραίου. A. 3. Μεσάραιον idem eſt, quod μεσεντέριον. Vide Stephani Lexi-

πρέμνῳ δὲ, τὸ ἧπαρ αὐτό· κλάδοις δὲ καὶ ἀκρέμοσιν, αἱ φλέβες αἱ κατασχιζόμεναι τῆς κοίλης φλεβὸς, τῆς ἀποφυομένης ἐκ τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος. τὸ γὰρ ἧπαρ δεξάμενον ἐκ τῆς κοιλίας τὸν χυμὸν συμπέσσει τε καὶ ἐξομοιοῖ ἑαυτῷ. ὁμοιοτάτην δὲ ἔχον τὴν σάρκα τῷ αἵματι, εἰκότως εἰς αἷμα μεταβάλλει τὸν χυμόν. τὸ δὲ αἷμα καθαίρεται διά τε τοῦ σπληνὸς καὶ τῆς χοληδόχου κύστεως καὶ τῶν νεφρῶν· τοῦ μὲν σπληνὸς τὸ τρυγῶδες ἕλκοντος καὶ τροφὴν οἰκείαν ποιουμένου· τῆς δὲ χοληδόχου κύστεως τὸ δριμὺ, τὸ ἐναπομεῖναν τοῖς χυμοῖς ἐκ τῆς τροφῆς· τῶν δὲ νεφρῶν, τὸ ὀῤῥῶδες μετὰ τοῦ περιλειπομένου δριμέος, ὡς καθαρὸν λοιπὸν καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Lexicon Medicum, ubi hoc exponit Rufus Ephefius p. 542. Cicero de nat. deor. II, 55. §. 137. appellat *inteſtinum medium*. Cono: *Meſareum*. Valla: *Per medium defluxum*. Mox ἥπαρ et ex correct. rec. ἧπαρ. D. 1. et ſic paullo poſt.

πρέμνῳ — τοῦ ἥπατος] *Cipo videlicet venter: ipſi* vero ſtipiti jecur aſſimilatur, ramisque ac *flagellis* venae ab *alvi* vena deſciſſae, quae ex hepatis gibbo orta educitur. Valla. Priora prorſus aliena ſunt. Supra enim ventrem cum terra comparavit. Ceterum loco αὐτὸ, legit αὐτῷ et κοιλίας loco κοίλης. ἀκρέμοσι vero reddidit *flagellis*, quae Servius ad Georg. Virgil. 2, 299. interpretatur, *ſummae arborum partes*.

τῆς κοίλης φλεβὸς] τῆς κοιλίας φλεβός. D. 1. τῆς ἄλλης φλεβός. A. 3. Cono: Quae a κοιλῇ (Sic.) ſucciduntur, quae germinaſcit a κυρτοῖς. Mox, συμπέττει τε. D. 1. Pro eo ἐκπέσει τὲ αὐτὸν καί.

ἐκ τῶν κυρτῶν] in marg. κιρμῶν. A. 1. ἐκ τῶν κιρτῶν. A. 2. Mox, τὸ δὲ ἧπαρ δεξάμενον. A. 1.

ὁμοιοτάτην δὲ ἔχον] ὁμοιοτάτην ἔχων. A. 2. ὁμοιωτάτην δὲ ἔχον. D. 1. Mox, διά τε τῆς χολῆς καὶ τοῦ σπληνός. M. 1.

καὶ τῆς χοληδόχου] καὶ τοῦ χοληδόχου. D. 1.

τὸ τρυγῶδες] terreſtre et feculentum. Vall.

ἕλκοντος] διέλκοντος. A. 2. Mox, τῆς δὲ χοληδόχου. D. 1. Choleram vero ſuſcipit veſica et acre. Con.

τὸ ὀῤῥῶδες μετὰ τοῦ] τὸ ὀρῶδες μετὰ τοῦ περιττοῦ λεγομένου δριμέως εἰς καθαρόν. D. 1. ὀρῶδες habet etiam A. 1. τουρῶδες, loco τὸ ὀῤῥῶδες. M. 1. οὐρῶδες. A. 2. Non male. Per renes enim urina excernitur. Ὀῤῥῶδες eſt

ſero-

χρηστὸν τὸ αἷμα γενόμενον, εἰς τροφὴν διανέμεσθαι τοῖς ἄλλοις πᾶσι μορίοις τοῦ σώματος διὰ τῶν κατασπειρομένων εἰς αὐτὰ φλεβῶν· καὶ οὕτως ἕκαστον τῶν μορίων ἕλκον τὸ αἷμα καὶ κατέχον καὶ μεταβάλλον εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν, τὸ περιττὸν παραπέμπει τοῖς γειτνιῶσι μορίοις τροφὴν ἐπιτήδειον ἐκείνοις γενόμενον. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον πάντα τὰ μόρια ἐξ αἵματος τρέφεται καὶ αὔξει καὶ διαμένει, χορη-
112 γοῦντος αὐτὸ τοῦ ἥπατος. λέγεται δὲ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ἀλόγου μὴ πείθεσθαι λόγῳ, ἐπειδήπερ οὐ κατὰ γνώμην ἡμῶν, οὐδὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ φυσικῶς τὸ ἴδιον ἔργον ἀποτελεῖ.

ΚΕΦ. ΚΔ.

ΠΕΡΙ ΣΦΥΓΜΩΝ.

Ἡ δὲ σφυγμικὴ κίνησις καλεῖται μὲν καὶ ζωτικὴ δύναμις.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ſeroſum, quod infra occurrit p. 113. οὐρῶδες eſt *urinale.* Cono habet, *ſeroſum.* Valla: *acervatum.* Ac ſi legerit σωρῶδες. A vocabulis μετὰ τοῦ περιλειπ. ſcripſit manus recentior in margine, in textu enim deleta ſunt. A. 2.

αἷμα γενόμενον] αἷμα γινόμενον. M. 1. A. 3. Mox: ἄλλοις ἅπασι. A. 3.

τροφὴν ἐπιτήδειον] τροφὴν ἐπιτηδείαν. D. 1. et mox, γινόμενον. D. 1. A. 3. Cono: *futurum* i. e. γενησόμενον. Ita et Vall. Paullo poſt αὔξεται, loco αὔξει. M. 1.

αὐτὸ τοῦ ἥπατος] αὐτοῖς, loco αὐτό. D. 1. *Illum*, id eſt, ſanguinem. Con. *ipſum.* Vall.

λέγεται δὲ] λέγων δέ. A. 3.

ἐπειδήπερ] ἐπείπερ. D. 1. A. 3.

Cap. 24. Index: περὶ σφυγμοῦ in principio libri. A. 3. περὶ σφυγμῶν. κγ. A. 1. D. 1. Sic, ſed a man. rec. et κδ. A. 2. Loco κεφ. eſt λόγος. M. 1. De pulſibus. cap. 23. Vall. Cono incipit libri 4. cap. 16. de motu pulſatili, qui eſt cordis. Et propter hoc caput, et propter ſuperiora conferri poſſunt ſcholia ad Syneſ. T. I. p. 99.

ἡ δὲ σφυγμικὴ] Οὐδὲ (voluit: ὁ δὲ) σφυγμὸς ἢ μᾶλλον ἡ σφυγμική. A. 3.

ἔχουσα δὲ τὴν καρδίαν ἀρχὴν, καὶ μάλιστα τὴν ἀριστερὰν αὐτῆς κοιλίαν, τὴν πνευματικὴν καλουμένην, τὴν ἔμφυτον καὶ ζωτικὴν θερμότητα διανέμει παντὶ μορίῳ τοῦ σώματος διὰ τῶν ἀρτηρίων, καθάπερ τὸ ἧπαρ διὰ τῶν φλεβῶν τὴν τροφήν. θερμαινομένης γοῦν τῆς καρδίας (παρὰ φύσιν,) εὐθέως καὶ τὸ ζῶον ὅλον (παρὰ φύσιν) θερμαίνεται, καὶ ψυχομένης ψύχεται. τὸ γὰρ ζωτικὸν πνεῦμα παρ' αὐτῆς διὰ τῶν ἀρτηρίων εἰς πᾶν τὸ σῶμα κατασπείρεται. συγκατασχίζεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀλλήλοις τὰ τρία ταῦτα, φλὲψ, ἀρτηρία, νεῦρον, ἐκ τῶν τριῶν ἀρχῶν τῶν διοικουσῶν τὸ ζῶον· ἐξ ἐγκεφάλου μὲν ἀρχῆς ὄντος κινήσεώς τε καὶ αἰσθήσεως, τὸ νεῦρον· ἐξ ἥπατος δὲ ἀρχῆς ὄντος αἵματός τε καὶ τοῦ θρεπτικοῦ, ἡ φλὲψ, τὸ ἀγγεῖον τοῦ αἵματος· ἐκ δὲ τῆς καρδίας ἀρχῆς οὔσης τοῦ ζωτικοῦ, ἡ ἀρτηρία, τὸ ἀγγεῖον τοῦ πνεύματος· συνόντα δὲ ἀλλήλοις τὰς παρ' ἀλλήλων ὠφελείας καρποῦνται. ἡ μὲν γὰρ φλὲψ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἔχουσα δὲ τὴν καρδίαν] ἔχει, loco ἔχουσα. D. 1.

καὶ μάλιστα] καὶ abeſt. A. 1. 2.

τὴν ἀριστερὰν αὐτῆς κοιλίαν] De hoc vide Pollucem II, 4. p. 258. qui et propter alia hujus et ſuperiorum capitum conſuli poteſt.

διανέμει παντὶ] διανέμουσα παντί. D. 1. Mox idem ἧπαρ et ex correct. rec. ἧπαρ.

τὴν τροφὴν] addit: ἤτοι τὸ αἷμα. D. 1. Quae eſt explicatio. Sanguis enim pro alimento eſt.

τῆς καρδίας παρὰ φύσιν] παρὰ φύσιν abſunt. A. 1. 2. Vall. Paullo ante δὲ, loco γοῦν. M. 1. et: ζῶον ὅλον. A. 3. Παρὰ φύσιν et hic et paullo poſt malim omittere. Nec enim nunc de eo exponit, quod παρὰ φύσιν, ſed quod κατὰ φύσιν eſt. Utroque tamen loco Cono ſervat, *praeter naturam.*

τὸ ὅλον ζῶον] τὸ ζῶον ὅλον. D. 1. A. 1. 2. Continuo παρὰ φύσιν abeſt. A. 2. Mox, ψυχωμένης. D. 1.

παρ' αὐτῆς διὰ τῶν] παρὰ ταύτης διὰ τῶν. D. 1. A. 3.

κινήσεώς τε] τε abeſt. A. 3. Mox idem poſt αἵματος etiam omittit τε.

τὸ ἀγγεῖον] A. 1. ſcribit ἀγκεῖον.

ἡ ἀρτηρία τὸ ἀγγεῖον τοῦ] abſunt. A. 2.

τροφὴν χορηγεῖ τῷ νεύρῳ καὶ τῇ ἀρτηρίᾳ· ἡ δὲ ἀρτηρία μεταδίδωσι τῇ φλεβὶ θερμασίας φυσικῆς καὶ πνεύματος ζωτικοῦ. τὸ δὲ νεῦρον αἴσθησιν παρέχει αὐταῖς τε καὶ τῷ παντὶ σώ-
113 ματι. ὅθεν οὔτε ἀρτηρίαν ἐστὶν εὑρεῖν χωρὶς αἵματος λεπτοῦ, οὔτε φλέβα χωρὶς πνεύματος ἀτμώδους, οὔτε νεῦρον χωρὶς αἰσθήσεως· διαστέλλεται δὲ σφοδρῶς καὶ συστέλλεται ἡ ἀρτηρία καθ' ἁρμονίαν τινὰ καὶ λόγον, τὴν ἀρχὴν ἔχουσα τῆς κινήσεως ἐκ τῆς καρδίας· ἀλλὰ διαστελλομένη μὲν, ἐκ τῶν παρακειμένων φλεβῶν ἕλκει τῇ βίᾳ τὸ λεπτὸν αἷμα· ὅπερ ἀναθυμιώμενον τροφὴ γίνεται τῷ ζωτικῷ πνεύματι· συστελλομένη δὲ τὸ αἰθαλῶδες τὸ ἐν αὐτῇ κενοῖ διὰ παντὸς τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀδήλων πόρων, ὡς διὰ τοῦ στόματος καὶ τῆς ῥινὸς ἡ καρδία τὸ λιγνυῶδες ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς ἀνωθεῖται.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

φλὲψ τροφὴν] φλὲψ τὴν τροφήν. Sed τὴν linea transverſa et punctis notatum. D 1. Ante φλὲψ deeſt γάρ. M. 1.

δίδωσι τῇ φλεβὶ] μεταδίδωσι τῇ φλεβί. D. 1. Ox. A. 1. 3. M. 1. ἐπιδίδωσι τῇ φλ. A. 2.

ζωτικοῦ. ὅθεν] poſt ζωτικοῦ addit: τὸ δὲ νεῦρον αἴσθησιν παρέχει αὐταῖς τε καὶ τῷ παντὶ σώματι. ὅθεν. D. 1. Non agnoſcunt Con. Vall. nec editor Oxonienſis. Mox, ἀρτηρία ἐστίν. A. 3.

λεπτοῦ οὔτε φλέβα κ. τ. λ.] λεπτοῦ, οὔτε πνεύματος ἀτμώδους χωρὶς φλέβα. διαστέλλεται. A. 1. 2.

ἀτμώδους] addit: οὔτε νεῦρον χωρὶς αἰσθήσεως. D. 1. Haec non agnoſcunt Con. Vall.

καθ' ἁρμονίαν] κατὰ ἁρμονίαν. A. 2. 3. κατὰ ἁρμονίαν, omiſſo mox τινά. D. 1.

διὰ παντὸς τοῦ σώματος] στόματος, loco σώματος. D. 1. Et ante, τῇ κενῇ, loco κενοῖ διὰ παντός. A. 3.

τὸ λιγνυῶδες] τὸ ληγνυῶδες. D. 1. Mox, ἐν ταῖς πνοαῖς ἀνωθεῖται. D. 1. ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς ἐξωθεῖται. Ox. ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς ἐνωθεῖται. A. 1. 2.

ΚΕΦ. ΚΕ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΥ Η ΣΠΕΡΜΑΤΙΚΟΥ.

Καὶ τὸ γεννητικὸν δὲ τοῦ μέρους ἐστὶ τοῦ μὴ κατηκόου λόγῳ· ἀβουλήτως γὰρ ἐν ταῖς ὀνειρώξεσι προΐεμεν τὴν γονὴν, καὶ ἡ ἐπιθυμία δὲ τῆς συνουσίας φυσική. ἄκοντες γὰρ ἐπ' αὐτὴν κινούμεθα. ἡ δὲ πρᾶξις ὁμολογουμένως ἐφ' ἡμῖν καὶ ψυχική. καὶ γὰρ διὰ τῶν καθ' ὁρμὴν ὀργάνων συντελεῖται, καὶ ἀποσχέσθαι καὶ κρατῆσαι τῆς ὁρμῆς ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. ὄργανα δὲ τῆς σπερματικῆς δυνάμεως πρῶτον μὲν αἱ φλέβες καὶ αἱ ἀρτηρίαι. ἐν ταύταις γὰρ τὸ θορῶδες πρῶτον ὑγρὸν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 25. Index: περὶ τοῦ γεννητικοῦ ἢ σπερματικοῦ. κε. A. 3. Sic, ſed κδ. D. 1. A. 1. Sic, ſed λόγος, loco κεφ. M. 1. De generativo ſive ſeminario. cap. 23. Vall. Cono incipit libri 4. cap. 17. De vi generativa.

ὀνειρώξεσι] ὀνειρόξεσι. D. 1.

ψυχική] opponitur τῷ φυσικῇ. Ab animo pendet, a noſtra voluntate pendet. Infra p. 115. ψυχικὸν appellat τὸ κατὰ προαίρεσιν, idque opponit τῷ φυσικῷ καὶ ζωτικῷ.

διὰ τῶν καθ' ὁρμὴν ὀργάνων] Cono: per organorum motum.

καὶ ἀποσχέσθαι κ. τ. λ.] καὶ ἀποσχέσθαι καὶ κρατῆσαι τῆς ὁρμῆς. D. 1. A. 1. 2. 3. Con. Vall. κρατῆσθαι, loco κρατῆσαι. M. 1.

πρῶτα αἱ φλέβες] πρῶτον μὲν αἱ φλέβες καὶ ἀρτηρίαι. A. 3. D. 1. Sic, ſed ſervato αἱ, ante ἀρτηρ. A. 1. 2. πρῶτον habet etiam M. 1.

ἐν ταύταις γὰρ τὸ θορῶδες] γὰρ abeſt. A. 1. 2. ὀρῶδες ex corr. rec., antea ὀρ. loco θορῶδες. D. 1. Sic et mox. A. 3. conſtanter exhibet θορρῶδες. Θορῶδες eſt ex θορὸς, *ſemen genitale*, quod etiam θορὴ dicitur. Herodot III, 101. ubi θορὴ et γονὴ idem eſt. Plutarch. Sympoſ. T. II. p. 637. E. πολλῶν ἐγχέλεων ἁλισκομένων, οὐδεὶς ἑώρακεν οὔτε θορὸν, οὔτε ᾠὸν ἔγχελυν ἔχουσαν. Rufus Epheſius pag. 33. ut ſynonyma notat, σπέρμα, θορὴ, γόνος. Euſtath. ad Il. p. 242. θορὸς explicat ζωτικὸν σπέρμα. Ὀῤῥῶδες vero, ſeu ὀρῶδες, correctum puto, ut notius. Ita Plutarch. de placitis philoſoph. IV, 24. habet: ὁ σπερματι-

τίκτεται, μεταβληθέντος τοῦ αἵματος, καθάπερ ἐν τοῖς τιτθοῖς τὸ γάλα. τροφὴ γὰρ τῶν ἀγγείων τούτων ἐστὶν ὁ χυμὸς οὗτος. καὶ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐκ σπέρματος ἡ γένεσις αὐτοῖς ἐστιν. ἐκπέσσουσι μὲν οὖν αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες τὸ αἷμα εἰς τὸ θορῶδες ὑγρὸν, ἵνα τρέφωνται· τὸ δὲ
114 περιττεῦον τῆς τροφῆς αὐτῶν γίνεται γονή. ἀναφέρεται γὰρ πρῶτον μὲν διὰ περιόδου πολλῆς εἰς τὴν κεφαλήν· πάλιν δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καταφέρεται διὰ δύο φλεβῶν καὶ δύο ἀρτηριῶν. ὅθεν, ἐάν τις ἐκτέμῃ τὰς φλέβας τὰς παρὰ τὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

κὸς κρίνεται (id eſt, ἐκκρίνεται) ὀῤῥός. Sic ὀῤῥῶδες eſſet *ſeroſum*, quod et de lacte dicitur, cujus Nemeſius mox meminit. Cono reddidit, *germinabile*. Valla: *proſiliens*. Videtur ergo derivaſſe a θορεῖν. Saltem ergo lectionem θορῶδες firmat.

ἐν ταῖς τίτθοις] ἐν τιτθοῖς. A. 1. 2. ἐν τοῖς τιθοῖς. D. 1. τίτθοις. A. 3.

τὸ γάλα] intellige τίκτεται. Si enim referatur ad μεταβληθέντος, requiritur τοῦ γάλακτος.

τῶν ἀγγείων — ὁ χυμὸς οὗτος. — ἐκ σπέρματος] ἀγγεῖα intelligo φλέβας καὶ ἀρτηρίας· χυμὸν accipio *de ſanguine*. Ergo loco ἐκ σπέρματος conjecerim, ἐξ αἵματος.

ἐκπέσσουσι μὲν οὖν αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες] ἐκπέσουσι μὲν αἱ ἀρτ. καὶ φλέβες. D. 1. ἐκπέμπουσι. A. 3. ἐκπέσουσαι habet M. 1. Mox idem εἰς, ante τὸ, omittit. οὖν omittit A. 2. αἱ, ante φλέβες, omittunt A. 1. 2. Haec Cono ita: Siquidem cum arteriae et venae ſanguinem ad germinabile humidum, ut *nutriatur*, *emittunt*. Legit ergo τρέφηται et retulit ad θορῶδες ὑγρὸν, non ad ἀγγεῖα. Praeterea loco ἐκπέσσουσι videtur legiſſe ἐκπέμπουσιν, aut, ἐκπιέζουσιν. Valla habet, *excoquunt*, deinde θορῶδες hoc loco reddidit *fervens*, non, ut antea, *proſiliens*. Sed τρέφωνται ſervat.

θορῶδες] ὀρῶδες. D. 1. Mox περιττὸν, loco περιττεῦον. A. 3.

αὐτῶν γίνεται γονὴ] αὐτῆς, loco αὐτῶν. A. 3.

ὅθεν ἐὰν — ἄγονον ποιεῖ τὸ ζῶον] Cono haec primo reddit omnia, omiſſis tamen, καὶ τὰς παρωτίδας. Sed continuo ſubjicit: Similiter autem venas, quae ſunt circa *coracidas* (Sic.) venas, incidens, animal facit ſterileſcere. Ab his, omiſſis proximis, ſtatim tranſit ad: Ἀριστοτέλης μὲν οὖν.

ὦτα καὶ τὰς παρὰ τὰς καρωτίδας, ἄγονον ποιεῖ τὸ ζῶον. αὗται δὲ αἱ φλέβες καὶ ἀρτηρίαι γίνονται τὸ ἑλικοειδὲς καὶ κιρσοειδὲς πλέγμα παρὰ τὸν ὄσχεον, ἔνθα τὸ θορῶδες ὑγρὸν ἐμπίπτει εἰς ἑκάτερον τῶν διδύμων· (μία ἀρτηρία καὶ μία φλὲψ, πλήρεις σπέρματος·) ἐν τούτοις δὲ τελέως ἀποσπερ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὰς περὶ τὰ ὦτα καὶ τὰς περὶ τὰς παρωτίδας] τὰς παρὰ τὰ ὦτα καὶ τὰς παρακαρυωτίδας. Sic. D. 1. τὰς παρὰ τὰ ὦτα καὶ τὰς περὶ τὰς παρακαρωτίδας. A. 3. Bis in his παρὰ, loco περὶ, habent A. 1. 2. Scriba Cod. D. 1. ex duobus vocabulis unum fecit. Haud dubie legendum, καὶ τὰς παρὰ τὰς καρωτίδας. Παρωτὶς eſt genus abſceſſus prope aures: καρωτίδες ſunt arteriae per collum fuſae. Rufus Epheſius p. 32. καρωτίδας δὲ τὰς διὰ τοῦ τραχήλου κοίλας (φλέβας) ὠνόμαζον πάλαι. Valla ita: quae (venae) ſecundum auriculas ſunt *et ſecundum carotidas*. Videtur ergo legiſſe: καὶ τὰς παρὰ τὰς καρωτίδας.

τὸ ζῶον] τὸν ἄνθρωπον καὶ πᾶν ζώων γένος. M. 1.

ἑλικοειδὲς] ἑλκοειδές. D. 1. Sic, omiſſo paullo ante γίνονται. A. 3. Mox D. 1. τὸν ὄσχεον. Correxi ἑλικοειδὲς, uti alibi legitur. Ceterum alii ſcribunt ὁ ὀσχεὸς, alii ὄσχεος, de quo vide ad Pollucem II, 4. p. 237. Galenus in gloſſis Hippocrat. p. 88. ὀσχέῳ, ſed de feminis loquens, explicat: τῇ περὶ τὸ στόμα τῆς μήτρας ἑλικοειδεῖ ἐπαναστάσει.

ἔνθα τὸ θορῶδες] τὸ abeſt. A. 1. ὀρῶδες. Sic, loco θορῶδες. D. 1. Valla rurſus: *fervens*, ac ſi legerit πυρῶδες.

μία ἀρτηρία καὶ μία φλὲψ πλήρης σπέρματος] Pluribus rationibus motus de his vocabulis dubito, quae explicationis cauſſa paullo inferius ab aliquo adſcripta puto margini, ubi ἀρτηρία et φλεβὸς legitur, deinde vero temere translata in contextum perpetuum. Primo enim ἐν τούτοις, quod continuo additur, ſine ullo dubio refertur ad διδύμους. Nam ad ἀρτηρία et φλὲψ reſpicere nequit, tum, quia ita poſtulatur ταύταις, tum, quia ex mente Nemeſii nec vena, nec arteria σπέρμα καθαρὸν καὶ τέλειον continet, ſed id demum ἐν τοῖς διδύμοις perficitur. Ergo primo haec ſunt ἀσύντακτα et contraria ſententiae. Secundo mirum videtur, cur unius venae et unius arteriae hic facta ſit mentio, cum paullo ante duae memoratae ſint. Quod enim mox ἀρτηρία et φλεβὸς ſingulari numero occurrit, id hanc dubitationem

ματοῦται, καὶ διὰ τοῦ κιρσοειδοῦς παραστάτου τοῦ μετὰ τοὺς διδύμους ἐκκρίνεται μετὰ πνεύματος, διότι καὶ ἀρτηρία ἐστὶν ἡ παραπέμπουσα. ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ φλεβὸς φέρεται, δῆλόν ἐστιν ἐκ τῆς λαγνείας. ὅταν γὰρ ἐπὶ πολὺ συνουσιάσωσι καὶ καταναλώσωσι τὸν σπερματικὸν καὶ θορώδη χυμὸν, τότε ὑπὸ τῆς βιαίας ὁλκῆς αἷμα καθαρὸν ἐκκρίνουσι. καὶ αἱ γυναῖκες δὲ πάντα τὰ αὐτὰ τοῖς ἀνδράσιν ἔχουσι

VAR. LECT. ET ANIMADV.

non tollit. Singulari enim numero pro duali ſeu plurali uſus eſt, nec, ut hoc loco, addidit μία. Tertio et hic et alibi apud Nemeſium et omnino apud veteres venae tribuitur αἷμα, arteriae πνεῦμα, neutri vero σπέρμα καθαρὸν καὶ τέλειον. Credo ergo haec tollenda eſſe. Interim ergo incluſi. Verum haec vocabula, paullo inferius vocabulis ἀρτηρία et φλεβὸς explicandi cauſſa adſcripta, inepta ſunt. Scribendum enim erat μία ἑκάστη ἀρτηρία πλήρης πνεύματος καὶ μία ἑκάστη φλὲψ πλήρης αἵματος. Ceterum haec vocabula non ſolum in Codicibus, a me examinatis, h. l. occurrunt, verum etiam in verſione Vallae.

πλήρης σπέρματος] πλήρεις σπέρματος. D. 1. A. 1. 2. Semine plenae. Vall.

τελείως] τελέως. D. 1. A. 1. 2. Mox κυρσοειδοῦς. A. 2. Stephanus in Lexico medico p. 543. ex Rufo Epheſio p. 29. quatuor ἀγγεῖα σπερματικὰ memorat, duo κιρσοειδῆ, totidemque ἀδενοειδῆ, quae et γόνιμοι φλέβες et ab aliis omnino παραστάται dicantur. Ἀποσπερματοῦται, id eſt, *fit ſemen*. Sic dicitur ἀπολιθόω et alia. Aliud eſt, ἀποσπερμαίνειν, miſſo ſemine procreare. Euſeb. Demonſtr. Evang. p. 778. D. et ἀποσπερματίζειν, ſemen emittere. Ariſtot. de generat. anim. I, 20.

παραστάτου τοῦ μετὰ] τοῦ abeſt. D. 1. A. 1. 2.

ἡ πέμπουσα] ἡ παραπέμπουσα. D. 1. Mox idem, καταναλώσουσι. Pro πέμπουσα malim compoſitum, ut παραπέμπουσα, quod habet D. 1.

καὶ ἀπὸ φλεβὸς] Hic rurſus incipit textus a manu prima. A. 2. Mox, λαγνίας. A. 2.

θορώδη χυμὸν] ὀρώδη χυμόν. A. 2. ὀρόδη cum ſpiritu leni et aſpero. D. 1. Rurſus, *ferventem humorem*. Vall. Mox, τότε ὑπὸ τῆς βιαίας. D. 1. A. 1. 2. 3. Deinde ἐκκένουσι (Sic) loco ἐκκρίνουσι. M. 1. et paullo poſt τέκνου, loco τέκνων. Idem.

μόρια, ἀλλ' ἔνδον καὶ οὐκ ἔξω. Ἀριστοτέλης μὲν οὖν καὶ Δημόκριτος οὐδὲν βούλονται συντελεῖν τὸ τῆς γυναικὸς σπέρμα πρὸς γένεσιν τέκνων. τὸ γὰρ προϊέμενον ἐκ τῶν γυναικῶν ἱδρῶτα τοῦ μορίου μᾶλλον ἢ γονὴν εἶναι βούλονται· Γαληνὸς δὲ, καταγινώσκων Ἀριστοτέλους, λέγει σπερμαίνειν μὲν τὰς γυναῖκας καὶ τὴν μίξιν ἀμφοτέρων τῶν σπερμάτων ποιεῖν τὸ κύημα· διὸ καὶ τὴν συνουσίαν μίξιν λέγεσθαι· οὐ μὴν τελείαν γονὴν, ὡς τὴν τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἔτι ἄπεπτον καὶ ὑγροτέραν. τοιαύτη δὲ οὖσα τῆς γυναικὸς ἡ γονὴ, τροφὴ 115
γίνεται τῆς τοῦ ἀνδρός. ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ μέρος τι τοῦ χορίου,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἱδρῶτα τοῦ] *ἀνδροτάτου.* Sic. D. 1. De Democrito et Ariſtotele vide Plutarch. de placit. philoſoph. V, 5. Sed is potius Zenoni et Ariſtoteli hanc ſententiam tribuit. Adde Ariſtot. de gener. animal. I, 20.

εἶναι βούλονται] *βούλονται εἶναι.* A. 1.

καταγινώσκων ἀριστοτέλης] *καταγ. ἀριστοτέλους.* D. 1. A. 1. 2. 3. *καταγ. ἀριστοτέλει.* M. 1. *καταγ. ἀριστοτέλη.* Ox. *Ἀριστοτέλους* conjecerat etiam Ant. in erratis. Iſta prorſus omittit Con. Poſt *τελείαν γονὴν* iterum intellige *σπερμαίνειν τὰς γυναῖκας.* Cono et Valla interponunt, *eſſe.* Ac ſi legerint *τελείαν εἶναι τὴν γονήν.*

κύημα] *undam.* Valla. Ac ſi *κῦμα* aut *νᾶμα* legerit.

διὸ καὶ τὴν — λέγεσθαι] omittit Con.

ὡς τὴν τοῦ ἀνδρὸς] *τὴν τοῦ* abeſt. M. 1.

τῆς γυναικὸς ἡ] *ἡ γυναικός.* M. 1.

τῆς τοῦ ἀνδρὸς] *τῇ τοῦ ἀνδρός.* A. 1. 3. quod eodem redit.

μέρος τι τοῦ χωρίου τοῦ περὶ] *μέρος τι τοῦ χορίου τὰ περί.* D. 1. *μέρος τι τοῦ χωρίου τὰ περὶ τῆς κεραίας.* A. 1. *μέρος τοῦ χωρίου τὰ περὶ τάς.* A. 2. *τὰ*, loco *τοῦ*, habet etiam A. 3. *Χόριον* Latini *ſecundas* appellant. Eſt autem involucrum embryonis. Vide Celſum VII, 29. ſub finem. Galenus in Def. med. dictum putat *ἤτοι ἐπειδὴ χώρημά ἐστι τοῦ ἐμβρύου, οἱονεὶ χωρίον, ἢ ἐπειδὴ χορηγεῖ τὴν τροφὴν αὐτῷ.* Hinc intelligitur, cur *ω.* in nonnullis libris obtineat. Stoici per hoc nutriri embryonem affirmarunt. vid. Plutarch. de placitis philoſ. V, 16. Vide etiam ſcholia ad Theocrit. Id. IX, 19. Pollucem II. p. 260. Scribitur etiam *χορίον.* *Ὁ ἀλλαντοειδὴς*, nimirum *ὑμὴν*, eſt involucrum membranaceum farciminis formam habens. Praeterea etiam *ἀμνίον* memo-

τοῦ περὶ τὰς κεραίας τῆς μήτρας συμπήγνυται, καὶ ὁ καλούμενος ἀλαντοειδὴς, δοχεῖον ὢν τῶν περιττωμάτων τοῦ ἐμβρύου. καθ' ἕκαστον δὲ γένος ζώου τότε προσίεται ἡ θήλεια τὸν ἄῤῥενα, ὅταν δύνηται κυΐσκεσθαι. τὰ τοίνυν ἀεὶ δυνάμενα κυΐσκεσθαι ἀεὶ προσίεται τὴν συνουσίαν, ὡς ἀλεκτορίδες καὶ περιστεραὶ καὶ ἄνθρωποι. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα κύοντα, τὴν σύνοδον ἀποφεύγει· γυνὴ δὲ ἀεὶ προσδέχεται. αἱ γὰρ ἀλεκτορίδες, τῷ καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἡμέραν τίκτειν, καθ' ἑκάστην σχεδὸν προσίενται τὴν συνουσίαν· αἱ δὲ γυναῖκες, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ αὐτεξούσιον ἔχουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ συνουσίᾳ τῇ μετὰ τὴν σύλληψιν. τὰ γὰρ ἄλογα τῶν ζώων οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς φύσεως κανονίζεται, καὶ μέτρα καὶ καιρὸν ὡρισμένον δέχεται.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

moratur a Phyſicis et Medicis. Vide Pollucem II. pag. 260. Cono Graece exhibet τῆς καιραίας et ἀλαντοείδης. Valla exprimit, τοῦ περὶ τὰς κεραίας. Idem habet, *allantoides.*

ἀλαντοειδὴς] ἀλλαντοειδής. A. 1. Ox. Mox δοχίον ὄν. A. 2. δοχεῖον ὄν. A. 3.

περιττωμένων] περιττωμάτων. D. 1. Ox. περιττευμάτων. A. 1.

ἡ θήλεια] ἡ θηλεία. D. 1. Mox, τῷ ἀνδρὶ, loco τὸν ἄῤῥενα. M. 1. Paullo poſt, προσίενται. A. 3.

ὡς ἀλεκτορίδες ad προσίεται τὴν συνουσίαν] abſunt. Vall.

καὶ ἄνθρωποι] καὶ ἄνθρωπος. D. 1. A. 3. Con.

γυνὴ δὲ ἀεὶ προσδέχεται] ἀεὶ abeſt. A. 2. Totum hoc omittit Con. Ipſe malim haec omittere, quod mox eſt de mulieribus, αἱ δὲ γυναῖκες. Sed ita mox legendum: αἱ δὲ (loco γάρ.) ἀλεκτορίδες.

τῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν σχεδὸν] τὸ καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἡμέραν. D. 1. Sic, ſed τῷ. A. 1. 2. 3. Mox, τίκτειν, καὶ καθ'. A. 3.

σχεδὸν προσίενται] σχεδὸν abeſt. A. 2. D. 1. Sed hic προσίενται habet in ſcripto ſolum ν. a manu tamen prima.

τὰ γὰρ ἄλογα] τὰ γὰρ ἄλλα. A. 3. Mox idem, καὶ μέτρον.

ὑπὸ τῆς φύσεως κανονίζεται] ἀπὸ, loco ὑπό. A. 1. κανονίζονται, loco κανονίζεται. D. 1. Paullo ante ἄλλα, loco ἄλογα, habet Con.

ΚΕΦ. Κϛʹ.

ΑΛΛΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΟΥΣΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΟ ΖΩΟΝ.

Διαιροῦσι δὲ καὶ ἄλλως τὰς κατὰ τὸ ζῶον δυνάμεις. καὶ τὰς μὲν λέγουσι ψυχικὰς, τὰς δὲ φυσικὰς, τὰς δὲ ζωτικάς. ψυχικὰς μὲν, τὰς κατὰ προαίρεσιν· φυσικὰς δὲ καὶ ζωτικὰς, τὰς ἀπροαιρέτους. καὶ εἰσὶ ψυχικαὶ μὲν, δύω, ἥ,τε καθ᾽ ὁρμὴν κίνησις καὶ ἡ αἴσθησις. τῆς δὲ καθ᾽ ὁρμὴν κινήσεως εἴδη τρία, τό, τε μεταβατικὸν καὶ κινητικὸν τοῦ σώματος παντὸς καὶ τὸ φωνητικὸν καὶ τὸ ἀναπνευστικόν. ἐν ἡμῖν γὰρ ταῦτα καὶ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. Φυσικαὶ δὲ 116
καὶ ζωτικαὶ, αἱ οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἑκόντων καὶ ἀκόντων γινόμεναι, ὡς ἡ θρεπτικὴ καὶ αὐξητικὴ καὶ σπερματικὴ,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 26. Index idem A. 3. Idem, ſed caput κε. D. 1. A. 1. Index a prima manu, ſed caput κϛ. a ſecunda. A. 2. Loco Κεφ. eſt Λόγος. M. 1. Alia diviſio potentiarum animantem *proſequentium*. cap. 25. Valla. Cono incipit libri 4. cap. 18. De vi motiva ſecundum locum.

καὶ τὰς μὲν λέγουσι] λέγουσι abeſt. A. 1. Refert haec Jo. p. 181. A. ubi φυτικὸς, loco φυσικός.

φυσικὰς, τὰς δὲ] φυσικὰς καὶ τάςδε. Ox.

ζωτικάς· καὶ ψυχικὰς μὲν] ζωτικάς φασι.' ψυχικὰς μέν. A. 1. καὶ, ante ψυχικὰς, omittit etiam A. 2. 3. D. 1. τὰς δὲ ζωτικὰς abeſt. M. 1.

δύω] δύο. D. 1. Ox.

καὶ αἴσθησις] καὶ ἡ αἴσθησις. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox, εἴδη τρία, τό,τε μεταβ. D. 1. Τρία abeſt. Con. Vall.

καὶ φωνητικὸν καὶ ἀναπν.] καὶ τὸ φωνητ. καὶ τὸ ἀναπν. D. 1. Dubitare aliquis poſſit, cur αἴσθησιν, φωνὴν et ἀναπνοὴν ad ψυχικὰ καὶ προαιρετικὰ retulerit. Sed mox pag. 117. αἴσθησιν et φωνὴν refert ad ψυχικὰ et προαιρετικὰ, item ἀναπνοὴν p. 118. ac diſerte p. 119. ὅθεν τινὲς, οὐ συνιέντες, φυσικὴν ἐνόμισαν εἶναι τὴν ἀναπνοήν. Vide etiam Jo. l. l. Cono τὸ φωνητικὸν reddidit, *vitalis*. Sed Valla: *vocalitas*.

ζωτικαὶ αἱ οὐκ] αἱ abeſt. D. 1. Mox, ἀλλὰ ἑκόντων. A. 3.

αὐξητικὴ καὶ σπερματικὴ] σπερματικὴ καὶ αὐξητική. Ox. A. 3.

φυσικαὶ οὖσαι· καὶ ἡ σφυγμικὴ, ζωτικὴ οὖσα. τὰ δὲ ὄργανα τῶν μὲν ἄλλων ἔμπροσθεν εἴρηται· τῆς δὲ κατὰ προαίρεσιν κινήσεως, νῦν ἐροῦμεν.

ΚΕΦ. ΚΖʹ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΌΡΜΗΝ Ἢ ΚΑΤΑ ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΝ ΚΙΝΗΣΕΩΣ, ἫΤΙΣ ΕΣΤΙ ΤΟΥ ΟΡΕΚΤΙΚΟΥ.

Ἔστιν οὖν τῆς κατὰ προαίρεσιν ἢ καθ' ὁρμὴν κινήσεως ἀρχὴ μὲν, ὁ ἐγκέφαλος καὶ ὁ νωτιαῖος μυελὸς, ἐγκεφάλου μέρος ὢν καὶ αὐτός· ὄργανα δὲ, τὰ ἐκ τούτων πεφυκότα νεῦρα καὶ οἱ σύνδεσμοι καὶ οἱ μύες. οἱ δὲ μύες συνεστήκασιν ἔκ τε σαρκῶν καὶ νευρωδῶν ἰνῶν καὶ τενόντων, συμπεπλεγμένων ταῖς τῶν νεύρων ἶσιν. ὅθεν τινὲς ᾠήθησαν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῶν μὲν ἄλλων] τῶν ἄλλων μέν. A. 2. Intellige δυνάμεων.

τῆς δὲ κατὰ προαίρεσιν κινήσεως] Intellige, τὰ ὄργανα. A. 3. τῶν — κινήσεων, loco τῆς — κινήσεως.

Cap. 27. Index idem, ſed in principio libri ἢ κατὰ, ante hoc caput autem καὶ κατά. A. 3. Idem ſed caput κϛ. A. 1. Sic, ſed κατὰ, ante προαίρεσιν, omittit D. 1. Index, qui in edito, a prima manu, a ſecunda autem κζ. A. 2. Loco κεφ. eſt λόγος. M. 1. De motu per impulſum et aſſenſionem, qui eſt appetitivus. cap. 26. Vall.

ἔστιν οὖν τῆς κατὰ] ἔστι μὲν οὖν τῆς κατά. A. 2. Mox abeſt μυελός. M. 1.

οἱ μύες. οἱ δὲ μύες] Bis μύες. Mox vitioſe νευροδῶν. D. 1. ἔκ τε omittit A. 3. Paullo poſt idem: τενόντων καὶ συμπεπλεγμένων. Prius οἱ μύες Cono reddidit, *membrana*, ac ſi fortaſſe legerit ὑμὴν, aut ὑμένες.

ταῖς τῶν νεύρων ἶσιν] ἴνεσιν, loco ἶσιν. D. 1. M. 1. A. 3. ἱμέσιν. Sic. A. 2. Dicitur ἲς et ἶν, ἰνὸς, ἰνὶ, ἰσί. Suidas: ἶνες· νεῦρα, καὶ ἡ δοτικὴ τῶν πληθυντικῶν, ἰσί. Nihilo minus tamen credo etiam reperiſſe ἴνεσι. Si recte memini, apud Chryſoſtomum. Cono reddidit, *anulis*. Valla pro priori ἰνῶν habet, *inibus*: hoc vero loco reddidit: qui ex nerveis *complicationibus ſtabiliuntur*. Cum alibi

αὐτοὺς αἰσθητικοὺς εἶναι, διὰ τὴν γινομένην ἐκ τῶν συμπεπλεγμένων αὐτοῖς νεύρων αἴσθησιν. ἔστιν οὖν ὁ τένων σύνθετος ἔκ τε συνδέσμου καὶ νεύρων λεπτῶν. διαφέρει δὲ νεύρου τένων, ὅτι πᾶν μὲν νεῦρον αἰσθητικόν ἐστι καὶ στρογγύλον καὶ ἁπαλώτερον καὶ ἀπ' ἐγκεφάλου τὴν ἀρχὴν ἔχει· ὁ δὲ τένων καὶ σκληρότερος καὶ ἐξ ὀστέου καὶ ἀναίσθητος καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἔσθ' ὅτε πλατύς. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν χεῖρες ἀντιληπτικὸν ὄργανον καὶ πρὸς τὰς τέχνας ἐπιτηδειότατον. ἐὰν γάρ τις ἀφέλῃ τὰς χεῖρας, ἢ τῶν χειρῶν μόνους τοὺς δακτύλους, εἰς πάσας σχεδὸν τὰς τέχνας ἀχρηστότατον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον. διὸ καὶ μόνος ἄνθρωπος,
ἐπειδὴ λογικός ἐστι καὶ τεχνῶν δεκτικὸς, χεῖρας ἔσχε παρὰ 117
τοῦ δημιουργοῦ. οἱ δὲ πόδες μεταβατικὸν ὄργανον. τὴν γὰρ κατὰ τόπον κίνησιν διὰ τούτων ποιούμεθα. μόνος δὲ ἄνθρωπος καθέζεται, μηδενὸς ἐρείσματος δεόμενος. μόνος γὰρ πρὸς δύο γωνίας ὀρθὰς κάμπτει τὰ σκέλη, κατά τε τὸ ἰσχίον καὶ τὴν ἰγνύν· τὴν μὲν ἐπὶ τὰ ἔνδον, τὴν δὲ ἐπὶ τὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

alibi πήγνυμι reddiderit *ſtabilio*, conjici poſſit, illum legiſſe, συμπεπηγότων ἐκ νευρωδῶν συνδέσμων. De his vid. Ariſtot. hiſt. animal. III, 6.

ᾠήθησαν] ἐνήθησαν. A. 3. Idem mox: εἶναι αἰσθητικὰ, et, γενομένην. Forte voluit, ἐνενοήθησαν.

διαφέρει δὲ νεύρου] διαφέρει δὲ τοῦ νεύρου. A. 1. Mox, στρογγῦλον. D. 1.

καὶ ἔσθ' ὅτε πλατὺς] ἔσθ' ὅτε καὶ πλατύς. A. 2. πρὸς πλάτος, loco πλατύς. M. 1.

ἐὰν γάρ τις ἀφέλῃ] ἐὰν γὰρ ἀφέληται. A. 3.

ἢ μόνους τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν] ἢ τῶν χειρῶν μόνους τοὺς δακτύλους. A. 1. 2. 3. Sic, ſed μόνον, et iterum in marg. a man. rec. Ὀρφεύς· χειρῶν ὀλλυμένων ἔῤῥεεν πολύεργος ἀθήνη. Mox Cono omittit, καὶ τεχνῶν δεκτικός.

μόνος δὲ ἄνθρωπος] ὁ, poſt δὲ, addit A. 1. 3. γὰρ, loco δέ. M. 1.

μηδενὸς ἐρείσματος δεόμενος] accubitu indigens. Con. Mox: πρὸς γὰρ δύο γωνίας μόνος. A. 3.

κάμπτει — ἐπὶ τὰ ἔξω] in robore coxendices inflectit, poplitem alterum intrinſecus, forinſecus alterum tenendo. Vall.

καὶ τὴν ἰγνῦν] loco καὶ τὴν eſt ſpatium vacuum; exhibet autem ἰγνύν. A. 1. καὶ τὴν ἰγνύν. A. 2.

ἔξω. ὅσα τοίνυν διὰ νεύρων καὶ μυῶν κινεῖται, ταῦτα πάντα ψυχικά τε ἐστὶ καὶ κατὰ προαίρεσιν ἀποτελεῖται. τούτων δὲ καὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν φωνὴν ἐδείξαμεν εἶναι. αὕτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ κατὰ λόγον τῶν τε ψυχικῶν καὶ φυσικῶν ἔργων διάγνωσις. ὁ δὲ δημιουργὸς κατὰ τὴν ἄκραν ἑαυτοῦ προμήθειαν συνέπλεξε τοῖς φυσικοῖς τὰ ψυχικὰ, καὶ ἀνάπαλιν. ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἔκκρισις τῶν περιττωμάτων τῆς ἀποκριτικῆς ἐστι δυνάμεως, ἥτις μία τῶν φυσικῶν ἐστι δυνάμεων, ἵνα μὴ ἀπροαιρέτως ἀσχημονῶμεν, ἔνθα οὐ δεῖ, καὶ ὅτε οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' ὧν οὐ δεῖ προϊέμενοι, πυλωρούς τινας ἐπέστησε ταῖς ἐκκρίσεσι τοὺς μῦς, καὶ οὕτως ἐποίησε τὰ τῆς φύσεως ἔργα ψυχικά. τὰς γοῦν ἐκκρίσεις ἐπέχειν διὰ τοῦτο δυνάμεθα, καὶ πολλάκις, καὶ ἐπὶ πολύ. καταπέμπεται δὲ τὰ μὲν αἰσθητικὰ καὶ μαλακὰ νεῦρα ἀπό τε τῆς μέσης καὶ τῶν ἔμπροσθεν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου· τὰ δὲ σκληρότερα καὶ κινητικὰ, ἀπὸ τῆς ὄπισθεν κοιλίας καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ· σκληρότερα δὲ μᾶλλόν ἐστι τὰ ἐκ τοῦ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ταῦτα πάντα ψυχικὰ] πάντα ταῦτα ψυχικά. A. 1.

κατὰ προαίρεσιν ἀποτελεῖται] his a man. rec. in marg. tanquam verba textus addita ſunt, πλὴν τῆς ἀναπνοῆς. D. 1. Cono haec reddidit, *et electione praedita.*

τούτων δὲ καὶ] καὶ abeſt. D. 1. Paullo poſt: συνέπλεξε τοῖς ψυχικοῖς τὰ φυσικά. A. 3.

περιττωμάτων] περιττομένων. Sic. M. 1. Supra pag. 115. init. ſimilis eſt varietas. Proximam, ante hanc, periodum Ellebodius ex parte duplici modo reddidit. Oxonienſis ergo editor poſt *probabilis* omiſit *eſt*, quod locum non habet. Forte tamen Ellebodius voluit *et.*

ἐστι δυνάμεων] δυνάμεών ἐστιν. A. 2. ἐστὶ, poſt μία habet A. 3. Ab ἥτις ad δυνάμεων abeſt. Con. Mox, οὐ δεῖ omittit A. 3.

ἔνθα οὐ δεῖ — προϊέμενοι] ubi honeſtate opus eſt et ubi non decet, emittamus. Con.

διὰ τούτου δυνάμεθα] διὰ τοῦτο δυνάμεθα. A. 2. 3. D. 1. M. 1. Aut διὰ τοῦτο, aut διὰ τούτων, id eſt, μυῶν, legendum. Cono: per hos. Valla: ob hoc. Mox, ἐμπροσθίων κοιλιῶν. A. 3.

καὶ κινητικὰ] ἢ κινητά. M. 1.

νωτιαίου, καὶ τούτων δὲ ἔτι μᾶλλον, τὰ ἐκ τῶν κάτωθεν
μερῶν τοῦ νωτιαίου. ὅσῳ γὰρ πλέον ἀποχωρεῖ τοῦ ἐγκε-
φάλου ὁ νωτιαῖος, τοσούτῳ πλέον αὐτός τε σκληρότερος 118
γίνεται, καὶ τὰ νεῦρα τὰ ἐξ αὐτοῦ φυόμενα. ὥσπερ δὲ τὰς
αἰσθήσεις διπλᾶς ἐλάβομεν· οὕτω καὶ τὰς ἐκφύσεις τῶν
νεύρων διπλᾶς ἔχομεν. ἕκαστος γὰρ σφόνδυλος τοῦ νωτιαίου
συζυγίαν ἐκπέμπει νεύρων, ἧς τὸ μὲν ἐπὶ τὰ δεξιὰ μέρη
τοῦ σώματος χωρεῖ, θάτερον δὲ ἐπὶ τὰ ἀριστερά. σχεδὸν
γὰρ ὅλον ἡμῶν τὸ σῶμα εἰς δύο μεμέρισται, εἰς δεξιὰ καὶ
ἀριστερά. οὕτω καὶ πόδες καὶ χεῖρες καὶ τῶν ἄλλων ἕκα-
στον, ὡς καὶ τῶν αἰσθητηρίων.

ΚΕΦ. ΚΗ.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΠΝΟΗΣ.

Καὶ ἡ ἀναπνοὴ δὲ τῶν ψυχικῶν ἐστιν ἔργων. καὶ γὰρ μύές εἰσιν οἱ διαστέλλοντες τὸν θώρακα, τὸ κυριώτατον

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ τούτων δὲ ἔτι — νωτιαίου] abſunt. Vall. Mox ὅσον γὰρ, loco ὅσῳ γάρ. A. 3.

τοσούτῳ πλέον] τοσοῦτο πλέον. A. 2. 3. Mox ἐκφύσεις reddidit, *naturas*. Vall. φύσεις etiam exhibet M. 1.

σφόνδυλος] Sic, credo, antea; nunc a rec. σπόνδ. D. 1. σπόνδυλος. M. 1. A. 3. *Spondilus*. Con. *Vertebra*. Vall. Mox vitioſe νοτιαίου. D. 1.

ἕτερον δὲ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ] θάτερον, loco ἕτερον. A. 2. 3. D. 1. Sic, ſed omiſſo τά. Ox. εἰς, loco ἐπί. M. 1.

εἰς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ] εἰς, ante ἀριστερὰ, addit A. 2. Mox, καὶ, ante πόδες, omittit Ox. In fine capitis αἰσθήσεων, loco αἰσθητηρίων. M. 1.

Cap. 28. Index idem A. 3. Idem, ſed caput κζ. A. 1. D. 1. Sic a recent. Sed κη. A. 2. Loco κεφ. eſt λόγος. M. 1. De reſpiratione. cap. 27. Vall. Cono incipit libri 4. cap. 19. De vi reſpirativa.

ψυχικῶν ἐστιν ἔργον] ψυχ. ἐστὶν ἔργων. A. 2. Ita videntur legiſſe Ellebodius et Valla. Id mihi etiam probatur. Mox, μύες. D. 1.

τῆς ἀναπνοῆς ὄργανον, καὶ ἡ ἀθρόα καὶ στεναγμώδης ἀναπνοὴ, ἐπὶ ταῖς μεγάλαις λύπαις γινομένη, ψυχικὴν δείκνυσι τὴν ἐνέργειαν· ἐφ' ἡμῖν δὲ καὶ αἱ κατὰ τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς μεταβολαί. ἀλγοῦντες γάρ τι τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων, ἢ τῶν συγκινουμένων αὐτοῖς, οἷον τοῦ διαφράγματος, ἢ τοῦ ἥπατος, ἢ τοῦ σπληνὸς, ἢ τῆς κοιλίας καὶ τῶν λεπτῶν ἐντέρων καὶ τοῦ κώλου, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἀναπνέομεν· μικρὸν μὲν, ἵνα μὴ σφοδρότερον πλήττωμεν τὸ ἀλγοῦν μόριον· πυκνὸν δὲ, ἵνα τὸ λεῖψαν κατὰ τὸ μέγεθος ἡ πυκνότης ἀναπληρώσῃ. καὶ γὰρ ὅταν ἀλγῶμεν τὸ σκέλος, ἐπ' ὀλίγον ἐκτείνομεν αὐτὸ βαδίζοντες, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι' ἣν καὶ τὴν ἀναπνοήν. ὥσπερ οὖν καὶ τὸ βαδίζειν ψυ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῆς ἀναπνοῆς ὄργανον] ὄργανον τῆς ἀναπνοῆς. A. 3. Mox idem: ἀθρόα δὲ καὶ ἀναστεναγμώδης ἀναπνοὴ ἐν ταῖς.

γινομένη] γενομένη. A. 2.

ἐφ' ἡμῖν δὲ καὶ — μεταβολαὶ] Sed et intra nos reſpirandi neceſſitatem mutatione *interſcindimus.* Vall. Mox, ἀλγοῦντες γὰρ (τι ſupra ſcriptum a rec.) τῇ τῶν, et in marg. credo, συνοχῇ, quod refertur ad τῇ. A. 2. τινῶν, loco τι τῶν. M. 1. Probo vulgatum. Ἀλγεῖν τι uſitatiſſimum. Mox eſt, ἀλγεῖν τὸ σκέλος.

συγκινουμένων] συγκειμένων. D. 1. *Adhaerens quicquam.* Vall. Eadem varietas eſt infra p. 120. Vulgatum utroque loco praeferendum.

ἢ τοῦ σπληνὸς] τοῦ abeſt. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox: μικρὸν μὲν καὶ πυκνὸν ἀναπνέομεν· πυκνὸν μέν. A. 3.

ἐντέρων καὶ τοῦ κώλου] ἐντέρων ἢ τοῦ κώλου. A. 2 κόλου, loco κώλου. D. 1. λεπτέρων μορίων ἢ, loco λεπτῶν ἐντέρων καί. M. 1. De κῶλον et κόλον vide Pollucem II. p. 255. ibique notas. Mox, ἀναπνέομεν. καὶ μικρὸν μέν. D. 1.

ἀλγοῦν μόριον] ἀλγοῦν μέρος. A. 3.

λεῖψαν] λείψανον, ſed ον punctis notatum et correctum ει a recent. D. 1. *Quod deficit.* Con. *Relictum.* Vall.

ἀλγῶμεν τὸ σκέλος] τὸ σκέλος μικρόν. A. 3. Idem mox, ἐκτείνωμεν.

ἐπ' ὀλίγον κ. τ. λ.] ἐπ' omittit A. 2. ἐπ' αὐτὸ ἐκεῖνο ἐρείδομεν (Sic.) ἑαυτοὺς βαδίζοντες. D. 1. Mox, καὶ τὰ τῆς ἀναπνοῆς. A. 3.

χικὸν, οὕτω καὶ τὸ τῆς ἀναπνοῆς. ἀλλ' ἡσυχάζοντες μὲν 119
καὶ μὴ βαδίζοντες ἐπὶ πλεῖστον χρόνον ζῆν δυνάμεθα· τὴν δὲ ἀναπνοὴν οὐδὲ δέκατον ὥρας μέρος ἐπισχεῖν οἷόν τε. καταπνιγόμενον γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν ἐκ τῆς αἰθάλης κατασβέννυται, καὶ παραχρῆμα θάνατον ἐπάγει. καὶ γὰρ εἰ φλόγα τις σκεπάσει ἐν ἀγγείῳ τινὶ διαπνοὴν οὐκ ἔχοντι, ἀποσβέσειν ἂν αὐτὴν καταπνιγεῖσαν ἀπὸ τῆς λιγνύος. διὰ ταύτην οὖν τὴν ἀνάγκην καὶ κοιμωμένων ἡμῶν οὐδὲν ἧττον ἐνεργεῖ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἡ ψυχὴ, εἰδυῖα, ὡς, εἰ τὸ βραχύτατον ῥαθυμήσειε, διαφθείρεται τὸ ζῶον. πάλιν οὖν ἐνταῦθα τὸ ψυχικὸν συνεπλάκη τῷ φυσικῷ. δι' ἀρτηρίας γὰρ ποιεῖται τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀναπνοῆς, ὀργάνου φυσικοῦ καὶ ἀεὶ κινουμένου, ἵνα μηδέποτε ἐπιλίπῃ τὸ ἔργον αὐτῆς, ὡς οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀρτηριῶν. ὅθεν τινὲς, οὐ συνιέντες, φυσικὴν ἐνόμισαν εἶναι τὴν ἀναπνοήν. τρία δὲ τῆς ἀναπνοῆς ἐστιν αἴτια, χρεία, δύναμις, ὄργανα. χρεία μὲν διττὴ,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὥρας μέρος] μέρος ὥρας. A. 3. μέρος abeſt. D. 1. Ejus loco eſt μικρόν. M. 1.

καταπνιγόμενον] καταπνίγονον. Sic. Et in marg. καταπνιγέν. M. 1.

αἰθαίης] αἰθάλης. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 1. Ox. Mox conjici poſſit σκεπάσειεν ἐν, aut, σκεπάσῃ ἐν. Sed vulgatum quoque ferri poteſt.

ἀπὸ τῆς λιγνύος] ὑπὸ, loco ἀπό. D. 1. Ox. A. 3. Mox idem: διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ἢ τὴν ἀνάγκην.

τὸ ψυχικὸν συνεπλάκη τῷ φυσικῷ] τῷ ψυχικῷ συνεπλάκει (Sic.) τὸ φυσικόν. D. 1. τῷ φυσικῷ συνεπλάκη τὸ ψυχικόν. A. 1. τῷ ψυχικῷ συνεπλάκη τὸ φυσικόν. A. 2. 3. Naturali animale conjunctum eſt. Vall. Supra p. 117. de re eadem dixit: ὁ δημιουργὸς συνέπλεξε τοῖς φυσικοῖς τὰ ψυχικά. Mox deeſt proximum γάρ. A. 2.

φυσικοῦ καὶ ἀεὶ] καὶ abeſt. A. 2. 3.

ἐπιλίπῃ] ἐπιλείπῃ. D. 1. A. 3. Deficiat. Con. Mox, ὡς οὐδὲν τῶν ἄλλων. M. 1.

συνιέντες] jota raſura deletum. D. 1. Mox deeſt εἶναι. M. 1. Et, χρεῖα et ex corr. rec. εί. D. 1. Loco ὅθεν, Valla videtur legiſſe, ὅ.

χρεία μὲν διττὴ] χρείαν μὲν διττή. D. 1. Mox loco θρέψις, Valla reddidit, *delectatio*, i. e. τέρψις.

φυλακή τε τῆς ἐμφύτου θερμασίας, καὶ θρέψις τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. ἀλλ' ἡ μὲν φυλακὴ τῆς κατὰ φύσιν θερμότητος διά τε τῆς εἰσπνοῆς καὶ τῆς ἐκπνοῆς συνίσταται· τῆς μὲν εἰσπνοῆς ψυχούσης καὶ μετρίως ἀναῤῥιπιζούσης τὸ θερμόν· τῆς δὲ ἐκπνοῆς τὸ λιγνυῶδες τῆς καρδίας ἐκχεούσης. ἡ δὲ θρέψις τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος διὰ μόνης τῆς ἀναπνοῆς. ἕλκεται γάρ τις ἀέρος μοῖρα κατὰ τὰς διαστολὰς τῆς καρδίας εἰς αὐτήν. δύναμις δὲ, ἡ ψυχική. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ κινουσα τὰ ὄργανα τῆς ἀναπνοῆς διὰ τῶν μυῶν,
120 καὶ πρῶτον τὸν θώρακα. τούτῳ δὲ συγκινεῖται ὁ πνεύμων καὶ αἱ τραχεῖαι ἀρτηρίαι, μέρος οὖσαι τοῦ πνεύμονος. τῆς γὰρ τραχείας ἀρτηρίας τὸ μὲν χονδρῶδες τῆς φωνῆς ἐστιν ὄργανον· οἱ δὲ ὑμενώδεις αὐτῆς δεσμοὶ τῆς ἀναπνοῆς· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων, αὐτὴ ἡ ἀρτηρία, φωνητικόν τε ἅμα καὶ ἀναπνευστικὸν ὄργανον. ἔστιν οὖν ὁ πνεύμων, πλέγμα συγκείμενον ἐκ τεσσάρων, ἔκ τε τῆς τραχείας ἀρτηρίας, καὶ τῆς λείας, καὶ φλεβὸς, καὶ τῆς ἀφρώδους σαρκὸς αὐτοῦ τοῦ πνεύμονος, ἥτις σὰρξ ἀναπληροῖ, δίκην στοιβῆς, τὰς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

διά τε τῆς εἰσπνοῆς] τῆς abest. A. 2. ἀναπνοῆς, loco εἰσπνοῆς. A. 3.

διὰ μόνης τῆς ἀναπνοῆς] repete, συνίσταται. Cono addit, *fit.* Valla, *est.*

μοίρα] μοῖρα. D. 1. Mox, κατὰ τῆς διαστολῆς. A. 2.

δύναμις δὲ ἡ ψυχική] δυνάμει δὲ ψυχικῇ. A. 1. δύναμις δὲ ἡ ψυχῇ. Sed a rec. δυνάμει δὲ ψυχικῇ. A. 2. Valla: Aëris enim pars quaedam per cordis diductiones ad ipsum *cor* attrahitur *animali potentia.* Vulgatum bene habet. Paullo ante τρία αἴτια ἀναπνοῆς notaverat, χρείαν, δύναμιν, ὄργανα. De χρείᾳ hactenus dixit. Nunc incipit de δυνάμει. Ergo δύναμις δὲ refertur ad superius χρεία μέν. Ceterum recte etiam retinetur ψυχική. Nec enim ipsa ψυχὴ est δύναμις. Ex ψυχικὴ vero mox in vocabulo αὕτη intelligitur ἡ ψυχή.

συγκινεῖται] σύγκειται. D. 1.

τὰ δὲ ἐξ] τὸ δὲ ἐξ. D. 1. A. 1. M. 1. Con.

αὕτη ἡ ἀρτηρία] αὐτὴ ἡ ἀρτηρία. D. 1. A. 1.

ἐκ τεσσάρων] ἐκ δύο. A. 3.

καὶ φλεβὸς] καὶ τῆς φλεβός. A. 2. καὶ abest. A. 3.

μεταξὺ χώρας τοῦ πλέγματος, τῶν τε δύο ἀρτηριῶν καὶ τῆς φλεβὸς, ὥςτε τούτων ἕδραν αὐτὴν καὶ δεσμὸν γενέσθαι. συμπέσσει δὲ ἡ σὰρξ τοῦ πνεύμονος φυσικῶς τὸ πνεῦμα, καθάπερ τὸ ἧπαρ τὸν ἐκ τῆς κοιλίας χυμόν· καὶ διὰ τοῦτο, ὥςπερ τὸ ἧπαρ ἄκροις τοῖς λοβοῖς ἑαυτοῦ περιέχει τὴν γαστέρα, θερμασίας δεομένην· οὕτω καὶ ὁ πνεύμων μέσην περιλαμβάνει τὴν καρδίαν, δεομένην τῆς ἐκ τῆς ἀναπνοῆς περιψύξεως. συνάπτεται δὲ τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ κατὰ τὸ συν-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τοῦ πλέγματος] antea *τοῦ πνεύματος* aut *πνεύμονος*. Sed a prima manu, ut videtur, correctum. D. 1. Loco *στοιβὴ* ſcribitur etiam *στοίβη* apud Galenum in Gloſſis et apud Heſych. Eſt autem genus herbae, qua utuntur ad plectendos corbes. Hoc loco reddi poteſt vinculum ſeu firmamentum, id eſt, *σύνδεσμος*, ſeu, ut mox habet, *δεσμὸς* et *ἕδρα*, id eſt, *ἑδραίωμα*, *στήριγμα*. Inde eſt *στοιβὰς* et *στοιβάζειν*, pro quo dicitur etiam *στιβὰς* et *στιβάζειν*. Cono reddidit, *ſtupae*. Valla totum locum corrupit ita: Quae ſane pulpa *conductionis intercomplicationis* loca binarum arteriarum et venae *moderationem* ſupplet. Loco *ἀναπληροῖ* — *στοιβῆς* habet, *ἀναπληρὴς εἴη* — *κύβης*. M. 1.

τὰς μεταξὺ χώρας τοῦ πλέγματος] Connexiones mediae regionis. Cono. Ergo, *τῆς* — *χώρας τὰ πλέγματα*.

ὥςτε τούτων ἕδραν αὐτὴν] *ὡς*, loco *ὥςτε*. A. 1. *αὐτὴν* omittit et *ἔδραν* exhibet ſpiritu leni. D. 1. Mox idem *συμπέσει*, loco *συμπέσσει*, ac deinde bis *ἧπαρ* et ex correct. *ἧπαρ*. M. 1. bis ante *ἧπαρ* omittit *τό*. *Αὐτὴν*, poſt *ἕδραν*, abeſt etiam in A. 3. *Concoquit*. Con. Vall. Idem ſupra dictum p. 111.

λοβοῖς ἑαυτοῦ περιέχει] *λωβοῖς ου . . . τοῦ περιέχει*. Sic. A. 1. *λοβοῖς αὐτοῦ περιέχει*. A. 2. *λαβοῖς* (ſed a prima manu corr. *λω*.) *αὐτοῦ* (addito a rec. *ἑ*. id eſt, *ἑαυτοῦ*) *περιέχει*. Sed a primo punctis notatum erat *ε*. ut eſſet *περιχεῖ*, ſecundus vero iterum inſeruit *ε*. D. 1. Summis ſuis *fibris* — continet. Cono. Valla legit per *ω*. Ergo ridicule reddidit: profligationibus et perditionibus.

περιλαμβάνει] *παραλαμβάνει*. M. 1.

τῆς ἐκ τῆς ἀναπνοῆς] *τὴν*, loco prioris *τῆς*. D. 1. Mox *καταψύξεως*. A. 3.

εχὲς ὁ βρόγχος, συγκείμενος ἐκ μεγάλων τριῶν χόνδρων· τούτῳ δὲ ὁ φάρυξ· εἶτα τὸ στόμα καὶ ἡ ῥίς. δι' ἀμφοτέρων γὰρ ἕλκομεν ἔξωθεν τὸν ἀέρα· χωρεῖ δὲ ἐντεῦθεν διὰ τοῦ ἠθμοειδοῦς ἢ σπογγοειδοῦς ὀστοῦ, ὅπερ κατετρήθη, ἵνα ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ταῖς κατὰ ποιότητα, τοῦ ἀέρος μηδὲν ὁ ἐγκέφαλος βλάπτηται, ἀθρόου τοῦ πνεύματος ἐμπίπτοντος εἰς αὐτόν. συνεχρήσατο δὲ καὶ ἐνταῦθα τῇ ῥινὶ πρός τε τὴν
121 *ἀναπνοὴν καὶ τὴν ὄσφρησιν ὁ δημιουργὸς, ὡς τῇ γλώττῃ πρός τε τὴν φωνὴν καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν διαμάσησιν. τὰ μὲν οὖν κυριώτατα μόρια πρός τε τὴν ὕπαρξιν αὐτὴν καὶ πρὸς τὰς*

VAR. LECT. ET ANIMADV.

συνάπτεται δὲ — χόνδρων] Cono: Ceterum per aſperae arteriae continuitatem branchiis conjungitur ex magnis tribus cartilaginibus.

τριῶν χόνδρων] *τριῶν χονδρῶν*. A. 2. *τριῶν χόντρων*, ſupraſcripto *δ*. a primo. D. 1.

ὁ φάρυξ] *ὁ φάρυγξ*. A. 1. *ἡ φάρυγξ*. D. 1. *ὁ λάρυγξ*. Ox. Intellige, *συνάπτεται*. *τοῦτο δὲ ἡ φάρυγξ*. A. 3. Cono addit: *copulatur*.

διὰ τοῦ ἠθμοειδοῦς] *διὰ ἠθμοειδοῦς*. D. 1. *διὰ ἰσθμοειδοῦς*. M. 1. A. 3. Idem mox: *κατερήθη*. Per evaporarium os, quod perforatum eſt. Cono. Spongioſum et ad decollandum aptum. Vall. Rufus Epheſius pag. 50. *ἐν ᾗ (μυκτῆρι) τὸ ἠθμοειδὲς ὀστέον ὑπόκειται, πλείσταις κεχρημένον κατατρήσεσιν*. et p. 26. *τὰ πυκνὰ ταύτης (τῆς ῥινὸς) τρήματα ἠθμοειδῆ καλεῖται*. Ceterum, ut hic, nonnulli habent *ἰσθμοειδὴς*, ita quoque libri variant apud Pollucem lib. II. p. 472. §. 204.

ὑπερβολαῖς] hic addit Cono: tum frigiditatis, tum caliditatis. Valla non habet.

ποιότητα] *πιότητα*. D. 1.

ἀθρόου τοῦ πνεύματος] *πνεύμονος*, loco *πνεύματος*. D. 1.

πρός τε τὴν ἀναπνοὴν] *τε* abeſt. D. 1.

ὡς τῇ γλώττῃ] Solum *καὶ* habet A. 2. *Διαμάσησις* etiam duobus *σ* legitur.

τὰ μὲν οὖν] Cono incipit libri 4. cap. 20. Repetit breviter dicta, et adjicit utilitatem cholerae, ſplenis, renum, adenum, cutis, oſſium, unguium atque capillorum.

οὖν κυριότατα] *οὖν* a man. rec. inſertum ante *κυριώτατα*. D. 1. *οὖν καιριώτατα*. A. 1. 2. 3. *οὖν κυριοτιμότερα*.

Sic.

ἀναγκαίας τοῦ βίου χρείας ταῖς ψυχικαῖς συνδιήρηται δυνάμεσιν. εἰ δέ τι καὶ παραλέλειπται, ἐκ τῶν ἤδη λεχθέντων εὐσύνοπτον ἔσται. ὥσπερ δὲ πάντων τῶν γενομένων, τὰ μὲν δι' ἑαυτὰ γέγονε, τὰ δὲ καὶ δι' ἑαυτὰ καὶ δι' ἕτερα, τὰ δὲ, δι' ἕτερα μόνον, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς παρυπέστη· οὕτω κἀπὶ τῶν μορίων τοῦ ζώου τὴν αὐτὴν εὑρήσεις ἀκολουθίαν. τὰ μὲν γὰρ εἰρημένα πάντα τῶν τριῶν ἀρχῶν ὄργανα, τῶν διοικουσῶν τὸ ζῶον, δι' ἑαυτὰ γέγονε. ταῦτα γὰρ προηγουμένως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον κατεσκεύασται, ἃ καὶ κατὰ φύσιν κυρίως λέγεται, καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σπέρματος

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Sic. M. 1. καιριότερα in marg. Ant. *Opportuniſſimas.* Vall. Κύριος proprie *primus*, *primarius*: καίριος, *opportunus*. Sed haec duo ſaepe permutantur ac pro eodem dicuntur. Mox: ὑπάρξιν αὐτοῦ καὶ πρός. A. 3.

συνδιήρηται] συνδιήρτηται. D. 1. A. 2. συνετήρηται. M. 1. συνδιήρηται. A. 3. Valla de conditore Deo accepit. Ergo reddidit: *eſſe voluit* (quod non eſt in Graeco) et in vitae neceſſarios uſus animae diſtribuit potentiis. Nemeſius de ſe loquitur. Ergo probo συνδιήρηται. Nam διαιρῆσαι inter alia etiam eſt διελθεῖν, ut Erotianus explicat p. 23. Senſus ergo: de praecipuis partibus corporis et viribus animi ſimul expoſitum eſt. Συνδιήρηται idem, quod συνδιηκρίβωται. Συνδιήρτηται eſt *conjuncta ſunt.*

εἰ δέ τι καὶ παραλέλειπται] καὶ abeſt. A. 1.

τὰ δὲ δι' ἑαυτὰ] τὰ δὲ καὶ δι' ἑαυτά. D. 1. A. 1. 2. Paullo poſt: τὰ δὲ καὶ δι' ἕτερα μόνον. A. 3.

καὶ ἐπὶ τῶν μορίων] κἀπὶ τῶν μορίων. D. 1. A. 2. 3. Sic, omiſſo proximo τοῦ. A. 1. Continuo τῶν ζώων exhibet A. 3.

τῶν τριῶν ἀρχῶν] ἀρχὰς nunc videtur dicere, quas ſupra p. 115. δυνάμεις appellavit, nimirum ψυχικὰς, φυσικὰς et ζωτικάς. Ergo mox memorat ζωτικὴν δύναμιν. Conjici vero etiam poſſit, τῶν τριῶν ἀρχικῶν δυνάμεων. Valla: Quae enim jam dicta trina *principalia membra* animal adminiſtrantia propter ſe facta ſunt.

ἃ καὶ κατὰ φύσιν] ἀλλὰ κατὰ φύσιν. A. 2.

μήτρᾳ — σπέρματος] μήτρᾳ τὴν ἔκκρισιν, καὶ γίνεται κατὰ ταῦτα τρόπον τινὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σπέρματος. M. 1. Idem poſt ὡς omittit καί. Priora iſta paullo inferius leguntur.

λαμβάνει τὴν γένεσιν, ὡς καὶ τὰ ὀστέα. ἡ δὲ ξανθὴ χολὴ καὶ δι' ἑαυτὴν καὶ δι' ἄλλο. καὶ γὰρ καὶ πρὸς πέψιν συντελεῖ καὶ κινεῖ τὴν ἔκκρισιν, καὶ γίνεται κατὰ ταῦτα τρόπον τινὰ τῶν θρεπτικῶν ἕν τι μόριον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θερμασίαν τινὰ παρέχει τῷ σώματι, καθάπερ ἡ ζωτικὴ δύναμις. τούτων μὲν οὖν ἕνεκα δι' ἑαυτὴν δοκεῖ γεγονέναι· τῷ δὲ καθαίρειν τὸ αἷμα, δι' ἄλλο πως δοκεῖ γεγονέναι. καὶ ὁ σπλὴν δὲ οὐ μικρὰ πρὸς πέψιν συμβάλλεται. ὀξώδης γὰρ ὢν καὶ στρυφνὸς τὴν φύσιν, καὶ τὴν ἔκκρισιν τοῦ περιττεύοντος χυμοῦ τοῦ μέλανος εἰς τὴν γαστέρα προχέων, στύφει τε αὐτὴν καὶ τονοῖ καὶ πρὸς τὰς πέψεις διεγείρει. πρὸς
122 τούτοις δὲ καὶ καθαίρει τὸ ἧπαρ. διὸ καὶ αὐτὸς δοκεῖ πως διὰ τὸ αἷμα γεγονέναι. καὶ οἱ νεφροὶ δὲ τοῦ τε αἵματος καθάρσιόν εἰσι καὶ τῆς ὀρέξεως τῆς κατὰ τὴν συνουσίαν αἴτιοι. αἱ γὰρ φλέβες, ἃς ἐλέγομεν ἐμπίπτειν εἰς τοὺς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

λαμβάνει τὴν γένεσιν] καταλαμβάνει γένεσιν. A. 2.

καὶ γὰρ πρὸς πέψιν] καὶ γὰρ καὶ πρὸς πέψιν. D. 1. Mox, καὶ κινεῖται τήν. Idem. Mox: ἕν τι μορίων. A. 3.

διὰ τοῦτο πως δοκεῖ] δι' ἄλλο πῶς δοκεῖ. D. 1. Ob aliud aliquo pacto videtur procreata. Vall. Sanguinis cauſa facta eſſe videtur. Con. Sic mox eſt p. 122. περὶ ἥπατος. A. 3. ita: τὸ δὲ καθαίρειν τὸ αἷμα καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ πως.

ὀξώδης] ζοφώδης. Sed rec. man. litterae ο. inſcripſit μ. et in marg. γρ. καὶ σομφώδης καὶ ὀξώδης. D. 1. Σομφώδης et σομφὸς Heſychius et Erotianus p. 44. explicant χαῦνος. Cono reddidit: acidus et ſtypticus. Valla: acidus et natura acerbus.

καὶ τὴν ἔκκρισιν κ. τ. λ.] Valla: egeſtionem circa tenontem humoris nigri in ventrem profundens ſtipat ipſam ac figit.

τῷ δὲ καθαίρειν ad ὁ σπλὴν] abſunt. M. 1.

προχέων] χέων. D. 1.

ἧπαρ] ἥπαρ et a rec. ἧπαρ. D. 1. Mox, δοκεῖ πῶς. Idem.

καθάρσιόν εἰσι] Cum mox legatur αἴτιοι, non αἴτιον, hic conjici poſſit καθάρσιοι. M. 1. habet καθαρόν.

ἃς λέγομεν] ἃς ἐλέγομεν. A. 2. 3. Recte. Reſpicit enim cap. 25. περὶ τοῦ γεννητικοῦ. *Quas dicimus.* Con. Vall.

διδύμους, διὰ τῶν νεφρῶν διεξέρχονται· κἀκεῖθεν ἀρύονται δριμύτητά τινα, τὴν ἐρεθίζουσαν τὴν ὄρεξιν, ὥςπερ καὶ τὸν κνησμὸν ἡ δριμύτης ὑπὸ τὸ δέρμα γενομένη ποιεῖ. ὅσῳ δὲ τῶν διδύμων ἡ σὰρξ ἁπαλωτέρα τοῦ δέρματός ἐστι, τοσούτῳ πλέον ὑπὸ τῆς δριμύτητος δακνόμενοι, ἐμμανῆ ποιοῦσι τῆς ἐκκρίσεως τῆς γονῆς τὴν ἐπιθυμίαν. ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα τρόπον τινὰ καὶ δι᾽ ἑαυτὰ καὶ δι᾽ ἄλλα γέγονεν. οἱ δὲ ἀδένες καὶ ἡ σὰρξ δι᾽ ἄλλα μόνον. οἱ μὲν γὰρ ἀδένες ὄχημα καὶ στήριγμα τῶν ἀγγείων εἰσὶν, ἵνα μὴ διαῤῥαγῇ μετέωρα φερόμενα ἐν ταῖς βιαίοις κινήσεσιν. ἡ δὲ σὰρξ σκέπασμα γέγονε τῶν ἄλλων μορίων, ἵνα καὶ θέρους ἀναψύχῃ τὸ ζῶον, νοτίαν ἔσωθεν ἐκπέμπουσα, καὶ χειμῶνος τὴν τῶν πιλητῶν ἐρίων αὐτοῖς παρέχῃ χρεῖαν. καὶ τὸ δέρμα δὲ σκέπασμα γέγονε καὶ τῆς ἁπαλῆς σαρκὸς καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν ἐντοσθίων· ἔστι δὲ τὴν φύσιν σὰρξ, ὑπό τε τοῦ περιέχοντος καὶ τῶν προσομιλούντων σωμάτων

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀρύονται] ἀῤῥύονται. D. 1. Mox τινα abest A. 3. ac paullo post est γινομένη.

τοσούτῳ πλέον] τοσοῦτο πλέον. A. 2.

ἀδενες] ἀδένες hic et mox. D. 1. A. 1. Sed A. 2. vulgatum. Post σὰρξ addit καί. M. 1.

ἀγγείων] Sic. Supra aliquoties exhibuit ἀγκεῖον. D. 1.

μετέωρα φερόμενα] φαινόμενα in marg. Ant. Ita in textu. M. 1. Mox, βιαίαις. A. 2. 3. Μετέωρα φερόμενα absunt. Con.

γέγονε σκέπασμα] σκέπασμα γέγονε. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox, ἀναψύχει. D. 1. Mox θέρους abest. Con.

νοτίαν] Sic ex rasura a primo. Antea, ὅτι ἄν. D. 1. Ut *matutinam* excutiat humiditatem. Vall. Suidas: νοτία· ἡ ὑγρασία. Intelligit *sudorem*. In A. 3. est vocabulum usitatius νοτίδα. Addit autem ἔξωθεν, loco ἔσωθεν.

πιλητῶν ἐρίων αὐτοῖς παρέχῃ χρεῖαν] αὐτοῖς omittit A. 2. πηλιτῶν ἐρίων αὐτοῖς παρέχει χρεῖαν. D. 1. πηλιτῶν habet etiam A. 3. *Nobis*, loco αὐτοῖς. Con.

ἔνδοθεν· ἔστι δὲ] ἐντοσθίων· ἔστι δὲ. D. 1. A. 2. 3. ἔντοσθεν· ἔστι δὲ. A. 1. *Viscerum*. Vall. Mox ἡ, ante σὰρξ, abest. M. 1. A. 1. 2. 3. D. 1. Recte. Sermo enim est περὶ δέρματος, quod dicitur esse, σὰρξ τυλωθεῖσα.

περιέχοντος τῶν] περιέχοντος καὶ τῶν. D. 1. A. 1. 2. 3. Vall.

 Recte

τυλωθεῖσα. τὰ δὲ ὀστᾶ, στήριγμα τοῦ παντὸς σώματός
ἐστι, καὶ μάλιστα ἡ ῥάχις, ἣν καὶ τρόπιν τοῦ ζώου φασὶν
εἶναι. οἱ ὄνυχες δὲ, καὶ κοινῇ μὲν πᾶσι τοῖς ἔχουσι παρέ-
χονται χρείαν, τὴν τοῦ κνήθεσθαι, καὶ ἰδίαν δὲ παρὰ ταύ-
123 την ἄλλην ἄλλῳ. πολλοῖς μὲν γὰρ τῶν ζώων ἀμυντήριον
ἐδόθησαν, ὡς τοῖς γαμψώνυξι· καὶ εἰσὶν ὥσπερ ὄργανον τοῦ
θυμικοῦ, πολλοῖς δὲ ἀμυντήριόν τε ἅμα καὶ στήριγμα τῆς
βάσεως, ὡς τοῖς ἵπποις καὶ παντὶ μονώνυχι· καὶ ἀνθρώ-
ποις δὲ, οὐ μόνον πρὸς τὸ κνήθεσθαι καὶ διαφορεῖν τὴν
δριμύτητα τοῦ δέρματος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν λεπτῶν
ἀντίληψιν· τὰ γὰρ πάνυ λεπτὰ δι' αὐτῶν ἐπαίρομεν· καὶ
τοῖς ἄκροις δὲ τῶν δακτύλων ὄπισθεν ἀντιβαίνοντες, στηρί-
ζουσι τὴν λαβὴν αὐτῶν. αἱ δὲ τρίχες κατὰ συμβεβηκὸς παρ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Recte hoc quoque. Τὸ περιέχον eſt aër. M. 1. exhibet: περιέχοντος καὶ τῶν περιεχομένων καὶ τῶν προσομιλούντων. A. 3. addit καὶ, ante τῶν προσομιλ.

παντὸς σώματος] σώματος abeſt. A. 3.

τρόπην] τρόπον. D. 1. τρόπιν. A. 1. 2. Ox. *Converſionem.* Vall. Plutarch. de placit. philoſoph. V, 17. de re ſimili habet, ὡς τρόπιν νεώς. Quod hic Nemeſius aptiſſime de ſpina dorſi dixit, id habet Philo p. 842. A. de corde: δοκεῖ τοῦ ὅλου σώματος προπλάττεσθαι ἡ καρδία, θεμελίου τρόπον ἢ ὡς ἐν νηῒ τρόπεως, ἐφ' ἣν οἰκοδομεῖται τὸ ἄλλο σῶμα. Plura ſynonyma cumulat Chryſoſt. T. III p. 139. A. ὥσπέρ τινα θεμέλιον καὶ τρόπιν ἀσφαλῆ καὶ κρηπῖδα βεβαίαν καὶ ἀκίνητον. Mox, καὶ κοινὴν μὲν, et paullo poſt, ἄλλην ἄλλοις. A. 2. πᾶσι μὲν κοινῇ. A. 3.

καμψόνυξι] γαμψώνυξι. D. 1. γαμψόνυξι. A. 3. καμψώνυξι. A. 2. γαμψώνυξ habet Sophocles in Oedipo Tyranno p. 199. Diog. Laërt. p. 315. et alii. Pro eodem habet γαμψώνυχος Ariſtot. H. A. II, 12. VIII, 12. Euſtath. ad Hom. p. 1928. non a κάμπτω, ſed a γνάμπτω derivat. Καμψίπους tamen eſt apud Aeſchyl. pag. 192.

ἀμυντήριόν τε ἅμα] ἅμα abeſt. A. 1. Mox, στήριγμα ἅμα τῆς βάσεως. Idem.

μονόνυχι] μονώνυχι. D. 1. A. 1. 3. ω. a man. rec. A. 2. Mox δὲ, poſt ἀνθρώποις, addunt D. 1. A. 1. 3. Deinde: διαφορεῖν πρὸς τὴν. A. 3. Paullo poſt, καπνοδεστάτων. D. 1.

ὑπέστησαν. τῶν γὰρ ἀτμῶν τῶν καπνωδεστάτων, τῶν ἀναπεμπομένων ἐκ τοῦ σώματος, πῆξίν τινα λαμβανόντων, κατὰ συμβεβηκὸς συνίστανται. οὐδὲ ταύτας δὲ παντάπασιν ἀχρήστους ἐποίησεν ὁ δημιουργός· ἀλλὰ, καίτοι κατὰ συμβεβηκὸς γενομένας, εἰς σκέπην τε καὶ κάλλος συντελεῖν τοῖς ζώοις παρεσκεύασε· σκέπην μὲν, αἰξὶ καὶ προβάτοις, κόσμον δὲ, τοῖς ἀνθρώποις· τισὶ δὲ ζώοις, κόσμον τε ἅμα καὶ σκέπην, ὡς τῷ λεόντι.

ΚΕΦ. ΚΘ′.

ΠΕΡΙ ΕΚΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΚΟΥΣΙΟΥ.

Ἐπειδὴ πολλάκις ἐμνημονεύσαμεν ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου, ἀνάγκη καὶ περὶ τούτων διαλαβεῖν, ἵνα τῆς ἀκριβοῦς αὐτῶν γνώσεως μὴ διασφαλλώμεθα. δεῖ δὲ τὸν μέλλοντα περὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῶν γὰρ ἀτμῶν] δὲ, loco γάρ. M. 1. Paullo poſt: δὲ πάλιν παντάπασιν. A. 3.

καίτοι κατὰ συμβεβηκὸς] κατὰ abeſt. A. 2.

τισὶ δὲ ζώοις] πᾶσι δὲ ζώοις. A. 1. Hominibus vero, ut cunctis animalibus, ornamentum. ornamentum autem pariter et munimentum, ſicut leoni. Vall. Mox ἅμα omittit A. 2. Deinde, *ut* leonibus. Con.

Cap. 29. Index: περὶ τοῦ ἑκουσίου. κη. D. 1. Index idem, qui in edito. nam κη. prorſus omiſit. Ergo hic habet κθ. A. 1. Index idem a prima manu, a ſecunda κθ. A. 2. Λόγος, loco κεφ. habet M. 1. Plane convenit cum edito A. 3. De ultroneo et invito. cap. 28. Vall. Cono incipit libri 5. cap. 1. De voluntario et involuntario. De definitione actus humani, in quo conſiſtit voluntarium, et indiciis et ſignis voluntarii et involuntarii. De involuntario violento, et an excuſet.

ἐπειδὴ πολλάκις] ἐπειδὴ δὲ πολλάκις. A. 1. Mox, ἀκουσίου καὶ ἑκουσίου. A. 3. et, ἀναγκαῖον καὶ περὶ τούτων. A. 2. Paullo poſt idem, σφαλλώμεθα. Διασφάλλεσθαί τινος eſt etiam apud Aeſchinem oratorem p. 33. 66. et apud Heraclidem Ponticum p. 455. edit. Galei, τοῦ λογισμοῦ διασφάλλονται.

ἀκουσίου καὶ ἑκουσίου λέγειν, πρότερον ἐκθέσθαι κανόνας τινὰς καὶ γνώμονας, δι' ὧν γνώριμον ἔσται, εἴτε ἑκούσιον, εἴτε ἀκούσιόν ἐστι τὸ γινόμενον. ἐπεὶ τοίνυν πᾶν ἑκούσιον
124 ἐν πράξει τινί ἐστι, καὶ τὸ νομιζόμενον δὲ ἀκούσιον καὶ αὐτὸ ἐν πράξει ἐστί· δειχθήσεται τοῦτο μετ' οὐ πολύ· τινὲς δὲ καὶ τὸ ὄντως ἀκούσιον, οὐ μόνον ἐν τῷ πάσχειν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πράττειν τίθενται· ὁριστέον πρὸ τῶν ἄλλων, τί ἐστι πρᾶξις. πρᾶξίς ἐστιν ἐνέργεια λογική. ταῖς δὲ πράξεσιν ἔπαινος ἢ ψόγος ἕπεται· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν μεθ' ἡδονῆς, αἱ δὲ μετὰ λύπης πράττονται· καὶ αἱ μέν εἰσιν αἱρεταὶ τῷ πράττοντι, αἱ δὲ φευκταί· καὶ τῶν αἱρετῶν αἱ μὲν ἀεὶ αἱρεταὶ, αἱ δὲ κατά τινα χρόνον· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν φευκτῶν. καὶ πάλιν, αἱ μὲν τῶν πράξεων ἐλεοῦνται καὶ συγγνώμης ἀξιοῦνται, αἱ δὲ μισοῦνται καὶ κολάζονται. ἔστωσαν οὖν γνώμονες τοῦ μὲν ἑκουσίου, τὸ πάντως ἐπα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀκουσίου καὶ ἑκουσίου] ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου. A. 3.
κανόνας τινὰς καὶ γνώμονας] κανόνας ex rasura. antea credo, καὶ μόνας. Et γνώμας, loco γνώμονας. D. 1. *Cognitiones.* Vall. Loco ἐκθέσθαι — γνώμονας habet, ἐκθεᾶσθαι — γνώμας. Inepte! M. 1. Mox p. 124. repetitur γνώμονες.
ἐπεὶ τοίνυν πᾶν] ἐπεὶ τοίνυν ἐστὶ πᾶν. A. 3. v. Jo. pag. 191. B.
τινί ἐστι] τινὶ ἔσται. A. 2. Mox ab καὶ τὸ νομιζόμενον ad πράξει ἐστι omittit A. 3.
δειχθήσεται δὲ] δὲ abest. D. 1. A. 1. 2.
ὁριστέον πρὸ] ὁριστέον οὖν πρό. D. 1.
ταῖς δὲ πράξεσιν] δὲ abest. A. 2.
αἱρεταὶ τῷ πράττοντι] τῷ πράττοντι abest. A. 1. Ab τῷ πράττοντι ad proximum αἱρεταὶ omittit Vall. Mox, αἱ δὲ καὶ φευκταὶ τῷ πράττοντι. καὶ τῶν ἀρετῶν (sic.) αἱ μέν. A. 1. Inter τῶν et αἱρετῶν aliquid rasura deletum. Forte μέν. D. 1.
αἱ μὲν τῶν πράξεων] τῶν πράξεων αἱ μέν. A. 3.
ἐλεοῦνται καὶ συγγνώμης ἀξιοῦνται] αἱ, loco καί. D. 1. A. 2. ejus loco αἵδε. M. 1. αἱ δέ. A. 3. *Illae autem.* Con. Loco καὶ συγγ. ἀξ. Valla habet: *aliae vero invidiam faciunt.* καὶ συγγ. ἀξ. omittit A. 1. Mox, πάντως ἀκολουθεῖν. D. 1.

κολουθεῖν ἔπαινον ἢ ψόγον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς πράττεσθαι, καὶ τὸ αἱρετὰς εἶναι τὰς πράξεις τοῖς πράττουσιν ἢ ἀεὶ, ἢ τότε ὅτε πράττονται. τοῦ δὲ ἀκουσίου γνώμονες, τὸ συγγνώμης ἢ ἐλέους ἀξιοῦσθαι, καὶ τὸ μετὰ λύπης πράττεσθαι, καὶ τὸ μὴ εἶναι αἱρετάς. τούτων οὕτω διορισθέντων, λέγωμεν πρότερον περὶ τοῦ ἀκουσίου.

ΚΕΦ. Λ'.

ΠΕΡΙ ΑΚΟΥΣΙΟΥ.

Τοῦ ἀκουσίου τὸ μὲν, κατὰ βίαν, τὸ δὲ, δι' ἄγνοιάν ἐστι. τῶν τοίνυν κατὰ βίαν ἀκουσίων ἡ ποιητικὴ ἀρχὴ ἔξωθέν ἐστι. ἄλλο γάρ τι τῆς βίας αἴτιόν ἐστι καὶ οὐχ ἡμεῖς. ὅρος τοίνυν τοῦ κατὰ βίαν ἀκουσίου ἐστὶν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν, μηδὲν συμβαλλομένου κατ' οἰκείαν ὁρμὴν τοῦ βιασθέντος. ἀρχὴ δὲ εἴρηται ἐνταῦθα, ἡ ποιητικὴ αἰτία. ζητεῖται δὲ, εἰ καὶ ταῦτα ἀκούσιά ἐστιν, οἷον αἱ ἀποβολαὶ τῶν φορτίων, ἃς ποιοῦνται οἱ ναῦται χειμῶνι περιπεσόντες, ἢ ὅταν 125
τις αἰσχρὸν πρᾶγμα καταδέξηται παθεῖν ἢ πρᾶξαι, ὑπὲρ τοῦ σῶσαι φίλους ἢ πατρίδα. ἐοίκασι δὲ μᾶλλον εἶναι ἑκού-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἢ τότε ὅταν] ἢ τότε ὅτε. D. 1. 3. Sic, et mox πράττονται. Jo. l. l. ἢ ὅτε. A. 1. 2. ἢ τότε ὅταν διορίστως πράττωσιν. M. 1. Mox, συγγνώμης ἢ ἐλέους ἀξιοῦσθαι. D. 1. A. 1. 2. Con. γνώμονες καὶ τὸ συγγνώμης ἢ ἐλέους ἀξιοῦσθαι. A. 3.

λέγωμεν πρῶτον περὶ ἀκουσίου] λέγωμεν πρότερον περὶ τοῦ ἀκουσίου. A. 1. Sic, ſed λέγομεν. A. 2. D. 1. λέγομεν πρῶτον περὶ τοῦ ἀκουσίου. A. 3.

Cap. 30. Index idem. A. 1. 3. a man. rec. A. 2. περὶ τοῦ ἀκουσίου. κθ. D. 1. Λόγος, loco κεφ. M. 1. De invito. cap. 29. Vall. Confer Jo. p. 191. D.

τὸ δὲ κατ' ἄγνοιαν] δι', loco κατ'. D. 1. A. 1. 3.

ἄλλο γάρ τι τῆς βίας] τι abeſt. A. 2.

ἔξωθεν μηδὲν] ante μηδὲν raſura ſublatum ἐστι. D. 1. ἔξω, loco ἔξωθεν. A. 3.

καταδέξηται] dignum arbitratur. Con.

μᾶλλον εἶναι ἑκούσιοι] Immo potius ἑκούσια. Quaerebatur enim, εἰ ταῦτα ἀκούσια; Confer Jo. p. 192. C. *Voluntarii.* Con. *Ultronei.* Vall.

σιοι. διὰ τοῦτο γὰρ πρόσκειται τῷ ὅρῳ, τὸ μηδὲν συμβαλλομένου κατ' οἰκείαν ὁρμὴν τοῦ βιασθέντος. ἐπὶ γὰρ τοῖς τοιούτοις ἑκόντες αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν κινοῦσι τὰ ὀργανικὰ μόρια, καὶ οὕτω ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν τὰ φορτία. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ αἰσχρὸν ἢ δεινόν τι ὑπομένοντες διὰ μεῖζον καλὸν, ὡς Ζήνων, ὁ ἀποφαγὼν ἑαυτοῦ τὴν γλῶτταν καὶ ἀποπτύσας Διονυσίῳ τῷ τυράννῳ, ὑπὲρ τοῦ μηδόλως αὐτῷ ἐξειπεῖν τὰ ἀπόῤῥητα· ὁμοίως δὲ καὶ Ἀνάξαρχος ὁ φιλόσοφος ὑπομείνας πτίσσεσθαι ὑπὸ Νικοκρέοντος τοῦ τυράννου ὑπὲρ τοῦ μὴ προδοῦναι τοὺς φίλους. καθόλου οὖν, ὅταν ἢ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῷ ὅρῳ τὸ μηδὲν] τοῦ, loco τό. D. 1.

ἐπὶ γὰρ τοῖς τοιούτοις] ἐπὶ γὰρ τούτοις. A. 3. Mox idem θάλατταν τὰ φορτία.

ὁμοίως καὶ οἱ αἰσχρόν τι κ. τ. λ.] ὁμοίως δὲ καὶ οἱ αἰσχρὸν ἢ δεινόν τι. D. 1. A. 2. Sic, omiſſo δέ. A. 1.

μεῖζον καλὸν] μείζων (ex corr. εἰ.) καλόν. Poſt καλὸν addit: ὡς ζήνων ὁ ἀποφαγὼν ἑαυτοῦ τὴν γλῶτταν καὶ ἀποπτύσας διονυσίῳ τῷ τυράννῳ ὑπὲρ τοῦ μηδόλως αὐτῷ ἐξειπεῖν τὰ ἀπόῤῥητα. ὁμοίως δὲ καὶ ἀνάξαρχος κ. τ. λ. D. 1. Sic etiam ex MSS. edidit, ſed ζένων, et, ὑπὲρ τοῦ μηδενὶ αὐτῷ κ. τ. λ. Ox. ὡς ζήνων ὁ ἀποφαγὼν τὴν ἑαυτοῦ γλῶτταν, καὶ ἀποπτύσας διονυσίῳ τῷ τυράννῳ, ὑπὲρ τοῦ μηδενὶ τρόπῳ αὐτοῦ ἐξειπεῖν τὰ ἀπόῤῥητα. ὁμοίως δὲ καὶ ἀνάξαρχος. A. 3. Cum D. 1. conſentit, ſed in fine: ὁμοίως καὶ ἀνάξαρχος. A. 1. Cum D. 1. conſentit, ſed μηδενὶ τρόπῳ, loco μηδόλως. A. 2. Cum D. 1. conſentit etiam M. 1. Sed omittit ὁ, ante ἀποφαγὼν et in fine δέ, ante καί. Ob majus *malum vitandum*, ut Zeno et reliqua. Con. *Majus honeſtum*, ſervata etiam narratione de Zenone. Vall. Zenonis factum memorat Euſeb. Praepar. Evang. pag. 504. D. Plutarch. T. II. p. 505. D. p. 1051. C. Diog. Laërt. p. 352. Sed ibi non Dionyſius tyrannus appellatur, verum Nearchus aut Diomedon. De Anaxarcho vid. Plutarch. T. II. p. 449. E. Diog. Laërt. p. 364.

πτίσσεσθαι] πτήσεσθαι. A. 3. in rotae modum incurvari. Valla. Ac ſi legerit τροχίζεσθαι. Hujus exemplum narrat Philo p. 145. B. φασὶ γοῦν ἤδη τινὰς τῶν σοφῶν τροχιζομένους ὑπὲρ τοῦ τὰ ἄῤῥητα μηνῦσαι, γλῶτταν ἀποτραγόντας τὴν ἑαυτῶν κ. τ. λ.

καθόλου οὖν] οὖν abeſt. A. 2.

διὰ φόβον μειζόνων κακῶν ἕληταί τις τὸ ἔλαττον κακὸν, ἢ δι' ἐλπίδα μείζονος καλοῦ καταδέξηταί τις τὸ ἔλαττον κακὸν, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλως κατορθῶσαι, οὐκ ἀκούσιον ὑπομένει πάθος ἢ πρᾶξιν· ποιεῖ γὰρ κατὰ προαίρεσιν καὶ κατ' ἐκλογὴν, καὶ τότε εἰσὶν αἱρεταὶ, ὅταν πράττωνται, καθ' ἑαυτὰς οὐκ οὖσαι αἱρεταί. εἰσὶν οὖν μικταὶ ἐξ ἀκουσίου καὶ ἑκουσίου· ἀκουσίου μὲν, καθ' ἑαυτὰς, ἑκουσίου δὲ τότε, διὰ περίστασιν. ἄνευ γὰρ περιστάσεως οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ταῦτα πρᾶξαι. δηλοῖ δὲ καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις πράξεσι γενόμενος ἔπαινος ἢ ψόγος, ὅτι ἑκούσιαι εἰσίν. ἀκουσίων

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὸ ἔλαττον κακὸν] τὸ abeſt. A. 1. 2. Ab ἕληταί τις leguntur a man. rec. in marg. A. 2. In hac formula poni et omitti poteſt τό.

ἢ δι' ἐλπίδα — ἔλαττον καλὸν] abſunt. A. 1. 2. Vall. ἢ δι' ἐλπίδα μείζονος κακοῦ καταδέξηταί τις ἔλαττον κακόν. D. 1. A. 3. καταδέξεται, loco καταδέξηται. Ox. In fine probo κακόν. Sic et M. 1. et Con. Proximum vero ὃ refero ad καλοῦ

ἄλλως κατορθῶσαι] ς in ἄλλως a man. rec. additum. D. 1. μᾶλλον ἄλλως κατορθ. et mox ἀκουσίου. M. 1.

πρᾶξιν ἢ πάθος] πάθος ἢ πρᾶξιν. A. 1. 2.

καὶ τότε εἰσὶν αἱρεταὶ] μὲν, poſt εἰσὶ, addit A. 3. poſt haec a primo legitur: (εἰ καὶ πράττονται καθ' ἑκούσιον, οὐκ οὖσαι αἱρεταὶ,) ὅταν πράττωνται κ. τ. λ. Sed incluſa linea deleta ſunt a man. rec. addita hac nota: ἀναγινώσκεται καὶ οὕτως· εἰ καὶ πράττονται καὶ τὰ ἑξῆς, ἄχρι τοῦ, ὅταν πράττωνται. Ergo ipſe ea, quae delevit, agnovit D. 1. αἱρεταὶ refertur ad πράξεις.

καθ' ἑαυτὰς οὐκ κ. τ. λ.] καθ' ἑαυτὰς ἑκουσίως οὐκ οὖσαι. D. 1. Ab οὐκ οὖσαι ad μὲν καθ' ἑαυτὰς abſunt. A. 3.

ἐξ ἑκουσίου κ. τ. λ.] ἐξ ἀκουσίου καὶ ἑκουσίου. ἀκούσιον μὲν καθ' ἕτερον· ἑκούσιον δὲ τό,τε διὰ περίστασιν. Comma inter τὸ et τε eſt a man. rec. D. 1. Ex invito ultroneoque. Vall. Ποτὲ μὲν, loco τότε. A. 3.

περιστάσεως ad ἑκούσιαι εἰσίν.] abſunt. M. 1.

πρᾶξαι. δηλοῖ] παθεῖν. δῆλος. D. 1. παθεῖν exhibet etiam A. 3. Mox γινόμενος ἔπαινος. D. 1.

ὅτι ἑκούσιαι] Sic, ſed litterae τι ε deinceps a rec. deletae. D. 1. Ab ὅτι ad ἢ ψόγος abſunt. A. 3.

γὰρ ἔργων οὐδεὶς ἔπαινος ἢ ψόγος ἔσται. οὐκ ἔστι δὲ ῥᾴδιον διακρίναι, ποῖον ἀντὶ ποίου αἱρετέον. δεῖ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρὸ τῶν αἰσχρῶν αἱρεῖσθαι τὰ λυπηρὰ, ὡς Σωσάννα καὶ Ἰωσὴφ ἐποίησαν, οὐκ ἀεὶ μέντοι. Ὠριγένης γοῦν,
126 διὰ τὸ μὴ περιπεσεῖν τῇ αἰσχύνῃ τῇ τῶν Αἰθιόπων, ἐπιθύσας, τοῦ παντὸς ἐξέπεσεν. οὕτως οὐκ ἔστιν εὔκολος ἡ τῶν τοιούτων διάγνωσις. ἔτι δὲ καὶ τούτου χαλεπώτερόν ἐστι, τὸ ἐμμεῖναι τοῖς δόξασιν. οὐ γὰρ ὁμοίως ἐκπλήσσει τὰ δεινὰ προσδοκώμενα καὶ ἐπαγόμενα. ἀλλ' ἐνίοτε κρίναντες ἐξιστάμεθα τῆς κρίσεως, ἐν τοῖς δεινοῖς γενόμενοι, ὡς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οὐκ ἔστι δὲ ῥᾴδιον] οὐκ ἔσται δὲ ῥᾴδιον. A. 1. δὲ ſolum inſertum a man. rec. D. 1. Mox διακρῖναι. Idem.

αἱρετόν. δεῖ] αἱρετέον. δεῖ. D. 1. A. 1. 3. αἱρητέον (Sic.) δεῖ. M. 1.

οὐκ ἀεὶ μέντοι] οὐκ ἀεὶ μεμπτοί. D. 1. A. 1. 2. M. 1. *Non usque lamentabundi.* Vall. Probo vulgatum. Nam ἀεὶ opponitur τῷ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. *Neque id ſemper.* Con. Tamen hic aliquis opponere poſſit, Atqui turpitudini ſemper poſtponendum eſt damnum, calamitas et mors.

αἰσχύνῃ τῇ τῶν] τῇ abeſt. D. 1. Id eſt, τῇ παρὰ τῶν αἰθιόπων. Origenes in eam neceſſitatem ab Aethiopibus compulſus, ut aut libidini dederet corpus, aut idolis thus adoleret, poſterius elegit. vid. Epiphan. T. I. p. 525. Θύειν autem eſſe *thus adolere*, ſatis docuit Graevius ad Heſiod. ἔργ. 338. Loco *Origenes* Cono habet, *Horexonius.* Mox αἰθιοπίων. A. 3.

ἐπιθύσας] θύσας. A. 2. Heliodor. p. 67. τοῦ λιβανωτοῦ λαβὼν ἐπέθυσα.

ἔτι δὲ καὶ τούτοις χαλεπώτερόν ἐστι τὸ ἐμμεῖναι] τούτου, loco τούτοις. A. 1. 3. D. 1. Sed in hoc ἔτι eſt ex correct., antea erat ἔστι. Idem habet, τὸ μὴ ἐμμέναι. ἔστι δὲ καὶ τούτων χαλεπώτερον τὸ μὴ ἐπιμεῖναι. M. 1. ἐστι omittit A. 3. Τούτοις locum ita habere nequit. Comparativus genitivum poſtulat. Aliud eſt, πρὸς τούτοις. Cono: Amplius autem eſt iſto difficilius, non permanere. Valla: Quin et magis arduum eſt, in opinionibus perſiſtere.

ἐξιστάμεθα] ἐξίστασθαι. A. 3. Idem mox, γινόμενοι.

ἐπί τινων συμβέβηκεν ἐν τῷ μαρτυρεῖν. τὴν ἀρχὴν γὰρ καρτερήσαντες, περὶ τὸ τέλος ἐνέδωκαν, ἐν τῇ πείρᾳ τῶν χαλεπῶν ἀπομαλακισθέντες. μηδεὶς δὲ νομίσῃ τῆς ἀκολασίας τὴν ἐπιθυμίαν ἢ τὸν θυμὸν, τῶν ἀκουσίων εἶναι πλημμελημάτων, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα τὴν ἀρχὴν ἔξωθεν ἔχει τὴν ποιητικήν. τό,τε γὰρ κάλλος τῆς πόρνης ἐξοίστρησεν ἐπὶ τὴν ἀκολασίαν τὸν ἑωρακότα, καὶ ὁ παροξύνας ἐκίνησε τὸν θυμόν. εἰ γὰρ καὶ τὴν ἀρχὴν ἔξωθεν ἔχουσιν, ἀλλ' αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν καὶ τῶν ὀργανικῶν μορίων ἐνεργοῦσι, καὶ οὐχ ὑποπίπτουσι τῷ ὅρῳ τοῦ ἀκουσίου, ὁπότε καὶ τῆς ἀρχῆς τὴν αἰτίαν ἑαυτοῖς παρέχονται, διὰ φαύλην ἀγωγὴν ὑπὸ τῶν παθῶν ῥᾳδίως αἰχμαλωτιζόμενοι. ψέγονται γοῦν οἱ ταῦτα πράττοντες, ὡς ἑκούσιον κακὸν ὑπομένοντες. ὅτι δὲ ἑκούσιόν ἐστι, δῆλον. ἥδονται γὰρ ἐπὶ τῇ πράξει· τὸ δὲ ἀκούσιον λυπηρὸν ἐδείχθη. περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀκουσίου τοῦ βίᾳ ταῦτα, περὶ δὲ τοῦ δι' ἄγνοιαν εἰπεῖν ὑπολέλειπται.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐν τῷ μαρτυρεῖν] In perferendo martyrio. Con. Mox; μηδεὶς δὲ νομίσει. A. 3.

ἑωρακότα] ὡρακότα. A. 3.

παρέχονται] παρέχωνται et ex correct. rec. o. D. 1. παρέχωνται. A. 3.

τοῦ βίᾳ ἀκουσίου] τοῦ ἀκουσίου τοῦ βίᾳ. A. 1. 2. D. 1. Mox idem ὑπολείπεται. περὶ μὲν τοῦ ἀκουσίου τοῦ βίᾳ ταῦτα, περὶ τοῦ — ὑπολείπεται. A. 3.

ΚΕΦ. ΛΑ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙ' ΑΓΝΟΙΑΝ ΑΚΟΥΣΙΟΥ.

127 Πολλὰ πράττομεν δι' ἄγνοιαν, ἐφ' οἷς μετὰ τὴν πρᾶξιν χαίρομεν, ὡς ὅταν τις ἄκων μὲν ἐχθρὸν φονεύσῃ, χαίρῃ δὲ ἐπὶ τῷ φόνῳ. ταῦτ' οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα καλοῦσιν οὐχ ἑκούσια, οὐ μέντοι καὶ ἀκούσια. καὶ πάλιν πράττομέν τινα δι' ἄγνοιαν, καὶ ἐπὶ τοῖς γενομένοις λυπούμεθα. ταῦτα δὲ ἐκάλεσαν ἀκούσια, ὅσοις πραχθεῖσιν ἐπακολουθεῖ λύπη. τῶν οὖν δι' ἄγνοιαν, δύο ἐστὶν εἴδη· ἓν μὲν, τὸ οὐχ ἑκούσιον, ἕτερον δὲ, τὸ ἀκούσιον. πρόκειται δὲ νῦν εἰπεῖν περὶ μόνου τοῦ ἀκουσίου. τὸ γὰρ οὐχ ἑκούσιον τοῖς ἑκουσίοις μᾶλλον ὑπάγεται, μικτὸν ὑπάρχον. τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν ἀκούσιον ἔχει· τὸ δὲ τέλος, ἑκούσιον. ἐξ ἀποβάσεως γὰρ ἑκούσιον γέγονε τὸ ἀκούσιον. διὸ καὶ οὕτως ὁρίζονται τὸ ἀκούσιον. ἀκούσιόν ἐστι, τὸ, πρὸς τῷ μὴ ἑκούσιον εἶναι, ἐπίλυπον ὂν καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 31. Index idem. A. 1. 3. A man. rec. in marg. A. 2. Idem index, ſed caput λ. D. 1. Λόγος, loco κεφ. M. 1. De invito per ignorantiam. cap. 30. Vall. Cono incipit libri 5. cap. 2. De involuntario per ignorantiam, et an excuſet.

μετὰ πρᾶξιν] μετὰ τὴν πρᾶξιν. D. 1. A. 1. 2. 3. Mox καὶ ὅταν, loco ὡς ὅταν. M. 1. Deinde: τὶς μὲν ἀκουσίως τὸν ἐχθρόν. A. 3.

φονεύσῃ] *alium ratus* occiderit: *aliumne occiderit*, *inimicum arbitratus*. Valla.

χαίρει δὲ] χαίρῃ δέ. A. 1. 2.

οὐχ ἑκούσια — ἀκούσια] abſunt. A. 1. 2. οὐ μέντοι καὶ ἀκούσια omittit Vall. Mox, ἐπὶ τοῖς γενομένοις. A. 1. 2. D. 1. Con. Vall. ἐπὶ abeſt ſolum. M. 1.

ταῦτα ἐκάλεσαν] δὲ, poſt ταῦτα, addit D. 1. οὖν addit A. 3. Mox, παρακολουθεῖ λύπη. A. 1. 2.

περὶ τοῦ ἀκουσίου μόνου] περὶ μόνου τοῦ ἀκουσίου. D. 1. A. 1. 2. 3.

οὕτως ὁρίζονται] ὁρίζονται οὕτως. A. 2. διὸ καὶ — ἀκούσιον abſunt. A. 3.

ἐστι τὸ πρὸς τῷ μὴ κ. τ. λ.] ἐστιν ὃ μὴ πρὸς τό. A. 3. ἐστι, τὸ μὴ πρὸς τὸ ἑκούσιον εἶναι καὶ ἐπίλυπον ὂν καὶ ἐν. D. 1.

ἐν,

ἐν μεταμελείᾳ. πάλιν, ἄλλο μέν ἐστι, τὸ δι' ἄγνοιάν τι ποιεῖν, ἄλλο δὲ, ἀγνοοῦντα. ἐὰν γὰρ ἐφ' ἡμῖν ᾖ τῆς ἀγνοίας τὸ αἴτιον, ἀγνοοῦντες μὲν ποιοῦμεν, οὐ δι' ἄγνοιαν δέ. ὁ γὰρ μεθύων καὶ θυμούμενος καὶ ποιῶν τι φαῦλον, ὁ μὲν τὴν μέθην, ὁ δὲ τὴν ὀργὴν αἰτίαν ἔχει τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων, ἅπερ ἑκούσια ἦν. ἐξῆν γὰρ αὐτῷ μὴ μεθυσθῆναι. αὐτὸς οὖν ἑαυτῷ τῆς ἀγνοίας γέγονεν αἴτιος. ταῦτα οὖν οὐ δι' ἄγνοιαν λέγεται ποιεῖν, ἀλλ' ἀγνοῶν πράττειν, ἅπερ οὐκ ἔστιν ἀκούσια, ἀλλ' ἑκούσια. διὸ καὶ ψέγονται παρὰ τῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐν, ante μεταμελείᾳ, omittit M. 1. Ex his probavi ſolum ὂν, loco ἐστί. Si quis tamen ἐστὶ malit retinere, ante πρὸς τῷ, loco τὸ, ſcribendum eſt ὅ. Cono: Involuntarium eſt, quod cum voluntarium ſit, triſtitiam et poenitudinem affert. Ergo deeſt μή. Valla: Invitum eſt, quod, quoniam voluntarium non eſt, aegrimoniam affert: et porro quod in poenitentia collocatum eſt.

ἐστι δι' ἄγνοιαν] ἐστι τὸ δι' ἄγνοιαν. D. 1. Mox: ποιεῖν, καὶ ἄλλο ἀγνοοῦτα, et mox, ὑπάρχῃ, loco ᾖ. A. 3.

ἀγνοοῦντες μὲν ποιοῦμεν] μὲν abeſt. D. 1. Mox idem καὶ ὁ θυμούμενος. Equidem malim, ὁ γὰρ μεθύων ἢ θυμούμενος, ποιῶν τι φαῦλον.

ἅπερ ἑκούσια ἦν] ἅπερ ἦν ἑκούσια. D. 1. ἅπερ ἦν ἀκούσια. A. 3.

μὴ μεθυσθῆναι] non ebriari, non iraſci. Valla. Legit ergo, μηδὲ θυμοῦσθαι. Hoc mihi valde probatur. Mox idem omittit, αὐτὸς οὖν — αἴτιος.

τῆς ἀγνοίας γέγονεν] γέγονε τῆς ἀγνοίας. D. 1. A. 3. Confer Jo. p. 192. A.

ἀλλ' ἀγνοοῦντα πράττειν] ἀλλ' ἀγνοοῦτος πράττει. A. 3. Forte voluit: λέγονται ποιεῖν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες πράττειν. Ellebodius, *inſciens.* Cono, *ignoranter.* Valla, *ignarus.* Ergo ἀγνοῶν, quod malim, aut, ἀγνοῶν διαπράττειν. Ceterum non ignoro, λέγεται alibi etiam habere accuſativum cum infinitivo, ut Xenoph. Mem. Socr. I, 2, 40. λέγεται ἀλκιβιάδην περικλεῖ διαλεχθῆναι. Cyrop. I, 3, 4. Τὸν κῦρον ἀποκρίνασθαι λέγεται. Et ibid. I, 4, 25.

ἑκὼν ἄρα] ἑκὼν καί. D. 1. ἑκὼν γὰρ καί. M. 1. ἑκὼν ἄρα καὶ ταῦτα. A. 3.

δι' ἄγνοιαν] vid. Jo. p. 192. A.

χρηστῶν οἱ ταῦτα πράττοντες. εἰ γὰρ μὴ ἐμεθύσθη, οὐκ ἂν ἐποίησεν· ἑκὼν δὲ ἐμεθύσθη, ἑκὼν ἄρα ταῦτα
128 ἐποίησε. δι' ἄγνοιαν δὲ ταῦτα πράττομεν, ὅταν μὴ αὐτοὶ παρέχωμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἀγνοίας, ἀλλ' οὕτω συνέβη· οἷον, ἐν τῷ τόπῳ τις τῷ συνήθει τοξεύων, τὸν πατέρα παριόντα κατὰ τύχην βαλὼν, ἀπέκτεινεν. ἐκ τῶν εἰρημένων οὖν ἀποδείκνυται, ὅτι οὐχ ὁ ἀγνοῶν τὰ συμφέροντα, οὐδ' ὁ νομίζων εἶναι τὰ φαῦλα χρηστὰ, πάθος ἀκούσιον ὑπομένει. τῆς γὰρ αὐτοῦ μοχθηρίας ἐστὶν ἡ ἄγνοια· ψέγεται γοῦν καὶ οὗτος· τῶν δὲ ἑκουσίων ὁ ψόγος. οὐκ ἄρα τῶν καθόλου καὶ γενικῶν, ἢ τῶν κατὰ προαίρεσιν, ἀκούσιός ἐστιν ἡ ἄγνοια· ἀλλὰ τῶν ἐν μέρει. τὰ μὲν γὰρ καθ' ἕκαστα ἄκοντες, τὰ δὲ καθόλου ἑκόντες ἀγνοοῦμεν. τούτων οὕτω διωρισμένων ἑξῆς ῥητέον, ποῖά ἐστι τὰ καθ' ἕκαστα. ταῦτα δέ ἐστιν, ἃ καλεῖται παρὰ τοῖς ῥήτορσι περιστατικὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

παρέχωμεν] παράσχωμεν. A. 3.

συνέβη· οἷον ἐν τῷ τόπῳ] συμβάν· οἷον τῷ τόπῳ. D. 1. Forte, ἀλλ' ἐὰν οὕτω συνέβη. Hoc est, si casu acciderit, ut versaremur in ignorantia.

παριόντα] περιϊόντα. A. 1. 2. et in marg. Ant. Παριόντα est *praetereuntem:* περιϊόντα est *obambulantem.* Prius magis placet. Ita etiam exhibet Jo. l. l. *Transeuntem.* Con. *Praetereuntem.* Vall.

οὖν ἀποδείκνυται] συναποδείκνυται. A. 1. Οὖν et σὺν saepe confusa sunt.

νομίζων εἶναι] νομίζων πάλιν εἶναι. D. 1. Mox: φαῦλα τὰ χρηστά. A. 3.

πάθος ἀκούσιον ὑπομένει] πάθος ἑκούσιον ὑπομένει. A. 2. 3. Con. πάθος ἀκούσιον ὑπομένει, ἀλλ' ἑκούσιον. D. 1. Valla vulgatum expressit. Mox, τῆς γὰρ αὐτῶν μοχθ. D. 1.

ψέγεται γοῦν καὶ οὗτος] ψέγονται οὖν καὶ αὐτοί. D. 1. Sed οὖν ex correct., antea γοῦν. Mox idem post ψόγος addit ἐστίν. Sed hoc intelligitur per se.

γενικῶν] post hoc iterum habet: ἢ τῶν καθόλȣ. A. 3.

ἑξῆς ῥητέον] Hic rursus incipit textus a prima manu. A. 2.

ποία ἐστὶ τὰ καθ' ἕκαστα] ὁποῖα, loco ποία. A. 2. Confer Jo. p. 192. B.

μόρια· τίς, τίνα, τί, τίνι, ποῦ, πότε, πῶς, διατί. οἷον, πρόσωπον, πρᾶγμα, ὄργανον, τόπος, χρόνος, τρόπος, αἰτία. πρόσωπον μὲν, τὸ ποιοῦν, ἢ περὶ τίνα ἡ πρᾶξις· οἷον, εἰ πατέρα υἱὸς ἐτύπτησεν ἀγνοῶν· πρᾶγμα δὲ, αὐτὸ τὸ πραχθὲν, εἰ ῥαπίσαι θέλων ἐτύφλωσεν· ὄργανον δὲ, εἰ λίθον ἠκόντισεν, νομίσας εἶναι κίσσηριν· τόπος δὲ, εἰ ἐν τῷ περικλᾷν στενωπὸν, ἔκρουσεν ἀγνοῶν τὸν ἀπαντήσαντα· χρόνος δὲ, εἰ ἐν νυκτὶ, νομίσας πολέμιον τὸν φίλον, ἐφόνευσεν· τρόπος δὲ, εἰ πλήξας ἠρέμα καὶ μὴ ῥαγδαίως, ἐφόνευσεν. ἠγνόησε γὰρ, εἰ πληγεὶς ἠρέμα τελευτήσει·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τί, τίνι, ποῦ] τίνι abeſt. D. 1. A. 2. τί τίνι abeſt. A. 3. τίνα et τίνι omittit Con. τίνα, quod ad perſonam refertur, inepte Valla reddidit *quae*, loco *quem*. Idem τίνι omittit.

πρόσωπον μὲν τὸ ποιοῦν κ. τ. λ.] οἷον πρόσωπον μὲν τὸ ποιοῦν. τίνα δὲ, περὶ τίνα. A. 2. Sic, omiſſo οἷον. D. 1. τίνα δὲ περὶ τίνα habet etiam M. 1. Mox, οἱονεὶ, junctim. A. 2. Πρόσωπον duplex eſt, ποιοῦν καὶ πάσχον. Apud Hermogenem p. 141. haec breviter ita notantur, τόπος, χρόνος, τρόπος, πρόσωπον, αἰτία, πρᾶγμα. Paullo ante: χρόνος καὶ τρόπος. A. 3. et poſt: ποιοῦν τινὰ δὲ οἷον περί. Idem.

ἐτύπτησεν] A τυπτέω. Ita Ariſtoph. Nub. v. 1445. τυπτήσω. Plut. v. 21. ubi ſcholiaſta ita habet: Τὸ δὲ τυπτήσεις ἀττικόν ἐστιν, ἀπὸ τοῦ τυπτέω, ἀχρήστου θέματος.

κίσσηριν] κίσηριν τὸν λίθον. D. 1. κίσηρην (ſic) τὸν λίθον. A. 2. καίσηριν τὸν λίθον. A. 3. Duplici et uno σ ſcribitur. Ceterum plane ita Ariſtot. Eth. ad Nicomach. III, 1. de re eadem: ἢ τὸν λίθον κίσσηριν εἶναι. Mox περικλᾷν idem eſt, quod περιελάσαι. Valla reddidit, *in demoliendo.*

ἀπαντήσαντα] παραπατήσαντα et ex correct. περιπατήσαντα. M. 1.

ἠρέμα καὶ μὴ ῥαγδαίως] ἠρέμα ex correct. rec., antea ἠρέμα. Et εἰ, loco μή. D. 1. Senſim *vel* graviter. Con. Leviter ac minime impetuoſe. Vall. ἠρέμα καὶ μὴ ῥᾳδίως. A. 3.

ἠγνόησε γὰρ κ. τ. λ.] ἠγνόει γὰρ εἰ πληγείς. A. 1. Mox, ἠρέμα. A. 3. Loco ἠρέμα, habet ἅμα, D. 1. A. 1. Hoc perplacet.

αἰτία δὲ, εἰ ὁ μὲν ἔδωκε φάρμακον, ὡς ὑγιάζον, ἀπέθανε δὲ ὁ λαβὼν, τῷ τὸ φάρμακον εὑρεθῆναι δηλητήριον. ἀλλὰ
129 ταῦτα μὲν ἅμα πάντα οὐδ' ἂν μαινόμενός τις ἀγνοήσειεν· ὁ δὲ τὰ πλεῖστα τούτων ἢ τὰ κυριώτερα ἀγνοήσας, οὗτος δι' ἄγνοιαν πεποίηκε. κυριώτατα δέ ἐστιν ἐν τούτοις τὸ, οὗ ἕνεκα, καὶ τί τὸ πραττόμενον, τουτέστιν, ἡ αἰτία καὶ τὸ πρᾶγμα.

ΚΕΦ. ΛΒ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ἙΚΟΥΣΙΟΥ.

Τοῦ ἀκουσίου ὄντος διττοῦ, τοῦ τε δι' ἄγνοιαν καὶ τοῦ κατὰ βίαν, τὸ ἑκούσιον ἀμφοτέροις ἀντίκειται. ἔστι γὰρ τὸ μήτε βίᾳ, μήτε δι' ἄγνοιαν γινόμενον. καὶ ἔστιν οὐ βίᾳ μὲν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτοῖς· οὐ δι' ἄγνοιαν δὲ, εἰ μὴ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

φάρμακον ὡς ὑγιάζον] φάρμακα ὡς ὑγιάζων. M. 1.
τὸ φάρμακον εὑρεθὲν] τῷ τὸ φάρμακον εὑρεθῆναι. D. 1. A. 1. 2. *Quia.* Con. τῷ τὸ φάρμ. δηλητ. εὑρεθῆναι. A. 3.
πάντα οὐδ' ἂν] ἅπαντα οὐδ' ἄν. A. 2. *Praecludendo oculos.* Ergo, μύων τοὺς ὀφθαλμούς. Con. Male! Valla, *infamis.* Voluit, *insanus.*
ἀγνοήσειεν] ἠγνόησε. A. 3. Nec hoc male.
ἢ κυριώτερα] τὰ, post ἢ, addit D. 1. A. 1. 2. 3. Mox, κυριώτατα, loco κυριώτερα. D. 1. A. 1. 2. Con. Vall. κυριώτερον A. 3.
τὸ οὗ ἕνεκα κ. τ. λ.] τοῦ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ πραττόμενον. A. 2. τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τί πράττομεν. D. 1.
Cap. 32. Index: περὶ ἑκουσίου. D. 1. A. 3. Sic, addito λβ. A. 1. Idem a man. rec. additum. A. 2. Λόγος, loco κεφ. habet M. 1. De ultroneo. cap. 31. Vall. Cono incipit libri 5. cap. 3. De voluntario, et quibus consistat animae partibus. Confer Jo. p. 192. B.
καὶ τοῦ κατὰ βίαν] τοῦ a man. rec. insertum. D. 1.
τὸ μὴ μετὰ βίας] τὸ μήτε βίᾳ. A. 1. 2. 3. D. 1. Mox, καὶ οὐκ ἔστιν οὐ βίᾳ. A. 2. Jo. l. l. ita habet: ἔστι γὰρ ἑκούσιον, τὸ μήτε κατὰ βίαν, μήτε δι' ἄγνοιαν γινόμενον.
οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτοῖς] ἑαυτοῖς, loco αὐτοῖς. M. 1. Mox: ὁρίζομεν εἶναι τὸ ἀκούσιον οὗ. A. 3.

τῶν καθ' ἕκαστα τί εἴη ἀγνοούμενον, δι' ὧν καὶ ἐν οἷς ἡ πρᾶξις. συνθέντες οὖν ἑκάτερον ὁριζόμεθα τὸ ἑκούσιον, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ, εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις. ζητεῖται δὲ, εἰ τὰ φύσει γινόμενα ἑκούσιά ἐστιν· οἷον, ἡ πέψις καὶ ἡ αὔξησις. δείκνυται δὲ ταῦτα μήτε ἑκούσια, μήτε ἀκούσια. τὸ γὰρ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐστιν· ἡ δὲ πέψις καὶ ἡ αὔξησις οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ὅθεν, εἰ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα μὴ ἀγνοοῦμεν, τῷ μὴ ἐφ' ἡμῖν αὐτὰ εἶναι, οὔτε ἑκούσιά ἐστιν, οὔτε ἀκούσια. τὰ δὲ διὰ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν ἐδείχθη ἑκούσια. καὶ γὰρ κατορθούμενα ἐπαινεῖται, καὶ ἁμαρτανόμενα ψέγεται ἢ μισεῖται· καὶ ἡδονὴ καὶ λύπη αὐτοῖς ἐπακολουθεῖ, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτοῖς ἐστιν.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐν αὐτῷ, εἰδότι] ἐν ἑαυτῷ, εἰδότι. D. 1.

ἑκούσιά ἐστιν] ultroneane ſint, an non. Vall.

καὶ ἡ αὔξησις] ἡ abeſt. A. 1. 2. Sic et mox ante αὔξησις abeſt in iisdem. Mox, *monſtratum eſt.* Con. Ab δείκνυται ad ἡ αὔξησις omittit Vall. δείκνυται γὰρ ταῦτα. A. 3.

ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν] loco, *ex iis numerantur*, correxi, *in.*

ὅθεν εἰ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα ἀγνοοῦμεν] ὅθεν καὶ τὰ καθέκαστα μὴ ἀγνοοῦμεν. A. 2. μὲν ſolum addit ante ἀγνοοῦμεν. A. 1. μὴ ejus loco addit. Syllaba vero ου in ἀγνοοῦμεν ex correct. Mox, τὸ μὴ ἐφ'. D. 1. Sententia eſt ambigua, ita ut μὴ adeſſe et abeſſe poſſit. Naturalia enim eo, quod non ſunt in noſtra poteſtate, nec ἑκούσια, nec ἀκούσια ſunt, etiamſi ſingula eorum ignoremus, aut non ignoremus. Cono: *Non ignoramus.* Valla: *licet ſingularia ignoremus.* Quoniam paullo ante duo retulit ad ἑκούσιον, τὸ, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ, ſeu, ὃ ἐφ' ἡμῖν, et τὸ, εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστα· malim nunc ſic: εἰ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα μὴ ἀγνοοῖμεν, *etiamſi ſingula in rebus naturalibus non ignoremus.* Pleraque enim in iſtis rebus naturalibus ignoramus. Ergo primo ſublatum μὴ, ac deinde correctum ἀγνοοῦμεν. Mox: τῷ μὴ ἐφ' ἡμῖν αὐτὸ εἶναι. A. 3.

τὰ δὲ διὰ θυμοῦ] διὰ abeſt. A. 2.

ἐδείχθη] ex raſura et correct. primae manus. Forte antea ἐπεδείχθη, aut, ἐδιδάχθη. D. 1. Reſpicit autem in his extrema capitis 30.

καὶ λύπη] καὶ ἡ λύπη. A. 2. Mox idem, ordine inverſo, ἁλίσκεσθαι ῥᾳδίως.

ἐν αὐτοῖς γὰρ ἦν τὸ μὴ ὑπὸ τῶν παθῶν ῥαδίως ἁλίσκεσθαι. διὰ γὰρ τῶν ἐθῶν τὰ τοιαῦτα κατορθοῦται. ἄλλως τε,
130 εἰ ταῦτα ἀκούσια, οὐδὲν τῶν ἀλόγων ζώων ἑκουσίως τὶ πράττει, ἀλλ' οὐδὲ τὰ παιδία· νῦν δὲ οὐχ' οὕτως ἔχει· ὁρῶμεν γὰρ ἑκουσίως αὐτὰ ἐπὶ τὴν τροφὴν ἐρχόμενα, καὶ οὔτε βίᾳ· αὐτὰ γάρ ἐστι τὰ δι' ἑαυτῶν ὁρμῶντα· οὔτε δὴ ἀγνοοῦντα· τὴν γὰρ τροφὴν οὐκ ἀγνοεῖ. θεωρήσαντα γοῦν τροφὴν, ἥδεται καὶ ὡς ἐπὶ πρᾶγμα γνώριμον ὁρμᾷ, καὶ ἀποτυγχάνοντα λυπεῖται. ἑκουσίου δὲ γνώμονες, ἐπιτυγχάνοντος μὲν, ἡδονὴ, ἀποτυγχάνοντος δὲ, λύπη· ἐξ ὧν δῆλον, ὡς ἑκούσιον ἔχει τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμόν· καὶ γὰρ ὁ θυμὸς μεθ' ἡδονῆς γίνεται. καὶ ἄλλως, ἐάν τις τὰ διὰ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν ἑκούσια μὴ λέγῃ, ἀναιρεῖ τὰς ἠθικὰς ἀρετάς. ἐν μεσότητι γὰρ αὗται τῶν παθῶν εἰσιν. εἰ δὲ ἀκούσια τὰ πάθη, ἀκούσιοι καὶ αἱ πράξεις αἱ κατὰ τὰς ἀρετάς. καὶ γὰρ αὗται κατὰ πάθος γίνονται. οὐδεὶς δὲ τὸ κατὰ λογισμὸν καὶ προαίρεσιν καὶ κατ' οἰκείαν ὁρμὴν καὶ ἔφεσιν, μετὰ τοῦ γνωρίζειν τὰ καθ' ἕκαστα, ἀκούσιον

VAR. LECT. ET ANIMADV.

διὰ γὰρ τῶν ἐθῶν — κατορθοῦται] Idem dixit p. 100. In vocabulo κατορθοῦται deficit M. 1. Sed in eodem paullo inferius proxima capita adduntur. Vide mox indicem capitis 33. ἠθῶν, loco ἐθῶν habet inferius πράξει. A. 3.

ἀκουσίως αὐτὰ] αὐτὰ ἑκουσίως. D. 1. ἑκουσίως αὐτά. A. 1. 2. 3. *Voluntarie.* Con. *Ultro.* Vall.

οὔτε δὴ ἀγνοοῦντα] οὔτε δὲ ἀγνοοῦντα. A. 1. Prorſus abſunt. A. 2. δὴ abeſt. D. 1. οὐκ ἀγνοοῦντα. A. 3. Mox: θεωρήσαντα γὰρ τροφήν. A. 3.

ἐάν τις τὰ διὰ θυμὸν] τὰ abeſt. A. 1.

ἑκούσια μὴ λέγοι] ἀκούσια λέγῃ. A. 2. ἑκούσια μὴ λέγῃ. D. 1.

ἐν μεσότητι γὰρ] γὰρ, poſt ἐν, inſertum. A. 2. Mox, ἀκούσιαι καὶ αἱ πράξεις. A. 1.

καὶ γὰρ αὗται] Malim, καὶ γὰρ αὐταί. Hoc autem concludit ex opinione eorum, qui πάθη dicunt eſſe ἀκούσια. Valla: nam et *ipſae.*

καὶ δι' οἰκείαν ὁρμὴν] κατ', loco δι'. D. 1. A. 1. 2. 3. *Secundum.* Con. Mox: ἕκαστα ἀκούσια λέγει. A. 3.

λέγει. ἐδείχθη δὲ καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτοῖς· ἑκούσια ἄρα. ἐπειδὴ δὲ πολλαχοῦ τῆς προαιρέσεως ἐμνημονεύσαμεν, καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, διαληπτέον καὶ περὶ προαιρέσεως.

ΚΕΦ. ΛΓ'.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΑΙΡΕΣΕΩΣ.

Τί ἄρα ἐστὶν ἡ προαίρεσις; ἆρα τὸ ἑκούσιον, ἐπειδὴ πᾶν τὸ κατὰ προαίρεσιν καὶ ἑκούσιόν ἐστιν; ἀλλ' οὐκ ἀντιστρέφει, ὅπερ ἐγένετο ἄν, εἰ ταὐτὸν ἦν ἑκούσιον καὶ προαίρεσις·
νῦν δὲ ἐπὶ πλέον εὑρίσκομεν τὸ ἑκούσιον. πᾶσα μὲν γὰρ 131
προαίρεσις ἑκούσιος· οὐ πᾶν δὲ τὸ ἑκούσιον ἐν προαιρέσει. καὶ γὰρ τὰ παιδία καὶ τὰ ἄλογα ἑκουσίως μὲν ποιεῖ, οὐ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἑκούσια ἄρα] in marg. ἑκούσιος. Ant. ἑκούσιος ἄρα. A. 3. Mox idem: ἐπειδὴ δέ. *Voluntaria.* Con. *Ultroneum.* Vall.

ἐπεὶ δὲ πολλαχοῦ τῆς προαιρέσεως] ἐπειδή, loco ἐπεί. A. 1. 2. ἐπειδὴ δὲ τῆς προαιρέσεως πολλαχοῦ. D. 1. Hic Cono incipit libri 5. cap. 4. De electione, quid ſit, et quorum.

Cap. 33. Index idem, ſed nota capitis λβ. D. 1. Cum edito convenit A. 1. 3. et a man. rec. A. 2. De aſſenſione. cap. 32. Vall. Ab hoc capite pars altera Codicis M. 1. incipit iterum numerare, λόγος πρῶτος. Hoc caput autem tribuitur ibi Marco Epheſio.

ἡ προαίρεσις; ἆρα] ἡ προαιρέσεως ἀρχὴ καὶ αἰτία; ἆρα. M. 1.

ἄρα τὸ ἑκούσιον] ἆρα τὸ ἑκούσιον. A. 1. D. 1. Sed hic paullo ante etiam habet ἆρα. et in marg. a man. rec. προαίρεσίς ἐστιν ἀδούλωτόν τι χρῆμα καὶ αὐτεξούσιον ἐν τοῖς ἐλευθέροις τῆς διανοίας κινήμασιν. Particula ἄρα ſecundo loco ἐρωτηματικὴ eſt. Ergo ἆρα ſcribitur. Vide ſcholia ad Sophoclem p. 53.

ἐπὶ πλέον] ἐπιπλέον. D. 1.

πᾶσα μὲν γὰρ προαίρεσις ἀκούσιος] ἑκούσιος, loco ἀκούσιος. D. 1. A. 1. 2. 3. Ox. Con. Vall. M. 1. Mox, ἑκούσιον καὶ προαίρεσις ἢ ἐν τῇ προαιρέσει. Idem.

καὶ γὰρ τὰ παιδία] vid. Jo. p. 192. C.

μὴν καὶ προαιρούμενα. καὶ ὅσα δὲ διὰ θυμὸν πράττομεν, μὴ προβουλευσάμενοι, ταῦτα ἑκουσίως μὲν ποιοῦμεν, οὐ μὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν. ἀλλὰ καὶ ὁ φίλος ἡμῖν ἐξαίφνης ἐπέστη· ἑκουσίως μὲν, ὡς ἥδεσθαι· οὐ μὴν δὲ προῃρημένοις. καὶ ὁ θησαυρὸν ἀπροσδοκήτως εὑρὼν, ἑκουσίως μὲν ἑρμαίῳ περιέτυχεν, οὐ προαιρουμένως δέ. ἐκ πάντων οὖν συνάγεται, τὸ μὴ ταὐτὸν εἶναι τὸ ἑκούσιον τῇ προαιρέσει. ἆρ᾽ οὖν ὄρεξίς ἐστιν ἡ προαίρεσις; ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο. διαιρεῖται γὰρ ἡ ὄρεξις εἰς τρία, εἰς ἐπιθυμίαν καὶ θυμὸν καὶ βούλησιν. ἀλλ᾽ ὅτι μὲν οὔτε θυμὸς, οὔτε ἐπιθυμία ἐστὶν ἡ προαίρεσις, φανερὸν ἐκ τοῦ μὴ εἶναι κοινωνίαν τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὰ ἄλογα κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ κατ᾽ ἐπιθυμίαν καὶ θυμόν. εἰ γὰρ κατὰ ταῦτα μὲν κοινωνοῦμεν, κατὰ προαίρεσιν δὲ διαφέρομεν, δῆλον, ὡς ἄλλο μέν τι προαίρεσις, ἄλλο δὲ θυμὸς καὶ ἐπιθυμία. δείκνυσι δὲ καὶ ὁ ἀκρα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ ὅσα μὲν διὰ θυμὸν] δὲ, loco μέν. D. 1. A. 1. 3. μὲν abeſt. A. 2. Mox, πράττωμεν. D. 1.

μὴ βουλευσάμενοι] μὴ προβουλευσάμενοι. A. 1. 2. 3. Sic et Jo. l. l. *Praedeliberati.* Con. Mox deeſt μέν. A. 2.

οὐ μὴν κατὰ προαίρεσιν] τὴν, poſt κατὰ, addit A. 1. οὐ μὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν. D. 1.

οὐ μὴν δὲ προῃρημένοις] οὐ μὴν προειρημένοις. D. 1. δὲ ſolum omittunt A. 1. 2. οὐ μὴν προαιρουμένοις. ὁ θησαυρόν. A. 3. Mox, εὑρὼν ἀπροσδοκήτως ἑκουσίῳ μὲν ἑρμαίῳ. D. 1.

προαιρουμένως] προαιρούμενος. D. 1. A. 1. 2. Sed iſtud reſpondet τῷ ἑκουσίως. Hoc loco in marg. Codicis A. 3. a manu recentiori ſcriptum eſt: Ἀντόνιος ὁ μαυρογένητος γρ.

ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο] hic rurſus incipit manus ſecunda in charta. A. 2.

κατὰ δὲ προαίρεσιν διαφέρομεν] κατὰ προαίρεσιν δὲ διαφέρομεν. D. 1. A. 1. 2. 3.

δείκνυσι δὲ καὶ ὁ ἀκρατὴς] δείκνυσι δὲ ὁ ἀκροατής. A. 2. δείκνυσι καὶ ὁ ἀκρατής. D. 1. ἀκροατὴς, loco ἀκρατής. A. 1. *Auditor.* Vall. *Continens.* Con. Ergo ἐγκρατής.

τῆς, κρατούμενος μὲν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ πράττων κατ᾽ αὐτὴν, μὴ μέντοι κατὰ προαίρεσιν. ἀντιβαίνει γὰρ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἡ προαίρεσις τῇ ἐπιθυμίᾳ. εἰ δὲ ταὐτὸν ἦσαν, οὐκ ἐμάχοντο. καὶ ὁ ἐγκρατὴς δὲ, πράττων κατὰ προαίρεσιν, οὐ πράττει κατ᾽ ἐπιθυμίαν. ὅτι δὲ οὔτε βούλησίς ἐστιν ἡ προαίρεσις, δῆλον ἐντεῦθεν. οὐ πᾶσιν, οἷς ἁρμόζει 132
τὸ προαιρεῖσθαι, τούτοις ἁρμόζει καὶ τὸ βούλεσθαι. Φαμὲν γὰρ βούλεσθαι ὑγιαίνειν, προαιρεῖσθαι δὲ ὑγιαίνειν, οὐδεὶς ἂν εἴποι· καὶ βούλεσθαι πλουτεῖν, οὐκ ἔτι δὲ καὶ προαιρεῖσθαι πλουτεῖν λέγεται. ἔτι τὸ μὲν βούλεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων τάττεται· τὸ δὲ προαιρεῖσθαι, ἐπὶ μόνων τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν. οὕτω γοῦν Φαμὲν, βούλομαι ἀθάνατος γενέσθαι· προαιροῦμαι δὲ ἀθάνατος γενέσθαι, οὐ Φαμέν. ἡ μὲν γὰρ βούλησις τοῦ τέλους ἐστίν· ἡ δὲ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ἣν ἔχει τὸ βουλητὸν πρὸς τὸ βουλευτόν. βουλητὸν μὲν γὰρ, τὸ τέλος· βουλευτὰ δὲ, τὰ πρὸς τὸ τέλος. ἔτι ταῦτα μόνα προαιρούμεθα, ἃ δι᾽ ἡμῶν οἰόμεθα δύνασθαι γενέσθαι· βουλό-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

πράττων ταύτην μὴ μέντοι καὶ κατὰ] πράττων κατ᾽ αὐτὴν, μὴ μέντοι κατά. D. 1. Sic, ſed ſervato καί. A. 3. καὶ ſolum omittit A. 2.

ὅτι δὲ οὔτε βούλησις] οὐ, loco οὔτε. A. 3.

προαιρεῖσθαι δὲ ὑγιαίνειν] abſunt. A. 1. 2.

οὐκ ἔτι δὲ καὶ προαιρεῖσθαι πλουτεῖν] καὶ abeſt. D. 1.

καὶ τὸ μὲν βούλεσθαι] ἔτι, loco καί. A. 1. 2. 3. M. 1. Ox. *Praeterea*. Vall. Antea credo ἔτι μὲν καὶ τὸ βούλεσθαι. Sed καὶ τὸ raſum et poſt ἔτι inſertum a recent. τό. D. 1.

οὕτω γοῦν Φαμὲν] γὰρ, loco γοῦν. A. 3. D. 1. Ante οὕτω habet ἡμῶν loco ἡμῖν, M. 1.

ἡ δὲ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος] δὲ poſt προαίρεσις rejicit A. 1. 2. τοῦ, loco τῶν. D. 1.

ταῦτα μόνα προαιρούμεθα, ἃ δι᾽ ἡμᾶς] ταῦτα προαιρούμεθα μόνα, ἃ δι᾽ ἡμῶν. D. 1. ἡμῶν habet etiam A. 1. 2. 3. Paullo ante omittit τὸ, ante τέλος, M. 1. hic autem habet: προαιρούμενα, δι᾽ ἡμῶν.

δύνασθαι γενέσθαι] γενέσθαι δύνασθαι. A. 3.

βουλόμεθα δὲ καὶ τὰ μὴ] μὴ abeſt. A. 2. Mox, οἷά τε inſertum. D. 1.

μεθα δὲ καὶ τὰ μὴ δι' ἡμῶν οἷά τε γενέσθαι, ὡς τὸ νικῆσαί τινα στρατηγόν. ὅτι μὲν οὖν οὔτε θυμὸς, οὔτε ἐπιθυμία, οὔτε βούλησίς ἐστιν ἡ προαίρεσις, αὐτάρκως ἀποδέδεικται. ὅτι δὲ οὐδὲ δόξα, δῆλον γίνεται καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἀποδείξεων, καὶ δι' ἑτέρων. ἡ γὰρ δόξα οὐ μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀϊδίων ἐστίν. ἔτι, δόξαν μὲν ἀληθῆ λέγομεν καὶ ψευδῆ· προαίρεσιν δὲ οὐ λέγομεν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ. καὶ ἡ μὲν δόξα, τῶν καθόλου· ἡ δὲ προαίρεσις, τῶν καθ' ἕκαστα· περὶ γὰρ τῶν πρακτῶν ἡ προαίρεσις· ταῦτα δὲ, τὰ καθ' ἕκαστα. ἀλλ' οὐδὲ βούλευσίς ἐστιν ἡ προαίρεσις, οἷον βουλή. βούλευσις μὲν γάρ ἐστι, ζήτησις

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὅτι δὲ οὐ δόξα] οὐδὲ, loco οὐ. D. 1. A. 1. 2. 3. *Neque.* Con. *Ne quidem.* Vall.

οὐ μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν] μόνων, loco μόνον. A. 2. ἐστὶν abeſt. A. 1. 2. D. 1. οὐ μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀϊδίων ἐστι. δόξαν μέντοι ἀληθῆ. A. 3.

ἀϊδίων. ἔτι δὲ δόξαν] ἀϊδίων ἐστί. δόξαν. D. 1. δὲ ſolum omittunt A. 1. 2. Vall. Mox abſunt, προαίρεσιν — ψευδῆ. Con. Ἀληθῆ καὶ ψευδῆ abſunt. Vall. Similiter Ariſtot. Eth. ad Nicomach. III, 3: περὶ δὲ τῶν ἀϊδίων οὐδεὶς βουλεύεται· οἷον περὶ τοῦ κόσμου, ἢ τῆς διαμέτρου καὶ τῆς πλευρᾶς, ὅτι ἀσύμμετροι.

περὶ γὰρ τῶν πρακτέων] πρακτῶν, loco πρακτέων. A. 1. 2. περὶ τῶν πρακτῶν. A. 3. Antea πρακτικῶν, nunc ex correct. rec. aut πρακτῶν, aut πρακτέων. D. 1. Similis varietas inter πρακτὸν et πρακτέον deinceps et inferius recurrit. Infra p. 142. Codd. omnes conſentiunt in πρακτὸν, quo fere Ariſtoteles utitur. A περὶ γὰρ ad ἕκαστα abſunt. Con.

ἀλλ' οὐδὲ βουλευσίς ἐστιν] βούλησις, loco βούλευσις. A. 3. Syllaba ευ ex correct. rec., antea credo η. Sic deinceps ter correctum. D. 1. Paullo poſt deeſt ζήτησις. A. 3.

περὶ τῶν αὐτῷ πρακτέων] πρακτῶν, loco πρακτέων. A. 1. 2. 3. περὶ τῶν αὐτοπρακτῶν. D. 1. Αὐτῷ, id eſt, τῷ βουλευομένῳ. Magis tamen placet αὐτοπρακτῶν. Αὐτῶν, loco αὐτῷ habet M. 1.

περὶ τῶν αὐτῷ πρακτῶν. προαιρετὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς βου-
λεύσεως προκριθέν. δῆλον οὖν, ὅτι ἡ μὲν βούλευσις, ἐπὶ 133
τοῖς ἔτι ζητουμένοις· ἡ δὲ προαίρεσις ἐπὶ τοῖς ἤδη προκε-
κριμένοις. τί μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἡ προαίρεσις, εἴρηται· τί δὲ ἐστὶν, εἴπωμεν. ἔστιν οὖν μικτόν τι ἐκ βουλῆς, καὶ κρίσεως, καὶ ὀρέξεως· καὶ οὔτε ὄρεξις καθ' ἑαυτὴν, οὔτε κρίσις, οὔτε βουλὴ μόνη, ἀλλ' ἐκ τούτων τὸ συγκείμενον. ὡς γὰρ λέγομεν, τὸ ζῶον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκεῖσθαι, μήτε δὲ σῶμα εἶναι καθ' ἑαυτὸ τὸ ζῶον, μήτε ψυχὴν μόνην, ἀλλὰ τὸ συναμφότερον, οὕτω καὶ τὴν προαίρεσιν. ὅτι μὲν οὖν βουλή τις ἐστὶ καὶ βούλευσις μετ' ἐπικρίσεως, εἰ καὶ μὴ αὐτοβουλὴ, φανερὸν καὶ ἐκ τῆς ἐτυμολογίας. προαιρετὸν γάρ ἐστι, τὸ ἕτερον πρὸ ἑτέρου αἱρετόν. οὐδεὶς δὲ προκρίνει τι, μὴ βουλευσάμενος, οὐδὲ αἱρεῖται, μὴ κρί-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὸ ἐκ τῆς βουλεύσεως προκριθὲν] βουλῆς, loco βουλεύσεως. A. 1. 2. Ipſe auctor haec duo vocabula permutat. κριθὲν, loco προκριθέν. D. 1. M. 1.

ἔτι ζητουμένοις] ἐπιζητουμένοις. D. 1. ἔστι, loco ἔτι. M. 1. Mox εἴπωμεν ex correct., antea εἴπομεν. Idem.

ἐκ βουλῆς] ἐκ τῆς βουλῆς. A. 3.

ὄρεξις καθ' ἑαυτὴν οὔτε βουλὴ] ante οὔτε βουλὴ additum οὔτε κρίσις. D. 1. Hoc non agnoſcit Con. Vall.

ἐκ τούτων τὸ συγκείμενον] ἐκ τούτου συγκείμενον. A. 3. Mox idem: λέγωμεν. τὸ abeſt. D. 1. A. 1. τί, loco τό. A. 2. M. 1. Per graecitatem triplex haec lectio ferri poteſt. Malim τί.

μήτε δὲ σῶμα] δὲ a man. rec. inſertum. D. 1.

ὅτι μὲν οὖν βουλή τις] οὖν abeſt. A. 2. Quod autem conſilium quoddam ſit. Con. Vall. Mox βούλευσις a prima manu, quod notandum eſt propter ſuperiores correctiones. D. 1.

εἰ καὶ μὴ αὐτὸ βουλὴ] εἰ καὶ μὴ καὶ αὐτὸ βουλή. A. 2. αὐτοβουλὴ in unam vocem contractum a man. rec. D. 1. quod probo. Graeci frequenter ita αὐτὸ conjungunt cum aliis nominibus, ut αὐτοαλήθεια, αὐτολίθινος etc. Valla videtur legiſſe: αὐτὴ βουλὴ, μηδὲ βούλευσις, μηδὲ κρίσις, φανερόν. Mox poſt φανερὸν deeſt καί. A. 1. Paullo poſt, πρὸς ἕτερον αἱρητέον, loco πρὸ ἑτέρου αἱρετόν. M. 1.

νας. ἐπειδὴ δὲ οὐ πάντα, τὰ δόξαντα ἡμῖν εὖ ἔχειν, εἰς ἔργον ἀγαγεῖν προθυμούμεθα· τότε προαίρεσις καὶ προαιρετὸν γίνεται τὸ προκριθὲν ἐκ τῆς βουλῆς, ὅταν προσλάβῃ τὴν ὄρεξιν. ἀναγκαίως οὖν ἡ προαίρεσις περὶ ταῦτά ἐστι, περὶ ἃ καὶ ἡ βουλή. συνάγεται δὴ ἐκ τούτων, προαίρεσιν εἶναι, ὄρεξιν βουλευτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἢ βούλευσιν ὀρεκτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τοῦ γὰρ προκριθέντος ἐκ τῆς βουλῆς ἐφιέμεθα προαιρούμενοι. ἐπειδὴ δὲ τὴν προαίρεσιν ἔφαμεν περὶ ταῦτὰ εἶναι, περὶ ἃ καὶ ἡ βουλὴ, διασαφήσωμεν, περὶ τίνα καταγίνεται ἡ βουλὴ, καὶ περὶ τίνων βουλευόμεθα.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐπειδὴ δὲ] ἐπεὶ δέ. A. 3.

τὰ δόξαντα] τὰ abeſt. A. 1. 2. Mox, ἔργον προαγαγεῖν. A. 3. D. 1. Sed ἔργον ἄγειν. A. 1. 2. Deinde: τότε γὰρ προαίρεσις. M. 1.

περὶ ταῦτά ἐστι] περὶ ταὐτά ἐστι. D. 1. Ox. περὶ ταῦτά ἐστι, περὶ ἃ καὶ ἡ βούλησις. A. 3.

συνάγεται δὴ ἐκ τούτων] δὲ, loco δή. D. 1. A. 1. 2. συνάγαγε, loco συνάγεται. M. 1. οὖν, loco δή. A. 3. Prior definitio προαιρέσεως eſt etiam apud Ariſtot. Eth. ad Nicomach. III, 3. circa finem.

ἢ βούλευσιν ὀρεκτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν] abſunt. D. 1. Con.

ἔφαμεν περὶ ταὐτὰ εἶναι] ταῦτα, loco ταὐτά. D. 1. A. 2. ἔφημεν, omiſſis καὶ ταὐτὰ εἶναι. A. 3. Mox διασαφήσομεν. D. 1. In fine deeſt, καὶ περὶ τίνων βουλευόμεθα. Con.

ΚΕΦ. ΛΔʹ. 134

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΘΑ.

Πρὶν εἰπεῖν, περὶ τίνων βουλευόμεθα, βέλτιον διορίσαι, τίνι διαφέρει βουλὴ ζητήσεως. οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστι βουλὴ καὶ ζήτησις, εἰ καὶ ὁ βουλευόμενος, ζητῶν τι, βουλεύεται· ἀλλὰ πολὺ διαφέρει. ζητοῦμεν γὰρ, εἰ μείζων ἐστὶ τῆς γῆς ὁ ἥλιος· οὐδεὶς δὲ λέγει· βουλεύομαι, εἰ μείζων ἐστὶ τῆς γῆς ὁ ἥλιος. ἔστι γὰρ ἡ ζήτησις, γένος τῆς βουλῆς. καὶ γὰρ ἐπὶ πλέον λέγεται. πᾶσα μὲν γὰρ βουλὴ, ζήτησίς τις ἐστίν· οὐ πᾶσα δὲ ζήτησις, βουλή. δέδεικται δὲ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 34. Index idem. A. 1. 3. a man. rec. A. 2. Sic, ſed λγ. D. 1. Loco κεφ. λδ. eſt λόγος δεύτερος. M. 1. Quibus de rebus conſultemus. cap. 33. Vall. Cono incipit libri 5. cap. 5. De conſilio et de quibus rebus conſultemus.

πρὶν εἰπεῖν περὶ τίνων] καὶ in principio addit D. 1.

βουλὴ ζητήσεως] poſt haec tria aut quatuor vocabula deleta. Forte omiſſis non nullis ſtatim ſubjecerat proxima, εἰ καὶ ὁ βουλ. D. 1. ab οὐ γὰρ ad ζήτησις abſunt. A. 3. ὁ, ante βουλευόμενος, abeſt. M. 1.

ζητῶν τί βουλεύεται] βούλεται, loco βουλεύεται. A. 3.

ἀλλὰ πολὺ διαφέρει] o in πολὺ ex correct. rec. D. 1.

τῆς γῆς ὁ ἥλιος] His addit: οὐδεὶς δὲ λέγει, βουλευόμεθα, εἰ μείζων ἐστὶ τῆς γῆς ὁ ἥλιος. D. 1. οὐδεὶς δὲ λέγει, βουλεύομαι, εἰ μείζων ἐστὶ τῆς γῆς ὁ ἥλιος. Ox. A. 1. 3. Sic, omiſſo δέ. A. 2. Sic et Cono. Sed, *conſultabo*. Etiam Valla, qui *conſulto* habet. Habet etiam Ellebodius in verſione. Ergo in Graeco iſtius editionis culpa typothetarum exciderant. Mox deeſt ἡ, ante ζήτησις. A. 1.

ζήτησίς τις ἐστίν] τις abeſt. A. 1. 2. Vall.

δέδεικται δὲ τοῦτο κ. τ. λ.] Haec mihi non videntur cohaerere ac praeterea otioſa eſſe. Conjicio: δέδεικται (ſeu, δείκνυται) δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ σκέπτεσθαι, ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ βουλεύεσθαι λεγομένου, ὡς σκέπτομαι.

τοῦτο. τὸ δὲ σκέπτεσθαι ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ βουλεύεσθαι λέγομεν, ὡς σκέπτομαι, εἰ δεῖ πλεῦσαι· ποτὲ δὲ, ἐπὶ τοῦ κατανοεῖν, ὡς σκέπτομαι τὰ μαθήματα, οὐ βουλεύομαι τὰ μαθήματα. ταρασσόμεθα δὲ πολλάκις, ἀδιακρίτως ἀκούοντες τῶν ὀνομάτων, νομίζοντες ταὐτὸν τὸ μὴ ταὐτόν. τῆς οὖν διαφορᾶς τούτων φανερᾶς γενομένης, ῥητέον λοιπὸν, περὶ τίνων βουλευόμεθα. βουλευόμεθα οὖν περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν δυναμένων γενέσθαι, καὶ ἄδηλον ἐχόντων τὸ τέλος, τουτέστι, δυναμένων καὶ οὕτως καὶ ἄλλως γενέσθαι. τὸ μὲν οὖν ἐφ' ἡμῖν εἴρηται, ἐπειδὴ περὶ τῶν πρακτῶν μόνον βουλευόμεθα. ταῦτα γὰρ ἐφ' ἡμῖν. οὐ γὰρ περὶ τῆς θεωρητικῆς καλουμένης φιλοσοφίας βουλευόμεθα. οὔτε γὰρ περὶ Θεοῦ, οὔτε περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης γινομένων· ἐξ ἀνάγκης δὲ λέγω, τὰ ἀεὶ ὡσαύτως γινόμενα, οἷον, τοῦ κύκλου τοῦ ἐνιαυτοῦ· οὔτε περὶ τῶν οὐκ ἀεὶ μὲν ὄντων, ἀεὶ δὲ ὁμοίως γινομένων, οἷον, δύσεως καὶ ἀνατο-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐπὶ τοῦ βουλεύεσθαι] ἐπὶ τὸ βουλεύεσθαι. D. 1. Mox deest, οὐ βουλεύομαι τὰ μαθήματα. Con. Loco prioris μαθήματα habet μαθητά. M. 1.

νομίζοντες ταὐτὸν] ταὐτόν. abest. A. 2.

ῥητέον λοιπὸν] λοιπὸν abest. A. 3.

καὶ ἄδηλον] καὶ ἀδήλων. Ox.

τουτέστι] ante hoc deleta sunt haec: τουτέστι δυναμένων γενέσθαι καὶ ἄδηλον ἐχόντων τὸ τέλος. Haec enim per errorem repetierat scriba. D. 1. Post τουτέστι interponit δι' ἡμῶν. Ox.

καὶ ἄλλως] καὶ a man. rec. insertum. D. 1.

πρακτέων μόνων βουλευόμεθα] πρακτῶν μόνον βουλ. A. 1. 2. πρακτῶν habet etiam A. 3. Ox. μόνον habet D. 1. Con. Vall. περὶ τούτων τῶν πρακτέων. M. 1.

καλουμένης] λεγομένης. D. 1. A. 3. Paullo post, *annorum cyclos*. Con.

ἐνιαυτοῦ] post hoc addit: οὔτε περὶ τοῦ κύκλου ἐνιαυτοῦ. M. 1.

οὐκ ἀεὶ μὲν ὄντων] οὐκ ἀεὶ μὴ ὄντων. A. 3. οὐκ abest. D. 1. μενόντων, loco μὲν ὄντων. A. 1. 2. Mox idem ὁμοίων. γιγνομένων, omisso ὁμοίως. A. 3. Paullo post idem: γινομένων ὁμοίως. Cono: *Quae non semper manent*. Valla: *Quae semper manent*. Aristot. Eth. ad Nicomach. III,

λῆς ἡλίου, οὔτε περὶ τῶν φύσει μὲν, οὐκ ἀεὶ δὲ ὁμοίως γινομένων, ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἷον, περὶ τοῦ πολιοῦσθαι τὸν ἑξηκοντούτην ἢ γενειάσκειν τὸν εἰκοσαετῆ· ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ τῶν φύσει μὲν, ἄλλοτε δὲ ἄλλως ἀορίστως γινομένων, οἷον, περὶ ὄμβρων ἢ αὐχμῶν, ἢ χαλάζης· ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ τῶν ἀπὸ τύχης γίνεσθαι λεγομένων, ἅπερ ἐστὶ τῶν ἐπ᾽ ἔλαττον ἐνδεχομένων. διὰ ταῦτα μὲν οὖν, τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, εἴρηται· τὸ δὲ, δι᾽ ἡμῶν, ἐπειδήπερ οὐ περὶ πάντων ἀνθρώπων, οὐδὲ περὶ παντὸς πράγματος βουλευόμεθα, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν μόνον καὶ δι᾽ ἡμῶν γινομένων. οὐ γὰρ βουλευόμεθα, πῶς οἱ πολέμιοι ἢ οἱ μακρὰν ἀπῳκισμένοι καλῶς πολιτεύοιντο· καίτοι τοῦτο παρ᾽ ἐκείνοις βουλευτόν ἐστιν.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

III, 3. *οὐδὲ περὶ τῶν ἐν κινήσει, ἀεὶ δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ γινομένων. — οἷον, τροπῶν καὶ ἀνατολῶν.*

ἑξηκοντούτην ἢ γενειάσκειν τὸν εἰκοσαετῆ· ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ] *ἑξηκουντούτην* et *γενιάσκειν* et *εἰκοσαέτη* exhibet D. 1. *ἀλλ᾽* omittit A. 2. Dicitur *ἑξηκονταετὴς* et *ἑξηκοντούτης*, eſtque tertiae declinationis. Vide Suidam in *τριακονταετὴς* et *τριακοντούτης*. In Etymologico magno autem monetur, Athenienſes iſta vocabula flectere, ut *οἰκέτης, οἰκέτου, οἰκέται*. Vide in *τριακοντούτης*. M. 1. habet: *ἑξηκοντοῦτον ἢ γενειαστήν*. Loco *γενειάσκειν*, vitioſe *γειράσκειν*. A. 3.

ἄλλοτε δὲ] *δὲ* abeſt. A. 2.

περὶ αὐχμῶν] *ἢ αὐχμῶν*. D. 1. A. 1. 3. Vall. *καὶ αὐχμῶν*. A. 2. Paullo poſt *γίνεσθαι*, ante *λεγομένων* abeſt. A. 3.

ἅπερ ἐστὶ τῶν ἐπ᾽ ἔλαττον ἐνδεχομένων] quibus magis minusque contingit. Vall. Mox, *εἴρηται περὶ τῶν πρακτῶν. τὸ δὲ δι᾽ ἡμῶν ἐπειδὴ οὐ*. A. 3.

ἀλλὰ περὶ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν γινομένων μόνων] abſunt. A. 1. 2. Vall. *ἀλλὰ περὶ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν μόνων καὶ δι᾽ ἡμῶν γινομένων*. D. 1. Sic, ſed *μόνον*. A. 3. Hoc probavi. Cono habet: Quae in nobis ſolum fiunt. Sic mox eſt: *ἐφ᾽ ἡμῖν καὶ δι᾽ ἡμῶν*.

πῶς οἱ πολέμιοι κ. τ. λ.] Cono: quo pacto aliena praelia committantur, vel ſi feliciter agant longe a nobis habitantes. Valla convenit cum Graeco.

ἢ οἱ μακρὰν] *ἢ εἰ οἱ μακράν*. A. 1. 2. *ἢ εἰ οἱ μακρὰν ἡμῶν ἀπῳκ.* D. 1. *ἢ* abeſt. A. 3. Mox idem: *πολιτεύοιντο ἂν, καὶ τοῦτο*. Et poſt *πάντων*, omittit *τῶν*.

ἀλλ' οὐδὲ περὶ πάντων τῶν δι' ἡμῶν γινομένων, καὶ ἐφ' ἡμῖν ὄντων βουλευόμεθα· ἀλλὰ δεῖ προσκεῖσθαι καὶ τὸ, ἄδηλον ἐχόντων τὸ τέλος. ἐὰν γὰρ ᾖ φανερὸν καὶ ὁμολογούμενον, οὐκ ἔτι βουλευόμεθα. οὐδὲ γὰρ περὶ τῶν κατ' ἐπιστήμην ἢ τέχνην ἔργων ἢ πράξεων ἡ βουλή. ὡρισμένοι γὰρ τούτων οἱ λόγοι, πλὴν ὀλίγων τεχνῶν, τῶν καλουμένων στοχαστικῶν, οἷον, ἰατρικῆς, καὶ γυμναστικῆς, καὶ κυβερνητικῆς. οὐ περὶ τούτων γὰρ βουλευόμεθα μόνον, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν μὲν καὶ δι' ἡμῶν, ἄδηλον δὲ τὸ τέλος ἐχόντων καὶ δυναμένων καὶ οὕτως καὶ ἄλλως πραχθῆναι.
136 ἐδείχθη δὲ, ὡς οὐδὲ περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος ἡ βουλή. βουλευόμεθα γὰρ, οὐ πλουτῆσαι, ἀλλ' ὅπως καὶ δι' ὧν πλουτήσωμεν· συνελόντι δὲ εἰπεῖν, περὶ τούτων μόνων βουλευόμεθα, περὶ τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐφ' ἡμῖν ὄντων] ἡμῶν, loco ἡμῖν. M. 1. Mox poſt φανερὸν abeſt καί. A. 3.

οὔτε γὰρ περὶ τῶν κατ' ἐπιστήμην] οὐδὲ, loco οὔτε. D. 1. τῆς, ante τῶν, addit A. 1. Sic etiam A. 2. ſed mox τέχνης.

στοχαστικῶν] σχολαστικῶν. D. 1.

οὐ περὶ τούτων γὰρ βουλευόμεθα μόνον] omiſſo οὐ, habet μόνων. D. 1. Ab οὐ περὶ τούτων ad πραχθῆναι mihi ſuperflua ac tautologica videntur. Nihil enim hic additur, quod non ſit dictum antea. Eadem dubitatio manet, etiamſi τούτων referatur ad ἰατρικῆς et reliqua. Quis enim credat, homines de his ſolis deliberare? Γὰρ vero prorſus alienum eſt. Saltem corrigendum δέ. Locus ſimilis de artibus et diſciplinis eſt apud Ariſtot. Eth. ad Nicomach. III, 3. ubi ἰατρικὴ, χρηματιστικὴ, κυβερνητικὴ et γυμναστικὴ memoratur.

ἄδηλον δὲ] ἄδηλον γάρ. M. 1.

πραχθῆναι] προαχθῆναι. D. 1.

ἐδείχθη] Hoc demonſtratum eſt, additis in definitione vocabulis, ἄδηλον ἐχόντων τὸ τέλος. Mox: ὡς οὐ περί. A. 3.

πλουτῆσαι] πλουτεῖν. M. 1.

δι' ὧν πλουτήσωμεν] δι' ὧν πλουτήσομεν. D. 1. A. 3.

περὶ τῶν ἐπίσης] περὶ malim tollere.

καὶ περὶ τούτου δεῖ διαλαβεῖν, ἵνα μηδὲν ἐλλείπῃ τῷ λόγῳ πρὸς σαφήνειαν. δυνάμεις δὲ λέγονται, καθ' ἃς δυνάμεθά τι ποιεῖν. παντὸς γὰρ, οὗ ποιοῦμεν, δύναμιν ἔχομεν· ὧν δὲ δύναμιν οὐκ ἔχομεν, τούτων οὐδὲ τὰς πράξεις. ἔχεται οὖν ἡ μὲν πρᾶξις δυνάμεως, ἡ δὲ δύναμις οὐσίας· ἥτε γὰρ πρᾶξις ἀπὸ δυνάμεως, καὶ ἡ δύναμις, ἀπὸ τῆς οὐσίας, καὶ ἐν οὐσίᾳ. τρία οὖν ταῦτά ἐστιν, ὡς ἔφαμεν, ἀλλήλων ἐχόμενα, δυνάμενον, δύναμις, δυνατόν. δυνάμενον μὲν, ἡ οὐσία· δύναμις δὲ, ἀφ' ἧς ἔχομεν τὸ δύνασθαι· δυνατὸν δὲ, τὸ κατὰ δύναμιν πεφυκὸς γίγνεσθαι. τῶν δὲ δυνατῶν, τὰ μέν ἐστιν ἀναγκαῖα, τὰ δὲ ἐνδεχόμενα. ἀναγκαῖα μὲν, ἅπερ ἀδύνατον κωλυθῆναι, ἢ ὧν καὶ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατόν ἐστιν· ἐνδεχόμενον δὲ, τὸ δυνάμενον κωλυθῆναι, ἢ οὗ, καὶ τὸ ἀντικείμενον δυνατόν ἐστιν. οἷον, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀναπνεῖν ἄνθρωπον ζῶντα· τούτου καὶ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατόν ἐστι, τὸ μὴ ἀναπνεῖν ζῶντα· ἐνδεχόμενον δὲ, τὸ σή-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ περὶ τούτων δεῖ] τούτου, loco τούτων. D. 1. A. 1. 2. Con. Ab καὶ ad διαλαβεῖν Valla reddidit: et quae divisim oporteat conjectare.

ἐκλίπῃ] ἐλλείπῃ. D. 1. A. 3. λείπῃ. A. 1. 2. ἐλλίπῃ. M. 1. *Desit*. Con. Mox, δυνάμεις δὲ λέγονται. A. 2.

καθ' ἃς δυνάμεθα ποιεῖν] τι, ante ποιεῖν, addit A. 1. 2. 3. Con. Vall.

ἔχεται] ἔχετε. A. 2. Mox, δυνάμεως ἡ δὲ δύναμις οὐσίας καὶ ἡ δύναμις ἀπὸ τῆς, reliquis omissis. A. 2.

ἀφ' ἧς ἔχομεν τὸ δύνασθαι] ἐφ' ἧς ἔχομεν δύνασθαι. M. 1.

τὸ κατὰ δύναμιν πεφυκὸς γενέσθαι] τὸ πεφυκὸς κατὰ δύναμιν γίγνεσθαι. D. 1. Solum γίνεσθαι mutant A. 1. 2. Pro eo habet γίνεται A. 3.

τὸ δυνάμενον κωλυθῆναι usque ad σήμερον] absunt. M. 1.

ἢ ὧν καὶ τὸ ἀντικείμενον] ἢ ὧνπερ τὸ ἀντικείμενον. D. 1. Mox, δυνατόν. A. 2. 3.

ἢ ὧν καὶ τὸ ἀντικείμενον] οὗ, loco ὧν. D. 1. Vall. Mox omittit ἐστὶ D. 1. A. 3.

ἀναπνεῖν ἄνθρωπον] ἄνθρωπον ἀναπνεῖν. A. 3. inter haec legitur τὸν, sed a rec. punctis et linea deletum. Paullo ante etiam post οἷον est rasura duarum aut trium litterarum. D. 1.

μερον ὄμβρον γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ δυνατὸν, τὸ μὴ γενέσθαι σήμερον ὄμβρον. πάλιν δὲ τῶν ἐνδεχομένων τὰ μὲν, ὡς ἐπὶ πολὺ λέγεται, τὰ δὲ, ὡς ἐπ'
137 ἔλαττον, τὰ δὲ, ὡς ἐπίσης. ἐπὶ πολὺ μὲν, ὡς τὸν ἑξηκοντούτην πολιοῦσθαι· ἐπ' ἔλαττον δὲ, ὥς τινα ἑξηκονταετῆ μὴ πολιοῦσθαι· ἐπίσης δὲ, τὸ περιπατῆσαι καὶ μὴ περιπατῆσαι, καὶ ἁπλῶς πρᾶξαί τι καὶ μὴ πρᾶξαι. περὶ τούτων οὖν, τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων, μόνον βουλευόμεθα. ἔστι δὲ ἐπίσης ἐνδεχόμενον, ὃ αὐτό τε δυνάμεθα καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ· εἰ γὰρ μὴ ἀμφότερα ἐδυνάμεθα, αὐτό τε καὶ τὸ ἀντικείμενον, οὐκ ἂν ἐβουλευόμεθα. οὔτε γὰρ περὶ τῶν ὁμολογουμένων, οὔτε περὶ τῶν ἀδυνάτων τὶς βουλεύεται. εἰ δὲ τὸ ἕτερον μόνον τῶν ἀντικειμένων ἐδυνάμεθα, τοῦτο μὲν ἦν ὁμολογούμενον καὶ οὐδαμῶς ἀμφίβολον· τὸ δὲ ἀντικείμενον, ἀδύνατον.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀντικείμενον αὐτῷ δυνατὸν] αὐτῷ abeſt. A. 2. Mox, τὸ μὴ γενέσθαι σήμερον ὄμβρον omittit Vall.

πάλιν δὲ τοῦ ἐνδεχομένου] *Contingentium.* Con. Ergo τῶν ἐνδεχομένων. Sic et Ellebodius. Ergo correxi. Sed Valla, *contingentis.* Mox omittit ὡς. A. 3.

τὰ δὲ ὡς ἐπίσης] ἢ ἐπίσης. A. 3.

ἑξηκονταετῆ] ἑξηκονταέτη. D. 1. ἑξηκοντούτην et ſupra ſcriptum ἑξηκονταετῆ. A. 2. ἑξηκονταετὴ (ſic) A. 3. Mox deeſt: καὶ μὴ περιπατῆσαι. M. 1.

ἐνδεχομένων μόνον] μόνον abeſt. D. 1. M. 1. A. 3. Ejus loco μόνων. A. 2. Mox ἔστιν οὖν ἐπίσης. A. 3. et, plurali numero ἐνδεχόμενα, ἃ αὐτὰ — καὶ τὰ ἀντικείμενα. Con. Sed Valla ſingulari numero.

ἀμφότερα ἐδυνάμεθα] ἀμφ. δυνάμεθα. D. 1. Mox: οὐκ ἐβουλευόμεθα. A. 3.

ὁμολογουμένων] *neceſſariis.* Con. *De jam receptis exploratisque.* Vall.

εἰ δὲ τὸ ἕτερον] εἴτε, loco εἰ δέ. A. 3.

ἐδυνάμεθα, τοῦτο μὲν] inſerta a man. rec. D. 1. Paullo ante μόνων, loco μόνον. M. 1.

ΚΕΦ. ΛΕ΄.

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ.

Οἱ τῇ περιφορᾷ τῶν ἄστρων τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων πάντων ἐπιγράφοντες, οὐ μόνον ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις ἀπομάχονται· ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πολιτείαν ἄχρηστον ἀποφαίνουσιν. ἄτοποι μὲν γὰρ οἱ νόμοι, περιττὰ δὲ τὰ δικαστήρια κολάζοντα τοὺς μηδὲν αἰτίους, παράλογοι δὲ οἱ ψόγοι καὶ οἱ ἔπαινοι· ἀνόνητοι δὲ καὶ αἱ εὐχαὶ, πάντων καθ᾽ εἱμαρμένην γινομένων· ἐξορίζεται δὲ καὶ πρόνοια μετὰ τῆς εὐσεβείας, πρὸς τῷ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὄργανον μόνον εὑρίσκεσθαι τῆς ἄνωθεν περιφορᾶς· ὑπὸ ταύτης γὰρ κινεῖσθαι πρὸς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 35. Index: ut in edito A. 3. περὶ εἱμαρμένης et ex correct. εἱμ. λδ. D. 1. Hic incipit et indicem habet: νεμεσίου ἐπισκόπου ἐμέσης περὶ εἱμαρμένης. D. 2. περὶ τῆς διὰ τῶν ἄστρων εἱμαρμένης. λε. A. 1. περὶ εἱμαρμένης λθ. a man. rec. A. 2. Loco κεφ. λε. habet λόγος τρίτος. Praeterea in marg. legitur: τὰ ἑπόμενα πάντα περιττεύει, ἐκ τῶν νεμεσίου περὶ εἱμαρμένης μεταγεγραμμένα. M. 1. Ab hoc capite incipit etiam M. 2. Cono incipit librum 6. De fato. Cap. 1. Diſputat contra fatum Stoicorum. Valla: De fato cap. 34.

γινομένων πάντων] πάντα. M. 1. Sic, ſed correctum πάντων. M. 2.

δικαστήρια κολάζοντα] κολαστήρια κολάζοντα. D. 2. A. 3. Ante κολάζοντα addiderim τά. Paullo ante: ἀποφαίνονται. ἄτοπον. A. 3.

τοὺς ἀναιτίους] τοὺς μηδὲν αἰτίους. A. 1. 2. 3. D. 2. τοὺς εἰς μηδὲν αἰτίους. D. 1. Homines in his, quorum ipſi non ſunt cauſa. Con. *Inſontes*, ſolum. Vall.

ἀνόνητοι δὲ καὶ αἱ εὐχαὶ] ἀνόητοι, loco ἀνόνητοι. M. 1. D. 2. Con. Vall. In M. 2. ν ſupra ſcriptum. αἱ abeſt. A. 1. Non ſolum δὲ et αἱ hic omittit, ſed paullo ante etiam οἱ, ante ψόγοι et ἔπαινοι. A. 3.

καθ᾽ εἱμαρμένην] apoſtrophus et ſpiritus aſper a man. rec. D. 1. καθ᾽ εἱμαρμένην. D. 2. καὶ καθ᾽ εἱμαρμένην. A. 3.

πρὸς τῷ καὶ τὸν ἄνθρωπον] τὸ, loco τῷ. A. 2. M. 1. 2. Hoc loco Valla prorſus aberravit.

μόνον εὑρίσκεσθαι] μόνον abeſt. A. 1.

138 τὰς πράξεις, οὐ μόνον τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς διανοήματα· καὶ ὅλως, οἱ ταῦτα λέγοντες, τῷ ἐφ' ἡμῖν συναναιροῦσι καὶ τὴν τοῦ ἐνδεχομένου φύσιν· καὶ οὕτως οὐδὲν ἄλλο, ἢ τῷ παντὶ λυμαίνονται. ἄδικοι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀστέρες, τοὺς μὲν μοιχοὺς, τοὺς δὲ φονέας ἀπεργαζόμενοι· καὶ πρόγε τούτων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν θεὸς τὴν αἰτίαν αὐτῶν ἀποφέρεται, εἰ τοιαῦτα κατεσκεύασεν, ἃ τῶν κακῶν ἡμῖν τὴν ἐπιφορὰν ἐξ ἀνάγκης ἐπιτίθησιν· ὡς μὴ μόνον ἐπὶ τῆς πολιτείας ἵστασθαι τὴν τούτων ἀτοπίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων κακῶν αἴτιον ἀποφαίνειν τὸν θεὸν, πρὸς τῷ καὶ ἀδύνατον ἀποδείκνυσθαι τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὔτε ἀκούειν ἀναγκαῖον, πρόδηλον ἔχοντα τὴν βλασφημίαν καὶ τὴν ἀτοπίαν. οἱ δὲ λέγοντες, ὅτι

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῷ ἐφ' ἡμᾶς] τὸ ἐφ' ἡμᾶς. A. 3.

τὰ μέρη τοῦ σώματος] μέλλη, loco μέρη. Voluit μέλη. D. 2. Mox, διανοημένα, loco διανοήματα. M. 1.

λέγοντες, τῷ ἐφ' ἡμῖν] τὸ, loco τῷ. D. 2. A. 2.

οὐδὲν ἄλλο ἢ — λυμαίνονται] Id eſt, οὐδὲν ἄλλο, intellige ποιοῦσιν, ἢ λυμαίνονται. Nam ποιεῖν ſaepe intelligitur. Ita Demoſth. p. 78. verſ. 12. οὐδὲν ἄλλο (intell. ποιεῖ.) ἢ χλευάζει ὑμᾶς. *Agunt* interpoſuit Vall. Mox οἱ ante ἀστέρες omittit M. 2.

αἰτίαν ἀποφέρεται] αἰτίαν αὐτῶν ἀποφέρεται. A. 1. 2. *Omnem ab ipſis cauſam aufert.* Vall. ὁ δημιουργὸς omittit M. 1. ἐπιφέρεται habent M. 1. 2.

ἵστασθαι] ſpiritus aſper a man. rec., antea lenis. D. 1.

ἀποφαίνειν αἴτιον] αἴτιον ἀποφαίνεσθαι. D. 1. A. 3. αἴτιον ἀποφαίνειν. D. 2. A. 1. 2. ἀποφαίναι. Sic, loco ἀποφαίνειν. M. 2.

πρὸς τῷ καὶ ἀδύνατον] τῷ ex correct., antea τό. D. 1.

ἀποδείκνυσθαι τὴν ὑπόθεσιν] ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἐνέργειαν. M. 1. 2.

οὔτε ἀκούειν] οὐδὲ a primo, ex correct. rec. οὔτε. D. 1.

ἀνασχετὸν] ἀνασχετέον ἢ ἀναγκαῖον. D. 1. ἀνασχετέον. M. 1. ἀναγκαῖον ſolum habent D. 2. A. 1. 2. Vall. Ἀνασχετὸν explicandi cauſſa additum puto. Mox, τὴν βλασφημίαν καὶ τὴν ἀτοπίαν. D. 1. 2. A. 1. 2. 3. Con. Deteſtationem atque *abominationem.* Vall.

καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ καθ' εἱμαρμένην σώζεται· (ἑκάστῳ γὰρ τῶν γενομένων δεδόσθαι τι καθ' εἱμαρμένην, ὡς τῷ ὕδατι τὸ ψύχειν, καὶ ἑκάστῳ τῶν φυτῶν τὸ τοιόνδε καρπὸν φέρειν, καὶ τῷ λίθῳ τὸ κατωφερὲς, καὶ τῷ πυρὶ τὸ ἀνωφερὲς, οὕτω καὶ τῷ ζώῳ τὸ συγκατατίθεσθαι καὶ ὁρμᾶν· ὅταν δὲ ταύτῃ τῇ ὁρμῇ μηδὲν ἀντιπέσῃ τῶν ἔξωθεν καὶ καθ' εἱμαρμένην, τότε τὸ περιπατεῖν τέλεον ἐφ' ἡμῖν εἶναι, καὶ πάντως περιπατήσομεν·) οἱ ταῦτα λέγοντες, εἰσὶ δὲ τῶν στωϊκῶν, Χρύσιππός τε καὶ Φιλοπάτωρ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ λαμπροὶ, οὐδὲν ἕτερον ἀποδεικνύουσιν, ἢ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὅτι καὶ τὸ ἐφ'] καὶ abest. D. 2.

καθ' εἱμαρμένην] spiritus asper a man. rec. D. 1. καθ' εἱμαρμένην. D. 2. Et sic postea D. 1. modo ex correct. habet εἱμαρμ. modo a prima man. εἰμαρ. Sed D. 2. a manu prima εἰμαρ.

σώζεται] σώζεσθαι. D. 2. γίνεται. D. 1. Mox, τῶν γενομένων. D. 1. 2. A. 1. 2. Mox: καὶ ἑκάστῳ τῶν φυτῶν τὸν τοιόνδε. A. 3.

καὶ τῷ πυρὶ τὸ ἀνωφερὲς] absunt. A. 2. Con. Mox τῷ ζώῳ ex correct. rec., antea τό. D. 1. Proximum συγκατατίθεσθαι Cono reddidit, *quiescere:* Valla, *residere.* Ac si legerint καθῆσθαι. Ita autem videntur *exposuisse*, quod mox est ὁρμᾶν et περιπατεῖν. At enim vero ὁρμὴ est ἐκ συγκαταθέσεως προαιρέσεως καὶ βουλήσεως. Ergo συγκατατίθεσθαι non est alienum ab hoc loco. Accedit, quod isti duo interpretes hoc vocabulum alibi etiam in hoc libello inepte reddiderunt.

ὅταν δὲ ταύτῃ τῇ ὁρμῇ] ὅταν δὲ καὶ ταύτην τὴν ὁρμήν. D. 2. Forte κατὰ, loco καὶ, voluit.

τέλεον] τέλειον. D. 2. A. 3. Mox, καὶ πάντως περιπατήσομεν. absunt. Con. καὶ πάντως περιπατήσωμεν. οἱ ταῦτα γοῦν λέγοντες. A. 3.

στοϊκῶν] Sic, sed supra ex correct. ω. D. 1. στωϊκῶν. D. 2. Chrysippum et alios in hanc rem laudat Diog. Laërt. p. 288. Eo loco motus Menagius mavult hic legere ἀντίπατρος, loco φιλοπάτωρ. Vide eum ad Diog. Laërt. p. 287. De Chrysippo vid. Euseb. Praep. Evang. p. 262. seqq.

ἀποδεικνύουσιν] ἀποδεικνύντες. D. 2. ἀποφαίνουσι. A. 1. ἀποδεικνύοντες. A. 2.

139 πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεσθαι. εἰ γὰρ καὶ τὰς ὁρμὰς παρὰ τῆς εἱμαρμένης φασὶν ἡμῖν δεδόσθαι, καὶ ταύτας ποτὲ μὲν ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης ἐμποδίζεσθαι, ποτὲ δὲ μή· δῆλον, ὡς πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεται καὶ τὰ δοκοῦντα ἐφ' ἡμῖν εἶναι. καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς λόγοις χρησόμεθα πρὸς αὐτοὺς, δεικνῦντες τῆς δόξης τὴν ἀτοπίαν. εἰ γὰρ τῶν αὐτῶν αἰτίων περιεστηκότων, ὥς φασιν αὐτοὶ, πᾶσα ἀνάγκη, τὰ αὐτὰ γίνεσθαι, καὶ οὐχ οἷόν τε, ποτὲ μὲν οὕτω, ποτὲ δὲ ἄλλως γενέσθαι, διὰ τὸ ἐξ αἰῶνος οὕτως ἀποκεκληρῶσθαι αὐτά· ἀνάγκη καὶ τὴν ὁρμὴν τὴν τοῦ ζώου πάντη καὶ πάντως τῶν αὐτῶν αἰτίων περιεστηκότων οὕτω γενέσθαι·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

φασὶν ἡμῖν] φησὶν ἡμῖν. D. 1. ἡμῖν φησί. D. 2. Mox, καὶ ταύτας μὲν ποτέ. D. 2. καὶ ταύτας ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης ποτὲ μὲν ἐμποδ. A. 1. Ab ἡμῖν δεδόσθαι ad εἱμαρμένης proximum, abſunt. Vall. Mox: ὡς ἅπαντα. A. 3.

καθ' εἱμαρμένην γίνεται] γίνεσθαι, loco γίνεται. D. 2.

καὶ πάλιν δὲ τοῖς αὐτοῖς] δὲ abeſt. D. 1. 2. A. 1. 2. 3. Con. καὶ omittit Vall. Mox χρησώμεθα. A. 2. χρησάμεθα. A. 3.

δεικνύοντες] δεικνῦντες. D. 1. 2. A. 2. 3. δεικνύντες. A. 1. Mox ἡδονῆς, loco δόξης. M. 1. 2.

ἀτοπίαν] ex correct. antea αἰτίαν. D. 1.

αἰτιῶν] αἰτίων. D. 2. Ita corrigendum, quod mox huc refertur αὐτὰ ſeu ταῦτα. Dicitur enim tam αἴτιον, quam αἰτία.

οἷόν τε ποτὲ] τὸ, loco τε. D. 2. Mox: ποτὲ μὲν οὕτω, ποτὲ δὲ οὕτω, ποτὲ δὲ ἄλλως. A. 3.

αἰῶνος ἀποκεκληρῶσθαι ταύτας] αἰῶνος οὕτως ἀποκεκληρῶσθαι αὐτά. D. 1. 2. αὐτὰ habet etiam A. 3. αἰῶνος οὕτως ἀποκεκληρῶσθαι ταῦτα. A. 1. 2. Ergo Codices omnes hic probant αἰτίων. Nam ταύτας referri debuerit ad αἰτιῶν, ab αἰτία. Eodem modo legit Cono, ſed non ad cauſſas, (αἴτια) verum ad res (πράγματα) retulit, hoc modo: eo, quod a ſeculo *ita* ſorte *determinata* ſunt *haec*. Valla etiam: *haec ita ſancita ſunt.*

ὁρμὴν τὴν τοῦ ζώου] τὴν abeſt. D. 2.

πάντη τε καὶ πάντως] τε abeſt. D. 1. 2. A. 1. 2. Mox αἰτίων. D. 2.

εἰ δὲ καὶ ἡ ὁρμὴ ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖ, ποῦ λοιπὸν τὸ ἐφ' ἡμῖν; ἐλεύθερον γὰρ εἶναι δεῖ τὸ ἐφ' ἡμῖν· ἦν δ' ἂν ἐλεύθερον, εἰ τῶν αὐτῶν περιεστηκότων, ἐφ' ἡμῖν ἦν τὸ ποτὲ μὲν ὁρμᾷν, ποτὲ δὲ μὴ ὁρμᾷν. εἰ δὲ ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖ καὶ τὸ ὁρμᾷν, δῆλον, ὡς καθ' εἱμαρμένην καὶ τὰ τῆς ὁρμῆς γενήσεται, εἰ καὶ ὑφ' ἡμῶν γίνεται καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν καὶ ὁρμὴν καὶ κρίσιν. εἰ γὰρ οἷόν τε ἦν αὐτὴν καὶ μὴ γενέσθαι, ψευδὴς ἂν ἦν ἡ πρότασις ἡ λέγουσα, ὅτι τῶν αὐτῶν περιεστηκότων αἰτίων, ἀνάγκη τὰ αὐτὰ ἕπεσθαι. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀλόγοις καὶ ἐπὶ τοῖς ἀψύχοις εὑρεθήσεται. εἰ γὰρ τὴν ὁρμὴν ἐφ' ἡμῖν τάττουσιν, ὅτι φύσει ταύτην ἔχομεν, τί κωλύει, καὶ ἐπὶ τῷ πυρὶ λέγειν εἶναι τὸ καίειν, ἐπειδὴ φύσει καίει τὸ πῦρ; ὥς 140
που καὶ παρεμφαίνειν ἔοικεν ὁ Φιλοπάτωρ ἐν τῷ περὶ εἱμαρμένης. οὐκ ἄρα τὸ δι' ἡμῶν ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης γινόμενον ἐφ' ἡμῖν ἐστι. τῷ γὰρ αὐτῷ λόγῳ καὶ ἐπὶ λύρᾳ καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐπακολουθεῖ] ἀκολουθεῖ. D. 2. Mox, δεῖ εἶναι. Idem, et A. 3.

ἦν δ' ἂν] accentus et ſpiritus in ἦν a man. rec. D. 1. *Erit.* Con. Atqui *minime* liberum erat. Vall.

ἦν τὸ ποτὲ ὁρμᾷν, ποτὲ μὴ] ἦν τὸ ποτὲ μὲν ὁρμᾷν, ποτὲ δὲ μή. D. 2. A. 3. δὲ habet etiam D. 1. A. 1. ἦν ποτὲ τὸ ὁρμᾷν, ποτὲ δὲ μὴ ὁρμᾷν. A. 2. Iterum *erit*, loco *erat.* Con.

εἰ δὲ ἐξ — τὸ ὁρμᾷν] abſunt. D. 2. Littera ο in ὁρμᾷν ex corr. rec. D. 1. Non impetu moveri et moveri. Cono. Ergo addit: τὸ μὴ ὁρμᾷν.

καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν] καὶ abeſt. D. 2.

οἷόν τε ἦν] ἦν inſertum a rec. D. 1. ἦν omittit A. 3. Mox, καὶ μὴ γίνεσθαι. D. 2. *Hanc eſſe et non eſſe.* Con. Mox, ψευδὴς ἂν ἡ πρότασις. D. 2.

ὅτι τῶν αὐτῶν περιεστηκότων αἰτιῶν] ὅτι τῶν περιεστ. αἰτίων. D. 2. ὅτι τῶν αὐτῶν περιεστηκότων αἰτίων. A. 2.

καὶ ἐπὶ τοῖς ἀψύχοις] ἐπὶ raſura deletum. D. 1. abeſt. D. 2. τοῖς abeſt. M. 1.

εὑρεθήσεται] ὂν addit D. 1. εὑρήσεται. M. 1.

καὶ ἐπὶ τῷ πυρὶ] καὶ abeſt. A. 1. 2.

αὐλοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ὀργάνοις καὶ πᾶσιν ἀλόγοις τε καὶ ἀψύχοις ἔσται τι, ὅταν τινὲς δι' αὐτῶν ἐνεργῶσι. τοῦτο δὲ ἄτοπον.

ΚΕΦ. λϛ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ.

Πρὸς δὲ τοὺς σοφοὺς τῶν Αἰγυπτίων, λέγοντας ἀληθεύεσθαι μὲν τὴν διὰ τῶν ἄστρων εἱμαρμένην, τρέπεσθαι δὲ αὐτὴν εὐχαῖς καὶ ἀποτροπιασμοῖς· (εἶναι γάρ τινας καὶ τούτων αὐτῶν τῶν ἀστέρων θεραπείας, τὰς ἐκμειλισσομένας αὐτοὺς, καὶ ἄλλας τινὰς ὑπερκειμένας δυνάμεις τὰς τρέπειν αὐτοὺς δυναμένας, καὶ διὰ τοῦτο τὰς εὐχὰς καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ τοῖς ἄλλοις ὀργάνοις] poſt iſta deletum: καὶ πᾶσιν ὀργάνοις. D. 1. Αὐλοῖς reddidit, *cithara*. Con. Λύρᾳ καὶ αὐλοῖς expoſuit Valla, *in fidibus et tibiis*.

ὅταν τινὲς δι' αὐτῶν] ὅταν δι' αὐτῶν τινές. D. 1. ὅταν τινὲς δι' αὐτῶν. D. 2. ἑαυτῶν, loco αὐτῶν. A. 1. Quum per ipſa *quicquam* peregerint. Vall.

Cap. 36. Index idem. A. 1. 2. Sic, ſed λε. D. 1. Vulgatum, ſed omiſſo διά. A. 3. περὶ τῆς τῶν ἄστρων εἱμαρμένης. D. 2. Hic Codex enim numeros capitum non notat. Loco κεφ. λϛ. habet M. 1. λόγος δ. et M. 2. λόγος β. Valla: De fato, quod in aſtris eſt. cap. 35. Cono incipit libri 6. cap. 2. Interimit fatum Aegyptiorum.

τῶν αἰγυπτίων] ἐν αἰγύπτῳ. M. 2.

αὐτὴν εὐχαῖς] αὐτὴν ταῖς εὐχαῖς. M. 1. 2.

θεραπείας] culturas ac obſervationes. Vall. Sed idem p. 141. iterum θεραπείαν duobus vocabulis reddidit, *obſervationem atque culturam*. Mox loco ἐκμειλισσομένας, habet ἐκκεισσομένας, quod nihil eſt. Sed nec ἐκλισσομένας conjici debet.

τὰς τρέπειν αὐτοὺς] τὰς τρέπειν αὐτήν. D. 1. 2. τὰς τρέπειν αὐτάς. A. 1. 2. 3. Refertur ad ἀστέρας. Ergo αὐτοὺς, ut paullo ante, ἐκμειλισσομένας αὐτούς.

τὰς θεραπείας τῶν Θεῶν, καὶ τοὺς ἀποτροπιασμοὺς ἐπινενοῆσθαι·) ἐροῦμεν, ὅτι τῶν ἐνδεχομένων καὶ οὐχὶ τῶν ἀναγκαίων ποιοῦσι τὴν εἱμαρμένην· τὸ δὲ ἐνδεχόμενον, ἀόριστον· τὸ δὲ ἀόριστον, ἄγνωστον. ἀναιρεῖται οὖν διὰ τούτου πᾶσα μὲν μαντεία, μάλιστα δὲ ἡ τῶν καλουμένων γενεθλιαλόγων, ἣν αὐτοὶ πρὸ τῶν ἄλλων πρεσβεύουσιν, ὡς ἰσχυρόν τι καὶ ἀληθὲς πρᾶγμα. ἐὰν δὲ λέγωσιν, ὅτι τὰ τῶν σχημάτων ἀποτελέσματα πρόδηλα, καὶ τοῖς ἐπιστήμοσι γνωρίζεται· ὅταν δὲ τὸ σχῆμα μὴ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν
ἀποβαίνῃ, θεὸς ἐκώλυσεν· ἐροῦμεν, ὡς καὶ τοῦτο ἄτοπον. 141
πρῶτον, ὅτι τὴν εὐχὴν μόνην ἐφ' ἡμῖν τίθενται καὶ τὴν θεραπείαν τῶν θεῶν, ἄλλο δὲ οὐδέν. εἶτα διαμφισβητήσομεν πρὸς αὐτούς, πῶς, τῶν ἄλλων πασῶν ἀνθρωπίνων

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ τοὺς ἐπιτροπιασμοὺς] καὶ τοὺς ἀποτροπιασμούς. D. 1. 2. A. 1. 2. 3. Ox. ἀποτροπιασμοὺς interpres ex Cicerone reddidit *procurationes*. Vide de divinat. I, 45, 101. de legibus II, 14, 34. Mox, ἐπινενοεῖσθαι. D. 2.

τὸ δὲ ἐνδεχόμενον ἀόριστον· τὸ δὴ ἀόριστον] loco prioris ἀόριστον eſt ſpatium vacuum dimidii verſus. A. 1. τὸ δὲ ἐνδεχ. τὸ δὲ ἀόριστον. A. 2. δὲ, loco δή. D. 1. 2. A. 3. Loco τὸ δὴ ἀόριστον, ſolum καὶ habet Vall.

ἀνήρηται οὖν διὰ τούτων] ἀναιρεῖται οὖν διὰ τούτου. D. 1. 2. A. 1. 3. ἀναιρεῖται μὲν διὰ τούτου. A. 2. τοῦτο, loco τούτων. M. 2. Per hoc certe omnis divinatio interimitur. Con. Mox idem, *genethliaci*. Valla: Omnis igitur ob hoc extinguitur. A. 3. exhibet: μάλιστα δ' ἐκ τῶν καλ.

ἰσχυρόν τι καὶ] μέγα poſt ἰσχυρὸν addit M. 2. Mox, προτελέσματα. M. 1.

καὶ τοῖς ἐπιστήμοσι] ἐν poſt καὶ addit D. 1. Mox, ἀποβαίνει. A. 2. M. 1.

ἐροῦμεν] καὶ ἐροῦμεν. M. 1. Mox deeſt ὡς. A. 3. Deinde idem exhibet: εὐχὴν μόνον.

ἐφ' ἡμῖν τίθενται] ἐφ' ἡμῖν τίθεται. D. 2. Mox, διαμφισβητήσωμεν. A. 1. 2. 3. Sed tamen praecedit ἐροῦμεν. Valla h. l. vehementer aberrat a Graeco, inde ab εἶτα διαμφ. ad ἀποτελέσματα.

τῶν ἄλλων πασῶν τῶν ἀνθρωπ.] τῶν ἄλλων παθῶν τῶν ἀνθρ. D. 2. τῶν ſecundum abeſt. D. 1. Loco ἀνθρωπίνων eſt ἀνθρώπων. M. 1. 2.

πράξεών τε καὶ προαιρέσεων ἐν τῇ ποιᾷ σχέσει τῶν ἄστρων κειμένων, τὸ τῆς εὐχῆς μόνης ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. ἄπορον γάρ, διὰ ποίαν αἰτίαν οὕτως ἔχει τοῦτο, καὶ τίς ἡ ἀνάγκη. ἔπειτα, εἰ τέχνη τίς ἐστι καὶ μέθοδος τῶν ἀποτροπιασμῶν, ἡ κωλύουσα τὰ παρὰ τῆς εἱμαρμένης, πότερον πᾶσιν ἀνθρώποις ἡ μέθοδός ἐστιν ἐφικτὴ, ἢ τισὶ μὲν, τισὶ δὲ οὔ. εἰ γὰρ πᾶσιν, οὐδὲν κωλύει, τῷ λόγῳ παντάπασιν ἀνατραπῆναι τὴν εἱμαρμένην, πάντων μαθόντων τὴν τέχνην τὴν κωλύουσαν αὐτῆς τὰ ἀποτελέσματα· εἰ δὲ τισὶ μέν ἐστιν ἐφικτὴ, τισὶ δὲ οὔ, ποίοις ἄρα, καὶ τίς ὁ τοῦτο διορίζων; εἰ μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ εἱμαρμένη τοὺς μὲν ποιεῖ θεραπευτὰς τοῦ θείου, τοὺς δὲ οὐ ποιεῖ, εὑρεθήσεται πάντα πάλιν κατὰ τὴν εἱμαρμένην. τὸ γὰρ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς θεραπείας, ὃ μόνον ἐφ' ἡμῖν, οὐκ ἔλαττον νῦν ἀνεφάνη τῆς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐφ' ἡμῖν ἐστιν] ἐστιν abeſt. D. 1. Paullo ante μόνον, loco μόνης. M. 2.

οὕτως ἔχει τοῦτο] τοῦτο οὕτως ἔχει. D. 2. τοῦτο abeſt. A. 2.

τὰ περὶ τῆς εἱμαρμένης] παρὰ, loco περί. A. 1. 2. 3. D. 1. περὶ ſervat D. 2. *Ea, quae a fato ſunt.* Con.

τῷ λόγῳ παντάπασιν] Malim, τούτῳ τῷ λόγῳ. Saltem ſic explicandum. Interpres Ellebodius etiam habet, *hac ratione.* Mox deeſt τήν. M. 1. ac deinde πάντων omittunt M. 1. 2.

κωλύουσαν αὐτῆς] κωλ. αὐτοῖς. D. 2.

τισὶ μέν ἐστιν ἐφικτὴ] ἐστιν abeſt. D. 2. Mox, ποίοις ἄρα, loco ποῖος ἄρα. D. 1. Hoc probo. Refertur enim ad τισὶ, non ad τίς. Cono: *Quibus ergo?* Sed Valla: *Qualisnam?*

διορίζων] διδάσκων. D. 2. A. 3. *Conſervans.* Con. *Definitor.* Vall.

εὑρεθήσεται πάλιν ταῦτα πάντα] εὑρεθ. πάντα πάλιν. A. 1. 2. 3. D. 1. εὑρεθ. πάντα. D. 2. ταῦτα etiam abeſt. M. 1. 2. Con. Vall. Mox τὴν, ante εἱμαρμένην abeſt. A. 3.

θεραπείας οὐ μόνον ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἔλαττον νῦν ἀνεφάνη] θεραπ. ὃ μόνον ἐφ' ἡμῖν, οὐ μόνον ἔλαττον νῦν ἐφάνη. D. 1. οὐκ ſolum ante ἔλαττον abeſt. D. 2. A. 1. 2. M. 1. 2. et ἀναφάνει. Sic. M. 1. ὅ, loco οὐ habet A. 3. Probo ὃ μόνον, quod habet D. 1. A. 3. Nam nec vulgata lectio, nec

εἱμαρμένης, ἀλλὰ καὶ μεῖζον. εἰ δὲ μὴ εἱμαρμένη, ἀλλ' ἕτερόν τι τούτων αἴτιόν ἐστιν, ἐκεῖνο μᾶλλον εἱμαρμένη φανήσεται. ἐν γὰρ τῷ δύνασθαι δι' εὐχῆς κατορθοῦν, ἢ μὴ δύνασθαι, τὸ πᾶν τῆς εἱμαρμένης περιέχεται κράτος. τοῖς μὲν γὰρ δυναμένοις, οὐδὲν ἡ εἱμαρμένη· τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις, πάντα καθ' εἱμαρμένην. καὶ εὑρεθήσεται, τισὶ 142
μὲν ἀνθρώποις, πάντα καθ' εἱμαρμένην, τισὶ δὲ, οὐδὲν καθ' εἱμαρμένην· καὶ δῆλον, ὅτι ὁ τοῦτο ὁρίζων αὐτός ἐστιν ἡ κυριωτάτη εἱμαρμένη, καὶ οὕτω πάλιν πάντα καθ' εἱμαρ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

nec reliqui Codices hunc locum expediunt. Hoc enim conſtat, non poſſe dici: τὸ τῆς εὐχῆς μεῖζον (loco, μᾶλλον.) ἀνεφάνη ἐφ' ἡμῖν. Cono tamen μεῖζον, pro μᾶλλον accepit et ita reddidit: *Non ſolum non minus apparuit eſſe in nobis, ſed etiam magis.* Sententia haec eſt: Aperte illi fatebantur, *preces quidem eſſe in noſtra poteſtate, eas tamen inferiores eſſe, ajebant, neceſſitate fati.* At enim vero ita preces non ſunt inferiores fato, ſed ſuperiores adeo. Hoc eſt, τὸ τῆς εὐχῆς οὐκ ἔλαττον τῆς εἱμαρμένης, αλλὰ καὶ μεῖζον. Poteſt vero hic locus ita etiam conſtitui, ut utriusque ſententiae repugnantia appareat, tam ejus, quae affirmabat, *preces eſſe in noſtra poteſtate*, quam ejus, *fatum eſſe ſuperius precibus.* Ergo ſic: οὐ μόνον οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐδ' ἔλαττον νῦν ἀνεφάνη. Pro ἀνεφάνη conjici etiam poſſit ἂν ἐφάνη, ac poſt ἔλαττον addi ὤν. Valla ita: Quod enim ad preces deique obſervationem attinet, non ſolum in nobis minus fatum *eſſe demonſtrat*, ſed etiam majus.

ἀλλ' ἕτερόν τι] veluti preces et cultus deorum, de quibus modo dixit, quorumque mox meminit. Mox τοιοῦτον, loco τούτων. M. 1. 2.

πάντως καθ' εἱμαρμένην] πάντα, loco πάντως. D. 1. 2. A. 1. 2. Con. Vall. M. 1. 2. πάντως abeſt. A. 3.

τισὶ δὲ οὐδὲν καθ' εἱμαρμένην] οὐ, loco οὐδέν. A. 1. 3. Omnia iſta omittit Con.

ὁ τοῦτο ὁρίζων] Manifeſtum eſt, eum, qui hoc definiat, ipſum eſſe ſupremum ac princeps fatum.

καὶ οὕτω πάντα πάλιν κ. τ. λ.] καὶ οὕτω πάλιν τὰ καθ' εἱμαρμένην πάντα εὑρεθ. A. 1. καὶ οὕτω πάλιν πάντα καθ' εἱμ. A. 2. 3. D. 1. 2. Con. Vall.

μένην εὑρεθήσεται, πρὸς τῷ καὶ ἄδικον εἶναι τὸν διανέμοντα, εἴτε δαίμων τις εἴη, εἴτε καὶ ἄλλη τις εἱμαρμένη. οὐ γὰρ πρὸς ἀξίαν νέμει τοῖς ἀνθρώποις τὴν τῆς θεραπείας τῶν θεῶν μέθοδον. τί γὰρ μᾶλλον οὗτος ἄξιος ἢ ἐκεῖνος, πάντων ὀργάνων ὄντων τῆς εἱμαρμένης, καὶ μηδὲν μηδενὸς ἐξ οἰκείας προαιρέσεως πράττοντος, μᾶλλον δὲ μηδὲ προαιρουμένου; ἐν γὰρ τοῖς οὕτω γινομένοις οὐδεὶς οὔτε δίκαιος, οὔτε ἄδικος. οὐκοῦν οὔτε ἄξιος, οὔτε ἀνάξιος χάριτος· ὁ δὲ τοῖς ἴσοις ἄνισα νέμων, ἄδικος.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

πρὸς τῷ ἄδικον] πρὸς τῷ καὶ ἄδικον. A. 1. 2. 3. D. 1. Sic, ſed τὸ. D. 2. τὸ, loco τῷ. M. 1. 2.

μᾶλλον οὗτος ἄξιος] μᾶλλον ἄξιος οὗτος. A. 2. Mox, πάντων τῶν ὀργάνων. Idem.

προθέσεως] προαιρέσεως. A. 2. *Ex propoſito.* Con. Vall. Mox, μᾶλλον δὲ μηδὲ προαιρουμένου. A. 1. 2. Con. Ergo μηδὲ, loco μή. Hoc μὴ prorſus omittit M. 1. Etſi nec πρόθεσις ineptum eſt, tamen propter additum προαιρουμένου hic praeferendum videtur προαιρέσεως.

γινομένοις] Sic ex correct., antea προαιρουμένοις. D. 1. γενομένοις. D. 2.

οὔτε ἀνάξιός ἐστι χάριτος] ἐστι omittunt A. 1. 2. D. 2. Con. Vall. οὔτε ἀνάξιός ἐστι omittit D. 1.

ἄνισα] ἄδικα. D. 2.

ΚΕΦ. ΛΖ΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΛΕΓΟΝΤΩΝ ῾ΑΙΡΕΣΙΝ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΕΩΝ ΕΦ᾿ ῾ΗΜΙΝ ΕΙΝΑΙ, ΤΗΝ ΔΕ ΤΩΝ ῾ΑΙΡΕΘΕΝΤΩΝ ΑΠΟΒΑΣΙΝ ΕΠΙ ΤΗι ΕΙΜΑΡΜΕΝΗι.

Οἱ δὲ λέγοντες τὴν μὲν αἵρεσιν τῶν πρακτῶν ἐφ᾿ ἡμῖν εἶναι· τὴν δὲ τῶν αἱρεθέντων ἀπόβασιν ἐπὶ τῇ εἱμαρμένῃ· (εἰσὶ δὲ τῶν ἑλλήνων οἱ σοφώτατοι·) τὸ μέν τι κατορθοῦσι, τὸ δὲ σφάλλονται. τὸ μὲν γὰρ ἐφ᾿ ἡμῖν τιθέναι τὰς αἱρέσεις τῶν πρακτῶν, μὴ πάντως δὲ καὶ τὰς ἀποβάσεις, ὀρθότατα λέγουσι· τὸ δὲ τῇ εἱμαρμένῃ περιάπτειν 143
ταύτας, οὐκ ὀρθῶς. ἐλεγχθήσονται γὰρ πρῶτον μὲν, ἀτελῆ ποιοῦντες τὴν εἱμαρμένην, εἰ τὸ μὲν ἔχει, τὸ δὲ οὐκ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 37. Index idem, ſed πρακτῶν. A. 1. Sic ad ἐφ᾿ ἡμῖν εἶναι a man. rec. A. 2. Sic cum nota capitis λϛ. D. 1. Sic, ſed τὴν αἵρεσιν. D. 2. Loco κεφ. λζ. eſt λόγος τρίτος. M. 2. περὶ τῶν λεγόντων τὴς αἵρεσιν τῶν πρακτῶν ἐφ᾿ ἡμῖν εἶναι. A. 3. De iis, qui dicunt, actionum aſſenſionem in nobis eſſe. Cap. 36. Vall. Cono incipit libri 6. cap. 3. Adverſus eos, qui dicunt, liberam electionem eſſe nobis, eventum vero a fato.

τὴν αἵρεσιν τῶν πρακτέων] τὴν μὲν αἵρεσιν τῶν πρακτῶν. A. 1. 2. 3. D. 1. 2. Ox. Sed αἵρεσιν ex correct., antea αἵρεσιν. D. 1.

ἐπὶ τῇ εἱμαρμένῃ] ἐπὶ τῆς εἱμαρμένης. A. 1. ἐπὶ τὴν εἱμαρμένην. A. 3.

τὸ μέν τι κατορθοῦσι, τὸ δὲ σφάλλ.] τὸ μὲν κατορθοῦντες τὸ δὲ σφάλονται. D. 2. τὸ μέντοι κατ. ſolum mutat A. 3. In verſione κατορθοῦσι redditum eſt, *recte ajunt.* Id h. l. ferri poteſt. Forte tamen error eſt, loco *recte agunt*, quod proprie notat κατορθοῦν.

τῶν πρακτέων] τῶν πρακτῶν. A. 1. 2. 3. D. 1. 2. Mox, πάντων, loco πάντως. M. 1.

εἰ τὸ μὲν ἔχει] ἢ τὸ μὲν ἔχει. M. 1. 2. Mox: ταύτην γὰρ ἀκολουθεῖν. A. 3. Paullo poſt ὑφ᾿ ἡμῶν, ante ἢ κινοῦσα omittit Idem. In verſione vitioſe erat, *quod non.* Pro eo Oxonienſis, *illud autem non.* Nos, *illud non habeat.*

ἔχει· ἔπειτα παρακολούθημα ποιοῦντες αὐτὴν τῆς ἡμετέρας γνώμης· ταύτῃ γὰρ ἀκολουθεῖν φασὶ τὰ τῆς εἱμαρμένης ἔργα· καὶ οὕτως εὑρεθήσεται κινουμένη μᾶλλον ὑφ' ἡμῶν, ἢ κινοῦσα ἡμᾶς· καὶ κυριώτερος ὁ ἄνθρωπος τῆς εἱμαρμένης, ὁ τυπῶν αὐτὴν διὰ τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ· δέον, πρόνοιαν λέγειν αἰτίαν τῆς ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων· προνοίας γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἔργον ἢ εἱμαρμένης. τῆς γὰρ προνοίας ἴδιον, τὸ ἑκάστῳ νέμειν κατὰ τὸ συμφέρον ἑκάστῳ· καὶ διὰ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

διὰ τῆς αἱρέσεως ἑαυτοῦ] *αὐτοῦ*, loco *ἑαυτοῦ*. D. 1. 2. Sed D. 1. rurſus habet *αἱρέσεως*.

διὸ βέλτιον πρόνοιαν λέγειν] *δέον πρόνοιαν λέγειν*. A. 1. 2. 3. D. 1. 2. Primo, ut arbitror, *διὸ* loco *δέον* ſcriptum, deinde additum *βέλτιον*. Cono etiam: *cum deceat.* Valla: *Expedit.* *Διὸ* habent, omiſſo *βέλτιον*, M. 1. 2. Loco *ἑαυτοῦ* autem, quod antecedit, habet *αὐτοῦ*. M. 1. Mox: *αἰτίαν εἶναι τῆς*. A. 3.

ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων] *πεπραγμένων*, loco *πραγμάτων*. M. 1.

μᾶλλον τοῦτο ἔργον] *τοῦτο μᾶλλον ἔργον*. A. 1. 2. *μᾶλλον ἔργον τοῦτο*. D. 2. Mox: *ἢ εἱμαρμένη*. A. 3.

νέμειν κατὰ κ. τ. λ.] *νέμειν τὰ πρὸς ἀξίαν κατὰ τὸ συμφέρον ἑκάστῳ· καί*. D. 1. *νέμειν κατὰ τὸ συμφέρον ἑκάστῳ· καί*. D. 2. A. 1. 2. 3. Mox, *αἱρεθέντων*. D. 1. Cono: Unicuique id, quod confert, diſtribuere. Valla: unicuique diſtribuere, ut cuilibet conducere videbitur. Puto utroque loco legendum eſſe non *συμφέρον*, *utile*, ſed *σύμφορον*, *conveniens*. Si enim providentia nil niſi ſingulorum commoda ſpectaret, nemini ſullum incommodum accideret. Vocabula *τὰ πρὸς ἀξίαν*, quae ſolus D. 1. exhibet, pro interpretatione habeo *τοῦ κατὰ τὸ σύμφορον*. Cono et Valla hic nihil valere poſſunt, quod in lexicis *σύμφορος* redditur etiam *utilis*. Heſych. *σύμφορον· ἁρμόζον, καλὸν, συμφέρον, σύμφωνον*. Heſiod. *ἔργ*. v. 302. *λιμὸς ἀεργῷ σύμφορος ἀνδρί*. Sophocl. p. 387. *τὰ γαστρὶ σύμφορα*, ubi Scholiaſta explicat *ἀναγκαῖα*. Loco *σύμφορος* dicitur etiam *πρόςφορος*. vid. pag. 166. Reddo: Providentiae enim proprium eſt, tribuere cuilibet, prouti ei convenit, ac propterea res expetitae, prouti convenit, (*habere*, vel *non habere*,) aliquando eventum habebunt, aliquando non.

τοῦτο τῶν αἱρεθέντων ἡ ἔκβασις κατὰ τὸ συμφέρον ποτὲ μὲν ἔσται, ποτὲ δὲ οὐκ ἔσται. εἰ δὲ ἡ εἱμαρμένη εἱρμός τις οὖσα αἰτιῶν ἀπαράβατος· οὕτω γὰρ αὐτὴν οἱ στωϊκοὶ ὁρίζονται· τουτέστι, τάξις καὶ ἐπισύνδεσις ἀπαράλλακτος· οὐ κατὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκείαν κίνησιν καὶ ἀνάγκην ἐπάγει τὰ τέλη. τί δ' ἂν εἴποιεν ἐπὶ τῶν παντελῶς ἠλιθίων καὶ μωρῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπροαιρέτων; πότερον καθ' εἱμαρμένην αὐτοῖς τὸ τοιούτους εἶναι πρόσεστιν,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἰ δὲ ἡ εἱμαρμένη] ἡ, loco εἰ. M. 1. 2. et loco εἱρμὸς, eſt ὁρμένη. M. 2. ἡρμένη. M. 1. ἡ abeſt. A. 1. 2. ἡ δὲ εἱμαρ. D. 2. Sic, ſed ἡ ex correct., antea εἰ. D. 1. Ita autem correctum propter οὖσα. Mox, αἰτίων. D. 2. Pro οὖσα conjici poſſit ἐστί. Nec enim participium habet, quo referatur. *Eſt* habet etiam Vall. Definitiones εἱμαρμένης vide apud Plutarch. de placit. philoſoph. I, 27. 28. Aliam Stoicorum definitionem habet Diog. Laërt. p. 288. ἔστι δὲ εἱμαρμένη αἰτία τῶν ὄντων εἰρομένη ἢ λόγος καθ' ὃν ὁ κόσμος διεξάγεται. Loco εἰρομένη M. 1. 2. inepte habent ὁρμένη et ἡρμένη.

τάξιν καὶ ἐπισύνδεσιν] τάξις καὶ ἐπισύνδεσις. D. 2. Loco ἐπισύνδεσιν eſt ἐπιδέουσιν. M. 1. Sed ἐπισυνδέουσιν. M. 2. Si nominativus probetur, refertur ad εἱρμός· ſin accuſativus, refertur ad αὐτήν. Ceterum ἀπαράλλακτος h. l. eſt explicatio τοῦ ἀπαράβατος. Plutarch. l. l. explicat εἱρμὸν αἰτιῶν, τουτέστι, τάξιν καὶ ἐπισύνδεσιν ἀπαράβατον. Cono: ordinem et colligationem intransgreſſibilem. Valla: ordinem et cathenam inſuperabilem ac inevitabilem.

ἀπαράλλακτον] ἀπαράβατον. A. 3. D. 1. M. 1. 2. et ſic in marg. Ant. ἀπαράβατος. D. 2. Hic poſt ἀπαράβατον deficit M. 1. ubi in fine legitur: τέλος τοῦ λόγου περὶ τῆς αἱρέσεως.

κατὰ τὸ συμφέρον] Ex iis, quae paullo ante dixi, apparet, hic quoque mihi placere σύμφορον.

ἀνάγκην ἐπάγει] ἀνάγκη ἐπάγει. D. 1. ἀνάγκην ἄγει. D. 2. ἀνάγκην ἐπάγειν. A. 3. Mox idem: ἐπὶ παντελῶς. Τὰ τέλη, id eſt, τὴν ἔκβασιν. Valla οἰκείαν κίνησιν reddidit, *metu proprio*. Mox M. 2. exhibet: τί δ' ἂν εἴποιμεν.

τὸ τοιούτους εἶναι] τὸ τοιούτους αὐτοὺς εἶναι. D. 1. τὸ τοιοῦτον εἶναι. D. 2. M. 2. Loco τοιούτους poterat etiam eſſe τοιούτοις.

ἢ οὔ. εἰ γὰρ μὴ καθ' εἱμαρμένην, ἔξω πεσοῦνται τῆς εἱμαρμένης· εἰ δὲ καθ' εἱμαρμένην, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ τὸ μηδὲ τὴν προαίρεσιν ἐφ' ἡμῖν εἶναι. εἰ γὰρ τὸ ἀπροαίρετον ὑπὸ τὴν εἱμαρμένην, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ προαιρετόν·
144 καὶ οὕτως ἀναδραμοῦνται πρὸς τοὺς πρώτους, τοὺς λέγοντας, πάντα καθ' εἱμαρμένην εἶναι. περιττὴ δὲ καὶ ἡ μάχη τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ τοῦ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς. εἰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὥρισται, τὸν μὲν πρᾶξαι, τὸν δὲ μὴ πρᾶξαι, τίς ἡ χρεία τῆς ἐν αὐτῷ στάσεώς τε καὶ φιλονεικίας; ἀλλὰ καὶ τούτῳ συγκαθείμαρται μὴ μόνον πρᾶξαι, ἀλλὰ καὶ τοιῶσδε πρᾶξαι. τί δ' ἄλλο φησὶν ὁ τοῦτο

VAR. LECT. ET ANIMADV.

εἰ δὲ καθ' εἱμαρμένην] abſunt. M. 2. Mox loco ἐξ ἀνάγκης idem habet, ἔξω ἀναγκαίου. Deinde omittit etiam εἶναι, ac loco ἀπροαίρετον exhibet εὐπροαίρετον.

τοὺς λέγοντας] τοὺς abeſt. D. 1. Mox, καὶ τοῦ ἀκρατοῦς. D. 1. 2. Valla: et continentiae et incontinentiae. Omiſſo ergo ἐπὶ, neutro genere accepit τὸ ἐγκρατὲς et ἀκρατὲς loco ſubſtantivorum.

τὸ μὲν πρᾶξαι, τὸ δὲ μὴ πρᾶξαι] τὸν μὲν πρᾶξαι, τὸν δὲ μὴ πρᾶξαι. A. 2. 3. D. 1. Con. Vall. Sic, ſed bis πρῆξαι. D. 2. Mox, στάσεώς τε καί. Idem. Paullo ante ὥριστο, loco ὥρισται. M. 2. Τὸν μὲν πρᾶξαι, intellige κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν. Ἐν αὐτῷ, id eſt, τῷ ἐγκρατεῖ, aut etiam, ἐν αὐτοῖς, ut ad utrumque referatur. Sed mox eſt τούτῳ. Vide pag. 131. Si autem τὸ μέν, τὸ δὲ probetur, αὐτῷ refertur ad τῷ πράγματι, ſeu, ἐν τῷ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι.

φιλονεικίας] Sic ex correct., antea είας. D. 1. φιλονικείας. D. 2.

ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο συγκαθείμαρται] ἀλλὰ καὶ τοῦτο συγκαθ. D. 1. 2. A. 3. ἀλλὰ καὶ τούτῳ συγκαθ. A. 1. 2. εἰ omittit etiam M. 2. Mox, πρῆξαι. D. 2. Sed *hoc* ſato ſtatutum eſt, non ſolum agere. Con. Ceterum in hoc *oberratur* non modo peragendo. Valla. Ergo ἥμαρται, loco εἵμαρται videtur legiſſe.

ἀλλὰ καὶ τοι ὡς δὲ πρᾶξαι] ἀλλὰ καὶ τοιῶσδε πρᾶξαι. A. 1. 2. D. 1. Sic, ſed πρῆξαι. D. 2. Mox, τί δὲ ἄλλο. D. 1. Deinde: τοιοῦτον λέγων. M. 2.

λέγων, ἢ ὅτι καὶ ἡ προαίρεσις τῶν πεπρωμένων ἐστίν; ἡ γὰρ προαίρεσίς ἐστιν, ἡ μαχομένη τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ νικῶσα μὲν ἐπὶ τῶν ἐγκρατῶν, ἡττωμένη δὲ ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν. οὐκοῦν ἀνήρηται τὰ τῆς ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ὑποθέσεως. οὐκ ἔτι γὰρ ἡ προαίρεσις ἐφ' ἡμῖν.

ΚΕΦ. ΛΗ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΛΕΓΕΙ ΠΛΑΤΩΝ ΤΗΝ ἙΙΜΑΡΜΕΝΗΝ.

Πλάτων δὲ διχῶς λέγει τὴν εἱμαρμένην· τὴν μὲν, κατ' οὐσίαν, τὴν δὲ, κατ' ἐνέργειαν. κατ' οὐσίαν μὲν, τὴν τοῦ παντὸς ψυχήν· κατ' ἐνέργειαν δὲ, θεῖον νόμον ἀπαράβατον δι' αἰτίαν ἀναπόδραστον. καλεῖ δὲ τοῦτον, θεσμὸν ἀδραστείας. τοῦτον δὲ τὸν νόμον δεδόσθαι παρὰ τοῦ πρώ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

πεπρωμένων] ἀντιωρισμένων καὶ πεπρωμένων. D. 2. Forto voluit, προωρισμένων. Cono πεπρωμένων reddidit, *nullius momenti.* M. 2. loco πεπρωμένων, habet πεπραγμένων.

ἡ νικῶσα] καὶ νικῶσα. D. 1. 2. A. 1. 2. 3. M. 2. Con. Mox, ὑπὸ τῶν ἐγκρατῶν. A. 2.

ἀνήρηται] ἀναιρεῖται. D. 1. A. 3. Interimuntur. Con. Extinguuntur. Vall. Mox, ἀρχῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. A. 3. D. 2. Τὰ τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεως eſt idem, quod ἡ ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσις. Αὐτοῖς vero eſt dativus incommodi, uti vocant. Αὐτοῖς non agnoſcit Con. Mox: οὐκ ἔστι γάρ. A. 3.

Cap. 38. Index idem. A. 1. 3. Idem a man. rec. A. 2. Idem ſine nota capitis. D. 2. cum nota λζ. D. 1. Λόγος δ. loco κεφ. λη. M. 2. Quomodo Plato fatum dicat. Vall. Cono incipit libri 6. cap. 4. Commendat Platonem de ratione fati differentem, quem in parte corrigit, ubi etiam de annorum revolutione et rerum omnium reditu.

θεσμὸν ἀδράστειαν] θεσμὸν ἀδραστείας. D. 1. 2. A. 1. 2. θεσμὸν ἀδραστίας. A. 3. Conſtitutionem inevitabilem. Con. Inevitabilitatis decretum. Vall. θεσμὸν ἀδράστιαν τοῦτο δὲ τὸ νοητὸν δεδόσθαι. M. 2.

του καὶ ἀνωτάτου Θεοῦ τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ εἰς διακόσμησιν τῶν ὅλων, καθ' ὃν διεξάγεται τὰ γινόμενα· ταύτην δὲ τὴν κατ' ἐνέργειαν εἱμαρμένην, καὶ κατὰ πρόνοιαν
145 λέγει. ἀπὸ γὰρ τῆς προνοίας ἐμπεριέχεσθαι τὴν εἱμαρμένην· πᾶν γὰρ τὸ καθ' εἱμαρμένην, καὶ κατὰ πρόνοιαν γίνεσθαι· οὐ μὴν πᾶν τὸ κατὰ πρόνοιαν, καὶ καθ' εἱμαρμένην εἶναι. αὐτὸς δὲ ὁ θεῖος νόμος, ὃν φησιν πρόνοιαν εἶναι ὁμοῦ καὶ εἱμαρμένην, πάντα ἐν ἑαυτῷ περιέχει· τὰ μὲν καθ' ὑπόθεσιν, τὰ δὲ ἐξ ὑποθέσεως. τὰς μὲν γὰρ προηγουμένας αἰτίας, ὥσπέρ τινας ἀρχὰς, καὶ καθ' ὑπόθεσιν περιέχει, ἅπερ ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν συγκαταθέσεις καὶ κρίσεις καὶ ὁρμαί· τὰ δὲ ἐξ ἀνάγκης ταύταις ἑπόμενα, ἐξ ὑποθέ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀνωτάτου θεοῦ κ. τ. λ.] ἀνωτάτω θεοῦ τὴν τοῦ παντὸς ψυχήν. D. 2. ἀνωτάτου θεοῦ τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 2. Mox, τὰ γενόμενα. A. 1. 2. et antea διεξάγηται. M. 2.

ταύτην δὲ τὴν κατ' κ. τ. λ.] ταύτην δὲ τὴν κατὰ πρόνοιαν εἱμαρμένην καὶ κατ' ἐνέργειαν λέγειν. D. 2. Mox, ὑπὸ γὰρ τῆς προνοίας. A. 1.

πᾶν γὰρ] A πᾶν ad proximum εἱμαρμένην abeſt. D. 2.

καὶ κατὰ πρόνοιαν γίνεσθαι] καὶ κατ' ἐνέργειαν γίνεσθαι. A. 1. 2. Ab πᾶν γὰρ ad γίνεσθαι Valla reddidit ita: Et fato omnia fieri, pariterque actione atque effectu.

αὐτὸς δὲ ὁ θεῖος] οὗτος, loco αὐτός. D. 1. A. 3. Idem mox omittit ὅν.

εἶναι πρόνοιαν κ. τ. λ.] πρόνοιαν εἶναι ὁμοῦ καὶ εἱμαρμένην ταῦτα ἐν ἑαυτῷ περιέχει. D. 1. πρόνοιαν εἶναι ὁμοῦ καὶ εἱμαρμένην πάντα ἐν ἑαυτῷ περιέχει. D. 2. A. 1. εἶναι πρόνοιαν ὁμοῦ καὶ εἱμαρμένην πάντα ἐν αὐτῷ περιέχει. A. 2. ὁμοῦ, poſt πρόνοιαν, habet etiam A. 3. Mox idem: ἐν ἑαυτῷ περιέχει. *Simul*, habet etiam Con. Vall. εἶναι πρόνοιαν καὶ εἱμαρμένην ὁμοῦ πάντα παρέχει ἑαυτῷ. M. 2.

τὰς μὲν γὰρ προηγουμένας] οὖν, loco γάρ. A. 1. 2. προειργασμένας, loco προηγουμένας. D. 2.

ἀρχὰς καὶ καθ' ὑπόθεσιν περιέχει] ἀρχὰς καθ' ὑπόθεσιν περιέχει. Sed περι a primo inſertum. D. 1. Sic a primo in textu. D. 2. παρέχει, loco περιέχει. A. 1. 2. καθ' omittit M. 2. *Praebet*. Vall. καὶ omittit Con.

ταύταις ἑπόμενα] ταύτῃ ἑπόμενα. A. 1. 2. *Ita*. Vall. αὐταῖς ἑπόμενα. D. 1. ταύτης ἑπόμενα. D. 2. Mox, ἐστὶν poſt ὑπο-

σεως. καὶ ἔστιν ἡ μὲν ἐφ' ἡμῖν αἵρεσις τῶν πρακτῶν καθ' ὑπόθεσιν. ὑποκειμένων δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἐξ αὐτῶν τούτων, ὥςπερ ἐξ ὑποθέσεως, ἀκολουθεῖν τὰ τῆς εἱμαρμένης. οἷον, ἐφ' ἡμῖν κεῖται τὸ πλεῦσαι· τοῦτο καθ' ὑπόθεσίν ἐστιν· ὑποκειμένου τοίνυν τοῦ πλεῖν ἡμᾶς, ἐπακολουθεῖ τὰ ἐκ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, τὸ ναυαγῆσαι, ἢ μή. διὸ καὶ ἐξ ὑποθέσεως καλεῖ τὰ παρακολουθοῦντα καὶ ἑπόμενα ταῖς ἐφ' ἡμῖν ὑποθέσεσι, τουτέστιν, ἀρχαῖς καὶ πράξεσιν· ὡς εἶναι, τὰ μὲν ἡγούμενα, καὶ ἐφ' ἡμῖν, καθ' ὑπόθεσιν· τὰ δὲ ἑπόμενα, ἐξ ὑποθέσεως, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης. μὴ γὰρ ἐξ ἀϊδίου ὡρίσθαι τὸ καθ' εἱμαρμένην, ἀλλ' ἐπισυμβαίνειν, προηγησαμένοις τοῖς ἐφ' ἡμῖν. τούτῳ δὲ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὑποθέσεως omittit A. 1. 2. 3. D. 1. 2. Et ex ſuppoſitione ſunt. Con. Ex propoſito ſunt. Vall.

καὶ ἔστιν ἡ μὲν] καὶ ἔστιν abeſt. M. 2.

αἵρεσις] αἵρεσις. D. 1. προαίρεσις. D. 2. Mox, πρακτῶν. A. 1. 2. D. 2. Ox. Et electio quieſcendi, quae eſt in nobis, ſecundum ſuppoſitionem exiſtit. Con.

ὑποκειμένων δὲ πάλιν] πάλιν abeſt. A. 1. 2. 3. D. 1. 2. Vall. Sic, ſed ὑποκείμενα. M. 2.

ὥςπερ ἐξ ὑποθέσεως] his addit: ἐστιν, καὶ ἡ μὲν ταύτῃ. M. 2.

τοῦ πλεῖν] τοῦ πλεῖον. D. 1. Mox, ἐπακολουθεῖ τὰ ἐκ ταύτης. D. 1. 2. A. 1. 2. Con. Sic, omiſſo τά. A. 3. Ab ἐπακολ. ad ἢ μὴ ita reddit Valla: ex hoc nos facere naufragium conſequitur.

διὸ καὶ ἐξ ὑποθέσεως] καὶ abeſt. A. 1. 2. 3. Con. Vall. Mox, καλεῖται τὰ παρακολ. D. 1. M. 2.

καὶ ἑπόμενα] καὶ ἐφεπόμενα. D. 2. Abſunt iſta. Con. Mox, poſt ἡγούμενα, deeſt καί. A. 3.

ἐξ ἀϊδίου ὡρίσθαι] ἰδίου, loco ἀϊδίου. D. 1. ὥρισται, loco ὡρίσθαι. D. 2. Et: τὰ καθ' ἡμᾶς, loco τὸ καθ' εἱμαρμένην. A. 3.

προηγησαμένοις τοῖς] προηγουμένως τοῖς. D. 1. προηγουμένας. A. 3.

τούτῳ δὲ συμφωνεῖ] τοῦτο δὲ συμφωνεῖ. A. 2. D. 1. 2. M. 2. *Huic autem iſtud concordat.* Con. Mox, τὸ αἴτια ἑλομένου. A. 1. 2. D. 2. Vulgatum recte expreſſit Ellebodius. Apud Platonem Polit. X. p. 471. legitur, ἀρετὴ

συμφωνεῖ καὶ τὸ, αἰτία ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος, καὶ τὸ, ἀδέσποτον εἶναι τὴν ἀρετὴν, καὶ, τὸ εἶναι μαντείας. συντείνει δὲ αὐτῷ πᾶς ὁ λόγος εἰς τὸ τὰς προαιρέσεις καί τινας
146 τῶν κατὰ προαίρεσιν πράξεων ἐφ' ἡμῖν εἶναι· τὰ δὲ ἐπακολουθοῦντα ταύταις καὶ τὰ τέλη ἐπὶ τῇ εἱμαρμένῃ ἐξ ἀνάγκης. τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδείχθη, μὴ καλῶς ἔχειν. καθ' ὃ μὲν οὖν καλεῖ θεοῦ διάταξιν καὶ βούλησιν τὴν εἱμαρμένην, καὶ καθ' ὃ τὴν εἱμαρμένην ὑπάγει τῇ προνοίᾳ, μικρόν τι διαλλάττει πρὸς τὰ θεῖα λόγια, τὰ λέγοντα πρόνοιαν μόνην διοικεῖν τὰ πάντα· κατὰ πολὺ δὲ διαφέρεται, φάσκων, ἐξ ἀνάγκης τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἕπεσθαι τὰ τέλη. ἡμεῖς γὰρ, οὐ κατ' ἀνάγκην ἐπάγεσθαι τὰ τῆς προνοίας, φαμὲν, ἀλλ' ἐνδεχομένως. εἰ γὰρ κατ' ἀνάγκην, πρῶτον μὲν, τὸ πολὺ τῆς εὐχῆς μέρος περικόπτεται· περὶ μόνων γὰρ τῶν ἀρχῶν τῶν πράξεων τὰ τῆς εὐχῆς ἔσται κατ' αὐτὸν, ὥςτε

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δὲ ἀδέσποτον, et: αἰτία ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος. Eusebius etiam contra Hieroclem p. 542. A. refert: αἰτία ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος. Mox αἴτιος, loco ἀναίτιος. A. 3. *Causa eligentis est.* Con. *Sauciati* causa est. Vall.

καὶ τὸ εἶναι μαντείας] in marg. rec. μὴ εἶναι. D. 1.

πᾶς λόγος] πᾶς ὁ λόγος. D. 1. 2. A. 1. 2. 3.

ἐπὶ τῇ εἱμαρμένῃ] ἐπὶ τῆς εἱμαρμένης. A. 1. 2. Proxima Valla reddidit, ac si legerit: καὶ τῇ ἀνάγκῃ.

τοῦτο δὲ ἐν τοῖς] δὲ abest. D. 2.

μὴ καλῶς] καὶ καλῶς. D. 2.

καθ' ὃ μὲν οὖν] καθὸ, loco καθ' ὃ et hic et paullo post. D. 1. 2. οὖν abest. D. 2.

τὰ λέγοντα] *Dicens.* Con. *Quae inquiunt.* Vall.

κατὰ πολὺ δὲ] τὰ λοιπὰ δέ. in marg. Ant. καὶ τὰ λοιπὰ δέ. M. 2.

ἡμεῖς γὰρ οὐ κατ' ἀνάγκην] μὲν, ante γὰρ, addit D. 2. et κατὰ exhibent D. 1. 2. Mox ἕπεσθαι, loco ἐπάγεσθαι. D. 1. *Sequi.* Con. Vall. Deinde ἔφαμεν, loco φαμέν. M. 2. et iterum, κατὰ ἀνάγκην. D. 2.

τῆς εὐχῆς μέρος] μέρος τῆς εὐχῆς. A. 2. D. 1. ψυχῆς, loco εὐχῆς. D. 2.

περικόπτεται] περικέκοπται. A. 1. 2. *Concidetur ac peribit.* Vall. Mox, περὶ μόνον γάρ. D. 2. Paullo post ἑλέσθαι, loco προελέσθαι. A. 3.

τὰ κρείττω ἑλέσθαι· μετὰ δὲ τὸ προελέσθαι, μάταια λοιπὸν τὰ τῆς εὐχῆς, τῶν ἑπομένων πάντως ἐξ ἀνάγκης ἐπαγομένων. ἡμεῖς δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις μάλιστα δύνασθαι τὴν εὐχὴν διοριζόμεθα. ἐπὶ τῇ προνοίᾳ γὰρ εἶναι, τὸ ναυαγῆσαι τὸν πλέοντα, καὶ μὴ, οὐκ ἐξ ἀνάγκης μέντοι τὸ ἕτερον αὐτῶν, ἀλλ' ἐνδεχομένως. οὐ γὰρ ὑπ' ἀνάγκην ὁ θεὸς, οὐδὲ τὴν βούλησιν αὐτοῦ δουλεύειν ἀνάγκῃ, θεμιτὸν εἰπεῖν. καὶ γὰρ τῆς ἀνάγκης δημιουργός ἐστιν. ἀνάγκην μὲν γὰρ ἐπέθηκε τοῖς ἄστροις, ὥςτε ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ κινεῖσθαι, καὶ τὴν θάλασσαν περιώρισε, καὶ τοῖς καθόλου καὶ γενικοῖς
ὅρον ἀναγκαῖον ἔθηκεν, ὃν, εἰ βούλονται καλεῖν εἱμαρμένην, 147
διὰ τὸ πάντῃ καὶ πάντως οὕτω γίνεσθαι κατὰ ἀνάγκην, ὡς πάντα τὰ κατὰ διαδοχὴν ἐν γενέσει φθείρεσθαι, λό-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἑπομένων πάντων] ἑπομένων πάντως. A. 1. D. 2. Antea πάντων, ſed ex correct. rec. πάντως. D. 1. τῶν, ante ἑπομένων abeſt. M. 2. *Omnino*. Vall. Πάντως abeſt. Con.

μάλιστα δύνασθαι τὴν εὐχὴν διορίζομεν] μάλιστα τὴν εὐχὴν δύνασθαι διοριζόμεθα. A. 1. 2. μάλιστα omittunt et in fine habent διοριζόμεθα. D. 1. 2. μάλιστα omittit etiam M. 2. διοριζόμεθα ſolum mutat A. 3. Mox, προνοίᾳ γάρ ἐστι καὶ τὸ ναυαγῆσαι. D. 2.

τὸ ἕτερον αὐτῶν] ἕτερον in marg. a man. rec. D. 1.

ὑπ' ἀνάγκην ὁ θεὸς] ὑπ' ἀνάγκης ὁ θεός. A. 2. ὁ abeſt. A. 3.

οὐδὲ τὴν βούλησιν] οὔτε τὴν βούλησιν. D. 1. Mox ἀνάγκην, loco ἀνάγκῃ. M. 2.

ἀνάγκην μὲν γὰρ ἐπέθηκε] μὲν omittit A. 1. 2. ὑπέθηκε, loco ἐπέθηκε. D. 2. *Dedit*. Vall.

κατὰ τὰ αὐτὰ] κατὰ ταὐτά. D. 1. κατ' αὐτά. D. 2. Mox, περιώρησε et ex corr. rec. περιώρισε. D. 1. περιωρίσαι καὶ τὴν καθόλου καὶ γενικήν. M. 2.

πάντῃ καὶ πάντως] πάντῃ καὶ πάντα. D. 2.

γίνεσθαι κατὰ ἀνάγκην] κατ' ἀνάγκην γίνεσθαι. A. 1. 2. γενέσθαι κατ' ἀνάγκην. D. 1. A. 3.

γενέσει φθείρεσθαι] γενέσθαι φθείρεσθαι. D. 1. γενέσει καὶ φθορὰν ἐν γενέσει φθείρεσθαι. Sic. D. 2. Mox, περὶ ἃς ὀνομάτων. Sic. Idem. In interpretatione Ellebodii Latina vitium eſt. Haud dubie voluit: ut omnia, quae ex propagatione oriantur, intereant. Codices hic nihil adjuvant. Tamen, quae ſit ſententia, intelligitur.

 Eſt

γος οὐδείς· περὶ γὰρ ὀνομάτων οὐκ ἀμφισβητοῦμεν πρὸς αὐτούς· αὐτὸς δὲ πάσης ἀνάγκης οὐ μόνον ἐκτὸς καθέστηκεν, ἀλλὰ καὶ κύριος καὶ ποιητής ἐστιν. ἐξουσία γὰρ ὢν καὶ φύσις ἐξουσιαστική, οὐδὲν οὔτε φύσεως ἀνάγκῃ, οὔτε θεσμῷ νόμου ποιεῖ, πάντα δέ ἐστιν αὐτῷ ἐνδεχόμενα καὶ τὰ ἀναγκαῖα. καὶ ἵνα τοῦτο δειχθῇ, ἔστησέ ποτε τὸν δρόμον ἡλίου καὶ σελήνης, τῶν ἀνάγκῃ φερομένων καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων· ἵνα δείξῃ, μηδὲν αὐτῷ κατ' ἀνάγκην γενέσθαι, ἀλλὰ πάντα κατ' ἐξουσίαν ἐνδεχομένως. ἅπαξ δὲ τοιαύτην ἡμέραν ἐποίησεν, ὡς ἐπεσημήνατο καὶ ἡ γραφή, ἵνα μόνον ἐνδείξηται καὶ μὴ διαλύσῃ τὸν θεσμόν, τὸν ἐξ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Eſt vero hujusmodi: ὡς πάντα τὰ κατὰ διαδοχὴν εἰς γένεσιν ἐλθόντα φθείρεσθαι, aut, διαδοχὴν καὶ ἐν γενέσει, intellige ὄντα. Cono: Ut omnia per ſucceſſionem ſint in generatione et corrumpantur. Valla: Sicut cuncta, quae propaganter genita ſint, corrumpi. Loca aliquo modo ſimilia ſunt p. 160. 162. Utroque loco jungitur ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ. Sed ex priori loco hic conjici poſſit ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ μὴ φθείρεσθαι. Nam ἡ διαμονὴ et τὸ μὴ φθείρεσθαι eadem ſunt.

λόγος οὐδείς.] λόγος h. l. idem eſt, quod ἀμφισβήτησις, φιλονεικία. Igitur mox eſt ἀμφισβητεῖν. Cono: Nihil curamus.

αὐτὸς δὲ πάσης] Intellige, ὁ θεός. Redit enim ad ſuperiora. Valla interponit, *Deus.*

θεσμῷ νόμου] θεσμῶν νόμου. Sic. A. 2. θεσμὸν νόμου. M. 2. δεσμῷ νόμου. D. 2. Valla: Legis poſitione ac decreto. Θεσμὸς et νόμος, ut ſynonyma, ponuntur in principio hujus capitis. Ergo non ineptum videtur δεσμῷ νόμου, *vinculo* ſeu *neceſſitate legis.* Mox πάντως, loco πάντα. A. 3.

καὶ τὰ ἀναγκαῖα] καὶ abeſt. D. 2. Mox, ἔστι σε, loco ἔστησε. Idem.

κατ' ἀνάγκην γενέσθαι] κατ' ἀνάγκην γίνεσθαι. D. 1. 2. A. 3.

κατ' ἐξουσίαν ἐνδεχόμενα] κατ' ἐξουσίαν ἐνδεχομένως. D. 1. 2. A. 1. 2. M. 2. ἐνδεχομένης. A. 3. Haud dubie ως voluit. Con. *Licenter*, Valla reddidit.

ἐπεσημήνατο καὶ ἡ γραφή] καὶ abeſt. D. 1. 2. et ἐπεσημείνατο. D. 1.

ἵνα μόνον ἐνδείξηται] *ut ſolum oſtenderet ſe ac ſuam potentiam.*

ἀρχῆς αὐτῷ τεθέντα τῆς ἀναγκαίας τῶν ἄστρων φορᾶς. οὕτω καί τινας τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ διαφυλάττει, ὡς τὸν Ἠλίαν καὶ τὸν Ἐνὼχ, θνητοὺς ὄντας καὶ ὑποκειμένους φθορᾷ, ἵνα διὰ πάντων τούτων τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀκατανάγκαστον βούλησιν κατανοήσωμεν. οἱ δὲ στωϊκοί φασιν, ἀποκαθισταμένους τοὺς πλάνητας εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, κατά τε μῆκος καὶ πλάτος, ἔνθα τὴν ἀρχὴν ἕκαστος ἦν, ὅτε τὸ πρῶτον ὁ κόσμος συνέστη, ἐν ῥηταῖς χρόνων περιόδοις ἐκπύρωσιν καὶ φθορὰν τῶν ὄντων ἀπεργάζεσθαι,
καὶ πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς εἰς τὸ αὐτὸ τὸν κόσμον ἀποκαθί- 148

VAR. LECT. ET ANIMADV.

tiam. Hoc loco quodammodo molesta sunt repetita, ἵνα δειχθῇ, ἵνα δείξῃ, ἵνα ἐνδείξηται, quae vitare solet Nemesius. Conjici etiam possit, μόνιμον δείξηται. Mox, διαλύεται. M. 2.

ἄστρων φορᾶς] inter haec vocabula legitur οὐσίας. Sed punctis notatum est. A. 2.

οὕτω καί τινας — ὑποκειμένους φθορᾷ] Absunt. A. 1. 2. Vall. Habet ista Cono. Mox, διαφυλάττοι. D. 2.

τὴν ἀκατανάμαστον] τὴν ἀκατανάγκαστον. in marg. D. 1. Ita in textu A. 3. Non necessitate coactam. Con. Nulli obnoxium necessitati. Vall. τὴν ἀκαταδάμαστον. Ox. Mox, στοϊκοὶ et ex correct. rec. στω. D. 1. Ἀκαταδάμαστον tacite intulit editor Oxoniensis ac fortasse ex conjectura. Nam antea vitiose legebatur ἀκατανάμαστον. Mei Codd. nominatim A. 1. 2. 3. D. 1. 2. M. 2. habent ἀκατανάγκαστον, quo utitur Chrysost. T. VII. p. 555. D. X. 558. C. Euseb. Praeparat. Evang. p. 196. 199. Stoicorum περὶ ἐκπυρώσεως καὶ ἀποκαταστάσεως sententiam ex Numenio memorat Euseb. ibid. libro XV. cap. 18. 19. Diog. Laërt. p. 283. Cicero de nat. deor. II, 46.

πλάνητας] accentus ex corr. rec. D. 1.

εἰς τὸ αὐτὸ] αὐτὸ abest. D. 2. Mox, κατά τε αὐτὸ μῆκος. Idem. Valla habet: longitudine ac spatio et latitudine.

ἕκαστος ἦν κ. τ. λ.] ἕκαστον ἦν ὅτε τὴν ἀρχὴν ὁ κόσμος συνέστη. D. 2. Mox, ἐν ῥηταῖς τῶν χρόνων. A. 3. et, ἐκπύρωσιν τῶν ὄντων καὶ φθορὰν ἀπεργ. D. 1.

εἰς τὸ αὐτὸ τὸν κόσμον] εἰς ταὐτὸ τὸν κόσμον. D. 1. A. 3.

στασθαι, καὶ τῶν ἀστέρων ὁμοίως πάλιν φερομένων, ἕκαστον, ἐν τῇ προτέρᾳ περιόδῳ γενόμενον, ἀπαραλλάκτως ἀποτελεῖσθαι. ἔσεσθαι γὰρ πάλιν Σωκράτην, καὶ Πλάτωνα, καὶ ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων σὺν τοῖς αὐτοῖς καὶ φίλοις καὶ πολίταις, καὶ τὰ αὐτὰ πείσεσθαι, καὶ τοῖς αὐτοῖς συντεύξεσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ μεταχειριεῖσθαι, καὶ πᾶσαν πόλιν, καὶ κώμην, καὶ ἀγρὸν ὁμοίως ἀποκαθίστασθαι· γίνεσθαι δὲ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ παντὸς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις· μᾶλλον δὲ εἰς ἄπειρον, καὶ ἀτελευτήτως τὰ αὐτὰ ἀποκαθίστασθαι· τοὺς δὲ θεοὺς, τοὺς μὴ ὑποκειμένους τῇ φθορᾷ ταύτῃ, παρακολουθήσαντας μιᾷ περιόδῳ, γινώσκειν ἐκ ταύτης πάντα τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ἐν ταῖς ἑξῆς περιόδοις·

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῶν ἀστέρων ὁμοίως] καὶ τῶν ἄστρων ὁμοίως. D. 1. 2. Vall. καὶ τῶν ἀστέρων ὁμοίως. A. 1. 2. 3. M. 2. Cono: Et aſtrorum *corruptorum* curſus ſimiliter unumquodque in priori circuitione fieri et ſimiliter perfici. Eodem modo D. 1. mox loco φερομένων exhibet φθειρομένων.

ἕκαστον ἐν τῇ προτέρᾳ] ἑκάστῳ ἐν τῇ προτ. D. 1. ἕκαστα τῶν ἐν τῇ προτ. D. 2. ἕκαστος, loco ἕκαστον. M. 2. Mox, γινομένων. D. 2. γενόμενα. D. 1. γινόμενον. A. 2. περιγενομένων. M. 2. Continuo, ἀπαραλάκτως. D. 2.

ἔσεσθαι γὰρ] γὰρ abeſt, et mox habet σωκράτει. M. 2.

αὐτοῖς καὶ φίλοις] καὶ abeſt. D. 1.

πείσεσθαι καὶ τὰ αὐτὰ κ. τ. λ.] πείσεσθαι, καὶ τοῖς αὐτοῖς συντεύξεσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ μεταχειριεῖσθαι. D. 1. A. 3. Sic, ſed συντεύξασθαι. D. 2. πείθεσθαι καὶ τοῖς αὐτοῖς συντεύξεσθαι καὶ τὰ αὐτὰ μεταχειριεῖσθαι. A. 1. Sic, ſed συντεύξασθαι. A. 2. Tum eadem *perſuadere*, tum cum eisdem colloqui et omnem civitatem et municipium et agrum. Con. Et eadem *ſuaſuros* et cum hisdem *inſtructuros* et eadem pertentaturos, idque facturum omnem civitatem. Vall.

πόλιν καὶ κώμην] κώμην καὶ πόλιν. D. 1. καὶ abeſt. A. 1. 2.

γίνεσθαι δὲ — ἀποκαθίστασθαι] abſunt. Con. Mox τοὺς δὲ, ante θεοὺς, abeſt. A. 3.

καὶ ἀτελεύτητον] καὶ ἀτελευτήτως. D. 1. 2. A. 1. 2. M. 2.

ἐν ταῖς ἑξῆς ad ἔσεσθαι] abſunt. A. 1. 2. Vall.

οὐδὲν γὰρ ξένον ἔσεσθαι παρὰ τὰ γενόμενα πρότερον, ἀλλὰ πάντα ὡσαύτως καὶ ἀπαραλλάκτως ἄχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων. καὶ διὰ ταύτην τὴν ἀποκατάστασιν, φασί τινες, τοὺς Χριστιανοὺς τὴν ἀνάστασιν φαντάζεσθαι, πολὺ πλανηθέντες. εἰς ἅπαξ γὰρ τὰ τῆς ἀναστάσεως, καὶ οὐ κατὰ περίοδον ἔσεσθαι, τὰ τοῦ Χριστοῦ δοξάζει λόγια.

ΚΕΦ. ΛΘʹ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΥ ʽΟ ΕΣΤΙ ΤΟΥ ΕΦʼ ʽΗΜΙΝ.

Ὁ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου λόγος, τουτέστι, τοῦ ἐφʼ ἡμῖν, πρώτην μὲν ἔχει ζήτησιν, εἰ ἔστι τι ἐφʼ ἡμῖν· πολλοὶ γὰρ οἱ πρὸς τοῦτο ἀντιβαίνοντες· δευτέραν δὲ, τίνα ἐστὶ τὰ 149

VAR. LECT. ET ANIMADV.

παρὰ τὰ γενόμενα] παρὰ τὰ γινόμενα. D. 1. πάντα (et in marg. γρ. πλὴν) τὰ γενόμενα. A. 2. περὶ, loco παρά. M. 2.

ἀλλὰ πάντα ὡσαύτως ἀπαραλλάκτως] ἀλλὰ πάντως ὡσαύτως καὶ ἀπαραλλάκτως. D. 1. ἀπαραλάκτως. D. 2. Καὶ interponit etiam A. 3. et Con.

ταύτην τὴν ἀποκατάστασιν] τὴν abeſt. Ox.

φασί τινες ad finem capitis] abſunt. A. 2.

πολὺ πλανηθέντες] πολλὰ πλανηθέντες. D. 2.

καὶ οὐ κατὰ περίοδον] καὶ abeſt. D. 1. *Non quidem* ſecundum circuitionem, *ſed ſecundum divinae voluntatis potentiam.* Con.

δοξάζει λόγια] In his deficit D. 2. δοξάζειν λόγια. A. 3.

Cap. 39. Index: περὶ τοῦ ἐφʼ ἡμῖν, ὅ ἐστι, περὶ τοῦ αὐτεξουσίου. λη. D. 1. Sic, ſed λθ. A. 1. 3. Eodem modo a man. rec. A. 2. Loco Κεφ. λθ. eſt λόγος πέμπτος. M. 2. De libero arbitrio. cap. 38. Vall. Cono incipit libri 7. cap. 1. De libero arbitrio. Probat quaedam eſſe, quae in noſtra poteſtate ſint. Confer Jo. p. 192. E.

τουτέστι τοῦ ἐφʼ ἡμῖν] τῶν, loco τοῦ. A. 2.

πρώτην μὲν ἔχει] μὲν abeſt. D. 1. ἂν, loco μέν. M. 2. πρώτην μὲν οὖν ἔχει. A. 3.

οἱ ἀντιβαίνοντες] οἱ πρὸς τοῦτο ἀντιβαίνοντες. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 2. Sed hic habet etiam mox, δεύτερον. Redde: *Mul-*

ἐφ' ἡμῖν, καὶ τίνων ἐξουσίαν ἔχομεν· τρίτην, τὴν αἰτίαν ἐξετάσαι, δι' ἣν ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεὸς αὐτεξουσίους ἐποίησε. ἀναλαβόντες οὖν περὶ τοῦ πρώτου πρῶτον εἴπωμεν, ἀποδεικνῦντες, ὅτι ἔστι τι ἐφ' ἡμῖν, ἐκ τῶν καὶ παρ' ἐκείνοις ὁμολογουμένων. τῶν γινομένων πάντων ἢ Θεόν φασιν αἴτιον εἶναι, ἢ ἀνάγκην, ἢ εἱμαρμένην, ἢ φύσιν, ἢ τύχην, ἢ τὸ αὐτόματον. ἀλλὰ τοῦ μὲν Θεοῦ ἔργον, οὐσία καὶ πρόνοια· τῆς δὲ ἀνάγκης, τῶν ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων ἡ κίνησις· τῆς δὲ εἱμαρμένης, τὸ ἐξ ἀνάγκης τὰ δι' αὐτῆς ἐπιτελεῖσθαι· (καὶ γὰρ αὐτὴ τῆς ἀνάγκης ἐστί·) τῆς δὲ φύσεως, γένεσις, αὔξησις, φθορὰ, φυτὰ καὶ ζῶα· τῆς δὲ τύχης, τὰ σπάνια

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Multi enim ſunt, qui contra hoc diſputent, pugnent. Sic et Jo. l. l. Cono: hoc inficiantur.

τρίτην, τὴν αἰτίαν ἐξετάσαι] τρίτον, τὴν αἰτίαν ἐξετᾶσαι. D. 1.

διαλαβόντες οὖν] ἀναλαβόντες οὖν. D. 1. A. 1. 2. M. 2. et Jo. l. l. Ἀναλαβεῖν eſt, *reſumere* orationem ante propoſitam: Διαλαβεῖν eſt, *diſſerere, explicare per partes, partito diſſerere de re aliqua.* Ergo per ſe nec hoc hic alienum. De tribus enim diſſerit. Denuo autem hic incipit a prima quaeſtione. Cono: *Reſpondentes.* Valla: *A primo exorſi.* Ellebodii verſio, quae habet, *oratione repetita*, ſatis docet, hunc quoque legiſſe ἀναλαβόντες. Ergo διαλαβόντες error eſt typographi. Oxonienſis tamen editor in duobus Codicibus ſuis reperit διαλαβόντες. Vix credo. Mox, εἴπομεν ἀποδεικνῦντες. D. 1. Ox. εἴπομεν etiam A. 1.

ἔστι τι ἐφ' ἡμῖν] τι ex corr. rec., antea ἔστιν ἐφ'. D. 1.

ἐκ τῶν παρ' ἐκείνοις] καὶ, ante παρ', additur. A. 1. 2. *Quoque*, interponit Vall. Sic, ſed ex correct. primae manus, antea ἐκείνων. D. 1. οἰκείοις, loco ἐκείνοις. Sed in marg. ἐκείνοις ἢ ἑκάστοις. M. 2.

ἢ τὸ αὐτόματον] Apud Plutarch. de placit. philoſoph. I, 29. additur, προαίρεσις.

τὸ ἐξ ἀνάγκης τὰ δι' αὐτῆς] τὰ ἐξ ἀνάγκης τῷ δι' αὐτῆς. A. 1. Sic, ſed τὸ, loco τῷ. A. 2. τὰ omittit M. 2. Mox, ἀποτελεῖσθαι. A. 3.

καὶ γὰρ αὕτη] Sic ex correct. rec., antea αὐτή. D. 1. Malim αὐτή. Etenim ipſum (fatum) neceſſitatis eſt. Ita videtur etiam legiſſe Valla, qui habet: Nam *ipſum* eſt fatum *neceſſitas.*

καὶ ἀπροσδόκητα· ὁρίζονται γὰρ τὴν τύχην, σύμπτωσιν καὶ συνδρομὴν δύο αἰτίων, ἀπὸ προαιρέσεως τὴν ἀρχὴν ἐχόντων, καὶ ἄλλο τι, παρ' ὃ πέφυκεν, ἀποτελούντων· ὡς τάφρον ὀρύσσοντα θησαυρὸν εὑρεῖν. οὔτε γὰρ ὁ θεὶς οὕτω τέθεικεν, ὡς τοῦτον εὑρεῖν, οὔτε ὁ εὑρὼν οὕτως ὤρυξεν, ὡς εὑρεῖν θησαυρόν. ἀλλ' ὁ μὲν, ἵν', ὅταν θέλῃ, ἀνέληται· ὁ δὲ, ἵνα τάφρον ὀρύξῃ· συνέπεσε δὲ ἄλλό τι, παρ' ὃ προῄρηντο ἀμφότεροι· τοῦ δὲ αὐτομάτου, τὰ τῶν ἀψύχων ἢ ἀλόγων συμπτώματα, ἄνευ φύσεως καὶ τέχνης. τίνι τοίνυν τούτων ὑπαγάγωμεν τὰ διὰ τῶν ἀνθρώπων (γινόμενα),

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὁρίζονται γὰρ] δὲ, loco γάρ. M. 2.

δύο αἰτιῶν] δύο αἰτίων. A. 2. Αἰτιῶν poſtulat ἐχουσῶν et ἀποτελουσῶν, uti habet Jo. l. l. Αἴτιον et αἰτία ſupra etiam confuſa animadvertimus.

ἐχόντων, ἄλλο τι παρ' ὃ] ἐχόντων καὶ ἄλλό τι παρ' ὅ. Sed ex correct. rec. παρο ſine ſpiritu et accentu. Sic etiam mox. D. 1. Praeterea in marg. a man. rec. legitur haec definitio: τύχη ἐστὶν αἰτία ἀναγκαστικὴ, αὐτὴ μὲν καθ' ἑαυτὴν ἄδηλος καὶ ἀφανὴς, τῷ δὲ τῶν γινομένων ἐπιθεωρουμένη τέλει. Alias definitiones vide apud Plutarch. de placit. philoſoph. I, 29.

ὡς τάφρον] et hic et paullo poſt τάφον, loco τάφρον. D. 1. Eadem varietas apud Jo. l. l. Cono: *ſepulcrum.* Valla: *foveam.*

οὕτως τέθεικεν] οὕτως ἔθηκεν. D. 1. Jo. l. l. Mox, ὥςτε τοῦτον εὑρεῖν, ſed antea fuerat ὡς. A. 2. ὥςτε ἄλλον τοῦτον εὑρεῖν. Jo. l. l. Valla: *ut alius inveniret.*

ἀλλ' ὁ μὲν — ὀρύξῃ] abſunt. Con. Loco θέλῃ Valla videtur legiſſe δέῃ.

ὃ προῄρηντο] ὃ προῄρηνται, ſed ſyllabae ται inſcriptum ο. A. 2. ὃ προῄρηται. A. 3. προῃροῦντο. Jo. l. l.

ἀψύχων ἢ ἀλόγων] ἢ abeſt. A. 1. 2. ἀλόγων ἢ ἀψύχων. A. 3. καὶ, loco ἤ. Vall.

τίνι τοίνυν] τοίνυν abeſt. M. 2. τοίνυν τίνι. A. 3.

ὑπαγάγωμεν] ὑπαγάγομεν. D. 1. ὑπάγωμεν. A. 3. Mox, τὸ διὰ τῶν ἀνθρώπων. A. 1. 2. τὰ διὰ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα. D. 1. Quae per homines fiunt. Con. Quae ab homine peragantur. Vall.

εἴπερ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν αἴτιος καὶ ἀρχὴ πράξεων; 150 ἀλλ᾽ οὔτε θεῷ θεμιτὸν ἐπιγράφειν αἰσχρὰς ἔσθ᾽ ὅτε πράξεις καὶ ἀδίκους· οὔτε ἀνάγκῃ· οὐ γὰρ τῶν ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων ἐστίν· οὔτε εἱμαρμένῃ· οὐ γὰρ τῶν ἐνδεχομένων, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων τὰ τῆς εἱμαρμένης. οὔτε φύσει· φύσεως γὰρ ἔργα ζῶα καὶ φυτά· οὔτε τύχῃ· οὐ γὰρ σπάνιοι καὶ ἀπροσδόκητοι τῶν ἀνθρώπων αἱ πράξεις· οὔτε αὐτομάτῳ· ἀψύχων γάρ ἐστιν ἢ ἀλόγων τὰ συμπτώματα. λείπεται δὴ, αὐτὸν τὸν πράττοντα καὶ ποιοῦντα ἄνθρωπον ἀρχὴν εἶναι τῶν ἰδίων ἔργων, καὶ αὐτεξούσιον. ἔτι, εἰ μηδεμιᾶς ἐστιν ἀρχὴ πράξεως ὁ ἄνθρωπος, περιττῶς ἔχει τὸ βουλεύεσθαι. εἰς τί γὰρ καὶ χρήσεται τῇ βουλῇ, μηδεμιᾶς ὢν κύριος πράξεως; τὸ δὲ κάλλιστον καὶ τιμιώτατον ἐν ἀνθρώπῳ περιττὸν ἀποφαίνειν, τῶν ἀτοπωτάτων ἂν εἴη. εἰ τοίνυν βουλεύεται, πράξεως ἕνεκα βουλεύεται· πᾶσα γὰρ βουλὴ, πράξεως ἕνεκα καὶ διὰ πρᾶξιν. ἔτι, ὧν αἱ ἐνέργειαι ἐφ᾽ ἡμῖν, τούτων καὶ αἱ πράξεις, αἱ κατὰ τὴν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἀρχὴ πράξεων] πράξεων quidem habet, ſed ſupra ſcripto ς. id eſt, πράξεως. A. 2.

οὐ γὰρ τῶν ἀεὶ ὡσαύτως] τῶν abeſt. A. 1. 2. καὶ, poſt ἀεὶ, addit D. 1. Mox: οὔτε εἱμαρμένης. A. 3.

ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων τὰ] poſt ἀλλὰ, punctis notatum eſt τὰ, poſt ἀναγκαίων vero inſertum καὶ a man. prima. D. 1. Idem mox omittit ἐστίν. Abeſt etiam in A. 1. 2. 3.

οὔτε φύσει] οὔτε τῇ φύσει. D. 1. Mox: γὰρ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά. A. 3.

τύχῃ] ψυχῇ. A. 1. Sic, ſed ex correct. τύχῃ. A. 2.

οὔτε τῷ αὐτομάτῳ] τῷ abeſt. A. 1. 2. Ox. Mox, ἄψυχα γάρ. D. 1.

τὰ συμπτώματα] τὰ abeſt. D. 1. A. 3. σύμπτωμα ſolum habet A. 1. 2. Non male. Mox, λείπεται δὲ δὴ αὐτόν. D. 1. A. 3.

ἐστιν ἀρχὴ πράξεως ἄνθρωπος] ἐστὶ πράξεως ἀρχὴ ὁ ἄνθρωπος. D. 1. A. 3. ὁ addunt etiam A. 1. 2.

γὰρ χρήσεται] καὶ, poſt γὰρ, addit D. 1. Mox κύριος πράξεως. A. 1. 2. 3. D. 1. Paullo poſt ἀτοποτάτων. Idem.

πᾶσα γὰρ — ἕνεκα] πράξεως γὰρ ἕνεκα πᾶσα βουλή. A. 3.

καὶ διὰ πρᾶξιν] καὶ διὰ πράξεων. A. 2.

ἐνέργειαν, ἐφ' ἡμῖν· ἐφ' ἡμῖν δὲ αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἐνέργειαι· ἐφ' ἡμῖν ἄρα καὶ αἱ ἀρεταί. ὅτι δὲ ἐφ' ἡμῖν αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι, δηλοῖ καὶ τὸ καλῶς ὑπὸ Ἀριστοτέλους λεχθὲν ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν· ἃ γὰρ ποιοῦντες μανθάνομεν, ταῦτα μαθόντες ποιοῦμεν· κρατεῖν γὰρ ἡδονῶν μανθάνοντες, σώφρονες γινόμεθα· καὶ γενόμενοι σώφρονες, κρατοῦμεν ἡδονῶν. ἔστι δὲ καὶ οὕτως εἰπεῖν. τὸ μελετᾷν καὶ γυμνάζεσθαι παρὰ πᾶσιν ὡμολόγηται ἐφ' ἡμῖν εἶναι· αἱ δὲ μελέται τῶν ἕξεών εἰσι κυρίαι· τὸ γὰρ ἔθος, φύσις 151
ἐπίκτητος· εἰ δὲ κυρία τῆς ἕξεώς ἐστιν ἡ μελέτη, ἐφ' ἡμῖν δὲ ἡ μελέτη, ἐφ' ἡμῖν καὶ ἡ ἕξις. ὧν δὲ ἐφ' ἡμῖν αἱ ἕξεις, τούτων ἐφ' ἡμῖν καὶ αἱ πράξεις, αἱ κατὰ τὰς ἕξεις. ταῖς γὰρ ἕξεσιν αἱ πράξεις πρόςφοροι. ὁ ἄρα δικαίαν ἕξιν ἔχων, δίκαια καὶ πράξει· καὶ ὁ ἄδικον, ἄδικα· ἐφ' ἡμῖν ἄρα τὸ δικαίους εἶναι ἢ ἀδίκους. ὅτι δὲ ἐφ' ἡμῖν ἐστί τινα, δηλοῦσιν αἱ προτροπαὶ καὶ αἱ παραινέσεις. οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

αἱ κατ' ἀρετὴν κ. τ. λ.] αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἐνέργειαι, δηλοῖ καὶ τό. D. 1. Sic, ſed δῆλον, loco δηλοῖ, A. 3. Ante καὶ interponit δέ. Ox. Mox, ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέλους. A. 2. ὑπ' ἀριστοτέλους. A. 3. Deinde ἀρετῶν omittit Con.

ταῦτα μαθόντες] ταῦτα μανθάνοντες. A. 3. D. 1. Ariſtotelis verba ſunt Eth. ad Nicomach. II, 1. ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν κ. τ. λ. Mox μανθάνοντα, loco μανθάνοντες. A. 3.

καὶ γινόμενοι σώφρονες] καὶ γενόμενοι σώφρ. A. 2. D. 1.

ὡμολόγηται] ὁμολογεῖται. A. 1. 2.

τῶν ἕξεων] Hic in marg. a man. rec. ἕξις ἐστὶ ποιότης ἔμμονος. D. 1. Mox κύριοι, loco κυρίαι. A. 3.

ἐφ' ἡμῖν καὶ ἡ ἕξις] καὶ abeſt. A. 1. 2. Poſt ἕξις addit, τούτων. M. 2. Deinde: ἕξεις, τούτων καὶ αἱ πράξεις ἐφ' ἡμῖν. A. 3. Mox Valla πρόςφοροι reddidit *productrices*. Inepte.

ἄρα ὁ δικαίαν] ὁ ἄρα δικαίαν. A. 1. 2. D. 1. Con. Vall. Mox iidem, δίκαια πράξει, omiſſo καί. Ante ἄρα, loco πρόςφοροι habet διάφοροι. M. 2. Ita autem A. 3. habet: ἄρα ὁ δικαίαν ἔχων ἕξιν, δίκαια πράξει.

καὶ αἱ παραινέσεις] αἱ abeſt. D. 1. A. 3. Continuo idem: οὐδεὶς γὰρ ἄνθρωπος. Sed A. 3. οὐδεὶς γὰρ ἄνθρωπον.

πων προτρέπει μὴ πεινῆν, μηδὲ διψῆν, μηδὲ ἵπτασθαι· οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν ταῦτα. δῆλον οὖν, ὅτι ἐφ' οἷς αἱ προτροπαὶ, ταῦτα ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. ἔτι, εἰ μηδὲν ἐφ' ἡμῖν, περιττοὶ οἱ νόμοι· φυσικῶς δὲ πᾶν ἔθνος νόμοις χρῆταί τισιν, ἐπιστάμενον, ὡς ἐξουσίαν ἔχει πράττειν, ἃ νομοθετεῖ· καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν θεοὺς ἐπιγράφεται νομοθέτας, ὡς Κρῆτες μὲν, τὸν Δία, Λακεδαιμόνιοι δὲ, Ἀπόλλωνα. φυσικῶς ἄρα πᾶσιν ἀνθρώποις ἡ γνῶσις τοῦ ἐφ' ἡμῖν συγκατέσπαρται. τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις ῥητέον ἐπὶ τῶν ψόγων καὶ τῶν ἐπαίνων καὶ πάντων τῶν ἀναιρούντων τὸ καθ' εἱμαρμένην πάντα γίνεσθαι.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

προτρέπει] προτρέπεται. A. 1. 2. Activum et Medium aeque uſitatum. Cono habet: Nullus enim *hominem* admonet. Valla: Nemo enim *homini* ſuadet. Ac ſi legerint ἄνθρωπον. Mox, μὴ πεινεῖν, μὴ διψεῖν. Sed ex corr. rec. utroque loco ῆν, loco εῖν. D. 1. Loco *famendum*, dedi in verſione *eſuriendum*. Ita quoque ante me correxerat editor Oxonienſis.

μηδὲ ἵπτασθαι] οὐδὲ ἵπτασθαι. A. 1. 2. οὐδ' ἱπτᾶσθαι, ſed a primo correctum ἵπτασθαι. D. 1. οὐδ' ἵπτασθαι. A. 3.

ταῦτα ἐφ' ἡμῖν ἐστιν] ἐστιν abeſt. A. 1. 2. 3. D. 1. Mox, ἔτι εἰ μὲν μηδέν. D. 1.

νόμοις χρᾶται] νόμοις χρῆται. A. 1. 2. 3. D. 1. Mox, ἐπιγράφεσθαι. A. 1. 2.

πᾶσιν ἀνθρώποις] τοῖς ἀνθρώποις. M. 2. Mox ἐγκατέσπαρται, loco συγκατέσπαρται. A. 3.

τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις] ταὐτὰ δὲ τούτοις. A. 1. ταῦτα δὲ τούτοις. A. 2. Haec autem illis dicenda ſunt. Con.

πάντων τῶν ἀναιρούντων κ. τ. λ.] πάντων τῶν λεγόντων καθ' εἱμαρμένην πάντα γίνεσθαι. D. 1. Valla, qui haec maſculino genere, adeoque de *hominibus*, non de *rebus* accepit, totum locum corrupit. Cum autem hic aperte ſermo ſit de rebus, alienum etiam eſt λεγόντων.

ΚΕΦ. Μ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ 'ΟΤΙ ΕΣΤΙΝ ΕΦ' 'ΗΜΙΝ ΤΙΝΑ.

"Οτι μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν τινα, καὶ ὅτι κύριοι πράξεών τινών ἐσμεν, αὐτάρκως ἀποδέδεικται. λοιπὸν δὲ εἴπωμεν, τίνα ἐστὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν. λέγομεν τοίνυν γενικῶς, πάντα τὰ δι' ἡμῶν ἑκουσίως πραττόμενα ἐφ' ἡμῖν εἶναι. οὐ γὰρ ἂν 152
ἑκουσίως ἐλέγετο πράττεσθαι, τῆς πράξεως οὐκ οὔσης ἐφ' ἡμῖν· καὶ ἁπλῶς, οἷς ἕπεται ψόγος ἢ ἔπαινος, καὶ ἐφ' οἷς ἐστι προτροπὴ καὶ νόμος· καὶ τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδείχθη. κυρίως δὲ ἐφ' ἡμῖν ἐστι τὰ ψυχικὰ πάντα, καὶ περὶ ὧν βουλευόμεθα. ὡς γὰρ ἐφ' ἡμῖν ὄντος τοῦ πρᾶξαι τὸ προκείμενον καὶ μὴ πρᾶξαι, βουλευόμεθα. ἐδείχθη δὲ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 40. Index idem. A. 1. et a man. rec. A. 2. περὶ τοῦ, τίνα ἐστὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν. λθ. Loco κεφ. μ. eſt λόγος ἕκτος. M. 2. περὶ τοῦ, τίνα ἐστὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν. μ. A. 3. Valla: Quod ſint in nobis aliqua. cap. 39. Cono incipit libri 7. cap. 2. Quae ſint illa, quae in noſtra conſiſtunt poteſtate, videlicet habitus et horum actiones, ſenſuumque operationes. Inſuper et bona corporis habitudo et mala.

ὅτι μέν ἐστιν ἐφ'] ὅτι μὲν γάρ ἐστιν ἐφ'. A. 2. Mox, εἴπομεν. D. 1.

αὐτάρκως ἀποδέδεικται] ſatis, *ut ſentio*, demonſtratum eſt. Valla.

πάντα τὰ δι' ἡμῶν] vid. Jo. pag. 194. A.

καὶ τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς] καὶ abeſt. A. 3. Ox. Vall.

κυρίως δὴ ἐφ' ἡμῖν] δὲ, loco δή. D. 1. A. 1. 2. 3.

περὶ ὧν βουλευόμεθα] his continuo addit: καὶ μὴ πρᾶξαι βουλευόμεθα. ὡς γὰρ ἐφ' ἡμῖν ὄντος τοῦ πρᾶξαι τὸ προκείμενον. ἐδείχθη κ. τ. λ. Ox. Ergo vocabula, καὶ μὴ πρᾶξαι βουλευ. alieno loco inculcavit. Vide mox. περὶ ὧν ἐβουλευόμεθα. A. 3. Idem mox omittit: ὡς γὰρ ad τὸ προκείμενον.

τὸ προκείμενον] His addunt: καὶ μὴ πρᾶξαι, βουλευόμεθα. D. 1. A. 1. 2. Con. Vall. αὐτῷ ſolum addit poſt προκείμενον. M. 2.

ἐν τοῖς προλαβοῦσιν, ἡ βουλὴ τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων οὖσα. ἐπίσης δέ ἐστιν ἐνδεχόμενον, ὃ αὐτό τε δυνάμεθα καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ. ποιεῖται δὲ τούτου τὴν αἵρεσιν ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος, καὶ οὗτός ἐστιν ἀρχὴ πράξεως· καὶ ταῦτά ἐστι τὰ ἐφ' ἡμῖν, τὰ ἐπίσης ἐνδεχόμενα, οἷον, τὸ κινεῖσθαι καὶ μὴ κινεῖσθαι, ὁρμᾷν καὶ μὴ ὁρμᾷν, ὀρέγεσθαι τῶν μὴ ἀναγκαίων καὶ μὴ ὀρέγεσθαι, ψεύδεσθαι καὶ μὴ ψεύδεσθαι, διδόναι, καὶ μὴ διδόναι, χαίρειν, οἷς δεῖ, καὶ μὴ χαίρειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐν οἷς ἐστι τὰ τῆς κακίας καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα· τούτων γάρ ἐσμεν αὐτεξούσιοι. τῶν δὲ ἐπίσης ἐνδεχομένων εἰσὶ καὶ αἱ τέχναι. πᾶσα γὰρ τέχνη περὶ γένεσίν ἐστι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ποιουμένῳ. οὐδὲν γὰρ οὔτε τῶν ἀϊδίων καὶ ἐξ ἀνάγκης ὄντων, οὔτε τῶν ἐξ ἀνάγκης γινομένων, κατὰ τέχνην γίνεσθαι λέγεται· ἀλλ' οὔτε τῶν γινομένων ἐν τοῖς ἐνδεχομένοις καὶ ἄλλως ἔχειν, ἐν αὐτοῖς δὲ ἐχόντων τὸ ποιητικὸν αἴτιον, ὡς ἐπὶ τῶν ζώων

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐπίσης δὲ ἐνδεχόμενόν ἐστιν ὃ] ἐστιν, ante ἐνδεχόμενον, habet D. 1. A. 1. 2. 3.

καὶ οὗτός ἐστιν ἀρχὴ πράξεως] πράξεων, loco πράξεως. A. 1. 2. 3. Vall. Loco οὗτος eſt οὕτως αὐτός. M. 2. Mox bis ὁρᾷν, loco ὁρμᾷν. D. 1.

ὀρέγεσθαι τῶν μὴ ἀναγκ. κ. τ. λ.] μὴ ὀρέγεσθαι τῶν ἀναγκαίων καὶ ὀρέγεσθαι. D. 1. μὴ, ante ἀναγκαίων, omittit A. 1. 2. Vall. μὴ ὀρέγεσθαι — καὶ ὀρέγεσθαι. M. 2. μὴ ὀρέγεσθαι τῶν ἀναγκαίων καὶ ὀρέγεσθαι. A. 3.

καὶ τῆς ἀρετῆς ἔργα] τὰ, poſt καὶ, addit A. 1. 2. 3. Id inſertum a man. rec. D. 1. τὰ, ante τῆς κακίας, etiam omittit M. 2. Mox, τῶν ἐπίσης δὲ ἐνδεχομένων. A. 1. 2.

καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν] ὧν abeſt. A. 1. 2.

ἀλλ' οὔτε τῶν γενομένων ἐν — ποιητικὸν αἴτιον] Cono: Sed neque eorum quicquam, quae in paucioribus fiunt et aliter ſe habent. In habentibus quoque in ſe ipſis effectivam cauſam.

ἐν αὐτοῖς δὲ] ἑαυτοῖς δέ. M. 2.

κατὰ τέχνην τι λέγεται γίνεσθαι] γίγνεσθαι, loco γίνεσθαι. D. 1. οὐ, ante κατὰ, addit M. 2.

ἄλλως ἔχειν] ἄλλως ἔχουσιν. A. 3. Idem paullo poſt: κατά τι τέχνην.

καὶ φυτῶν, κατὰ τέχνην τι λέγεται γίνεσθαι. φύσει γὰρ καὶ οὐ τέχνῃ. εἰ δὲ τῶν κατὰ τέχνην γινομένων ἔξωθέν 153 ἐστι τὸ ποιοῦν αἴτιον, τίς ἄρα αἴτιος τῶν κατὰ τέχνην γινομένων, ἢ ὁ ποιῶν τεχνίτης; ἐν γὰρ τῷ τεχνίτῃ τὸ ποιεῖν. οὗτος ἄρα ἀρχὴ καὶ αἴτιος πράξεών ἐστιν. ἐφ' ἡμῖν ἄρα καὶ αἱ κατὰ τέχνην ἐνέργειαι καὶ ἀρεταὶ καὶ πᾶσαι πράξεις ψυχικαί τε καὶ λογικαί. ἐδείχθη δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ποῖαί εἰσιν ἐνέργειαι ψυχικαί. οἱ δὲ πολλοὶ, νομίζοντες λέγεσθαι τὸ αὐτεξούσιον ἐπὶ πάσης πράξεώς τε καὶ κτήσεως καὶ τύχης, ἀποδοκιμάζουσιν εἰκότως τὸν λόγον· οἱ δὲ δριμύτεροι καὶ τὸ τῆς γραφῆς εἰς ἔλεγχον φέροντες τὸ, οὐκ ἐπ' ἀνθρώπῳ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, ὦ βέλτιστοί, φασι, πῶς αὐτεξούσιος ὁ ἄνθρωπος, ὁπότε οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ, καὶ, μάταιοι οἱ διαλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων, ὡς μὴ δυναμένων ἡμῶν εἰς ἔργον ἄγειν, ἃ διανοούμεθα, καὶ τοιαῦτα πολλά φασιν, ἀγνοοῦντες, ὅπως λέγεται τὸ αὐτεξούσιον. οὐ γὰρ τοῦ πλουτεῖν ἢ πένεσθαι ἢ διὰ παντὸς ὑγιαίνειν, ἢ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὸ ποιητικὸν αἴτιον] τὸ ποιοῦν αἴτιον. D. 1. A. 1. 2. Istud fortasse ex superioribus repetitum.

τίς ἄρα αἴτιος κ. τ. λ.] Quae igitur est eorum causa, annon qui facit artifex. Con. Quaenam — erit causa. Vall. Mox est πράξεως, loco πράξεων. M. 2.

καὶ ἀρεταὶ] καὶ αἱ ἀρεταί. A. 3.

καὶ πᾶσαι πράξεις ψυχικαὶ] καὶ πᾶσα πρᾶξις ψυχικαί. Sic. D. 1. Mox, εἰσὶν αἱ ἐνέργειαι. M. 2.

πράξεώς τε καὶ κτήσεως καὶ τύχης] πράξεως καὶ κινήσεως καὶ τύχης. A. 3. Cono: operatione et *curatione* (forte, *comparatione*) *vel eventu*. Mox idem δριμύτεροι reddidit, *acrius*. Intelligit autem Nemesius disputatores et oppugnatores vehementiores et acutiores. Valla reddidit, *procreatione*. Ac si legerit, κτίσεως. Idem δριμύτεροι reddidit, *acutiores*.

λόγον. οἱ δὲ δριμύτεροι] λογισμόν. οἱ δὲ δριμυκώτεροι. A. 3.

καὶ μάταιοι] Forte, καὶ τὸ, μάταιοι. Alterum enim ex Psalmo 93, 11. alterum fortasse ex Jerem. 10, 23.

εἰς ἔργον ἄγειν] εἰς ἔργον ἀγάγειν. Sic. A. 3. Mox idem: *τοιαῦτά φασι τὰ πολλὰ ἀγνοοῦντες.* Ex mox: τὸ αὐτεξούσιος. Idem.

ῥωμαλέους εἶναι κατὰ φύσιν ἢ τοῦ ἄρχειν ἢ ὅλως τῶν ὀργανικῶν ἢ τυχηρῶν λεγομένων ἀγαθῶν, ἢ τῶν κατὰ πρόνοιαν τὸ τέλος λαμβανόντων, ἐξουσίαν ἔχομεν· ἀλλὰ τῶν κατ' ἀρετὴν καὶ κακίαν πράξεων καὶ προαιρέσεων καὶ κινήσεων, καὶ ὧν ἐξίσης καὶ τὰ ἀντικείμενα πρᾶξαι δυνάμεθα, ἐπειδὴ πάσης πράξεως προαίρεσις ἡγεῖται, καὶ οὐ μόνον ἡ πρᾶξις, ἀλλὰ καὶ ἡ προαίρεσις ὑπόδικός ἐστι. καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ ἐν τῷ
154 εὐαγγελίῳ· ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· καὶ ὁ Ἰὼβ ὑπὲρ τῶν κατὰ διάνοιαν τῶν τέκνων αὐτοῦ πλημμελημάτων ἔθυε τῷ θεῷ. ἀρχὴ γὰρ ἁμαρτίας καὶ δικαιοπραγίας ἡ προαίρεσις. τὸ γὰρ ἔργον ποτὲ μὲν συγχωρεῖται παρὰ τῆς προνοίας, ποτὲ δὲ κωλύεται· ὄντος γὰρ καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, οὔσης δὲ καὶ τῆς προνοίας, ἀνάγκη κατ' ἄμφω τὰ γινόμενα

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ῥωμαλέους] ῥωμαλαίους. Ox.

καὶ ὧν ἐξίσης καὶ] ἐπίσης, loco ἐξίσης. A. 1. 2. M. 2. Utrumque idem.

ἐπειδὴ πάσης πράξεως] ἐπεὶ δὲ πάσης πράξεως. D. 1. A. 3. Valla habet, *cum autem*. Et mox poſt ἡγεῖται omittit καί. Cono: In omni autem actione. Ac ſi legerit ἐπὶ δὲ πάσης πράξεως. Mox: προαίρεσις προηγεῖται. A. 3.

ἡ πρᾶξις, ἀλλὰ] ἡ πρᾶξις τοῦτο δηλοῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ προαίρεσις ὑπόδικος γίνεται. καὶ τῷ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. A. 3.

ὑπόδικός ἐστι] ὑπόδικος γίνεται. D. 1. Condemnabitur. Con.

γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθ.] γυναικὶ τοῦ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἐμοίχευσεν ἐν τῇ. D. 1. εἰς γυναῖκα τοῦ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἐμοίχευσεν ἐν τῇ. A. 1. 2. γυναικὶ τοῦ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἐμοίχευσεν ἐν. A. 3.

τῶν τέκνων αὐτοῦ] τῶν τέκνων ἑαυτοῦ. A. 1. αὐτοῦ abeſt. A. 3.

τὸ γὰρ ἔργον ποτὲ] Hic rurſus incipit textus a manu prima in membranis. A. 2. Δὲ, loco γάρ. Vall.

ὄντος γὰρ καὶ τοῦ] καὶ abeſt. A. 1. 2. D. 1. Mox εἰ, ante ἀνάγκη, addit A. 3.

τὰ γινόμενα γίνεσθαι] τὰ γινόμενα γίγνεσθαι. D. 1. Mox, εἰ γὰρ κατὰ τὸ ἕτερον μόνον abſunt. A. 3. et deinde, γίνεται, loco ἐγίνετο. M. 2. Paullo poſt τῶν, ante γινομένων, abeſt. A. 3.

γίνεσθαι· εἰ γὰρ κατὰ τὸ ἕτερον μόνον ἐγίνετο, οὐκ ἦν ἂν τὸ ἕτερον. μικτῶν δὲ ὄντων τῶν γινομένων, ποτὲ μὲν κατὰ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀποβήσεται, ποτὲ δὲ κατὰ τὸν τῆς προνοίας λόγον, ποτὲ δὲ κατ' ἀμφότερα. τῆς δὲ προνοίας πῆ μὲν κοινῆς οὔσης, πῆ δὲ ἰδιαζούσης, ἀνάγκη τοῖς καθόλου τὰ κατὰ μέρος ὁμοιοπαθεῖν· τοῦ γὰρ περιέχοντος ξηροῦ ὄντος, ξηραίνεται τὰ σώματα, εἰ καὶ μὴ πάντα ὁμοίως· καὶ μητρὸς δὲ οὐκ εὖ δεδιαιτημένης καὶ τρυφώσης, ἀκολούθως τὰ τικτόμενα καὶ τοῖς σώμασι δύςκρατα, καὶ ταῖς ὁρμαῖς παράφορα γεννᾶται. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι συμβαίνει, καὶ κράσει σώματος οὐκ εὐτυχεῖ περιπεσεῖν, ἢ τῷ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ποτὲ δὲ κατὰ τὸν τῆς προνοίας λόγον] Haec poſt *ἀμφότερα* ita reddidit Cono: Quandoquidem autem actionem a libera electione procedentem a providentia impediri. *τῆς*, ante *προνοίας*, abeſt, et poſt *ποτὲ δὲ*, additur *καί*. A. 3.

ὁμοιοπαθεῖν] *ὁμοπαθεῖν*. D. 1. Neceſſe eſt et ex univerſalibus particularia pati et affici. Con.

πάντα ὁμοίως κ. τ. λ.] *πᾶν ὁμοίως καὶ μὴ πρός. οὐκ εὖ δὲ διητημένης*. (Sic.) A. 1. A vocabulis *καὶ μητρὸς* Vallae verſio vehementer aberrat, cum haud dubie in Codicem corruptum inciderit.

μητρὸς δὲ οὐκ εὖ δεδιαιτημένης] *μητρὸς ἐκδεδιητημένης*. D. 1. *μητρὸς δὴ οὐκ εὖ διαιτωμένης*. A. 3. *Δὲ*, poſt *μητρὸς*, abeſt. A. 2. Matre in crapula et luxu volutata. Con. Saepe duplex augmentum obtinere in hoc verbo, notum eſt. Thucyd. VII, 77. *πολλὰ μὲν ἐς θεοὺς νόμιμα δεδιήτημαι*. Nec *ἐκδιαιτᾶσθαι* alienum eſt ab hoc loco, quod notat *immodica, immoderata uti vivendi conſuetudine*. *Ἐκδεδιητημένοι* habet Philo p. 471. F. Scholiaſta ad Thucyd. I, 132. explicat, *ἔξω τῶν λακωνικῶν διητᾶτο νομῶν*.

ὅτι συμβαίνει κ. τ. λ.] Quod etiam ex mala habitudine corporis *in adverſam fortunam* incidere contingit. Con.

κράσει σώματος οὐκ εὐτυχεῖ] *κρᾶσις σώματος οὐκ εὐτυχία*. A. 1. 2. Praeterea in marg. *γρ. δῆλον οὖν ἐκ — σώματος οὐκ εὖ ἐχούσῃ περιπεσεῖν — ἐξ ἀκουσίου διαίτης — διεφθαρμένων*. A. 2. *εὐτυχία*, loco *εὐτυχεῖ*. D. 1. M. 2. A. 3. Valla haud dubie legit *εὐτυχεῖ*. Habet enim, *proſperum*.

κοινῷ τοῦ περιέχοντος, ἢ ἐξ ἑκουσίας διαίτης τῶν γεννησάντων, ἢ καὶ αὐτῶν ἐκείνων ἀπὸ τρυφῆς διεφθαρμένων· ὥστε τὰς κράσεις ἐξ ἑκουσίας ἀρχῆς ἐσθ' ὅτε φαύλας κατασκευά-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῷ κοινῷ τοῦ περιέχοντος] *Ex communione circumdantis nos aëris.* Cono. Hic locus variis de cauſſis mihi ſuſpectus eſt. Etenim ab ἢ τῷ memorat cauſſas, cur aliquis poſſit περιπεσεῖν δυσκρασίᾳ σώματος. Prima cauſſa, τὸ κοινὸν τοῦ περιέχοντος, i. e. communis aër. Sed *communitas* aëris per ſe, niſi corruptus ſit, neminem laedit. Saepe autem φθορὰ ἀέρος memoratur. Conjici ergo poſſit φθοροποιῷ, κακοποιῷ, κακωτικῷ, aut κακῷ, quod proxime accedit ad lectionem vulgatam. Secunda cauſſa, *voluntaria*, aut, ut alii habent, *involuntaria* parentum vivendi ratio. Sed *involuntarium* nemini imputatur: *voluntarium* vero nemo reprehendit, niſi malum ſit. Conjici ergo poſſit, ἀνοικείου, ἀκολάστου, loco ἑκουσίας. In tertio membro manifeſte redundat ἐκείνων. Sermo eſt de iis, qui ipſi ſibi auctores ſunt φθορᾶς καὶ δυσκρασίας. Cono habet: *vel ex ſeipſis voluptate corruptis.* Forte ergo legit, αὐτῶν ἐξ ἑαυτῶν ἀπὸ τρυφῆς. Quoniam tamen mox eſt ἐξ ἑκουσίας ἀρχῆς, hic locus ita etiam conſtitui poſſit: ἢ τῷ κακῷ τοῦ περιέχοντος (quae eſt ἀκούσιος ἀρχὴ) ἢ ἐξ ἑκουσίας διαίτης ἡμῶν αὐτῶν (ſi ea ſit mala) ἢ καὶ αὐτῶν τῶν γεννησάντων ἀπὸ τρυφῆς διεφθαρμένων. (Quae cauſſa ratione parentum eſt ἑκούσιος, ratione liberorum ἀκούσιος.)

ἐξ ἑκουσίας διαίτης] ἐξ ἑκουσίου διαίτης. D. 1. A. 1. 3. Sic omiſſo ἐξ. A. 2. *Voluntaria*, et mox γεννησάντων, *quae generantur.* Con.

τρυφῆς διεφθαρμένων] τρυφῆς διαιτωμένων καὶ διεφθαρμένων. A. 3. Voluit fortaſſe ἐκδεδιαιτωμένων.

ὥστε τὰς κράσεις ἐξ ἑκουσίας ἀρχῆς] ὡς ἅμα τε καὶ τὰς κράσεις ἐξ ἑκουσίου ἀγωγῆς. D. 1. ὥστε καὶ τὰς κράσεις ἐξ ἑκουσίου ἀρχῆς. A. 1. 2. ὡς ἅμα τε καὶ τὰς κράσεις ἐξ ἑκουσίου ἀρχῆς. A. 3. Mox, ἔσθ' ὅτε καὶ φαύλας. A. 2. Ex voluntaria cauſſa. Con. Dicitur autem tam ἑκούσιος, quam ἑκουσία ἀρχή. Paullo ante eſt eadem varietas inter ἑκουσίου et ἑκουσίας. Ἑκούσιος vero ἀρχὴ h. l. eſt tam parentum, quam liberorum voluntaria intemperantia. Ἀκούσιος autem ἀρχὴ eſt ἡ τοῦ ἀέρος δυσκρασία καὶ φθορά.

ζεσθαι, καὶ μὴ τὴν πρόνοιαν πάντως αἰτίαν εἶναι τῶν τοιούτων. ὅταν οὖν ψυχὴ κράσει σώματος ἐνδοῦσα, ἐπιθυμίαις ἢ θυμοῖς ἑαυτὴν ἐκδῷ, καὶ ἀπὸ τῶν τυχηρῶν καταπιεσθῇ, 155
ἢ χαυνωθῇ, οἷον πενίας ἢ πλούτου, ἑκούσιον κακὸν ὑφίσταται. ἡ γὰρ μὴ ἐνδοῦσα κατορθοῖ καὶ νικᾷ τὸ δύσκρατον, ὡς ἀλλοιῶσαι μᾶλλον ἢ ἀλλοιωθῆναι· καὶ καθίστησι τὰς ψυχικὰς διαθέσεις εἰς εὐεξίαν ἀγωγῇ χρηστῇ καὶ διαίτῃ προσφόρῳ. δῆλον οὖν ἐκ τῶν κατορθούντων, ὡς οἱ μὴ κατορθώσαντες ἑκουσίως ἁμαρτάνουσιν. ἐφ' ἡμῖν γὰρ, ἢ συνδραμεῖν ταῖς δυσκρασίαις, ἢ ἀντιβῆναι καὶ κρατῆσαι. οἱ δὲ πολλοὶ τὴν δυσκρασίαν ὡς αἰτίαν τῶν καθῶν προβαλλόμενοι, ἀνάγκῃ καὶ οὐ προαιρέσει τὴν κακίαν ἐπιγράφουσι· καὶ διὰ τοῦτο φασὶ, μηδὲ τὰς ἀρετὰς ἐφ' ἡμῖν εἶναι, ἀτόπως λέγοντες.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καὶ μὴ τὴν πρόνοιαν] γὰρ, loco μή. A. 2. Mox, ὅταν οὖν ἡ ψυχή. D. 1.

ἐκδώῃ κ. τ. λ.] ἐκδῷ ἢ ἀπὸ τῶν τυχηρῶν καταπιεσθῇ. D. 1. A. 2. Sic, ſed χηρῶν, loco τυχηρῶν. A. 3. τυχηρῶν, loco λυπηρῶν habet etiam A. 1. Ita etiam Ellebodius reddidit. Valla: *A fortunis.* Cono: *Ab eventu.* Ergo idem videtur legiſſe. Et ſane τυχηρὰ ſunt πενία et πλοῦτος. Accedit, quod nemo dixerit, ἀπὸ τῶν λυπηρῶν χαυνωθῆναί τινα. Mox εἰ γὰρ, loco ἡ γάρ. A. 3.

ὡς ἀλλοιῶσαι μᾶλλον ἢ ἀλλοιωθῆναι] Ut potius inverteret, quam inverteretur, *peſſumque mitteret, quam mitteretur.* Valla. Forte ἀλοιᾶν ſimul in mente habuit, aut ita legit.

ψυχικὰς διαθέσεις] ψυχικὰς κινήσεις, et in marg. a man. rec. γρ. διαθέσεις. D. 1. ψυχικὰς δυνάμεις καὶ κινήσεις εἰς εὐεξίαν ἀγωγῇ. A. 3. Animales diſpoſitiones. Con. Animae actiones. Vall.

ὡς οἱ μὴ κατορθώσαντες] ὡς οἱ μὴ κατορθοῦντες. A. 3. D. 1. Qui ſe neutiquam corrigunt. Vall.

προβαλλόμενοι] προςβαλλόμενοι. D. 1. *Culpantes.* Con. Mox, μήτε τὰς ἀρετάς. D. 1. Προβάλλεσθαι idem eſt, quod προφασίζεσθαι.

ΚΕΦ. ΜΑ΄.

ΔΙΑ ΠΟΙΑΝ ΑΙΤΙΑΝ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΙ ΓΕΓΟΝΑΜΕΝ.

Ὑπολοιπόν ἐστιν εἰπεῖν, διὰ ποίαν αἰτίαν αὐτεξούσιοι γεγόναμεν. Φαμὲν τοίνυν εὐθέως τῷ λογικῷ συνεισέρχεσθαι τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τοῖς γενητοῖς συμπεφυκέναι μεταβολὴν καὶ τροπὴν, μάλιστα τοῖς ἐξ ὑποκειμένης ὕλης γενομένοις. ἀρχὴ γὰρ γενέσεως, τροπή. ἐξ ἀλλοιώσεως γὰρ τῆς ὑποκειμένης ὕλης ἡ γένεσις. κατανοήσειε δ' ἄν τις τὸ λεγόμενον, ἀποβλέπων εἴς τε τὰ φυτὰ πάντα καὶ τὰ ζῶα, τά τε χερσαῖα καὶ πτηνὰ καὶ ἔνυδρα. συνεχὴς γὰρ ἡ τούτων με-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Cap. 41. Index idem. A. 1. 3. Sic, ſed μα. a man. rec. A. 2. περὶ τοῦ, διὰ ποίαν αἰτίαν, αὐτεξούσιοι γεγόναμεν. μ. D. 1. Loco κεφ. μα. eſt λόγος ἕβδομος. M. 2. Quam ob rem cum libero arbitrio creati ſimus. cap. 40. Vall. Cono incipit libri 7. cap. 3. Cur homo ſit libero arbitrio praeditus: quia rationalis et ex nihilo productus. ubi obiter de angelorum bonorum et malorum arbitrio tractat. Et quod ſponte mali evadimus, differentiam liberi arbitrii ab habitu ſubdens. Confer Jo. p. 194. D.

διὰ ποίαν αἰτίαν] διὰ τὸ ποίαν αἰτίαν. A. 1. Mox λογισμῷ, loco λογικῷ. A. 3.

αὐτεξούσιον, καὶ τοῖς] ὡς, *ſicut*, loco καί. Con. Probo καί. Nec enim hoc ſimilitudinis cauſſa addidit, ſed inferius ex eo argumentatur. Valla etiam habet καί.

γεννητοῖς] γενητοῖς. A. 2. D. 1. Mox conſentiunt iterum in γενητός.

μάλιστα τοῖς] τό. A. 3.

ἀρχὴ γὰρ γενέσεως] Hic in marg. haec nota: σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ διαστάσεως. D. 1. Mox κατανοήσει. Idem.

καὶ τὰ χερσαῖα καὶ τὰ ἔνυδρα καὶ πτηνὰ] τά τε χερσαῖα καὶ πτηνὰ καὶ ἔνυδρα. A. 1. 2. τά τε χερσαῖα καὶ τὰ πτηνὰ καὶ ἔνυδρα. D. 1. A. 3. Eundem ordinem ſervat Con. Vall.

ἡ τούτων μεταβολὴ] in marg. haec eſt nota: ταὐτὸν ἀλλοίωσις καὶ μεταβολή. D. 1. Cono addit: Secundum corporales mutationes, animi vero mutatio ſecundum voluntatem et electionem.

ταβολή. ὅτι δὲ καὶ τῷ λογικῷ συνεισέρχεται τὸ αὐτεξούσιον, ἐκ τῶν εἰρημένων περὶ τοῦ, ἐφ' ἡμῖν εἶναί τι, τοῖς 156
μὴ παρέργως ἀκηκοόσιν εὔδηλόν ἐστιν. οὐδὲν δὲ ἴσως ἄτοπον, καὶ νῦν ὑπομνῆσαι τῶν αὐτῶν, τῆς ἀκολουθίας ἐπιζητούσης αὐτά. τοῦ λογικοῦ, τὸ μέν ἐστι θεωρητικὸν, τὸ δὲ πρακτικόν· θεωρητικὸν μὲν, τὸ κατανοοῦν, ὡς ἔχει τὰ ὄντα· πρακτικὸν δὲ, τὸ βουλευτικὸν, τὸ ὁρίζον τοῖς πρακτοῖς τὸν ὀρθὸν λόγον. καὶ καλοῦσι τὸ μὲν θεωρητικὸν, νοῦν· τὸ δὲ πρακτικὸν, λόγον· καὶ τὸν μὲν, σοφίαν, τὸν δὲ, φρόνησιν. πᾶς δὲ ὁ βουλευόμενος, ὡς ἐπ' αὐτῷ τῆς αἱρέσεως οὔσης τῶν πρακτέων, βουλεύεται, ἵνα τὸ προκριθὲν ἐκ τῆς βουλῆς ἕληται καὶ ἑλόμενος πράξῃ. πᾶσα τοίνυν ἀνάγκη, τὸν ἔχοντα τὸ βουλεύεσθαι, καὶ κύριον εἶναι πράξεων. εἰ γὰρ μὴ κύριος εἴη πράξεων, περιττῶς ἔχει τὸ βουλεύεσθαι· εἰ δὲ τοῦτο, ἐξ ἀνάγκης παρυφίσταται τῷ λογικῷ τὸ αὐτεξούσιον· ἢ γὰρ οὐκ ἔσται λογικὸν, ἢ λογικὸν ὂν, κύριον

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὅτι δὲ τῷ λογικῷ] καὶ, poſt δὲ, addit D. 1. A. 1. 2. 3.
εἰρημένων περὶ] περὶ abeſt. A. 3. Idem mox παρέργῳ.
εἶναί τι τοῖς μὴ] εἶναί τινα τοῖς μή. A. 1. Mox vitioſe ἀκηκοῶσιν. D. 1.
ὑπομνῆσαι τῶν αὐτῶν] περὶ, ante τῶν, addit D. 1.
τὸ κατανοοῦν] τὸ κατὰ νοῦν. A. 1. M. 2. Sic, omiſſo μέν. A. 3.
τὸ ὁρίζον τοῖς πρακτοῖς] πρακτικοῖς, loco πρακτοῖς. A. 1. 2. 3. M. 2. Mox, καὶ καλοῦσι δὲ τὸ μέν. A. 2. καὶ καλοῦσι τὸν μὲν θεωρητικὸν νοῦν· τὸν δέ. A. 1. Ab τὸ μὲν θεωρητικὸν νοῦν ad λόγον καὶ omittit Vall.
τὸν μὲν σοφίαν, τὸν] τὸ μὲν σοφίαν, τό. A. 3.
ὁ βουλευόμενος ἐπ' αὐτῷ τῆς αἱρέσεως] ὡς, ante ἐπ', addit, et αἱρέσεως ex correct. rec., antea αἱρέσεως. D. 1. ὁ βουλευόμενος ὡς ἐν αὐτῷ τῆς αἱρέσεως. A. 1. Sic, ſed ſyllaba ευ in βουλευόμενος a man. rec., a manu prima vero ἐπ', loco ἐν. A. 2. ὡς habet etiam A. 3. Con. Vall. Sed Valla habet etiam περὶ ante τῶν πρακτέων. Πρακτῶν habet A. 1. πρακτικῶν. M. 2. πρακτῶν βούλεται. A. 3.
ἔχοντα τὸ βουλεύεσθαι] τὸ abeſt. A. 2. Mox, περιττῶς ἔχοι. Idem. Intellecto nimirum ἄν. Non male. Obliqua enim etiam oratio eſt in εἴη.
ἔσται λογικὸν, ἢ] ἔστι λογικὸν εἰ. A. 3.

ἔσται πράξεων· κύριον δὲ ὂν πράξεων, πάντως αὐτεξούσιον ἔσται. ἐδείχθη δὲ καὶ τὰ ἐξ ὑποκειμένης ὕλης γενητὰ τρεπτὰ ὄντα. ἐξ ἀμφοτέρων ἄρα συνάγεται, τὸ τὸν ἄνθρωπον ἐξ ἀνάγκης αὐτεξούσιον καὶ τρεπτὸν εἶναι· τρεπτὸν μὲν, ἐπειδὴ γενητός· αὐτεξούσιον δὲ, ἐπειδὴ καὶ λογικός. ὅσοι τοίνυν αἰτιῶνται τὸν θεὸν, ὅτι τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἐποίησε κακίας ἀνεπίδεκτον, ἀλλ' αὐτεξούσιον, λανθάνουσιν ἑαυτοὺς αἰτιώμενοι τὸν θεὸν, ὅτι λογικὸν ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, καὶ
157 οὐκ ἄλογον. ἀνάγκη γὰρ τῶν δύο τὸ ἕτερον, ἢ ἄλογον γενέσθαι, ἢ λογικὸν ὄντα καὶ περὶ τὰ πρακτὰ στρεφόμενον, αὐτεξούσιον εἶναι. ἐξ ἀνάγκης οὖν πᾶσα φύσις λογικὴ αὐτεξούσιός ἐστι καὶ τρεπτὴ κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν. ἀλλ' αἱ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

γεννητὰ τρεπτὰ] γενητὰ τρεπτά. A. 1. γεννητὰ abeſt. A. 3. τὰ γενητὰ τρεπτά. A. 2. γενητὰ τρεπτὰ, et poſt ὄντα addit, ἐξ ἀνάγκης. D. 1.

τὸν ἄνθρωπον] τὸ τὸν ἄνθρωπον. A. 1. Mox deeſt, ἐξ ἀνάγκης. D. 1.

τρεπτὸν μὲν, ἐπειδὴ γεννητὸς] τρεπτὸν μὲν, ὅτι γεννητός. A. 1. γενητὸς ſolum loco γεννητὸς mutat. A. 2. γενητόν. D. 1. Mox: αὐτεξούσιος δὲ, ἐπειδὴ λογικός. A. 3.

ἐπειδὴ καὶ λογικὸς] ὅτι καὶ λογικός. A. 1. ἐπειδὴ λογικός. A. 2. Καὶ omittit etiam Vall.

ὅσοι τοίνυν] Ante haec additur: πάντως οὖν συνάγεται τῷ λογικῷ τὸ ἐξ ἀνάγκης αὐτεξούσιον γενόμενον εἶναι τρεπτόν. τρεπτοῦ δὲ ὄντος, αὐτεξούσιον εἶναι, ὥςπερ καὶ εἰκός. ὅσοι τοίνυν κ. τ. λ. D. 1. Sic, ſed ἂν addit etiam inter γενόμενον et εἶναι A. 2. πάντως οὖν συνάγεται τῷ λογικῷ τὸ ἐξ ἀνάγκης αὐτεξούσιον γενόμενον ἂν εἶναι τὸ τρεπτόν· τρεπτοῦ δὲ ὄντος, αὐτεξούσιον εἶναι, ὥςπερ καὶ εἰκός. A. 3. Sed haec nemo, ut credo, deſiderabit, ſi abfuerint, cum praeſertim vix ſana videantur. Saltem in principio, loco λογικῷ, videtur legendum λόγῳ. Extrema etiam, ὥςπερ καὶ εἰκὸς, corrupta videntur. Θεὸν, loco τὸν θεόν. M. 2.

ἐποίησε κακίας] ἐποίησε κακίαν. A. 3.

ἀλλ' αὐτεξούσιον] abſunt. A. 1.

πρακτέα συστρεφόμενον] πρακτὰ στρεφόμενον. A. 1. 3. πρακτέα στρεφόμενον. A. 2. D. 1. στρέφεσθαι περί τι habet Gregor. Nazianz. p. 197. et alii.

μὲν ἐξ ὑποκειμένης ὕλης γενόμεναι κατὰ δύο τρόπους τὸ τρεπτὸν ἔχουσι, κατά τε τὴν ὕλην, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ γενέσθαι· ὅσαι δὲ οὐκ ἐξ ὑποκειμένης ὕλης ἐγένοντο, καθ' ἕνα μόνον τρόπον τὸν τῆς γενέσεώς εἰσι τρεπταί. πάλιν δὲ τούτων τῶν ἀΰλων ὅσαι μὲν ἐν τοῖς περιγείοις εἰσὶ, τῇ κοινωνίᾳ τῇ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὰ πρακτέα καταγινόμεναι, μᾶλλόν εἰσι τῶν ἄλλων τρεπταί· ὅσαι δὲ δι' ἀκρότητα φύσεως τῷ θεῷ κατὰ σχέσιν πλησιάζουσι, καὶ τῇ τούτου κατανοήσει τὸ μακάριον καρποῦνται, πρὸς ἑαυτὰς καὶ τὸν θεὸν μόνον ἐστραμμέναι, τῶν μὲν πρακτῶν καὶ τῆς ὕλης παντάπασιν ἑαυτὰς ἀπηλλοτρίωσαν, τῇ δὲ θεωρίᾳ καὶ τῷ θεῷ προσῳκείωσαν, μένουσιν ἄτρεπτοι· αὐτεξούσιοι μὲν οὖσαι, διὰ τὸ λογικαὶ εἶναι, οὐ μὴν τρεπόμεναι, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. καὶ θαῦμά γε οὐδέν. καὶ γὰρ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τρόπον τὸν τῆς γενέσεως] τὸν abeſt. A. 2. 3.
εἰσὶ τρεπτὶ (ſic)] In corrigendis notat τρεπτοί. Ant. εἰσὶ τρεπταί. D. 1. A. 1. 2. 3. M. 2.
πρὸς τοὺς ἀνθρώπους] τοὺς abeſt. A. 1. 2. D. 1. Mox, περί τε τὰ τρεπτὰ καταγινόμεναι. A. 2. πρακτὰ, loco πρακτέα. A. 1. 3. πρακτά τε καὶ τρεπτά. D. 1. Mox τῶν ἄλλων omittit Con.
τῷ θεῷ κατὰ σχέσιν] καὶ τῷ θεῷ μόνῳ κατὰ σχέσιν. A. 1. τῷ θεῷ ἢ κατὰ σχέσιν. A. 2. τῷ θεῷ ἢ καὶ κατὰ σχέσιν. D. 1. Loco σχέσιν, A. 3. habet συνάφειαν ἢ κοινωνίαν, quae ſunt interpretationes. Mox deeſt καὶ, ante τῇ τούτου. Con.
πρὸς ἑαυτὰς] ante πρὸς inſertum καί. A. 2. Habet etiam Con. Valla addit quidem καὶ, ſed omittit ἑαυτὰς καί.
τῶν μὲν πρακτῶν] in marg. τρεπτῶν. A. 2. τῶν μὲν πρακτέων. M. 2. καὶ τῶν μὲν πρακτῶν. A. 3. Mox, ἑαυτοὺς ἀπηλλοτρίωσαν. A. 1. παντάπασιν omittit A. 3.
τῇ δὲ θεωρίᾳ] δὲ, poſt θεωρίᾳ rejicit A. 1. Καὶ, poſt θεωρίᾳ omittit Vall. Mox, καὶ μένουσιν ἄτρεπτοι. D. 1.
αὐτεξούσιοι μὲν οὖσαι] Cono addit: et vertibiles i. e. καὶ τρεπταί.
διὰ τὸ λογικὰς εἶναι, οὐ μὲν] διὰ τὸ λογικαὶ εἶναι, οὐ μήν. A. 1. 2. D. 1. Sic, ſed λογικόν. A. 3. Λογικαὶ refertur ad αὐτεξούσιοι, non ad εἶναι. Mox: καίτοι θαῦμά γε. A. 3.

τῶν ἀνθρώπων ὅσοι θεωρητικοὶ γενόμενοι τῶν πρακτῶν ἑαυτοὺς ἐχώρισαν, ἔμειναν ἄτρεπτοι. οἶμαι συναποδεδεῖχθαι τοῖς εἰρημένοις, ὅτι τὴν ἀρχὴν αἱ λογικαὶ πᾶσαι φύσεις ἄριστα δεδημιούργηνται, καὶ εἴπερ οὕτω διέμειναν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐκτίσθησαν, πάσης ἂν κακίας ἐκτὸς ἦσαν· γίνεται δὲ
158 αὐταῖς ἡ κακία κατὰ προαίρεσιν· οὕτω γοῦν αἱ μείνασαι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν, τὸ μακάριον ἔχουσι. μόνοι δὲ ἄγγελοι τῶν ἀσωμάτων ἐτράπησαν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ πάντες, ἀλλὰ τινὲς ἐξ αὐτῶν, ὅσοι ῥέψαντες πρὸς τὰ κάτω τῶν ἐπιγείων ἔφεσιν ἔσχον, τῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὸν θεὸν σχέσεως ἀποχωρήσαντες. οὐκοῦν ἐκ τῶν δεδειγμένων δῆλόν ἐστιν, ὡς ἕνεκα μὲν τοῦ φύσει τρεπτοὺς ἡμᾶς εἶναι, τὰς δυνάμεις τὰς προαιρετικὰς τρεπτὰς ἔχομεν, οὐ μὴν διὰ τὸ ἔχειν τρεπτὰς δυνάμεις, τοῦ κακοὺς ἡμᾶς εἶναι, τὸν θεὸν ἂν τις αἰτιάσαιτο. οὐ γὰρ ἐν ταῖς δυνάμεσίν εἰσιν αἱ κα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῶν πρακτῶν ἑαυτοὺς] loco πρακτῶν in marg. τρεπτῶν. A. 2. Mox idem, καὶ ἔμειναν ἄτρεπτοι. Sed Cono: *manent invertibiles*. Mox poſt οἶμαι malim addere οὖν, quod facile ante συν, cum quo haud raro permutatur, potuit excidere. Cono addit, *Itaque*.

ὡς ἐξ ἀρχῆς.] ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς. A. 3.

γίνεται δὲ αὐταῖς] Ferri hoc poteſt. Conjici tamen poſſit προσγίνεται. Ab γίνεται ad μακάριον ἔχουσι omittit Cono.

οὕτω γοῦν αἱ] ὄντω . . Sic, loco οὕτω. A. 3. Haud dubie voluit ὄντως. Non inepte!

καὶ οὐδὲ αὐτοὶ] οὗτοι, loco αὐτοί. A. 2. 3. D. 1.

ὅσοι ῥέψαντες κ. τ. λ.] quicunque *videlicet* ſe ad inferiora *aut* ad terreſtrium concupiſcentiam *ſponte* convertentes, ab habitudine, quae eſt ad ſuperiora et *divina* ſe ſepararunt, *indiesque magis ac magis ſeparant*. Cono.

τῆς περὶ τὰ ἄνω] τῆς πρὸς τὰ ἄνω. A. 1. 2. 3. D. 1. *Ad ſuperiora*. Con.

οὐκοῦν ἐκ τῶν] omiſſo οὐκοῦν, poſt δεδειγμένων additur οὖν et poſt δῆλον omittitur ἐστίν. A. 3.

ὡς ἕνεκα τοῦ φύσει] μὲν, poſt ἕνεκα, addit A. 1. 2. 3. D. 1. ὅτι, loco ὡς. M. 2. Mox, *facultatem electivam vertibilem*. Con. Et ſic mox iterum. A. 3. ita: τὰς κατὰ προαίρεσιν δὲ δυνάμεις ἔχομεν. A. 3.

ἐν ταῖς δυνάμεσίν εἰσιν] εἰσιν abeſt. D. 1.

κίαι, ἀλλ' ἐν ταῖς ἕξεσιν· αἱ δὲ ἕξεις, κατὰ προαίρεσιν· κατὰ προαίρεσιν ἄρα κακοὶ γινόμεθα, καὶ οὐ κατὰ φύσιν ἐσμέν. μάθοι δ' ἂν τις ἀκριβέστερον τὸ λεγόμενον οὕτως. ἐν τοῖς προλαβοῦσιν δύναμιν ἐλέγομεν εἶναι, ἀφ' ἧς ἕκαστον, ὧν ποιοῦμεν, ποιεῖν δυνάμεθα. πᾶσα δὲ προαιρετικὴ δύναμις ἡ αὐτὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστί· μία γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις τοῦ ψεύδεσθαι καὶ ἀληθεύειν, καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις τοῦ σωφρονεῖν καὶ ἀκολασταίνειν. οὐκέτι δὲ ἡ αὐτὴ ἕξις τῶν ἀντικειμένων, οἷον τοῦ ἀκολασταίνειν καὶ σωφρονεῖν ἢ τοῦ ψεύδεσθαι καὶ ἀληθεύειν, ἀλλὰ τῶν ἐναντίων αἱ ἐναντίαι· τὸ μὲν γὰρ σωφρονεῖν, τῆς κατ' ἀρετήν ἐστιν ἕξεως· τὸ δὲ ἀκολασταίνειν, τῆς κακίας. οὐκ εἰσὶν ἄρα τῶν δυνάμεων αἱ κακίαι, ἀλλὰ τῶν ἕξεων καὶ τῆς προαιρέσεως. οὐ γὰρ ἡ δύναμίς ἐστιν ἡ παρασκευάζουσα ἡμᾶς ἀκολασταίνειν ἢ 159
ψεύδεσθαι, ἀλλ' ἡ προαίρεσις. ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἦν ἀληθεύειν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

αἱ δὲ ἕξεις κατὰ προαίρεσιν] Cono addit, *acquiruntur.*

κατὰ προαίρεσιν ἄρα κακοὶ] κατὰ ταύτην ἄρα κακοί. D. 1. Mox, γενόμεθα, καὶ κατὰ φύσιν. A. 2. Deinde: δυνάμεσι λέγομεν, loco δύναμιν ἐλέγομεν. A. 3.

πᾶσα δὲ προαιρετικὴ δύναμις] Poſt δὲ interponit προαίρεσις ἤ. M. 2. Idem mox loco ἡ αὐτὴ habet καὶ αὐτή.

μία γὰρ καὶ ad proximum δύναμις] abſunt. A. 2. Ab priori καὶ ἡ αὐτὴ ad poſterius abſunt. Con. Mox, καὶ μία γὰρ καὶ ἡ αὐτή. A. 2. Nec γὰρ, nec ἡ habet A. 3.

καὶ ἀκολασταίνειν] καὶ τοῦ ἀκολασταίνειν. A. 2. Mox οὔτι, loco οὐκέτι. A. 3. Mox idem omittit τοῦ, ante ψεύδεσθαι.

ἀντικειμένων, οἷον τοῦ ἀκολασταίνειν καὶ σωφρονεῖν] Poſt ἀντικειμένων addit ἐστὶν, et ante σωφρονεῖν addit τοῦ. D. 1. τὸ, loco τοῦ, poſt οἷον habet A. 2.

ἀλλὰ τῶν ἐναντίων] ἀλλὰ τὸ ἐναντίον. A. 1.

καὶ τῆς προαιρέσεως] καὶ τῶν προαιρέσεων. D. 1. A. 2. Vulgatum habet Con. Vall. Totum ſic: κακίαι, αἱ καὶ (ſic) τῶν ἕξεων καὶ τῶν προαιρέσεων. A. 3. Forte voluit, εἰ καὶ, loco αἱ καὶ.

ἡ ἡμᾶς παρασκευάζουσα] ἡ παρασκευάζουσα ἡμᾶς. A. 1. 2. 3. D. 1.

ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἦν] γὰρ raſura ſublatum. A. 2.

ἀληθεύειν καὶ μὴ ψεύδεσθαι] μὴ abeſt. D. 1. ἀληθεύειν ἢ ψεύ-

καὶ μὴ ψεύδεσθαι. εἴπερ οὖν οὐκ ἔστιν ἡ κακία δύναμις, ἀλλ' ἕξις, οὐχ ὁ τὴν δύναμιν δοὺς αἴτιος ἡμῖν τῶν κακῶν, ἀλλ' ἡ ἕξις ἡ παρ' ἡμῶν καὶ δι' ἡμῶν καὶ δι' ἡμᾶς προςγινομένη. ἐξῆν γὰρ τὴν ἐναντίαν ἕξιν ἐκ τῆς γυμνασίας κτήσασθαι καὶ μὴ τὴν φαύλην. διαφέρει δὲ δύναμις ἕξεως, τῷ πάσας μὲν τὰς δυνάμεις φυσικὰς εἶναι· τὰς δὲ ἕξεις ἐπεισάκτους· καὶ τῷ τὰς μὲν δυνάμεις ἀδιδάκτους εἶναι, τὰς δὲ ἕξεις ἐκ μαθήσεως καὶ ἔθους προςγίνεσθαι. εἰ τοίνυν ἡ δύναμις φυσική τις καὶ ἀδίδακτος· ἡ δὲ ἕξις ἐπίκτητος καὶ διδακτή· οὐχ ἡ φύσις αἰτία τῶν κακῶν, ἀλλὰ τὸ κακῶς ἡμᾶς ἦχθαι, καὶ διὰ τοῦτο κακὴν ἕξιν κτήσασθαι. πᾶσα γὰρ ἕξις ἐπίκτητος ἐδείχθη. ὅτι δὲ φύσει εἰσὶν αἱ δυνάμεις, δῆλον ἐκ τοῦ πάντας τὰς αὐτὰς ἔχειν δυνάμεις, πλὴν τῶν πεπηρωμένων. ὅτι δὲ αἱ ἕξεις οὐ φυσικαὶ, δῆλον

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ψεύδεσθαι. A. 1. 3. Sic. Con. τὸ ἀληθεύειν καὶ (hic rasura deletum μή.) ψεύδεσθαι. A. 2. Valla plura addit sic: intemperanter agere, sive mentiri, temperanterve vivere, aut vera proloqui.

ἡμῖν τῶν κακῶν] τῶν κακῶν ἡμῖν. A. 3.

ἀλλ' ἕξις] ἀλλ' ἡ ἕξις. D. 1. Mox deest καὶ δι' ἡμῶν. M. 2. Paullo post, προγινομένη. A. 3. προςγενομένη. D. 1.

τῷ πάσας μὲν τὰς δυνάμεις] τῷ ex correct. rec., antea τό. D. 1. Mox, καὶ τὸ τὰς μὲν δυνάμεις. Idem.

καὶ ἔθους] καὶ θέας. A. 1. Ergo Valla: *et speculatione.* Mox idem post ἀδίδακτος addit, *est qualitas*, i. e. ἐστι ποιότης.

ἐπίκτητος καὶ διδακτή] διδακτική. A. 3.

ἀλλὰ τὸ κακῶς ἡμᾶς ἦχθαι] ἐθίσαι, loco ἦχθαι. D. 1. A. 2. ἦχθαι, *educatos esse.* Aristot. Eth. ad Nicomach. I, 4. δεῖ τοῖς ἔθεσιν ἦχθαι καλῶς τὸν περὶ καλῶν — ἀκουσόμενον. ἐθίσαι absque subjecto locum habere nequit. Postulatur enim τοὺς γονέας καὶ διδασκάλους. Nam ἐθίζειν activum, est *alium adsuefacere.* Valla reddidit, *assuevisse.* Sed hoc est εἰθίσθαι. Aristot. Eth. ad Nicomach. II, 1. ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις ἄνω ῥίπτων. Et ibid. οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθούς.

ὅτι δὲ ἕξεις οὐ φυσικαὶ] αἱ, ante ἕξεις, addit A. 1. 2. 3. D. 1. In versione loco *idem*, quod vitiosum est, correxi *inde.* Vitium istud servavit etiam edit. Ox.

ἐκ τοῦ μὴ πάντας τὰς αὐτὰς ἔχειν ἕξεις, ἄλλους δὲ ἄλλας. τὰ γὰρ φύσει, τὰ αὐτὰ παρὰ πᾶσιν.

ΚΕΦ. ΜΒʹ.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ.

Ὅτι μὲν αὐτεξούσιός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, καὶ τίνων ἐστὶν αὐτεξούσιος, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν αὐτεξούσιος γέγονεν, αὐτάρκως ἐν τοῖς προλαβοῦσιν εἴρηται. ἐπειδὴ δὲ οὐ πᾶς ὁ
προθέμενος φονεῦσαι, πάντως φονεύει· ἀλλὰ ποτὲ μὲν φο- 160
νεύει, ποτὲ δὲ οὔ, τῆς προαιρέσεως παρεμποδισθείσης, καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὰς αὐτὰς ἔχειν ἕξεις] τὰς αὐτὰς ἕξεις ἔχειν. A. 2. D. 1.

τὰ αὐτὰ παρὰ πᾶσιν] In his deſinit A. 1. cum tamen nullum ſit indicium defectus. In media enim pagina orationem terminat.

Cap. 42. Index idem. A. 2. 3. Idem, ſed μα. D. 1. Solum λόγος, loco κεφ. μβ. habet M. 2. De providentia. cap. 41. Vall. Cono incipit libri 8. De providentia, cap. 1. Inveſtigat, ſi ſit divina in rebus providentia, quam multis argumentis colligit.

πάντως φονεύει] πάντως omittit A. 3. Idem paullo ante habet ἐπεὶ δὲ, loco ἐπειδὴ δέ.

τῆς προαιρέσεως παρεμποδ.] τῆς πράξεως παρεμποδισθείσης. D. 1. τῆς προθέσεως ἐφ' ἡμῖν οὔσης καὶ μὴ δραττούσης τὸν σκοπόν. πρόνοιαν δέ τινα τούτων. Sed in marg. a man. rec. γρ. τῆς πράξεως παρεμποδισθείσης καὶ μὴ δραμούσης κατὰ σκοπόν. A. 2. Vide mox notata ex D. 1. *Actione impedita.* Con. *Praepedita actione.* Vall. A. 3. habet ita: τῆς πράξεως παραποδισθείσης. A. 3. προαίρεσις eſt *propoſitum agendi.* Atque ita etiam h. l. explicandum eſt πρᾶξις. Nec enim *factum perpetratum* h. l. intelligi poteſt, ſed *factum animo propoſitum* et *imperfectum.* Forte ergo aliquis πρᾶξιν explicavit προαίρεσιν, alius πρόθεσιν. Ergo in eam partem inclinaverim, ut probem πράξεως. Nam προαίρεσιν nemo facile explicaverit vocabulo προθέσεως aut πράξεως. Accedit conſenſus Codicum et verſionum ex Codicibus expreſſarum.

μὴ δραμούσης κατὰ σκοπόν· πρόνοιαν δὲ τούτων τινὰ ἔφαμεν αἰτίαν εἶναι καὶ οὐχ εἱμαρμένην· ἀκόλουθος τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ὁ περὶ τῆς προνοίας λόγος. διαιρεῖται δὲ καὶ οὗτος εἰς τρία· πρῶτον μὲν, εἰ ἔστι πρόνοια· δεύτερον, τί ἐστι· τρίτον, τίνων ἐστίν. ἀλλ' Ἰουδαῖος μὲν οὐδ' ἂν μαινόμενος ἀγνοήσειε πρόνοιαν, εἰδὼς μὲν τὰ κατ' Αἴγυπτον

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δραμούσης] His additur: τῆς δὲ προθέσεως ἐφ' ἡμῖν οὔσης καὶ μὴ δραμούσης κατὰ σκοπόν. D. 1. Πρόθεσις et προαίρεσις h. l. ſunt ſynonyma. Sic paullo ante eſt προθέμενος. Ex Cod. D. 1. et A. 2. aliquis conjicere poſſit, legendum eſſe, τῆς μὲν προθέσεως (ſeu προαιρέσεως) ἐφ' ἡμῖν οὔσης, τῆς δὲ πράξεως (πρᾶξις autem h. l. eſt ipſe actus et propoſitum agendi.) παρεμποδισθείσης καὶ μὴ δραμούσης κατὰ σκοπόν. Δραττούσης duabus de cauſſis vix probabitur, partim, quod rariſſime accuſativum, frequentius genitivum habet, partim, quod Medium potius, quam Activum in uſu eſt. Cono et Valla iſtum appendicem non agnoſcunt.

πρόνοιαν δὲ τούτων — εἶναι] πρόνοιαν δὲ τούτων τινὰ ἔφαμεν αἰτίαν εἶναι. D. 1. τινὰ non habet Con. Vall.

ἀκολούθως τοῖς ἐφ' ἡμῖν] ἀκόλουθος τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν. D. 1. ἀκόλουθος τοῖς, ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ὁ τῆς προνοίας. A. 2. Forte ἀκόλουθος τοῖς, ſeu τῷ (i. e. λόγῳ.) ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἐστί τινα, ὁ περί. Aut, ἀκόλουθος τῷ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ὁ. Cum vitioſe legeretur ἀκολούθως, Ellebodius videtur conjeciſſe ἀκολουθεῖ. Τοῖς ἐφ' ἡμῖν poterat prorſus abeſſe. Forte explicandi cauſſa adſcriptum vocabulo ἀκόλουθος. Nam antea diſputavit περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν. Cono ita: Expleta eorum, quae ſunt in nobis, determinatione, ſermo de providentia jure conſequitur. Valla: ſequens nobis de providentia erit oratio. Ergo omiſit τοῖς ἐφ'.

ὁ περὶ τῆς προνοίας] περὶ abeſt. A. 3.

διαιρεῖται δὲ οὗτος] καὶ poſt δὲ addit D. 1. A. 2. 3. Qui (ſermo) in tria dividitur. Con.

δεύτερον, τί] poſt δεύτερον deletum δέ. D. 1. Mox, *videns*, loco *Judaeus*. Con. ἀλλ' ὁ ἰουδαῖος. A. 3.

ἀγνοήσειε, πρόνοιαν εἰδὼς τὰ] ἀγνοήσειε πρόνοιαν, εἰδὼς μὲν τά. D. 1. A. 2. 3. Ἐπακούσας h. l. interpretor ἔπειτα ἀκούσας. Ἐπὶ enim hic eandem vim habet, quam in vocabulo ἐπειπεῖν et ſimilibus. Mox, μετὰ τὴν ἔρημον: M. 2.

θαύματα, ἐπακούσας δὲ τῶν κατὰ τὴν ἔρημον, ἐν οἷς τηλαυγεστέρα τῶν ὁρατῶν ἐφάνη τοῖς ἀνθρώποις ἡ πρόνοια· πολλὰ δὲ καὶ ἐν προφήταις καὶ ἐν Βαβυλῶνι κατανοήσας ἔργα τῆς προνοίας, μηδὲ μίαν ἀμφιβολίαν ἐπιδεχόμενα· Χριστιανοὺς δὲ καὶ ταῦτα μὲν ἅπαντα διδάσκει πρόνοιαν εἶναι, μάλιστα δὲ τὸ θειότατον καὶ δι' ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας ἀπιστότατον ἔργον τῆς προνοίας, ἡ δι' ἡμᾶς ἐνσωμάτωσις τοῦ θεοῦ. ἐπειδὴ δὲ οὐ πρὸς τούτους μόνους ὁ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῶν ὁρατῶν] viſibiliorque. Con. Longe illuſtriſſimae viſiones. Valla. Ac ſi ὁράσεις legerit. Τὰ ὁρατὰ ſunt ea, quae in oculos incurrunt, quae quisque poteſt cernere et perſpicere. Mox: ἡ πρόνοια τοῖς ἀνθρώποις. A. 3. Idem continuo: πολλὰ καὶ ἐν.

ἐν προφήταις καὶ ἐν βαβυλῶνι] τοῖς, ante προφήταις, addit M. 2. Etſi multa miraculoſe facta ex prophetarum ſcriptis licet cognoſcere, tamen mihi mirum videtur, cur prophetas et Babylonem conjunxerit. Loco προφήταις ergo conjecerim ὁδοιπορίαις, aut ſimile aliquid, veluti, ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἐν τοῖς ἰδίοις ὁρίοις, ἐν ταῖς μεταξὺ περιόδοις. Videtur autem hic reſpicere omnia, quae inde a Joſuae expeditionibus ad captivitatem Babylonicam miraculoſe acciderunt.

ἀμφιβολίαν ἐπιδεχόμενα] ἀμφιβολ. δεχόμενα. A. 2.

ἅπαντα διδάσκει] A. 3. omittit διδάσκει.

φιλανθρωπίας ἀπιστότατον] Huc refertur in marg. a man. rec. γρ. ἀγαθώτατον. D. 1. ἀγαθώτατον, loco ἀπιστότατον in textu. A. 2. Valla reddidit, *fideliſſimum*, omiſit vero θειότατον. Cono: *incredibiliſſimum*. Ἀπιστότατον non eſt hujus loci. Τὰ γὰρ ἄπιστα οὔτε διδάσκει, οὔτε πείθει. Ἀγαθώτατος habet etiam Syneſ. T. II. pag. 91. idque hoc loco probari poſſit, i. e. *benigniſſimum*. Conjici tamen etiam poſſit θαυμαστότατον, ἀξιοπιστότατον et ἀπυστότατον, id eſt, inauditum, inuſitatiſſimum, h. e. maximum. Ἄπυστος habet Aeſchin. Socrat. Dialog. III, 3. Herodian. p. 348.

ἔργον τῆς] ἔργον τὰ τῆς. A. 3. Mox idem: τούτους μόνους ὁ λόγος.

ἡ δι' ἡμᾶς ἐνσωμάτωσις] ἡ δι' ἡμᾶς σαρκὸς ἐνσωμάτωσις. A. 2.

ἐπειδὴ δὲ οὐ πρὸς τούτους μόνους] ἐπεὶ δὲ οὐ πρὸς ἰουδαίους μόνους. D. 1.

λόγος, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ἕλληνας, φέρε καὶ δι' ἄλλων, οἷς ἐκεῖνοι πιστεύουσιν, ἀποδείξωμεν πρόνοιαν οὖσαν. ὅτι τοίνυν ἐστὶ πρόνοια διὰ τῶν αὐτῶν ἄν τις ἐπιδείξειε, δι' ὧν, ὅτι καὶ θεός ἐστιν, ἐδείξαμεν. ἡ γὰρ διαμονὴ τῶν ἁπάντων, καὶ μάλιστα τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, καὶ ἡ θέσις καὶ ἡ τάξις τῶν ὄντων, ἀεὶ φυλαττομένη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ἡ τῶν ἄστρων φορὰ, μηδὲν μηδέποτε διαλλάττουσα, καὶ ὁ κύκλος τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ἡ τῶν ὡρῶν ἀποκατάστασις,
161 τῶν τε νυκτῶν καὶ τῶν ἡμερῶν ἡ κατ' ἔτος ἰσότης, παρὰ μέρος ἑκατέρας αὐξανομένης τε καὶ μειουμένης οὔτε ἐλάττονι, οὔτε πλείονι μέτρῳ, πῶς ἂν διετέλεσεν ὁμοίως διεξαγομένη, μηδενὸς προνοοῦντος; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἡ παρεπομένη τιμωρία, μᾶλλον δὲ καὶ ἡ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν ἀποκάλυψις, ὅταν, μηδενὸς ὄντος τοῦ διελέγξαι δυναμένου, κατά τινας περιστάσεις ἐμφανίζηται, δείκνυσι πρόνοιαν εἶναι. γέμουσι δὲ τῶν τοιούτων ἱστοριῶν αἵ τε τῶν Ἑβραίων γραφαὶ καὶ τὰ παρ' Ἕλλησι γράμματα.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οἷς ἐκεῖνοι πιστεύουσιν] Abſunt. Con. Quibus illi fidem adhibent. Vall. πεισθῶσιν, loco πιστεύουσιν. D. 1. Non male, intellecto ἄν. Atque ita poſtea reperi in A. 3. qui ita habet: οἷς ἂν ἐκεῖνοι πεισθῶσιν, loco πεισθῶσιν.

καὶ ἡ τάξις τῶν ὄντων] ἡ abeſt. D. 1.

τὸν αὐτῶν τρόπον] τὸν αὐτὸν τρόπον. A. 2. 3. D. 1. M. 2. Eundem modum. Con.

μηδὲν μηδέποτε διαλλάττουσα] μηδὲν μηδέποτε διελαττοῦσα. A. 2. Paullo poſt, κύκλος τούτου τοῦ ἐνιαυτοῦ. M. 2. Κύκλος ἐνιαυτοῦ ſupra etiam memoratur p. 134. in fine.

καὶ τῶν ἡμερῶν] τῶν abeſt. D. 1. A. 3.

αὐξανομένης τε καὶ] τε abeſt. A. 2.

οὔτε πλείονι μέρει] οὔτε πλείονι μέτρῳ. D. 1. A. 3. Con. Hoc probo. Valla: *tempore*.

κατά τινας περιστάσεις ἐμφανίζεται] κατά τινας περιστ. ἐμφανίζηται. D. 1. A. 3. Mox, δείκνυσι πρόνοιαν εἶναι abſunt. Con.

Ἕλλησι γράμματα κ. τ. λ.] ἕλλησι συγγράμματα. τοιοῦτον γὰρ ἐν μὲν τῇ γραφῇ. D. 1. ἕλλησι συγγράμματα. τοιοῦτον γὰρ ἐμφαίνει. A. 3. Sed ita mox legendum eſſet, ἡ γραφή. Γράμματα quidem idem eſt, quod συγγράμματα. Sed συγ. poſt σι potuit facile excidere. Ἐῤῥέθη τῇ γραφῇ

τοιοῦτον γὰρ ἐῤῥέθη τῇ γραφῇ τὸ κατὰ Σωσάνναν πάθος· ἐν δὲ τοῖς παρ' Ἕλλησι, τὸ κατὰ Ἴβυκον τὸν ποιητήν. φονευόμενος γὰρ οὗτος ὑπό τινων, καὶ μηδένα μήτε σύμμαχον, μήτε μάρτυρα τῆς ἐπιβουλῆς ἔχων, θεωρήσας γεράνους, ὑμεῖς, ἔφησεν, ὦ γέρανοι, τιμωρήσατέ μοι τὸν φόνον. τῆς δὴ πόλεως ζητούσης τοὺς φονεύσαντας, καὶ μὴ δυναμένης εὑρεῖν, ἐπιτελουμένου θεάτρου καὶ τοῦ δήμου καθεζομένου, γέρανοι διέπτησαν· θεασάμενοι δὲ οἱ φονεῖς ἐγέλασαν, καὶ ἰδοὺ, εἶπον, αἱ τιμωροὶ τοῦ Ἰβύκου· τῶν δὲ πλησίον καθεζομένων τις ἀκούσας ἀπήγγειλε ταῖς ἀρχαῖς, καὶ συλληφθέντες ὡμολόγησαν τὸν φόνον. πολλῶν τε καὶ ἄλλων τοιούτων ἐστὶ πλῆθος ἀναγεγραμμένον ἐν τοῖς παλαιοῖς, ὅπερ εἴ τις βουληθείη συναγαγεῖν, εἰς ἄπειρον ἂν μῆκος ἐκτείνειε τὸν λόγον. εἰ δὲ μὴ πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσιν ὁ αὐτὸς τρόπος τῶν ἐλέγχων ἐπάγεται, ἀλλ' ἔνιοι 162
καὶ διαφεύγειν δοκοῦσι, μηδεὶς ἀρνείσθω διὰ τοῦτο τὴν πρόνοιαν. οὐ γὰρ καθ' ἕνα μόνον τρόπον ποιεῖται τῶν ἀν-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

φῇ etiam ferri poteſt. Tamen magis placet ἐν μὲν τῇ γραφῇ, quia mox eſt, ἐν δὲ τοῖς.

τοῖς παρ' ἕλλησι] παρ' abeſt. D. 1. Mox ἴβυκον. D. 1. κατὰ τὸν ἴβυκον. A. 2. De Ibyco vid. Plutarch. T. II. pag. 509. E. Suidam in ἴβυκος.

μηδένα μηδὲ σύμμαχον] μηδὲ abeſt. D. 1. ejus loco μήτε. A. 2. Poſt μηδένα deficit Cod. A. 3.

τῆς δὴ πόλεως] τῆς δὲ πόλεως. A. 2. D. 1. mox, φονεύοντας. D. 1. Cum civitas Corinthiorum latrones requireret. Con.

θεασάμενοι δὲ — τοῦ ἰβυκοῦ] Haec in marg. a man. rec. ſed ἰβύκου. A. 2. ἰβύκου etiam D. 1. mox, ἀπήγγειλε. D. 1. Deinde habet, *principi*, Con.

πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων] τε, loco δέ. D. 1. A. 2. mox, ἐν τοῖς παλαιοῖς. D. 1. A. 2. *In veterum libris*. Con. *A veteribus* ſcriptis memoriae prodita. Vall.

εἴ τις βουληθείη] εἴ τις ἐθελήσειε. D. 1. mox, ἄπειρον ἂν μῆκος. A. 2 D. 1.

ἐπάγεται] ἕπεται. A. 2. ἐπάγηται. M. 2.

καὶ διὰ τοῦτο] καὶ abeſt. A. 2. D. 1. Con. Vall.

τρόπον μόνον κ. τ. λ.] μόνον τρόπον ποιεῖται τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐπιμέλειαν. D. 1. Sic, ſed τὴν τῶν ἀνθρ. ἐπιμέλ. A. 2.

Deus

θρώπων τὴν ἐπιμέλειαν, ἀλλὰ κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους. οὐχ ἥκιστα δὲ τὸ εἶναι πρόνοιαν δείκνυσιν ἡ τῶν σωμάτων τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ κατασκευὴ καὶ ἀναλογία, διὰ παντὸς ὁμοίως φυλαττομένη. παντὶ γὰρ μορίῳ τοῦ σώματος ἐμφαίνεται τῆς προνοίας ἡ προμήθεια, ἅτινα τοῖς φιλοπόνοις ἔξεστιν ἐκ διαφόρων συγγραμμάτων ἀναλέγεσθαι. καὶ ἡ τῶν χρωμάτων δὲ ποικιλία, τῶν ἐν τοῖς ζώοις, τὸν αὐτὸν ἀεὶ κόσμον φυλάττουσα, κέκραγε πρόνοιαν εἶναι, καὶ τὸ κοινῇ δὲ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμολογούμενον, τὸ δεῖν εὔχεσθαι καὶ θεραπεύειν τὸ θεῖον ἀναθήμασί τε καὶ περιβόλοις, προνοίας ἐστὶ δηλωτικόν. ἀπρονοήτου γὰρ ὄντος τοῦ παντὸς, πῶς ἂν, ἢ τίνι τις εὔξαιτο; καὶ ἡ σπουδὴ δὲ, ἡ περὶ τὰς εὐεργεσίας, φυσικῶς ἐν τοῖς ἀδιαστρόφοις σπουδα-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

Deus interponit Cono, ac loco *procurationem* vitiofe habet *procreationem.* Valla, *poenitentia.* Ergo μεταμέλειαν.

τῶν σωμάτων ἐν γενέσει] τῶν, ante ἐν, addit D. 1. A. 2.

προμήθεια] προμηθία. A. 2.

κόσμον φυλάττουσα] decorem *faciemque* cuftodiens. Vall. Mox idem τὸ θεῖον reddidit, *deum*, *quaeque divina fint.*

καὶ περιμόλοις] περιβόλοις. A. 2. D. 1. M. 2. Ox. De περίβολος vide Pollucem lib. I. p. 9. Suidam in hoc vocabulo et Harpocrat. in ἑρκεῖος ζεύς. p. 74. Notat ergo *feptum cujusvis generis*, *aedium*, *urbis*, *item locum cinctum et ufibus religiofis confecratum ac templum ipfum.* Philo p. 752. F. οὐκ ἔχοντες ἱεροὺς περιβόλους, οἷς ἐνδιαθήσονται τὸ εὐχαριστήριον. Synef. T. II. p. 28. ἔζων — ὥςπερ ἐν ἱερῷ περιβόλῳ, τῷ κόσμῳ. Heliodor. p. 56. ἐντὸς τοῦ περιβόλου καὶ περὶ τὸν νεών. Lycurg. adv. Leocrat. cap. 12. λίθινοι περίβολοι, i. e. *muri urbis.* Cono h. l. reddidit, ἀναθήμασι *et oblationibus.* Ergo καὶ περιβόλοις non agnovit, fed ἀναθήμασι Graece et Latine expreffit. Ellebodius reddidit, *facraria.* Ergo ipfe quoque legit περιβόλοις. Valla habet: *oblationibus atque fupplicationibus.*

ὄντος τοῦ παντὸς τίς ἂν κ. τ. λ.] ὄντος τοῦ παντὸς, πῶς ἂν ἢ τίνι τίς εὔξαιτο. A. 2. Sic, omiffo τοῦ παντός. D. 1. Quis utique vel quem aliquis adoraret. Con. Quisnam aut quis quicquam precabitur. Vall.

ἀδιαστρόφοις] ἀνθρώποις, fed in marg. a man. rec. γρ. ἀδιαστρόφοις. D. 1.

ζομένη, τὴν πρόνοιαν ἐμφαίνει. τὸν γὰρ ἐκ ταύτης μισθὸν ἀπεκδεχόμενοι, καὶ τοὺς μὴ δυναμένους ἀμείψασθαι ποιεῖν εὖ προαιρούμεθα. προνοίας δὲ ἀναιρουμένης συγκεχώρηται μὲν ἀδικία τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖν, ἀναιρεῖται δὲ ἐλεημοσύνη καὶ θεοῦ φόβος, συναναιρεῖται δὲ τούτοις ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια· εἰ γὰρ μὴ προνοεῖ θεὸς, οὐδὲ τιμωρεῖται, οὐδὲ τοῖς εὖ πράττουσιν ἔπαθλα νέμει, οὐδὲ τῶν ἀδικουμένων τὰς βλάβας ἀπείργει. τίς ἂν οὖν ἔτι προσκυνήσειε θεὸν, μηδὲν εἰς μηδὲν ἡμῖν συμβαλλόμενον; ἀναιρεῖται δὲ καὶ προφη- 163
τεία καὶ πᾶσα πρόγνωσις. ἀλλ' οὐ συμφωνεῖ ταῦτα τοῖς καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἡμέραν γινομένοις. πολλαὶ μὲν γὰρ ἐν ταῖς χρείαις ἐπιφάνειαι τοῦ θείου, πολλὰ δὲ καὶ δι' ὀνείρων τοῖς κάμνουσι δίδοται βοηθήματα, πολλαί τε προγνώσεις καθ' ἑκάστην γενεὰν ἐξηνέχθησαν, πολλοὶ δὲ μιαιφονήσαντες καί τι τῶν ἀθεμίτων πράξαντες ἐκδειματοῦνται νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέρας. ἄλλως τε ἀγαθός ἐστιν ὁ θεός· ἀγαθὸς δὲ ὢν, εὐεργετικός ἐστιν· εἰ δὲ εὐεργετικὸς, καὶ προ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τοὺς μὴ δυναμένους] τοῖς μὴ δυναμένοις. A. 2. D. 1.

προνοεῖ θεὸς] προνοεῖ ὁ θεός. D. 1.

ἔπαθλα νέμει] Sic ex correct. rec., antea, credo, ἔπαθλον. D. 1.

τίς ἂν οὖν προσκυνήσειε] τίς ἂν οὖν ἔτι προσκυνήσει. A. 2. D. 1. Mox, θεὸν μηδενὶ μηδὲν συμβαλλόμενον. D. 1. συμβαλλόμενον, loco συλλαμβανόμενον, habet etiam A. 2. Συμβάλλεσθαι eſt conferre, adeoque adjuvare. συλλαμβάνεσθαι eſt etiam adjuvare. Sed iſtud Codices poſtulant. Cono: *conferentem.* Valla: *profuturum.*

πρόγνωσις] γνῶσις. M. 2.

ὁρωμένοις· πολλὰ] γινομένοις· πολλαί. A. 2. D. 1. ὁρωμ. πάλιν πολλαί. M. 2. Vitioſum πολλὰ correctum etiam in Ox. *Quae — accidunt.* Cono. *Quae — ſpectamus.* Valla.

ἤ τι τῶν ἀθεμίτων] καί τι τῶν ἀθεμίτων. A. 2. D. 1. Con. Sed Valla, *aut.* Mox, καὶ μεθ' ἡμέραν. D. 1. M. 2. Utroque modo dicitur.

ἀγαθός ἐστιν ὁ θεός] His addit Valla: *ut nihil melius.*

εὐεργετικός· εἰ δὲ εὐεργετικὸς] εὐεργετηκός ἐστιν· εἰ δὲ εὐεργετικός. Sic. D. 1. ἐστιν addit etiam A. 2. Con.

νοητικός. τί δεῖ λέγειν τὰ τῆς κτίσεως ἔργα καὶ τὴν ἀναλογίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν θέσιν καὶ τὴν τάξιν καὶ τὴν χρείαν, ἣν ἕκαστον παρέχεται τῷ παντὶ, καὶ ὡς οὐχ οἷόν τε ἄλλως καλῶς ἔχειν, παρ' ὃ νῦν ἔχει, καὶ ὡς οὔτε προςθήκην ἐπιδέχεται, οὔτε τῶν ὄντων ἐπιλείπειν τι δύναται; ἀλλὰ τέλεια πάντα καὶ καλὰ, σοφῶς τε καὶ προνοητικῶς δεδημιούργηται. ἀλλ' εἰς τὸν τῆς δημιουργίας λόγον ἀναβαλώμεθα τὴν τούτων ἔκθεσιν, ἵνα μὴ πάθωμεν, ὅπερ πολλοὶ τῶν περὶ προνοίας γραψάντων πεπόνθασι. τὴν γὰρ κτίσιν ἀντὶ τῆς προνοίας ἀνυμνοῦσι, ποδηγοῦσαν μὲν ἡμᾶς εἰς τὸν περὶ τῆς προνοίας λόγον, κατὰ πολὺ δὲ διαφέρουσαν. οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστι πρόνοια καὶ κτίσις. κτίσεως μὲν γὰρ, τὸ καλῶς ποιῆσαι τὰ γινόμενα· προνοίας δὲ,
164 τὸ καλῶς ἐπιμεληθῆναι τῶν γινομένων· οὐ συνυπάρχει δὲ ταῦτα πάντως ἀλλήλοις, ὡς ἔστιν ἐκ τῶν ἀνδρῶν, τῶν καθ' ἑκάστην τέχνην καὶ μέθοδον, ἰδεῖν. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

οἷόν τε ἄλλως] poſt ἄλλως iterum addit τε. A. 2.

ἐπιλείπειν] *reſpuere*. Con. *relinquere*. Vall.

ἀναβαλώμεθα] ἀναβαλλόμεθα. A. 2. M. 2. Verum ad librum περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως hanc expoſitionem reſervemus. Con. Valla haec, quae Cono addidit, non agnoſcit. Cononis appendicem notavit etiam le Quien ad Joann. Damaſc. T. I. p. 196. Hic non loquitur de ſermone aut capite poſtea adjiciendo. Nam in ſuperioribus jam egit de creatione mundi. Ergo magis etiam probo ἀναβαλλόμεθα. Vide mox p. 164. ἐν τῷ περὶ τῆς κτίσεως λόγῳ et ἐν τῷ περὶ προνοίας.

ποδηγοῦσαν μὲν] a primo δὲ, ſed ex correct. μέν. A. 2.

οὐ γὰρ ταὐτό ἐστι] οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστι. D. 1. A. 2. Sic ſupra etiam fuit ταὐτόν.

ἐπιμεληθῆναι τῶν γενομένων] γινομένων, loco γενομένων. D. 1. A. 2. M. 2.

ἀνδρῶν τῶν] δρώντων. D. 1. Mox poſt μέθοδον tacite addidit ποιούντων. Ox. Ἄνδρες καθ' ἑκάστην τέχνην idem eſt, quod ἄνδρες τεχνῆται ἑκάστης τέχνης. Sed nec δρώντων, loco ἀνδρῶν τῶν, diſplicet. Cono tamen: Quod ex viris cujuslibet artis et diſciplinae licet perſpicere. Valla: Ut ex viris in unaquaque arte atque doctrina eſt videri.

ἄχρι μόνου τοῦ ποιῆσαι καλῶς ἵστανται, καὶ οὐδὲν ἔτι φροντίζουσιν, ὡς τέκτονές τε καὶ γραφεῖς καὶ πλάσται· οἱ δὲ μόνον ἐπιμελοῦνται καὶ προνοοῦσιν, ὡς βουκόλοι τε καὶ ποιμένες. οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς ἐν μὲν τῷ περὶ τῆς κτίσεως λόγῳ δεόντως ἂν ἐπιδεικνύοιμεν, ὅτι καλῶς γέγονε τὰ γενόμενα· ἐν δὲ τῷ περὶ προνοίας, ὅτι καὶ τῆς δεούσης ἐπιμελείας τυγχάνει μετὰ τὸ γενέσθαι. πῶς οὖν ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου, καὶ βοῦς ἐκ βοὸς ἀεὶ γεννᾶται, καὶ ἕκαστον ἐκ τοῦ οἰκείου σπέρματος φύεται, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλου, προνοίας ἀπούσης; εἰ γὰρ λέγοι τὶς, ὅτι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν εἱρμῷ προβαίνει τὸ πρᾶγμα, τοῦτο ἂν εἴη λέγων, ὅτι τῇ κτίσει συνυπάρχει πάντως ἡ πρόνοια. τὸ γὰρ εἱρμῷ προβαίνειν τὸ κτισθὲν, δηλοῖ τῇ κτίσει συγκαταβεβλῆσθαι τὴν πρόνοιαν. προνοίας γὰρ ἡ μετὰ τὴν κτίσιν διεξαγωγὴ τῶν ὄντων· καὶ οὕτως οὐδὲν ἂν ἄλλο λέγοι, ἢ τὸν αὐτὸν εἶναι ποιητὴν ἅμα καὶ προνοητὴν τῶν ὄντων. τίς δὲ ὁρῶν τὰς μορφὰς τῶν ἀνθρώπων, ἐν τοσαύταις μυριάσι διαλλαττού-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἵστανται] ex correct. rec., antea ἵστανται. D. 1. *Sunt eruditi.* Cono. Forte ἐπίθανται aut ſimile quid expreſſit. Vulgatum bene habet. Mox idem γραφεῖς reddidit *ſcribae*, cum tamen h. l. ſint *pictores*. Valla habet, *inſiſtunt — pictores.*

ἐπιμελοῦνται καὶ] abſunt. Cono. Idem mox βουκόλοι reddidit *agaſones*, ὀνηλᾶται.

ἐν τῷ περὶ τῆς κτίσεως] μὲν, poſt ἐν, addit D. 1. τῆς omittit A. 2. Mox, τὰ γινόμενα. D. 1. Non opus eſt, ut hic ſingularis aliquis libellus intelligatur, cum ſupra cap. 1. *de creatione* expoſuerit. Mox, ἐπιδεικνύημεν. M. 2.

περὶ προνοίας] περὶ τῆς προνοίας. A. 2. Mox, δεούσης, loco μελούσης. D. 1. Ox. *Diligenti.* Con. Valla haec inepte reddidit, ſed ex vocabulis, *diligentia* opus *eſſe*, colligo, illum inveniſſe δεούσης.

μετὰ τὸ γενέσθαι] τοῦ, loco τό. D. 1. A. 2.

προνοίας ἀπούσης] προνοίας μὴ οὔσης. D. 1. *Non exiſtente.* Con. *Deficiente.* Vall. Mox, ἐξ ἀρχῆς γέννησιν. A. 2. Paullo poſt, προβαίνει τὰ πράγματα. D. 1.

καὶ οὕτως οὐδὲν ἂν] καὶ οὕτως ἂν οὐδέν. D. 1.

σας καὶ μηδαμοῦ κατὰ πάντα συνεμπιπτούσας, οὐ θαυμάσειε μὲν τὸ ἔργον, ἀναλογιζόμενος δὲ τὴν αἰτίαν, εὑρήσει προνοίας ἕνεκα τὴν διαφορὰν τῆς μορφῆς παρηλλαγμένην ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα; σκόπει γὰρ, εἰ τὸν αὐτὸν ἅπαντες ἔσωζον ἀπαραλλάκτως χαρακτῆρα, πόση σύγχυσις τῶν πραγμάτων ἐγίνετο; πόση δὲ ἄγνοια καὶ σκότος κατεῖχε τὸν ἄνθρωπον, οὔτε τὸν οἰκεῖον γνωρίζοντα, οὔτε τὸν ἀλλότριον ἢ πολέμιον ἢ φαῦλον ἀπὸ τοῦ φίλου καὶ χρηστοῦ διακρίνοντα· πάντα δὲ ἦν ἀληθῶς ὁμοῦ χρήματα, κατὰ Ἀναξαγόραν. τούτου γὰρ οὕτως ὄντος, οὐδὲν ἐκώλυεν ἀδελφαῖς καὶ μητράσι συγγίνεσθαι, οὐδὲ ἁρπάζειν, οὐδὲ ἄλλο τι ἀδικεῖν ἐμφανῶς, εἰ πρὸς τὸ παρὸν μόνον διέφυγεν· οὐ γὰρ ἂν ὀφθεὶς ἐγνωρίσθη μετὰ ταῦτα. οὐδ' ἂν νόμος ἢ πολιτεία συνετάττετο· οὐδὲ πατέρες καὶ παῖδες ἀλλήλους ἐγίνωσκον· οὐδὲ ἄλλο τι συνέστη τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον· τυφλὸς γὰρ ἂν ἦν ἕνεκα τῶν ἀνθρώπων ὁ ἄνθρωπος, μικρὰ τοῦ βλέπειν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

συμπιπτούσας] συνεμπιπτούσας. D. 1. συνεμπτούσας, ſupra ſcripto πι. A. 2. συνεπιπτούσας. Sic. M. 2. Συνεμπίπτειν et συμπίπτειν hoc loco eſt *convenire*. Barbare dicunt *coincidere*.

εὑρήσειε προνοίας] εὑρήσει προνοίας. D. 1. A. 2. εὑρίσει. Sic. M. 2.

τὸν αὐτὸν ἔσωζον] ἅπαντες, ante ἔσωζον, addit D. 1. πάντες addit et mox ἀπαράλλακτον habet A. 2. *Immutabiliter — omnes* Vall.

πάντα δὲ ἦν ἀληθῶς ὁμοῦ χρήματα] τὰ, ante πάντα, addit D. 1. ὁμοῦ χρήματα a man. rec. inſertum. A. 2. ὁμοῦ χρήματα reddidit, *Sibi pervia et confuſa*. Cono. *Unum forent cuncta*. Vall. Mox, μητράσιν. A. 2. Deinde, οὐδ' ἄλλο τι. D. 1. Anaxagorae verba ſunt apud Diog. Laërt. p. 51. πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ, quae Euſeb. Praepar. Evang. p. 504. ita refert: ἦν τὴν ἀρχὴν τὰ πράγματα ὁμοῦ πεφυρμένα. Et ibid. p. 750. C. ἦν γὰρ ἐν ἀρχῇ ὁμοῦ τὰ πράγματα πεφυρμένα.

οὐ γὰρ ἂν ὀφθεὶς] οὐ γὰρ ἂν ὁ ὀφθείς. A. 2. οὐδὲ γὰρ ἂν ὀφθείς. D. 1. Mox, οὐδὲ ἂν νόμος. Idem.

ἀλλήλους ἐγίνωσκον] ἀλλήλους ἐγνώριζον. D. 1. In verſione incluſi vocabulum *inter*.

τυφλὸς γὰρ ἦν ἕνεκα] ἂν, ante ἦν, addit D. 1. A. 2.

αὐτῷ παρεχομένου· πλὴν γὰρ ἡλικίας καὶ μεγέθους οὐδὲν ἄλλο διεγίνωσκε. τοσούτων ἡμῖν ἀγαθῶν αἰτία γέγονεν ἡ πρόνοια, ποικίλλουσα τὴν μορφὴν τῶν ἀνθρώπων διὰ παντὸς καὶ πανταχῆ, καὶ μηδένα χρόνον τοῦ ποιεῖν τοῦτο παραλείπουσα, ὃ καὶ μέγιστόν ἐστι τεκμήριον τοῦ τυγχάνειν προνοίας καὶ τὰ καθ' ἕκαστα, εἰ μέχρι καὶ τοῦ τύπου τῆς διαπλάσεως τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς φωνῆς ἕκαστος γνωρί-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἡλικίας] Ellebodius, Valla et Cono: *aetatem*. Sed ἡλικία eſt etiam *ſtatura*.

ἀγαθῶν γέγονεν] αἰτία, poſt ἀγαθῶν, addit A. 2. D. 1. Con. Vall.

χρόνον τοῦτο παραλείπουσα] poſt χρόνον addit τοῦ ποιεῖν. A. 2. D. 1. Nullo tempore iſtud facere deſinendo. Con. Nec ullo tempore hoc facere praetermiſit. Vall.

τοῦ τυγχάνειν — ἕκαστα, εἰ] Quod regimur et potimur providentia usque ad ſingularia, ut ad modum plaſmationis. Cono. Ab εἰ ad γνωρίζεται ita reddidit Valla: Ad fabricationis figuram usque, expreſſione et voce quivis deprehenditur.

τὰ καθ' ἕκαστα κ. τ. λ.] τὰ καθ' ἕκαστον βλέποντας μέχρι τοῦ τύπου. D. 1. τὰ καθέκαστα βλέποντα τοὺς τύπους. A. 2. βλέποντας non agnoſcit Con. Vall.

εἰ μέχρι — γνωρίζεται] Cono: *ut* — *cognoſcatur*. Ergo loco εἰ aliud videtur legiſſe vocabulum. Ὅτι non videtur inveniſſe. Id enim redditurus fuiſſet vocabulo *quod*. Ergo fortaſſe ὡς, aut ὥςτε. Neutrum tamen probo. Ellebodius reddidit, *ſiquidem*. Forte εἴγε voluit. Idem ante ὃ καὶ μέγιστον punctum habet, ac ſi voluerit, ὃ δὲ μέγιστον. Omiſſo εἰ, habet μέχρι καὶ τούτου τοῦ τύπου. M. 2.

τοῦ χαρακτῆρος καὶ] καὶ, ante τοῦ, rejicit Ox. Non male.

φωνῆς ἕκαστος κ. τ. λ.] φωνῆς καὶ τὸ ὁρᾷν πῶς ἕκαστος γνωρίζεται, εἰ καὶ μὴ δι'. D. 1. φωνῆς. τὸ ὁρᾷν πῶς ἕκαστος γνωρίζεται. ὅτι εἰ μὴ δι' ἀκριβείας τὸν χαρακτῆρα φυλάττεται, ὡς. A. 2. Hic locus peſſime afflictus eſt, nec multum proſunt Codices. Etſi vero vel ex voce homines quodammodo cognoſcantur, tamen mirum eſt, cur antea et poſtea μορφῆς ſolum et χρωμάτων meminerit. Ego ita ſuſpicor: τὰ καθ' ἕκαστα οὐ μέχρι δὲ τοῦ τύπου — χαρακτῆρος, ἀλλὰ καὶ τῆς φωνῆς (aut, τῆς χροιᾶς) ἕκαστος

 γνωρί-

ζεται, εἰ καὶ μὴ δι' ἀκριβείας τὸ τοιοῦτον φυλάττεται, ὡς τῆς μορφῆς ἀρκούσης. ἐξ ἐπιμέτρου γὰρ καὶ τοῦτο προσέθηκεν ἡμῖν ἡ πρόνοια, τὴν τῶν χρωμάτων διαφορὰν, ἵνα πολυτρόπως βοηθῆται τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἡ ἀσθένεια.
166 οἶμαι δὲ καὶ τὰ πολλὰ τῶν ζώων, τῶν κατ' εἶδος ὁμοσχημόνων, οἷόν ἐστι κορώνη καὶ κόραξ, ἔχειν τινὰς κατὰ τὴν πρόσοψιν διαφορὰς, αἷς γνωρίζει κατὰ συζυγίαν ἄλληλα. κορῶναι γοῦν καὶ κόρακες συναγελάζονται μὲν πολλοὶ πολλάκις· χωρίζονται δὲ κατὰ συζυγίαν, ἑκάστης καὶ ἑκάστου γνωριζόντων τὸν σύζυγον. πῶς δ' ἂν ἐγίνωσκον ἀλλήλους, εἰ μή τις ἦν ἐν ἑκάστῳ χαρακτὴρ ἴδιος, ἡμῖν μὲν οὐκ εὐκρινὴς, εὐσύνοπτος δὲ φυσικῶς τοῖς ὁμοειδέσι; καὶ τὰ σύμ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

γνωρίζεται, εἰ καὶ μὴ δι'. Illud autem me male habet, quod uterque Codex fere consentit in βλέποντας, φωνῆς et τὸ ὁρᾷν πῶς κ. τ. λ. Haud dubie ergo hic aliquid vitii latet. Cono habet: et vocis unusquisque cognoscatur, etsi non. Ergo ὁρᾷν etc. non agnoscit. Habet autem, εἰ καὶ μή. Valla ab καὶ μὴ δι' ad ἀρκούσης ita reddidit: neque tam observatione hujusmodi quicquam custoditur, quam forma decente. In versione loco, *neque hoc*, correxi, *quamquam hoc non.*

ἐξ ἐπιμέτρου] ἐξ ἐπιμελείας, et in marg. a man. rec. ἐξ ἐπιμέτρου. D. 1. Redde: *auctarii loco.* Valla: *moderanter.*

τὴν τῶν χρωμάτων] καὶ τὴν τῶν χρωμάτων. A. 2. D. 1. Vall.

ἀνθρωπίνης φύσεως] ἀνθρωπείας φύσεως. A. 2. Mox, αἱ ἀσθένειαι. M. 2.

οἷον κορώνη] οἷόν ἐστι κορώνη. D. 1. A. 2. Vall. Mox ἔχει. Ox. In versione inclusi *inter*, quod superfluum est.

κορῶναι γοῦν] κορώνη γοῦν. D. 1. A. 2. Mox πολλοὶ abest. Con.

γνωρίζονται δὲ κατὰ συζυγίαν] χωρίζονται, loco γνωρίζονται. D. 1. A. 2. Nec aliter legit Ellebodius et Cono, qui *separantur* habent. Valla: *distinguuntur.*

εἰ μή τις ἦν ἑκάστῳ] ἐν, post ἦν, addunt A. 2. D. 1. *Inesset.* Con. Mox deest φυσικῶς. Vall.

καὶ τὰ σύμβολα δὲ καὶ] Valla haec inepte ita reddidit: *Ceterum, per gradus quoque descendentes.* Apud eundem reliqua etiam hujus capitis obscura sunt.

βολα δὲ καὶ φῆμαι καὶ κληδόνες καὶ διοσημεῖαι, (πρὸς ἕλληνας γὰρ ὁ λόγος,) κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον, ὡς αὐτοί φασι, τῶν δηλουμένων ὑπ' αὐτῶν τὰς ἐκβάσεις διασώζουσαι, πάντως που προνοίας λόγῳ κατασημαίνουσι, καὶ τοῖς σημαινομένοις τὰς ἐκβάσεις ἐπαληθεύουσιν.

ΚΕΦ. ΜΓ'.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΠΡΟΝΟΙΑ.

Ἀλλ' ὅτι μέν ἐστι πρόνοια, διά τε τούτων δῆλον καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων. εἴπωμεν δὲ, τί ἐστι πρόνοια. πρόνοια τοίνυν ἐστὶν ἐκ θεοῦ εἰς τὰ ὄντα γινομένη ἐπιμέλεια. ὁρίζονται δὲ αὐτὴν καὶ οὕτω. πρόνοιά ἐστι, βούλησις θεοῦ, δι' ἣν πάντα τὰ ὄντα τὸν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

διοσημεῖαι] ἰδιοσημεῖαι et poſt hoc a man. rec. inſertum αἵ. A. 2. Xenoph. Mem. Socr. I, 1, 3. jungit οἰωνοὺς, φήμας, σύμβολα. Mox ἕλληνας ex correctione. Antea ἀλλήλας. M. 2.

διασώζουσαι] διασώζουσι. D. 1. A. 2. *Proventus conſervantia.* Con. *Obſervant.* Vall. Mox, πάντως που πρόνοιαν εἶναι κατασημαίνουσι. A. 2. κατασημαίνουσι habet etiam D. 1. *Rationem* providentiae ſignant. Con.

σημαινομένοις] ἐπιγινομένοις. A. 2. Τὰ ἐπιγινόμενα ſunt ipſae ἐκβάσεις. Cono: Et his, *quae contingunt*, proventus vero (forte, *veros.*) oſtendunt. Valla: Et *ſignificatos* (forte, ſignificatis.) eventus veros efficiunt. Καὶ τοῖς σημαινομένοις omittit M. 2.

Cap. 43. Index: τί ἐστι πρόνοια. κεφ. μγ.] Hoc caput cohaeret cum ſuperiore. Ergo index deeſt. D. 1. M. 2. Indice caret etiam A. 2. Quid ſit providentia. cap. 42. Vall. Cono incipit libri 8. cap. 2. Quid ſit providentia. Confer Jo. p. 196. A.

καὶ τῶν ἑξῆς ῥηθησομένων] διὰ, poſt καὶ, addit D. 1. A. 2. Vall. Mox εἴπομεν, D. 1. Sed, εἴπωμεν (hic δὲ inſertum a man. rec.) πῶς καὶ τί ἐστι πρόνοια. A. 2. Mox, ἐστὶν ἡ ἐκ θεοῦ. Jo. l. l.

δὲ καὶ οὕτως αὐτὴν] δὲ αὐτὴν καὶ οὕτω. A. 2. D. 1. Con. Vall. Mox, βούλησις τοῦ θεοῦ. M. 2.

εἰ δὲ θεοῦ βούλησίς ἐστιν ἡ πρόνοια, πᾶσα ἀνάγκη, κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ κάλλιστα καὶ θεοπρεπέστατα καὶ ὡς ἂν μόνως καλῶς ἔχοι τὰ γινόμενα γίγνεσθαι, ὡς τὴν κρείττω τάξιν μὴ ἐπιδέχεσθαι. ἀνάγκη δὲ καὶ, τὸν αὐτὸν εἶναι
167 *ποιητὴν τῶν ὄντων καὶ προνοητήν. οὔτε γὰρ ἀκόλουθον, οὔτε πρέπον, ἄλλον μὲν ποιεῖν, ἄλλον δὲ τῶν γενομένων ἐπιμελεῖσθαι. ἐν ἀσθενείᾳ γὰρ πάντως ὁρᾶται τὸ τοιοῦτον. πολλὴ δὲ καὶ τοῖς ζώοις ἔμφασις ἐναπόκειται τῶν εἰρημένων. πᾶν γὰρ τὸ γεννῆσαν καὶ τῆς τροφῆς ἐπιμελεῖται τοῦ γεννηθέντος· ὁ δὲ ἄνθρωπος καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν κατὰ τὸν βίον, καθ' ὅσον οἷός τέ ἐστι, προνοεῖ· τὰ δὲ μὴ προνοοῦντα, δι' ἀσθένειαν οὐ προνοεῖ. δέδεικται οὖν θεὸς μὲν ὢν ὁ προνοητὴς, πρόνοια δὲ ἡ βούλησις αὐτοῦ.*

ΚΕΦ. ΜΔ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΙΝΩΝ ΕΣΤΙ ΠΡΟΝΟΙΑ.

Ὅτι μὲν (οὖν) ἐστι πρόνοια, καὶ τί ἐστιν, εἴρηται· λείπεται δὲ εἰπεῖν, τίνων ἐστὶ πρόνοια, πότερον τῶν καθόλου,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

κάλλιστα καὶ θεοπρεπέστατα] *μάλιστα καὶ θεοπρεπέστατα.* A. 2. Mox *γενέσθαι*, loco *γίγνεσθαι.* Idem.
εἶναι ποιητὴν] *εἶναι καὶ ποιητήν.* A. 2.
καθ' ὅσον οἷόν τέ ἐστι κ. τ. λ.] *οἷος*, loco *οἷον.* D. 1. *καθ' ὅσον οἷός τέ ἐστι προνοῆται.* A. 2. Quatenus *poſſibile* eſt. Con. Quam maxime *fieri poſſit.* Vall.
δέδεικται οὖν θεὸς μὲν ὢν] *δέδεικται μὲν οὖν θεὸς ὤν.* A. 2.
Cap. 44. Index idem, ſed caput *μβ.* D. 1. Idem, ſed a man. rec. *μγ.* A. 2. In M. 2. hic punctis deletum *τοῦ αὐτοῦ λόγος.* Quibus in rebus ſit providentia. Vall. Cono incipit libri 8. cap. 3. Quorumnam ſit providentia divina, an univerſalium generum et ſpecierum tantum, ut ait Ariſtoteles, vel an providentia ſingularium per deos inferiores adminiſtretur, ut Plato cenſet, ubi obiter phanaticam Epicuri opinionem confutat.
ὅτι μὲν οὖν ἐστι πρόνοια] *οὖν* abeſt. A. 2. D. 1. Vall.
τίνων ἐστὶ πρόνοια] *ἐστὶ* abeſt. Ox.

ἢ τῶν καθ' ἕκαστα, ἢ τῶν καθόλου καὶ τῶν καθ' ἕκαστα. Πλάτων μὲν οὖν καὶ τὰ καθόλου, καὶ τὰ καθ' ἕκαστα πρόνοιαν διοικεῖν βούλεται, διαιρῶν τὸν τῆς προνοίας λόγον εἰς τρία. πρώτην μὲν γὰρ εἶναι, τὴν τοῦ πρώτου θεοῦ· προνοεῖν δὲ τοῦτον προηγουμένως μὲν τῶν ἰδεῶν, ἔπειτα δὲ ξύμπαντος τοῦ καθόλου κόσμου, οἷον, οὐρανοῦ καὶ ἀστέρων καὶ πάντων τῶν καθόλου, τουτέστι, τῶν γενῶν, οὐσίας τε καὶ ποσότητος καὶ ποιότητος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων καὶ τῶν τούτοις ὑποτεταγμένων εἰδῶν· τῆς δὲ γενέσεως τῶν ἀτίμων ζώων τε καὶ φυτῶν καὶ πάντων τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, τοὺς δευτέρους θεοὺς, τοὺς τὸν οὐρανὸν περιπολοῦντας, προνοεῖν. καὶ Ἀριστοτέλης δὲ τὴν τούτων γένεσιν 168

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἢ τῶν καθ' ἕκαστα] ἢ καὶ τῶν καθέκαστα. A. 2. Vide mox.

ἢ τῶν καθόλου καὶ τῶν καθέκαστα] abſunt. A. 2. D. 1. Con. Solum τῶν, poſt καὶ, omittit M. 2. Servat haec Valla. Alter ergo ex ſcribis iſtorum Codicum poſt ἢ, alter poſt ἕκαστα quaedam omiſit, ob ſimilitudinem membrorum. Vulgata bene habet. Triplex enim quaeſtio eſt.

εἰς τρία] His ſimilia leguntur apud Plutarch. T. II. p. 572. F. Locum Platonis illuſtriorem de providentia laudat etiam Euſeb. Praepar. Evang. p. 630. ſeqq.

πρῶτον μὲν γὰρ εἶναι] πρώτην μὲν γὰρ εἶναι. D. 1. *Primam.* Con. Vall. Sic inferius δευτέρα καὶ τρίτη memoratur πρόνοια.

ἰδεῶν] ἰδίων. D. 1. Sic antea, nunc ex corr. ἰδεῶν. A. 2. *Propriis.* Con. *Ideas.* Vall.

ξύμπαντος] ξύμπτος, et ex corr. rec. ξύμικτος. Sic. A. 2.

οὐρανοῦ καὶ ἀστέρων] οὐρανῶν καὶ ἄστρων. D. 1. οὐρανῶν etiam. A. 2. Coeli globos et ſtellas. Vall.

καὶ ποσότητος] a man. rec. inſerta. D. 1. *et qualitatis.* Vall. Hoc eſt, ποιότητος.

ἀτίμων ζώων] ἀτόμων, ζώων. D. 1. A. 2. Ox. Ellebodius, *ignobiliorum.* Sed Cono: *Individuorum et animalium et plantarum.* Valla: *Ad atomos generandas animaliaque et plantas.*

ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ] τε, ante καὶ, addit D. 1.

τοὺς τὸν οὐρανὸν] τοὺς a rec. inſertum. D. 1. Paullo ante δευτέρους abeſt Con.

καὶ ἀριστοτέλης] καὶ omittit. Vall. Malim et ipſe id omittere.

ἀνατίθησιν ἡλίῳ καὶ τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ. τῆς δὲ διεξαγωγῆς καὶ τοῦ τέλους τῶν πρακτῶν καὶ τῆς τάξεως τῶν κατὰ τὸν βίον, τῶν τε Φυσικῶν καὶ τῶν ὑλικῶν τε καὶ ὀργανικῶν καλουμένων ἀγαθῶν, καὶ τῶν τούτοις ἀντικειμένων, τὴν τρίτην εἶναι πρόνοιαν Πλάτων ἀποφαίνεται. προΐστασθαι δὲ ταύτης τινὰς τεταγμένους δαίμονας περὶ τὴν γῆν, Φύλακας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. εἶναι δὲ καὶ τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ τρίτῃ προνοίᾳ τὸ εἶναι παρὰ τῆς πρώτης, ὡς δυνάμει πάντα παρὰ τοῦ πρώτου θεοῦ διοικεῖσθαι, τοῦ τάξαντος καὶ τοὺς δευτέρους καὶ τοὺς τρίτους προνοητάς. τὸ μὲν οὖν ἀναΦέρειν εἰς θεὸν τὰ πάντα καὶ τῆς ἐκείνου βουλήσεως λέγειν διηρτῆσθαι πᾶσαν πρόνοιαν, ἄξιον ἐπαινεῖν· οὐκέτι δὲ καὶ τὸ δευτέραν λέγειν πρόνοιαν, τοὺς τὸν οὐρανὸν περι-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τῶν πρακτέων] τῶν πρακτῶν. D. 1. A. 2.

τάξεως τῆς κατὰ] τῶν, loco τῆς. D. 1. A. 2. Con. Et ad videndum ordinem. Vall.

καὶ τῶν τούτοις ἀντικειμένων — προΐστασθαι] Valla haec ita: et his etiam oppoſita ab iisdem vult adminiſtrari. Tertiam vero definit Plato providentiam, cui praeeſſe.

πλάτων ἀποφαίνεται] His addit: τινὰς τεταγμένους δαίμονας. Deinde pergit: προΐστασθαι κ. τ. λ. D. 1.

προΐστασθαι κ. τ. λ.] προΐστασθαι δὲ ταύτης ἀστέρας τεταγμένους καὶ ὄντας περὶ τὴν γῆν κ. τ. λ. D. 1. καὶ προΐστασθαι δὲ ταύτης τινὰς τεταγμένους δαίμονας περὶ τὴν γῆν τεταγμένους Φύλακας. A. 2.

τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ προνοίᾳ] τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης προνοίας. A. 2. τῇ ſolum, ante τρίτῃ, addit D. 1.

πρώτου θεοῦ] πρώτου abeſt. A. 2.

τάξαντος πρώτους καὶ δευτέρους] τάξαντος καὶ τοὺς δευτέρους. A. 2. D. 1. Con. *Praeſcribentis primis, ſecundis ac tertiis providentiis.* Vall.

διηρτῆσθαι πᾶσαν] ἠρτῆσθαι τὴν πᾶσαν. A. 2. Sic, ſed ἠρτεῖσθαι. D. 1.

οὐκέτι δὲ τὸ δευτέραν] καὶ, ante τὸ, addit D. 1. A. 2. Haec quodammodo duriora ſunt. Lenior oratio fuiſſet, ſi dixiſſet aut, τὸ δευτέρους λέγειν προνοητὰς, τοὺς, aut, τὸ δευτέραν λέγειν πρόνοιαν τῶν — περιπολούντων.

πολοῦντας. οὐ γὰρ πρόνοια τὸ γινόμενον, ἀλλ' εἱμαρμένη καὶ ἀνάγκη. ὅπως γὰρ ἂν ἐκεῖνοι συσχηματίζωνται, ἀνάγκη καὶ τὰ γινόμενα γίνεσθαι καὶ ἄλλως μὴ ἐνδέχεσθαι· τῶν δὲ κατὰ πρόνοιαν οὐδὲν ὑποπίπτειν ἀνάγκῃ, πάλαι δέδεικται. οἱ δὲ Στωϊκοὶ Φιλόσοφοι τὴν εἱμαρμένην καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν πρεσβεύοντες, οὐδὲ μίαν χώραν τῇ προνοίᾳ καταλείπουσιν· ἀλλὰ ταῖς ἀληθείαις καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦσιν, ὡς ἐδείχθη πρότερον. Δημόκριτος δὲ καὶ Ἡράκλειτος καὶ Ἐπίκουρος οὔτε τῶν καθόλου, οὔτε τῶν καθ' ἕκαστα πρόνοιαν εἶναι βούλονται. Ἐπίκουρος γοῦν ἔλεγε, τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρ- 169
τον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. ὥστε οὔτε ὀργαῖς, οὔτε χάρισι συνέχεται· ἐν ἀσθενείᾳ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα. ὀργὴ (γὰρ) θεῶν ἀλλότριον. ἐπὶ γὰρ ἀβουλήτῳ γίνεται· θεῷ δὲ οὐδὲν ἀβούλητον. οὗτοι μὴν οὖν ἀκολουθοῦσι ταῖς ἰδίαις ἀρχαῖς. ἐξ αὐτομάτου γὰρ ἡγούμενοι τὸ πᾶν τοῦτο συστῆναι, εἰκότως ἀπρονόητα φάσκουσιν εἶναι τὰ πάντα. ὧν γὰρ οὐδείς ἐστι δημιουργὸς, τούτων τίς ἂν εἴη προνοητής; δῆλον γὰρ, ὡς αὐτομάτως ἀνάγκη

VAR. LECT. ET ANIMADV.

σχηματίζωνται] συσχηματίζονται. D. 1. A. 2. Configurarunt et designarunt. Con. Una figurabuntur. Vall. Mox deest καὶ ante τά. D. 1.

ἐνδέχεσθαι] ἐπιδέχεσθαι. A. 2. Non contingit. Vall. Contingere. Vall. Mox Cono omittit omnia ab τῶν δὲ ad δέδεικται. Deinde, ὑποπίπτει ἀνάγκῃ. Ox.

τὴν εἱμαρμένην] τῇ εἱμαρμένῃ. A. 2.

τὸ ἐφ' ἡμῖν] quod *non* sit in nobis. Con.

πρεσβεύοντες] μὴ πρεσβεύοντες. A. 2. Mox, δημόκριτος μὲν γὰρ καί. A. 2. Deinde, ἡράκλητος. D. 1.

τὸ μακάριον] vid. Diog. Laërt. p. 431.

οὔτε ἄλλῳ παρέχει] οὔτε ἄλλοις παρέχει. D. 1. Ista iterum post συνέχεται habet Valla.

χάρισι] χαροποιοῖς. D. 1.

ὀργὴ γὰρ θεῶν] γὰρ abest. D. 1. A. 2. Con. Mox, ἀβουλήτου. D. 1. A. 2. Praeter voluntatem enim fit. Con. Mox οὐδέ τι, loco οὐδέν. M. 2.

οὗτοι μὲν οὖν] αὐτοὶ μὲν οὖν. D. 1. Mox τὸ, ante πᾶν, abest. M. 2.

προνοητής;] διανοητής; M. 2. ac mox τῆς ἀρχῆς, loco τὴν ἀρχήν.

φέρεσθαι τὰ τὴν ἀρχὴν αὐτομάτως γενόμενα. δεῖ τοίνυν πρὸς τὴν πρώτην αὐτοῖς ἐνστῆναι δόξαν. ταύτης γὰρ ἀναιρουμένης, ἀρκέσει τὰ προῤῥηθέντα εἰς ἀπόδειξιν τοῦ πρόνοιαν εἶναι φυλάξαντες οὖν τοῖς οἰκείοις καιροῖς τὸν τούτων ἔλεγχον, ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν Ἀριστοτέλους δόξαν καὶ τῶν ἄλλων, τῶν ἀπρονόητα λεγόντων τὰ καθ' ἕκαστα. καὶ γὰρ Ἀριστοτέλης ὑπὸ τῆς φύσεως ἡμῖν διοικεῖσθαι βούλεται τὰ κατὰ μέρος, ὡς ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν νικομαχείων ἠθικῶν ὑπηνίξατο. ταύτην γὰρ θείαν οὖσαν καὶ τοῖς γενητοῖς πᾶσιν ἐνυπάρχουσαν, ἑκάστῳ φυσικῶς ὑποτίθεσθαι τὴν τῶν συμφερόντων αἵρεσιν καὶ τὴν τῶν βλαπτόντων φυγήν. ἕκαστον γὰρ, ὡς εἴρηται, τῶν ζώων καὶ τὴν κατάλληλον ἑαυτῷ τροφὴν ἐκλέγεται, καὶ τὸ συμφέρον μεταδιώκει, καὶ τὰς ἰατρείας τῶν παθῶν φυσικῶς ἐπίσταται. Εὐριπίδης δὲ καὶ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

αὐτομάτως γενόμενα] αὐτομ. γινόμενα. D. 1. Mox πρώτην αὐτῶν ἐνστῆναι. Idem et Vall.

τὰ ῥηθέντα] τὰ προῤῥηθέντα. D. 1. τὰ προρηθέντα. A. 2.

τοῦ πρόνοιαν εἶναι] τοῦ εἶναι πρόνοιαν. A. 2. Mox, τὸν τοιούτων ἔλεγχον. Ox. Paullo poſt, τὴν τοῦ ἀριστοτέλους. D. 1. M. 2.

καὶ γὰρ ἀριστοτέλης] Cono incipit libri 8. cap. 4. Diſputat adverſus Ariſtotelem, qui in duodecimo Metaphyſicae deum ait minime ſingularium curam habere, ſed a natura diſponi: ubi ſimul Euripidis et Menandri opinio narratur ferme eadem.

φύσεως μόνης διοικεῖσθαι] ἡμῖν, loco μόνης. A. 2. D. 1. Dativus ita ſaepe interponitur. Ergo nihil contra Codices mutandum. Valla ſervat μόνης. Cono nec μόνης, nec ἡμῖν habet.

ἕκτῳ] abeſt. A. 2. ζ. id ed, ἑβδόμῳ. D. 1. ἑβδόμῳ. M. 2. Septimo. Con. Sexto. Vall. Mox, νικομαχιῶν. A. 2. Haud dubie reſpexit Eth. Nicomach. lib. VI. cap. 13. medium.

γεννητοῖς] γενητοῖς. A. 2. D. 1. Mox αἵρεσιν. D. 1. Sed M. 2. συμφερόντων ἔτι αἵρεσιν et mox ἀπτόντων, loco βλαπτόντων.

καὶ τὸν κατάλληλον] τὸν abeſt. D. 1. Recte ejus loco habet τήν. M. 2. mox, ἰατρίας. A. 2.

φυσικῶς] abeſt. A. 2. Antea, *paſſionum ſuarum remedia.* Con.

Μένανδρος ἐν ἐνίοις τὸν νοῦν τὸν ἐν ἑκάστῳ φασὶ προνοεῖν 170 ἑκάστου (καὶ ἑαυτοῦ,) θεῶν δὲ μηδένα. ἀλλ' ὁ μὲν νοῦς τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστι μόνων· ἢ γὰρ τῶν πρακτῶν καὶ τῶν τεχνῶν, ἢ τῆς θεωρίας· ἡ δὲ πρόνοια, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὡς τοῦ πλουτεῖν καὶ μὴ, καὶ ὑγιαίνειν καὶ μὴ, ὧν οὐδὲν ποιεῖν ὁ νοῦς δύναται, ἀλλ' οὐδὲ ἡ φύσις, ὡς Ἀριστοτέλης δοκεῖ. εὔδηλα γὰρ καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα. τί δὲ πρὸς τὸν νοῦν ἢ τὴν φύσιν, τὸ ποτὲ μὲν τιμωρεῖσθαι τὸν φονέα,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

μένανδρος ἐν] ἐν abeſt. Ox.

φασὶ] φησί. A. 2.

ἑκάστου, θεὸν δὲ] ἑκάστου, θεῶν δέ. D. 1. Con. ἑκάστου καὶ ἑαυτοῦ· θεῶν δέ. A. 2. Deum vero nequaquam. Vall. Mox μόνον, loco μόνων. A. 2. Ejus loco habet, *proviſor*, i. e. προνοητής. Con.

πρακτέων καὶ τῶν τεχνῶν] πρακτῶν, loco πρακτέων. D. 1. Sic, omiſſo mox τῶν. A. 2.

ἡ δὲ πρόνοια] δὲ abeſt. Ox.

ὡς τοῦ πλουτεῖν κ. τ. λ.] καὶ γὰρ τοῦ πλουτεῖν ἤτουν ὑγιαίνειν καὶ μὴ, οὐδὲν ὁ νοῦς ποιεῖν δύναται. D. 1. καὶ γὰρ τοῦ πλουτεῖν εἴτ' οὖν ὑγιαίνειν καὶ μὴ, ὧν οὐδὲν ὁ νοῦς ποιεῖν δύναται. A. 2. Loco ὡς τοῦ, habet etiam καὶ γάρ. M. 2. Solum ὧν, loco ſecundi ὡς, correxi. Ceterum, καὶ γὰρ τοῦ, loco prioris ὡς, non abſurdum eſt. Paullo ante in ſimili membro dixit ἢ γὰρ τῶν — ἢ τῆς. Ellebodius etiam videtur legiſſe ὧν οὐδὲν, *quorum nihil* etc. Cono ita: *Etenim* vel providet ditare, vel denique ſanare — *quorum nullum natura* facere poteſt. at neque natura. Valla: *Quorum nihil*, omiſſo ποιεῖν.

ἀριστοτέλης δοκεῖ. εὔδηλα γὰρ] ἀριστοτέλει δοκεῖ. δῆλα γάρ. D. 1. Sic, ſed ἀριστοτέλῃ. A. 2. Solum ἀριστοτέλει mutat M. 2. Δοκεῖ tam nominativo, quam dativo jungitur, quod notum eſt. *Ariſtoteli videtur* Con. *Ariſtoteles ducit.* Vall.

τί δὲ πρὸς] τὰ δὲ πρός. D. 1. τὰ δὲ διὰ τὸν νοῦν — τῷ ποτέ. M. 2.

ἢ τὴν φύσιν] abſunt. Con.

ποτὲ τιμωρεῖσθαι κ. τ. λ.] ποτὲ μὲν τιμωρεῖσθαι τὸν φονέα, καὶ τὸ κοινῶς γινώσκεσθαι τὸν φονέα, ποτὲ δὲ διαφεύγειν. A. 2. μὲν ſolum addit D. 1. Potuérunt ſane iſta ob ſimilitudinem excidere. Sed ita videtur etiam requiri καὶ διαλανθάνειν poſt διαφεύγειν.

ποτὲ δὲ διαφεύγειν; εἰ μή τις λέγοι, τὸ μὲν τοῦ νοῦ καὶ τῆς φύσεως προνοίας εἶναι· τὸ δὲ δεύτερον, εἱμαρμένης. εἰ δὲ τὰ κατὰ νοῦν καὶ φύσιν προνοίας ἐστί· τὰ δὲ ἐπακολουθοῦντα, τῆς εἱμαρμένης, ἀνῄρηται τὸ ἐφ' ἡμῖν. ἀλλ' οὐχ' οὕτως ἔχει. τὰ μὲν γὰρ τοῦ νοῦ, τοῦ τε πρακτικοῦ καὶ τοῦ θεωρητικοῦ, ἐφ' ἡμῖν ἐδείχθη. οὐ πάντα δὲ τὰ κατὰ πρόνοιαν, τῆς φύσεως, εἰ καὶ τὰ τῆς φύσεως κατὰ πρόνοιαν γίνεται. πολλὰ γὰρ τῶν κατὰ πρόνοιαν οὐκ ἔστι φύσεως ἔργα, ὡς ἐπὶ τοῦ φονέως ἐδείχθη. ἔστι γὰρ μέρος προνοίας ἡ φύσις, οὐκ αὐτοπρόνοια. οὗτοι μὲν οὖν τῇ φύσει καὶ τῷ νῷ τὴν πρόνοιαν ἐπιγράφουσι τῶν καθ' ἕκαστα· οἱ δ' ἄλλοι τῷ θεῷ μέλειν φασὶ τῆς τῶν ὄντων διαμονῆς, ὥςτε μηδὲν τῶν γενομένων ἐπιλεῖψαι, καὶ τούτου μόνου πρόνοιαν ποιεῖσθαι· τὰ δὲ καθ' ἕκαστα φέρεσθαι, ὡς ἔτυχε· καὶ διὰ τοῦτο πολλὰς μὲν ἀδικίας, πολλὰς δὲ μιαιφονίας, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, πᾶσαν κακίαν ἐμπολιτεύεσθαι τοῖς
171 ἀνθρώποις· καὶ τούτων, ὡς ἔτυχε, τινὰς μὲν διαφυγεῖν τὴν δίκην, τινὰς δὲ καὶ κολάζεσθαι, οὔτε τῶν κατὰ τὸν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὸ μὲν τοῦ νοῦ] quod *primum* intellectus et naturae eſt, providentiae eſſe. Con.

τὰ κατὰ νοῦν καὶ φύσιν] τὰ κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὴν φύσιν. A. 2. τὰ abeſt. M. 2. Mox ἀνειρῆται. Sic. M. 2.

τοῦ τε πρακτικοῦ] τε abeſt. A. 2. Mox idem οὐ, ante πάντα omittit ac praeterea a man. rec. in marg. habet: πάντα δὲ κατὰ πρόνοιαν τὰ τῆς φύσεως.

εἰ καὶ τὰ τῆς φύσεως] Sic a recent., antea δὲ, loco καί. A. 2. Ante et poſt haec bis διάνοιαν, loco πρόνοιαν habet M. 2.

κατὰ πρόνοιαν γίνεται] his in marg. a man. rec. additur: οὐ μὴν πάντα τὰ κατὰ πρόνοιαν τῆς φύσεώς ἐστι. A. 2. Mox idem, ὡς ἐπὶ τοῦ φονέος. Valla reddidit, *de caede.*

οὗτοι μὲν οὖν] αὐτοὶ μὲν οὖν. D. 1. mox, οἱ δὲ ἄλλοι. Idem. Paullo poſt μέλλειν, loco μέλειν. A. 2. Τὰ καθ' ἕκαστα, loco τῶν καθ' ἕκαστα. M. 2.

μηδὲν τῶν γενομένων] ν in μηδὲν a man. rec. A. 2. mox, ἐπιλείψαι. D. 1. Hoc Valla reddidit, *incuſare.*

διαφυγεῖν] διαφεύγειν. A. 2. D. 1. Utrumque probum, etſi mox ſit praeſens.

ὀρθὸν λόγον, οὔτε τῶν κατὰ νόμον πάντως ἀποβαινόντων. ἔνθα δὲ μήτε νόμος, μήτε λόγος κρατεῖ, πῶς ἄν τις φαίη, θεὸν εἶναι τὸν ἐπιμελούμενον; καὶ γὰρ συμβαίνει τοὺς χρηστοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδικεῖσθαι καὶ ταπεινοῦσθαι καὶ μυρίοις κακοῖς περιβάλλεσθαι· τοὺς δὲ πονηροὺς καὶ βιαίους αὔξεσθαι δυναστείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ ἀρχαῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀγαθοῖς. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν οἱ ταῦτα λέγοντες πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τῶν κατὰ τὴν πρόνοιαν ἀγνοεῖν θεωρημάτων, μάλιστα δὲ τῆς ψυχῆς τὸ ἀθάνατον. θνητὴν γὰρ αὐτὴν ὑπολαμβάνοντες εἶναι, τῇ ζωῇ ταύτῃ τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον περιγράφουσιν· ἔπειτα διεστραμμένας ἔχουσι τὰς περὶ τῶν ἀγαθῶν κρίσεις. οἴονται γὰρ, τοὺς πλοῦτον περιβεβλημένους καὶ κομῶντας ἀξιώμασι καὶ τοῖς ἄλλοις ὑλικοῖς ἀγαθοῖς ἐναβρυνομένους εὐδαίμονας εἶναι καὶ μακαρίους· τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ παρ' οὐδὲν τίθενται, πολλῷ τῷ μέτρῳ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ἐκτὸς ὑπερέχοντα. κρείττονα γὰρ τὰ τῶν κρειττόνων ἀγαθά. τοσούτῳ τοίνυν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

κατὰ νόμον πάντως] πάντως abeſt. D. 1. κατὰ νόμων τινα πάντως. M. 2.

ἔνθα δὲ — ἐπιμελούμενον] abſunt. Con.

καὶ συμβαίνει τοὺς] γὰρ, poſt καὶ, addit A. 2. D. 1. Con. καὶ συμβαίνειν τούς. M. 2. Mox, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς κατὰ τὸν βίον. D. 1. βίον ſolum inſertum habet a man. rec. A. 2.

ἐμοὶ δὲ δοκοῦσι] Cono incipit libri 8. cap. 5. Cauſas narrat, quod ponentes divinam providentiam non eſſe ad ſingulos homines, ignorantiae caligine ducti ſint, mala etiam ignorantes, dei voluntate hominibus gratia accidere.

ἀξιώμασι] ἀξιώματι. A. 2. Mox vitioſe ἐναμβρυνομένους. D. 1. Cono hoc reddidit, *diſtentos*. Valla κομῶντας ἀξιώμασι vertit, *ſucceſſibus evectos*, poſt ἐναβρυνομένους vero addidit aliud membrum, *et gloria inſignes habitos*.

τίθεται πολλῷ μέτρῳ] τίθενται, πολλῷ τῷ μέτρῳ. A. 2. D. 1. τίθενται habet etiam M. 2.

κρείττονα γὰρ τὰ] κρεῖττον γὰρ τά. D. 1.

τοσούτῳ τοίνυν] poſt τοσούτῳ eſt aliquid ſpatii, deinde additum ς, id eſt, τοσούτως. D. 1. Mox πλούτῳ Idem. Et ὑγίας. A. 2.

ἀρεταὶ πλούτου τε καὶ ὑγείας καὶ τῶν ἄλλων ὑπερφέρουσιν, ὅσῳ ψυχὴ σώματος. τοιγάρτοι καὶ μόναι καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις αἱ ἀρεταὶ μακάριον ποιοῦσι τὸν ἄνθρωπον· μετὰ μὲν τῶν ἄλλων, κατὰ πλάτος, μόναι δὲ καὶ καθ' ἑαυτὰς, κατὰ περιγραφήν. τῶν γὰρ ὄντων, τὰ μὲν κατὰ περιγραφὴν
172 νοεῖται, ὡς δίπηχυ· τὰ δὲ, κατὰ πλάτος, ὡς σωρός. σωροῦ μὲν γὰρ κἂν δύο μεδίμνους ἀφέλῃς, τὸ λειπόμενον μένει σωρός· καὶ τῆς κατὰ πλάτος δὲ μακαριότητος ἂν ἀφέλῃς τά τε τοῦ σώματος καὶ τὰ τῶν ἐκτὸς ἀγαθὰ, καταλίπῃς δὲ μόνας τὰς ἀρετὰς, μένει καὶ οὕτω τὸ μακάριον· ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης ἐστὶ πρὸς εὐδαιμονίαν. πᾶς οὖν ἀγαθὸς μακάριος, καὶ πᾶς κακὸς ἄθλιος, κἂν πάντα συλλήβδην ἔχῃ τὰ λεγόμενα τῆς τύχης ἀγαθά. ὅπερ ἀγνοοῦντες οἱ πολλοὶ, μόνους μακαρίους εἶναι νομίζουσι τοὺς εὐ-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τοιγάρτοι] *Tametſi.* Valla.

καθ' ἑαυτὰς κατὰ περιγραφήν.] His additur: τῶν γὰρ ὄντων, τὰ μὲν κατὰ περιγραφὴν νοεῖται κ. τ. λ. A. 2. M. 2. D. 1. Con. Vall. et Ox. ex MS. Habet etiam Ellebodius. Ergo culpa typothetae exciderant.

σωρός· σωροῦ μὲν] σορός· σωροῦ, omiſſo μέν. D. 1. μὲν etiam abeſt. A. 2.

καὶ τῆς κατὰ πλάτος δὲ μακαρ.] δὲ rejicit poſt τῆς. A. 2. δὲ, ante μακαρ. inſertum a primo. D. 1.

καὶ τὰ τῶν ἐκτὸς] τὰ abeſt. D. 1. Mox, καταλείπῃς. A. 2. D. 1.

μένει καὶ] καὶ μένει καί. A. 2. Mox, ὁ μακάριος, loco τὸ μακάριον. M. 2. Manet etiam ſic beatitudinem habens ſecundum ſeipſam anima. Virtus enim. Cono. Mox, ἡ γὰρ ἀρετὴ καθ'. A. 2. γὰρ loco δὲ habet etiam D. 1. deinde, δι' εὐδαιμονίαν, loco πρός. M. 2.

πάντα συλλήβδην] πάντα ὁμοῦ συλλήβδην. A. 2. Ὁμοῦ συλλήβδην, quae idem notant, ἐκ παραλλήλου juncta ſunt, uti Grammatici loquuntur. Cum tria genera bonorum ſint, animi, corporis et rerum externarum, ſeu fortunae, non inepta videtur lectio γῆς. Sed nec τύχης alienum eſt, cum contra eos diſputet, qui fortunae bona magni aeſtimant. Vide p. 171. οἴονται γὰρ τοὺς πλοῦτον. Praeterea τὰ λεγόμενα vindicant etiam τύχης. Vulgo enim τύχης ἀγαθὰ λέγεται, non γῆς.

ἅπερ ἀγνοοῦντες] ὅπερ ἀγνοοῦντες. A. 2. D. 1. Vall.

σωματοῦντάς τε καὶ πλουτοῦντας. διὸ μέμφονται τὴν πρόνοιαν, τὴν οὐ μόνον ἐκ τῶν φαινομένων διοικοῦσαν τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν πρόγνωσιν. εἰδὼς γὰρ ὁ θεὸς, ὅτι τῷ νῦν χρηστῷ καὶ ἀγαθῷ συμφέρει πένεσθαι, καὶ ὅτι διαφθείρει τὴν γνώμην αὐτοῦ πλοῦτος ἐπεισελθὼν, ἐν τῇ πενίᾳ φυλάττει συμφερόντως αὐτόν· εἰδὼς δὲ, πολλάκις τὸν πλούσιον χαλεπώτερον ἐσόμενον, εἰ σπανίσειε χρημάτων· (λῃστείαις γὰρ ἐπιχειρήσειεν ἢ μιαιφονίαις, ἤ τισιν ἄλλοις μείζοσι κακοῖς·) ἐᾷ τὸν πλοῦτον καρποῦσθαι. οὐκοῦν πενία πολλάκις ἡμῖν ἐλυσιτέλησε, καὶ τέκνα θάψαι, καὶ φυγεῖν οἰκέτας· πικροτέρα γὰρ τῆς ἀπωλείας αὐτῶν ἐγένετο ἂν ἡ σωτηρία· φαύλων μὲν τῶν τέκνων, λῃστῶν δὲ τῶν οἰκετῶν γενομένων. ἡμεῖς μὲν γὰρ οὐδὲν τῶν ἐσομένων εἰδότες, πρὸς τὰ παρόντα δὲ μόνον βλέποντες, οὐκ ὀρθῶς τὰ συμβαίνοντα κρίνομεν· τῷ δὲ θεῷ καὶ τὰ μέλ- 173
λοντα, ὡς παρόντα ἐστίν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς

VAR. LECT. ET ANIMADV.

μακαρίους εἶναι νομίζουσι] μακαρίους λέγουσιν εἶναι. D. 1. μακαριστοὺς εἶναι, omiſſo νομίζουσι. A. 2. Mox idem omittit τε, ante καί.

τὰ καθ' ἡμᾶς] τὸ καθ' ἡμᾶς. D. 1.

ὅτι τῷ νῦν χρηστῷ] νῦν abeſt. D. 1. Loco ὁ θεὸς, habet ὁ θεῶν πρῶτος καὶ μέγιστος. M. 2.

πολλάκις τὸν πλούσιον] Sic, ſed ex corr. rec., antea, credo, πλοῦτον. D. 1.

ἐπιχειρήσειεν] ἐπιχειρήσειν. A. 2. ἐπιχειρήσει, ſed η ex corr., antea ι. D. 1.

ἤ τισιν ἄλλοις] ἢ τοῖς ἄλλοις. Ox.

οὐκοῦν πενία πολλάκις ἡμῖν] οὐκ οὖν καὶ νοσῆσαι ἡμῖν πολλάκις. A. 2. οὐκ οὖν καὶ νοσῆσαι πολλάκις ἡμῖν. D. 1. Sed nec πενία ab hoc loco aliena eſt, de qua modo dixit. Niſi ſcriptum fuerit, οὐκοῦν καὶ πένεσθαι καὶ νοσῆσαι. *Aegrotare* ſolum habet Con. *Paupertas* ſolum habet Vall.

μὲν τῶν τέκνων] τῶν abeſt. A. 2. Mox, γενομένων. D. 1. A. 2. Conjici poſſit γενησομένων. Cono: *in nos effectis.* Valla: *ſi — forent.*

μόνον βλέποντες] μόνα βλέποντες. D. 1.

καταγινώσκοντας εἴρηται, πρὸς οὓς καὶ τὸ τῆς γραφῆς ἁρμόσειεν ἂν εἰπεῖν· μὴ ὁ πηλὸς ἐρεῖ τῷ κεραμεῖ καὶ τὰ ἑξῆς. πῶς γὰρ οὐ φευκτός ἐστιν ἄνθρωπος, ἀντινομοθετῶν τῷ θεῷ, καὶ ἀντιπαρακελευόμενος τοῖς τῆς προνοίας ἔργοις, ὁ μηδὲ ταῖς ἀνθρωπίναις νομοθεσίαις ἀντιλέγειν τολμῶν; παραλιπόντες οὖν τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα, μᾶλλον δὲ ἀσεβήματα, δείξωμεν, ὡς οὐ καλῶς αὐτοῖς ἀπρονόητα λέγεται τὰ καθ' ἕκαστα, τῶν καθόλου καὶ γενικῶν προνοίας τυγχανόντων. τρεῖς γὰρ ταύτας αἰτίας μόνας ἄν τις φαίη,

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καταγινώσκοντας] poſt hoc a man. rec. expunctum, τὴν πρόνοιαν. D. 1. Malim, τῆς προνοίας, addito fortaſſe etiam ἀδικίαν. Nam καταγινώσκοντας, nude poſitum, quodammodo obſcurum eſt. Cono reddidit, *eos, qui perverſi ſunt.* Valla: *cavillatores.* Neuter ergo καταγινώσκοντας expreſſit. Ergo fortaſſe hic aliud vocabulum latet.

μὴ ὁ πηλὸς] Loco μὴ eſt μένειν, et in marg. μὴ οὖν γε. M. 2.

ἐρεῖ τῷ κεραμεῖ καὶ τὰ ἑξῆς] ἐρεῖ ſolum. A. 2. Iſtorum loco poſt ἐρεῖ a man. rec. expuncta haec: τῷ πλάσαντι, τί με ἔπλασας οὕτως. D. 1. *Cur me ſic finxiſti*, addit Con. Ne lutum loquatur adverſus planeque contendat. Vall.

πῶς γὰρ οὐ φευκτὸς] φευκτὸς, *fugiendus.* Fortaſſe, ψεκτός, *reprehendendus.* Cono: deteſtandus. Vall. averſandus.

ἀντιπαρακελευόμενος — ἔργοις] ἀντιπαρακελεύεσθαι probum eſt vocabulum, notatque contraria jubere, contra hortari. Habet Thucyd. VI, 13. Xenoph. p. 82. 85. Attamen minus apte videtur h. l. jungi ἔργοις. Alterutrum ergo dubium videtur. Conjicio ergo aut θεσμοῖς, νόμοις, ὅροις, aut ἀντιπαραταττόμενος, vel ſimile quid. Cono: *renitens.* Valla: in providentiae opera invectus.

παραλειπόντες] Sic et D. 1. παραλείποντες. Ox. παραλιπόντες. A. 2. Cono hic incipit libri 8. cap. 6. Ducit Ariſtotelem ad magna inconvenientia, ſi deus provideret ſingulis hominibus aut rebus.

οὐ καλὸν αὐτοῖς ἀπρονόητα λέγειν] οὐ καλῶς αὐτοῖς ἀπρονόητα λέγεται. A. 2. D. 1. Ox. Con. Sed Valla: ut eis minime recte *viſum eſt*, improviſa *dici.* Οὐ καλῶς habet etiam M. 2.

ἢ γὰρ ἀγνοεῖν] ἢ γὰρ ἀγνοεῖ. A. 2.

τοῦ μὴ γίνεσθαι πρόνοιαν τῶν καθ᾽ ἕκαστα· ἢ γὰρ ἀγνοεῖν τὸν θεὸν, ὅτι καλὸν καὶ τούτων ἐπιμελεῖσθαι, ἢ μὴ βούλεσθαι, ἢ μὴ δύνασθαι. ἀλλ᾽ ἄγνοια μὲν καὶ ἀμαθία παντάπασιν ἀλλοτριώτατον τῆς μακαρίας οὐσίας. αὐτὸ γὰρ γνῶσίς ἐστι καὶ σοφία καὶ ἐπιστήμη. πῶς δ᾽ ἂν καὶ λάθοι τὸν θεὸν, ἃ μηδὲ ἄνθρωπος εὖ φρονῶν ἀγνοήσειεν, ὡς, τῶν κατὰ μέρος πάντων διαφθειρομένων, καὶ τὰ καθόλου διαφθαρήσεται; ἐκ γὰρ τῶν κατὰ μέρος πάντων τὰ καθόλου συνίσταται. ἐξισάζει γοῦν τὰ εἴδη πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς κατὰ μέρος, καὶ ἀντιστρέφει, καὶ συνδιαφθείρεται καὶ συνδιασώζεται. οὐδὲν δὲ κωλύει, πάντα τὰ ἄτομα ἀπολέσθαι, μηδὲ μιᾶς ἄνωθεν κηδεμονίας τυγχάνοντα. τούτων οὖν ἀπολλυμένων, καὶ τὰ καθόλου διαφθαρήσεται. εἰ δὲ τούτου προνοεῖν μόνου φήσουσιν αὐτὸν, τοῦ μὴ πάντα 174
τὰ κατὰ μέρος ἀπολέσθαι, ἵνα σώζηται τὰ εἴδη, λανθάνουσιν ἑαυτοὺς λέγοντες, εἶναί τινα καὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστα

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἢ μὴ βούλεσθαι ἢ μὴ δύνασθαι] ἢ μὴ δύνασθαι, ἢ μὴ βούλεσθαι. A. 2. D. 1. Mox, ἄγνοιαν μὲν καὶ ἀμαθίαν. D. 1.

αὐτὸ γὰρ γνῶσις] In Codice D. 1. et A. 2. eſt ſub αὐτὸ et γνῶσις ſemicirculus, ut ita utrumque vocabulum jungatur. Cono: Per ſe enim cognitio.

πῶς δὲ ἄνθρωπος κ. τ. λ.] πῶς δ᾽ ἂν καὶ λάθοι τὸν θεὸν, ἃ μηδ᾽ ἄνθρωπον (Sic.) εὖ φρονῶν. A. 2. πῶς δ᾽ ἂν καὶ λάθῃ τὸν θεὸν, ἃ μηδὲ ἄνθρωπος εὖ φρονῶν. D. 1. Sic, omiſſo καὶ, Cono. Sed Valla: Quisnam homo adeo rerum ignarus eſt.

διαφθειρομένων κ. τ. λ.] φθειρομένων καὶ τὸ καθόλου. D. 1.

πάντων τὰ καθόλου] πάντα τὰ καθ᾽ ὅ, ſed in marg. καθόλου. M. 2.

πᾶσιν ὁμοίως τοῖς] πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς. D. 1. A. 2. *Simul.* Valla. Neutrum horum habet Cono.

συνδιαφθείρεται καὶ συνδιασ.] συνδιαφθαρήσεται καὶ σύνδιασώζεται. D. 1. συνδιαφθ. καὶ οὐ διασώζεται. M. 2.

μόνον φήσουσι αὐτῶν] μόνου φήσουσιν αὐτόν. A. 2. D. 1. αὐτὸν habet etiam M. 2.

τὰ κατὰ μέρος] τὰ abeſt. A. 2. Mox idem ἀπόλλεσθαι.

λανθανούσης] λανθάνουσιν. M. 2. A. 2. D. 1. Ox. Atque ita videtur etiam legiſſe Ellebodius, qui habet, *non vident.* Cono: latet eos. Valla: ſe ipſi latent.

πρόνοιαν. τούτων γὰρ προνοῶν, ὥς αὐτοὶ λέγουσι, διαφυλάττει τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη. ἀλλ' ἄλλοι φασὶν, ὡς οὐκ ἀγνοεῖ μὲν, οὐ βούλεται δὲ προνοεῖν. ἀλλὰ τὸ μὴ βούλεσθαι, διὰ δύο γίνεται προφάσεις, ἢ διὰ ῥαθυμίαν, ἢ διὰ τὸ ἀπρεπές. καὶ τίς ἂν μὴ μαινόμενος ῥαθυμίας αἰτίαν ἐπάγοι θεῷ; πάλιν γὰρ ὑπὸ δύο τούτων ῥαθυμία τίκτεται, ἡδονῆς καὶ δειλίας. ἢ γὰρ ὑφ' ἡδονῆς τινὸς περιελκόμενοι ῥαθυμοῦμεν, ἢ διὰ φόβον ἀφιστάμεθα. οὐδέτερον δὲ τούτων θεμιτὸν διανοηθῆναι περὶ θεοῦ. εἰ δὲ ῥαθυμίαν μὲν ἐπάγειν παραιτοῖντο, λέγοιεν δὲ, μὴ πρέπειν θεῷ· ἀνάξιον γὰρ εἶναι τῆς τοιαύτης μακαριότητος, τοῖς εὐτελέσι καὶ μικροῖς συγκαταβαίνειν, καὶ οἱονεὶ συμβεβηλοῦσθαι ταῖς ὑλικαῖς τε καὶ προαιρετικαῖς ἀτοπίαις, καὶ διὰ τοῦτο μὴ βούλεσθαι, ἀγνοοῦσι, δύο πάθη τὰ χείριστα τῷ θεῷ περιάπτοντες, ὑπεροψίαν καὶ μολυσμόν. ἢ γὰρ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη κ. τ. λ.] τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη. ἀλλὰ φασὶν, ὅτι οὐκ. A. 2. Con. Vall. τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη. ἀλλ' ἄλλοι φασὶν, ὡς. D. 1.

οὐ βούλεται δὲ] Sic in raſura ex correct. rec., antea, credo, βουλεύεται. D. 1.

ἂν μαινόμενος] ἂν μὴ μαινόμενος. D. 1. A. 2. Con. Sed Valla: ſed quisnam, quaeſo, tam amens, ut. Mox, ἐπαγάγοι. D. 1. A. 2. ἐπάγει. M. 2.

ῥαθυμοῦμεν] ῥαθυμῶμεν. D. 1.

οὐδέτερον δὲ] οὐδὲ ἕτερον δέ. A. 2.

εἰ δὲ ῥαθυμίαν κ. τ. λ.] εἰ ῥαθυμίαν μὲν ἐπάγειν παραιτοίντο (Sic. Et a corr. rec. παρέψοιντο) λέγειν (Sed ſyllabae ειν inſcriptum a rec. ε.) δὲ μή. A. 2. εἰ δὲ ῥαθυμίαν μὲν ἐπάγειν παραιτοῖντο, λέγοιεν (ſed ν punctis notatum.) δὲ μὴ πρέπειν. D. 1.

ἀνάξιον γὰρ εἶναι] γὰρ a man. rec. A. 2. Mox, τῆς τοσαύτης μακαριότητος. Sed α. ſecundum in μακαριότ. ſupra ſcriptum. D. 1. τοσαύτης non diſplicet.

μικροῖς συγκαταβαίνειν] ex correct. rec., antea μακροῖς. A. 2.

βεβηλοῦσθαι] συμβεβηλοῦσθαι. D. 1. A. 2. Contaminari. Con. Mox idem προαιρετικαῖς ἀτοπίαις reddit, *electu indignis*. Ergo ἀπροαιρέτοις.

περιάπτοντες] προσάπτοντες. D. 1. A. 2. Utrumque uſitatum.

δι' ὑπεροψίαν ὁ δημιουργὸς ὑπερορᾷ τῆς ἀρχῆς καὶ διοικήσεως τῶν κατὰ μέρος, ὅπερ ἀτοπώτατον εἰπεῖν, ἢ τὸν μολυσμὸν ἐκκλίνων, ὡς αὐτοί φασιν. εἰ δὲ, τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, φύσιν ἐχουσῶν ἕλκειν πᾶν ὑγρὸν, οὔ φασι καταμολύνεσθαι τὸν ἥλιον, οὐδὲ τὰς ἀκτίνας αὐτοῦ, ὅταν τοῖς βορβόροις ἐλλάμπωσιν, ἀλλὰ μένειν ἀχράντους καὶ καρθαρὰς, πῶς τὸν θεὸν ἡγοῦνται συμβεβηλοῦσθαι τοῖς τῇδε πραττομένοις; 175
οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων, φύσιν εἰδότων θεοῦ, ταῦτα τὰ δόγματα. ἀνέπαφον γὰρ καὶ ἀδιάφθορον καὶ ἀμίαντον καὶ πάσης ἀλλοιώσεως κρεῖττον τὸ θεῖον καθέστηκεν. ὁ γὰρ μολυσμὸς καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τροπῆς ἐστιν ἔργα. πῶς δὲ οὐκ ἀτοπώτατον τεχνίτην μὲν οἱαςδήποτε τέχνης, καὶ μάλιστα ἰατρὸν, ἐπιμελούμενον τῶν καθόλου, μηδὲν τῶν κατὰ μέρος, μηδὲ τὸ σμικρότατον ἐᾷν ἀτέχναστον καὶ ἀνεπιμέλητον, εἰδότα, ὡς εἰς τὸ πᾶν συντελεῖ τὸ μέρος, τὸν δὲ δημιουργὸν θεὸν καὶ τῶν τεχνιτῶν ἀποφαίνειν ἀμαθέστερον; ἀλλ' ἄρα βούλεται μὲν, οὐ δύναται δέ. καὶ πῶς οὐκ ἄντικρυς ἀπεμφαῖνον, ἀσθενῆ λέγειν τὸν θεὸν καὶ ἀδύνατον εὖ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἢ γὰρ δι' ὑπεροψίαν] εἰ, loco ἤ. A. 2.
καὶ διοικήσεως κ. τ. λ.] post καὶ rasura deletum τῆς, et τὸ, loco τῶν. D. 1. Mox, ὡς καὶ αὐτοί φασιν. Idem.
πᾶν τὸ ὑγρὸν] τὸ abest. D. 1. A. 2. Mox, τὰς ἀκτίνας αὐτὰς, ὅταν. A. 2. M. 2. Ne quidem radios ipsos. Vall.
συμβεβηλοῦσθαι] βεβηλοῦσθαι. D. 1. Mox, τῇ, in τῇδε, a man. rec. A. 2. Mox τὰ, ante δόγματα, abest. M. 2.
ἀδιάφθορον] ἀδιάφορον. A. 2.
ὁ δὲ μολυσμὸς κ. τ. λ.] ὁ γὰρ μολυσμός. M. 2. A. 2. ὁ γὰρ μολυσμὸς καὶ τὰ τοιαῦτα. D. 1. Γὰρ habet etiam Cono, sed ἄλλα, loco πάντα. Γὰρ et πάντα expressit Valla. Mox, τεχνίτην μὲν οἱαςδήποτε. D. 1. A. 2. Vall.
μηδὲν τῶν κατὰ μέρος] μηδὲ, loco μηδὲν. A. 2. μηδὲν τῶν καθ' ἕκαστα ἢ κατὰ μέρος. M. 2.
εἰδότα ὡς] ab hoc loco ad finem paginae 177. edit. Ant. vocabula διάφορόν τε καὶ leguntur a man. rec. in marg. A. 2.
συντελεῖ μέρος] συντελεῖ τὸ μέρος. D. 1. A. 2. Mox ἀμαθέστερον, loco ἀμαθέστατον. A. 2. D. 1. Con. *Imperitius.* Vall. Paullo post, ἀπεμφαῖνον, loco ἀπεμφαίνον. D. 1. ἀπεμφαίνων ἀσθενῆ λέγων τὸν θεόν. M. 2.

ποιεῖν; ἄλλως τε κατὰ δύο τρόπους φαίη τις ἂν τὸν θεὸν μὴ δύνασθαι προνοεῖν τῶν ἀτόμων, ἢ τῷ αὐτὸν μὴ πεφυκέναι, ἢ τῷ τὰ κατὰ μέρος ἀνεπίδεκτα προνοίας εἶναι. ἀλλ' ὅτι μὲν αὐτὸς πέφυκε προνοεῖν, καὶ αὐτοὶ συνομολογοῦσι, δι' ὧν φασιν αὐτὸν τῶν καθόλου προνοεῖν· ἄλλως τε, τὰ μὲν καταδεέστερα φθάνειν εἰς τὰ ὑπερκείμενα οὐχ οἷατέ ἐστι· τῶν δὲ κρειττόνων ἡ δύναμις ἄχρι καὶ τῶν τελευταίων καὶ τῶν ἀναισθήτων σώζουσα κάτεισι. πάντα γὰρ ἤρτηται τοῦ θείου θελήματος, καὶ ἐντεῦθεν ἀρύεται τὴν διαμονὴν καὶ σωτηρίαν. ὅτι δὲ καὶ ἡ τῶν ἀτόμων καὶ πεπληθυσμένων ὑπόστασις προνοίας ἐστὶ δεκτικὴ, δῆλον ἐκ τῶν
176 ζώων, τῶν ἀρχαῖς τισι καὶ ἡγεμονίαις διοικουμένων, ὧν πολλὰ μὲν εἴδη. καὶ γὰρ μέλισσαι καὶ μύρμηκες καὶ τὰ πλεῖστα τῶν συναγελαζομένων ὑπό τισιν ἡγεμόσι τέτακται, οἷς ἀκολουθεῖ πειθόμενα. μάλιστα δ' ἄν τις τοῦτο κατανοήσειεν εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων πολιτείαν ἐμβλέψας. φαίνεται γὰρ τὰς τῶν νομοθετῶν καὶ τὰς τῶν ἀρχόντων ἐπιδεχομένη διοικήσεις καὶ ἐπιμελείας· ἡ δὲ τούτων δεκτικὴ, πῶς ἂν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

φαίη τις ἂν] φαίη ἄν τις. A. 2. Mox, τὸν ἀτόμων. Sic. D. 1.

ἢ τῷ αὐτὸν — ἢ τῷ τὰ κατὰ] ἢ τὸ αὐτὸν — ἢ τὸ κατὰ μέρος. A. 2. ἢ τῷ αὐτὸν — ἢ τῷ κατά. D. 1. ἢ τὸ αὐτὸ — καὶ τὸ κατά. M. 2. mox, εἶναι προνοίας. D. 1.

ὅτι μὲν αὐτὸς] ὅτι αὐτὸς μὲν. D. 1.

ἀρύεται] ἀῤῥύεται. A. 2. D. 1. Ox. Paullo poſt, ἡγεμονίας. D. 1.

διοικουμένων, ὧν συναγελαζομένων] διοικουμένων· ὧν πολλὰ μὲν εἴδη. καὶ γὰρ μέλισσαι καὶ μύρμηκες καὶ τὰ πλεῖστα τῶν συναγελαζομένων. A. 2. D. 1. Con. Vall. Sic etiam ex MS. ſed omiſſo μέν. Ox. Servata lectione vulgata legendum eſſet, ἃ συναγελαζόμενα et poſt πλείστων addendum, ἔστιν ἰδεῖν. Verſionem Ellebodii, quae eandem ſententiam habet, h. l. mutare nolui.

ὡς ἐπὶ τῶν μελισσῶν καὶ μυρμήκων καὶ ἄλλων πλείστων] Haec poſt πειθόμενα abſunt. A. 2. D. 1. Ox. Con. Vall.

ἐμβλέψας. φαίνεται] ἀνεμβλέψας. φαίνηται. Sic. M. 2. Continuo: γὰρ καὶ τὰς τῶν νομοθετῶν. Idem.

ἡ δὲ τούτων δεκτικὴ] εἰ, loco ἡ. A. 2. Con. Vall. Utrumque ferri poteſt.

εἴη τῆς τοῦ δημιουργοῦ προνοίας ἀνεπίδεκτος; τεκμήριον δὲ οὐ μικρὸν τοῦ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα προνοίας τυγχάνειν, τὸ φυσικῶς ἐγκατεσπάρθαι τοῖς ἀνθρώποις τὴν γνῶσιν αὐτῆς. ὑπ' ἀνάγκης γὰρ συσχεθέντες, εὐθὺς ἐπὶ τὸ θεῖον καὶ τὰς εὐχὰς καταφεύγομεν, ὡς ἂν τῆς φύσεως ἀγούσης ἡμᾶς ἀδιδάκτως ἐπὶ τὴν τοῦ θεοῦ βοήθειαν. οὐκ ἂν δὲ ἡμᾶς ἀδιδάκτως ἦγεν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ μὴ φύσιν ἔχον γίνεσθαι. καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἐξαίφνης ταραχαῖς καὶ φόβοις ἀπροαιρέτως, πρίν τι καὶ σκέψασθαι, τὸν θεὸν ἐπιβοώμεθα. πᾶν δὲ τὸ ὁτῳοῦν φυσικῶς ἑπόμενον, ἰσχυρὰν ἔχει τὴν ἀπόδειξιν, οὐδὲ μίαν ἀντιλογίαν ἐπιδεχόμενον. πόθεν οὖν προήχθησαν ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον οἱ ταῦτα δοξάζοντες; πρῶτον μὲν, τῷ νομίζειν συνδιαλύεσθαι τῷ σώματι τὴν ψυχήν· δεύτερον δὲ, τῷ μὴ δύνασθαι τὸν λόγον ἐξευρεῖν τῆς κατὰ μέρος προνοίας. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ θνητὴ, οὐδὲ μέχρι τοῦ βίου

VAR. LECT. ET ANIMADV.

τεκμήριον δὲ] Cono incipit libri 8. cap. 7. Ostendit, divinae providentiae cognitionem nobis naturaliter insertam esse, aperitque causas, cur in hunc errorem prolapsi sint, non credentes videlicet animae immortalitatem, vel rationem et causam providentiae perscutari nequeuntes.

οὐ μικρὸν] οὐ σμικρόν. D. 1.

καταφεύγομεν] καταφύγομεν. Ox.

τὴν τοῦ θεοῦ βοήθειαν] τὴν ἀπὸ θεοῦ βοήθειαν. D. 1. τὴν ἀπὸ τούτων. A. 2. ad eorum auxilium. Vall. Per se intelligitur, nudum etiam genitivum θεοῦ explicandum esse per ἀπὸ, seu παρά. Placet autem lectio ἀπὸ τούτων, ut et ad θεῖον et ad εὐχὰς referatur.

δὲ ἡμᾶς ἀδιδάκτως κ. τ. λ.] δὲ ἀδιδάκτως ἦγεν ἡμᾶς ἡ φύσις. D. 1. Mox, idem γίγνεσθαι.

πᾶν δέ τι ὁ τῷ οὖν] πᾶν δὲ τὸ ᾧτῳ οὖν. A. 2. πᾶν δὲ τὸ ὥτῳοῦν. Spiritus in ὡ a man. rec., antea ὠ. D. 1. ὁτῳοῦν satis notum est, loco ᾧτινιοῦν.

καὶ οὐδὲ μίαν ἀντιλογ.] οὐδεμίαν ἀντιλογ. A. 2. D. 1. Con. Sed Valla: Et ne ullam quidem suscipit contradictionem. Ergo καὶ — ἐπιδέχεται.

τοῦτον τὸν λόγον] τοιοῦτον τὸν λόγον. M. 2.

τῷ νομίζειν — τῷ μὴ δύνασθαι] τὸ νομίζειν — τὸ μὴ δύνασθαι. D. 1. Mox idem, ἵσταται, loco ἵσταται.

τούτου τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον ἵσταται, αἵτε παρὰ τοῖς
177 σοφωτάτοις τῶν Ἑλλήνων μετενσωματώσεις δηλοῦσι, καὶ οἱ λεγόμενοι τόποι ταῖς ψυχαῖς ἀποκεκληρῶσθαι πρὸς τὸν ἑκάστης βίον, καὶ αἱ τιμωρίαι τῶν ψυχῶν, ἃς τιμωροῦνται καθ' ἑαυτάς. ταῦτα γὰρ, εἰ καὶ διαπίπτει κατά τι ἕτερον, ἀλλὰ τὸ τὴν ψυχὴν εἶναι μετὰ τὴν ζωὴν ταύτην καὶ δίκας ὑπέχειν τῶν πλημμελημάτων συνομολογεῖ. εἰ δὲ ἀκατάληπτος ἡμῖν ἐστιν τῆς τῶν κατὰ μέρος προνοίας ὁ λόγος, ὥσπερ οὖν καὶ ἐστὶ, κατὰ τό· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματά σου καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοί σου· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο δεῖ λέγειν, ὡς οὐκ ἔστι πρόνοια. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ τὸ μέτρον τῆς θαλάσσης ἀγνοοῦμεν, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς ψάμμου, φαίη τις ἂν μήτε θάλασσαν, μήτε ψάμμον εἶναι. οὕτω γὰρ εἴποιεν ἂν μήτε ἄνθρωπον, μήτε ἄλλό τι ζῶον εἶναι, ἐπειδὴ τὸν ἀριθμὸν τῶν τε ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἀγνοοῦσι. τὰ γὰρ ἄτομα, ἄπειρα ἡμῖν· τὰ δὲ ἄπειρα, καὶ ἄγνωστα ἡμῖν. καὶ τὰ μὲν καθόλου λόγῳ πολλάκις γίνεται περιληπτὰ, τὰ δὲ κατὰ μέρος ἀδύνατον. οὔσης δὲ καθ' ἕκαστον ἄνθρωπον διττῆς διαφορᾶς, τῆς τε πρὸς ἕτερον ἄνθρωπον, καὶ τῆς πρὸς ἑαυτόν· πολλὴ γὰρ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

μετενσωματώσεις] migrationes animorum in alia corpora, quas Plato docuit, quaeque ſuperſtites faciunt animos. Vide Fiſcherum ad Platonis Phaedonem §. 15. nota 1. pag. 295.

ἀποκεκληρῶσθαι] hoc malim ponere ante λεγόμενοι. De his locis ac de poenis poſt mortem vide Aeſchinem Socrat. Dialog. III. circa finem.

ταῦτα δὲ εἰ καὶ διαπίπτει] Etſi autem haec dogmata alio argumento dilabantur, h. e. convellantur, arguantur.

ἐστὶν ἡμῖν τῆς τῶν] ἡμῖν ἐστὶ τῆς τῶν. A. 2. D. 1.

ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο] ἀλλὰ διὰ τοῦτο. A. 2.

τῆς ψάμμου] τῶν ψάμμων. M. 2. Idem mox, εἴποιμεν, loco εἴποιεν.

μήτε ἄλλο τι ζῶον] τι abeſt. A. 2.

τὰ δὲ ἄπειρα ἡμῖν, ἄγνωστα ἡμῖν] τὰ δὲ ἄπειρα καὶ ἄγνωστα ἡμῖν. D. 1. Ita fere p. 178. εἰ δὲ ἄπειρος, καὶ ἄγνωστος ἡμῖν. Mox ordine inverſo, λόγῳ πολλάκις. D. 1. A. 2.

καὶ ἡ πρὸς ἑαυτὸν ἑκάστου καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐναλλαγὴ καὶ διαφορὰ ἔντε τοῖς βίοις καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ χρείαις καὶ ἐπιθυμίαις καὶ τοῖς ἐπισυμβαίνουσιν· ἀγχίστροφον γὰρ τοῦτο τὸ ζῶον, ταῖς χρείαις καὶ τοῖς καιροῖς ὀξέως συμμεταβαλλόμενον· ἀνάγκη καὶ τὴν ἁρμόζουσαν ἑκάστῳ πρόνοιαν διάφορόν τε καὶ ποικίλην καὶ πολυσχιδῆ καὶ σύνδρομον τῇ 178
τῶν πεπληθυσμένων ἀκαταληψίᾳ συνεκτείνεσθαι, εἴγε δεῖ πρόσφορον ἑκάστῳ καθ' ἕκαστον πρᾶγμα καὶ οἰκείαν ὑπάρχειν αὐτήν· ἄπειρος δὲ τῶν κατὰ μέρος ἡ διαφορὰ, ἄπειρος ἄρα καὶ τῆς ἁρμοζούσης αὐτοῖς προνοίας ὁ λόγος· εἰ δὲ ἄπειρος, καὶ ἄγνωστος ἡμῖν. οὐ δεῖ τοίνυν τὴν οἰκείαν ἄγνοιαν ἀναίρεσιν ποιεῖσθαι τῆς τῶν ὄντων κηδεμονίας. ἃ γὰρ σὺ νομίζεις μὴ καλῶς, ταῦτα κατὰ λόγον μὲν τῷ δημιουργῷ γίνεται· σὺ δὲ ἀγνοῶν τὰς αἰτίας, οὐ κατὰ λόγον

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἡ πρὸς ἑαυτὸν ἑκάστου] ἡ abeſt. A. 2.

ἀγχίστροφον] mutabile. Ita Aelian. Varr. Hiſt. V, 13. ἀγχίστροφος μεταβολή.

ἁρμόζουσαν ἑκάστῳ πρόνοιαν] ἑκάστου, loco ἑκάστῳ. D. 1. mox, a ποικίλην καὶ rurſus incepit manus prima in textu. A. 2.

πολυσχεδῆ] Sic, credo, antea; nunc ex correct. πολυσχιδῆ. D. 1. Multifariam ſciſſam. Vall.

τῶν πεπληθυσμένων] Eorum, quae in tempore accidunt. Cono. Idem mox συνεκτείνεσθαι reddidit, *adeſſe*.

συνεκτείνεσθαι κ. τ. λ.] συνεκτείνεσθαι (ex correct., antea σύνεσθαι) εἴγε δεῖ πρόσφορον ἑκάστῳ καθέκαστον πρᾶγμα. A. 2. Etiam, εἴγε δὴ πρόσφορον ἑκάστῳ καθ' ἕκαστον. D. 1. Loco δεῖ, habet γε δή. M. 2.

ἄπειρος ἄμα — αὐτοῦ προνοίας] ἄπειρος ἄρα — αὐτοῖς προνοίας. A. 2. D. 1. Con. Vall. αὐτοῖς habet etiam Ox. et M. 2. Sed hic continuo exhibet ἀνοίας. In margine tamen προνοίας.

ἃ γὰρ σὺ νομίζεις] ἃ γὰρ σὺ νομίζῃς. A. 2.

κατὰ λόγον μὲν] μέν abeſt. A. 2. mox γίνεται, loco ἔγνωσται. A. 2. D. 1. Ox. Sed Cono: agnoſcuntur.

ἀγνοεῖς — οὐχὶ κατὰ λόγον] ἀγνοῶν — οὐ κατὰ λόγον. D. 1. A. 2. ἀγνοῶν habet etiam Ox. M. 2. et Cono. Sed hic: non *ignorans*, dicis fieri.

φὴς γίνεσθαι. ὅπερ γὰρ κἀπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀγνώστων πάσχομεν, τοῦτο κἀπὶ τῶν ἔργων τῆς προνοίας· ἐξ εἰκασίας τινὸς, καὶ ταύτης ἀμυδρᾶς, συννοοῦμεν τὰ κατὰ ταύτην, εἴδωλά τινα καὶ σκιὰς τῶν ἔργων αὐτῆς ἐκ τῶν γινομένων κατὰ στοχασμὸν λαμβάνοντες. Φαμὲν γοῦν τινὰ γίνεσθαι κατὰ συγχώρησιν τοῦ θεοῦ· τῆς δὲ συγχωρήσεως εἴδη πολλά. συγχωρεῖ γὰρ πολλάκις καὶ τὸν δίκαιον περιπεσεῖν συμφοραῖς, ἵνα τὴν ἐν αὐτῷ λανθάνουσαν ἀρετὴν ἀναδείξῃ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ. ἄλλοτε συγχωρεῖ τῶν ἀτόπων τι πραχθῆναι, ἵνα διὰ τῆς πράξεως τῆς δοκούσης ἀτόπου μέγα τι καὶ θαυμαστὸν κατορθώσῃ, ὡς διὰ τῶ σταυροῦ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. κατ' ἄλλον τρόπον συγχωρεῖ καὶ τὸν ὅσιον πάσχειν κακῶς, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ ὀρθοῦ συνειδότος καὶ τῆς δοθείσης αὐτῷ δυνάμεως εἰς ἀλαζονείαν
179 ἐκπέσῃ, ὡς ἐπὶ τοῦ Παύλου. ἐγκαταλείπεταί τις πρὸς καιρὸν εἰς διόρθωσιν ἄλλου, ἵνα τὸ κατ' αὐτὸν σκοποῦντες οἱ ἄλλοι παιδεύωνται, ὡς ἐπὶ τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ πλου-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὅπερ γὰρ ἐπὶ τῶν — τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν] ὅπερ γὰρ κἀπὶ τῶν — τοῦτο κἀπὶ τῶν. A. 2. Omiſſo γὰρ, utroque loco in κἀπὶ ſpiritus lenis a man. rec. D. 1. mox, τὰ κατὰ ταύτην εἴδωλα. A. 2. D. 1.

Φαμὲν γοῦν] Cono incipit libri 8. cap. 8. Diſſerit, quibus ex cauſis divina providentia tot mala hominibus inferat, etiam juſtis, cujus proprium eſt ſingulis bene facere et diſponere.

συγχώρησιν τοῦ θεοῦ] τοῦ abeſt. D. 1. Paullo poſt, τὴν ἐν αὐτοῖς λανθάνουσαν. M. 2. et, ἀναδείξῃ τοῖς ἄλλοις, loco ἀναδείξηται ἄλλοις. D. 1. M. 2. A. 2. Confer Jo. pag. 197. A.

ἄλλοτε συγχωρεῖ] ἄλλως τε συγχωρεῖ. D. 1. Malim equidem, ἄλλοτε δέ. Mox, καὶ ἵνα διὰ τῆς πράξεως. D. 1.

καὶ θαυμαστὸν] abeſt. A. 2.

τὸν ὅσιον πάσχειν] καὶ τὸν ὅσιον πάσχειν. A. 2. D. 1. Con. Vall. Paullo poſt ἀλαζονίαν. D. 1.

Παύλου. ἐγκαταλείπεται] Παύλου. ἐγκατελείφθη. M. 2.

οἱ ἄλλοι παιδεύωνται] οἱ πολλοὶ παιδεύονται. D. 1.

τοῦ λαζάρου κ. τ. λ.] πλουσίου καὶ τοῦ λαζάρου. Sed λαζάρου, ante πλουσίου, raſura deletum. A. 2. Mox, πάσχοντας ex corr. rec., antea πάσχοντες. D. 1.

σίου. Φυσικῶς γὰρ ὁρῶντές τινας πάσχοντας συστελλόμεθα, ὡς εἴρηται καλῶς καὶ Μενάνδρῳ τὸ,

Φοβούμενοι τὸ θεῖον ἐπὶ τοῦ σοῦ πάθους.

ἐγκαταλείπεταί τις καὶ εἰς ἄλλου δόξαν, οὐ δι' οἰκείας ἢ γονέων ἁμαρτίας, ὡς ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς, εἰς δόξαν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. πάλιν συγχωρεῖταί τις παθεῖν εἰς ἄλλου ζῆλον, ἵνα, τῆς δόξης τοῦ παθόντος μεγαλυνθείσης, ἄοκνον τὸ πάθος τοῖς ἄλλοις γένηται, ἐλπίδι τῆς μελλούσης

VAR. LECT. ET ANIMADV.

καλῶς τῷ μενάνδρῳ] καλῶς καὶ μενάνδρῳ. A. 2. D. 1. Sic, omiſſo καλῶς. Vall.

θεῖον ἐπὶ τοῦ σοῦ πάθους] θεῖον, πάσχομεν, ὦ φίλος, ἐπὶ τοῦ σοῦ πάθους, ὡς οὕτω δεῖ πάσχειν. D. 1. Poſt πάθους ſolum addit: οὕτω δεῖ πάσχειν. A. 2. Hoc dictum Menandri, ut legitur in edit. Ant. a Grotio relatum eſt inter illius fragmenta. Vide edit. Clerici p. 262. Locus Menandri, ex media oratione decerptus, notat, *inſigni poena divina hominis improbi terreri alios*. Πάσχομεν non habet locum. Requiritur μάθομεν, aut ſimile quid. Poſt μενάνδρῳ Cono ita habet: *Quod divum*, (* Hoc ſigno defectus notatur. Continuo:) *qualiter in compatiente conceſſi omnia pati, ſicut praedictum eſt ad Job et Paulum, ita oportet pati. Deſtituitur aliquis etiam in alterius gloriam.* Ex his ſuſpicor, poſt locum Menandri excidiſſe locum litterarum ſacrarum. Forte Act. IX, 16. et Job. 40, 3. M. 2. poſt πάθους ita pergit: καὶ συνεχώρησε πάντα παθεῖν, καθὰ προείρηται, τὸν ἰὼβ καὶ τὸν παῦλον, οὕτω δεῖ πάσχειν. ἐγκαταλείπεταί τις κ. τ. λ.

ὁ ἐκ γενετῆς κ. τ. λ.] γενητῆς, loco γενετῆς. A. 2. ὁ ἐκ γεννητῆς, ἀλλ' εἰς δόξαν. D. 1. Vide Evangelium Jo. IX, 1.

εἰς ἄλλον ζῆλον — τοῦ παθεῖν μεγαλ.] εἰς ἄλλου ζῆλον — τοῦ παθόντος μεγαλ. A. 2. D. 1. Con. Vall. παθόντος habet etiam. M. 2.

ἄοκνον κ. τ. λ.] τὸ αὐτὸ πάθος τοῖς ἄλλοις ὄρεξιν καὶ ἐλπίδα τῆς μελλούσης. D. 1. Sed A. 2. poſt γένηται ita ſolum variat: καὶ ἐλπίδα — καὶ ἐπιθυμίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Rurſus poſt μελλούσης δόξης ita pergit D. 1. καὶ ἐπιθυμίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προξενήσῃ, ὡς ἐπὶ τῶν μαρτύρων. Cum neutrius Codicis lectio ſatis ſibi conſtet, interim acquieſco in vulgata, quam fere ad verbum expreſſit Jo. p. 197. C. Cono conſentit in his omnibus cum lectione vulgata. Valla etiam ſecutus eſt lectionem vulgatam, addito ſolo καὶ, ante ἐλπίδι.

δόξης καὶ ἐπιθυμίᾳ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν, ὡς ἐπὶ τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἑαυτοὺς ἐπιδεδωκότων ὑπὲρ πατρίδος ἢ γένους ἢ δεσποτῶν ἢ τέκνων ἢ πίστεως. εἰ δέ τῳ δοκοίη παράλογον εἶναι, τὸ τὸν ὅσιον εἰς ἄλλου διόρθωσιν πάσχειν κακῶς, γινωσκέτω, ὡς οὗτος ὁ βίος ἀγών ἐστι καὶ στάδιον ἀρετῆς. ὅσῳ τοίνυν μείζους οἱ πόνοι, τοσούτῳ μείζους οἱ στέφανοι. πρὸς γὰρ τὸ μέτρον τῆς ὑπομονῆς ἡ τῶν ἄθλων ἀντίδοσις. διὰ τοῦτο Παῦλος ἐν μυρίαις συνεχωρήθη γενέσθαι θλίψεσιν, ἵνα μείζονα καὶ τέλειον ἀπενέγκηται τῆς νίκης τὸν στέφανον. πάντα γὰρ καλῶς καὶ δεόντως γίνεται τῆς προνοίας τὰ ἔργα. ὅτι δὲ καλῶς καὶ δεόντως καὶ ὡς μόνως ἐπιδέχεται, διοικεῖ θεὸς τὰ πάντα, δύο τούτοις τοῖς σκοποῖς τις χρώμενος, τοῖς παρὰ πᾶσιν ὁμολογουμένοις, ὀρθότατα σκοπήσειν. ἀγαθός ἐστι καὶ μόνος σοφός. οὐκοῦν διὰ μὲν τὸ

VAR. LECT. ET ANIMADV.

δεσποτῶν] poſt hoc ita pergit: ἢ τέκνων, ἢ πίστεως. εἰ δὲ τὸ δοκοίη. A. 2. ἢ τέκνων, ἢ πίστεως. εἰ δέ τῳ δοκοίη. Sed τῷ eſt ex correct. rec., antea erat δέ τι, forte loco δ' ἔτι. D. 1. Cono, omiſſis ἢ δεσποτῶν, habet: vel filiis, vel fide. Si vero quis irrationabile arbitratur, ſanctum in alterius directionem. Valla conſentit cum vulgata.

τὸ εἰς ἄλλου διόρθωσιν] τὸ τὸν ὅσιον εἰς ἄλλου διόρθωσιν. A. 2. Sic, omiſſo τόν. D. 1. Valla loco τὸν ὅσιον habet *bonus*. Cono: *ſanctum*.

καὶ γὰρ τὸ μέτρον] πρὸς γὰρ τὸ μέτρον. A. 2. D. 1. *Ad* menſuram enim *paſſionis et numerum* eſt retributio. Con. Mox, ἀπενέγκηται, loco ἀπολάβῃ. A. 2. D. 1. Utrumque eandem ſententiam efficit. Cono: *referret*. Valla: *afferret*. Forte *auferret*. Sed M. 2. exhibet ἀναπολαύει. Sic. Deinde: πάντα γὰρ καλῶς. A. 2. D. 1.

μόνως] ex correct., antea μόνος. A. 2. Sic ad huc. M. 2. Mox, διοικεῖ ὁ θεός. D. 1. Continuo ab τὰ πάντα ad καὶ μόνος omittit M. 2.

δύο τούτοις τοῖς σκοωοῖς τις χρ.] τοῖς abeſt. D. 1. διὸ τούτοις τις χρ. et ex correct., δύο τούτοις σκοποῖς τις χρ. A. 2.

ἀγαθός ἐστι] vid. Jo. p. 196. C. Ab ἀγαθὸς ad ἐπιμελεῖται, Valla ita reddidit: Nunquid enim, cum bonum eſſe deum conſtet, jure etiam proviſor erit? cumque ſapiens quoque ſit, num ſapienter et optime eorum quae ſunt curam habuerit? Omiſit ergo, ἀγαθός ἐστι καὶ μόνος σοφός. et loco οὐκοῦν legit οὐκ οὖν.

ἀγαθὸς εἶναι, προνοητὴς εἰκότως ἐστί· διὰ δὲ τὸ σοφὸς εἶναι, σοφῶς καὶ ἄριστα τῶν ὄντων ἐπιμελεῖται. εἰ μὲν γὰρ οὐ προνοεῖ, οὐκ ἀγαθός· εἰ δὲ μὴ καλῶς, οὐ σοφός. δεῖ τοίνυν τούτοις προσέχοντα τοῖς σκοποῖς, μηδαμῶς καταγινώσκειν

VAR. LECT. ET ANIMADV.

σοφός. οὐκοῦν κ. τ. λ.] σοφὸς ὁ θεὸς καὶ τοῖς καλοῖς καὶ οὐ καλοῖς (ſed hoc καλοῖς fere evanuit.) εὐεργέτης εἰκότως ἐστί. καὶ διὰ μὲν τοῦ ἀγαθὸς εἶναι ἀγαθὰ πάντα (ἀγαθὰ fere evanuit, et inter πάν et τα eſt raſura duarum aut trium litterarum,) ποιεῖ· διὰ δὲ τοῦ σοφὸς εἶναι σοφῶς καὶ ἄριστα τῶν ὄντων ἐπιμελεῖται. D. 1. Poſt μὲν ſolum τοῦ mutat, loco τό. A. 2. Mox, γὰρ μὴ προνοεῖ. A. 2. Alteram partem horum addit, alteram omittit Cono. Habet enim ſic: Solus ſapiens, *et bonis ac perfectis beneficus decenter exiſtit.* Quia vero ſapiens eſt etc. Ex his aliquis conjicere poſſit, Cononem legiſſe: τοῖς καλοῖς καὶ τελείοις. Ego vero magis probo καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς. Cum enim καλοῖς reddidiſſet *bonis*, neceſſario loco ἀγαθοῖς, ſeu *bonis*, aliud vocabulum, id eſt, *perfectis* ſubſtituit. Ceterum, ὁ θεὸς καὶ — εὐεργέτης εἰκότως ἐστὶ, mihi quidem non admittenda videntur. Primo enim ſolummodo propoſitum erat docere, *deum bonum et ſapientem eſſe*, ac deinde ex utroque, ἀγαθῷ et σοφῷ, argumentari. Ergo haec ſententia hic redundat. Deinde ferri in Nemeſio vix poteſt moleſta illa repetitio, εὐεργέτης εἰκότως ἐστὶν, et, προνοητὴς εἰκότως ἐστί. Prius ergo exciderant, ut arbitror, iſta, οὐκοῦν — προνοητὴς εἰκότως ἐστί. Id apparet ex Conone. Hunc defectum alii ſupplerunt addendo: καὶ τοῖς καλοῖς — πάντα ποιεῖ. Id docet Cod. D. 1. De Vallae lectione jam dixi.

διὰ δὲ τὸ σοφὸς εἶναι] horum loco adduntur ea, quae paullo ante omiſſa ſunt: τὰ πάντα κ. τ. λ. M. 2.

μηδενὸς καταγινώσκειν] μηδαμῶς καταγ. A. 2. Sic, ſed μῶς fere evanuit. D. 1. Paullo poſt, λέγωμεν πάντα καλῶς γεγενῆσθαι. A. 2. D. 1. Vide Jo. p. 196. C. Cono ita: nihil operibus providentiae detrahere. Idem paullo poſt omittit πεπεῖσθαι, *perſuaſum habere.* Inferius autem, loco κἂν, videtur legiſſe, καὶ εἰ, ac deinde omiſiſſe ἵνα. Etiam inferius habet: omnia bene *fieri.* Valla habet quidem *nihil*, ſed in reliquis longiſſime aberravit a vero. Veluti, in principio exhibet, ὁ τοίνυν τούτοις προσέχων, ac pro πεπεῖσθαι videtur legiſſe πεποιῆσθαι, ut alios errores mittam.

τῶν τῆς προνοίας ἔργων, μηδὲ βλασφημεῖν ἀνεξετάστως· καλῶς δὲ πάντα ἀποδέχεσθαι, πάντα θαυμάζειν, πάντα πεπεῖσθαι καλῶς καὶ δεόντως γίνεσθαι, κἂν φαίνηται τοῖς πολλοῖς ἄδικα· ἵνα μὴ πρὸς τῇ βλασφημίᾳ πολὺν καὶ τῆς ἀμαθίας ἑαυτῶν καταχέωμεν ψόγον. ὅταν δὲ λέγωμεν, πάντα καλῶς γίνεσθαι, δῆλον, ὡς οὐ περὶ τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἔργων καὶ παρ' ἡμῶν γινομένων τὸν λόγον ποιούμεθα· ἀλλὰ περὶ τῶν τῆς προνοίας, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄντων. πῶς οὖν ἄνδρες θεῖοι πικροῖς περιπεπτώκασι θανάτοις καὶ σφαγαῖς ἀναιτίοις; εἰ μὲν γὰρ ἀδίκως, διατί μὴ ἐκώλυσεν ἡ δικαία πρόνοια τὸν φόνον; εἰ δὲ δικαίως, ἀναίτιοι πάντως οἱ φονεύσαντες. πρὸς ταῦτα ἐροῦμεν, ὅτι καὶ ὁ φονεύων ἀδίκως φονεύει· καὶ ὁ φονευόμενος ἢ δικαίως φονεύεται ἢ συμφερόντως· δικαίως μὲν ἔσθ' ὅτε, διὰ πράξεις ἀτό-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ὅταν δὲ λέγωμεν] Cono incipit libri 8. cap. 9. Qui patiuntur innocentes, aut aequo animo nocentes, hic purgari oſtendit. Qui autem paſſiones injuſtas inferunt, etiam jubente deo, malivolentiae ſuae poenam ſortientur.

ἄνδρες ὅσιοι πικροῖς περιπίπτουσι θανάτοις καὶ σφαγαῖς ἀναιτίαις] ἄνδρες θεῖοι περιπεπτώκασι πικροῖς θανάτοις καὶ σφαγαῖς ἀναιτίοις. Sed a rec. in ordinem hunc vocantur πικροῖς περιπεπτ. θαν. D. 1. θεῖοι, loco ὅσιοι, et, πεσόκασι, ex corr. vero πεπτώκασι. praeterea in marg. a man. rec. ἢ περιπίπτουσι. Denique loco ἀναιτίαις eſt ἐναντίοις et in marg. a rec. γρ. ἀναιτίοις. A. 2. *Viri ſancti*, et mox, *perpeſſi ſunt*. Con. *Sancti viri — ſuccubuerunt*. Vall. Idem ἀναιτίοις reddidit *indignis*.

ἀναίτιοι πάντως] ἀναίτιοι πάντες. A. 2. οἱ φονεύσαντες omittit. Vall.

πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν — ἀδίκως φονεύει] Horum loco a man. rec. inſertum: πρὸς ταῦτα ἐροῦμεν, ὅτι καὶ ὁ φονεὺς ἀδίκως φονεύει. D. 1. πρὸς ταῦτα ἐροῦμεν, ὅτι καὶ ὁ φονεύων ἀδ. φον. A. 2. Ad haec dicemus, quoniam is, qui occidit, injuſte cecidit. Con. Ad hoc ſane reſpondemus, quod qui cecidit, injuſte cecidit. Vall.

ἔσθ' ὅτε] ἐσθ' ὅτι. Ox. Idem mox, ἡμῖν καὶ ἀδήλους. Cono omittit ἔσθ'. Mox idem habet: actiones *injuſtas* et inconvenientes. ἔσθ' omittit etiam Vall.

τους, ἡμῖν δὲ ἀδήλους· συμφερόντως δὲ, προκαταλαμβανούσης τῆς προνοίας τὰς μελλούσας ἔσεσθαι παρ' αὐτοῦ κακουργίας, καὶ ὅτι καλὸν αὐτῷ μέχρι τούτου στῆναι τὴν ζωὴν, (ὡς Σωκράτει καὶ τοῖς ἁγίοις·) ὁ δὲ φονεύσας, ἀδίκως ἐφόνευσεν. 181 οὐ γὰρ διὰ τοῦτο, οὐδὲ ἐξὸν αὐτῷ, ἀλλὰ διὰ κέρδος καὶ λῃστείαν ἑκουσίως. ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἡ πρᾶξις· τὸ δὲ πάθος οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οἷον τὸ φονευθῆναι. θάνατος δὲ οὐδεὶς κακὸς, εἰ μὴ ὁ δι' ἁμαρτίαν, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ θανάτου τῶν ὁσίων ἀνδρῶν. ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς, κἂν ἐν τῷ σκίμποδι, κἂν αἰφνίδιον ἀπόνως τελευτήσῃ, κακῶς ἀπέθανε, κακὸν ἐντά-

VAR. LECT. ET ANIMADV.

προκαταλαμβανούσης] *praecognoſcente*. Con. *antecedente*. Vall. Quanto rectius Ellebodius, qui reddidit, *occupare*, i. e. *praevertere?*

καλὸν αὐτῷ μέχρι] καλὸν αὐτὸν μέχρι. A. 2. Mox, στῆσαι τὴν ζωήν. D. 1. Ox. στῆσαι, *ſiſtere:* στῆναι, *ſiſti*. Eodem ergo h. l. redit. Cono: *ſiſti*. Ex Vallae interpretatione nihil licet colligere.

ὡς σωκράτει καὶ τοῖς ἁγίοις] haec a man. rec. in marg. D. 1. ὡς σωκρ. καὶ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις δοκεῖ. A. 2. Tollenda cenſeo.

οὐ γὰρ διὰ τοῦτο] ex raſura. antea, credo, οὐδέ. D. 1. Mox in eodem ante ἐξὸν inſertum vel οὐδὲ, vel οὐδέν. Paullo poſt πρᾶξις. D. 1. Ox. Ἐξὸν αὐτῷ Cono reddidit, *commodans*. Et mox ἑκουσίως vertit, *inſidiatus eſt*. Valla habet *licere* et *ſponte*, ac praeterea quaedam de ſuo interpoſuit. Cono explicandi cauſſa videtur interpoſuiſſe, *inſidiatus eſt*. Deeſt enim verbum. Rectius vero ad iſta omnia intelligitur ἐφόνευσε ſeu ἐποίησε. Ceterum proxima vocabula, ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἡ πρᾶξις, ſatis vindicant vocem ἑκουσίως. Sed ἑκουσίως ante ſe videtur requirere oppoſitum. Jam vocabulorum διὰ τοῦτο oppoſita ſunt, διὰ κέρδος καὶ λῃστείαν. Ἑκουσίως vero non poteſt opponi τῷ, οὐκ ἐξόν. Praeterea hic non quaeritur, an *licuerit*, ſed, an *oportuerit* id fieri. Loco ἐξὸν ergo conjicio, οὐδὲ χρεὼν αὐτῷ, *nec fatale ei ac neceſſarium fuit*. Ita fere Thucyd. VI, 18. οἷς χρεὼν ἐπαμύνειν. Ac fortaſſe Cono hoc ipſum inepte reddidit *commodans*, vocibus ſimilibus confuſis, velut χρέον, χράων, χρήζων.

οὐδεὶς κακὸς] οὐδὲ εἷς κακός. A. 2. Ante οὐδεὶς, loco δὲ, habet γάρ. M. 2.

ὁ δι' ἁμαρτίαν· ὡς δῆλον ἐκ] ὁ δι' ἁμαρτίαν γενόμενος· δῆλον ἐκ. D. 1.

φιον ἐπαγόμενος τὴν ἁμαρτίαν. ὁ μέντοι φονεύσας, κακῶς ἐφόνευσεν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν δικαίως φονευομένων, εἰς τὴν τῶν δημίων ἑαυτὸν κατέταξε μοῖραν· ἐπὶ δὲ τῶν συμφερόντως, εἰς τὴν τῶν μιαιφόνων καὶ ἐναγῶν. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν τοὺς πολεμίους φονευόντων καὶ αἰχμαλωτιζόντων, καὶ πᾶσαν κακίαν κατὰ τῶν αἰχμαλώτων ἐργαζομένων. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν πλεονεκτούντων καὶ ἁρπαζόντων χρήματα. καὶ γὰρ τοῖς ἀφαιρουμένοις, ὡς εἰκὸς, συμφέρει, μὴ κεκτῆσθαι· ἀλλ' οἱ πλεονεκτήσαντες ἄδικοι. διὰ γὰρ πλεονεξίαν, οὐχὶ διὰ τὸ συμφέρειν ἐκείνοις ἀφείλοντο.

ΤΕΛΟΣ.

VAR. LECT. ET ANIMADV.

ἐπαγόμενος τὴν ἁμαρτίαν] ἐπαγ. τῶν ἁμαρτιῶν. M. 2. Contrarium eſt apud Aelian. Varr. Hiſt. XII, 55. ἐνδόξως ἀποθανεῖν ἐντάφιον τῷ θαπτομένῳ. et IV, 8. καλὸν ἐντάφιον ἡ τυραννὶς, immo vero, ἡ ἀρετή.

ἑαυτὸν κατέταξε] ἑαυτοὺς κατέταξαν. A. 2. Con. Sic, et mox μοῖραν, loco μοίραν. D. 1. Eſt ergo mutatio numeri. Sed Valla retinet ſingularem.

τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν τοὺς πολεμίους φονευόντων] τὰ αὐτὰ (ex correct., antea, credo, ταὐτά.) καὶ ἐπὶ πολεμίων φονευόντων. D. 1. Sic, ſed ταῦτα. A. 2. Loco τοὺς πολεμίους habet etiam πολεμίων. M. 2. Cono: Eadem haec ſunt et in hoſtibus interficientibus. Valla: Idem intelligendum de eis, qui hoſtes conciderunt. Mox Valla omittit, καὶ πᾶσαν — αἰχμαλώτων.

καὶ αἰχμαλωτιζόντων] omittit Con.

κακίαν ἐργαζ.] κακίαν κατὰ τῶν αἰχμαλώτων ἐργαζομένων. ταῦτα καὶ ἐπί. A. 2. Sic, ſed in fine τὰ αὐτά. D. 1.

πλεονεκτούντων] *in graſſatoribus.* Con.

καὶ οἱ πλεονεκτ.] ἀλλ' οἱ πλεονεκτ. D. 1. Con. Vall.

ἀφείλοντο] antea, credo, ἀφείλαντο. D. 1. Poſt hoc caput in A. 2. additur aliud cum indice: ἐν τίνι τὸ ἡγεμονικὸν ἵδρυται. Incipit: Σιγάτω πᾶσα στοχαστικὴ ματαιολογία. Sed haec eſt pars prior capitis XII. Gregorii Nyſſeni de hominis opificio, inde a pag. 67. C. ad 71. C. Tom. I. edit. Pariſ.

SUP-

SUPPLEMENTA
VARIARUM LECTIONUM

ad pag. 15. seqq. edit. Antverp.

pag. 15. ἑβραῖοι δὲ τὸν ἄνθρωπον] Hic locus legitur apud Anastasium Quaest. XXIV. p. 270. seqq. edit. Gretseri. Ingolstad. 1617. 4. Ibi est: τὸν ἄνθρωπον ἴσμεν ἐξ ἀρχῆς. In principio statim monendum est, Anastasium modo quaedam addere, modo quaedam omittere, modo quaedam mutare, haud raro pro arbitrio suo.

περιπέσῃ] περιπέσηται.

θνητότητα] τὴν θνητότητα.

τροφῆς αὐτὸν] αὐτὸν τροφῆς.

ἀπεκδεχόμενοι] ὑπεκδεχόμενοι δίκην, καὶ οὐ τόν.

pag. 16. κατεσκεύαστο] ἐσκευάσθη.

ἀπηγόρευσεν αὐτῷ] αὐτῷ abest.

ἦσαν γὰρ] γὰρ abest. Mox, εἶχεν τὴν ἐνέργειαν.

τῆς δὲ σωματικῆς χρείας ἐγένετο] in fine addit ἐνδεής. Hoc tamen ut addatur non necesse est. Sic Philostorg. p. 62. τοῦ προστάγματος γίνεται. Et ibid. τοῦ δέους γενόμενος.

ἐπεζήτει] ἐζήτησε. Mox ἡ γραφὴ, loco ὁ μωϋσῆς.

ἐκπεσὼν οὖν τῆς τελειώσεως] in margine: τελειότητος. Nondum erat τέλειος, sed adhuc τῇ τελειώσει operam dare debebat. Ergo τελειότης aliena ab hoc loco. Mox idem omittit ὁμοίως.

ἀναλήψεται] ἀπολήψεται. Mox deest αὐτῷ, post ἀπόλαυσις. Paullo post, ἀπὸ τῆς γῆς.

pag. 17. *τὰ τῆς ἀπολαύσεως*] Poſt haec interponit: *χρεία μὲν* (Forte *γάρ*.) *ἀνθρώπου* (Forte *ἀνθρώπῳ*) *τροφῆς καὶ ποτοῦ διὰ τὰς κενώσεις καὶ διαφορήσεις*, omiſſis mox ab *ἐπειδὴ* ad *κατὰ κένωσιν*. Sed iſta, quae hic addita ſunt, leguntur pag. 19.

περὶ ὧν ὕστερον ἐροῦμεν] abſunt. Nec enim pertinebant ad conſilium Anaſtaſii.

ἐξ ὧν καὶ συνέστημεν] *συνεστάθημεν*, loco *συνέστημεν*. Sed idem tempus eſt etiam pag. 18. *ἐν χρείᾳ κατέστημεν*.

pag. 18. *πλεονεκτεῖ πάντα τὰ ζῶα*] *πλ. πάντων τῶν ζώων*. Utraque conſtructio obtinet.

τοῖς ἄλλοις τοῖς παχυδέρμοις] poſt *ἄλλοις* addit *ζώοις*.

οἰκήσεως δὲ κ. τ. λ.] *οἰκήσεώς τε οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὰς τῶν θηρίων ἀποφυγάς*.

pag. 19 *καὶ διὰ τὰ θηρία*] *τὰ* abeſt.

ἐνδοθεῖσαν τῷ σώματι] *τῷ* abeſt. Poſt *σώματι* addit: *ἰατρῶν τε καὶ θεραπείας ἐν χρείᾳ κατέστημεν*. Sed haec leguntur pag. 18.

pag. 26. *ἐπεὶ τόγε ἀρχαῖον τῶν ἀλόγων κ. τ. λ.*] Haec leguntur apud Anaſtaſium pag. 276. ſic: *ἐπεὶ τόγε ἀρχαῖον οὐδὲν τούτων ἐδεῖτο*.

καὶ πειθήνια] abſunt. Mox habet: *καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἀλογίας*.

παρὰ τῶν ἔξωθεν θηρίων εὐλόγως] *παρὰ τῶν ἔξωθεν ἀλόγων θηρίων*. Mox: *συνῆλθε γάρ*.

δῆλον ἐκ τῶν τὸν ἄριστον] *διδάσκουσιν οἱ ἄριστοι* (*ἄριστον* bene habet.) *μετελθόντες βίον καὶ παρὰ τῶν τοιούτων μηδὲν βλαβέντες, ὡς ὁ Δανιὴλ ἀπὸ τῶν λεόντων καὶ Παῦλος ἀπὸ τῆς ἐχίδνης*.

τοῦ συνδέοντος ἐν ἑαυτῷ] *ἐν* abeſt.

τοῦ τοσαύτης κ. τ. λ.] *τοσαύτης δὲ τιμῆς παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ προνοίας ἠξίωται, ὅτι δι' αὐτὸν καὶ τὰ μέλλοντα καὶ τὰ νῦν, καὶ θεὸς ἄνθρωπος γέγονε*. Mox: *κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν γεγονὼς, Χριστῷ συνδιάγει, πάσης ἀρχῆς*. Deinde: *ἐξειπεῖν αὐτοῦ δύνηται τὰ πλεονεκτήματα; πελάγη γὰρ διαβαίνει — θεωρίᾳ, ἀστρῶν κινήσεις καὶ διαστήματα* (Ergo hic quoque firmat additum *καὶ διαστήματα*. *καὶ μέτρα* — (pag. 27.) *κητῶν καταφορεῖ* (Sed in marg. *καταφρονεῖ*.) *πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ τέχνην* (Ergo *τὴν τέχνην* addit, omiſſo tamen, *καὶ μέθοδον*.) *κατορθοῖ, ὑπερόριον* (Ergo hujus quoque auctoritate hoc vocabulum conſiſtit.) *διὰ τῶν — σώματος κωλυόμενος* (Hoc in nullo Codice inveni.) *προφητεύει — ἀπολαύει* (Deinceps plura mutat.) *ὑπὸ πάντων δορυφορεῖται, θεῷ διαλέγεται, δαίμοσιν ἐπιτάττει — ἐρευνᾷ — γίνεται θεοῦ καὶ κληρονόμος τῆς αὐτοῦ βασιλείας* (his continuo addit de ſuo *ἐπιφώνημα* hoc:) *αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*.

pag. 180

pag. 180. πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν] πρὸς ταῦτα ἐροῦμεν, ὅτι ὁ φονεύων. Habet haec Anaſtaſius Quaeſt. XVIII. pag. 220.
ἢ δικαίως] εἰ δικαίως. Sed in marg. ἤ.
ςῆναι τὴν ζωὴν] ςῆσαι τὴν ζωήν. Sed in marg. ςῆναι.
pag. 181. οὐ γὰρ διὰ τοῦτο, οὐδὲ ἐξὸν αὐτῷ, ἀλλὰ] Iſtis omiſſis, mox habet: διὰ γὰρ κέρδος.
οὐδεὶς κακὸς] οὐδὲ εἷς κακός.
ὁσίων ἀνδρῶν] His addit: τίμιος γὰρ, φησιν, ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ.
αἰφνίδιον] αἰφνιδίως.
ἐπαγόμενος τὴν ἁμαρτίαν] His addit: θάνατος γὰρ, φησιν, ἁμαρτωλῶν πονηρός.

ANNOTATIONES
EDITORIS OXONIENSIS
IN NEMESIUM,
ACCOMMODATAE PAGINIS EDITIONIS ANTVERPIENSIS.

Νεμεσίου] Quid de authore noſtro ſentiamus, fortaſſe plus ſatis ſuperius diximus; pretium tamen operae fuerit inſuper monere, in altero MS. Codicum, quibus uſi ſumus, hanc haberi epigraphen: Ἀδαμαντίωνος τοῦ καὶ Νεμεσίου Ἐπισκόπου Ἐμέσης, ita, ut *Adamantionis* praenomine is inſigniatur. Floruiſſe quidem ſub quarto ſeculo rhetorem non incelebrem, *Adamantium* appellatum, pluribus conſtat: et ſpeciatim ex *Nazianzeni*, nec non *Libanii* ad eum ſcriptis epiſtolis: at eundem illum non fuiſſe cum *Nemeſio Cappadociae* praefecto, *Gregorii Nazianzeni* familiari, evidenter liquet, tum ex ea varietate, quae in nominum flexu cernitur, tum ex ipſa epiſtolarum forma et tenore; quod pariter dicendum de *Iſidori Nemeſio* ſuperius itidem memorato.

Quinimo profiteri par erit, in eodem illo, quem ſupra laudavimus Codice, praeter tractatum hunc noſtrum, περὶ φύσεως ἀνθρώπου, alium haberi parvi momenti, ut et molis; qui ejusdem authoris λόγος κεφαλαιώδης dicitur, et

 ſeptem

ſeptem circiter paginas complectitur, ex *Nemeſio* noſtro, et *Meletii* ejusdem argumenti libello conſarcinatus; aequiſſima hac plagii lege, ut prior pars *Nemeſio*, altera *Meletio* paucifſimis ſubinde interpolatis, in ſolidum debeatur; qui quidem liber ille ipſe videtur, quem *Gesnerus* laudat ſub titulo *Adamantionis philoſophiae compendiariae*, quem Graece extare dicit *Venetiis* apud S. *Antonium*.

pag. 9. τὸν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς νοερᾶς] Apud omnes fere convenit, hominem aetherea terrenaque parte, anima et corpore conſiſtere; unde author noſter paulo infra ait, ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς εἶναι καὶ σώματος, ὁ κοινὸς ὑποβάλλει λόγος. Nec minori conſenſu concurritur in approbanda ejusdem fabrica, quam inſtitutam ait *Plato* in *Tim.* p. 25. ᾗ δυνατὸν ὡς κάλλιςά τε καὶ ἄριςα. Unde *Protagoras* eam rerum omnium menſuram eſſe dixit, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔςι, τῶν δὲ μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔςιν. Adeo ratum elogium a Deo operibus ſuis adhibitum, *quod illa valde bona*. Utrum vero anima una ſimplexque eſſentia ſit, non ita in confeſſo habetur. *Philo* lib. 1. de mundi opif. verbis ab authore noſtro laudatis inquit, νοῦν ἐξαίρετον ἐδωρεῖτο ψυχῇ τινὰ ψυχὴν, καθάπερ κόρην ἐν ὀφθαλμῷ. *Joſephus* lib. 1. Antiq. Jud. c. 2. ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πνεῦμα ἐνῆκεν αὐτῷ καὶ ψυχήν. *Plotinus*, cujus teſtimonium hic adhibetur, Ennead. 1. rationem redditurus, quid mentis voce intelligat, ſic loquitur: νοῦν λέγω, οὐχ ἣ ψυχὴ ἔχει ἕξιν οὖσαν τῶν παρὰ τοῦ νοῦ, ἀλλ' αὐτὸν τὸν νοῦν, ὃ ἔχομεν καὶ τοῦτον ὑπεράνω ἡμῶν, qualia alibi paſſim repetit. *Marcus Anton.* in vita ſua ait, hominem tribus conſtare partibus, τοῖς σαρκίοις, τῷ σωματικῷ καὶ τῷ ἡγεμονικῷ. Sed non apud ethnicos Judaeosve habitabat iſta ſententia. *Irenaeus* diſertiſſimis verbis ait, *tria ſunt, ex quibus perfectus homo conſtat, carne, anima, ſpiritu.* lib. 5. adv. Haereſ. c. 9. lib. etiam 5. c. 6. iſtis ſimilia reperire eſt, nec non apud *Tatianum:* quin *Auguſtinus* tractat. de ſymbolo, ſic loquitur: *homo habet tres partes, ſpiritum, animam et corpus, itaque homo eſt imago SS. Trinit.* Revera libro de eccl. dogmat. c. 20. *Didymum* eo nomine reprehendit, quod ſpiritum tertium quoddam in hominis ſubſtantia eſſe vellet. Neque id mirum; poſtquam enim Apollinarii et ipſius ſequacium *Dimeritarum* increbuit dogma, qui dominum noſtrum ex tribus partibus conſtitutum aſſerebant, ἐκ σαρκὸς καὶ ψυχῆς καὶ θεότητος ἀντὶ τοῦ νοῦ, (*Epiphanii* ſunt verba pag. 1016,) quo certius eos profligarent orthodoxi, deinceps receptae prius ſententiae de tribus animae partibus valedixerunt, licet ab

ab apoſtoli verbis 1 Theſſ. 5, 23. firmamentum ſibi arrogare videatur: et demum haereſeos cujusdam apud poſteros arceſſebatur, animam a ſpiritu ſecernere: ſimili plane lege, qua merſio in baptiſmate, nunc trina, dein una, denuo et trina placuit, pro dogmatum varietate, quae eccleſiam ſubinde laceſſebant.

ibid. Ἀριςοτέλης] Haec habentur lib. 2. de anima cap. 1.

pag. 10. Πλάτων δὲ] De his pluribus verbis agens *Socrates* introducitur in *Alcibiade*, qui tandem concludit: ἐπειδὴ δὲ οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε τὸ ξυναμφότερόν ἐςιν ἄνθρωπος, λείπεται, οἶμαι, ἢ μηδὲν αὐτὸν εἶναι, ἢ εἴπερ τι ἐςὶ, μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον συμβαίνειν ἢ ψυχήν. Quod *Cicero* in ſomn. Scip. ita effert: *non is es, quem forma iſta declarat, mens cujusque eſt quisque.* Adeo quidem hominem omnino ex ſe perficit anima, ut voce in eam rem conficta αὐτοτοαυτὸ appellandam cenſuerit *Plato.*

ibid. δηλοῖ δὲ ὁ θάνατος] Haec apud *Damaſcen.* habentur; ſed ſemel monere liceat, maximam partem ſecundi libri iſtius ſcriptoris e noſtro mutuatam.

pag. 11. οὐ γὰρ μόνον ἥνωσε] Egregie haec quidem; Rerum enim nexus ad unitatem, ordo ad principium, immenſitas ad infinitatem, commoda ad patrem; proinde omnia ad Deum recta manuducunt.

pag. 12. Ἀριςοτέλης ἱςόρησε] Hiſt. Animal. l. 1. c. 1.

pag. 13. διὸ καὶ μωϋσῆς τὴν δημιουργίαν] *Philo* de mundi opif. ait: καθάπερ οὖν οἱ ἑςιάτορες οὐ πρότερον ἐπὶ δεῖπνον καλοῦσιν ἢ τὰ πρὸς εὐωχίαν πάντα εὐτρεπίσαι, καὶ οἱ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας τιθέντες etc. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ τῶν ὅλων ἡγεμὼν, οἷα τις ἀθλοθέτης καὶ ἑςιάτωρ ἄνθρωπον καλεῖν μέλλων ἐπί τε εὐωχίαν καὶ θεωρίαν, τὰ εἰς ἑκάτερον εἶδος προευτρεπίσατο. quibus ſubjungit: θεὸς ἀρχὴν μὲν οὐρανὸν ἐποίει, τέλος δὲ ἄνθρωπον, τὸν μὲν τῶν ἐν αἰσθητοῖς ἀφθάρτων τελειότατον, τὸν δὲ τῶν γηγενῶν καὶ φθαρτῶν ἄριςον, βραχὺν, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐρανόν. *Baſilius* 21. in aliq. ſcrip. loc. πρώτη ἡ κτίσις, τελευταῖος δὲ ὁ ἄνθρωπος, ὅτι παρεσκεύασεν αὐτῷ, ὥσπερ οἰκοδεσπότῃ, οἶκον πεπληρωμένον. οὐ γὰρ πρῶτον ἐποίησεν ἄνθρωπον, ἵνα πτωχὸς κτισθῇ, ἀλλ' ἐποίησεν οὐρανὸν σκέπην αὐτοφυῆ κτίσας, ἐπεςόρησε τὴν γῆν ἔδαφος τοῖς ποσὶ προετοιμάζων τοῖς τοῦ ἀνθρώπου. Sic *Nyſſenus:* οὐκ ἦν εἰκὸς τὸν ἄρχοντα πρὸ τῶν ἀρχομένων ἀναφανῆναι. *Tertull.* vero contra Marc. l. 2. *Quis dignus incolere Dei opera, quam ipſius imago et ſimilitudo? Euryphamus Pythagor.* τὸ θεῖον ἄνθρωπον πολυτελέςατον ζῶον, ἐς τὸν κόσμον ἐσῴκισεν, ἀντίτιμον μὲν τᾶς ἰδίας φύσιος, ὀφθαλμὸν δὲ τᾶς τῶν ὄντων διακοσμήσιος. *Lactantius* lib. 7. *Mundum non propter ſe Deus fecit, ſed propter hominem, qui eo utitur: ita ipſum homi-*

hominem propter ſe etc. *ſcilicet, ut eſſet, qui opera ejus intelligeret.*

pag. 15. Ἑβραῖοι δὲ τὸν ἄνθρωπον] *Joſephus* quidem ſentire videtur, illos ſaltem admodum longaevos eſſe potuiſſe, ſi mandatis divinis morem geſſiſſent; ſic enim Deum protoplaſtas alloquentem introducit: γῆράς τε θᾶττον οὐκ ἂν ἐπέλθῃ, καὶ τὸ ζῆν ἐς μακρὸν ἂν ὑμῖν γένοιτο. Antiq. lib. 1. c. 2. Sed is erat *Joſephus*, qui hoc inprimis egit, ut, quae narrabat, gentilium captui accommodarentur. Aliter longe *libri ſapientiae author:* ὁ θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησε. et c. 2. ὁ θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ etc. Et *D. Paulus* ad Rom. c. 5. διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος. Diſtinctius haec *Theoph. Antioch.* l. 2. ad Autol. p. 101. μέσος ὁ ἄνθρωπος ἐγεγόνει, οὔτε θνητὸς ὁλοσχερῶς, οὔτε ἀθάνατος τὸ καθόλου, δεκτικὸς δὲ ἑκατέρων, quod ipſum poſt paginam unam aut alteram repetit. *Theodor. Abucara:* τὸ τοῦ Ἀδὰμ σῶμα φύσει θνητὸν ἦν καὶ παθητὸν, θείᾳ δὲ χάριτι ἀθάνατον διεφυλάττετο καὶ ἀπαθές. Imo ſi quis dixerit τὸν Ἀδὰμ πρωτόπλαστον ἄνθρωπον θνητὸν γενόμενον οὕτως, ὡς εἴτε ἁμαρτήσει, εἴτε μὴ ἁμαρτήσει, τεθνηξόμενον ἐν τῷ σώματι, τοῦτ' ἔστιν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σώματος, μὴ τῇ ἀξίᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως, ἀνάθεμα ἔστω. *Synod. Carth.* Can. 112. cui *Balſamon:* τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς οὐ θνητὸν ἔπλασεν, οὐδὲ μέντοι ἀθάνατον, μέσον δὲ etc.

pag. 16. εἰσὶν ἔτι καὶ νῦν δυνάμεις] *Auguſtinus* lib. 8. de Geneſ. ad Lit. c. 5. *Quanquam corporalem cibum talem tamen illam arborem praeſtitiſſe quo corpus hominis ſanitate ſtabili firmaretur, non ſicut alio cibo, ſed nonnulla inſpiratione ſanitatis occulta.* Vid. de Civ. Dei lib. 14. c. 26.

ibid. ἐν ἐκστάσει] Hoc fere eſt, quod Rabbini dicunt, *Adamum* non ſe agnoviſſe nudum ob כח נבואה ושכל גדול שהיה בו. Unde dicunt, quod *Saul*, cum prophetaret, 1 Sam. 19, 24. nudus inceſſit. Quemadmodum et *Eſaias* 20, 2.

ibid. κρεῶν ἀπόλαυσις] Scil. ſaltem poſt diluvii tempora hoc indultum.

pag. 17. προδήλων πόρων] Merito quidem tranſpiratio inſenſibilis in hunc cenſum venit; quando evacuationum, quae corpori animato adveniant, omnium ſit primaria; quod ultra omnem expectationem et paene fidem ab arte ſtatica edocemur.

pag. 20. καὶ παντὶ καὶ ἀεὶ] Adeo verum, quod *Tertullianus* ait, *nulli rei niſi poenitentiae naſcimur.* lib. de Poenit. ſub fin. Et quidem, ſi, quod aliquibus viſum, homo non adeo animal rationale, quam religioſum dici debeat; et numinis cultus ipſi in eſſentiam cedat: ſumma et in primis inti-

intima naturae noſtrae praerogativa; ex iſtis ſpeciei principiis, ceu propria quaedam paſſio immediate fluit, ut delictorum utique poeniteat; nec adeo riſibile animal dicendus eſt homo, quam flebile, quique delicta ſua perpetuo planctu proſequatur.

ibid. πρὸ τῆς ἐκπτώσεως] Supponit author noſter intervallum poſt angelorum offenſam, antequam in ipſos Deus poenam irrogaret; in qua ſententia non ſolus verſatur, καλῶς ὁ Ἰουςῖνος ἔφη, ὅτι πρὸ μὲν τῆς τοῦ κυρίου παρουσίας οὐδέποτε ἐτόλμησεν ὁ σατανᾶς βλασφημῆσαι τὸν θεὸν, ἅτε μηδέπω εἰδὼς αὐτοῦ τὴν κατάκρισιν. *Irenaei* nomine *Euſeb.* Hiſt. lib. 4. c. 18. Quin *Epiph* οὐδαμοῦ πρὸ τῆς τοῦ Χριςοῦ παρουσίας ἐτόλμησεν ὁ σατανᾶς εἰς τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην φθέγξασθαι βλάσφημόν τινα λόγον ἢ ἄνταρσιν ἐννοῆσαι. ἀνέμεινε γὰρ τὴν τοῦ Χριςοῦ παρουσίαν etc. Haereſ. 39. Sic etiam *Iſidorus Peluſiota* lib. 2. epiſt. 90. inquit: diabolus poſt Chriſti adventum ἀκούσας τῆς καθ' ἑαυτοῦ ἀποφάσεως τὸν ὅρον, σφοδρότερον ἔπνευσε καθ' ἡμῶν etc., quae omnia repetit *Oecumenius* comment. in ult. cap. 1. epiſt. *D. Petri.* *Rupertus* vero c. 21. lib. de victoria verbi Dei expreſſe ait: *datur intelligi, quod non ſtatim nb initio peccati diabolus de coelo projectus fuerit, ſed ipſum quoque expectaverit patientia Dei.* *Jo. Caſſian.* collat. 8. c. 10. de diabolo agens, inquit: *idcirco priorem ejus lapſum, quo ſuperbiendo corruerat, quo etiam ſerpens meruerat nuncupari, ſecunda ruina per invidiam ſubſecuta eſt, ſententia domini utiliter in ima dejectus eſt.*

pag. 21. καὶ νύμφας] Author eſt *Ariſtoteles* nymphas mori; quin et nymphaea, paluſtris planta, traditur nata nympha zelotypia erga Herculem mortua. *Plin.* lib. 25. c. 7. idem etiam author lib. 9. c. 5. dicit Olyſponenſium littore morientis planctum longe exauditum; et D. Auguſti tempore plures nereïdes exanimes apparuiſſe etc. *Dalechamp.* addit, *Gazam* nereïdem in Peloponneli littus ejectam vidiſſe; *Trapezuntium* in mari natantem: *Draconetum Bonifacium Neapolitanum* Tritonem melle conditum. Hamadryadas inſuper nymphas eſſe, quae cum arboribus naſcuntur et pereunt, ut alios praeteream, a *Servio* in 10. Ecl. diſcere eſt.

pag. 23. καὶ γὰρ ἰχθύων ἡ φύσις] His perquam ſimilia habet *Baſilius M.* in Hexaëm. At aliquos ſaltem piſces in alios non graſſari *Ariſtoteles* Hiſt. Animal. lib. 8. cap. 2. docuit: κέφαλος καὶ ὁ κεγρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι. *Plinius* vero aliter; nam lib. 9. c. 17. ait: *ſcaro datur principatus, qui ſolus piſcium dicitur ruminare herbisque veſci, non aliis piſcibus.*

pag. 25. *καὶ τὰ δηλητηριώδη*] Immerito de natura queritur genus humanum, quod venenata condidit, cum nondum ſatis perſpectum ſit, quid venenum dici mereatur: malum enim Perſicum in Perſide lethale, nobis in deliciis habetur. Poma, quae apud Americanos impune nec ipſis manibus contrectantur, nobis in quotidianas dapes cedunt; quin et quae uni animanti perniciem afferunt, aliis alimentum praeſtant. Diutino inſuper uſu toxica ipſa in gratiam nobiscum veniunt, hoc tantum nomine inimica, quod ſi forte vitae taedium nos ceperit, ingratam lucem a nobis eripere detrectent; quod Mithridati accidiſſe perhibetur. Quin et alma parens, tellus, ſi noxios generet ſuccos, et medicos etiam fundit; et *ſi verum fateamur, terra nobis malorum remedia genuit, nos illa vitae fecimus venenum*, ut inquit *Plinius*. Si quis hac in cauſa plura velit, conſulat ejusdem elegantiſſimam pro venenis apologiam lib. 2. c. 63.

pag. 26. *λεόντων μὲν ὁ Δανιὴλ*] Ajunt Cabbaliſtae characterem divinum homini impreſſum, vi cujus omnia animalia eum pro ſuperiore agnoſcunt; duplicem vero eſſe characterem, alterum, quo metuatur, qui dicitur פחד, productum, ut ajunt, ſiniſtra et gladio Dei: alium, quo diligatur, חסד, ortum dextra et ſceptro Dei. Unde fit, ut, licet belluae et ferae omnes homines quoscunque metuant; bonos tamen, in quibus melior character apparuerit, ament et revereantur. In cujus rei fidem adducunt exempla ſuperius allata. Et ne haec pro *Rabbinorum* inſomniis ducamus, eadem ſere apud *Theodoritum* Orat. 5. de Providentia reperire eſt. Poſtquam enim praedictos viros ſanctos recenſuiſſet, de feris ait, *ἐπειδὴ εἶδον ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ ἀρχετύπου τὸ μίμημα λίαν ἀκραιφνὲς πεφυλαγμένον, ὡμολόγησαν τὴν δουλείαν, καὶ τὴν θηριωδίαν ἀπέθεντο* etc. Teſtatur quidem *Euſebius*, ductis ad leones chriſtianis feras non raro abſtinuiſſe; unde *Ignatius* epiſt. ad Rom. ſe in metu verſari profitetur, ne idem ſibi accidat: unde inquit, *ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἑτοίμων· ἃ καὶ εὔχομαι σύντομά μοι εὑρεθῆναι, ἃ καὶ κολακεύσω συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τινων δειλαινόμενα οὐχ ἥψαντο.*

pag. 28. *Δημόκριτος καὶ Ἐπίκουρος*] Recte una hos conjungit author noſter, ſiquidem hoc fere inter illos intereſt, quod quae alter erudite propoſuerit, alter indocte et ad vulgi captum felicius propagaverit. Et certe quis illum non pro commodiſſimo viro et praeceptore optimo habeat, qui primo in limine diſcipulos ſuos monet, ne in artibus

edi-

edifcendis fe torqueant, et fcriptoribus evolvendis fe fatigent? Παιδείαν δὲ πᾶσαν, μακάριε, φεῦγε, ut ex ipfo *Diogenes Laërtius. Quintiliani* verbis l. 2. c. 2. *Epicurus inprimis nos a fe ipfe dimittit, qui fugere omnem difciplinam navigatione quam velociffima jubet.*

ibid. πνεῦμα ἔνθερμον καὶ διάπυρον] Hoc de ignea anima dogma, e fuis favillis, fere fepultum, argumentis quibusdam non inelegantibus, ceu fomite adhibitis, fufcitare conati funt eruditi aliqui apud nos medici, qui βιολύχνιον et perennem in cordis foco flammam ingeniofe certe, fi minus vere, illuftrarunt. Merum vero et purum putum ignem animam *Democritus* docuit; quemadmodum ex Arift. lib. 1. de anima c. 2. ftatim fubjicit author nofter. Verba Ariftotelis funt: πῦρ τι καὶ θερμόν φησιν αὐτὴν εἶναι, ἀπείρων γὰρ ὄντων σχημάτων καὶ ἀτόμων τὰ σφαιροειδῆ πῦρ καὶ ψυχὴν λέγει. Quod *Epicurus* fuo more fic emendatius effert, referente *Plutarcho* περὶ τῶν ἀρεσκόντων, κρᾶμα ἐκ τεσσάρων, ἐκ ποιοῦ πυρώδους, ἐκ ποιοῦ ἀερώδους, ἐκ ποιοῦ πνευματικοῦ, ἐκ τετάρτου τινὸς ἀκατονομάστου. Quin et *Hipparchus* animam ignem dixit, tefte *Macrobio* in fomnio Scip.

ibid. Κριτίας δὲ αἷμα] S. litterae huic fententiae favere videntur, quae vel ante Mofaïcam legem, ejusdemque ceremonialem cultum, fanguinis efu mortales omnes interdixerunt, hac ratione a Deo Opt. Max. reddita: אַךְ בשר בנפשו דמו. Quin et inde facrificiorum omnium, quod in animalis fanguine fit anima, arceffenda videtur ratio; quodque χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. Hebr. 9. At vero caufae magis peculiares funt, quare *Critiae* [a]) haec fententia commendaretur. Vir quippe erat, fi quis alius, cujus anima fanguis fuerat; patriae proditor et carnifex; atque triginta tyrannorum unus, nefcio dicam, an ipfa triginta omnium tyrannis.

ibid. Ἵππων δὲ ὁ φιλ. ὕδωρ] Pro philofopho fubftituit *Jo. Grammat.* Athei cognomen. In lib. enim de anima inquit, ἐξ ὕδατος, ὡς Θαλῆς καὶ Ἵππων ὁ ἐπίκλην Ἄθεος. Sententia autem ipfa ab *Ariftotele* hac nota infignitur: τῶν δὲ φορτικωτέρων καὶ ὕδωρ τινὲς ἀπεφήναντο, καθάπερ Ἵππων, ac fi illo judice abfurdior reliquis ea effet fententia. Utut fit, *Thales*, qui referente *Laërtio*, ἀρχὴν τῶν πάντων ὕδωρ ὑπεστήσατο, non fine

 caufa,

a) De Critia Proclus ad Platonis Timaeum pag. 22. ita habet: ὁ Κριτίας ἦν μὲν γενναίας καὶ ἀδρᾶς φύσεως. ἥπτετο δὲ καὶ φιλοσόφων συνουσιῶν, καὶ ἐκαλεῖτο ἰδιώτης μὲν ἐν φιλοσόφοις, φιλόσοφος δὲ ἐν ἰδιώταις, ὡς ἡ ἱστορία φησίν. ἐτυράννησε δὲ, καὶ αὐτὸς εἷς τῶν τριάκοντα γενόμενος.

caufa, tefte ipfo *Ariftotele* ita cenfebat; fiquidem I. Metaph. ita differentem audire eft, πάντων τὴν τροφὴν ὑγρὰν οὖσαν καὶ αὐτὸ τὸ θερμὸν ἐκ τούτου γιγνόμενον καὶ τὸ ζῶον τούτῳ ζῆν. Addit infuper antiquiffimos gentium Theol. in hac fententia verfatos, unde *Hom.* Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν, ita, ut aqua parens rerum habeatur, terra, quae ex Romanorum theologia Cybele feu mater deorum omnium, gremio fuo excipiens, matris vicem obtineat. Ita enim *Euftathius* locum illum interpretatur: ὠκεανὸν, τὴν ὑγρὰν δηλαδὴ φύσιν, καὶ τὴν τηθὺν, ὅ ἐστι, τὴν κοινὴν τροφὸν γῆν. Si autem, ut aliis placuit, Tethys etiam aquas fignificet, utriusque parentis jus et dignationem illud elementum fortietur. Unde certe *Ariftoteles* in loco prius laudato ait, hanc ob caufam deos ftyga juraffe, καὶ τὸν ὅρμον τῶν θεῶν ὕδωρ.

ibid. Ἡράκλειτος] Si ifte σκοτεινὸς intelligi omnino velit, ἀναθυμίασις apud eum id fonare videtur, quod apud chymicorum filios *volatile* dicitur, et fpiritus, phlegmatis, fulphurisque nominibus infignitur, caloris ope e liquoribus eductum. ἀναθυμιάσεις enim fuas, referente Laërtio, duplicis generis facit, aut λαμπρὰς καὶ καθαρὰς, fulphureas fcil. et ardentes, aut σκοτεινὰς, nubem faltem conficientes, humidas tantum feu phlegmate fcatentes; ex quorum cum fixis terrenisque partibus ζυμώσει rerum omnium generationes aut interitus in univerfum dependent; quin et ex peculiari earundem habitudine et nexu, ad fpecificas fuas effentias conformantur.

ibid. Θαλῆς] Quod author nofter *Thaletem* primum dixiffe afferat animam ἀεικίνητον καὶ αὐτοκίνητον, *Diogenes Laërtius* fic proponit: αὐτὸν πρῶτον εἰπεῖν ἀθανάτους τὰς ψυχάς. At non video, quomodo haec cohaereant cum illis, quae ftatim fubdit idem *Laërtius*, quod b) lapidibus etiam animam tribuerit. Nifi forte marmora, quod diu perdurent, utique et immortalia dicenda fint, tumulisque adhibita ipfa nullo tumulo condenda deinceps videantur.

ibid. Πυθαγόρας] Pagina 44. rationes fatis probabiles reddit author nofter, quibus fuadeat, *Pythagoram*, qui omnia fere fymbolis obumbrare fatagebat, id etiam praeftitiffe, cum animam numerum effe dixerit: fcil. non aliter intelligendum, quam ipfe *Ariftoteles*, cum tempus numerum motus

b) Apud Diog. Laërt. pag. 9. legitur: Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Ἱππίας φασὶν, αὐτὸν καὶ τοῖς ἀψύχοις μεταδιδόναι ψυχὰς, τεκμαιρόμενον ἐκ τῆς λίθου τῆς μαγνήτιδος καὶ τοῦ ἠλέκτρου. Ergo haec fuperioribus non repugnant, ut editor Oxonienfis credidit.

motus vocat. Per unitatem quidem primam rerum caufam Deum defignat; et formas, cum individuationis principia fint, et corporum genii et numina, imo divinae aurae particulae, non male numeros etiam appellat: certe ita interpretatur *Plutarchus* τὸν ἀριθμὸν ἀντὶ τοῦ νοῦ παραλαμβάνει. Quin *Macrobius* decantatum Pythagoreorum facramentum,

Μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,

exponit, *Juro per eum, qui dat animae noftrae quaternarium numerum;* fcil. eam nobis dedit cum tribus fuis facultatibus: *quarum prima eft ratio, quam* λογιστικὸν *appellant: fecunda animofitas, quam* θυμικὸν *vocant: tertia cupiditas, quae* ἐπιθυμητικὸν *nuncupatur.* In Somn. Scip. l. 1.

ibid. Πλάτων] lib. 10. de Leg. nec non in *Phaed.*

ibid. Ἀριστοτέλης] lib. 2. de Anima. c. 1.

ibid. Δείναρχος] Iftius nominis occurrit rhetor quidam non incelebris, *Ifocratis*, five ut alii, *Theophrafti* difcipulus; unde a philofophia non prorfus alienus haberi poterit: fed cum, qui fcripta ejus recenfet *Photius*, orationum folum meminit; et *Cicero* in Bruto et lib. 2. de Orat. inter rhetores recenfet: quin et cum *Tullius* varias philofophorum de anima fententias refert, Tufc. Quaeft. lib. 1. eamque exponit, quae ait, *animam nil effe nifi corpus unum et fimplex, ita figuratum, ut temperatione naturae vigeat et fentiat, Dicaearchum* iftius authorem profitetur: infuper quando *Plutarchus* περὶ τῶν ἀρεσκόντων, cujus veftigia *Nemefius* in hoc fcriptorum cenfu femper fere premit, *Dicaearchum* etiam fcribit: inde adducar, ut credam, facili lapfu *Dinarchum* pro Dicaearcho interpolatum. Interea tamen non eft diffimulandum, *Herimiam* in fuo διασυρμῷ *Dinarchum* etiam fcripfiffe; *Galenum* autem Δίαρχον, (quod proximum eft,) in lib. περὶ φιλοσόφων ἱστορίας, cum *Epicuro* fociaffe.

pag. 29. Ἀριστοτέλης καὶ Δείναρχος ἀνούσιον] *Dinarchus* five *Dicaearchus*, (perinde enim fuerit,) revera animam, accidens et qualitatum temperamentum ftatuit. De *Ariftotele* autem hoc non aliter dici poteft, nifi quatenus illo authore formae e potentia materiae eductae, cum feorfim fubfiftere non poffint, ἀνούσιοι, hoc eft, incompletae fubftantiae ab ipfo habitae videntur.

ibid. Μανιχαῖοι] *Manetis* fententiam dilucide explicat *Epiphanius* Haeref. 66, quod duo ftatuebat principia, alterum bonum, malum alterum. ἔχειν δὲ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν δύο τούτων ἀρχῶν τὰς ὑποστάσεις, καὶ τὴν μὲν μίαν ἀρχὴν πεποιηκέναι τὸ σῶμα, τὴν

τὴν δὲ ψυχὴν εἶναι τῆς ἑτέρας. αὐτὴν δὲ εἶναι τὴν ψυχὴν τὴν ἐν ἀνθρώποις καὶ ἐν παντὶ ζώῳ καὶ πετεινῷ καὶ ἑρπετῷ καὶ κνωδάλῳ. οὐ μόνον ἀλλὰ και ἐν τοῖς φυτοῖς etc. Haec ſcil. e vetuſtiſſimis Chaldaeorum placitis deſumta, apud quos Ὡρομάσδης et [c]) Ἀριμάνιος illa ipſa, quae modo retulimus, fuere principia; ſeu *Valentinianorum* verbis, (referente *Irenaeo*, *Tertull. Theod.* aliisque,) νοῦς ſive [d]) *Acamoth*, ἐνθύμησις et *Amor*; *ſcientia divina*, *unitas* aut *deus:* et ex altera parte *materia*, *dualitas*, *orcus* et *chaos*, quae et Σακλᾶα et [e]) *Taldaboth* dicebantur. Quae quidem placita apud *Pythagoreos* et *Platonicos*, (omnium fere Haereticorum Patriarchas, Tertull. teſte,) olim recepta, paſſim diffundebantur. Nimirum cum ſtupidi homines in animum inducere non poterant, qua ratione aliquid ex nihilo fieret, materiam aeternam ſomniabant; cumque religio apud eos eſſet, ea quae in rebus paſſim cernuntur mala, Deo accepta referre; illa omnia contrario et ſequiori principio materiae imputabant. Quod eo usque invaluit, ut vel *Epicuro* ſuo hanc excuſationem comminiſceretur *Lucretius*, quod pie admodum ex atomis orbem conflari vellet; ſcil.

Nequaquam nobis divinitus eſſe creatam
Naturam mundi, quae tanta eſt praedita culpa.

Et quidem haec prae caeteris quibuscunque eſt illa philoſophia, quae gentilium polytheiſmo praetextus uberrimos afferebat. Poſtquam enim ratum apud eos erat, quod

Deus eſt, quodcunque vides, quocunque moveris,

et is omnia animaret: proximum fuit, ut etiam in omnibus coli poſſit et debeat. Hinc animarum evocationes, ciborum delectus, magicae luſtrationes, pollutiſſima καθάρσια, magicae purgationes et infandi ritus: quibus ſatagebant, (ut morituri *Plotini* verbis utar a *Porphyrio* memoratis,) τὸ ἐν αὐτοῖς θεῖον ἀνάγειν πρὸς τὸ ἐν τῷ παντὶ θεῖον. Quin imo, ut a primis chriſtianiſmi incunabulis, per *Simonem Magum*, *Carpocratem*, *Valentinum*, *Marcionem*, *Gnoſticos*que reliquos, his ipſis armis eccleſia oppugnabatur, ita illa

c) Apud Plutarchum de Iſide et Oſiride T. II. p. 369. D. eſt ὡρομάζης et ἀρειμάνιος.

d) Apud Iren. contra haereſ. I, 4. p. 18. ἀχαμώθ.

e) Iren. p. 109. Orcus et Σακλᾶα nec apud Irenaeum, nec apud Epiphanium reperi. Sed apud hunc *Hori* fit mentio, quem variis nominibus appellant. Vide Haereſin XXXI. Forte loco Σακλᾶα voluit σωτῆρα. Quis vero iſtas nugas curet?

illa lacertos jam movente, demum ſub *Juliani* auſpiciis haec una philoſophiae pars eidem aemulam ſe geſſit, et in vulnere animam poſuit.

ibid. Ἀμμωνίου] Conſulatur hac de re *Proclus* in Com. ad *Platonis Timaeum*, nec non *Jo. Grammat.* in *Ariſtot.* de anima, qui haec, quae ſequuntur, fere deſcripſit.

ibid. δεῖται τοῦ συνέχοντος] Non male vulgo dicitur brutis animalibus anima pro ſale data. Sal enim non modo putredinem arcet, ſed et fixationis principium eſt. Quin rationalis anima, quae *Platoni* ἡνίοχος audit, non ſolum fraena in affectus injicit, ſed et humores corporis moderatur. Et hoc illud eſt, quod medici eos ſub tutela animae ponunt, aliasque habitudines haberi in corpore vivo, quam in cadavere, magnis experimentis docent.

ibid. Στωϊκοὶ τονικὴν] Senſus et motus ita explicari ſolent, ut nervis chordarum ad morem protenſis, ſi forte ex parte aliqua attingantur, mutatio aliqua totos pervadat et afficiat: unde ſi agitatio intus inferatur, ſenſum, ſi exterius tendat, motum producat. At aliud quippiam ſibi velle hic videntur *Stoici*, ſcil. operationum omnium in animantibus cauſam eſſe, luctam quandam et reciprocam contranitentiam eorundem nervorum, partiumque corporis nervoſarum: quemadmodum in ſpaſmis videre eſt, quibus cum partes ſubinde in diverſa ferantur, ſibi ipſis videntur ſufficere ad perennandum motum, nec non ad facultates animae expediendas, ſcilicet in reciproca illa ἀνθολκῇ vellicationem ad intra eſſe facultatem attractricem, quam et nutritio ſequitur; ad extra eam eſſe, quae expultrix dicitur et auctrici gradum et commeatum facit.

pag. 31. τῶν ὁμοιομερῶν] Authori diſplicet iſta ratio, non quia rebus ſimilaribus, ſi quid forte detractum ſit, minus ſecederet, quam ſi tantundem a corpore partium diſſimilarium auferretur; ſed quia ex iſta diminutione nihil mancum futurum eſt; minima ſiquidem aquae gutta aeque totam naturam iſtius elementi in ſe continet, ac totus oceanus.

pag. 32. ὅμοιοι τοῖς γονεῦσι γινόμεθα] Ex eorum placitis rationem retulit [f]) Plutarchus, ἀπὸ τοῦ σώματος ὅλου καὶ τῆς ψυχῆς φέρεσθαι τὰ σπέρματα καὶ τὰς ὁμοιότητας ἀναπλάττεσθαι ἐκ τῶν αὐτῶν γενῶν τοὺς τύπους καὶ τοὺς χαρακτῆρας, ὡσπερανεὶ ζωγράφον ἀπὸ ὁμοίων χρωμάτων εἰκόνα τοῦ βλεπομένου.

pag. 33. ἀριθμοὺς ὁμοίους] Apud *Euclid.* lib. 7 Def. 21.

pag. 35. Σιμμίας] Habentur apud *Platonem* in *Phaedone*.

pag. 36.

f) De placitis philoſophorum T. I. p. 906. D.

pag. 36. *ἁρμονίαν τῷ χαλᾶσθαι*] Harmonia in ratione conſiſtit, ſeſquidupla nimirum, tripla, quadrupla etc, quae magis et minus non admittunt; cum autem conſtet, concentum per ſyſtemata, modos, tonos, numeros, numerorumque inſtitutionem non variari modo, ſed intendi et remitti; aliam adhibet vocem author noſter, latioris ſignificati, *ἁρμογὴν* ſcil. quae commode ſatis a *Fred. Morello* redditur *harmoniae copula*, et in hoc fere verſatur, ut partes partibus reſpondeant et adaptentur, et facili lapſu toni leniter coëant et permiſceantur. Sic in pictura lucis et umbrarum dubia et quaſi crepera conjunctio *ἁρμογὴ* dicitur. Ita *Lucian.* in *Zeuxide* g): *καὶ ἡ μίξις δὲ καὶ ἡ ἁρμογὴ τῶν σωμάτων, καθ᾽ ὃ συνάπτεται καὶ συνδεῖται τῷ γυναικείῳ τὸ ἱππικόν.*

ibid. *ἔτι ἡ ψυχή*] Quae h) ſequuntur, prius deſiderata, ex MS. reſtituta ſunt.

ibid. *Γαληνὸς δὲ* i) *ἀποφαίνεται*] In tractatu, quem *Galenus* ſcripſit de libris a ſe editis, mentionem facit *Hypomnematis* de *Demonſtratione*, quod quidem nusquam comparet; ſed omnino veriſimile eſt, opus illud ad Logicam totum pertinuiſſe, cum inter iſtiusmodi juveniles ejus lucubrationes recenſeatur. Serio de hac re conſideranti mihi fere pro certo habetur, *λόγους ἀποδεικτικοὺς*, de quibus hic mentio inſtituitur, opponi practicis et ſtricte medicinalibus, et nihil ultra indigitare: praeſertim cum ab ipſo *Galeno* agnita ſit iſta tractandi ratio in lib. de partit. artis Med. quemadmodum obſervat ejusdem editor *Raſarius* in Praefat. Quin imo inter ejus ſcripta etiamnum occurrunt ea, quae hic in teſtimonium adhibentur, nimirum in fragmento de *ſubſtantia naturalium facultatum*, ubi ait: *τὴν* k) *ψυχὴν ἡμῶν οἱ μὲν ἀσώματόν τινα νομίζουσιν οὐσίαν εἶναι, τινὲς δὲ πνεῦμα, καθάπερ ἄλλοι μὴ εἶναί τινα ὕπαρξιν αὐτῆς ἰδίαν* etc. *μέσην* l) *τινὰ τάξιν ἐμαυτῷ ἔταξα. περὶ γὰρ ἄλλων δογμάτων ἀποφαινόμενος ἁπλῶς, τῶν μὲν ὡς εἰδείην τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλήθειαν, τῶν δὲ ὡς οὐδὲ αὐτῆς εἰδείην, ἐν οἷς ἄρτι διῆλθον, ἄχρι τοῦ πιθανοῦ προέρχομαι.* Et paullo poſt: *πιθανώτερον* m) *εἶναι νομίζω κατὰ τὰς ποιότητας γίγνεσθαι τὰς κράσεις. τήν γε μὴν ψυχὴν, εἰ μὲν ἀθάνατος*

g) Sectione 6. Vol. I. p. 843.

h) In editione Antv. exciderant culpa typothetae. Leguntur enim in verſione Ellebodii.

i) Hic totus locus Nemeſii cum alio capitis XX. legitur in editione Galeni Charterii T. V. pag. 1. ſeqq.

k) T. V. p. 4. F. l) Ibid. p. 5. A. m) Ibid. p. 5. C.

τος οὖσα ταῖς σωματικαῖς οὐσίαις κεραννυμένη τὰ ζῶα διοικεῖ, γινώσκειν βεβαίως οὐκ ἐπαγγέλλομαι, καθάπερ οὐδὲ, εἰ μηδεμία καθ' ἑαυτήν ἐστιν ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς. Similia prorſus habet n) lib. ult. cap. 9. de *Hippocratis et Platonis decretis*. Mora eſſet, ſi ſingula percurrerem. Ubique enim ſolenniter ſolet profiteri, ſe ignorare, quae ſit animae ſubſtantia. Inſuper vero res haec mihi extra dubium ponitur, cum videam cap. 20. hujus libri *Galenum* hac forma ἐν τῷ τρίτῳ τῆς ἀποδεικτικῆς denuo ab authore noſtro laudatum. Verba autem ſic o) citata in commentario ejus in Prognoſtica *Hippocratis* notorie habentur.

pag. 37. ἐννέα γὰρ οὐσῶν κράσεων] Scil. iſta reperire eſt apud *Gal.* de Temper. lib. 1. c. 8. et de Simpl. Cui p) quidem, ut et *Aëtius* ex illo, 2 Tetrabib. Serm. 4. c. 54. optimum temperamentum tribuit homini: interea tamen nondum ſatis convenit, quodnam ſit optimum temperamentum, an ad pondus, an ad juſtitiam? Alii calidum et humidum optimum eſſe cenſent, alii pro peſſimo notant. Nihilominus aliqui reperiuntur, qui temperamento egregio praeditis facultatem faciendi miracula tribuunt, contra quos *Medina* lib. 2. de recta in Deum fide multis diſputat.

pag. 40. Ἀριστοτέλης δὲ] Pleraque, quae ſequuntur, verbatim habentur apud *Ariſt.* lib. 2. de Anima cap. 1. Hanc autem philoſophi de Entelechia doctrinam convellere ſatagit author, ut ad ſuam de praeexiſtentia animarum ſententiam gradum ſibi praeſtruat. Sed meminiſſe potuerat ex ſententia philoſophi, materiam primam, utcunque puram potentiam, ad formas quaſcunque ſuſcipiendas, habere tamen actum entitativum. Quin et corporum phyſicorum formas ab ipſo definiendas ſuſcipi, non ſeparatas animas aut intelligentias coeleſtes. Quibus poſitis, non opus erit argumentis authoris noſtri pluribus reſpondere.

ibid. ἡ πρώτη, αὐτὴ ἡ ὄψις] Senſus antea mutilus, additis e MS., quae deerant, in integrum reſtituitur.

pag. 41. οὐ δύναται δὲ ἐνεργείᾳ] Haec etiam, prius deſiderata, opportune a MS. redduntur.

pag. 43.

n) Videtur reſpexiſſe lib. VI. cap. 1. 2. Praeterea notandum, Galenum ſingularem libellum ſcripſiſſe, ὅτι τὰ τῆς ψυχῆς ἤθη ταῖς τοῦ σώματος κράσεσιν ἕπεται. v. T. V. p. 444. ſeqq. Ex Hippocrate autem hoc demonſtrat ibid. p. 454. ſeqq.

o) Forte, *hic*. p) Forte, *ubi*.

pag. 43. πᾶν τὸ φύσει κινούμενον] Haec habentur lib. 1. *Arist.* de anima cap. 3.

ibid. ὁ γὰρ κόσμος] Ratio haec *Aristotelem* non premit. Is siquidem coelestia omnia rerum sublunarium legibus eximit, et quintae essentiae, aeternitatique addicit. Fortassis vero, ut mota cessent et quiescant, positiva causalitate non minus opus erit, quam ut quiescentia moveantur, corporibus in aequilibrio quasi positis, (de inanimatis loquar,) et in alterutram staterae partem, momento quovis apposito, perinde vergentibus. Motus vero orbium coelestium rationem admodum inexpectatam reddit *Plotinus*: ὅτι νοῦν μιμεῖται. ἴδιον γὰρ τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν συννεύειν. αὐτὸς γὰρ ὁ ὁρῶν, αὐτὸς ὁ ὁρώμενος. Quibus non abludit *Aristoteles*, dum ait, motum circularem aeternitatem referre, siquidem nec principium habet, nec finem.

pag. 45. Εὐνόμιος] Facem praeferre poterit ad aetatem authoris investigandam haec adversus *Eunomium* disceptatio, in qua palaestra omnes fere quarti seculi scriptores, *Basilius* praesertim et *Gregorius* uterque versabantur. Quin etiam haec documento esse poterunt, ut videatur, quo contentionis ἀνθολκὴ in transversum rapiat veritatis et sincerae fidei alioquin inprimis studiosos. Quasi metueret *Nemesius*, ne non satis esset haereticus *Eunomius*, si veri aliquid uspiam diceret, non magis in hominis natura enarranda permittit illum recte sentire, quam in Christi sentiebat. At vero non protinus pro *Origenista* habendus est *Nemesius*, quod quibusdam censoribus plus satis iniquis visum. Manifestum est enim validissimis argumentis descensus et transmigrationis animarum dogma ab ipso profligatum pag. 53. et pag. 62. Origenistarum insomnia disertissimis verbis ipsum despuere et aversari. Dissimulare non licet, ipsum a recepta ecclesiae sententia recessisse: sed et utique dicendum, non tunc temporis recepta, quando ille scripserat: siquidem nihil ante secundum Concilium *Constantinopolitanum* hac ex parte fuerat definitum. Certe D. *Augustinus* dubius haesit, nescius ultra citrave statueret. In epistola enim ad *Evod.* 102. dicit, se mittere *Orosium* ad *Hieron.* (hoc est, ab extremis Africae finibus ad ipsum in Syria agentem,) rogaturum de origine animarum, quae esset ejus sententia. Verba sanctissimi Patris quandoquidem non obiter scripta videntur, subjicere minime pigebit: *Deum nostrum, qui nos vocavit in suum regnum et gloriam, rogavi et rogo, ut hoc, quod ad te scribo, sancte frater Hieronyme, consulens te de his, quae nescio,*

nescio, fructuosum esse te nobis velis. Quanquam enim te multo, quam ego, aetate majorem, tamen ipse jam senex consulo. Sed ad discendum, quod opus est, nulla mihi aetas sera videri potest: quia, etsi senem magis decet docere, quam discere, magis tamen discere, quam, quid doceat, ignorare. Quin in hac quaestione nihil habuit *Hieronymus*, quod liquido respondere vellet: sed seipsum excusatum habens, refudit tantae dubitationis, si non onus, at saltem invidiam. Nondum enim tunc temporis obtinuit expeditissima totius difficultatis decisio, quae postea adeo plurimis placuit, quod *Anima creando infunditur et infundendo creatur.*

pag. 50. ἑκτικὴν ζωὴν] ἕξις proprie de iis dicitur, quae solum habent εἶναι seu esse. Unde *Sexto Emp.* vocantur ψιλαὶ ἕξεις, prorsus inanimatorum formae. *Themist.* in lib. I. de Anima hanc rem enarrans ait: τάχα δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ Ζήνωνος σύμφωνος ἡ δόξα, διὰ πάσης οὐσίας πεφοιτηκέναι τὸν θεὸν, τιθεμένοις καὶ ποῦ μὲν εἶναι νοῦν, ποῦ δὲ ψυχὴν, ποῦ δὲ φύσιν, ποῦ δὲ ἕξιν.

ibid. περὶ τὸ δόγμα τοῦτο διενέχθησαν] Nihil errore magis varium et multiforme. Proinde minime mirum, si in metempsychoseos enarratione ejusdem patroni parum consentiant. Prae reliquis urbanus videtur *Empedocles*, qui felicissime cedere animabus illis putat, quae ab homine in leonem aut laurum transeunt:

Ἐν θηρσὶ δὲ λέοντες ὀρειλεχέες χαμαιδύναι
Γίνονται, δάφναι δὲ ἐνὶ δένδρεσιν ἠϋκόμοισιν.

Scil. tunc sibi beati videntur homines, si leonum ritu omnia depraedari possint, et demum, tanquam re bene gesta, lauro redimiri. Et par est credere, eadem studia vel mortuis superesse. At vero haec plusquam poëtica metamorphosis animarum etiam Judaeos pervasit, adeo, ut quibusdam verisimile visum *Pythagoram* ab illis edoctum. Hi passim credere videntur, animam *Adami*, *Davidi* deinceps, et tandem *Messiae* adaptari. Nec nunc primum pro delirandi, quo gaudent, privilegio ita censent *Talmudistae*. Ante Domini nostri secula ea inoleverant: unde Matth. 14. interrogantes audimus de *Johanne baptista*, utrum *Elias* fuerit, an *Jeremias*, an alius propheta.

pag. 53. Γαληνὸς] Haec in libro q) citato invenire licet.

pag. 56. σπόγγος γοῦν ἐλαιωθεὶς] Rem istam aliquatenus ita se habere, experimentis subinde repetitis comperi. At vero liquores utcunque commissos denuo secerni posse, documento

q) T. IV. p. 284. Locum proximum de simia non reperi.

mento erit quotidiana eorum praxis, qui ut generofiores fpiritus inter vini vapam et doliorum faeces delitefcentes felicius eliciant, aquam copiofe affundunt et ita Alembico fubjiciunt.

pag. 57. ἐν τῷ ὕπνῳ] Hanc de fomno inftantiam non ideo adducit, ut exinde conficiat, animas corporis commercio, licet illic diverfentur, exemtas: fiquidem bruta fomniare conftat: fed quod tunc temporis θεσπίζει τὸ μέλλον καὶ τοῖς νοητοῖς πλησιάζει.

pag. 65. τὸ στοιχεῖον] Elementa, minima naturalia, five μέρος ἐλάχιστον τοῦ συγκρίματος τῶν σωμάτων, cum *Ariftotele* agnofcit *Nemefius*. Habeant itaque fibi veteris nuperique commatis Epicurei naturae minimis minora; iftas fcil. quas fomniant atomos et exinde infinitos mundos partu- riant. Hoc quippe ipfis folenne eft, ut poftquam ab aliis fobrie dicta fuis emendationibus contaminavere, novam philofophiam fe adinveniffe jactitent. Quin et idem *Nemefius* pernegat τῶν αἰσθητῶν τι στοιχείων ἄκρατον καὶ ἀνεπίμικτον εἶναι. Cum ergo deinceps craffiore filo elementorum in fe invicem permutationem exequitur, non de finceris et impermixtis elementis difputare intelligendus eft, fed quae in hoc rerum aeftu turbida et confufa fub fenfum cadunt.

pag. 67. κατὰ τὴν ἄνοδον] Haec rectius intelligi poffint, fi modo quatuor elementa per qualitates fymbolicas invicem conjuncta circulo infcribantur, ut demum coëant: ita enim fiet, ut hic afcenfus et defcenfus, prioritatis et confecutionis ratio oculis fubjiciatur.

pag. 69. Ἀριστοτέλης] Haec omnia ad *Ariftotelis* mentem defcribuntur et occurrunt Meteor. l. 1. c. 3.

ibid. τετραφαρμάκου] Duae tetrapharmaci fpecies, alia in medicamentum ceffit et μυστήριον dicebatur. Conftabat autem quatuor fimplicibus, Gentiana, Ariftolochia, Baccis lauri, et Myrrha, aequali pondere commiftis. Tetrapharmacum alterum, emplaftrum feu unguentum quoddam eft, βασιλικὸν dictum. Conftat vero ex cera, pice, refina, febo, aequali quantitate inter fe miftis. Ad pofterius refpexiffe videtur *Nemefius*, quandoquidem conftat *Galenum* ita feciffe, quando inftantiam hanc in hoc ipfo negotio adhiberet. Commentariis enim r) fuis in *Hippoc.* de Nat. Hom. ait, in corpore nihil effe fincerum veluti medicamentum tetrapharmacum; neque ceram, neque picem, neque refinam, neque adipem effe.

pag.

r) Tom. III. pag. 101. B.

pag. 70. Πλάτωνι δὲ δοκεῖ] Haec reperire licet apud *Platonem* in *Timaeo*. Et quidem ſi mechanicum et cementarium velimus terrarum orbem, cur non potius ejusdem fabricam, quae ex partibus juſtis commiſſuris exacte ſibi invicem coëuntibus firmatur, expedimus, quam uncinulis, hamis atque ſtriis conflari eum ſomniamus? Rectius certe dixerimus, (quod *Plato* voluit,) Deum Optimum Maximum γεωμετρεῖν, Geometram et peritum Architectum agere, quam indoctum aliquem fabrum, qui circino et libella inſuper habitis, tignis lapidibusque rudibus et temere congeſtis, domum ſuam brevi ruituram exſtruit. Certe quisquis ſales in cubos, octaëdras, dodecaëdras etc. certiſſima lege concreſcentes viderit, non a vero abhorrere dicet, rerum ſtamina fixum iſtorum principium referre, eique ceu ſubtegmini configurari.

pag. 71. ὀξύτητα, μανότητα, κίνησιν] Si in re ſeria nugari expediret, facile eſſet comparationem inſtituere cum primo, ſecundo, tertioque *Carteſii* elemento. Sed noſtrum non eſt ſomniare philoſophiam.

pag. 73. ἐπεὶ μωϋσῆς] Haec a MS. nunc primum addita ſunt.

ibid. Ἀπολλινάριος] In hac ſententia author lib. Sapientiae c. 11, 18. κτίσασα τὸν κόσμον ἐξ ἀμόρφου ὕλης. Sic et Philo: ἦν μὲν γὰρ ἐξ ἑαυτῆς ἄτακτος, ἄποιος, ἄψυχος etc. Sic et *Nyſſen.* in oper. ſex dierum: ἐνεργείᾳ μὲν οὔπω ἦν, ἐν μόνῃ δὲ δυνάμει τὸ εἶναι εἶχε. Quibus ſuccinit *Auguſtinus* lib. 1. de Geneſ. et cont. Manich. *Prima materia facta eſt confuſa et informis, unde omnia fierent, quae diſtincta et formata ſint.*

pag. 74. Ἱπποκράτους εἰρημένα] Scil. in libro περὶ φύσιος ἀνθρώπου s).

ibid. ἐξ ὧν αὐτοὶ πειρῶνται] Argumento non diſſimili utebatur *Themiſtocles*, ut ſibi primas partes in pugna navali apud Salaminem aſſereret.

pag. 76. οἱ δὲ Στωϊκοὶ] Quae ſequuntur, apud *Plutarchum* περὶ τῶν ἀρεσκόντων etc. lib. 4. reperire eſt, quae etiam paullo aliter a *Diogene Laërtio* lib. 7. explicantur.

ibid. ὄργανα δὲ αὐτοῦ] Non pudet confiteri, authori noſtro, cum de homine ſcriberet, aliquid humanitus accidiſſe, hoc eſt, in re lubrica cum medicis et anatomicis paene univerſis lapſum fuiſſe. At vero quis apologiam inſtituet, excuſatumque praeſtabit magnum *Carteſium* ſeculi iſtius (aliquando merito ſuo, ſaepius vitio noſtro,) oraculum, qui, cum glandulam pinealem animae ſedem eſſe juſſiſſet,

s) Tom. III. p. 102. D.

nervos ad ipſam pertingere et illis ſpecies ſenſibiles deferre, non finxit modo, ſed et iconibus expreſſit, quin et valvulis inſtruxit, ut in tractatu de homine videre eſt? Et hoc eſt temeritatis eorum ſpecimen non praetermittendum, qui animalia omnia machinas eſſe volunt: parum ſiquidem eſt operationes, qua naturales, vitales aut animales, jejune, (et, ſi vera dicenti venia habeatur,) pueriliter expedire, niſi etiam in iis proprio ex ingenio plurima confingant et ſplendide mentiantur.

pag. 77. *πνεῦμα νοερὸν*] Definitio Stoicorum eſt, (et habetur apud *Diogenem Laërtium*,) apud quos phantaſmata omnia animalium rationalium dicuntur *λογικὰ* et ab *ἡγεμονικῷ* derivari.

pag. 78. *Ἵππαρχος*] *Hipparchi*, nec non aliorum aliquot philoſophorum ſententiae de viſionis natura ex *Plutarcho* afferuntur lib. 4. c. 13. *περὶ τῶν ἀρεσκόντων*. Quae autem ex Galeno laudat, habentur lib. 10. de uſu partium. Sed non ſatis obſervaſſe videtur ſummus ille medicus diſtantias rerum viſarum ab angulo, ſub quo objecta cernuntur, potiſſimum dignoſci. Interea tamen ex eodem *Galeni* loco obſervare eſt decuſſationes radiorum et eorundem configurationes, cum per rimam in locum tenebricoſum admittantur, illius ſeculo ſatis notas: quanquam *Keplerus* aliique optici multum in eo experimento, tanquam ſuo, ſibi plaudant.

pag. 79. *ἀέρα τοιοῦτον ὄργανον*] Rectiſſime author noſter cenſet, ſolem, ut et alia lucida, aëreo ſyſtemati vim imprimere, quae longiſſime tranat, donec a corpore opaco ſiſtatur; quod *Chryſippus* explicat: *ὡς διὰ βακτηρίας τοῦ ταθέντος ἀέρος τὸ βλεπόμενον ἀναγγέλλεσθαι*. Quod autem ait, ſenſum tunc objecta ſua diſcernere per lineas rectas, admitti prorſus debet, quatenus non ſolum in viſione directa, ſed et reflexa et refracta ad linearum rectarum leges omnia expediuntur. Corpora enim ſphaerica in convexa, concavave utcunque delata, ſe habent, ut tangentes rectae. Attamen fortaſſe motus ipſe aëris illuminati circularis omnino eſt, illi ſimilis, qui in aqua cernitur, cum lapillus ſtagni medio immittitur, ſcil. *κυματοῦσθαι κατὰ κύκλους ὀρθοὺς εἰς ἄπειρον, ἕως πληρώσῃ τὸν περικείμενον ἀέρα, ὡς ἐπὶ τῆς κολυμβήθρας, τῆς πληγείσης λίθῳ*, ut *Plutarchus* t) rem effert.

pag. 82. *τοῦ δὲ ἀριθμοῦ*] Non memoriam modo, ſed et rationis uſum poſtulat numerandi poteſtas. Rectiſſime enim obſervat *Ariſtot.* ſect. 3. prob. 6. *ἄνθρωπος ἀριθμεῖν μόνος ἐπίσταται*

t) T. II. pag. 902. D.

στατωι τῶν ἄλλων ζώων. Unde merito exinde indicium fumitur barbarum gentium, quarum aliquae, quod de *Americanis* dicitur, non ultra octo, alii non ultra quatuor numerando procedunt.

ibid. *ἧττον δὲ διὰ ὕελον*] Refractio radii luminofi in aërem ex aqua fe habet, calculum ponente *Cartefio*, ut 3. ad 4. feu potius 187. ad 250. In aërem ex vitro, ut 2. et 3. fi *Keplero* fides. At fupputante eruditiffimo noftrate D. *Ifaaco Barrow*, Theol. profeffore et in mathefi verfatiffimo, ut 3. ad 5.

pag. 83. *τὸ πῦρ ὁρῶντες*] De Satyro ignem deofculante notiffimus eft apologus.

pag. 84. *ἐν τῇ θαλάσσῃ τὴν κώπην*] Cave cenfeas authorem noftrum exiftimare, refractionem non haberi, nifi in aquis agitatis. Rationem hic reddit multiplicis et repetitae inflexionis, quae inter remigandum fluctibus fubinde motis apparere affolet.

ibid. *οὐκ ἔστι τοῦτο διαμάρτημα τῆς ὄψεως*] Haec eousque extendit *Epicurus*, ut errorem omnem fenfibus amoveat: unde pro fingulari fuo ftupore fibi primum in animum induxit et deinde aliis perfuafum voluit, judicia rerum in fenfibus poni. Timuit quippe, ut verbis *Ciceronis* utar, *ne, fi unum vifum effet falfum, nullum effet verum.* At non adeo *Epicurus* folicitum fe habere debuit, ut veritatem ftabiliret: qui propofitionum contradictoriarum alteram aut veram aut falfam effe pernegat et proinde univerfas ratiocinandi leges et omne mentis judicium funditus tollit. vid. *Cic.* l. 2. de Nat. Deor.

pag. 85. *καὶ γλώττας ἕκαστον μὲν τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων διπλοῦν*] Ut fenforia duplicia probaret, duas linguas nobis largitur author nofter, epiglottide in guftandi munus fubrogata, quod *Arift.* aufpiciis factum, qui lib. 2. de partibus animalium, de lingua ait: *δῆλον δὲ ἐπὶ ταύτης, φαίνεται γὰρ ἐσχισμένη.* *Galenus* certe *γλωττίδα* guftus ufibus fubmovet, et tibiarum lingulis aequiparandam cenfet. Sed haec *ὑπερβάλλουσα τῆς φύσεως κηδεμονία*, quam in tactu defiderat author nofter, etiam in ifto fenfu luculentius cernitur, nervis fere omnibus per conjugationum paria in utramque partem corporis diftributis, ut, cum e latere altero fenfus motusve defecerit, faltem ex adverfa parte retineretur; quod in paralyfi et hemiplegia paffim obfervare eft.

pag. 87. *σκληρότητι μὲν γὰρ ἀνωμαλία μιχθεῖσα τραχύτητα*] Nimirum corpora, quae falis et terrae fixis particulis fcatent,

tent, quando caloris ope indurefcunt, in rupes quasdam horrentes afperasque faceffunt: oleaginofa autem pleraque gelatinum quendam lentorem et fandaracinam polituram inducunt. Interim tamen, inaequalitate partium remota, quo duriora funt corpora, eo rectius poliuntur et accuratiffime laevigantur, ut in marmore et metallis videre eft.

ibid. οὕτω καὶ ἡ ἁφὴ] Adeo nec tactus ipfe fit per contactum.

ibid. ἡ ἀκοὴ οὐ κατ' εὐθεῖαν μόνον] Eodem certe modo vox diffunditur, quo lux, de qua fupra egimus, ut fcil. circulis fubinde crefcentibus, motus uni loco impreffus quoquo pervadat. Tamen cum prorfum tendat et promoveatur, perinde fe habet, ac fi rectis femper lineis proceffiffet.

pag. 89. γευστικαὶ ποιότητες] *Ariftoteles* eodem modo recenfet lib. 2. de anima c. 10. Ait vero, exquifitiffimam effe noftram guftandi facultatem, διὰ τὸ αὐτὴν εἶναι ἁφήν τινα. Exinde etiam oftendit, hominem animal effe prudentiffimum. Utinam non eodem argumento et alii uterentur, qui folum gula fapiunt, et quod *Quintilianus* ait, *coquum majoris faciunt, quam philofophum.* Meminerint tamen eundem *Ariftotelem* hos fenfus prae reliquis peculiari ignominiae nota inuffiffe, ἀτιμοτάτους καὶ μάλιστα ἐπονειδίστους appellans. Addit *Gellius* nos has voluptates habere cum fue et afinis communes, et *Hippocratem* venereas voluptates pro teterrimo morbo, comitiali fcil., exiftimaffe.

pag. 90. πρὸς γὰρ ψόφους] Cartilaginem fonis maxime opportunam oftendunt auris ipfius imitamenta Tympana, nec non fidium teftudines, quae afferes, ad lamellarum membranarumve formam attenuatos, exigunt.

ibid. ὥσπερ τοῖς ἄλλοις αἰσθητηρίοις] Res quidem omnino e contra fe habet. Huic enim foli fenforio nervi accommodantur. Sed cum proceffus mamillares funt mole ampli, et in aliquibus animalibus cavi, molles et reliquis nervis diffimiles, pro cerebri partibus reputabantur.

pag. 91. τῶν ὑγρῶν] Suaves odores ab exquifita humorum concoctione oriri dicit, quia, ubi primum in corporibus fermentefcunt particulae aëreae five fpirituofae, et fulphureae (penes quas odorum praecipua ratio), nondum illae vinculis fatis laxantur, ut omnino prodire poffint: cum vero longius procefferit illud opus, partesque fulphureae conglomerantur et pro fua ferocia facto agmine prodeunt, fenfo-

ſenſoria pungunt et labeſactant: unde intermedius ſtatus gratis odoribus maxime idoneus.

ibid. κρίσεις καὶ συγκαταθέσεις] Haec ad Stoicorum mentem dicta ſunt, de quibus vide *Gell.* lib. 19. c. 1.

ibid. ἥνπερ μόνην ἀληθῆ μαντείαν] In omni Gentilium religione primaria ratio ſomniorum habita, unde, qui divina expetebat monita, in ſacrario aliquo dormiebat. Sed *Pythagoras*, qui ab animalium mactatione etiam in ſacrificiis abhorrebat, θυσίαις ἐχρῆτο ἀψύχοις, inquit *Laërtius*; et, ut ait *Nazianzenus*, πηλίνῳ βοῒ τὴν θυσίαν ἀφωσιώσατο· quanquam alii de integro Hecatombo ſemel ab eo oblato mentionem faciant, ſcil. cum inveniſſet, quae ratio eſſet Hypotenuſae ad reliqua latera trianguli rectanguli. Revera omne extiſpicium inſuper habuit, ſolam ſibi reliquit ὀνειροπολικόν. *Plutarchus* ait: μόνον τὸ θυτικὸν οὐκ ἐγκρίνει. Certe *Cicero* lib. 1. de Divinatione, ipſum augurium comprobaſſe docet, nec non *Diogenes Laërtius: Porphyrius* vero ait, in ſacrificiis uſum ἀλεκτορίσι καὶ τῶν χοίρων ἀπαλωτάτοις. Quod ad Judaeos attinet, ſacrae legis praeſcripto magis ab omni divinationis ſuperſtitione abhorrebant, variis ejusdem generibus accurate ibidem enumeratis. Proinde celebris *Noſimachi* habetur hiſtoria, qui *Alexandrum* in Perſidem ſequebatur: cum auſpex, interrogatus de itinere, monſtrata ave reſpondiſſet, ſi maneat avis, manendum, ſi volet, procedendum: ille ſagitta auem dejecit et iratis auſpicibus reſpondit: πῶς οὗτος μὴ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν προγινώσκων ἡμέτερον συμφέρον προανήγγειλεν. Certe quanquam duas prophetiae ſeu divinationis ſpecies agnoſcant Judaei, ſomnium et viſionem, ut diſerte dicit *Maimon. in More Nevoch.* part. 2. tamen ille ſic utrasque explicat, ut non multum inter utramvis intereſſe dixeris. Quid ſit ſomnium, dicit, rem notam eſſe, ut non opus ſit eam explicare; viſionem vero ſic deſcribit: *In viſione prophetiae ſenſus omnes quieſcunt*, *et venit influentia illa ſuper facultatem rationalem et ab iſta diffunditur in facultatem imaginatricem* etc. Statim vero ſubjicit locum *Geneſ.* 15. ubi dicitur, *ſopor irruit in Abrahamum;* quod latius exequitur idem author in *Miſne* tom. 1. et *JeſudeHattorah* cap. 7.

ibid. Ὠριγένης] Hoc inter phantaſiam et memoriam intereſſe innuit, quod, cum altera res perceptas (nihil enim alias niſi per portas ſenſuum ad has facultates pervenit) novo habitu indutas quaſi in ſcenam producat, altera, prout

 olim

olim exhibebantur, denuo reſtituit, ſincera et integra illa repraeſentans.

ibid. Πλάτων σωτηρία αἰσθήσεως] Haec in *Philebo* occurrunt, ut et quae de oblivione et reminiſcentia ſequuntur. At non ea ſolum meminimus, quae ſenſuum internunciis percipimus, ſed etiam judicia et ratiocinia de rebus a materia remotiſſimis habita: recte autem author noſter haec ex accidenti et quaſi ſecundario memoriae transmiſſa dicit, ſiquidem rerum intelligibilium ideae phantaſmatum loco menti objiciuntur.

pag. 92. ὡς τὸ εἶναι θεὸν] Si in primis notionibus ἀνάμνησιν ſuam coërceat, idem fere erit, ac ſi inſtinctum dixiſſet.

pag. 93. ἐπειδὴ δὲ τῶν αἰσθήσεων] Haec apud *Galenum* habentur in lib. de oculo, ſi modo *Galeni* revera ſit; nam apud Criticos dubitatur.

pag. 94. τοιοῦτον ἀναγράφει Γαληνὸς] lib. de locis affectis c. 2.

pag. 96. Ζήνων δὲ ὁ ϛωϊκὸς] Haec non aliter *Zenoni* imputanda, quam ducibus tribui ſolent quaecunque ſub eorum auſpiciis geruntur. Revera *Chryſippus* et ejusdem ſequaces in praedicta ſententia erant. At ſi fides *Tertulliano* cap. 14. de Anima, *Zeno* in tres partes diviſit. Cautius ergo *Plutarchus*, quem author noſter hic fere deſcripſit, ſic proponit: ϛωϊκοὶ ἐξ ὀκτὼ μερῶν φασὶ συνεϛάναι, et demum animam ſic inſtructam comparat πολύποδος πλεκτάναις, cirris, cum quibus id animal vicina omnia apprehendit, ſcommate ſatis urbano in illos, qui κατάληψιν ſuam ſubinde ingerebant. Eodem modo *Diogenes Laërtius*: φασὶ τὴν ψυχὴν εἶναι ὀκταμερῆ.

pag. 97. Ἀριϛοτέλης] Affectus verſari in parte animae irrationali docet *Philoſophus* lib. 1. Rhet. cap. 5. lib. 3. de Anima cap. 9. 2. Topic. cap. 7. et Topic. 2. cap. 5. et alibi paſſim.

pag. 98. πάθος ἐϛὶ κίνησις] Huic definitioni addi ſolet, quod motio iſta ſit cum non naturali mutatione corporis, quam κίνησιν αἰσθητὴν dicit author noſter. In hac τοῦ πάθους homonymia toti ſunt Stoici, qui tanquam morbos et aegritudines affectus omnes averſantur, et perinde eſſe volunt, ut aliquis illos moderari cupiat, ac ſi velit modice aegrotare et cum ratione quadam inſanire. Eosdem vero affectus, quantumcunque ſub pathematum nomine diſpliceant, ſub εὐπαθείας titulo libenter amplexantur. Sed ſolenne apud ipſos eſt, de vocum apicibus bella gerere.

pag. 101. Τῶν ἡδονῶν] Haec fere ad mentem *Ariſtotelis* dicuntur *Eth. ad Nicomach.* lib. 10. quinque prioribus capitibus.

pag. 102. κατὰ θεὸν ζῶντι] Qui ſeculi rebus valedixerunt et aſceticam vitam perfectionemque (ut plurimi loqui amant,) ingrediuntur.

pag. 103. τὴν ἡδονὴν γένεσιν] Contra hanc definitionem, quae *Platonis* eſt in *Philebo*, diſputat etiam *Ariſtot.* Eth. lib. 7. cap. 13. et lib. 10. cap. 2. Sed maxima pars hominum, ii ſcil. qui propter voluptates ſe in orbem miſſos exiſtimant, qui vivunt ut edant, non edunt ut vivant, hanc mordicus tueantur, ſiquidem in iisdem aevum tranſigunt et repotiis natales quotidie celebrant. Meminerint tamen hoc ſive aenigma, ſive definitionem a *Platone* ibid. reddi: ἡδονὴ ἀεὶ u) γένεσίς ἐστιν, οὐσία δὲ οὐκ ἔστι τοπαράπαν ἡδονῆς, ac ſi abortum ſemper partus iſte fecerit, nec vitalis proles exinde ſequeretur.

pag. 104. Ἐπίκουρος δὲ] *Epicurus* pro egregia ſua inconſtantia aliquando ſummum bonum in voluptate, aliquando in indolentia, ſcil. in bono aut ſtante aut in motu collocat, aliquando in εὐθυμίᾳ et defaecatis bene ſibi conſcii animi deliciis ſtatuit. Alibi vero profitentem audimus, *ſe non intelligere quidem ullum bonum, quod ſit ſejunctum a delicatis et obſcenis voluptatibus*, ut *Cicero* de Nat. deorum 2. 1. Sed revera, quod idem *Cicero* ſaepius admonet, illud de indolentia dogma ad *Hieronymum Rhodium* tanquam ejus peculium pertinet.

pag. 105. Ἀριστοτέλης] Haec, quae ſequitur, periodus prius omiſſa e MSS. noſtris ſuppeditatur.

pag. 108. τῆς δὲ λύπης ὄργανον τὸ στόμα τῆς κοιλίας] Fortaſſe rectius ſubjectum quis dixerit, quam inſtrumentum. Sed *Helmontius*, et ſi qui alii ſunt, quibus ita animus eſt in patinis, ut in ventriculo mentis ſedem poſuerint, jure merito ſenſus omnis non modo inſtrumentum, ſed originem fontemque exiſtimaverint.

ibid. Γαληνὸς ἐν τῷ τρίτῳ] Commentariis ſcilicet in prognoſtica *Hippocratis*, de qua re ſuperius egimus.

pag. 111. ῥίζαις δὲ αἱ φλέβες] Ita ſimiles volunt *Plato* et *Ariſtoteles*, ut homo ipſis ſit tantum planta inverſa.

pag. 113. διαστελλομένη μὲν ἐκ τῶν] In ſanguinis circulatione arteriae pneumonicae trahunt ex vena cava, et arteria magna ex venis pneumonicis, utrumque tamen mediante

 corde.

u) pag. 170.

corde. Si addidiſſet, venas alibi trahere ex arteriis adjacentibus, nihil rectius dici potuiſſet.

ibid. ἀβουλήτως γὰρ] Certa nec evitanda impuritas ex lege Moſaïca hinc ſequebatur, adeo, ut ſi quid tale pridie diei Kippurim incidiſſet, in ſubſidiis ſummi ſacerdotis *Sagan* ceu vicarius habebatur, qui munia ejus obiret. In chriſtiana eccleſia aliter actum. Proinde *Timotheus Alexandrinus* in reſponſis canonicis, ſub conditione tantum a ſacris arcendos ὀνειρασθέντας docet, εἰ μὲν ὑπόκειται ἐπιθυμίᾳ γυναικὸς, οὐκ ὀφείλει· εἰ δὲ ὁ σατανᾶς πειράζει αὐτὸν, ἵνα διὰ τῆς προφάσεως ταύτης ἀλλοτριῶται τῆς κοινωνίας τῶν θείων μυστηρίων, ὀφείλει κοινωνεῖν.

pag. 114. ἀναφέρεται γὰρ] Haec, quae ſequuntur, duplici *Hippocratis* teſtimonio freta ſunt, et quidem nec ſatis firma vel bis affirmante *Coo*. Is autem verba haec habet lib. περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, fere ſub finem: nec non in lib. περὶ γονῆς, quem tamen *Galenus Polybi* eſſe ait. Sed fides ſit penes authores. Quotidie fere apud nos venae jugulares inciduntur: at nulla ſterilitas exinde ſequi deprehenſa eſt. Apud veteres quidem inoleverat illa ſententia, corpora noſtra quaſi ſymbolis a ſingulis parentum membris undicunque corraſis coagmentari: unde via quaedam praetoria videbatur munienda, per quam ab extremis partibus ſtipes iſtae deduci poſſint. Quod autem ait author noſter, ἀναφέρεται γὰρ πρῶτον μὲν διὰ περιόδου πολλῆς εἰς τὴν κεφαλὴν etc. vero non prorſus abhorret vaſa chylifera *Pecquetiana* pro ſpermaticis habita fuiſſe.

pag. 115. αἱ δὲ γυναῖκες] Argumentum ſatis inexpectatum; commodiſſimum autem pro aſſerenda arbitrii libertate.

pag. 116. ὁ δὲ τένων] Tendines ſenſus ſunt exquiſitiſſimi, unde nulla ratione dici queat, quod τένων ſit ἀναίσθητος. Oportet igitur, ut de cartilagine verba haec intelligantur. Voces enim iſtae promiſcue apud veteres uſurpari ſolent.

pag. 121. ἡ δὲ ξανθὴ χολὴ — συντελεῖ] Integrum hunc paragraphum legere dignetur eruditus *Sylvius*, et ingenue dicat quid tandem ſentiat de felici ſuo invento, quo primum terrarum orbem beaſſe ſe ſperat et gloriatur. Nec poenitebit operae, ſi, quae etiam de ſplene, renibus, glandulis, aliarumque partium uſu deinceps enarrantur, conſideraverit.

pag. 123. ἐμνημονεύσαμεν ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου] Quae ſequuntur de fontibus actionum humanarum omnino ad *Ariſtotelis* mentem exiguntur, et maximam partem deſumta ſunt e tertio Eth. l. ad Nicom.

pag.

pag. 125. *ὡς Ζήνων*] Haec prius deſiderata e MS. reſtituta ſunt. At vero hiſtoria iſta paſſim occurrit: ſed pro ea, quae in rebus geſtis enarrandis intervenire ſolet, varietate, *Dionyſii* loco *Nearchus* apud pleroſque reponitur. Is autem *Eleatarum* tyrannus fuit, quae *Zenoni* patria. Revera de Dionyſio tempora male cohaerent. Nam *Zeno* antiquior illo annis fere 150. *Tertull.* autem in Apologet. cum noſtro conſentit. Alii autem *Diomedonta*, alii *Demylum*, unus *Ammianus Marcellinus Nicocreontem* adhibet; ſed manifeſto errore, ſcil. ad *Anaxarchi* rem geſtam, quae ſtatim ſequitur, reſpiciens. Nec mirum. Duae enim iſtae hiſtoriae apud omnes fere ſcriptores tanquam geminae ſimul ſolent procedere.

ibid. *Ὠριγένης*] *Origenis* lapſus iſte miſerandus plane videtur, quia novo flagitii genere, caſtitatis et continentiae ſtudio cecidit: quique in *Decii* perſecutione omnem aerumnarum ſaciem invictus ſuſtinuit, *δεσμὰ καὶ βασάνους τὰς κατὰ τοῦ σώματος, τάς τε ὑπὸ σιδηρῷ κλοιῷ καὶ μυχοῖς εἱρκτῆς τιμωρίας — ἐπὶ πλείςαις ἡμέραις τοὺς πόδας ὑπὸ τέσσαρα τοῦ κολαςηρίου ξύλου παραταθεὶς διαςήματα κατασπώμενος, πυρός τε ἀπειλὰς* etc. *Euſeb.* lib. 6. cap. 89., inauditum prius tormentum, molles amplexus et meretricia blandimenta ferre non potuit: ſed ſi vera dicere liceat, omnino credere par eſt, haec, utcunque etiam apud *Epiphanium* Haereſ. 64. habeantur, *Origeni* per calumniam imputata. Rationes certe *Baronius* in Ann. Chriſti 253. reddit minime contemnendas.

pag. 126. *τὴν ἀρχὴν γὰρ καρτερήσαντες*] Iſtis exemplis abundant hiſtoriae eccleſiaſticae. Quin et multi ſunt canones in diſtinguendo inter noxam *κατὰ βίαν παραβάντων*, et *παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης*, ut pro delicti varietate poenitentiae modum ſtatuant. Videantur novem priores canones (prae reliquis) *Concil. Ancyran.* ut et omnes, ultimo excepto, *Petr. Alexandrini.*

pag. 127. *πολλὰ πράττομεν δι' ἄγνοιαν*] Nondum perpetratum ſcelus facti habet crimen, et anticipatis fati legibus natales antevertit, vitali partu, utcunque abortivo: ſed et inſuper bene et innocenter geſta, quae fieri deſiere, recidivam agnoſcunt et poſtliminii quodam jure in crimen vertuntur, nota non ſibi modo, ſed et virtuti ſuperſtite. Scil. id omne facimus, quicquid feciſſe juvat, et neſas, quodcunque placuerit, noſtrum eſt.

ibid. *ὁ γὰρ μεθύων*] Qui ebrius alteri nocuit, non magis excuſandus, quam qui jaculo aut miſſo lapide quenquam

vulneraverit, et ideo veniam poſtulat, quod ſemel projecta revocare non potuerat, aut amplius continere. *Pyttacus Mitylenaeus* eum, qui vino madidus quicquam perpetraſſet, altero tanto puniebat ac ſi ſobrius idem feciſſet. Apud Lacedaemonios unicuique licuit in temulentum graſſari; et merito ſane, per eum enim non ſtetit, ut ipſe in quoslibet prius feciſſet impetum. Apud Indos, inquit *Strabo*, *γυνὴ κτείνασα μεθύοντα βασιλέα γέρας ἔχει συνεῖναι τῷ ἐκείνον διαδεξαμένῳ.* lib. 15. Sic fortaſſis a duplici malo cautum voluere, non a vino tantum, ſed et venere. De iis, quae per iracundiam committnntur, peculiari cura cavebat *Lycurgus*, ſiquidem et ad prudentes legumlatores ſpectat, non crimina adeo, quam cauſas coërcere. Certe quantumvis voluntarii illi furores irae et ebrietatis, in facti exiſtimatione elevant crimen, premunt in conjectura de authore; et ſane turpiſſima eſt iſta excuſatio, quae alteri vitio debetur. Ebrietatem in magiſtratu capitali ſupplicio vindicandum voluit *Solon; Romulus* in uxore.

pag. 137. *οὐ μόνον ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις*] Mirum certe videri poterit, quod res, ſi quae alia, ultra quaeſtionis aleam poſita, prae caeteris quibuscunque diſceptandi perpetuam materiam hominibus praeberet: omnia retro ſecula hic furor, omnium religionum ſectas rabies haec pervaſit, Ethnicos, Judaeos, Chriſtianos. Prae reliquis autem *Zeno*, qui motum ſuſtulit, et animantia movere poſſe negavit, jure merito nihil in noſtra eſſe poteſtate aſſeruit. Contra ipſum non modo philoſophi alii, praeſertim *Plutarchus*, *Ammonius*, *Lucianus*, *Aphrodiſaeus* et *Cicero*, ſed et ſancti eccleſiae Patres plerique, quaſi manu facta, armabantur, *Juſtinus Martyr.* Apol. I. *Irenaeus* lib. 2. et alibi paſſim, *Tertullianus* in Apol. *Euſebius* de praepar. Evang. l. 6. *Epiphan.* Haereſ. 5. *Greg. Nyſſen.* lib. contra fatum. *Chryſoſtomus* etiam paſſim, ut alios mittam.

pag. 138. *οἱ δὲ λέγοντες ὅτι καὶ τὸ ἐφ' — σώζεται*] Haec acute diſcutit *Alex. Aphrod.* lib. de Fato parag. 13. etc. qui etiam ſententiam ſic proponit: *ἀναιροῦντες τὸ ἐξουσίαν ἔχειν τὸν ἄνθρωπον τῆς αἱρέσεώς τε καὶ πράξεως τῶν ἀντικειμένων, λέγουσιν ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ γινόμενον καὶ δι' ἡμῶν.* Nuperi aliquot Stoici chriſtiani, qui eccleſiam in porticum tranſtulerunt, voluntati humanae ſatis conſultum putant, ſi ab externo actu abſit coactio; quaſi non maxime importunum eſſet illud imperium, quod voluntati ipſi ſe ingerit: adeo non detrectandi copiam faciens, ut ne vel diſſentiendi arbitrium concedat; eo calamitatis adigens, ut non ſolum infelices

felices audiant miſeri, ſed melius habere nec cupiant, nec velint, nec proinde poſſint. Nihil quidem mirum eſt, ſi reperiamus homines, quorum animis haec inſidet opinio, ſecuros in omne nefas ruere, crimen in Deum rejicientes, *ἐγὼ δὲ οὐκ αἴτιός εἰμι·*

Ἀλλὰ Ζεὺς καὶ μοῖρα καὶ ἠεροφοῖτις Ἐριννύς.

pag. 140. *τῶν ἄστρων εἱμαρμένην*] De arte ipſa olim *Cornelius Tacitus* recte dixit, quod *ſemper vetabitur*, *ſemper retinebitur;* addere licebit, perpetuo refutabitur, perpetuo tamen fidem inveniet. Judaei familiare ipſis ineptiendi ſtudium hac inſania cumulavere, unde dicunt מזל מעשר ומזל מחכים et ſolenni ſalutandi formula מזל טוב. Dicunt vero, quod, qui ſub Sole nati ſunt, erunt formoſi et ſplendidi; ſub Venere divites et libidinoſi; ſub Mercurio memoria valentes et ſapientes; ſub Luna valetudinarii et inconſtantes; ſub Saturno infelices; ſub Jove juſti; ſub Marte felices. De Gentium ſtudiis res notior eſt, quam ut quid addatur: hinc excuſatio ſumta pro quibuslibet flagitiis. *Euſeb.* lib. 6. Praepar. Evang. de Horoſcopo verba faciens, *Apollinis* oraculum citat, unde apologia inſtituitur pro moribus barbaris et inhumanis:

Ἄρεα κραιπνὸν ἔχει γενεθλήϊον, ὅσμιν ὀρίνει.

Sed *Auguſtinus* tract. in Pſ. 40. inquit: *in factis meis, in peccatis meis non accuſo fortunam. Non dico, hoc mihi fecit fatum, non dico, adulterum me fecit Venus, et latronem me fecit Mars* etc. Sic *Tertull.* in Apol. *Mentis malae impetus, vel fato, vel aſtris imputant. Nolunt enim ſuum eſſe, quod malum agnoſcunt.* Vid. *Jul. Firmicum* lib. 1. Aſtron. et *Boetium* in Comm. in *Ariſt.* de interpr.

pag. 143. *ἡ εἱμαρμένη εἱρμός τις*] *Ciceronis* verbis: *ordo serieque cauſarum, cum cauſa cauſae nexa rem ex ſe gignit.*

pag. 145. *αἰτία ἑλομένου*] Iſtis facem praefert *Clemens Alex.* ſtrom. 5. *τὸ αὐτεξούσιον ὁ Πλάτων ἐνδείκνυται διὰ τῶνδε· ἀρετὴ δὲ ἀδέσποτον, ἣν τιμῶν καὶ ἀτιμάζων, πλέον καὶ ἔλαττον ἕκαστος αὐτῆς μεθέξει. αἰτία ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος* etc. Reperiuntur verba ipſa in *Platon.* de republ. l. 10. non procul a fine totius operis.

pag. 146. *ἡμεῖς γὰρ οὐ κατ' — φαμὲν*] *Ammonius* in Comm. in 2. lib. *Ariſtot.* de interpret. Dei cognitionem deſcribens ait, numina *κρειττόνως γινώσκειν τὰ ἐνδεχόμενα, τὰ μεριστὰ τῶν πραγμάτων ἀμερίστως καὶ ἀδιαστάτως, πεπληθυσμένα ἑνοδῶς, καὶ τὰ ἔγχρονα αἰωνίως, καὶ τὰ γενητὰ ἀγενήτως* etc. unde eorum praeſcientia nullam eventibus neceſſitatem infert. Quamobrem hac de re verba faciens *Euſeb.* Praep. Evang. ex

Ori-

Origene de Juda proditore ait: οὐκ ἂν δὲ ψόγος αὐτῷ προσήπτετο, εἰ ἐπάναγκες προδότης ἦν καὶ μὴ ἐνεδέχετο αὐτὸν ὅμοιον τοῖς λοιποῖς ἀποςόλοις γενέσθαι. Et hoc quidem non obſtantibus iis, quae praedixiſſet Dominus.

pag. 147. ἅπαξ δὲ τοιαύτην ἡμέραν ἐποίησεν] Recte comparatio a nonnullis inſtituitur inter Dei omnipotentis conſilium in miraculis nonnunquam faciendis, et Principum ſupremae illius et exſortis poteſtatis uſum, quae praerogativa eorum dicitur, ſcil. ut utrumque parce et non niſi gravibus de cauſis exſeratur.

ibid. οἱ δὲ Στωϊκοὶ] Stoicorum ἐκπύρωσις omnibus fere ſcriptorum libris eſt celebrata, nec minus in ore hominum magnus *Platonis* annus, quo coelis in eadem puncta reſtitutis eventuum omnium retexetur ſcena.

pag. 149. τὴν τύχην σύμπτωσιν] Vid. *Ariſt.* Phyſ. lib. 2. cap. 4. 5. 6. Nec non *Tullium* de Divinat. lib. 2.

pag. 150. ἐφ' ἡμῖν δὲ αἱ κατ' ἀρετὰς ἐνέργειαι] *Ariſt.* Eth. ad Nicomach. lib. 3. M. moral. lib. 1. et alibi paſſim. *Baſil.* in Hom. quod Deus non ſit author mali, τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀρχὴ καὶ ῥίζα τῆς ἁμαρτίας τὸ αὐτεξούσιον.

pag. 151. Κρῆτες] *Minos*, Jovis filius, (*Ovidio* Legifer dictus,) leges, quas Cretae dedit, ut authoritatem ipſis conciliaret, patri acceptas referebat. Imo vero ſe pro Jove ipſo geſſit. Vid. *Suidam* in voce Μίνως, et *Voſſium* de Idol. lib. 1. De *Lycurgo* res nota eſt, qui, ut verbis *Ciceronis* utar, *leges ſuas authoritate Apollinis Delphici confirmavit.*

pag. 152. ταῦτά ἐςι τὰ ἐφ' ἡμῖν τὰ ἐπίσης ἐνδεχόμενα] *Ammonius* in lib. de interpr. ἔςι τινὰ καὶ ἐφ' ἡμῖν· ἐπείπερ κύριοι πράξεών τινων ὄντες, καὶ ἐφ' ἡμῖν ὂν ἑλέσθαι, ἢ μὴ ἑλέσθαι τάδε τινά, καὶ πρᾶξαι, ἢ μή, τὰς μὲν ἐπαινετάς, τὰς δὲ ψεκτὰς εἶναι, τῶν τε προαιρέσεων καὶ τῶν πράξεων λέγομεν. Sic *Anaſtaſius Sinaïta* in Ὁδηγ. αὐτεξουσιότης ψυχῆς νοερᾶς ἐςιν ἡ ἀκώλυτος πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἡμῶν ῥοπή τε καὶ κίνησις· ἔνθα δὲ κακίας καὶ ἀρετῆς προσβολὴ οὐ γίνεται, ἐκεῖ οὐδὲ ἡ αὐτεξουσιότης τῆς ψυχῆς γνωρίζεσθαι δύναται.

pag. 155. τῷ λογικῷ συνεισέρχεσθαι τὸ αὐτεξούσιον] Hoc in loco notandum eſt, *Nemeſium* de actionibus moralibus ſcribere, minimeque de iis ſermonem inſtituere, quae gratiae divinae auſpiciis et mera illius benignitate, vitae aeternae mercedem promerentur. Sed quandoquidem *Bellarminus*, quae deinceps habentur, *ſapere Pelagianiſmum* dicit, et nos patrocinium *Nemeſii* ſuſcepimus; liceat, ſi non authorem noſtrum tueri, ſaltem eatenus excuſare, ut oſtendamus eum non aliter locutum, quam omnes eccleſiae Patres

tres ante infelicem Pelagii haerefin, loquebantur. *Irenaeus* lib. 4. cap. 71. *Homo liber factus habens fuam poteftatem, ficut et fuam animam;* ait etiam: *Dedit Deus bonum, quemadmodum et Apoftolus teftificatur in eadem epiftola; et qui operantur quidem illud, gloriam et honorem percipient, quoniam operati funt bonum, cum poffent non operari illud. Hi autem, qui illud non operantur, judicium juftum recipient Dei: quoniam non funt operati bonum, cum poffint operari illud.* Et cap. 70. ad objectionem, quare Deus angelos et homines fecerit fic, ut transgredi poffint, refpondit: *Sic autem nec fuave effet eis, quod effet bonum, neque pretiofa communicatio Dei, neque magnopere appetendum bonum, quod fine fuo proprio motu et cura et ftudio proveniffet: fed ultro eft otiofe infitum, ita, ut effent nullius momenti boni, eo, quod natura magis, quam voluntate tales extiterint, et ultroneum haberent bonum, fed non fecundum electionem. Tertull.* lib. 2. cont. Marcion. c. 6. *Liberum et fui arbitrii et fuae poteftatis invenio hominem a Deo inftitutum, nullam magis imaginem et fimilitudinem Dei in illo advertens, quam ejusmodi ftatus formam. Hunc ftatum confirmabat etiam ipfa lex tunc a Deo pofita; non enim poneretur lex ei, qui non haberet obfequium debitum legi in fua poteftate, nec rurfus comminatio mortis transgreffioni adfcriberetur, fi non et contemtus legis in arbitrii libertatem homini deputaretur. Sic et in pofteris legibus creatoris invenies proponentis ante hominem bonum et malum* etc. *Clem. Alex.* lib. 2. Strom. poftquam fententiam *Bafilidis* et *Valentini* propofuiffet, de fide naturaliter et neceffario obveniente, ait: *οὐκέτ᾽ οὖν προαιρέσεως κατόρθωμα ἡ πίςις, εἰ φύσεως πλεονέκτημα, οὐδὲ ἀμοιβῆς δικαίας τεύξεται, ἀναίτιος ὢν, ὁ μὴ πιςεύσας, καὶ οὐκ αἴτιος ὁ πιςεύσας· πᾶσα δὲ ἡ τῆς πίςεως καὶ ἀπιςίας ἰδιότης καὶ διαφορότης οὔτ᾽ ἐπαίνῳ, οὔτε μὴν ψόγῳ ὑποπέσοι ἂν, ὀρθῶς λογιζομένοις, προηγουμένην ἔχουσα τὴν ἐκ τοῦ τὰ πάντα δυνατοῦ φυσικὴν ἀνάγκην γινομένην, νευροσπαςουμένων δὲ ἡμῶν, ἀψύχων δίκην* etc. *Hilarius* in Pf. 2. et 5. *Unicuique noftrum libertatem vitue fenfusque permifit, non neceffitatem in alterutrum affigens*, etc. *Eufebius* adverf. Hieroc. lib. ult. *ἀνθρώπων τε ψυχῆς ὅρος αὐτοκράτορά τε κριτὴν, ἡγεμόνα τε καὶ κύριον αὐτὸν ἑαυτοῦ καθίςησι.* Et in Praepar. Evang. lib. 6. plurima in hanc mentem. *Epiphan.* haeref. 16. *ὁπότε διὰ τὸ δύνασθαι ἁμαρτάνειν καὶ μὴ ἁμαρτεῖν, τῷ μὲν διὰ τὰ ἁμαρτήματα δίκην ἀπαιτεῖσθαι, τὸν δὲ ἔπαινον ἀπεκδέχεσθαι διὰ τὸ εὖ πεπραχέναι.* Addit: *ὥςτε παντί τῳ δῆλόν ἐςι καὶ ἀναμφίβολον, ὡς τὸ αὐτεξούσιον παρείχετο θεὸς, δι᾽ ἑαυτοῦ φήσας τὸ,*

ἐὰν

ἐὰν θέλητε καὶ μὴ θέλητε. Inſuper haereſ. 64. ἐφ' ἡμῖν γὰρ τὸ πιςεῦσαι κεῖται καὶ τὸ μὴ πιςεῦσαι, etc. *Macarius* Homil. 15. αὐτεξούσιος εἶ καὶ ἐὰν θέλῃς ἀπολέσθαι τρεπτῆς φύσεως εἶ. Homil. 17. τῷ δυναμένῳ τραπῆναι εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη νόμος δέδοται, τῷ ἔχοντι τὸ αὐτεξούσιον, ποιῆσαι πόλεμον πρὸς τὴν ἐναντίαν δύναμιν. τῇ γὰρ φύσει ὁ νόμος οὐ κεῖται. *Chryſoſt.* Hom. 14. in 1 ad Corinth. ἡμεῖς ἐσμεν καὶ τούτου κἀκείνου κύριοι, καὶ τοῦ εἰς γέενναν ἐμπεσεῖν, καὶ τοῦ βασιλείας ἐπιτυχεῖν, ἐπειδὴ ὁ θεὸς οὕτως ἠθέλησεν. ἰδοὺ γάρ φησι, πῦρ καὶ ὕδωρ etc. ſic paſſim deinceps. *Baſil. Seleuc.* Orat. 3. διδοὺς νόμον ὁ θεὸς οὐκ ἀνάγκην πρὸς τὸ πράττειν, προστίθησιν, etc. *Cyrill.* cont. Jul. πᾶσα λογικὴ καὶ νοερὰ κτίσις αὐθαίρετον ἔχει τὴν ἐφ' ὅπερ ἂν ἕλοιτο τῶν πρακτέων ὁρμὴν καὶ ἀνάγκης ἐλευθέραν τὴν ἐφ' ἑκάςῳ ῥοπήν, ut et poſtea paſſim. *Nyſſen.* Orat. 5. in Orat. Dom. αὐτεξούσιον καὶ πάσης ἀνάγκης ἐλεύθερον, ἴσον ἐπ' ἀμφοῖν ὁ τοῦ παντὸς ἐπιςάτης ἐποίησεν, etc. *Baſil. Magn.* Hom. in Pſ. 62. τὰ τοῦ βίου ἐκλεκτὰ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ψυχῆς διακρίνομεν. *Max. Martyr:* ὁ νοῦς ἡμῶν μέσος ἐςὶ δύο τινῶν.

pag. 157. ὅσαι δὲ δι' ἀκρότητα φύσεως] Ingratus plane eſt in Deum naturae, qui bonam indolem nihili aeſtimat; ſed author noſter eas *bene natorum* dotes non ſine τοῦ θεοῦ κατανοήσει profecturas quidquam cenſet, ut beatitudine fruamur.

pag. 158. ὅσοι ῥέψαντες] Peccati natura in hoc potiſſimum ſtatuitur, ut ſit averſio a Deo et converſio ad creaturas. Non opus ergo *Bignaei* cautione, qua authorem noſtrum excuſatum habeamus: quaſi cum *Joſepho* lib. 1. Ant., *Juſtino Mart.* et *Athenagora* in Apol., *Clement. Alex.* lib. 3. et 5. Stromat., *Lactantio* lib. 2. Inſtit., *Cypriano* lib. de diſcip. et hab. Virg., *Euſeb.* lib. 5. Praep. Evang. et demum *Tertull.* de Idol. de habit. et cultu foem. de velandis virgin. et lib. adv. Marc. ſenſiſſet, angelos foeminarum amore captos cecidiſſe. Quanquam iſtis auctoramentis non admodum turpe fuiſſet in erroris ſocietatem veniſſe.

pag. 160. ἀλλ' ὁ Ἰουδαῖος] Providentiam Judaeos quidem agnoſcere, ignotum eſſe non poteſt, ait author noſter, ſed illam admittunt ſuis tantum commodis intentam. Etenim ſibi blandientes ſe ſub providentia collocatos credebant, alios omnes fato ſubjectos. Quo ſpectare videntur, quae in *Theodoti* Epitom. *Clementis* Alex. operibus appenſis legimus: διὰ τοῦτο ἀνέτειλεν ξένος ἀςὴρ καὶ καινὸς, καταλύων τὴν παλαιὰν ἀςροθεσίαν καινῷ φωτὶ, οὐ κοσμικῷ λαμπόμενος, ὁ καινὰς ὁδοὺς καὶ σωτηρίους τρεπόμενος, αὐτὸς ὁ Κύριος, ἀνθρώπων ὁδηγὸς, ὁ κατελθὼν εἰς γῆν, ἵνα μεταθῇ τοὺς εἰς τὸν Χριςὸν

ϛὸν πιϛεύσαντας, ἀπὸ τῆς εἱμαρμένης εἰς τὴν ἐκείνου πρόνοιαν. Vide *More Nevochim* part. 2. ſect. 10.

pag. 161. Ἴβυκον] Hiſtoriam narrat *Plutarchus* lib. de futil. loquacit. et *Cicero* Tuſc. quaeſt. lib. 4. ut alios praeteream.

pag. 163. πολλαὶ μὲν γὰρ ἐν ταῖς χρείαις] Conſulat lector, quae in hanc rem cumulatiſſime ex omni hiſtoria congeſſit *Tertull.* in lib. de anima; quibus *Epicuro liberanti negotiis divinitatem et diſſolventi ordinem rerum et in paſſivitatem omnia ſpargenti ſe pudorem imperaturum* ſpondet.

pag. 164. τὰς μορφὰς τῶν ἀνθρώπων] Res levis iſta videtur; ſed non leve providentiae indicium, cui tam multa, tamque ſummi momenti ſuccedunt commoda.

pag. 166. κορῶναι καὶ κόρακες] Paſtores ovibus aſſueti ſingulas agnoſcunt, utcunque nullum diſcrimen aliis quibuscunque, curioſe et diligenter ſpectantibus, appareat. Quin et proverbio dicitur, *ovo magis ſimiles:* tamen *Plinius* lib. 10. cap. 42. mentionem facit Gallinarii cujusdam ſcientis, *quod ex quaque eſſet.* Simile quiddam perhibetur de nupero Galliarum rege.

pag. 167. Πλάτων μὲν οὖν] *Plato* providentiam ad ſingularia pertingere docet in *Theaet.* et *Philebo* et lib. 10. de legibus, unde plurima deſumſit author noſter. Videatur etiam *Cicero* lib. 2. de Natura deorum.

pag. 168. Ἀριϛοτέλης] Haec in lib. 6. Eth. ad Nicomach. ſubinnui dicit author noſter, revera magna cum pompa et quaſi in gratiam numinis dicuntur in lib. *de mundo* cap. 6., (ſi tamen is liber ſit *Ariſtotelis*,) ſcil. terrarum orbem adminiſtrari vult eodem modo, quo imperium Perſicum, ut inferiora omnia munia a Satrapis, Ducibus et Cubiculariis obeantur. Certe *Daniel* propheta vix aliter coeleſtem hierarchiam videtur deſcribere. Sacrae autem literae nos neſcire vetant, Dei ipſius curam ad paſſeres, imo pilos, eorumque numerum, deſcendere.

pag. 169. οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει] Inter κυρίας *Epicuri* δόξας hoc praecipuum. Rem ſic explicat *Laërtius*, *οὐ συμφωνοῦσι πραγματεῖαι καὶ φροντίδες καὶ ὀργαὶ καὶ χάριτες μακαριότητι, ἀλλ' ἀσθενείᾳ καὶ φόβῳ καὶ προσδεήσει τῶν πλησίον ταῦτα γίνεται.*

pag. 171. κατὰ περιγραφὴν] Locus iſte prius luxatus MS. ſuppetiis reſtituitur. Περιγραφὴν *Phavorinus* reddit, ut ſit *ἡ περιέχουσα αὐτὸ τὸ ὅλον σῶμα*, et quidem proprie ſignificat delineationem primam et rudiorem, ubi lineamenta totius corporis exacte exhibentur, deeſt autem σκιαγραφία et colorum varia adumbratio. Felicitas revera ſecundum

Ariſtotelem adeo ſummum bonum eſt, ut augeri non poſſit. lib. 1. eth. cap. 7. et Magn. Mor. cap. 2. ornari tamen poſſit et illuſtrari.

pag. 172. εἰδὼς γὰρ ὁ θεὸς] Optime hac in cauſa ſatyricus:

Permittas ipſis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis, rebusque ſit utile noſtris;
Charior eſt illis homo, quam ſibi, etc.

Quin et vid. *Plutarchum* de ſera numinum vindicta.

pag. 176. καὶ γὰρ μέλισσαι] Loco huic male mulctato medicinam fecimus ex MS.

ibid. ὑπ' ἀνάγκης συσχεθέντες] *Tertullianus* eodem argumento utitur in lib. de Teſtim. animae adv. Gentes, fere per totum.

pag. 178. φαμὲν γοῦν] Plurimi ſunt Patres in apologiis pro divina providentia inſtituendis. Conſule *Irenaeum* l. 3. adv. Haereſ. c. 5. ejusdem fragment. apud *Demet. Diaconum* in ſermone de igne. *Juſtin.* in Dialog. cum Tryph. *Tertull.* lib. 2. adv. Marcion. *Baſil. M.* Quod Deus non ſit cauſa malorum. *Chryſoſt.* Hom. 23. in cap. 6. Matth. *Heſych.* in Levit. l. 4. *Theoph. Antioch.* l. 1. ad Autolyc. *Auguſt.* confeſſ. l. 7. c. 4. ejusdem lib. de ſpiritu et litera cap. 12. tract. 106. in Johann. lib. 8. de civit. Dei c. 6. et ſerm. 55. de verbis domi. *Lactant.* l. 1. c. 3. etc. Sed prae ceteris, pauciſſimis verbis univerſam providentiae indolem feliciſſime expreſſit author lib. de ſapient. c. 8. v. 1. διατείνει ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας εὐρώστως, καὶ διοικεῖ τὰ πάντα χρηστῶς, cujus benigniſſimum ductum per omnia ut ſequamur, faxit bonus Deus.

ADDEN-

ADDENDA.

Ante omnia hic reddenda ſunt ea, quae dedit David Chriſtophorus Seybold, Profeſſor Tubingenſis, Vir Celeberrimus et Doctiſſimus, partim in diario germanico Lipſienſi, cujus index eſt: Allgemeiner Litterariſcher Anzeiger (Nr. 6. S. 54. 55. 1801.), *partim in ſcidula per Rochium, bibliopolam Lipſienſem, Tubinga ad me transmiſſa d. XXIII. Mart.* 1801.

Anonymi

ad lectorem Hendecaſyllabum.

Huc, huc, qui phyſicos amas 1) labores,
Naturae fabricamque noſſe tentas,
Hic eſt, qui docet optime, libellus,
Doctus, perſpicuus, brevis, diſertus.
Ac, ut vere novo virent amoeni
Horti, et terra colore florum
Picta eſt, ſic varia refutat arte
Argumenta ſtilo elegante falſa.
Ergo degere qui cupis beatam
Vitam atque Deum 2) videre ſummum,
Nunc 3) hortor relegas legasque librum.
4) A. D. MDLXVI. V. Nov.
Esslingae.

1) Phyſicus labor dici poſſit de ſole et luna deficientibus. Sed auctor anonymus haud dubie voluit Graecum πραγματείας ſignificare. Malim ergo, *libellos.* Celeberrimus Seybold tamen hoc explicat: *Naturhiſtoriſche Arbeiten ſchätzen und lieben.*

2) Equidem hoc habebam pro Hebraiſmo. Ergo malebam, *Deo probari quaeris.* Ab Hebraiſmo vindicat Doctiſſimus Seybold, exponens: *Gott in ſeinen Werken ſchauen und bewundern.* Accepit ergo loco *contemplari.*

3) Ego malebam, *Hunc.* Sed litteris luculentis in autographo eſt, *Nunc*, notante Seyboldo. *Nunc* ergo auctor videtur accepiſſe loco, ἄγε ἤδη, ἤδη δή.

4) Suſpicatus fueram, errorem eſſe in numeris, credideramque, ſcribendum

Ejusdem anonymi auctoris animadverſiones nonnullae ad Edit. Nemeſ. Antverpienſem.

pag. 66. fin. et pag. 67. init. (In mea editione pag. 153. laudaveram locum Platonis.) *Auctor anonymus addit: videtur exprimere voluiſſe verba Ciceronis de Univerſo. Omnia autem duo* etc. (Vide Cic. l. l. Cap. 4. prope finem.)

pag. 19. (immo vero 9., noſtrae edit. pag. 37.) *Videtur fere gloſſema eſſe. Quia Ariſtoteles animam definivit per ἐντελέχειαν, credidítque animam eſſe ἀνούσιον, oportet ἐντελέχειαν non pro οὐσίᾳ habuiſſe.* pag. 28. 29. 40 ſeqq.

pag. 95. verſu a fine 8. ἐκφυσήσεως] *Auctor anonymus conjecit, ἐκφωνήσεως.* Ita ipſe quoque edideram in hac editione et ante me Oxonienſis editor. Uti autem plerique Codices exhibent ἐκφυσήσεως, ita nullum dubium eſt, quin Valla etiam et Cono ita invenierint, cum alter *efflationem*, alter *exſufflationem* reddiderit. Ellebodius, qui *emittendae vocis* interpretatus eſt, ſine ullo dubio ἐκφυσήσεως, quod in duobus ſuis Codicibus repererat, vitioſum judicavit, ipſe autem ἐκφωνήσεως probavit, atque ita reddidit. Mirabile eſt, verbo notiori verbum minus notum ſubſtitutum eſſe. Credo autem eum, qui primus hoc vitioſum vocabulum intulerit, fuiſſe medicum. Cum enim ſciret, easdem corporis partes etiam ἐκφυσήσεως inſtrumenta eſſe, ἐκφύσησιν loco ἐκφώνησιν probavit. Vocabulum ἐκφυσήσεως ſatis expoſuit Stephanus in theſauro T. IV. p. 260. 261. Addo unum

dum eſſe 1656. ut ita hi verſus referrentur ad Caſparum Barthium, qui Nemeſio vehementer delectatus eſt, qui ſimiles verſus exhibuit in ſua Aeneae Gazaei et Zachariae Mitylenenſis editione, quique denique indicem auctorum, qui ab Nemeſio laudantur, fecit, quem exhibet Fabricius in bibl. Gr. Vol. X. in principio folio)( )( )(3. Hanc ſuſpicionem autem meam vanam eſſe, docuit me Doctiſſimus Seybold, qui affirmat, ſcriptum eſſe 1566. docetque, primum iſtius libelli dominum fuiſſe Esslingenſem quendam. Secundus dominus fuit Doctor Ulmenſis, nomine Lorenz Walther Kuichel. Barthium autem, ut et hoc moneam, Fabricius extinctum tradit d. 17. Sept. 1658. Lipſiae. Vide bibl. Gr. Vol. XIII. p. 807.

unum tantum locum Galeni, ex quo apparet, ἐκφύσησιν alienam esse a sententia Nemesii, qui hic non de *exspiratione* seu *respiratione*, sed de *voce et oratione* loquitur. Calenus ergo T. I. p. 256. edit. Basil. 1538. fol. ita habet: τὸ πρῶτον καὶ ἴδιον ὄργανον τῆς φωνῆς, ὁ λάρυγξ ἐστίν. Laeso ergo gutture, ut ibi pergit Galenus, οὐδὲν ἀκούσῃ πλέον ἐκπνοῆς ῥοιζώδους, ἣν ἡμεῖς (οἱ ἰατροὶ) ὀνομάζομεν ἐκφύσησιν. Et paucis interjectis: ἐκφύσησιν γὰρ μόνην ἐργάζονται, διαφέρουσαν ἁπλῆς ἐκπνοῆς, ὅτι μετὰ ψόφου τε ἅμα καὶ τάχους ἐκκενοῦται τὸ πνεῦμα. Et paullo post: οὐ μὴν ἤδη γέ πω τὸ κάτωθεν ἀναφερόμενον πνεῦμα, πρὶν ὑπὸ τοῦ λάρυγγος ῥυθμισθῆναι, φωνῆς ἔχει ἰδέαν, ἀλλ', ὡς εἴρηται πρόσθεν, ἐκφυσήσεως μόνης. — πληττομένη (ἡ ἐκφύσησις) γὰρ ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν λάρυγγα χόνδρων, οἷον ὑπὸ πλήκτρων (Similiter Nemesius.) τινῶν, ἡ ἐκφύσησις αὕτη φωνὴ γίνεται. Ex his apparet, ἐκφύσησιν esse ἐκπνοὴν ῥοιζώδη seu ἐκπνοὴν μετὰ ψόφου καὶ τάχους. Lectionem ἐκφωνήσεως vindicant etiam ea, quae ante dixerat Nemesius: ὄργανα δὲ τῆς φωνῆς πολλά. Quomodo ergo in conclusione poterat dicere: τῆς ἐκφυσήσεώς εἰσιν ὄργανα. Eodem modo, ut ἐκφύσησις est ἐκπνοὴ ῥοιζώδης καὶ ψοφώδης, ita quoque ἐκφυσᾷν est *cum impetu propellere*, *effundere*. Theocrit. Idyll. XXIV. vers. 47. ὕπνον βαρὺν ἐκφυσῶντας. Et Cinnamus pag. 105. οἳ δὴ τλήμονες τὰς ψυχὰς ἐκφυσήσαντες πολύν τινα τῆς αὐτῶν ἀρετῆς ῥωμαίοις ἀπολελοίπασι λόγον.

ADDENDA
IN EDITIONE HALENSI.

In praefatione pag. 9. verſ. ult. lege: XIV aut XV.

pag. 10. verſ. 4. poſt Aug. 2. adde: apud Reiſerum pag. 34. num. 13.

pag. 13. verſ. 7. lege: tamen nullo modo, certe.

pag. 23. verſ. 10. Juliani Pomerii libros habeo in bibliotheca Patrum Pariſina. Meletium beneficio *Langeri* accepi ex bibliotheca Guelpherbytana. Ex neutro quicquam profeci. De quo autem libro Eliae Cretenſis hic dicatur, expiſcari non potui, etſi plura Eliae Cretenſis ſcripta, quae in Codicibus Moſquenſibus reperiuntur, tractaverim.

pag. 43. verſ. 29. poſt *imitatrices* adde: Loco κοράκων mihi etiam in mentem veniebat κωτίλων. Baſilius M. Homil. VII. in Hexaëm. T. I. p. 73. C. de avibus ita habet: οἱ μὲν γὰρ κωτίλοι καὶ λάλοι, τῶν ὀρνίθων εἰσίν. Ibidem etiam ᾠδικοὶ et μιμηλοὶ memorantur.

pag. 55. verſ. 14. Hanc eandem hominis definitionem cum aliis notat Sextus Empir. Pyrrh. Hypotyp. lib. II. cap. 5.

pag. 67. v. 2. περὶ ψυχῆς] Notabiliores ſententias veterum de anima refert anonymus in libello, qui inſcribitur: δόξαι περὶ ψυχῆς. Reperitur iſte libellus in editione Philocaliae Origenis Pariſina 1619. 4. Vide ibi pag. 626. ſeqq.

pag. 67. verſ. 27. Poſt *ſectae* adde: Contra Stoïcos apud Euſebium Praepar. Evangel. p. 822. D. ſeqq. et p. 824. ſeqq. diſputant Longinus, Euſebii aequalis, et Plotinus.

pag.

pag. 68. verſ. 4. a fine adde: De Entelechia monet etiam anonymus in δόξαις περὶ ψυχῆς pag. 628 bis.

pag. 69. verſ. 29. Poſt ἐνούσιον. N. adde: De Dicaearcho ex Attico Platonico ita habet Euſeb. Praepar. Evang. p. 810. A. τούτῳ (Ariſtoteli) τοιγαροῦν ἑπόμενος Δικαίαρχος, καὶ τἀκόλουθον (Sic Codex Auguſtanus) ἱκανὸς ὢν θεωρεῖν, ἀνήρει καὶ (Sic idem Codex) τὴν ὅλην ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς. Caeterum de Dicaearcho, Ariſtotelis diſcipulo, vide etiam Sextum Empir. pag. 74. edit. Fabricii, qui eadem de eo tradit, eumque Meſſenium appellat, Suidam in Δικαίαρχος, Ciceronem, qui hanc ipſam ejus de anima ſententiam refert Tuſc. Quaeſt. lib. I. cap. 10. 11. et Menag. ad Diog. Laërt. III, 4.

pag. 70. verſ. 2. τὰ σώματα κ. τ. λ.] Adde: Simillima ſunt, quae leguntur apud auctorem anonymum in libello δόξαι περὶ ψυχῆς p. 631. quae ita ſe habent: πᾶν γὰρ σῶμα κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν σκεδαστόν ἐστι καὶ εἰς ἄπειρα διαιρετόν. διὸ δεῖται τοῦ συνέχοντος. τὸ τοίνυν συνέχον, πότερον σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον; εἰ δὲ οὖν σῶμα, δεήσεται πάλιν κἀκεῖνο τοῦ συνέχοντος, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. ἀνάγκη ἄρα τὴν συνεκτικὴν τῶν σωμάτων δύναμιν, ἀσώματον εἶναι. ἔστι δὲ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων, συνεκτικὴ τοῦ σώματος ἡ ψυχή. ἡ ψυχὴ ἄρα ἀσώματός ἐστι. Cetera lectu digna de anima vide p. 632. ſeq.

pag. 79. verſ. 15. poſt λημμάτων M. 1. adde: Λήμματα communi nomine nunc appellat *propoſitionem*, quae et πρότασις vocatur, et *aſſumtionem*, ſeu πρόσληψιν. Ἕτερον ergo λῆμμα h. l. eſt *propoſitio*. Cum utraque *praemiſſa*, ut loqui ſolent, λῆμμα appelletur: Antipater Tarſenſis eos ſyllogiſmos, in quibus eſſet una *praemiſſa*, μονολημμάτους appellavit. Vide Sext. Empir. p. 104. Praeterea πρόσληψις ab aliis etiam μετάληψις vocatur. *Concluſionem* vero, ἐπιφορὰν et συμπέρασμα nuncupant. Haec obiter in gratiam tiro-

tironum. Ceterum hoc ipſum, quod hic reprehenditur, reprehendit etiam Sextus Empir. p. 110. οὐκ ἔστιν ἀληθὴς ἡ, πᾶν ζῶον τὴν κάτω γένυν κινεῖ, πρότασις. Reprehendit autem ſic: κἂν ἕν τι τῶν κατὰ μέρος ἐναντιούμενον φαίνοιτο τοῖς ἄλλοις, οὐκ ἔστιν ὑγιὴς ἡ καθόλου πρότασις. Idem Sextus p. 121. memorat πρότερον et δεύτερον λῆμμα, ſeu *propoſitionem* et *aſſumtionem*.

pag. 81. verſ. 4. ad αἱ ποιότητες nota: Simile eſt, quod legitur apud Plutarch. T. II. p. 63. B. οἱ μαθηματικοὶ — πέρατά εἰσιν.

ibid. verſ. 5. de φορᾷ et ῥεύσει adde: Sic Plotinus apud Euſebium Praepar. Evang. p. 826. A. ῥεῖ γὰρ (τὸ σῶμα) καὶ ἐν φορᾷ αὐτοῦ ἡ φύσις.

pag. 83. verſ. 23. poſt *numerum eſſe* adde: Animam non eſſe harmoniam, breviter etiam ex Plotino docet Euſeb. Praepar. Evang. p. 834. D. ſeqq.

pag. 91. verſ. a fine 11. poſt *triſtes* adde: Videtur ergo legiſſe, κατηφεῖς.

pag. 102. verſ. 5. Ξενοκράτης] De hoc ita habet auctor libelli, δόξαι περὶ ψυχῆς. pag. 652. οἱ δὲ ὑπὸ τὸ ποσὸν (ἄγουσι τὴν ψυχήν.) ὧν ἐστι καὶ Ξενοκράτης. ἀριθμὸς γάρ ἐστι, φησίν, ἡ ψυχὴ, κινῶν ἑαυτόν.

pag. 121. verſ. 10. ad ὅτι δὲ οὐ λογικῶς nota: Animalium nonnullorum proprietates breviter notat Baſilius M. T. I. p. 82. A. ſeqq. Cetera genera animalium aequaliter agere, homines autem diverſis eſſe inſtitutis et moribus, docetur apud Euſeb. Praepar. Evang. p. 273. C.

pag. 136. verſ. 4. ad verba, τόπος γάρ ἐστι, nota: Sextus Empir. p. 160.

pag. 169. verſ. 4. ad Θαλῆς nota: Breviter de his diſputatur apud Euſebium Praepar. Evang. p. 320. C. ſeqq. Ibidem p. 33. B. ex Philone Byblio docetur, Sanchuniathonem etiam aërem habuiſſe pro principio rerum omnium.

pag.

pag. 173. verſu a fine 18. poſt ἑλκυσμὸς adde: De re eadem videatur Sext. Empir. p. 419.

pag. 178. verſ. 6. poſt Ἵππαρχος nota haec: Variorum ſententias de videndi facultate recenſet Sextus Empir. pag. 141. fin.

pag. 190. verſ. 3. ad παθόντος et περιλειπόμενον nota hoc: τὸ παθὸν, *male affectum*, *laeſum*, et τὸ περιλειπόμενον, *reliquum*, *ſuperſtes*, ſibi opponi nequeunt. Loco παθόντος ergo conjici poſſit ἀπολωλότος, niſi plura exciderint, velut: παθόντος ἢ καὶ ἀπολωλότος τὸ ὑγιὲς (ſeu ἀπαθὲς, ſeu ἀβλαβὲς) καὶ περιλειπόμενον.

pag. 204. verſu 10. a fine poſt κρανίον adde: παρεγκεφαλίδα Rufus Epheſius pag. 27. explicat: τὴν ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ἐγκεφάλου ἔκφυσιν.

pag. 206. verſ. 5. ad Γαληνὸς nota haec: Galenus haec narrat lib. IV. περὶ τῶν πεπονθότων τόπων T. III. p. 284. verſu 22. edit. Baſil. 1538. fol. Sed eo in loco error eſt in numeris paginarum. Loco 284. legitur 288.

pag. 212. verſ. 19. poſt τὸ σφυγμικὸν adde: Auctor anonymus libelli, qui inſcribitur, δόξαι περὶ ψυχῆς, p. 620. ita habet: παρὰ δὲ ταύτας (τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς) εἰσὶν αἱ φυτικαὶ καλούμεναι τρεῖς, θρεπτική, φημι, καὶ αὐξητικὴ καὶ γεννητική. φυτικαὶ καλοῦνται, διότι αὗται μόναι ἐν τοῖς φυτοῖς ὁρῶνται.

pag. 248. verſ. 7. Σύνοδος, ut ſynonymum συνουσίας, occurrit apud Philonem pag. 28. B. ἀλλ᾽ αἵτε πρῶται τοῦ ἄῤῥενος πρὸς τὸ θῆλυ σύνοδοι ξεναγὸν ἔχουσιν ἡδονὴν, αἵτε σποραὶ καὶ γενέσεις διὰ ταύτης συνίσανται. Heliodor. pag. 162. ubi σύνοδος et ὁμιλία ſunt ſynonyma.

Ibid. verſ. 12. ad κανονίζεται nota: Ita habet etiam Ariſtoteles Eth. ad Nicomach. lib. II. cap. 3. κανονίζομεν δὲ και τὰς πράξεις, οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον, ἡδονῇ καὶ λύπῃ.

pag. 289. adde: Copioſe contra fatum diſputant Chryſoſt.

T. XII.

T. XII. pag. 380. 381. et Euſeb. Praepar. Evang. pag. 242. D. ſeqq. εἰ γὰρ ἄςροις κ. τ. λ.

pag. 291. verſ. a fine 3. poſt *ſeqq.* adde: et p. 137. B.

pag. 306. verſu ſecundo in animadverſionibus poſt *etiam* adde: p. 250. C. et.

pag. 335. in animadverſionibus verſu 5. poſt ἴβυκος adde: De fato Ibyci leguntur etiam epigrammata in Anthologia p. 278. 279. edit. Steph. 1566. Legi ea nuper etiam in Codice Guelpherbytano eo, quem olim Reiskius Libanii cauſſa tractaverat.

pag. 345. in animadverſionibus verſu 10. poſt *ſeqq.* adde: Ibidem p. 249. C. locus eſt egregius de rerum ſingularum cura et providentia divina: πᾶσι δὲ καθόλου τοῖς οὖσι κ. τ. λ.

pag. 363. verſ. 3. ad verſus Menandri nota: Similis fere ſententia eſt apud Baſilium M. T. III. p. 100. E. ἀσεβῶν καταπιπτόντων δίκαιοι ἔμφοβοι γίνονται.

In verſione latina pag. 74. verſ. 11. inter vocabula *accedat* et *Diducitur* litteris curſivis, ut vocant, addendum: (*nec nervus ſine ſenſu.*)

NEME-

NEMESIUS,

EPISCOPUS EMESAE,

DE

NATURA HOMINIS.

CAP. I.

Hominem ex animo intelligente, et corpore, rectiſſime conſtructum eſſe, atque ita quidem recte, ut aliter fieri et cohaerere non poſſit, multi, iique boni viri exiſtimarunt. Sed cum hoc habeat controverſiam, quod intelligens animus dicatur, utrum intelligendi vis, ad animum, velut diſpar quaedam natura, ad diſparem naturam accedens, intelligentem eum efficiat: an intelligentiam a ſeipſo atque ſuapte natura habeat, atque, ut corporis oculus, ita haec ejus pulcherrima pars ſit: aliqui, in quibus eſt Plotinus, aliud eſſe animum, aliud intelligentiam ſtatuentes, ex tribus hominem conſtare volunt, corpore, animo, intelligentia. Quos etiam Apolinarius ſecutus eſt, Laodiceae Epiſcopus: nam hoc opinionis ſuae jacto fundamento, reliqua ſuo dogmati convenienter adſtruxit. Nonnulli non ſepararunt ab animo intelligentiam, ſed in ea principatum eſſe animae opinantur. Ariſtoteles vero eam quidem intelligentiam, quae poteſtate eſt, una cum homine fabricatam putat: ſed eam, quae actu eſt, extrinſecus ſe inſinuare nobis, neque ad eſſentiam hominis, ſed ad progreſſionem cognitionis et contemplationis rerum naturalium conferre. Nam

paucos admodum homines, et eos ſolos, qui ſe philoſophiae dediderunt, intelligentiam actu habere confirmat. At Plato, quod in homine praeſtantiſſimum eſt, intuens, eoque nos ad unius animi divinitatem, curamque convertens, non, quod ex corpore et animo junctum eſt, ſed animum ipſum, tali corpore utentem, hominem eſſe dicit: ſcilicet, ut animum nos eſſe credentes, ſpretis et contemptis cupiditatibus corporis, utpote quae hominis non ſint, qua homo eſt, ſed primario loco animalis, ſecundario hominis, (quoniam et animal homo eſt,) ſola animi bona, virtutis, et pietatem perſequamur. Neque tamen certe inter omnes non cōnſtat, animum corpore potiorem eſſe, cum ab hoc corpus, velut inſtrumentum, moveatur. Declarat hoc perſpicue mors, ſiquidem, anima ſejuncta, omnis motus et muneris expers corpus manet: non aliter, atque artifice remoto, nullo motu cieri poſſunt inſtrumenta. Jam vero illud nemo eſt, qui ignoret, hominem et cum inanimis convenire, et beſtiarum vitae eſſe participem, et cum ratione praeditorum mente quadantenus conjungi. Nam cum inanimis quidem convenit in corpore, et quatuor elementorum temperatione. Cum ſtirpibus, et in his ipſis, et in altrice et procreatricè anima. Cum rationis expertibus non ſolum in his omnibus, ſed ètiam in motu interiore, in appetitu, in ira, denique in ſentiendi, ſpirandique facultate. Haec enim omnia communia ſunt hominum et rationis expertium, etſi non omnia omnium. Mente porro et ratione cum corporis expertibus et intelligentibus naturis conjungitur, cum ratiocinetur et intelligat et judicet omnia, et cum caeteras virtutes ſequatur, tum pietatem, in qua virtutum omnium ſumma eſt, amplexetur. Quapropter velut in confinio eſt ſenſum moventis, et quae mente comprehenditur, naturae, quod (ut jam explicatum eſt) corpore et corporis facultatibus, ad caetera animalia et inanima; ratione, ad corpore vacantes ſubſtantias accedat. Nam hujus pulcherrimae fabricae opifex et ſator videtur ſenſim diſpares invicem naturas aptaſſe, ut unum eſſent omnia et inter ſe cognatione quadam tene-

tenerentur. Ex quo maxime unum esse, qui universitatem rerum procreaverit, ostenditur. Non enim solum junxit singulatim individua, sed etiam omnia, quae ubique sunt, apte inter se composuit. Sicut enim in unoquoque animali, quae sensu carent, os, adipem, pilos et alia ejusdem generis, cum iis, quae sensum habent, nervis, carnibus et similibus conjunxit: et ex his utrisque animal conflavit, neque conflavit solum, sed etiam unum effecit: sic in reliquis rebus, cujuscunque sint speciei, fecit, easque naturae cum similitudine, tum discrepantia, pedetentim procedente, inter se construxit, ut neque multum, quae prorsus sunt inanima, a stirpibus, quae nutrientem habent animam, dissideant: neque rursus hae a bestiis et reliquis animantibus, quae anima sentiente instructa sunt: neque porro bestiae ab intelligentibus naturis plane dejungantur, nulloque cum eis foedere et insito naturalique vinculo colligentur. Lapis enim a lapide differt vi qnadam, sed Magnes lapis a natura et vi caeterorum lapidum discessisse videtur, cum ferrum ad se perspicue trahat et contineat, idque velut alendi sui causa facere videatur: neque id in uno ferro efficiat, sed etiam aliud per aliud cohibeat, quod omnibus sibi adhaerescentibus vim suam impertiat. Itaque etiam ferrum tenetur a ferro, cum ipsum a magnete continetur. Deinceps aedificator mundi Deus a stirpibus ad animalia transiens, non protinus ad gradiendi sentiendique vim devenit, sed gradatim eo et concinne progressus est. Pinnas enim et urticas marinas, velut sentientes arbores effecit, quoniam eas in mari, instar stirpium, suis radicibus defixit, et testis, quasi lignis, circumdedit, et non secus, ac si stirpes essent, immobiles jussit consistere: tangendi tamen sensum iis largitus est, qui communis est omnium animalium: ut cum stirpibus, hoc ipso, quod fixae et stabiles sunt; cum animalibus, ob tangendi sensum, societate teneantur. Nam spongiam, etsi ad saxa inhaeret, et contrahi, et aperiri, aut potius dilatari, cum senserit aliquid accedere, ab Aristotele est traditum. Quocirca haec omnia eruditi, juncto ex animali et stirpibus nomine, ζωόφυτα nuncupant. Porro autem ad pin-

nas et id genus alia, adjunxit ea, quae commeant quidem illa de uno loco in alium, at longe procedere nequeunt, ſed circa unum eundemque locum volutantur. Hujus generis ſunt pleraque, quibus teſta pro tegmine eſt, et quae terrae inteſtina nominantur. Atque ita paulatim, aliis plures ſenſus, aliis vim progrediendi longius, tribuens, ad beſtias perfectiores pervenit: dico autem perfectiores, quae omnes habent ſenſus, et longe poſſunt procedere. Inde a beſtiis ad animal rationis compos, hoc eſt, hominem, progrediens, non continuo eum genuit, ſed prius etiam caeteris animantibus naturalem quandam prudentiam et artificium et calliditatem, incolumitatis ipſorum cauſa, dedit, ut propinqua viderentur ratione utentibus animalibus. Ac tum demum illud animal, quod vere rationis eſſet particeps, hominem procreavit. Eandem progreſſionis rationem in ſonis vocum, ſi quis quaerat, inveniet: ex ſimplici ſcilicet et uniusmodi equorum et boum voce minutatim ad variam et differentem corvorum et imitatricium avium vocem eſſe deductos, quoad explanato et perfecto ſunt hominum ſermone terminati. Explanatam autem et diſtinctam vocem ex cogitatione et ratione aptam eſſe voluit, quod eam, ut animi ſenſus interpretaretur, effinxit. Ita omnia omnibus concinne aptavit et colligavit, et per hominis procreationem ea, quae intelligentia comprehenduntur, et quae ſenſu accipiuntur, in unum contraxit atque conjunxit. Quare recte Moyſes, mundi aedificationem exponens, ultimo dixit hominem eſſe factum, non ſolum, quod, cum omnia propter ipſum eſſent condita, oportebat primum, quae ad uſum illius pertinebant, parata eſſe, deinde eum, qui eis uſurus eſſet, produci; ſed etiam, quoniam, cum et, quae ratione, et quae cernendi ſenſu natura percipitur, facta eſſet, oportebat eſſe quoddam vinculum utriusque, ut unum eſſet hoc univerſum ſibique conſentiens, nec a ſeipſo alienum. Proinde homo genitus eſt, animal, quod utramque naturam conjungeret. Ac ſapientia quidem ejus, qui hunc orbem molitus eſt, Dei, ut breviſſime exponi potuit, haec eſt. Itaque homo inter utriusque naturae, utentis ratione et expertis, fines inter-

interjectus, ſi corporis voluptatibus delinitus eas praeoptaverit, beſtiarum vitam amplectetur, et in illis numerabitur, et terrenus, ut loquitur Paulus, vocabitur, audietque illud: Terra es, et in terram reverteris, et, Comparatus eſt cum jumentis inſipientibus, et illorum ſimilis eſt effectus: ſin deſpectis et pro nihilo ductis omnibus voluptatibus corporis, rationi paruerit, divinam et Deo acceptiſſimam, eamque, quae ad hominem praecipue pertineat, vitam ſequitur, et erit velut coeleſtis, ut literis ſanctis eſt proditum. Qualis terrenus, tales terreni; qualis coeleſtis, tales coeleſtes. Eſt autem naturae, ratione utentis, hoc caput: fugere et averſari, quae mala ſunt; ſequi et expetere contraria. Bonorum porro alia, in animi et corporis ſocietate cernuntur, (nam et haec ad animum, velut utentem corpore, referuntur) ut virtutes: alia animi ipſius per ſe, nec egentis corpore, ſunt propria, ut pietas in Deum et rerum cognitio. Itaque, qui hominis, qua homo eſt, non animal tantum, vitam volunt degere, virtutes et religionem colunt. Quae autem ad virtutes et religionem pertineant, poſtea perſpicietur, cum de anima et corpore diſſeruerimus. Cum enim nondum ſit cognitum, quaenam vis ſit et eſſentia animi noſtri, non convenit, de uſu ejus agere et munere. Hebraei hominem ab initio, neque plane mortalem, neque plane immortalem genitum eſſe ajunt, ſed veluti in confinio cadentis et ſempiternae naturae eſſe poſitum, ſic, ut, ſi corporis affectiônibus ſe dederet, ſub corporis mutationes ſubjiceretur: ſin animi bona anteponeret, ad immortalitatem traduceretur. Nam ſi hominem a primo ortu Deus mortalem procreaſſet, profecto non, poſtquam ſe peccato obſtrinxerat, mortis eum condemnaſſet. Nam mortalem quidem, quis mortalitatis condemnat? Contra, ſi immortalem, neque alimenti egentem feciſſet: nihil enim, quod immortale eſt, corporeum alimentum deſiderat: neque ita facile poenitentia ductus, eum, qui creatus eſſet immortalis, continuo mortalem effeciſſet. Neque enim in angelis, qui peccarunt, hoc fecit, ſed ut ab initio natura immortales ſunt creati, ita manſerunt, neque peccatorum ſuorum poenam mortem,

ſed aliud ſupplicii genus exſpectant. Quare, vel haec probanda ſententia eſt: vel dicendum, mortalem quidem factum eſſe hominem, ſed qui ad perfectionem procedere ac immortalitatem tandem conſequi poſſet; quod hanc habet ſententiam, poteſtate hominem eſſe immortalem procreatum. Quoniam vero non conducebat illi, ante partam perfectionem, noſſe naturam ſuam, ligno illi cognitionis interdixit. Erant enim, et vero ſunt etiam nunc, vires in his, quae e terra oriuntur, maximae, verum tunc, ut in exordio mundi, cum purae et incorruptae eſſent, erant efficaciſſimae. Erat igitur fructus quidam, qui delibatus, illi naturae ſuae cognitionem afferret. Nolebat autem Deus ipſum, ante. quam perfectus et abſolutus eſſet, noſſe naturam ſuam, ne, ubi multa ſibi deeſſe cognoſſet, animi curam uſui cultuique corporis poſthaberet. Hanc ob cauſam, ne cognitionis lignum attingeret, prohibuit. Verum, ubi non obtemperaſſet, ſeque ipſe cognoviſſet, et a perfectione remotus eſt, et, quae ad corpus uſui eſſent, deſideravit: Itaque ſtatim, quo ſe tegeret, quaeſivit. Ait enim Moyſes, illum ſe eſſe nudum cognoviſſe. Prius enim apud ſe non erat, et in ſui ipſius ignoratione verſabatur. Cum igitur a perfectione eſſet rejectus, item ab immortalitate depulſus eſt: quae tamen poſtea Dei beneficio recipietur. Poſt hunc caſum conceſſum eſt, ut carnibus veſceretur, cum prius ſolis iis, quae e terra naſcerentur, contentum eſſe juſſiſſet. Ea enim in Paradiſo erant. At, deſperata perfectione, de caetero, ut, quibus vellet, frueretur, indulſit. Cum autem ex corpore homo conſtet, omne porro corpus ex quatuor elementis conflatum ſit, neceſſe eſt, quae affectiones elementis conveniunt, easdem in hominem cadere, ſectionem, commutationem, fluxum, quae ſunt ſolius corporis. Ac commutatio quidem in qualitate, fluxus in exinanitione perſpicitur. Exhauritur enim ſemper animal, cum per aperta, tum per occulta foramina, qui pori dicuntur, de quibus poſterius dicemus. Neceſſe igitur eſt, paria iis, quae exhauriuntur, ſummitti, aut morte diſſolvi animal, inopia eorum, quae ſufficiantur. Quoniam autem ſicca ſunt et humida,

mida, et ſpiritus, quae exhauriuntur, neceſſe eſt, et ſicco et humido cibo indigeat animal, et ſpiritu. Cibus autem et potus per elementa nobis comparantur, ex quibus etiam concreti ſumus. Alitur enim unumquodque naturae ſuae accommodato et ſimili; curatur contrario. Elementorum vero alia proxime, alia, aliis quibusdam naturis intercedentibus, aſſumimus, ut aquam aliquando per ſe, aliquando per vinum, oleum, et omnia, quae humidi fructus appellantur. Nihil enim aliud eſt vinum, quam aqua e vite certa quadam qualitate affecta. Similiter igne utimur, aliquando proxime, dum ab eo caleſimus, aliquando per ea, qnae edimus, vel bibimus. In omnibus enim, vel magna, vel parva ignis pars inſperſa eſt. De aëre idem ſentiendum eſt. Nam proxime quidem eo fruimur, quod reſpiramus, quod circumfuſum nobis habemus, quod in comedendo et bibendo ducimus: per alias vero naturas omnes, quibus alimur. Terra autem per ſe, nos quidem nullo modo, ſed ſemper, aliis quibusdam interpoſitis, veſcimur. Terra enim frumentum fit, frumentum autem nobis cibus eſt. Galeritae enim, et columbae, ſaepe etiam perdices, terram edunt. At homo, per ſemina, arborum baccas, carnes. Sed quoniam, non ſolum propter decentiam, ſed etiam propter tangendi ſenſus excellentiam, quo maxime omnibus animalibus homo praeſtat, neque corio nos obduxit, ut boves et caetera, quae craſſa cute veſtita ſunt; neque pilis magnis et denſis, ut capras, oves, lepores; neque cortice, ut ſerpentes, et piſces; neque teſta molliore, ut carabos; neque pennis, ut aves: neceſſario, veſtitu opus habuimus, qui cum iis, quae caeteris animantibus tribuit, compenſaretur. Atque hae quidem cauſae ſunt, cur alimento et amictu nobis opus ſit. Tectum vero, cum iisdem de cauſis, ob quas et veſtitu et victu indiguimus; tum maxime ad fugiendum ferarum impetum opus eſt. Medicos autem et curationem, propter malas temperationes qualitatum, et diſſolutionem continuationis corporis, requirimus. Mutatio autem cum in qualitate fiat, neceſſe eſt, per contrariam qualitatem ad aptam compoſitionem humorum conſtitutionem corporis redigere.

Non enim, ut opinantur quidam, medicis propositum est, corpus concalefactum refrigerare, sed ad bonam temperationem traducere. Si enim refrigerarent, in contrarium morbum habitus corporis verteretur. Quare concluditur, homini cibo et potione opus esse, propter exinanitiones et discussiones: vestitu, quoniam a natura nullo valido amictu munitus est: domo, propter malas temperationes aëris et feras: curatione, ob mutationes qualitatum, et sensum, qui corpori ingeneratus est. Si enim sensus nobis non adesset, neque doleremus, neque curationis indigeremus: Si autem non doleremus, utique periremus, neque in ignoratione mali morbum curaremus. Jam vero propter artes et scientias, et utilitates, quae ab his manant, indigemus alter alterius opera, et idcirco unum in locum multi convenimus, et ad vitae usus res inter nos, rationesque contrahimus. Quem conventum et conjunctionem aedium, civitatem vocavimus, ut e propinquo, non longe, mutua commoda caperentur. Natura enim animal congregabile et civile homo factus est. Nam in nemine uno ad omnia satis praesidii est. Itaque perspicuum est, civitates propter commercia et disciplinas esse constitutas. Est autem duplici honoris et muneris genere homo affectus, quod et ipse solus poenitentia veniam peccatorum impetrat, et ejus unius corpus, quamvis mortale et caducum, aeternum et immortale redditur: quorum alterum, quod ad corpus pertinet, propter animum, alterum, quod ad animum, propter corpus consecutus est. Solus enim homo inter omnia, quae ratione sunt praedita, habet hoc praecipuum, ut ejus erratum poenitentiae condonetur. Nam neque daemones, neque angeli, per poenitentiam delictorum veniam impetrare possunt. In quo maxime justus et misericors Deus, et ostenditur, et dicitur. Nam angeli cum nullam habeant causam necessariam, quae ad peccandum impellat; sed natura omni affectione corporis et inopia et voluptate vacent, merito per poenitentiam ad veniam adspirare non possunt. At homo non modo rationis particeps, sed etiam animal est, et necessarii vitae usus animalis, motusque turbidi persaepe rationem attentant atque labefactant.

Quare,

Quare, cum ad ſanitatem redit, et, declinatis turbulentis animi motionibus, virtutem complectitur, juſta illi miſericordia, id eſt, venia tribuitur. Atque, ut proprium ejus naturae ridere eſt; nam et ſoli adeſt, et omni, et ſemper: ita in rebus, non naturae lege, ſed Dei erga nos beneficio conſtitutis, proprium eſt hominis, prae omnibus, quae ratione ſunt praedita, ut per poenitentiam omni culpa liberetur. Nam ſoli homini, et omni, et ſemper, quoad in terris vivit, hoc datum eſt. Nam morte obita, non item. Quomodo etiam angelos nonnulli volunt non amplius, poſtquam lapſi ſunt, conſequi veniam per poenitentiam. Mors enim illorum lapſus eſt: ſed ante lapſum, ad ſimilitudinem vitae hominum, etiam ipſis veniam Deum daturum fuiſſe: nunc vero, cum non poenituerit eos erratorum ſuorum, aeternis, nec ulla venia remittendis ſuppliciis, ſuisque meritis congruentibus multantur. Quapropter hinc intelligitur, qui poenitentiam reſpuunt, eos praecipuum munus et proprium hominis tollere. Eſt hoc quoque in homine proprium et eximium, quod in omni genere animantium, ejus unius corpus a morte excitatur ad vitam et ad immortalitatem contendit. Quod quidem, propter animi immortalitatem; ut illud alterum, propter corporis imbecillitatem et perturbationes, quibus plurimis jactatur, adeptus eſt. Solius quoque hominis eſt artium et ſcientiarum cognitio, et harum ipſarum artium exercitatio. Quamobrem hominem definiunt ſic: Animal rationis particeps, mortale, mentis et ſcientiae capax. Animal, quoniam homo ſubſtantia eſt animata, ſentiens; quae animalis definitio eſt: rationis particeps, ut ſeparetur ab his, quae ratione carent: mortale, ut ab immortalibus, quae ratione utuntur, ſejungatur: mentis et ſcientiae capax, quoniam diſcendo artes et ſcientiae parantur. Etſi enim naturalis facultas in nobis eſt, mentis artiumque capax, earum tamen uſum et exercitationem diſciplina acquirimus. Quanquam hanc partem, additamentum definitionis ajunt eſſe, quod nihilo minus, ut ea abſit, definitio conſiſtat. Sed quoniam ſunt, qui nymphas et alia quaedam daemonum genera inducant, viventia quidem illa ad longum tempus, non

tamen immortalia, ut ab his hominem fecernant, addiderunt ad definitionem: mentis capax atque fcientiae. Nihil enim illa difcunt, fed natura fciunt, quae fciunt. Porro autem Hebraeorum dogma eft, hanc rerum univerfitatem hominis caufa aedificatam effe, ut, quae tergo geftandis oneribus apta funt, et boves, qui ad agri cultionem funt utiles, proxime hominum caufa, foenum illorum. Quae enim facta funt, alia propter fe, alia aliorum caufa facta funt: propter fe, omnia, quae ratione utuntur: aliorum caufa, cum quae ratione, tum quae anima carent. Quodfi haec aliorum caufa funt genita, age, quorum caufa fint genita videamus. An igitur angelorum? at hoc quidem nemo, qui fapiat, dixerit: quae enim propter alia funt effecta, propter eorum cohaerentiam et permanentiam et oblectationem comparata funt: aut enim propagandi generis gratia, aut cibi, aut tegumenti, aut curationis, aut voluptatis et requietis. At vero angelus nihil horum defiderat. Neque enim genus fuum propagat, neque corporeo alimento, neque tegumento, neque reliquis opus habet: fin autem hornm angeli non indigent, equidem multo minus alia ulla natura, quae angelis fit praeftantior. Ut enim quidque excellit maxime, ita ab inopia et indigentia eft remotiffimum. Itaque quaerenda natura eft, quae et rationis fit particeps, et his, quae jam enumeravimus, opus habeat. Quae igitur alia, fi hominem praetermittamus, talis queat exiftere? Quare efficitur, hominis caufa, et quae inanima funt, et quae ratione carent, effe procreata. Quod quoniam ita eft, ei imperium in illa omnia mandatum eft. Officium autem ejus, qui imperat, eft, pro modo fuae inopiae uti iis, quibus imperet; neque intemperanter et contumeliofe ad luxum abuti, aut iis gravem effe atque moleftum. Ergo in vitio funt, qui beftiis non recte utuntur. Non enim imperantis, aut omnino jufti hominis munere funguntur, quando, ut traditur divinis literis, juftus miferetur animarum jumentorum fuorum. Sed fortaffe dicet quis, nihil alterius caufa, fed quodque propter fe factum effe. Quocirca, fejunctis primum animatis ab inanimis, confideremus, an fieri poffit, ut inanima fuam ob caufam creata fint. Si enim pro-

propter ſe ipſa, quomodo, aut unde nutrientur animalia? Videmus enim naturam ſuppeditare animalibus paſtum e terra, fructus et ſtirpes, exceptis paucis, quae carnem vorant, quae tamen ipſa paſcuntur animalibus, quibus terra cibus eſt, ut lupi et leones, agnis, capris, ſuibus, cervis; aquilae, perdicibus, palumbibus, leporibus, et ejusmodi, quae terrae fructibus aluntur. Nam piſces, qui inter ſe alius alium vorant, non omnes in carnem graſſantur: ſed haec carnis appetitio inſiſtit in iis, quae paſcuntur alga et aliis quibusdam, quae in aqua naſcuntur. Nam ſi omnia piſcium genera carne veſcerentur, nullumque eſſet, quod a carne abhorreret, ne ad exiguum quidem tempus ſuffeciſſent, ac jamdudum alia mutuis caedibus, alia cibi inopia periiſſent. Quod ne eveniat, aliqui piſces a carnibus ſe abſtinent, et marinam, ut ita dicam, herbam depaſcunt, ut ex ipſis etiam caeteri ſuſtententur. Horum enim pabulum alga eſt, ipſi aliorum, et iſti rurſus aliorum, ut ultimorum alimento, quod perpetuo e terreno illo, quod in mari eſt, ſuggeritur, reliqui incolumes conſerventur. Ratio igitur edocet, ſtirpes non ſua cauſa, ſed ob victum et naturam hominum et caeterorum animalium ortas eſſe. Idque ſi verum eſt, dubium non eſt, quin etiam cauſae illarum accretionis et ortus propter eadem animalia conſtitutae ſint. Ergo ſtellarum motus et orbes coeleſtes et anni tempora et imbres et omnia talia propterea inſtituta ſunt, ut, alimentis continenter, velut in orbem, ſuppeditantibus, nullo tempore eorum natura occidat, quae fructibus veſcuntur: ut illa quidem propter fructus, fructus autem animalium cauſa et hominum reperiantur. Reliquum eſt videre, beluae et mutae pecudes ſua ne cauſa, an hominis gratia generatae ſint. Verum fortaſſe abſurdum ſit, quae prudentia vacent et naturali ſolum appetitione vivant et terram prona intueantur et ſervitutem figura ſui corporis declarent, dicere, propter ſe eſſe producta. Cum autem multa ſint, quae hac de re dici poſſint, et fere proprium opus propter multitudinem deſiderent: nec inſtitutum noſtrum hujus temporis longitudinem orationis patiatur, ad pauca, eaque, quae pondus aliquod habeant, veniendum eſt. Itaque, ſi in hominem,

ut

ut in imaginem, intuentes, ea, quae externa ſunt, contemplabimur, ex ipſa eſſentia earum rerum, quae quaeruntur, argumentum concludemus. Videmus in noſtra anima partem eam, quae rationis eſt expers, ejusque item duas partes, iram et cupiditatem, ſervire rationi; itaque rem comparatam, ut haec imperet, illa pareant; haec jubeat, illa juſſis obſequantur, et praeſto ſint, velut miniſtrae, ad omnes uſus, quos ratio oſtenderit, cum quidem homo in naturae lege perſtiterit. Quodſi ratio, quae in nobis eſt, imperat rationis expertibus animae partibus, quae in nobis ſunt, nonne verum eſt, etiam eorum expertium rationis, quae extra ſunt, eam eſſe dominam et illa ad ejus uſus eſſe comparata? Natura enim ita ſtatutum eſt, ut quod rationis eſt expers, rationi ſerviat, ut ex eo, quod in nobis uſu venit, probatum eſt. Oſtendit idem multorum animalium ſtructura ad hominum miniſterium fabricata, boum, omniumque, quae tergo geſtant, ad colendos agros et vectiones: plerarumque volucrium et aquatilium et terreſtrium, ad veſcendi voluptatem: imitatricium avium, ad delectationem et animi remiſſionem. Sin aliqua ſunt, quae hos fructus non ferant, contraque perniciem homini important, ſciendum eſt, cum, quae ad hominum uſus valent, primario loco creata eſſent, tum caetera omnia, quae natura ferebat, eſſe condita: ut ne res ulla, quae fieri poſſet, ab hoc opificio abeſſet. Quanquam ne iſta quidem plane ejusmodi ſunt, ut nullam ex iis homo utilitatem capiat. Nam etiam venenatae beſtiae emolumentum illi faciunt, propterea, quod eis ad curanda vulnera ab illis ipſis illata, caeterosque morbos ſanandos abutitur. Tales ſunt theriacae quaedam compoſitiones, quae vocantur, quas ratio excogitavit, ut per eas etiam illis dominaretur, et, velut a devictis hoſtibus, commodum perciperet. Sed habet homo infinitas vires his contrarias a Deo acceptas, quibus arcere et ulciſci et corrigere eorum injurias poſſit. Alia enim alios uſus habent, communiter tamen omnia ad hominis commoditatem natura conferunt, etiam illa, quorum alioqui nulla utilitas appareat. Verum haec ſic accipienda ſunt, ut ad praeſentem vitae noſtrae ſtatum referantur. Nam antiquitus quidem

dem nullum caeterorum animalium hominem audebat laedere, ſed omnia illi ſerviebant, et imperio parebant, quoad ſuos ipſe turbidos animi motus, et partem illam a ratione vacuam, in poteſtate habebat. Cum vero non ratione regeret commotiones illas turbulentas, ſed illis ſe ipſe dederet, merito etiam ab extraneis feris ſuperatus eſt. Nam peccatum nocumenta beſtiarum comitata ſunt. Quod ita eſſe, patet ex his, qui caſte et innocenter vixere, quos beſtiarum conatus refutaſſe ſcimus, ut Danielem leonum, Paulum morſum viperae. Quis ergo hujus animalis nobilitatem digne admirari poſſit? quod in ſeipſo mortalia cum immortalibus copulat, et ratione utentia cum rationis expertibus conjungit: quod in ſua ipſius natura omnium rerum creatarum ſpeciem gerit, qua de cauſa parvus mundus dictus eſt: cui tam egregie Deus conſuluit, cujus gratia omnia, et praeſentia, et futura ſunt, cujus cauſa etiam Deus homo factus eſt: quod mortalitatem effugit et ad immortalitatem tendit, in eaque acquieſcit: quod ad imaginem et formam Dei factum, imperat coelorum orbibus: cum Chriſto beatam vitam ducit: Dei filius eſt: omni poteſtati et dominatui praeeſt. Quis hujus animantis praeſtantiam et ornamenta, quibus caetera vincit animalia, oratione conſequatur? Maria tranſmittit, animi contemplatione coelos peragrat, ſiderum curſus et intervalla et magnitudines intelligit: terra et mari potitur, feras et cete contemnit: omnem ſcientiam, omnem artem, omnem doctrinam rectiſſime tractat: abſentes, quos vult, nihil impediente corpore, per literas convenit: praedicit futura: omnibus imperat: omnibus dominatur: omnibus fruitur: cum angelis et Deo colloquitur: caeteris rebus creatis mandat, quae vult: daemonibus imperat: rerum naturam indagat: Dei eſſentiam ſtudioſe inveſtigat: domus et templum Dei fit; et haec omnia per virtutes et pietatem adipiſcitur. Sed ne videamur aliquibus inepte hominis laudes pertexere, neque ſolam ejus naturam exponere, quod nobis erat propoſitum, hic orationem terminabimus: etſi maxime, dum ejus naturae praeſtantiam explicamus, ipſam naturam exponimus. Proinde excellentiae

tiae naturae noſtrae conſcii, et ſtirpem nos eſſe coeleſtem quandam ſcientes, ne dedecoremus naturam, neque tantis muneribus indigni judicemur, aut pro caduca et brevi voluptate ad omnem aeternitatem duraturam laetitiam projicientes, tanta nos poteſtate, tanta gloria, tanta beatitudine ſpoliemus, imo potius per honeſtas et cum virtute conjunctas actiones, per fugam vitiorum, per propoſitum et voluntatem bonam, quam in primis adjuvare Deus ſolet, et per preces, nobilitatem et dignitatem noſtram tueamur. Sed de his ſatis. Quoniam autem hominem ex animo conſtare et corpore, communis omnium ſententia docet, age, ut diſtribute procedat oratio, prius de anima tractemus, ſed ita, ut ſubtiles et ſpinoſas admodum et vulgo ad intelligendum difficiles quaeſtiones praetermittamus.

CAP. II.

DE ANIMA.

De anima omnium fere veterum rationes inter ſe diſſentiunt. Democritus enim et Epicurus, et omnis Stoicorum philoſophorum chorus, corpus eſſe animam, dicunt. Et hi ipſi, qui corpus eſſe animam volunt, de ejus eſſentia inter ſe non conveniunt. Stoici enim, ſpiritum ajunt eſſe animam, concalefactum et igneum. Critias ſanguinem. Hippon philoſophus aquam. Democritus ignem. Etenim globoſas individuorum corpuſculorum figuras concretas, ignem *et aërem*, animam efficere. Heraclitus univerſi quidem animam, exhalationem eſſe humidorum; animalium autem animam, cum ab exteriori exhalatione, tum ab ea, quae in ipſis eſt animalibus, ejusdem cum illa generis ortam eſſe auctor eſt. Inter eos etiam, qui ſine corpore (*non corpoream,*) animam dicunt, infinita diſſenſio eſt: quod alii eam ſubſtantiam et immortalem confirment: alii, etſi corporis ſit expers, ſubſtantiam tamen et immortalem negent. Thales enim princeps dicendi fuit, animam ſemper moveri et per ſe moveri. Pythagoras numerum aſſeruit, ſeipſum moventem. Plato ſubſtantiam, quae ſub intelligentiam cadat, per ſeque ad numerum harmoniae aptum mo-

moveatur. Ariſtoteles entelechiam primam corporis naturalis, inſtrumentis praediti, poteſtate viventis. Dinarchus, *(Dicaearchus)* harmoniam quatuor elementorum *(id eſt, miſturam et concentum elementorum)*. Non enim eam, quae e vocibus exiſtit, ſed calidorum et frigidorum, humidorum et ſiccorum, quae in corpore ſunt, temperationem, harmoniae participem, et concentum vult dicere. Atque de his perſpicuum eſt, caeteros animam ſubſtantiam dicere: Ariſtotelem et Dinarchum *(Dicaearchum)* a ſubſtantia removere. Praeterea fuerunt, qui unam eſſe et eandem omnium animam putarunt, quae minutatim in res ſingulas concidatur, in ſeque rurſus coëat, ut Manichaei et alii nonnulli. Alii multas, ſpecieque differentes, arbitrati ſunt. Alii, et unam, et multas. Neceſſe eſt igitur, in tot opinionibus refellendis paulo longior ponatur oratio. Atqui communiter contra omnes, qui dicunt, animam eſſe corpus, illa ſufficient, quae ab Ammonio, doctore Plotini, et Numenio Pythagoraeo, diſputata ſunt. Sunt autem haec: Corpora, quae ſua natura mutantur, penitusque diſſipantur et infinite dividuntur, ſi in iis nihil, quod ſit immutabile, relinquatur, opus habent aliquo ſe continente et connectente et velut conſtringente et cohibente, quod animam dicimus. Itaque, ſi corpus eſt anima, qualecunque tandem, etiam tenuiſſimum, quid rurſus erit, quod ipſum contineat? Oſtenſum eſt enim, omne corpus indigere aliquo, a quo contineatur; et ita infinite, donec ad aliquid, quod corpore vacet, perveniamus. Sin reſponderint, quod Stoici, contentam quandam eſſe motionem in corporibus, quae intro ſimul et extra feratur, et eam quidem, quae extra fertur, magnitudines et qualitates efficere, quae vero intro, junctionem atque ſubſtantiam: quaerendum de iis eſt, cum omnis motus ab aliqua vi proficiſcatur, quae vis haec ſit et in quo ejus eſſentia ſit poſita? Nam, ſi vis haec materia quaedam eſt, inſtabimus iisdem rationibus: Sin materia non eſt, ſed e materia quid concretum, (aliud autem eſt e materia concretum, aliud materia: quod enim materiae eſt particeps, e materia concretum dicitur:) quid tandem eſt, quod materiae eſt particeps? utrum materia etiam ipſum, an materiae expers? Si materia, quomodo

modo e materia concretum ac non materia eſt? Si non materia, expers ergo materiae: ſi materiae expers, non ergo corpus; omne enim corpus e materia concretum eſt. Quodſi dicant, corpora triplici ſpatiorum genere porrigi; in animaque, quae per totum corpus permeet, parem ſpatiorum numerum reperiri, ac ideo certe corpus eſſe, reſpondebimus, omne quidem corpus tria habere ſpatiorum genera: non tamen, quidquid tria habet ſpatiorum genera, eſſe corpus. Etenim locus et qualitas, cum vacent corpore per ſeipſa, ex accidenti in magnitudine quantitatem adipiſcuntur. Ita animae per ſe adeſt, ut omni careat ſpatio: at ex accidenti, cum eo, in quo eſt, quod triplex habet ſpatium, etiam ipſa triplex habere ſpatium intelligitur. Deinde omne corpus, vel pulſu agitatur externo, vel motu cietur interiore et ſuo: ſi externo, inanimum eſt: ſi interiore, animatum. Si ergo corpus anima eſt, ac agitatur aliunde, inanimata eſt; ſin a ſe movetur, animata. Utrumque autem abſurdum eſt, et animatam, et inanimatam animam dicere. Non ergo corpus anima eſt. Praeterea, anima ſi alitur, eo, quod vacet corpore, alitur: animi enim eſca, diſciplinae ſunt: at nullum corpus alitur eo quod vacet corpore: non ergo corpus anima eſt. Xenocrates autem ita concludebat: Si non alitur anima, omne autem corpus animalis alitur, non eſt corpus anima. Atque haec quidem communiter adverſus omnes, qui dicunt, animam eſſe corpus, diſputata ſint. Proprie vero, contra eos, qui putant, animam vel ſanguinem eſſe, vel ſpiritum; quoniam, ſemoto ſpiritu vel ſanguine, animal extinguitur, non illud dicendum, quod nonnulli, qui arbitrantur, ſe aliquid afferre, ſcripſere, cum dicerent: Ergo cum defluxerit pars ſanguinis, animae pars defluxerit. Levis enim eſt et futilis iſta reſponſio. Nam in his, quae particularum ſunt ſimilium inter ſe, reliqua pars eadem eſt cum tota. Nam, et multum, et perpaulum aquae, aqua eſt; argentum itidem et aurum et omnia, quorum partes eſſentia inter ſe non differunt. Itaque et ſanguis, qui relinquitur, quantumcunque ſit, anima eſt: ſiquidem ſanguis anima eſt. Illud igitur potius dicendum eſt: Si hoc eſt anima, quo detracto animal interit, ſane et pituita anima eſt, et bilis

utra-

utraque. Nam horum utrumcunque defecerit, vivendi finem animali afferet. Quod et in jecore valet, et cerebro et corde et ftomacho et renibus et inteftinis et aliis permultis. Quo enim horum fublato non ad interitum animal dilabetur? Praeterea multa carent fanguine, quae tamen animata funt; ut cartilaginea et mollia, ut fepiae et loligines et *osmyli:* et omnia, quibus tefta pro tegmine eft, quaeque crufta integuntur, ut carabi et cancri et gammari. Si igitur haec animata funt, nec fanguinem habent tamen, patet, animam non effe fanguinem. Illis vero, qui dicunt, aquam effe animam, quoniam vitam omnibus largiri videtur, nec fieri poteft, ut fine aqua vita ducatur: multa funt, quae adverfentur. Neque enim fine alimentis poffis vivere. Quare horum fententia omnes, fingulique cibi anima funt. Deinde multa funt animalia, quae non bibant, ut de quodam aquilarum genere traditum eft. Perdix etiam fine potu vivere poteft. Verum cur aqua potius anima eft, quam aër? Ab aqua enim perquamdiu abftinere te poffis; at a ducendo fpiritu ne ad breviffimum quidem tempus, quamquam nec aër anima eft. Multa enim funt, quae vivunt, neque tamen refpirant, ut infecta omnia, ut apes et vefpae et formicae et quae fanguine carent et pleraeque animantes marinae, et omnia, quae pulmonem non habent. Nihil enim, quod pulmonem non habet, fpirat aërem. Quae reciprocatur enunciatio: Nihil, quod aërem non fpirat, pulmonem habet. Sed quoniam Cleanthis Stoici et Chryfippi feruntur rationes quaedam non contemnendae, etiam harum diffolutiones afferendae funt, ut a Platonicis funt expofitae. Cleanthes ratiocinationem nectit ejusmodi: Non folum, inquit, corpore parentum fimiles nafcimur, fed etiam animo, affectionibus, moribus, habitibus: fimilitudo porro, et diffimilitudo in corpore, non in non-corpore fpectantur: corpus igitur anima eft. Primum, ex partibus univerfum genus non concluditur: deinde illud, non in non-corpore, falfum eft. Dicimus enim numeros fimiles effe, quorum latera inter fe proportionem habeant, ut VI et XXIIII. Latera enim VI funt, II et III: XXIIII vero, IIII et VI. Nam II ad IIII, et III ad VI. proportio eft. In duplici enim ratione funt pofita.

IIII enim, II duplicia, et VI, III: et tamen numeri, corporis ſunt expertes. Figurae quoque figuris ſunt ſimiles, quae et angulos aequales habent, et latera, quae aequales angulos continent, ſibi proportione reſpondentes. Figuram autem, etiam ipſi, eſſe non corpus, confitentur. Accedit huc, quod, ut quantitatis eſt proprium, aequale eſſe, et non aequale, ita qualitatis ſimile et diſſimile: non-corpus autem, qualitas, eſt igitur etiam non-corpus non-corpori ſimile. Addit Cleanthes: Nullum non-corpus conſentit cum corpore, ſed corpus cum corpore: conſentit autem anima cum corpore, dum aegrotat et ſecatur: corpus item cum anima, quod dum pudore afficitur, rubeſcat, dum timet, palleſcat: corpus igitur anima. Eſt autem altera ſumtio non vera, quae in aſſumtione eſt haec: Nullum non-corpus cum corpore conſentit. Quid enim, ſi in ſolam animam hoc convenit? Similiterque dicunt, ut ſi quis ita ratiocinetur: Nullum animal ſuperiorem maxillam movet; crocodilus autem ſuperiorem maxillam movet: non ergo animal eſt crocodilus. Falſa eſt enim enunciatio in aſſumtione iſta: Nullum animal ſuperiorem maxillam movet: Nam crocodilus et animal eſt, et ſuperiorem maxillam movet. Idem evenit in iſtam Cleanthis enunciationem: Nullum non-corpus cum corpore conſentit. Nam cum negante enunciatione ſumit, quod quaeritur. Verum faciamus verum eſſe: Nullum non-corpus cum corpore conſentire; quod inducitur, non eſt conceſſum: conſentire animam cum corpore, dum aegrotat vel ſecatur. Dubium enim eſt, utrum corpus tantum ſit, quod doleat, accepto ſenſu ab anima, quae omnis doloris ſit expers, an etiam ipſa cum corpore dolore afficiatur. Atque adeo prius illud nobilioribus philoſophis magis probatur. Atqui non ex ambiguis et controverſis, ſed ex conceſſis omnis ratio concludenda eſt. Illud etiam, etſi neceſſe non eſt, tamen velut ornandae cumulandaeque rationis noſtrae cauſa oſtenditur: non-corpora aliqua cum corpore conſentire. Nam qualitates, quae vacant corpore, cum corporibus conſentiunt, cum, et in interitu, et in ortu, cum corpore commutentur. Chryſippus ait, mortem eſſe ſeparationem animae a corpore: nullum autem non-

non - corpus a corpore ſeparatur: neque enim non - corpus corpus attingit, at anima et tangit et ſeparatur a corpore: ergo corpus anima. Quorum illud quidem, mortem eſſe ſeparationem animae a corpore, verum eſt: at non-corpus non tangere corpns, falſum quidem, ſi univerſe dicatur: ſed in anima verum eſt. Falſum univerſe, quia linea, cum ſit non corpus, tangit corpus, ab eoque ſeparatur: ſimiliter et albedo. In anima verum, quoniam anima corpus non tangit. Si enim tangit, nimirum ad illud appoſita eſt. Quod ſi eſt, non ad totum appoſita eſt, Fieri enim nequit, ut totum corpus ad totum corpus apponatur: et ita non erit totum animal animatum. Quare ſi tangit, corpus anima eſt; ſed animal non erit totum animatum: ſin totum eſt animatum, neque tangit, neque corpus anima eſt. Eſt autem animal totum animatum: neque ergo tangit, neque corpus eſt anima: et cum ſit non - corpus, a corpore ſeparatur. Quare, animum non eſſe corpus, ex his, quae diximus, perſpici poteſt. At vero, neque eſſe non-ſubſtantiam, deinceps explicandum eſt. Quoniam ergo et Dinarchus *(Dicaearchus)* harmoniam animam definivit, et Simmias contradicens Socrati, animam harmoniam eſſe afferebat; quod animum harmoniae ſimilem eſſe diceret, corpus lirae: horum diſſolutiones afferendae ſunt, quae in Platonis Phaedone ſunt expoſitae. Quarum una utitur iis, quae ſupra confirmata et demonſtrata erant. Erat autem demonſtratum, diſciplinas eſſe recordationes. Hoc igitur ſumto, ut confeſſo, rationem inſtituit ſic: Si diſciplinae ſunt recordationes, ante erat noſtra anima, quam in humana ſpecie generaretur. At ſi harmonia eſt, prius non erat, ſed poſterius, corpore jam compoſito, genita eſt. Omnis enim compoſitio non aliter habet, quam ſe illa habent, ex quibus conflata eſt. Eſt enim compoſitio, quippe quae harmonia ſit, quaedam communio eorum, quae componantur, eamque non antecedere illa, ex quibus conſtat, ſed conſequi contingit. Quare inter ſe pugnant: Animam harmoniam eſſe, et, Diſciplinas recordationes. Verum autem illud de recordationibus: falſum igitur animam eſſe harmoniam. Praeterea anima, et adverſatur corpori, et impera-

(B) 2 toris

toris locum obtinet, quod corpori imperet et dominetur: harmonia vero neque praeest, neque adversatur; non est igitur harmonia anima. Deinde una harmonia, magis et minus harmonia est alia, quod remittatur et intendatur: non quidem ratione harmoniae: fieri enim nequit, ut ratio magis minusve dicatur ratio, sed propter aptationem. Si enim acuta vox cum gravi permixta remittantur, rationem quidem eandem servant in vocum magnitudinibus, sed variatur harmonia ex aptatione, dum magis minusve intenditur. Una porro anima non est magis minusve anima, quam alia; non est ergo anima harmonia. Ad haec, in animam virtus cadit et vitium; in harmoniam harmonia, et quod ei contrarium est, non cadit: non ergo anima harmonia. Praeterea anima, quod in eam contraria vicissim cadant, substantia est et subjectum: harmonia vero qualitas et in subjecto: est autem substantia aliud a qualitate: quare et anima ab harmonia aliud est, etsi participem esse animam harmoniae, non est absurdum, non tamen idcirco harmonia est: non enim, quoniam virtutis anima est particeps, virtus est. Galenus vero nihil quidem pronunciat, sed testatur in libro de demonstratione, se nihil de anima affirmasse, attamen, quae dicit, declarant, eum magis probare, animam esse temperamentum, utpote cum morum differentia temperamentum sequatur: quod ex Hippocratis dictis confirmare nititur. Verum si ita est, certe etiam mortalem eam opinatur: non tamen omnem, sed eam tantum, quae rationis est expers, nam de rationis participe addubitat his quidem verbis. * Verum, corporis temperamentum non posse esse animam, hinc patet. Omne corpus, et animatum, et inanimum, ex quatuor elementis temperatum est. Horum enim temperatio corpora efficit. Si igitur corporis temperamentum est anima, nihil erit inanimum, et concluditur ratio sic: Si temperamentum corporis anima est, omne porro corpus temperamentum habet, omne corpus animam habet. Si omne corpus animam habet, nullum est corpus inanimum, neque lapis igitur, neque lignum, neque ferrum, neque aliud quippiam inanimum est. Si vero non universe omnem temperationem corporis dixerit esse ani-

mam,

mam, ſed certam quandam, quaerendum, qualis temperatio ſit, quae animal efficiat et animae loco numeretur. Qualecunque enim temperamentum dixerit, tale et in inanimis reperiemus. Cum enim novem temperamenta ſint, ut ipſe in libris de temperamentis oſtendit, octo quidem incommoda, unum commodum, eo, quod commodum eſt, dicit hominem eſſe temperatum, non omnem tamen, ſed eum, qui medio temperamento eſt. Reliquis incommodis temperamentis caetera animalia pro cujusque ſpecie alia magis, alia minus eſſe concreta. Inveniuntur autem etiam in inanimis novem haec temperamenta, ut ipſe rurſus in Simplicibus oſtendit. Praeterea, ſi anima temperamentum eſt, temperamenta autem aetatibus, temporibus, victuque mutantur, efficitur mutari animam: ſi mutatur anima, non eandem habemus animam, ſed pro temperamento aliquando leonis, aliquando ovis, aliquando alterius cujusdam animalis, quod abſurdum eſt. Deinde temperatio non adverſatur cupiditatibus corporis, ſed adjuvat etiam. Ipſa enim eſt, quae movet et incitat: anima autem adverſatur: non eſt ergo anima temperatio. Praeterea, ſi anima temperamentum eſt, temperamentum autem qualitas, qualitas rurſus, et advenit, et recedit, ſic, ut ſubjectum nihilo magis intereat: item anima quoque ſeparabitur, ſic, ut ſubjectum non intereat: hoc autem verum non eſt: non ergo temperamentum aut qualitas anima. Non enim ſane alterum contrariorum naturaliter adeſſe animali dicent, ut calorem igni. Hic enim mutari non poteſt: at temperatio mutatur: imo hi ipſi ſunt, qui medendi ſcientia temperationes mutant. Omnes inſuper corporis qualitates ſenſu percipiuntur: anima vero non ſub ſenſum, ſed ſub intelligentiam cadit; non ergo corporis qualitas anima eſt. Praeterea ſanguinis, et ſpiritus, adjuncta carne, nervis, caeteris, bona temperatio, robur eſt: caloris, frigoris, ſiccitatis et humoris, ſanitas: membrorum autem apta compoſitio, cum coloris ſuavitate, corporis pulchritudinem gignit. Quare, ſi harmonia ſuavitatis, et roboris, et pulchritudinis, anima eſt, neceſſe eſt, hominem, quoad vivit, neque aegrotum eſſe, neque infirmum. neque deformem: contingit autem ſaepe, non

 unam

unam tantum, ſed omnes pariter has tres bonas temperationes perire, et hominem tamen vivere: accidit enim, ut idem ſimul et turpis ſit et infirmus et aegrotus: non ergo corporis bona temperatio anima eſt. Sed, inquies, quomodo ergo naturales virtutes, vitiaque naturalia, hominem inſequuntur? Id vero ex corporis temperamento ſit. Ut enim naturaliter ex temperamento ſalubri ſunt, et inſalubri corpore: ita alii naturaliter amara bile abundantes, ad iracundiam; alii, ad timorem; alii, ad venerem propenſi ſunt. Verum aliqui coërcent, et ſuperant. Dubium autem non eſt, quin temperamentum coërceant: atque aliud eſt, quod coërcet, aliud, quod coërcetur, aliud ergo temperamentum, aliud anima. Cum enim corpus animae ſit inſtrumentum, ſi idonee effectum fuerit, adjuvat animam, ipſumque ſe commode habet: ſin non idonee, impedit animam, ac tum ſatis negotii habet anima, dum cum ineptia ſui inſtrumenti luctatur; ac niſi admodum ſit ſobria, etiam cum eo pervertitur: quomodo muſicum lirae perverſio in errorem inducit, niſi eam primum recte compoſuerit. Quamobrem animae adhibenda cura eſt, ut corpus accommodatum ſibi inſtrumentum reddat, quod per rationem et mores aſſequetur; ut in harmonia, ita hîc, alia laxans, alia intendens, quo ipſum ſibi aptum efficiat, eoque ut commodo inſtrumento utatur, niſi et ipſa cum eo perverſa fuerit, quando etiam hoc aliquando uſu venit. Ariſtoteles, qui animam dicit entelechiam, nihilominus idem ſentit, quod qui qualitatem eam eſſe volunt. Sed explicemus prius, quam entelechiam vocet. Subſtantiam trifariam dicit intelligi, unam, quae ut materia ſubjecta ſit; quae, per ſe quidem, nihil eſt, poteſtatem tamen ad rerum ortum habeat: alteram, formam et ſpeciem, per quam materia formatur: tertiam, quod ex utriſque, ſpecie et materia, conflatur, quod demum animatum eſt. Eſt igitur materia poteſtas, ſpecies entelechia. Et iſta quidem bifariam quoque accipitur, tum, ut ſcientia, tum, ut ex ſcientia contemplatio, hoc eſt, tum, ut habitus, tum, ut uſus habitus. Anima igitur, ut ſcientia eſt, quoniam hoc ipſo, quod anima eſt, et ſomnus et vigilia eſt. Vigilia autem contemplationi, ſomnus viſui, qui tamen jam non fungatur ſuo munere,

munere, proportione respondet. Atque scientia usu scientiae prior est, propterea primam entelechiam vocat speciem, secundam usum atque muneris functionem. Quemadmodum oculus ex subjecto est et specie, atque id quidem, quod in eo subjicitur visumque accepit, materia ejus est, quae ipsa quoque communi nomine oculus dicitur. Species vero et entelechia, prima oculi, ipsemet visus, qui videndi vim oculo impartit. Secunda autem entelechia oculi est functio muneris, qua videt. Ut igitur paulo ante natus catulus, neutra praeditus est entelechia, sed vim habet accipiendi entelechiam, ita de anima intelligendum est. Ut enim illic videndi sensus, dum est ortus, oculum absolvit: ita hîc, dum corpori anima ingenita est, animal perficit, ut neque sine corpore unquam sit anima, neque corpus sine anima: corpus enim non est, sed corporis: ideoque in corpore est, et quidem corpore tali: per se vero, suaque vi, nulla est. Sed primum quidem, patibilem animae partem animam vocat, discludens ab ea, quae rationis est particeps. Atqui omnis simul hominis anima sumenda erat, neque ex una ejus parte, eaque infirmissima, de universo pronunciandum. Deinde corpus, ait, potestatem habere, ut vivat, etiam, antequam generetur anima. Ait enim, corpus potestate vitam in seipso habere. Oportet autem corpus, quod potestate vitam habet, prius actu esse corpus. Non potest autem actu esse corpus, antequam formam accipiat. Est enim corpus materia, omnis qualitatis expers. Fieri ergo nequit, ut, quod actu non est, aliquid ex se creandi vim habeat. Quodsi etiam corpus potestate est, quomodo, quod potestate corpus est, potestate vitam habere in seipso potest? praesertim, cum in caeteris fieri possit, ut, qui habeat aliquid, eo non utatur, ut, in quo visus sit, non fungatur munere oculorum: in anima id fieri nequeat: non enim in dormiente nullum animae munus est. Nam, et alitur, et augescit, et phantasia utitur, et respirat, quod in primis vitae argumentum est. Quare ex his manifestum est, nulli adesse posse, ut vivat potestate, sed omnino actu vivet. Quod enim potissimum animam format, nihil aliud, praeter vitam est: animae enim cognata vita est: corpori vero non

aliter adeſt, quam quod ejus quodammodo eſt particeps. Quare, qui dicit, ſanitatem vitae proportione reſpondere, non animae vitam, ſed corporis intelligit, et ita fallax ejus eſt oratio. Nam in corpoream ſubſtantiam viciſſim cadunt contraria, in eam, quae ſpecies eſt, non cadunt. Si enim differentia, quae ſpeciem efficit, mutetur, etiam animal mutabitur. Itaque non in ſubſtantiam, quae ſpecies eſt, contraria cadunt; ſed eam, quae ſubjectum eſt, id eſt, corpoream. Nullo igitur modo anima corporis entelechia eſſe poteſt, ſed ſubſtantia eſt, omnibus partibus abſoluta, vacans corpore. Nam viciſſim in eam cadunt contraria, virtus et vitium, a quo ſpecies longiſſime aberat. Deinde ait, animam, quae ſit entelechia, eſſe immobilem per ſe: moveri tamen, ex accidenti: neque eſſe abſurdum, eam motum afferre nobis, etſi ipſa omnis motionis ſit expers. Etenim pulchritudo movet nos, quae tamen ipſa nullo motu agitatur. Verum, ut ita ſit, non movet pulchritudo rem immobilem, ſed, quae ea natura eſt, ut moveatur. Itaque ſi corpus quoque per ſe motum haberet, nihil eſſet abſurdum, moveri ipſum ab eo, quod ſit immobile: nunc fieri nequit, ut immobile ab immobili moveatur: unde igitur motus proficiſcitur, niſi ab anima? Non enim per ſe corpus movetur. Itaque dum primum motionis ortum vult oſtendere, non primum, ſed ſecundum oſtendit. Si enim moveret eam rem, quae non movetur, primum motum faceret: ſin alio quodam modo movet id, quod a ſeipſo movetur, ſecundi motus ortum exponit. Unde igitur primus ortus motionis corpori? Nam dicere, a ſeipſo moveri elementa, quod alia, natura ſint levia, alia gravia, falſum eſt. Si enim levitas et gravitas motus eſt, nunquam levia et gravia conſiſtent: conſiſtunt autem, cum ſuum locum occupaverint: non ergo levitas et gravitas cauſae primi motus ſunt, ſed qualitates ſunt elementorum. Sed tamen, ut etiam hoc detur, quomodo ratiocinari, opinari, judicare, gravitatis et levitatis opera eſſe poſſunt? Si non ſunt gravitatis et levitatis opera, neque elementorum ſunt: ſi non elementorum, neque certe corporum. Praeterea ſi ex accidenti movetur anima, corpus per ſe, efficietur, ut, etiamſi abſit anima,

anima, per se corpus moveatur. Quod si eſt, etiam animal erit sine anima: haec autem absurda sunt: absurdum ergo et id, quod initio dicebatur. Verum ne illud quidem verum eſt, quod dicitur: quidquid natura movetur, etiam per vim moveri; et quidquid per vim movetur, etiam moveri natura. Mundus enim, cum natura moveatur, per vim non movetur. Neque si quid natura movetur, id etiam natura consiſtit; nam et mundus, et sol, et luna, cum secundum naturam moveantur, secundum naturam ſtare non possunt. Eodem modo et anima, cum secundum naturam semper moveatur, secundum naturam consiſtere non poteſt. Nam ſtatus, animae eſt interitus, ut cujuslibet rei, quae semper moveatur. Accedit eodem, quod illud, quod ab initio quaerebatur, non dissolvitur, unde corpus contineatur, quod natura sua dissolubile eſt et dissipabile. Atque haec quidem, selecta de multis, satis sunt, ut animam neque entelechiam esse, neque immobilem, neque in corpore gigni oſtendamus. Pythagoras vero per quandam significationem, et Deum, et omnia alia, cum numeris semper comparare solitus, etiam animam, numerum esse seipsum moventem, definivit, quem Xenocrates sequutus eſt, non quod numerus sit anima, sed in iis, quae numerantur et multiplicata sunt, reperiatur, et quoniam anima eſt, quae res invicem secernat, quod formas cuique et notas imprimat. Haec enim eſt, quae speciem a specie diſtinguat, et eas cum dissimilitudine formarum, tum numeri multitudine discrepantes efficiat, eamque ob rem numerum in rebus conſtituat. Unde non omnino a societate et conjunctione numerorum aliena eſt. Caeterum immortalem eam esse, et per se moveri, suo quoque judicio et teſtimonio comprobavit. Veruntamen, numerum eam non esse, hinc clarum et apertum eſt. Numerus enim quantitas eſt, anima autem non eſt quantitas, sed subſtantia, non ergo numerus anima eſt: etsi vel maxime etiam numerum in iis, quae intelligentia cernuntur, subſtantiam esse volunt, ut deinceps dicemus. Deinde anima continua eſt, numerus continuus non eſt: non ergo anima numerus. Numerus item vel par eſt,

vel impar: anima neque par, neque impar: ergo anima non eſt numerus. *(Praeterea numerus addendo creſcit, at anima addendo non creſcit.)* Anima inſuper per ſe movetur: numerus autem *definitus*, eſt immobilis. Adde, quod numerus unus idemque natnra permanens, nullam qualitatem, quae in numeris ſit, mutare poteſt: anima autem una eademque permanens eſſentia, mutat qualitates; dum ex inſcitia in ſcientiam, ex vitio in virtutem commutatur: non ergo anima numerus. Itaque veterum dogmata de anima haec ſunt. Eunomius cum Platone ſimul et Ariſtotele conſentiens, animam ſubſtantiam eſſe corporis expertem, quae in corpore creatur, definiunt. Nam, quod ait, ſubſtantiam corporis expertem, a Platone accepit: ut illud alterum, quae creatur in corpore, ex Ariſtotelis diſciplina: neque vidit, quamvis acutus ſit, ut eſt, ſe ea conjungere, quae convenire nullo modo poſſunt. Quidquid enim corporeum habet ortum, et ab aliquo temporis principatu genitum eſt, id fragile et caducum eſt. His conſentanea ſunt, quae a Moyſe ſunt prodita. Nam ortum eorum, quae ſenſum movent, deſcribens, non diſerte dixit, in eo etiam illorum naturam exiſtere, quae ratione ſapientiaque comprehenduntur, etſi aliqui ſunt qui hoc opinione augurentur, ſed his non omnes aſſentiuntur. Quodſi quis ex eo, quod poſt effictum corpus anima immiſſa eſt, eam poſt corpus generatam eſſe putat, a vero aberrat. Non enim Moyſes creatam dicit tum, cum in corpus impacta eſt, neque ratio fert, ut ita ſe res habeat. Quare, aut mortalem animam dicat, ut Ariſtoteles et Stoici, qui voluerunt eam in corpore generari: aut, ſi dicit ſubſtantiam corporis expertem, ne dicat eam in corpore creari, ne in mentibus noſtris mortalis animae notionem gignat, atque adeo, quae prorſus ratione ſit vacua. Praeterea, ejus ſententia nondum plenus mundus eſt, ſed etiamnum inchoatus ac dimidia ſui parte perfectus, acceſſionemque ſemper deſiderat. Nam quinquaginta millia ſubſtantiarum, quae ratione percipiuntur, ut minimum, quotidie ad eum ſit acceſſio: et quod graviſſimum eſt, cum abſolutus erit, tum, illo auctore, diſſolvetur, ultimis hominibus,

nibus, qui erunt ad illa tempora, cum mortui ad vitam revocabuntur, animarum numerum explentibus. Quo quid a ratione magis averſum eſſe poſſit, dicere, tum mundum interire, cum omnibus ſuis partibus explêtus fuerit? Omnino enim hoc inſtar luſionis puerorum in arena eſt, qui ſtatim, ut opus perfecerunt, ea, quae fabricarant, perturbant. Nam aſſerere, providentiae ratione animas nunc gigni, non creationis: non enim novam ſubſtantiam, neque aliam ab ea, quae eſt, importari, ſed eam, quae ſit per providentiam, multiplicari, ignorantium eſt differentiam creationis et providentiae. Providentiae enim opus eſt, per unius ortum ex altero conſervare ſubſtantiam caducorum animalium: dico eorum, quae ex putredine non naſcuntur. Nam horum propagationem alia rurſus putrefactio conſervat. Creationis vero praeſtantiſſimum officium eſt, ex nihilo aliquid efficere. Si ergo animae ex ortu fiunt mutuo, ratione providentiae fiunt, et caducae ſunt, ut caetera, quae ex propagatione generis oriuntur: ſin fiunt ex nihilo, creatio haec eſt; neque verum eſt, quod dicit Moyſes: Ceſſavit Deus ab omnibus operibus ſuis: ſed horum utrumque abſurdum eſt: non ergo nunc animae fiunt. Nam illud: Pater meus operatur, non de creatione, ſed de providentia dictum eſſe, etiam ipſi Eunomio videtur. Apolinarius vero putat, animos ab animis gigni, ut a corporibus corpora. Progredi enim, ut propagationem corporum, ita animam per propagationem primi hominis in omnes, qui ex illo generantur. Neque enim ſepoſitas eſſe et conditas animas, neque nunc gigni. Eos enim, qui hoc dicant, Deum moechis operam navantem facere, propterea, quod ex his pueri naſcantur. Mendacii etiam convinci illud: Ceſſavit Deus ab omnibus operibus ſuis, quae coepit facere, ſiquidem nunc etiam facit animas. Verum, ſi omnia, quae per propagationem ex ortu mutuo gignantur, oſtenſa ſunt eſſe mortalia: propterea enim generant et generantur, ut caducorum genus permaneat: neceſſe eſt, etiam iſtum, aut mortalem dicere eſſe animam, cum fiat ex ortu mutuo, aut non per propagationem iſtiusmodi ortu gigni animas. Nam de iis, qui ex adulte-

adulterio nafcuntur, providentiae rationi, quae incognita nobis eft, relinquamus. Veruntamen, fi aliquid de providentia conjiciendum eft, plane cognofcit id, quod gignitur, aut vitae hominum, aut fibi ipfum utile futurum, ideoque animam fubire corpus permittit. Cujus abunde magnum argumentum licet arripere Solomonem, qui ex Uriae uxore et Davide natus eft. Nunc, Manichaeorum opinio qualis fit, infpiciamus. Ajunt enim, animam immortalem et corporis expertem effe: fed unam folam omnium, quae ubique funt, animam minutatim concerptam et diftributam in fingula corpora, tam inanima, quam animata, et ejus in aliis plus, in aliis minus ineffe. Plus enim effe in animatis, in inanimis minus, ac multo plus in coeleftibus corporibus, quam in aliis omnibus, ut partes univerfae animae rerum fingularum fint animae. Ac, fi quidem individue dividi eam dicerent, ut vocem in iis, qui eam auribus accipiunt, mediocre malum effet. Nunc ipfam fubftantiam animae in partes ajunt dividi, et, quod omnium graviffimum eft, ipfam proprie in elementis effe volunt, cum quibus et in ortu corporum dividatur, et rurfus in eorundem diffolutione coeat, non fecus, atque aqua, quae dividitur, iterum contrahitur et permifcetur. Ac puras quidem animas in lucem excedere, cum fint lux; quae vero a materia contaminatae funt, abire in elementa, et rurfus ab elementis in ftirpes et animalia. Et ad hunc modum fubftantiam ejus concidentes et corpoream, patibilemque facientes, immortalem effe ajunt. Verum eo delabuntur, ut fecum pugnantia loquantur. Nam, cum dicant, eas, quae contaminatae funt, revocari in elementa, et fibi mutuo mifceri: rurfus eas pro magnitudine cujusque peccatorum, dum ab uno corpore in aliud transferuntur, puniri cenfent, et earum naturam, tum conjungunt, tum feparant. Nam quod umbrae lucente fole feparantur, coelo nubibus obducto junguntur, id in natura, quae mente cernitur, fieri non poteft: nam umbrae fub fenfum cadunt, etiamfi concedat qnispiam, eas feparari rurfusque conjungi. Plato et unam, et multas effe animas, affirmat. Unam enim effe hujus univerfi auimam, effe etiam alias rerum fingularum,

ut

ut univerfum univerfi anima feparatim animatum fit, itemque feparatim res fingulae fua quaeque anima fint praeditae. Dicit enim, univerfae naturae animam porrectam effe a centro orbis terrae usque ad extremas oras coeli: non quidem, ut locum ifta notet porrectio, fed extenfionis quendam modum, quem mens et ratio affequatur: atque hanc effe animam, quae in orbem rerum univerfitatem contorqueat, mundique corpus contineat atque conftringat. Egere enim corpora vi aliqua, a qua contineantur, idque praeftare animam, quae fpeciem efficit, fupra oftenfum eft. Vivere enim quamque rem fuo vitae genere, et interitus, interire. Quoad enim corpus continetur et conftringitur, effe dicitur; dum diffolvitur, occidere. Et vivere quidem omnia, non effe tamen omnia animalia. Secernunt enim ab inanimis ftirpes, quod hae crefcant et nutriantur, id eft, altrice et naturali facultate, expertes rationis animantes, a ftirpibus et herbis, fenfu: rationis compotes ab expertibus, ratione. Atque ita cum omnia dicant vivere, uniuscujusque naturam diftinguunt. Itaque vivere dicunt etiam, quae prorfus funt inanima, vita quadam, quae in habitu eft, quoniam continentur ab univerfi anima, eo quod fint duntaxat, nec dilabantur. Hanc effe volunt animam, quae gubernat univerfa, et fingulas animas, quae tamen jam antea a Deo factae fint, in corporibus includat, cum fcilicet Deus illi leges dederit, quibus hunc mundum adminiftret: quas etiam fatum vocat Plato: et vim, quae ad nos regendos fatis fit, fuppeditet. Sed haec etiam in difputatione de fato dicta funt. Communiter igitur omnes Graeci, qui animam immortalem ftatuerunt, eam de uno corpore in aliud transferri cenfuere: fed in formis animarum diffentiunt. Alii enim, unam fpeciem ratione utentem dicunt, eamque et ad ftirpes, et herbas, et ad beftiarum corpora tranfire, et horum partim certo et definito temporum ambitu, partim ut cafus tulerit, id fieri exiftimarunt. Alii, non unam fpeciem animarum effe tradunt, fed duas, rationis participem, et quae rationis fit expers. Neque defunt, qui multas animarum fpecies conftituant, totidem fcilicet, quot funt fpecies animantium, maxima-

maximaque est inter Platonicos in hoc dogmate dissensio. Cum enim Plato scripserit, furiosas et iracundas, et rapaces animas, in luporum et leonum corpora transferri, quae vero intemperate vixissent, asinorum et similium corpora assumere: alii proprie intellexerunt leones, et lupos, et asinos: alii mutatione verborum eum usum esse judicarunt, ac mores per animalia designasse. Cronius enim in libro, quem de iterato ortu scripsit, (ita enim migrationem illam de uno corpore in aliud appellat,) omnes animas ratione praeditas esse vult. Similiter Theodorus Platonicus, in libro, qui inscribitur: Animam esse omnes species: itemque Porphyrius: Jamblichus vero contrariam rationem sequitur, et perinde, utcunque fuerit species animalium, ita animae speciem esse dicit: quod hanc habet vim, species animarum esse differentes. Nam librum edidit unum, inscriptione hac: Non fieri migrationes animarum ab hominibus ad bestias, neque a bestiis ad homines, sed ab animalibus ad animalia, et ab hominibus ad homines. In quo mihi quidem videtur non modo Platonis opinionem, sed etiam veritatem prae caeteris esse assecutus, ut cum multis aliis, tum his rationibus licet ostendere. Nullus enim motus rationis cernitur in bestiis. Neque enim artes, neque disciplinae, neque consilium, neque virtutes, neque aliud quippiam, quod ad rationem pertineat, in illis est. Ex quo patet, non esse eas animae, utentis ratione, participes. Etenim absurdum est, quae ratione careant, dicere, ratione esse praedita. Etsi enim in modo natis pueris solus, ratione vacuus, motus inest, tamen anima, rationis compote, ornatos eos dicimus. Nam ubi adoleverint, rationis usum declarant. At bestia cum nulla aetate rationem patefaciat, supervacaneam habeat animam, rationis participem, quod nullam illi rationis vis utilitatem allatura sit. Nam nihil supervacanee a Deo factum esse, ab omnibus uno ore concessum est. Quod si est, supervacanee anima, rationis compos, jumentis et feris injecta sit, cum nunquam in iis suum munus possit edere; neque hoc illi non vituperationi sit et crimini, qui corpori animam inhabilem dedit. Non enim hoc

artificis

artificis opus eſt, aut omnino ejus, cui ordo, et harmonia ſit cognita. Quodſi quis dicat, eſſe quidem in animalibus motus rationis ex habitu, verum ita efficta eſſe eorum corpora, ut in ea non cadat artificioſa actio, idque hominum exemplo confirmare nitatur, quibus, ſi digiti modo manuum amputentur, plurimas artes exercere non poſſunt, quaeſtionem non diſſolvit. Relinquitur enim adhuc idem abſurdum, Deum non ingenuiſſe corpori accommodatam animam, ſed ſupervacaneam et inutilem et otioſam, quae per omnem ipſorum vitam a fungendo ſuo munere impediatur. Accedit etiam, quod ex dubiis, neque conceſſis rebus, eorum ratio conſtet. Unde enim ſcimus, ex habitu ratione moveri animalia? Satius ergo eſt exiſtimare, cuique corpori accommodatam animam eſſe inſitam, neque habere quidquam amplius ex habitu animalia, quam naturalem illam ſimplicitatem, quae in operibus eorum apparet. Quaeque enim ſpecies beſtiarum naturae inſtinctu movetur, ad quem ab initio uſum et ad quod fungendum munus generata eſt, atque ad ea exequenda appoſite illorum corpus figuratum eſt. Neque ea tamen omni ope deſtituta Deus reliquit, ſed unicuique naturalem, non a ratione procidiſcentem, prudentiam immiſit: quibusdam etiam calliditatem, tanquam artis imaginem et rationis umbram inſeruit. Quod duabus de cauſis ab eo factum eſt, et, ut inſtans malum effugerent veniensque praecaverent, et, ut omnia, quae creata eſſent, inter ſe connecteret atque conjungeret: ut ſupra eſt a nobis expoſitum. Verum illa non ratione ad agendum adduci, hinc licet exiſtimes, quod omnia, quae ſub eandem ſpeciem ſubjecta ſunt animalia, ſimiliter eadem faciant, neque in tanta multitudine opera eorum diſcrepent, niſi quod unum magis facit, alterum minus, ſed uno naturae impetu tota ſpecies moveatur. Omnis enim lepus, eodem modo dolo utitur; et omnis lupus, eodem modo callidus; et omnis ſimia, eodem modo imitatur. Quod in homine non ita eſt. Sexcentae enim rationes ſunt humanarum actionum. Liberum eſt enim, ſuique juris, quod rationem habet. Proinde non, ut cuique ſpeciei beſtiarum, ita omnibus hominibus unum

idem-

idemque opus eſt. Nam illae ſola natura moventur, quae autem naturalia ſunt, eodem modo ſunt apud omnes: at actiones, quae a ratione manant, aliae apud alios ſunt, neque apud omnes eaedem neceſſario. Si dixerint, ad luendam poenam peccatorum, quae, cum in corporibus humanis eſſet, admiſit anima, in ejusmodi corpora detrudi, per id, quod poſterius eſt, rem, quae quaeritur, demonſtrant. Cur enim in corpora animalium, quae ante hominem ſunt facta, animae rationis participes injectae ſunt? Non enim certe, quod peccarint in corporibus humanis, etiam antequam in corpore humano reperirentur. Videtur autem noſtram hanc opinionem approbare etiam admirabilis ille medicus Galenus, et in quaque ſpecie animalis diverſam eſſe animae ſpeciem arbitrari. Scribit enim ſtatim in principio libri primi de uſu partium, hoc modo: Atque ſi hoc ita eſt, multae animalium partes erunt, aliae majores, aliae minores, aliae etiam, quae in aliam ſpeciem ſecari non poſſunt, quibus omnibus animae opus eſt. Nam corpus ejus eſt inſtrumentum, eamque ob rem multum a ſe differunt partes animalium, quandoquidem et animae. Deinde in progreſſu ejusdem libri addit et hoc de ſimia: Atqui ſapientiſſimus accuſator, dicat natura tibi, animali anima ridiculo oportuit ridiculam corporis ſtructuram dari. Ita differentibus ſpecie corporibus differentes ineſſe animas cognovit. Atque iſta quidem de his disputata ſunt. Quodſi animam oſtendimus neque corpus eſſe, neque harmoniam, neque temperationem, neque aliam ullam qualitatem, dubitandum non eſt, quin ſubſtantia quaedam ſit anima, vacans corpore: nam eſſe quidem, inter omnes conſtat. Si autem neque corpus eſt, neque accidens, profecto ſubſtantia eſt corporis expers, neque de iis eſt, quorum, ut ita dicam, eſſe, in alio eſt poſitum. Haec enim adveniunt et recedunt, ſine ſubjecti interitu: at anima dum ſejungitur, prorſus corpus extinguitur. Eisdem rationibus licebit uti, ut eam immortalem eſſe doceamus. Si enim neque corpus eſt, quod natura ſua diſſolvi et interire probatum eſt; neque qualitas, neque quantitas, neque aliud quicquam e numero caducorum, obſcurum non eſt,

eſt, quin immortalis ſit. Multae quidem ſunt ejus immortalitatis certiſſimae rationes apud Platonem et alios, ſed ſpinoſae et ad cognoſcendum difficiles, et vix iis notae, qui in illis ſcientiis magnopere verſati ſunt. Nobis autem ſatis eſt ad demonſtrationem animae immortalitatis doctrina divinarum literarum, quae a ſe fidem habet, nec foris petitae probationis eget, quia divino inſtinctu et inflatu data eſt. Adverſus eos, qui Chriſtianorum literis non utuntur, ſatis eſt, quod, non numerari animam in iis, quae occidunt, demonſtravimus. Si enim nihil eſt eorum, quae occidunt, ſed interitum omnem effugit, immortalis profecto eſt. Itaque hoc, quod abunde declaratum ſit, omittendum eſt.

CAP. III.

DE

JUNCTIONE CORPORIS ET ANIMAE.

Quaerendum, quomodo animae et corporis, quod anima vacat, fiat junctio. Dubia enim res eſt. Si autem non ſolum ex anima et corpore, ſed etiam mente homo conflatus eſt, ut nonnulli cenſuerunt, longe magis res ambigua eſt et controverſa. *(Si vero etiam aliud, praeter haec, eſt homo, ut quidam dixerunt, nulla horum eſt ſolutio.)* Omnia enim, quae ad unius naturae conſtitutionem conveniunt, prorſus junctione aliqua tenentur. Omnia autem, quae junctione tenentur, commutantur: neque, quae prius erant, permanent, ut de elementis oſtendetur. Nam poſtquam juncta ſunt, in aliam quandam naturam abierunt. Quomodo ergo aut corpus, junctum animae, corpus manet, aut anima, cum ſit corporis expers et ſubſtantia per ſe, jungitur corpori et pars animalis efficitur ſic, ut ſuam eſſentiam non confuſam et incorruptam conſervet? Neceſſe eſt enim, aut ita junctam eſſe animam et corpus, ut ſimul ambo commutata et corrupta ſint, ut elementa: aut non quidem ſic juncta eſſe, propter abſurda, quae conſequi jam diximus, ſed alterum ad alterum eſſe appoſitum, ut in choro ſaltatores, aut calcu-

calculum ad calculum: vel ita temperata esse, ut vinum et aqua commiscentur. Verum, animam ad corpus non posse esse appositam, capite, quod de anima est, demonstravimus. Nam praeterquam, quod unum dici non possunt, quae appositione unius ad alterum coagmentata sunt, ut, verbi gratia, lignum et ferrum, vel aliquid ejusdem generis: ea pars sola corporis esset animata, quae animae propinqua est; quae conjuncta non est, inanima. Vini quoque et aquae temperatio utrumque, et vinum, et aquam, corrumpit: neque enim pura aqua est permixtum illud, neque vinum: quanquam talis temperatio appositione fit, quam tamen sensus deprehendere non potest, propter tenuitatem partium eorum, quae temperata sunt; quod ex eo perspicuum est, quod rursum alterum ab altero separari potest. Nam spongia oleo imbuta et papyrus aquam puram attrahit. At quae vere et exquisite temperata sunt, a se mutuo distrahi nullo modo possunt sic, ut sub sensum cadat eorum disjunctio. Quodsi neque juncta sunt, neque appositum alterum alteri, neque temperata, quae ratio est, cur animal unum dicatur? Itaque Plato, hac dubitatione commotus, non vult animal constare ex anima et corpore, sed ipsum esse animam, quae corpore utatur et velut corpore vestita sit. Sed ne ista quidem ratio ab omni dubitatione libera est. Quomodo enim unum esse potest, cum vestitu, anima? Non enim unum est tunica cum eo, quod tunica indutum est. Ammonius, Plotini doctor, hanc quaestionem ad hunc modum solvebat. Dicebat enim, naturas eas, quae ratione et mente cognoscuntur, ejusmodi esse, ut etiam cum his, quae se possent accipere, jungerentur, veluti, quae simul corrumpuntur; et junctas manere, non confusas et incorruptas, ut ea, quae apponuntur. Nam in corporibus quidem junctio omnino commutat ea, quae coëunt, quandoquidem in alia corpora mutantur, ut elementa, in corpora, quae ex eis concreta sunt; et alimenta, in sanguinem, et sanguis in carnem reliquasque partes corporis. In iis vero, quae intelligentia intuemur, junctio quidem fit, commutatio tamen nulla sequitur. Id enim, quod ratione comprehenditur,

tur,

tur, natura paratum eſt, ut omnem eſſentiae commutationem reſpuat: ſed vel decedit, vel in nihilum occidit, mutationis vero omnis eſt expers: neque vero in nihilum occidit: non enim eſſet immortale: et anima cum ſit vita, ſi in temperationem mutaretur, mutaretur quoque, neque amplius eſſet, vita: quid autem conferret corpori, ſi ei vitam non impertiret? non ergo anima in junctione commutatur. Hoc oſtenſo, quae ſub rationem et mentem cadunt, eſſentia ſua commutari non poſſe, neceſſario ſequitur, ea, dum junguntur, non una interire cum iis, quibuscum juncta ſunt: quare et juncta eſt, et non confuſe juncta eſt anima corpori: nam junctam eſſe, naturae conſenſus atque conſpiratio declarat. Conſentit enim atque congruit ſibi totum animal, quippe quod unum ſit. Non confundi autem cum corpore animam, ex eo conſtat, quod ſecundum ſomnum quodammodo ſejuncta a corpore, idque velut exanime relinquens, nec praeter vitam quidquam illi adſpirans, ne prorſus intereat, per ſe in ſomniis ſuo munere fungatur, futura praeſentiens et ſe cum beatis illis mentibus et ab omni corporis contagione ſegregatis conjungens. Quod idem illi uſu venit, dum per ſe conſiderat aliquid earum rerum, quae ſub intelligentiam cadunt. Nam etiam tum, quoad fieri poteſt, ſeipſam abducit a corpore, et per ſe eſt, ut ad hunc modum res apprehendat. Cum enim vacat corpore, quovis penetrat et permeat, quemadmodum quae ſimul corrupta ſunt: manet tamen incorrupta, quemadmodum quae non confuſa ſunt, et tuetur illam ſuam unitatem, et, in quibuscunque fuerit, ea ad ſuam vitam vertit, neque ab iis vertitur. Ut enim ſol praeſentia ſua aërem illuſtrans, eum ad lumen traducit, aërique lumen jungitur, et cum eo non confuſe funditur: ita anima, juncta corpori, manet omnino non confuſa: hoc uno a ſole discrepans, quod ſol, cum corpus ſit, locoque circumſcribatur, non eſt, ubicunque lux ſua eſt; quemadmodum neque ignis. Manet enim ignis in ligno, aut in lucerna, tanquam in loco illigatus. Anima vero, quod corporis eſt expers, neque loco definitur: tota per totum, et lumen ſuum. et corpus, permeat: neque eſt pars ulla, quae ab illa illuſtretur, in qua tota non adſit.

Non enim tenetur a corpore, ſed ipſa tenet corpus; neque in corpore eſt, ut in vaſe, aut utre, ſed contra potius, in ea corpus. Non enim, quae cernuntur intelligentia, a corporibus impedita, ſed per totum corpus meantia et tranſeuntia et vagantia corporeo loco comprehendi poſſunt. Cum enim intelligentia comprehendantur, etiam in locis ſunt, quae animo cernuntur. Aut enim in ſeipſis, aut in ſuperioribus mentibus, ut animus aliquando in ſeipſo eſt, dum ratiocinatur: aliquando in mente, dum intelligit. Cum igitur in corpore eſſe dicitur, non in corpore, ut in loco, eſſe dicitur: ſed ut in inclinatione quadam, et quia adeſt, quomodo Deum in nobis eſſe dicimus. Etenim inclinatione et propenſione ad aliquid et affectione vinctam dicimus a corpore animam: quemadmodum eum, qui amat, ab amica vinctum dicimus, non corpore, aut loco, ſed animi inclinatione. Cum enim magnitudine et mole et partibus careat, nulla loci parte terminari aut circumſcribi poteſt. Quod enim partem nullam habet, quo loco circumſcribi queat? Cum mole enim locus exiſtit. Nam locus terminus eſt continentis, quo id, quod continetur, complectitur. Quodſi quis dixerit: Ergo et Alexandriae, et Romae, denique ubique eſt mea anima: non videt, ſe locnm denuo dicere. Etenim, quod ita dicitur, Alexandriae, aut omnino hîc, locus eſt. In loco autem prorſus non eſt, ſed in inclinatione. Oſtenſum eſt enim, loco comprehendi non poſſe. Cum ergo in inclinatione aliqua fuerit, quod intelligentia comprehenditur, ad locum, aut rem, quae in loco ſit, per abuſionem ibi eſſe dicimus, propter muneris functionem, quae illic eſt, locumque pro inclinatione et functione muneris accipimus. Cum enim dicendum ſit, illic fungi ſuo munere, illic eſſe, dicimus. Verum haec ratio junctionis liquidius maximeque ad junctionem verbi Dei et hominis conveniet, qua poſt junctionem, neque confuſum, neque comprehenſum ab homine eſt: neque tamen ad eundem modum, quo anima. Haec enim, cum multiplicata ſit, videtur etiam conſentire et congruere aliquo modo propter ſocietatem cum corpore, et tum ipſum tenere, tum ab eo teneri. At Deus verbum, nihil ipſum a ſocietate corporis et animae immuta-

tum,

tum, neque illorum imbecillitatis particeps, ſed eis ſuam divinitatem impartiens, unum cum eis ſit, et permanet, quod erat ante junctionem. Novus hic temperationis aut junctionis modus eſt; et temperatur, et manet, omnis duntaxat admixtionis expers, et non confuſum, et incorruptum, et immutabile, et praeterquam, quod ſe non vertit, neque confunditur, quoniam omnis prorſus commutationis eſt expers; non una cum illis patitur, ſed una tantum agit: neque ſimul interit aut commutatur, ſed cum illa amplificat, tum ab illis non imminuitur. Teſtatur hoc Porphyrius, qui Chriſtum oppugnare et inſectari non dubitavit. Sunt autem gravia inimicorum, quae *pro nobis* ſunt, teſtimonia, neque contradici quicquam poteſt. Itaque Porphyrius, capite ſecundo variarum qnaeſtionum, ad verbum ſic ſcribit: Non improbandum igitur, accidere poſſe, ut aliqua ſubſtantia ad alterius ſubſtantiae abſolutionem aſſumatur et pars ſubſtantiae ſit, ita, ut in ſua ipſius natura maneàt, et aliam ſubſtantiam compleat, et unum cum alio ſiat, et ſuam unitatem conſervet, et, quod majus eſt, ipſa quidem non vertatur, ſed ea, in quibuscunque fuerit, ad ſuam ipſius actionem ſua praeſentia vertat. Atque haec de animae et corporis junctione ſcribit. Quodſi in anima vera eſt ratio, propterea quod eſt non corpus, longe longeque erit verior de Deo verbo, quod multo magis non concretum et vere ab omni coagmentatione corporis remotum eſt. Hoc planiſſime obturat os iis, qui junctionem Dei cum homine accuſare conantur. Plerique enim Graecorum hoc irrident, quod dicant ſieri non poſſe, nec probabile, nec decorum eſſe, ut divina eſſentia cum natura mortali temperetur atque jungatur. Nos vero uſi eorum teſtimonio, quorum inter illos celebre nomen eſt, crimen hoc depellimus. Dicitur a quibusdam, et maxime ab Eunomianis, junctum eſſe Deum verbum corpori, non ſubſtantia, ſed utriusque viribus, Non enim eſſe ſubſtantias, quae junctae aut temperatae ſint, ſed vires corporis cum viribus divinis eſſe commixtas. Vires autem corporis, nimirum omnis, quod inſtrumentis ſit praeditum, ex Ariſtotelis ſententia dicunt eſſe ſenſus. His ergo divinae vires commixtae junctionem, illis authoribus, effecerunt.

 runt.

runt. At nemo, opinor, hoc iis dederit, ſenſus corporeas vires eſſe. Supra enim perſpicue explicatum eſt, quae corporis, quae animae, quae ejus, quod ex utroque eſt, ſint propria. Et in propriis ejus, quod ex utroque conflatum eſt, ſenſus, per inſtrumenta ſuum munus fungentes, ponebamus, ipſa porro inſtrumenta, corporis eſſe dicebamus. Quare ſatius eſt, ut ante diximus, ex propria natura rerum, corpore vacantium, non confuſe junctionem fieri ſubſtantiarum, ita, ut, quae divinior eſt, nihil mali aut ſordium ab humiliori contrahat, ſed contra potius, quae humilior eſt, a diviniore duntaxat adjuvetur. Nam natura pure expers corporis, penetrat libere omnia, et a nullo ipſa penetratur, ut, quoniam omnia penetrat, jungatur, quoniam a nullo penetratur, expers omnis admixtionis et confuſionis maneat. Non ergo haec junctionis ratio, Dei lubito, ut quibusdam claris viris videtur, ſed natura nititur. Nam quod corpus quidem induit, merito dixerit quispiam Dei lubito factum eſſe. Quod vero, poſtquam junctus eſt, non confundatur, propria Dei natura fit, non quoniam ita illi eſt collibitum. Nam gradus animarum, aſcenſus item et diſcenſus, quos Origenes inducit, nihil pertinentes ad divinas literas, neque cum Chriſtianorum decretis conſentanei, relinquendi ſunt.

CAP. IV.

DE CORPORE.

Omne corpus e quatuor elementis concretum et conflatum eſt: proxime quidem eorum, quae ſanguinem habent, corpora, e quatuor humoribus, ſanguine, pituita, flava bile et atra: eorum vero, quae ſanguine carent, cum ex caeteris humoribus, tum ex eo, quod in iis cum ſanguine comparatur. Proxime autem dicitur, quando, nulla natura intercedente, ex illis quid factum fuerit, ut e quatuor quidem elementis, quatuor humores, ex humoribus ea, quae particularum ſunt ſimilium et partes ſunt corporis, onerata ſint. Comparant autem cum terra atram bilem, cum aqua pituitam, cum aëre ſan-

ſanguinem, cum igni flavam bilem. Quidquid autem ex elementis concretum eſt, aut ſolidum eſt, aut humidum, aut ſpiritus. Ariſtoteles vero proxime ex ſanguine ſolo vult fieri corpora animantium. Eo enim et ali proxime et augeri omnes corporis partes, et ſemen quoque ex ſanguine ortum ducere. Sed quoniam rectum non videbatur, et oſſa, quae duriſſima eſſent, et carnem, quae molliſſima, et adipem, ex uno eodemque gigni, placuit Hippocrati primum e quatuor humoribus proxime concreſcere corpora animalium, ut ex his, quae terrena magis et craſſiora ſunt, ſolidiora fiant, e mollioribus mollia. Inveniuntur tamen ſaepe quatuor humores in ſanguine, ut licet videre in venarum inciſionibus, cum aliquando ſeroſa pituita in eo abundet, aliquando atra aut flava bilis. Quamobrem iſti inter ſe conſentire aliquo modo videntur. Sunt autem inter partes animalium quaedam ſimilium partium, quaedam diſſimilium. Similium cerebrum, tunicae cerebri, nervus, medulla, os, dens, cartilago, glandes, ungues, ligamenta, membranae, fibrae, pili, carnes, venae, arteriae, pori, adeps, cutis, et horum velut proxima elementa ſanguis, qui purus eſt, pituita, bilis atra, et flava. Nam tendo, cum ex ligamentis, tum ex nervoſis fibris compoſitus eſt. Diſſimilium partium, caput, thorax, manus, pedes et caetera membra hominis. Non enim in caput caput dividitur, ut nervus in nervum, et vena in venam, et caro in carnem. Quidquid autem diſſimilium eſt partium, ex his, quae ſimilium ſunt partium, conſtat, ut caput e nervis et carnibus et oſſibus et aliis ejusmodi, quae etiam organica, id eſt, ſi ita licet loqui, inſtrumentaria vocant. Definitio eorum, quae ſimilium ſunt partium, haec eſt: quorum partes, et totius, et inter ſe ſunt ſimiles: ſimile porro nunc pro eodem intelligendum eſt. Non autem omne animal omnes partes corporis habet, ſed aliqua eorum mutila reperiuntur. Alia enim carent pedibus, ut piſces et ſerpentes; alia capite, ut cancri et carabi et quaedam aquatilia: habent enim ſenſuum inſtrumenta in pectore, quia caput non habent: alia pulmone, quotquot ſcilicet aërem ſpiritu non ducunt: alia veſica, ut aves, et omnia, quae urinam non reddunt. Quibus autem

testa pro tegumento est, plurimis membris privata sunt. Nam ea ut sint animalia, in paucis positum habent. Videntur etiam aliqua non habere, cum habeant, ut cervi videntur non habere flavam bilem, quoniam in intestinis eam dispersam atque latentem habent. Homo vero, et omnia, et perfecta habet, et ita omnia, ut recte aliter res se habere non possit. In partium quoque situ, magna in animantibus dissimilitudo est. Alia enim habent ubera in pectore, alia in alvo, alia sub cruribus, et alia duo, alia quatuor, alia plura. Propemodum enim natura ad numerum eorum, quae gignuntur, uberum multitudinem dimensa est. Verum si quis haec exquisite velit excerpere, legat Aristotelis historiam, quae de animalibus est. Non enim propositi est nostri, de his exacte agere, sed quibusdam veluti formis adumbrare. Quare ad disputationem de elementis, quae deinceps quaeritur, veniamus.

CAP. V.

DE ELEMENTIS.

Elementum mundanum pars est minima corporum concretorum. Sunt autem elementa quatuor, terra, aqua, aër, ignis, composita ad ordinem, quem jam diximus: si ab infra locatis corporibus ad supera progrediamur: ipsa prima et simplicia, si cum caeteris corporibus comparentur. Etenim omne elementum ejusdem est generis cum iis, quorum est elementum. Nam principium non ejusdem est generis cum his, quae ex ipso nascuntur. Elementum autem prorsus ejusdem generis. Jam vero terram, aquam, aërem, ignem, esse elementa, evidens et apertum est. Etenim in his summae qualitates potestate et actu conspiciuntur, quanquam nullum horum elementorum, quae sensu percipiuntur, et temperatione, et admixtione cum alio elemento vacat. Nam tacite quodammodo haec adulterata sunt omnia, et alterum alterius magis minusve est particeps, atque etiam in mixtione cujusque natura facile perspicitur. Habet autem quodque elementum jugatas

gatas qualitates duas, a quibus formetur. Eſt enim terra frigida et ſicca: aqua frigida et humida: aër calidus et humidus natura ſua: ignis ſiccus et calidus. Neque vero vel qualitates per ſe elementa eſſe poſſunt: non enim ex corpore vacantibus qualitatibus corpora conſtare poſſunt: vel caetera corpora, quae ſummam eamque actu qualitatem non habent. Eſſent enim infinita elementa. cum omnia, quae ſunt, alia magis, alia minus eam qualitatem habeant, nec dijudicari poſſit, quae quorum elementa ſint. Neceſſe eſt ergo, elementum et corpus eſſe, et ſimplex corpus, et actu habere ſummas qualitates, calorem dico, et frigus, humorem et ſiccitatem. Hae enim ſolae qualitates totam penitus mutant ſubſtantiam, quod caeterarum nulla facit qualitatum. Neque enim albedo aut alia ulla qualitas corpori admota, totum penitus corpus dealbat aut afficit, ut calor calefacit et frigus refrigerat. Sunt autem elementa ſibi mutuo contraria, quae duas habent qualitates contrarias, ut aqua frigida et humida igni calido et ſicco: et terra ſicca et frigida, aëri calido et humido. Quoniam autem contraria ſibi copulari non poterant, ſi non eſſet medium quoddam vinculum, quod ea colligaret, qui hunc mundi ornatum molitus eſt Deus, inter terram et aërem, quae contraria ſunt, aquam poſuit, duasque ei qualitates dedit, humorem et frigus, quibus cum extremis copulatis, ea colligare poſſet. Nam frigore cum terra neceſſitudinem habet; humore cum aëre conjungitur. Inter aquam item et ignem, quae contraria quoque ſunt, medium aërem interjecit, qui humore cum aqua, calore cum igni convenit. Atque ad iſtum modum contraria conjunxit, interjectis naturis quibusdam vincientibus, quae et ſeipſas et ea, quae vincirent, adſtringerent. Tale enim vinculum optimum eſt. Ergo unamquamque harum naturarum, quas interpoſitas diximus, altera qualitate junxit cum eo elemento, quod antecedit, altera cum eo, quod conſequitur: ut aqua frigida eſt et humida, ſed frigore cum terra conjungitur, quae antecedit in aſcenſu ab infimis ad ſuprema, humore cum aëre, qui conſequitur. Similiter aër humore conjungitur aquae, quae antecedit, calore igni, qui conſequitur. Etiam ignis calore conjungitur

cum aëre, qui antecedit, ſiccitate cum terra per inflexionem et converſionem ad extremum. Eodem modo terra per inflexionem, frigore cum aqua, calore cum igni connectitur. Ut enim non ſolum ad ſupera et infera aſcenſum deſcenſumque habeant elementa, ſed etiam in orbem referantur extrema, id eſt, ignem et terram ad ſe mutuo inflexit quodammodo, atque convertit. Etenim ignis, ſolo calore amiſſo, terra fit, quod e fulminibus apertum eſt. Delatus enim ignis et a ſummo ardore refrigeratus in lapidem vertitur. Quocirca omne fulmen cum lapide fertur et ſulphure. Eſt autem ſulphur, velut ignis refrigeratus, neque amplius actu calidus, ſed poteſtate, ſiccus vero etiam actu. Sola autem elementa actu habent eas qualitates, caetera omnia poteſtate, niſi ad elementum admoveantur. Ac ne unquam occidant elementa, vel quae ex eis concreta ſunt, ſapienter Deus providit, ut elementa, et in ſe mutuo, et in concreta ex eis corpora mutarentur, rurſusque haec in elementa diſſolverentur. Atque ita ex ortu mutuo, in quo ſatis magna vis eſt, conſtantia, perpetuo conſervantur. Terra enim cum limum contraxerit, aqua fit: aqua denſata et compreſſa, terra: eademque calefacta et in vapores ſoluta, aër: aër contractus et denſatus in aquam, ſiccatus in ignem convertitur. Sic etiam ignis extinctus et ſiccitate detracta, in aërem vertitur. Eſt enim aër, ignis extinctio, et vapor aquae calefactae: quorum utrumque declarat ex calore aërem naſci. Etenim aqua calefacta et ignis extinctus, aër fit. Eſt igitur ſua natura calidus: frigeſcit tamen, dum ad aquam et ad terram accedit, ut infimae ejus partes, quae ad terram vergant, frigidae ſint, ſupremae, quae ad ignem, calidae. Quod ideo evenit, quia mollis eſt aër et facile alienam qualitatem accipit. Celeriter enim migrat de ſua natura et mutatur. Ariſtoteles, duas naturas eſſe aëris, dicit: alium, qui ad vaporum naturam accedat, qui ex aquae reſpiratione gignitur; alium fumoſum, qui ex ignis extinctione exiſtit. Ac fumoſum quidem, calidum eſſe, qui ad vaporum naturam accedat, ubi quidem naſcitur, calidum, procedentem vero, paulatim refrigerari et tandem in aquam converti. Quam duplicem naturam aëris induxit,

cum

cum ut alia quaedam, quae abſurda videntur, effugiat, tum vero, quod ſublimiora quae ſunt, et a terris remota longius, frigidiora appareant. Omnia autem corpora ex congreſſu quatuor horum elementorum oriuntur, tam ſtirpium, quam animalium, natura puriſſima elementa ad horum corporum procreationem attrahente. Vocat Ariſtoteles haec corpora naturalia; neque per acervationem componuntur, ſed tota penitus junguntur et commiſcentur, et unum quippiam et a ſe diſtinctum corpus efficiunt. Ita enim juncta ſunt, ut diſcerni nullo modo poſſint, neque ſeparatim cerni terra, ſeparatim aqua et aër et ignis: quoniam unum quid, et ab ipſis diverſum, ex horum quatuor congreſſione factum eſt, ut in tetrapharmaco. Nam hic quoque aliud eſt tetrapharmacum ab iis, quibus conſtat. Non tamen eodem modo. Non enim elementa per appoſitionem rerum tenuiſſimarum, ut in tetrapharmaco, corpora efficiunt, ſed per mutationem et unitatem: atque in elementa rurſum diſſolvuntur corpora, (*quae corrumpuntur:*) itaque perpetuo permanent omnia, et ad rerum omnium, quae ſunt, ortum ſufficiunt, neque vel redundant unquam, vel imminuuntur. Quamobrem, alterius ortum, interitum eſſe, ajunt, alterius; et viciſſim alterius interitum, alterius ortum, non ſolum in anima, ut ſupra oſtenſum eſt, ſed etiam corpore. Platoni vero placet, tria quidem elementa mutari in alia; at terram immutabilem remanere. Nam cum quoque elemento comparans ſoliditates figurarum, quae rectis lineis continentur; cum terra, cubum, quoniam prae caeteris difficillime movetur; cum aqua, eam, quae caeterarum ad motum ineptiſſima eſt, id eſt, figuram vicenarum baſium: cum igne, figuram mobilitate omnibus praeſtantem, pyramidem: cum aëre, qui aqua facilius, igni difficilius movetur, figuram octonarum baſium. Ex his formis demonſtrat, tria in ſe mutuo mutari: terram, nequaquam. Nam has tres, pyramidem, octonarum et vicenarum baſium figuram, ex triangulis trium laterum non aequalium, qui ſcaleni dicuntur, conſtare, cubum vero e triangulis parium laterum. Quae igitur e triangulis ſcalenis conſtant, haec diſſoluta, rurſusque coëuntia in ſe, mutuo mutari poſſe; at cubum diſſolu-

tum

tum in aliquam trium aliarum figurarum mutari non poſſe: (conſtat enim ex parium laterum triangulis, ex quibus nullum aliorum trium conſtare poteſt:) neque aliquam trium aliarum figurarum, in cubum. Neceſſe eſt igitur, etiam corpora, quae his formis formantur, ut ſe formae habeant, ita ipſa ſe habere inter ſe. Neque tamen non patibilis omnino terra eſt, ſed a tenuioribus corporibus dividitur, ut diſtrahi quidem alterius elementi interventu poſſit, non etiam mutari in ea, a quibus dividitur. Rurſus enim in ſe coïens, ſibi reſtituitur, quod in aqua licet cernere. Si enim in aquam exigua terra miſſa, eam perturbes, diſſolvitur in aquam terra, ſin deſiſtas perturbare, ubi aqua conſtiterit, terra ſubſidit. Hoc idem ad totam terram transferendum eſt. Verum non mutatio haec eſt, ſed mixtorum diremtio. Ait enim Plato, ignis acumine diſſolvi terram, quae diſſoluta in ipſo feratur, aut in vaſtitate aëris, cum eam aër diſſolverit, aut in aqua, cum ab aqua fuerit diſſoluta. Alio modo elementa dividens tradit, unumquodque elementum tres habere qualitates: ignem, acumen, raritatem, motum: alterum extremum elementorum, id eſt terram, (*contrarias his qualitates,*) hebetudinem, denſitatem, ſtatum: ut ſint per has qualitates contraria, ignis et terra, quod in caeteris qualitatibus, quas jugabamus, non eveniebat: ſumtas autem eſſe ab utroque extremorum qualitates, et ita media elementa extitiſſe. Sumuntur enim ab igne duae qualitates, raritas et motus: una a terra, hebetudo, et aër conſtituitur, qui qualitates habet, quibus formetur, hebetudinem, raritatem, motum. Rurſus duae ſumuntur qualitates terrae, hebetudo et denſitas, et una, ignis, motus, et aqua fit, quae formatur hebetudine, denſitate, motu. Eſt igitur, ut acumen ad hebetudinem, ita ignis ad aërem; ut raritas ad denſitatem, ita aër ad aquam; ut motus ad ſtatum, ita aqua ad terram. Ut igitur ignis ad aërem, ita aër ad aquam; et ut aër ad aquam, ita aqua ad terram. Nam plana quidem, nata et apta ſunt, ut ab uno medio, id eſt, analogia, ſolida autem, duobus mediis contineantur. Alio modo dicunt elementa habere qualitates. Nam terram et aquam habere pondus, quo natura deorſum ferantur, aërem

et

et ignem levitatem, qua natura in ſublime tendant. Stoici tradunt, elementorum alia habere vim efficiendi, alia accipiendi, et quaſi patiendi. Efficiendi quidem vim habere aërem et ignem; accipiendi et patiendi, terram et aquam. Ariſtoteles etiam quintum corpus inducit coeleſte et volubile, quod coelum e quatuor elementis conflatum eſſe nolit. Appellat autem volubile quintum corpus, quod in orbem circum terram feratur, cum Plato diſerte dicat, ex igne et terra coelum conſtare. Ita enim ait: Corporeum et adſpectabile et tractabile oportet eſſe, quod natum eſt. Sine igne autem nihil unquam fuerit adſpectabile, neque tractabile, ſine aliquo ſolido. Solidum autem non ſine terra. Unde moliens hoc univerſum Deus, ex igni ipſum et terra effecit. Duo autem ſola recte, ſine tertio, conſtare non poſſunt. Oportet enim vinculum in medio eſſe amborum, quod ea copulet. Vinculum porro optimum, quod maxime ex ſe et iis, quae vincit, unum facit, quod optime nata eſt proportio efficere. Vinculum dicit, duo media elementa, ea proportione, quae expoſita eſt, inter ſe comparata. Qui Hebraeorum dogmata defenſitant, de coelo terraque diſſentiunt. Caeteri enim fere omnes ex nulla ſubjecta materia, quae prius fuerit, coelum et terram genitam eſſe volunt, quoniam Moyſes ſcribit his verbis: In principio fecit Deus coelum et terram. Apolinarius vero, ex abyſſo feciſſe Deum coelum et terram, contendit. Nam abyſſi, ut ejus, quae creata ſit, Moyſes in commemorando orbis ortu non meminit, ſed in libro, qui Job inſcribitur, perſcriptum hoc eſt: Qui fecit abyſſum. Ex hac igitur, ut materia, omnia alia nata eſſe vult, neque tamen eam nullo generatam ortu, ſed genitam ante omnia corporea et ad caeterorum naturam a Deo praeparatam eſſe tuetur. Atque ipſum quoque abyſſi nomen (ſignificat autem Latine fundi expers,) infinitatem oſtendit. Sed hoc, quoquo modo ſe habeat, nihil refert. Etenim etiam hoc modo, Deum omnium et opificem eſſe, et ex nihilo feciſſe omnia, probatur. Adverſus eos, qui dicunt, unicum eſſe elementum, aut ignem, aut aërem, aut aquam, ſatis erunt, quae ab Hippocrate diſputata ſunt.

ſunt. Si unum homo eſſet, nunquam doleret: neque enim eſſet, unde doleret, ſi unum eſſet: quodſi etiam doleret, unum eſſet, quod ſanaret. Oportet enim, quod doliturum eſt, in mutatione verſetur, adjuncto ſenſu: at ſi unicum eſſet elementum, non eſſet in quod mutaretur: ſi autem non mutaretur, ſed in ſeipſo remaneret, non doleret, etiamſi eſſet ſenſu praeditum. Oportet etiam, quod patitur, ab aliquo pati: ſi autem unum ſolum eſſet elementum, non eſſet alia qualitas praeter eam, quae eſt unius elementi, a qua animal pateretur. Quodſi neque mutari, neque pati poſſet, quomodo doleret? Quum igitur hoc probaſſet fieri non poſſe, per conceſſionem infert: Si vero etiam doleret, unum eſſet, quod ſanaret: nunc vero non eſt unum, quod ſanat, ſed multa: non ergo unum homo eſt. Porro autem iis ipſis, quibus ſinguli ſuam ſententiam confirmare nituntur, maxime oſtenditur, quatuor eſſe elementa. Etenim Thales, ſolam aquam dicens eſſe elementum, conatur probare, alia tria ex aqua generari. Nam ejus fecem, terram eſſe, tenuiſſimam partem, aërem, aëris item tenuiſſimam partem, ignem. Et Anaximenes quoque aërem ſolum ſtatuens, ſimiliter conatur oſtendere, caetera elementa ex eo gigni atque perfici. Heraclitus, et Hipparchus Metapontinus, ignem dicentes, iisdem hisce rationibus uſi ſunt. Quod igitur iſti dicunt, in igne cauſam eſſe gignendi caetera elementa, et caeterorum Philoſophorum alius aquam, alius aërem inducit, ex eo oſtenditur, omnia elementa in ſe mutuo mutari. Cum autem omnia in ſe mutuo vertantur, neceſſe eſt, omnia eſſe elementa. Quodcunque enim de quatuor ſumſeris, id ex alio fieri reperietur. Corpus autem, cum ſit animae inſtrumentum, una cum animae viribus dividitur. Nam ad eas accommodatum aptumque factum eſt, ut nulla animae vis a corpore impediatur. Unicuique enim facultati animi, quo ſuo munere fungi poſſit, propriae partes corporis tributae ſunt, ut in progreſſu orationis demonſtrabitur. Nam anima locum obtinet artificis: corpus inſtrumenti: materia autem eſt, in quibus verſatur actio: effectio vero, ipſa actio. Quemadmodum ut materia ſubjicitur foemina: nam

nam in hanc eſt actio: actio adulterium, aut ſtuprum, aut legitimus concubitus. Dividuntur autem vires animae, in vim phantaſiae, cogitationis, et memoriae, quae Graeci vocant φανταστικὸν, διανοητικὸν, μνημονευτικόν.

CAP. VI.

DE PHANTASIA.

Φανταστικὸν igitur, vis eſt animae rationis expertis, quae per ſenſuum ſedes ſuo munere fungitur. Φανταστὸν vero, quod in phantaſiam cadit, ut in ſenſum, quod ſenſui ſubjicitur. Φαντασία vero, affectio eſt animae, a ratione vacuae, quae fit ab aliquo, quod φανταστὸν appellavimus. Φάντασμα vero, inanis affectio in animae partibus rationis expertibus, quae a nullo, quod ſit φανταστὸν, commovetur. Stoici autem haec quatuor ponunt: φαντασίαν, φανταστὸν, φανταστικὸν, φάντασμα: ac φαντασίαν definiunt, animae affectionem, quae et ſeipſam oſtendit et φανταστὸν illud, a quo nata eſt. Cum enim albi quid adſpexerimus, gignitur in anima ex ejus adſpectu quaedam affectio. Ut enim in ſenſuum ſedibus affectio gignitur, cum ſentiunt, ita in anima, cum intelligit. Nam imaginem in ſe accipit ejus rei, quam intelligit. Φανταστὸν, ſubjectum illud ſenſui, quod φαντασίαν genuit, ut aliquid albi, et quidquid animam movere poteſt. Φανταστικὸν, inanem diſtractionem ſine eo, quod ſit φανταστόν. Φάντασμα vero, rem ipſam, qua ad φανταστικὸν, id eſt, vanam diſtractionem attrahimur, ut in inſanis et melancholicis. Horum diſſenſio in ſola mutatione nominum conſiſtit. Inſtrumenta ejus ſunt anteriores cerebri ventriculi, et qui in eis animae ſpiritus continetur, quique ex eis nervi naſcuntur, animae ſpiritu madefacti, et ſenſus ſedium ſtructura. Sunt autem ſenſus ſedes quinque, ſenſus unus, anima, quae per ſenſuum ſedes affectiones, quae in eis exiſtunt, cognoſcit. Atque ea quidem ſede, quae prae caeteris terrena et corporea eſt, hic autem tactus eſt, terrenam

nam naturam indicat. Ea vero, quae maxime eſt ſplendida, qui cernendi ſenſus eſt, ſplendida: ut aërea, affectiones aëris: (vocis enim ſubſtantia aër eſt, aut aëris ictus:) ac ſpongioſa et aquea, quae in guſtu eſt, ſapores percipit. Comparatum enim natura eſt, ut quodque, quod ſub ſenſum cadat, per aliquid, quod ſit aptum ad naturam ſuam, cognoſcatur. Oportebat igitur hac ratione, quoniam quatuor ſunt elementa, quatuor etiam eſſe ſenſus. Sed quoniam vapor et odorum genus, media quadam natura ſunt, inter aërem et aquam: (aëre enim eſt craſſior, aqua tenuior, quod in gravedine planum fit. Nam qui eo morbo afficiuntur, ſpiritu quidem aërem ducunt, et tamen in ducendo ſpiritu vaporem non percipiunt: propter enim obſtructionem, quod craſſius eſt, ad ſenſum non pervenit.) Idcirco quintam ſedem odoratus natura machinata eſt, ut nihil eorum, quae cognoſci poſſunt, ſenſum effugiat. Eſt autem ſenſus non commutatio, ſed commutationis dijudicatio. Commutantur enim ſenſuum ſedes, et ſenſus commutationem dijudicat. Vocantur tamen ſaepe ſenſus, etiam ipſae ſenſuum ſedes. Eſt autem ſenſus, perceptio eorum quae ſub ſenſum cadunt. Sed haec definitio non ipſius ſenſus, ſed munerum ejus eſſe videtur. Quare ſic quoque ſenſum definiunt: Spiritus intelligens, a principatu animae ad ſedem ſenſuum pertinens. Praeterea hoc modo: Vis animae, quae ſenſui ſubjecta ſunt, percipiens. Senſuum autem ſedem, inſtrumentum perceptionis eorum, quae ſenſu cognoſcuntur. Plato vero ſenſum, animae et corporis ad externa ſocietatem, definit. Nam vis quidem ipſa animae eſt: inſtrumentum corporis: atque ambo haec per phantaſiam res externas percipiunt. Animae autem partium, aliae ſunt famulae et ſatellites, aliae dominantur et imperant. Eae enim partes, in quibus ratio et ſcientia eſt, imperant, ſenſus et motus cum appetitu, itemque vocis mittendae facultas ancillantur. Etenim motus et vox celerrime, nulloque fere interveniente tempore, voluntati rationis obtemperant. Simul enim volumus, et movemur, neque tempus, quod voluntati et

mo-

motioni interponatur, requirimus, ut in motu digitorum licet animadvertere. Atque etiam naturalia quaedam imperio rationis parent, ut quae perturbationes animae dicuntur.

CAP. VII.

DE VISU.

Visus ambiguum nomen eſt. Nam et inſtrumentum et vis ſentiendi viſus dicitur. Hipparchus ait, radios, qui ab oculis porrigantur, ſuisque terminis, velut manuum contrectationibus, exteriora corpora attingant, eorum perceptionem ad viſum referre. Geometrae vero conos quosdam deſcribunt ex radiorum concurſu factos, qui ex oculis emittantur. Emittere enim dextrum oculum putant radios ad laevam, ſiniſtrum ad dextram, deinde ex eorum concurſione conum abſolvi, unde accidat, ut multa quidem ſimul oculus complectatur, quae aſpectu ſentiri poſſint, ſed exquiſite ea cernat, ubi radii concurrerint. Nam ſaepe hac de cauſa pavimentum intuentes non videmus nummum, qui in eo jaceat, quamvis diu intentis oculis, donec radii ad eum locum, in quo jacet nummus, concurrerint, et tum demum eum adſpicimus, ut qui tum primum coeperimus attendere. Epicurei imagines earum rerum, quae appareant, cenſent in oculos incurrere. Ariſtoteles non imaginem corpoream, ſed qualitatem per commutationem aëris, ab his, quae videntur, usque ad oculum accedere. Plato vero per confuſionem ſplendorum res adſpici exiſtimat, ut id quidem lumen, quod ex oculis proficiſcitur, aliquo usque in aërem, qui ejusdem ſecum eſt generis, effluat: quod vero a corporibus manat, contra feratur, ac quod in aëre eſt, qui interponitur facileque diffunditur et vertitur, ſimul cum oculorum igne extendatur. Galenus cum Platone de viſione conſentit, in ſeptimo de conſenſu ſparſim ſic fere ſcribens: Si enim ad oculum veniret pars quaedam, aut vis, aut imago, aut qualitas corporum, quae cernuntur, non cognoſceremus magnitudinem ejus, quod videtur, ut montis, ſi ita

casus ferat, maximi: tantae enim rei simulacrum incurrere in oculos nostros, prorsus a ratione alienum est. Enimvero neque spiritus visionis tantam vim expressus habere potest, ut circum omnia, quae cernuntur, fundatur. Relinquitur igitur, aërem, qui nos circumstat, tale instrumentum nobis esse tum, cum videmus, quale in corpore nervus visionis est. Videtur enim aëri, qui nos ambit, aliquid evenire hujusmodi. Nam solis splendor, attingens superiorem extremitatem aëris, per totum aërem vim suam transmittit, et splendor, qui per nervos visionis fertur, naturam habet spirabilem, et in aërem incidens, eundemque primo impetu commutans longissime tranat, seipse continens, donec in durum aliquod corpus incurrerit: est enim aër tale instrumentum oculo ad dijudicanda ea, quae videntur, quale cerebro nervus: ut, quam habet rationem cerebrum ad nervum, eandem habeat oculus ad aërem splendore solis animatum. Esse autem aërem hac natura, ut assimiletur corporibus, quae sibi admoveantur, ex eo constat, quod, si in lumine aliquid splendidum, vel fulvum, vel caeruleum, vel argenteum per aërem feratur, ab eo, quod fertur, aër commutetur. Porphyrius in libro de sensu, neque conum, neque simulacrum, neque aliud quicquam visionis causam esse vult, sed animam ipsam, cum incidit in ea, quae cernuntur, agnoscere seipsam esse ea, quae adspectu sentiantur, quod anima contineat omnia, quae sint, omniaque, quae sint, nihil sint aliud, quam anima, corpora diversa continens. Nam cum velit unam esse omnium animam, eam, quae rationis est compos, merito dicit in omnibus, quae sunt, seipsam cognoscere. Cernit autem hic sensus per lineas rectas, et cum primario loco colores percipit, tum cum his etiam corpus coloratum dijudicat, et ejus magnitudinem, et figuram, et locum, in quo est, et intervallum, et numerum, et motum, et statum, et asperum et laeve, et aequabile et inaequabile, et acutum et obtusum, et cohaerentiam, sive ad aquae, sive ad terrae naturam accedat, ut, humidumne sit, an siccum. Itaque, quod proprie adspectu sentitur, color est. Nam sola visione colores percipimus, atque confestim cum colore coloratum corpus

pus et locum, in quo eſt, quod cernitur, et intervallum, quod inter id, quod cernit, et id, quod cernitur, interjicitur. Quotquot enim ſenſibus corpus percipitur, iisdem ſtatim etiam locus ſimul cognoſcitur, ut in tactu et guſtatu evenit. Sed hi quidem, tum ſolum ſentiunt, cum admoti fuerint corpori, exceptis iis, quae poſt explicabuntur: viſio vero, etiam magno intervallo interjecto. Quoniam autem procul cernit ſubjecta propria, neceſſario conſecutum eſt, ut etiam ſola intervallum videat. Magnitudinem vero tum ſola percipit, cum poteſt id, quod cernitur, uno obtutu comprehendere. Quae vero majora ſunt, quam ut uno adſpectu comprehendi poſſint, in his viſio et memoriam requiſit, et cogitationem. Cum enim ea particulatim, neque tota uno cernat intuitu, neceſſario ab uno tranſit ad alterum, et, ut quidque in ea tranſitione in ſenſum incidit, ita ſenſu percipitur. Quae vero prius percepta ſunt, memoria conſervat, et cogitatio utrumque cogit, et quod ſenſu, et quod memoria perceptum eſt. Quare magnitudinem dupliciter percipit, aliquando ſola, aliquando adjuncta memoria et cogitatione. Numerum autem eorum, quae cernuntur, ſi plus tribus eſt, aut quatuor, qui uno adſpectu non cernitur, motus etiam et figuras multorum angulorum, nunquam ſola, ſed cum memoria et cogitatione ſentit. Non enim poteſt et quinque et ſex et ſeptem et his amplius ſine memoria cogere, ut neque hexagona, et octagona, et figuras multorum angulorum. Motus etiam cum fiat per tranſitionem, aliud habet primum, aliud ſecundum. Ubi autem primum et ſecundum eſt et tertium, id memoria ſola conſervat. Surſum autem et deorſum, aequabile et inaequabile, item aſperum et laeve, acutum et obtuſum, tactus et viſus communia ſunt, quandoquidem hi ſoli ſenſus locum dijudicant. Cogitatione tamen etiam opus habent, quoniam illud ſolum, quod uno impetu in ſenſum incurrit, ſolius ſenſus opus eſt. Quae vero non uno, non ſolius ſenſus, ſed etiam memoriae adjuncta cogitatione, ut ſupra oſtenſum eſt. Translucidarum autem rerum etiam usque ad fundum natura ſua viſio protenditur, primum quidem et maxime aëris: totum

enim penetrat: secundo aquae stantis et limpidae, siquidem pisces natantes videmus: (per vitrum vero et id genus alia minus cernimus:) si modo illa lumine illustrata sint, et hoc hujus sensus est proprium. Sed videndum est, ne quis in errorem inducatur, quod etiam calidorum perceptionem ad visum pertinere existimet, quoniam ignem dum adspicimus, statim etiam calidum esse scimus. Nam si ad primam visionem orationem retuleris, invenies tum, cum primum visio ignem sensit, solum colorem et figuram percepisse, deinde, accedente tangendi sensu, calidum esse cognovimus, quod memoria a tactu acceptum conservavit. Quare nunc, cum ignem adspicimus, nihil praeter figuram et colorem ignis cernimus. At cogitatio una cum iis, quae adspectus cognoscit, per memoriam, etiam colorem apprehendit. Eadem ratio in pomo est: Si enim non solum colore et figura pomum formatur, sed etiam odore et saporis genere, non quo haec quoque visio percipiat, pomum esse novit; sed animus odoratus et gustatus memoriam retinet, et simul atque adspexerit, etiam istorum cum figura et colore informatam cogitationem habet. Itaque cum pomum cereum, verum esse pomum putaverimus, non visio est quae fallitur, sed cogitatio. Nam visio, in suis et propriis subjectis, falsa non est: colorem enim et figuram adspexit. Tres igitur sensus, visio, auditus, odoratus, res externas, neque admotas sibi, percipiunt, aëre interjecto. Gustatus vero non aliter sentit, quam si ad subjectum, quod percipiendum est, admoveatur. Tactus vero utramque vim habet: nam et admotus corporibus, et aliquando intercedente baculo, suo munere fungitur. Quocirca interdum adspectus caeterorum sensuum testimonio indiget, cum id, quod cernitur, artificio ad fallendum factum fuerit, ut in pictura. Nam pingendi artis opus est fallere adspectum, non veris eminentiis et lacunis, si res ejusmodi naturae est, ubi opus sit maxime quidem tactum adsciscere, interdum tamen etiam gustatum aut odoratum, ut in pomo cereo. Aliquando tamen per se, et sua vi, quae appareant, evidenter ostendit, cum quidem non magno intervallo conspexerit. Nam turrem quadra-

dratam, ſi magnum ſpatium interponatur, rotundam adſpicit. Labitur etiam, quando per caliginem, aut fumum cernimus, aut aliquid ſimile, quod adſpectum perturbet. Item cum per aquam, quae agitatur. Nam in mari remum quaſi infractum videt. Similiter etiam, cum per aliquam materiam perlucentem adſpicimus, ut in ſpeculo et vitro et reliquis ejusmodi, aut, cum celeriter movetur, quod adſpicitur. Conturbat enim viſum celer motus, ut rotunda videat, quae non ſunt rotunda, et quaſi fixa, quae moveantur, aut, cum cogitatio aliud agit, ut in eo, qui conſtituerit amicum convenire, et cum in eum inciderit, praeterit, quod ejus cogitatio in aliis occupata ſit. At ne hoc quidem viſionis peccatum eſt, ſed cogitationis. Nam ſenſus quidem vidit et ad cogitationem detulit, ſed illa ad ea, quae deferebantur, non attendit. Quatuor autem maxime viſioni ad res evidenter cognoſcendas opus ſunt, integrum inſtrumentum, motus congruens et intervallum, aër purus et illuminatus.

CAP. VIII.

DE TACTU.

Quodlibet caeterorum inſtrumentorum Deus duplex fabricatus eſt, et loco aliquo parteque corporis circumſcripſit. Etenim oculos duos et aures duas et duo foramina ejus ſenſus, qui in naribus locatus eſt, effinxit; linguas etiam duas in omnibus animalibus genuit, ſed alias diviſas, ut in ſerpentibus, alias copulatas et conjunctas, ut in hominibus. Quocirca duos tantum ventriculos anteriores cerebri fecit, ut ex utroque ventriculo nervi ſentiendi demiſſi duplicia procreent inſtrumenta. Cauſa autem, cur duplicia inſtrumenta fecerit, eſt eximia procuratio animantium, ut, ſi alterum laeſum fuerit, reliquum ſenſum tueatur. Sed ut plurima caeterorum inſtrumentorum corrumpantur, nihil animantis vita offenditur: tactu vero intereunte, ſimul etiam extinguitur animal. Solus enim tactus inter ſenſus, communis eſt omnium animalium. Omne enim animal tan-

gendi ſenſum habet, caeteros ſenſus, non omnia omnes, ſed aliquos aliqua. Omnes habent, quae perfectiora ſunt. Itaque, quoniam hic ſenſus, eſſetne animal, an non eſſet, dijudicaturus erat, non unam partem Deus tactui tribuit, ſed totum paene corpus animalis. Nam praeter oſſa et cornua et ungues, ligamenta et pilos et alia quaedam ejusmodi, omnis pars corporis tangendi ſenſu praedita eſt. Evenit igitur, ut unumquodque inſtrumentum duplicem ſenſum habeat, unum eorum, quae proprie percipit, alterum tactus. Nam viſus, verbi cauſa, colores internoſcit, et frigida calidaque percipit, ſed haec quidem, ut corpus, illos, ut viſus. Idem de guſtu et olfactu et auditu judicandum eſt. Quomodo igitur totius corporis tactus eſt, ſi ab anterioribus cerebri ventriculis ſenſus manare dicimus? An perſpicuum eſt, nervis e cerebro demiſſis et in omnem partem corporis fuſis, tangendi ſenſum exiſtere? Sed quoniam ſaepe, ſi ſpina pedem offendimus, ſtatim capilli horrent, putarunt nonnulli, dolorem vel ſenſum doloris ad cerebrum mitti, et ad hunc modum ſentire animal. Verum ſi haec ratio vera eſſet, non dolore afficeretur ea pars, quae ſecatur, ſed cerebrum. Quare rectius eſt dicere, nervum illum eſſe cerebrum. Nam cerebri aliqua pars eſt, in ſe toto animae ſpiritum continens, ut ferrum candens ignem. Hanc ob cauſam, cui parti nervus ſentiens ingenitus fuerit, ea pars ab eo ſenſus particeps ſentiensque redditur. Neque tamen abſurdum forte ſit dicere, in originem nervorum, cerebrum, non dolorem, ſed perceptionis ſocietatem quandam et doloris denunciationem mitti. Proprie autem ſub tactum ſubjecta ſunt calidum et frigidum, molle et durum, viſcoſum et aridum, grave et leve. Solo enim tactu haec cognoſcuntur. Communia tactus et ſenſus oculorum, acutum et obtuſum, aſperum et laeve, ſiccum et humidum, craſſum et ſubtile, ſurſum et deorſum; (quandoquidem et locus:) item magnitudo, cum fuerit ejusmodi, ut uno impetu tactus comprehendatur, ſpiſſum et rarum et rotundum, cum exiguum fuerit, quemadmodum aliae figurae quaedam: motum item accedentis corporis percipit, adjuncta memoria et cogitatione. Numerum

rum quoque, ſed usque ad duo, aut tria, eaque exigua, et quae facile comprehendantur. Sed haec adſpectus magis, quam tactus percipit, ut etiam aequabile et inaequabile. Sunt enim de laevium et aſperorum genere. Nam ad duritiem, admixta non aequabilitas, aſperitatem, aequabilitas, juncta ad ſpiſſitudinem, laevitatem gignit. Quare ex his, quae diximus, magnam eſſe horum ſenſuum inter ſe communitatem, facile perſpicitur. Nam alterius errorem alter indicat. In pictura enim oculi quidem eminentias quasdam cernunt narium et caeterorum: at accedens tangendi vis, ejus errorem coarguit. Atque ut adſpectus omnia ſemper, aëre interjecto, intuetur: ita tactus per baculum, et dura, et mollia, et humida ſentit, *ſi* ratiocinationem et cogitationem *adhibeat.* Hunc enim ſenſum homo habet acerrimum. Nam tactu et guſtu reliqua vincit animalia, caeteris ſenſibus vincitur. Cum enim aliud animal alio ſenſu de tribus hominem ſuperet, canis tribus pariter excellit. Nam et audit acutius, et videt, et *odoratur:* quod ii canes oſtendunt, quos ad inveſtigandas feras adhibemus. Quanquam autem univerſum corpus tactus eſt inſtrumentum, ut ſupra eſt declaratum, maxime tamen interiores manus et harum in primis ſummi digiti. Hos enim ut indices habemus tactus certiſſimos. Nam non modo ad comprehendendum idoneum inſtrumentum a Deo manus effectae ſunt, ſed etiam ad tangendum. Quam etiam ob cauſam cute tenuiores ſunt, et muſculi univerſae palmae ſubſtrati ſunt, et pilis carent, ut magis, quae tangi poſſunt, percipiant. Cur autem pilos ex ſeſe non efferant, muſculus ſubſtratus cauſa eſt. Manus autem, quae duriores ſunt, ad capiendum valentiores ſunt; quae molliores, ad tactionem certiores. Quomodo etiam nervi, qui duri ſunt, ad motum, qui molles, ad ſenſum ſunt aptiores. Nervi enim tactus quoque inſtrumenta ſunt, cum per eos tangendo ſentimus.

CAP. IX.

DE GUSTATU.

Visum quidem supra diximus ad rectas sentire lineas: odoratus autem et auditus non solum ad rectam lineam, sed undique: tactus et gustatus, neque rectis lineis, nequc undique cognoscunt, sed tum solum, cum proxime ad ea, quae sibi subjecta sunt, accesserint, exceptis his, quae jam explicata sunt. Est autem gustatus, sensus, qui sapores percipit. Instrumenta ejus lingua, eaque maxime summa, praeterea palatum, in quibus nervi, qui e cerebro deferuntur, diffusi perceptionem suam ad principem animae partem referunt. Succi autem ii, qui sub gustatum subjectae qualitates vocantur, sunt hi: dulcedo, acor, acrimonia, acerbitas, austeritas, amarities, salsedo, pinguedo. Haec enim gustus dijudicat. His qualitatibus aqua carere dicitur, quod nullam harum qualitatum in gustando referat. Nam si caeteras qualitates spectes, ut frigus et humorem, insitam habet aqua qualitatem. Acerbitas autem et austeritas inter se differunt, quod altera magis, altera minus constringat. Simplices igitur qualitates, quas gustus percipiat, hae fere solae sunt. Compositae, infinitae. Nam cuique animalium ac stirpium generi propriae qualitates sunt. Aliam enim, si ita casus ferat, porcorum, aliam caprarum qualitatem percipimus. Quare cum ignoraverimus, quod genus carnium sit, quod affertur, gustando judicamus: quod non eveniet, nisi diversa esset cujusque rei, quae sub gustum cadat, qualitas. Proinde generatim eas nemo complecti queat, cum sint infinitae et inter se omnino differentes. Nam vel in iis, in quibus una quaepiam simplicium qualitatum dominatur, sapores specie differre notum est. Nam in ficubus aridis et uvis passis et palmula, una dominatur qualitas, dulcedo; et tamen gustus in his sapores specie discrepantes cognoscit.

CAP.

CAP. X.

DE AUDITU.

Auditus voces ſentit et ſonos, eorumque acumen et gravitatem et laevitatem et aſperitatem, magnitudinemque indicat. Inſtrumenta hujus quoque ſenſus, molles ſunt nervi, e cerebro ducti, et aurium ſtructura, maximeque, quod in iis cartilaginoſum eſt. Nam ad ſonos et ſtrepitus apta cartilago eſt. Solus homo et ſimia aures non movent, cum caetera omnia, quae aures habeant animalia, eas moveant.

CAP. XI.

DE ODORATU.

Odoratus fit ille quidem per nares, ſed ad terminos anteriorum ventriculorum cerebri perficitur. Hi enim cum va. porum naturam in primis referant, facile vapores percipiunt. Dictum eſt enim ſupra, quodque inſtrumentum per naturae conjunctionem ea percipere, quae proprie ſibi ſubjecta ſint. Veruntamen non, ut caeteris inſtrumentis, ita odoratu, ſentiendi nervum cerebrum demiſit, ſed ipſum ſuis terminis uſum nervorum explet, vaporesque, qui afflantur, accipit. Eſt autem odorum latiſſime patens differentia, ſuavis odor et teter, et qui inter hos medius interjicitur, qui neque ſuavis, neque teter eſt. Gignitur autem ſuavis odor, cum humores, qui ſunt in corpore, exquiſite, medius, cum mediocriter, teter, cum parum aut nullo modo concocti ſunt.

CAP. XII.

DE COGITATIONE.

Ejus partis, quam phantaſticam diximus, cum facultatem, tum inſtrumenta, tum partes, tum partium conjunctionem et differentiam, ut potuimus, breviter ſatis explicavimus.

Illius autem partis, in qua cogitatio eſt, generatim judicia ſunt et aſſenſus et declinatio et appetitio: ſpeciatim, rerum intelligentia, virtutes, ſcientiae, artium rationes, deliberandi vis, electio. Atque haec pars eſt, quae per ſomnia vaticinatur nobis futura, quam ſolam Pythagorici, Hebraeos ſecuti, veram divinationem eſſe volunt. Inſtrumentum ejus eſt, medius ventriculus cerebri, animaeque ſpiritus, qui in eo clauditur.

CAP. XIII.

DE MEMORIA.

Ea vis, qua meminimus, memoriae et recordationis cauſa eſt et penu. Memoria eſt, ut Origenes ait, phantaſia intus relicta ab aliquo ſenſu, qui actu ſit; ut Plato vero definiebat, ſenſus et intelligentiae notionis conſervatio. Animus enim, quae ſub ſenſus cadunt, per ſentiendi inſtrumenta percipit, opinioque naſcitur: quae vero ſub intelligentiam, intelligentia, gigniturque intelligentiae notio. Cum igitur imagines et eorum, quae opinatus eſt, et quae intelligentia comprehendit, conſervat, meminiſſe dicitur. Quo loco Plato non eam intelligentiae notionem, quae vere dicitur, videtur accipere, ſed cogitationem. Nam quae ſub ſenſum ſubjecta ſunt, per ſe memoria tenentur; quae intelligentia cernuntur, ex accidenti: quandoquidem eorum, quae cogitamus, ex antegreſſa phantaſia memoria eſt. Quae vero proprie intelligentia intuemur, quoniam didicimus aut audivimus, meminimus, ſubſtantiae vero eorum memoria nulla eſt. Non enim ex antegreſſa phantaſia, quae intelligentia cernimus, percipimus, ſed ex diſciplina aut naturali notione. Quodſi meminiſſe dicimur, quae prius vidimus aut audivimus aut alio quovis modo cognovimus, prius autem ad tempus praeteritum refertur, dubium non eſt, quin ſub memoriam cadant ea, quae fiunt, quae pereunt, quorum in tempore cohaerentia eſt. Et quanquam abſentium memoria eſt, non etiam ab abſentibus commovetur. Recordatio dicitur,

tur, cum oblivio memoriam interruperit. Eſt enim recordatio, memoriae, quae evanuerit, recuperatio. Evaneſcit autem per oblivionem. Oblivio porro, memoriae amiſſio eſt. Sed alia eſt perpetua, alia ad tempus, quo de genere eſt recordatio. Alia autem eſt recordatio, quae non eſt oblivio eorum, quae ſenſu et intelligentia percepta ſunt, ſed naturalium notionum. Naturales notiones appellamus, quae ſine doctrina omnibus adſunt, ut verbi cauſa, eſſe Deum. Hanc Plato recordationem eſſe dicit idearum. Quid autem idea ſit, poſtea dicemus. Phantaſtica igitur vis tradit cogitationi ea, quae ſenſibus conſpiciuntur. Cogitatio, cum accepit et judicavit, mittit ad memoriam. Hujus inſtrumentum eſt poſtremus cerebri ventriculus, quem et παρεγκεφαλίδα et παρακρανίδα vocant, et qui in eo animae ſpiritus comprehenditur. Sed quoniam ſenſuum principia et radices dicimus eſſe anteriores cerebri ventriculos, cogitationis medium, memoriae poſtremum, confirmanda haec ratione ſunt, ne temere iis, quae dicuntur, credere videamur. Eſt autem hujus rei argumentum certiſſimum, quod ex uſu et munere partium ducitur. Nam, anterioribus ventriculis quoquo modo laeſis, ſenſus offenduntur, cum cogitandi vis adhuc maneat incolumis: ſolus vero medius ventriculus ſi laedatur, cogitandi facultas labefactatur, at ſenſuum ſedes manent, ſenſumque a natura datum tutantur: quodſi anteriores, mediusque ventriculus laedantur, ratiocinatio una cum ſenſibus corrumpitur: at vero ſi poſtremus ventriculus offendatur, ſola interit memoria, ſenſui et cogitationi nihil nocetur: quodſi et anteriori, et medio, et poſtremo ventriculo aliquid accidat, praeterquam quod totum animal in vitae diſcrimen adducant, ſenſum pariter et cogitationem, et memoriam delent. Quod cum aliis multis affectionibus et morborum incurſibus, tum in primis inſania febricitantium oſtenditur. Nam aliqui eorum, qui eo morbo laborant, ſola cogitatione laeſa, ſenſus conſervant: qualem deſcribit Galenus quendam, qui, cum apud eum lanificium quidam exerceret, arreptis vaſis vitreis ad feneſtram ſe proripiens, quaerebat de praetereuntibus, quodque vas nomine compellans, an praecipitari vellent. Cum ii, qui adſtabant,

bant, velle ſe, reſpondiſſent, primum projecit ſingula vaſa: deinde percunctabatur, an etiam lanificum demitti vellent. Illi, quod arbitrarentur, rem eſſe ridiculam et jocularem, cum ſe velle dixiſſent, hominem corripuit et praecipitem dedit. Hic ſenſibus erat integris, ſciebat enim et illa eſſe vaſa, et hunc lanificum, ſed ratiocinatio ſana non erat. Aliorum vana phantaſia eſt, putantium, ſe videre, quae non vident, cum caetera recte et ratione dijudicent: horum anteriores tantum ventriculi laeſi ſunt, medius ſalvus eſt. Per affectiones autem, quae membrum quodque inſequuntur, ejus munera impediuntur. Nam ne eo munere fungatur, impeditur animal, ad quod obeundum natura parata eſt ea pars, quae affecta aut offenſa eſt, quemadmodum pede offenſo, ne deambulemus, impedimur. Hoc enim pedis officium eſt.

CAP. XIV.

DE RATIONE ET ORATIONE.

Haec ergo una diviſio eſt facultatum animae, cum qua partes quaedam corporis dividuntur. Alia diviſio, alioque modo, partis animae rationis compotis, eſt in rationem et orationem. Eſt autem ratio, animi agitatio, quae fit in parte animae, quae ratiocinatur, ſine ulla elocutione. Unde ſaepe etiam tacentes totam rationem cum animis noſtris percurrimus et in ſomniis diſputamus, et per hanc maxime (non enim aeque per orationem,) ratione praediti eſſe omnes dicimur. Nam et qui ſurdi nati ſunt, et qui caſu aut morbo aliquo vocem amiſerunt, nihilominus ratione utuntur. Orationis munus, in voce et ſermone perſpicitur. Inſtrumenta autem vocis multa ſunt. Nam et muſculi, qui intus ſunt in mediis lateribus, et thorax, et pulmo, et aſpera arteria, et larynx, et horum maxime, quod cartilaginoſum eſt, et nervi recurrentes, et lingula, et omnes muſculi, qui has partes movent, emittendae vocis ſunt inſtrumenta. Sermonis autem os. In hoc enim fingitur et figuratur, et velut conformatur ſermo,

mo, lingua et gurgulione plectri locum obtinentibus, palato, cavi illius, quod sonum refert, dentibus et cujusdammodi oris hiatu, ut in lyra chordarum usum explentibus: conferente etiam aliquid naso, ut vox sonora sit, seu egregia, ut in canentibus apparet.

CAP. XV.

ALIA DIVISIO ANIMAE.

Dividunt aliter in vires, aut species, aut partes animam, in eam, quae ad stirpes pertinet, quae et altrix et patibilis vocatur, in sentientem, et rationis compotem. Instrumenta autem cujusque partis, partim explicata sunt, partim infra dicentur. Zeno Stoicus octonarum partium animam esse censet, partiens eam in principem facultatem, quinque sensus, et vocis mittendae, procreandique vim. Panaetius philosophus edendae vocis facultatem, motionis ejus, quo per se animalia cientur, partem esse vult, et quidem rectissime: procreatricem vero, non animae partem, sed naturae. Aristoteles, in physicis quidem, quinque esse dicit partes animae, eam quae ad stirpes pertineat, sentientem, loco moventem, appetentem, et ratiocinantem. Eam, quae ad stirpes pertineat, intelligens, quae alit, auget, generat, fingit, formatque corpora, quam eandem altricem quoque vocat, totum praestantissimae partis nomine, ejus nempe, quae alit, appellans, a qua caeterae partes, quas modo enumeravimus, pendent. Atque ita quidem in physicis. In ethicis vero in duo prima et summa genera animum distribuit, in rationis participem, et expertem. Rursus rationis participem dividit in eam, quae rationi obtemperat, et quae rationi non obtemperat. De participe rationis supra dictum est; de experte nunc differemus.

CAP.

CAP. XVI.

DE PARTE ANIMAE RATIONIS EXPERTE, QUAE ET PATIBILIS ET APPETITIO VOCATUR.

Non desunt, qui per se esse dicant, quod ratione caret, utpote cum anima reperiatur, quae rationis sit expers, neque pars animae rationis participis. Primum quidem, quoniam per se in bestiis invenitur, ex quo intelligitur perfectam quandam esse animam, nec partem alterius. Deinde, quoniam absurdissimum est, rationis partem esse, quod rationis est expers. Aristoteles vero, et partem esse dicit, et facultatem, et dividit in partes duas, ut diximus, quae communi nomine appetitus nominantur, ad quem pertinet etiam motus, quo per se animalia sequendi aliquid vel vitandi gratia incitantur. Appetitus enim est motus principium. Nam, simul ut appetierint animalia, per se ad motum, persequendi causa, feruntur. Ratione carentis animae partis, aliud non paret rationi, aliud paret. Rursus, quod rationi paret, dividitur bipartito, in iram et cupiditatem. Instrumentum autem cupiditatis, quae ex sensu nascitur, jecur est; irae, cor, pars dura et vehementioris motionis capax ad gravia negotia et difficilia, et ad contentum impetum destinata, quemadmodum contra jecur, pars mollior, mollis cupiditatis instrumentum est factum. Dicuntur autem haec rationi obedire, quoniam nata sunt, ut pareant *(ut subjugentur)* et ad nutum rationis moveantur, in iis quidem hominibus, qui convenienter naturae vivunt. Atque hi affectus animalis substantiam constituunt, quando sine his existere vita *non* potest. Quoniam autem affectus nomen homonymum est, distinguenda prius est ejus homonymia. Dicitur enim affectio, tum corporea, ut morbi, et vulnera; tum animi, de qua in praesentia loquimur, cupiditas et ira. Communiter autem et generatim animalis affectio est, quam voluptas aut dolor insequitur. Nam af-

fectio-

fectionem dolor insequitur, non affectio dolor est. Si enim ita esset, quidquid afficeretur, doleret: nunc vero, quae sensu carent, afficiuntur illa quidem, non tamen dolent: non ergo affectio dolor est, sed affectionis sensus, quam tamen alicujus esse momenti oportet, ut sensu percipiatur. Animi affectionum definitio haec est: Affectio est, motus appetendi facultatis sub sensum cadens, ob boni vel mali phantasiam. Et aliter sic: Affectio est, motus animae rationis expers, ob opinionem boni vel mali. At universe affectionis hanc definitionem traduut: Affectio est, motus ex alio in alio. Muneris functio, est motus efficax (*secundum naturam*). Efficax autem dicitur, quod ex se movetur. Itaque hoc modo ira muneris functio est irascendi facultatis: affectio autem utriusque animae partis et hoc amplius corporis nostri totius, cum per iram violenter rapitur ad agendum. Ex alio enim in alio motus est factus, quam affectionem esse dicebamus. Alio modo, muneris functio affectio dicitur, cum fuerit praeter naturam. Nam muneris functio secundum naturam, motus est: affectio vero, praeter naturam. Quare hac ratione muneris functio affectio dicitur, cum non secundum naturam movetur, sive a seipso, sive ab alio moveatur. Nam cordis motus, si pulsus est moderatus, muneris est functio; si validior agitatio, affectio. Nam a corde est validior agitatio, sed praeter naturam, ab eodem pulsus moderatus, sed secundum naturam. Nihil igitur miri, unam et eandem rem, et affectionem et muneris functionem nominari. Nam qua motus sunt, a patibili animae parte profecti, muneris quaedam functiones sunt; qua vero immoderati et praeter naturam, non muneris functiones, sed affectiones sunt. Motus igitur partis animae rationis expertis, secundum utramque verbi notionem, affectio est: non omnis tamen motus patibilis partis affectio dicitur; sed qui vehementior est et ad sensum pervenit. Nam exigui motus et sensum effugientes, affectiones non sunt. Debet enim affectioni inesse magnitudo, quae alicujus momenti sit. Quocirca definitoni affectionis appositum est, motus sub sensum cadens. Nam exigui motus, ut jam dixi, quos sensus non percipit, affectionem non gignunt.

CAP.

CAP. XVII.

DE CUPIDITATE.

Dividitur pars animae rationis expers, ut diximus, quae rationi obtemperat, in duas partes, cupiditatem, et iram. Rursus cupiditas bipartito distribuitur, in voluptates et dolores. Nam cupiditas, dum, quod vult, assequitur, voluptatem efficit: contra, dum non assequitur, dolorem. Alio modo divisa cupiditas, quatuor omnino species facit. Nam in rebus, alia sunt bona, alia sunt mala, et alia jam adsunt, alia exspectantur. His generibus constitutis, si duo per reliqua duo multiplicentur, in quatuor partes cupiditas dividitur. Est enim bonum et malum, item praesens et exspectatum. Exspectatum enim bonum, libido est; jam vero praesens, voluptas: rursus malum exspectatum, metus est; praesens, aegritudo. In bonis enim voluptas et libido versantur, in malis metus et aegritudo. Quae ratio nonnullos movit, ut affectionem in quatuor partes tribuerent, libidinem, voluptatem, metum, et aegritudinem. Bona autem et mala dicimus, aut quae vere sunt, aut quae existimantur. Innascuntur autem malae affectiones in animo per tria haec: malam institutionem, inscitiam, pravum corporis habitum. Si enim non recte a pueris instituti fuerimus, ut regere affectiones possimus, in earum immoderationem incurrimus. Per ignorantiam autem perversa judicia in ratiocinandi animi parte gignuntur, ut opinio sit, quae mala sunt, esse bona; et quae bona, mala. Aliquae etiam ex pravo habitu corporis comparantur. Siquidem in quibus amarae bilis magna copia est, iracundi sunt, et quorum calida humidaque temperatio est, ad obscoenas voluptates propensi. Verum prava consuetudo, bona consuetudine tollenda est; ignoratio, doctrina atque scientia. Ad pravum autem habitum corporea remedia adhibenda sunt, ut eum, quoad fieri potest, ad mediam temperationem idoneo victu et exercitationibus, denique medicamentis, si etiam his opus erit, transferamus.

CAP. XVIII.

DE VOLUPTATIBUS.

Voluptatum quaedam ſunt animi, quaedam corporis. Animi ſunt, quae per ſe ſunt animi, ut quae ex doctrina et cognitione rerum capiuntur. Hae enim et id genus aliae, ſolius ſunt animi. Corporeae autem ſunt, quae in communitate corporis et animi verſantur, ideoque corporeae vocatae ſunt, ut quae e cibo et complexu Venereo proficiſcuntur. Solius porro corporis nullae voluptates ſunt propriae, ſed affectiones, ut ſectiones, fluxiones et qualitates temperationi congruentes. Omnis enim voluptas cum ſenſu eſt. Senſum autem, animi eſſe oſtendimus. Eſſe autem ancipitem, et multiplicem ſignificationem vocabuli voluptatis, perſpicuum eſt. Sub alio enim atque alio genere eſt, ut honeſtae et improbae voluptates. Aliae etiam vanae, aliae verae ſunt voluptates. Ac illae quidem, quae in cogitatione ponuntur, ad ſciêntiam ſunt; quae cum corpore percipiuntur, ad ſenſum. Et harum, quae ad ſenſum ſunt, aliae naturales ſunt, aliae non naturales. Praeterea voluptati, quae in bibendo eſt, aegritudo, quae in ſitiendo eſt, opponitur. At illi, quae in rerum contemplatione eſt poſita, nihil opponitur. Quae omnia verbi voluptatis ambiguitatem oſtendunt. Voluptatum autem corporis quaedam ſunt neceſſariae et naturales, ſine quibus vita conſtare non poteſt, ut alimenta, quae, quod corpori deeſt, explent, veſtitusque neceſſarius. Aliae naturales quidem, non tamen neceſſariae, ut ſecundum naturam et legem concubitus. Hae enim conferunt ad permanentiam univerſi generis. Fieri autem poteſt, ut ſine eis in virginitate vitam tranſigamus. Aliae neque neceſſariae, neque naturales, ut ebrietas et libidinoſa petulantia, et immoderato cibo potuque corporis expletio. Haec enim tantum abeſt, ut ad propagationem generis nobis conducant, quod legitimus facit concubitus, aut ad vitae cohaerentiam, ut etiam vehementer noceant. Quare qui convenienter Deo vivit, huic ſolae neceſſariae ſimul et naturales voluptates

perſequendae ſunt. Illi vero, qui ab hoc in ſecunda eſt virtutum claſſe locatus, cum hae, tum illae etiam, quae non neceſſariae quidem illae ſunt, ſed tamen naturales, aſſumendae ſunt, ſic ut modus et ratio et tempus et locus idoneus ſervetur. Reliquae omnino fugiendae ſunt. Simpliciter autem illae honeſtae eſſe voluptates putandae ſunt, quae non ſunt implicatae dolori, neque poenitendi cauſam afferunt, neque alio ullo detrimento afficiunt eos, qui perfruuntur, neque ultra modum progrediuntur, neque nos multum a gravioribus negotiis abſtrahunt, aut ſibi ſervire cogunt. Propriae voluptates ſunt, quae inſunt quodammodo aut annexae ſunt cognitioni divini numinis et ſcientiis et virtutibus. Haec in iis ducere debemus, quae primario loco ſunt expetenda, quae non, ut ſimus ſimpliciter, neque, ut genus perduret, ſed ut bene nobis ſit, et viri boni Deoque grati ſimus, vim habent, et ad perficiendum hominis animum et intelligentiam conferunt. Nam neque affectionibus medentur, ut quae naturae deſideria ſatiant, neque omnino aegritudinem aut antegreſſam aut inſequentem aut contrariam habent, ſed purae ſunt et ab omni concretione materiae liberae, propterea quod in ſolo animo ponuntur. Etenim, ut Platonis ſententia eſt, voluptates partim ſunt falſae, partim verae. Falſae, quae cum ſenſu et opinione non vera ſunt, et dolores habent implicatos: verae, quae ſolius ſunt animi ipſius per ſe, cum ſcientia et mente et prudentia, liquidae et ab omni dolore ſejunctae, quaeque nullam poenitendi cauſam relinquunt. Has voluptates, quae ex contemplatione rerum et honeſtis actionibus manant, non communi nomine πάθη, ſed πείσεις appellant, etſi utrumque a patiendo nomen ductum eſt. Nonnulli autem ſunt, qui proprie ejusmodi voluptatem gaudium nuncupent. Definiunt autem voluptatem: Ortum in naturam, qui ſenſum moveat. Verum haec definitio corporeae tantum eſſe voluptatis videtur. Haec enim quaedam eſt expletio, et corporeae inopiae, dolorisque, qui ex inopia naſcebatur, medicina. Nam frigentes aut ſitientes, dum aegritudinem ſanamus, quae e frigore et ſiti exiſtit, in calefaciendo et bibendo voluptatem per-

percipimus. Ex accidenti igitur hae voluptates bonae ſunt, neque per ſe aut natura ſua tales ſunt. Nam ut ſanari, ex accidenti bonum eſt, at ſanum eſſe, naturâ et per ſe: ſic hae voluptates, cum curationes quaedam ſint, ex accidenti bonae ſunt. Voluptates vero, quae in contemplatione ponuntur, per ſe ſunt bonae et naturâ. Non enim ex inopia capiuntur. Hinc igitur, non omnem voluptatem indigentiam explere, diſci poteſt. Quod ſi eſt, non recte definiunt, qui ajunt, ortum in naturam, qui ſenſum moveat, eſſe voluptatem. Non enim omnes voluptates haec definitio complectitur, ſed eam, quae ex contemplatione naſcitur, omittit. Epicurus quoque, voluptatem definiens *detractionem* omnis moleſtiae, idem dicit, quod ii, qui afferunt ortum in naturam, qui ſenſum moveat. Nam amotionem doloris, voluptatem eſſe dicit. Quoniam autem nullus ortus ejusdem eſt generis, aut cognatus ſuis effectis, neque ortus voluptatis, voluptas putanda eſt, ſed a voluptate aliud quippiam. Nam ortus in oriendo eſt. Nihil autem eorum, quae oriuntur, ſimul oritur et ortum eſt, ſed nimirum gradatim: at quod voluptate afficitur, ea confertim afficitur: non ergo ortus voluptas eſt.* Praeterea omnis ortus, rerum eſt, quae nullae ſunt: voluptas autem rerum eſt, quae jam ſunt: non eſt igitur ortus voluptas. Praeterea bonorum quaedam ſunt habitus, quaedam muneris functiones, quaedam inſtrumenta. Habitus, ut virtus, muneris functio, ut uſus, virtutis. Item habitus ſenſus, viſus, muneris functio, videre. Inſtrumenta ſunt, per quae munere fungimur aliquo, ut oculus, divitiae *(pes)* et alia ejusdem generis. Omnes autem facultates animi, quae in bonis et malis verſantur, habituum quorundam facultates ſunt. Si ergo bonum eſt voluptas, ac non malum, in his ſolis erit. At habitus quidem non eſt, neque enim, ut virtus: non enim ita facile in dolorem contrarium verteretur: neque, ut habitus, qui privationi opponitur: nam eodem tempore, ut habitus et privatio inſit, fieri nequit: voluptatem autem aliqui et dolorem eodem tempore capiunt, ut his accidit, qui fricantur: non eſt ergo habitus, voluptas. At vero neque inſtrumentum eſt. Inſtru-

menta enim aliorum, non ſua cauſa, ſunt: voluptas autem non alterius cauſa, ſed ſua ipſius eſt: non igitur eſt inſtrumentum. Reliquum eſt, ut muneris functio exiſtimetur. Quare Ariſtoteles eam definit: Non impeditam muneris functionem habitus, qui ſecundum naturam eſt: nam quae naturalem muneris functionem impediunt, dolorem afferunt: atqui et beatitudo muneris eſt functio non impedita habitus, qui ſecundum naturam eſt: itaque accidit ex hac definitione, beatitudinem eſſe voluptatem, et everti definitionem. Adhibita igitur correctione definivit voluptatem: Finem eſſe muneris functionum non impeditarum animantis, quae ſunt ſecundum naturam, ut implicata beatudini et una cum ea ſit voluptas, non autem voluptas beatitudo ſit. Non omnis autem muneris functio, motus eſt, ſed quaedam eſt muneris functio, quae adminiſtratur ſine omni motu, qua in primis Deus utitur. Primus enim motor immobilis. Hujusmodi etiam functio in hominibus eſt, contemplandi actio. Nam ſine motu eſt. Nam et quod contemplamur, unum idemque ſemper eſt, et contemplantis mens fixa eſt. In uno enim, et eodem ſemper verſatur. Quodſi contemplationis voluptas, quae maxima et praecipua et vera eſt, ſine motu ſit, perſpicuum eſt, *caeteras*, quae per pauciores motus capiuntur, ut quaeque per pauciſſimos motus oriuntur, ita et praeſtantiſſimas et maximas eſſe. Cum muneris autem functionibus voluptatum ſpecies dividuntur. Quot enim muneris functionum ſunt ſpecies, totidem ſunt voluptatum. Et honeſtarum quidem honeſtae, pravarum pravae. Neque dubium eſt, quin in quoque ſenſu ſpecie differentes voluptates reperiantur. Aliae enim tactionis ſunt, aliae ſaporum, aliae oculorum, aliae audiendi, aliae odorandi. Sunt autem ſenſus puriores ii, qui non proxime accedunt ad ea ſenſum moventia, quae delectant, ut viſio, auditus, odoratus. Sunt etiam functionum, quae in ratione ponuntur, ſpecies duae. Alia enim in agendo, alia in contemplando cernitur. Itaque certum eſt, etiam voluptatum, quae has functiones conſequuntur, duo eſſe genera, e quibus purior eſt ea voluptas, quae ex perſpicientia rerum percipitur. Hominis autem,

qua

qua homo eſt, eae ſunt propriae, quae in ratione et intelligentia ſunt poſitae. Nam qua animal quidem eſt, illae voluptates, quae ſenſus movent, etiam caeterorum animalium communes ſunt. Quoniam autem earum voluptatum, quae ſenſus quadam jucunditate demulcent, alii aliis delectantur, non quae improbis, ſed quae viris bonis honeſtae videntur, etiam per ſe honeſtae ſunt. Rectus enim judex et diſceptator cujusque rei eſt, non qualiscunque, ſed qui ejus rei ſcientiam tenet et ſecundum naturam affectus eſt.

CAP. XIX.

DE AEGRITUDINE.

Aegritudinis ſpecies ſunt quatuor, ἄχος, moleſtia, invidia, et miſericordia. Eſt autem ἄχος aegritudo, quae vocis uſum adimit. Moleſtia, aegritudo gravans. Invidia, aegritudo, quae ob alterius res ſecundas ſuſcipitur. Miſericordia, aegritudo, quae ob aliena mala. Omnis autem aegritudo mala eſt ſuapte natura. Etſi enim vir bonus aeger erit aliquando, ſi vel viri boni intereunt, vel liberi, vel patria vaſtetur; non hoc primaria ratione, neque ex propoſito, ſed ex circumſtantia faciet. Atqui in his ipſis, qui ſe contemplationi rerum totum tradidit, nihil omnino commovetur; cum ſe ab his rebus, quae in hominum vita geruntur, ſemoverit, cum Deoque conjunxerit. At vir probus modice his rebus tangitur, neque modum tranſit, neque ſuccumbit aegritudini, ſed potius eam ſuperat. Opponitur autem aegritudo, ut malum bono, moderatae voluptati; ut malum malo, immoderatae. Verum iſta immoderatio in corporeis tantum accidit. Nam contemplationis laetitia, cum ſit ſumma quaedam et abſoluta, immoderationem non admittit, neque ei aegritudo opponitur, neque ex depulſione antegreſſae aegritudinis accidit.

CAP. XX.

DE METU.

Dividitur autem metus in ſex partes, in pigritiam, pudorem, verecundiam, ſtuporem, ſollicitudinem, terrorem. Eſt autem pigritia, metus venientis actionis. Stupor, metus e magna phantaſia. Terror, metus ex inſolita phantaſia. Sollicitudo, metus, ne labamur, id eſt, ne id, quod propoſuerimus, non conſequamur. Nam dum metuimus, ut aſſequamur, quod propoſuerimus, ſolliciti ſumus. Pudor, metus ob exſpectationem reprehenſionis: atque optima haec affectio eſt. Verecundia, metus ob turpitudinem ſuſceptam; atque haec quoque affectio ſpem aliquam ſalutis oſtendit. Hoc autem differt pudor a verecundia, quod qui verecundatur, ob ea, quae perpetravit, ſe occultat: quem autem pudet, ne dedecus aliquod admittat, metuit. Saepe tamen veteres nominibus abutentes, pudorem verecundiam, et verecundiam pudorem vocant. Naſcitur autem metus per refrigerationem, omni calore ad cor, principem partem, concurrente; quomodo populus, cum in metu eſt, in curiam confugit. Metus inſtrumentum eſt, os ventriculi. Hoc enim eſt, quod in aegritudine morſum ſentit, ut Galenus in tertio de Demonſtratione ait, ad hunc fere modum: His, qui in aegritudine aliqua verſantur, multum flavae bilis defluit in ventrem, quod morſum ipſis praebet; neque prius aegri eſſe et morderi deſinunt, quam bilem evomuerint. Nam morſus iis accidit infra cartilaginem, quae eſt in medio pectore, quod, quia ſpeciem enſis praebet, ξιφοειδὲς nominatur. Cor autem multo ſuperius locatum eſt. Nam ſepto transverſo venter inferior eſt, cor ſuperius. Veteres tamen etiam os ventris, cor uſurpant, ut Hippocrates, et Thucydides, ubi peſtilentiam, quae Athenis erat, deſcribit, ſic dicens: Et cum in corde dolor firmaretur, invertebat ipſum, et purgationes bilis, quotquot a medicis nominatae ſunt, invadebant. Nam quod invertitur, os ventris eſt, dum vomere cogitur, non ea pars viſcerum, quae cor eſt.

CAP. XXI.

DE IRA.

Ira eſt fervor ſanguinis, quo cor ſuffuſum eſt, ex reſpiratione fellis aut conturbatione natus. Idcirco et et χολὴ a Graecis, id eſt, bilis et χόλος dicitur. Aliquando ira eſt appetitio vindictae. Nam dum injuria afficimur, aut opinamur, nos injuria affici, iraſcimur, et tum mixta fit affectio ex libidine et ira. Species irae tres, excandeſcentia, quae et χολὴ, id eſt bilis, et χόλος dicitur, ſimultas, et inimicitia. Ira enim principium et motum habens, excandeſcentia et bilis appellatur. Simultas, ira inveteraſcens. Haec Graecis dicitur μῆνις, a manendo et quod memoriae ſit tradita. Inimicitia, vocatur ira obſervans occaſionem ulciſcendi. Hanc Graeci κότον dicunt, παρὰ τὸ κεῖσθαι, hoc eſt, quod repoſita ſit. Eſt autem ira ſatellitium rationis. Cum enim ratio judicarit, rem eſſe dignam, quae aegre et moleſte feratur, ſuccedit ira, ſi modo proprium et naturalem ordinem tueantur.

CAP. XXII.

DE

PARTE RATIONIS EXPERTE, QUAE RATIONI NON OBTEMPERAT.

Quod ergo rationi paret, hoc modo ſe habet. De genere eo, quod rationi non paret, eſt, in quo nutriendi, procreandi, et pulſuum vis ineſt. Quorum duo illa naturalia, hoc poſtremum vitale nominatur.

CAP. XXIII.

DE NUTRIENTE ANIMAE PARTE.

Altricis partis vires naturales ſunt quatuor, trahendi, retinendi, commutandi, depellendi. Quaeque enim pars animalis naturaliter trahit ad ſe ſuum alimentum, attractum retinet, retentum in ſe mutat, et demum, quod ſuperfluum eſt, expellit. Et hae ſunt facultates, quae cibum partium animalis adminiſtrant, ex quibus accretio, cum in longitudinem, tum in latitudinem proficiſcitur. Depelluntur autem, quae ſuperflua ſunt, per ventrem, per urinam, per vomitus, per ſudores, per os, per aures, per oculos, per exſpirationem, per occulta foramina. Ac ceterae quidem depulſiones in promtu ſunt. Per aures autem ea, quae vocantur κυψελή, quae ſunt aurium ſordes. Per oculos, lacrimae et lippitudines. Per exſpirationem, fuliginoſus ille cordis calor depellitur. Occulta autem foramina, ſeu poros, vocant reſpirationem totius corporis, qua ex imo corpore et arteriarum contractione plurimi vapores per cutis raritatem exeunt. Inſtrumenta nutrientis facultatis ſunt os, ſtomachus, venter, jecur, omnes venae, inteſtina, bilis utraque, et renes. Nam os primum praeparat ventri cibum, minutim eum per dentes et linguam concerpens. Nam et lingua maximum uſum in mandendo praebet, quod cibum cogat, dentibusque ſubjiciat, non aliter atque molentes foeminae manu frumentum ſub molas mittunt. Nam quodammodo lingua mandendi cibi manus eſt. Ita autem confectus cibus mittitur ad ventrem per ſtomachum. Stomachus enim non ſolum indigentiae percipiendae inſtrumentum eſt, ſed etiam ciborum meatus. Praeſto enim eſt in deglutiendo, et attrahit cibum et ad ventrem demittit: quem venter ubi acceperit, ſecernit quod bonum eſt et ad nutriendum aptum, a lapidoſo, ligneo et inepto ad alendum; ac quod bonum quidem eſt, in ſuccos mutans mittit ad jecur per venas, quae ab ipſo attrahunt et transportant ad jecur, quae verae velut radi-

radices ſunt jecoris, trahentes a ventre alimentum, ut e terra trahunt ſtirpium radices. Similis enim eſt venter terrae, quae ſtirpibus alimentum praebet: radicum venae, quae ad portas et gibboſas partes jecinoris ſurſum trahant ſuccum a ventre et inteſtinis per meſenterium: trunci, jecur; ramorum et extremarum partium arboris, venae, quae finduntur a vena cava, quae naſcitur e ſimis partibus jecoris. Nam jecur cum a ventre ſuccum acceperit, concoquit, ſuique ſimilem efficit, ac cum habeat carnem ſimillimam ſanguinis, merito in ſanguinem ſuccum convertit. Sanguis autem purgatur per lienem et veſicam, quae bilem accipit, et renes. Lienis enim trahit, quod foeculentum eſt, idque ſibi paſtum facit: veſica quae bilem accipit, quod acerbi remanſit in ſuccis ex alimento: renes humorem ſeroſum, ac quod acerbi erat reliquum, ut reliquus ſanguis jam purus et utilis ad nutricandum digeratur in caeteras partes corporis omnes, per venas, quae in eas inſperſae ſunt. Atque ita ſingulae partes trahentes ſanguinem et continentes et mutantes in naturam ſuam, quod ſuperfluum eſt, transmittunt ad vicinas partes paratum illis idoneum alimentum. Et ad hunc modum omnes partes ſanguine, quem jecur ſuppeditet, aluntur et augentur et permanent. Dicitur autem haec pars a ratione vacua, non parere rationi, quod non ex ſententia, neque electione noſtra, ſed naturaliter ſuum opus efficiat.

CAP. XXIV.

DE PULSIBUS.

Pulſuum motus, qui et vitalis facultas dicitur, initium habet a corde, et maxime a ſiniſtro ejus ventriculo, qui ſpirabilis appellatur, et innatum vitalemque calorem omni parte corporis per arterias, ut jecur alimentum per venas, impertit. Nam concalefacto corde contra naturam, ſtatim totum animal contra naturam calefit; et refrigerato refrigeratur. Nam ſpiritus vitalis, ab eo per arterias in totum corpus diſpergitur. Plerumque autem inter ſe haec tria ſimul finduntur,

tur, vena, arteria, nervus, e tribus initiis, quae animal gubernant, profecta: e cerebro, principio movendi et sentiendi, nervus; e jecore, principio sanguinis et alentis facultatis, vena, vas sanguinis; e corde, principio vitalis facultatis, arteria, vas spiritus. Cum autem haec congrediuntur, mutuis inter se commodis fruuntur. Vena enim pastum suppeditat nervo et arteriae: arteria, venae calorem naturalem et spiritum vitalem impertit: (*nervus autem sensum illis praebet ac toti corpori:*) unde neque arteria inveniri potest sine tenui sanguine, neque vena sine spiritu, qui ad vaporis naturam accedat. Diducitur autem vehementer et contrahitur arteria, harmonia quadam et ratione, initio motus a corde sumto. Sed dum diducitur, a proximis venis vi trahit tenuem sanguinem, cujus respiratio fit alimentum spiritui vitali: dum autem contrahitur, quod in se fuliginosi est, per totum corpus et occulta foramina exhaurit: quomodo cor, per os et nares, quidquid fuliginosi est, exspirando sursum expellit.

CAP. XXV.

DE GENERANDI AUT SEMINANDI FACULTATE.

Generandi quoque vis, partis est ejus, quae rationi non obtemperat. Nam sine voluntate nostra in somniis semen emittimus; et cupiditas conjunctionis, naturalis est. Inviti enim ad eam ferimur: quanquam actio sine controversia in nobis sita est et ab anima pendet. Etenim instrumentis, quae appetitioni naturali serviunt, conficitur, et abstinere ab appetitione, eamque comprimere, in nobis est positum. Instrumenta autem seminandi facultatis prima, venae sunt et arteriae. In his enim, per conversionem sanguinis, primum humidum, quod ad seminis naturam vergit, ut in mammis, lac, procreatur. Horum enim vasorum alimentum hic humor est, propterea quod a principio e semine procreata sint. Excoquunt igitur arteriae et venae sanguinem in humidum,

quod

quod ad naturam ſeminis accedit, ut alatur. Atque, quod ex earum alimento relinquitur, ſemen fit. Fertur enim primum quidem multa circuitione in caput, deinde a capite per binas venas binasque arterias delabitur. Quare ſi quis excidat venas, quae ſint circa aures et parotides, *(carotides)* animal ſterile reddit et ineptum ad generandum. Hae autem venae et arteriae evadunt illud tortuoſum et quod inſtar varicum eſt involucrum, quod eſt ad ſcrotum, ubi humidum illud, quod ad ſemen accedit, labitur in utrumque teſtem. Una eſt arteria, unaque vena plena ſeminis, in quibus perfecte ſemen perficitur et per tortuoſum paraſtaten, qui ſecundum teſtes eſt, cum flatu depellitur, quoniam et arteria eſt, quae mittit. Ferri autem etiam a vena, libidinoſa petulantia oſtendit. Cum enim diu concubuerint, et id, in quo ſeminis vis ineſt, et genitalem humorem conſumſerint, tum etiam per violentam contentionem purum ſanguinem emittunt. Mulieres quoque omnes easdem, quas viri, partes habent, ſed intus, non extra. Ariſtoteles quidem et Democritus nihil volunt conferre ſemen mulieres ad procreationem liberorum. Quod enim mittitur a mulieribus, ſudorem potius membri, quam ſemen eſſe, volunt. Galenus vero, damnans Ariſtotelem, ait, ſemen emittere mulieres, et mixtionem utriusque ſeminis, foetum efficere; quare etiam concubitum mixtionem dici: non tamen perfectum ſemen, ut viri, ſed adhuc crudum et humidius. Cum autem tale ſit mulieris ſemen, alimentum ſit virilis, et ex eo pars quaedam loci, qui eſt ad cornua uteri, concreſcit, et quod a farciminis forma ἀλαντοειδὲς nominatur, quod reliquiarum cibi foetus, dum in utero eſt, receptaculum eſt. In unoquoque autem genere animalis, tum foemina marem admittit, cum poteſt concipere. Quae ergo ſemper poſſunt concipere, ſemper conjunctionem admittunt, ut gallinae et columbae et homo. Sed caetera dum gravida ſunt, fugiunt conjunctionem, mulier ſemper admittit. Nam gallinae quidem, quod quotidie fere pariant, quotidie fere cum mare congrediuntur. Mulieres autem, ut in caeteris rebus, voluntate ſunt libera, ita etiam in concubitu poſt conceptionem.

nem. Nam beſtiae non a ſeipſis, ſed a natura diriguntur, et modus eis, tempusque definitum naturae lege ſtatutum eſt.

CAP. XXVI.

ALIA DIVISIO FACULTATUM, QUAE ANIMAL ADMINISTRANT.

Partiuntur aliter facultates, quae in animali ſunt, et earum partim animae vires dicunt, partim naturales, partim vitales. Animae quidem, quae ſunt ex electione et conſilio: naturales autem et vitales, quae ſine electione et conſilio ſunt. Et ſunt animae facultates duae, motus, quo per ſe et cum appetitu agitantur animalia, et ſenſus. Motus porro, quo per ſe animalia cientur et cum appetitu, ſpecies ſunt, progrediendi vis ab uno loco in alium, totiusque corporis movendi, et vocis edendae facultas, et reſpirandi. In nobis enim eſt ſitum, haec facere et non facere. Naturales et vitales non ſunt in noſtra poteſtate poſitae, ſed velimus, nolimus, fiunt, ut nutriendi, augendi et generandi vis, quae ſunt naturales, et pulſuum, quae vitalis eſt. Ac caeterorum quidem inſtrumenta antea diximus: nunc motus ejus, qui ex electione ſuſcipitur, exponemus.

CAP. XXVII.

DE MOTU, QUEM ANIMALIA PER SE AUT PER ELECTIONEM SUSCIPIUNT, QUI AD APPETITUM PERTINET.

Eſt igitur motus, quem per electionem aut per ſe animalia ſuſcipiunt, principium, cerebrum et dorſi medulla: quippe quae cerebri pars ſit. Inſtrumenta, nervi, qui ex his orti ſunt, et ligamenta et muſculi. Muſculi autem conſtant e carnibus et nervoſis fibris et tendinibus, qui cum nervorum fibris

bris complicati ſunt. Quare aliqui exiſtimarunt, eos ſentiendi vim habere, propter ſenſum, qui fit ex nervis, qui illis ſunt connexi. Itaque tendo e ligamento et tenuibus nervis eſt compoſitus. Differt autem a nervo tendo, quod omnis nervus ſentiendi vi eſt praeditus et rotundus et molliuſculus, et a cerebro originem ducit. Tendo vero et durior eſt et ex oſſe, et per ſe ſenſus expers et latus aliquando. Sunt autem manus ad capiendum et ad artificia exercenda inſtrumentum aptiſſimum. Si quis enim manus aut ſolos manuum digitos ademerit, ad omnes fere artes hominem inhabilem reddit. Idcirco ſolus homo, quoniam ratione utitur et in eum artes cadunt, a Deo manibus donatus eſt. Pedes vero gradiendi ſunt inſtrumentum, quod per eos loco moveamur. Porro autem ſolus homo ſedet, nullius adminiculi indigens. Solus enim ad duos angulos rectos crura et ad coxam et ad poplites flectit, alteros introrſum, alteros extrorſum. Quae ergo per nervos et muſculos moventur, haec omnia ab anima pendent et electione fiunt, in quibus et ſenſus et vocem numerandam eſſe oſtendimus. Atque hinc animae et naturae operum probabilis eſt diſtinctio, (et dijudicatio ſumenda eſt.) At Deus ſumma ſua providentia cum naturalibus animae opera, et viciſſim cum animae operibus naturalia conjunxit. Quoniam enim ejectio reliquiarum cibi et potionis, depellendi facultatis eſt, quae una eſt de naturalibus viribus, ne praeter electionem et voluntatem noſtram aliquid indecore agamus, ſi vel, ubi non oportet, vel, quando non oportet, vel, in quibus non oportet, excernamus, janitores quosdam praefecit depulſionibus muſculos et ita naturae opera, ut animae eſſent, effecit. Nam hanc ob cauſam et ſaepe et diu ſuſtinere depulſiones poſſumus. Demittuntur autem ſentientes et molles nervi a medio et anterioribus ventriculis cerebri: duriores vero et in quibus movendi vis ineſt, a poſtremo ventriculo et dorſi medulla. Sed duriores ſunt, qui ex dorſi medulla, et in his maxime, qui ex inferioribus ejus partibus proficiſcuntur. Quo enim magis abſcedit a cerebro medulla dorſi, eo cum ipſa fit durior, tum nervi, qui ex ea naſcuntur. Sicut autem ſenſus duplices accepimus, ſic ortum nervorum du-

duplicem habemus. Quaeque enim medullae dorſi vertebra conjugationem nervorum emittit: cujus altera ad dextram corporis partem tendit, altera ad laevam. Fere enim totum corpus noſtrum in duo diviſum eſt, in dextrum et laevum. Sic et pedes et manus et quodque reliquorum, quemadmodum et inſtrumenta ſentiendi, dextra, laevaque accepimus.

CAP. XXVIII.

DE RESPIRATIONE.

Reſpiratio etiam ex animae muneribus numeratur. Etenim muſculi ſunt, qui thoracem diducunt, praecipuum reſpirandi inſtrumentum. Atque ea reſpiratio, quae confertim et cum gemitu fit, in magnis doloribus, animae eſſe munus oſtendit. In noſtra quoque poteſtate eſt, pro eo, atque uſus poſtulat, reſpirationem mutare. Nam dum ex aliqua parte, quae reſpirandi vim continet, laboramus, aut quae cum aliqua harum partium movetur, ut ſepto transverſo, aut jecore, aut ſplene, aut ventriculo et tenuibus inteſtinis et colo, paululum et crebro reſpiramus. Paulnlum, ut ne vehementer percutiamus partem eam, quae dolet: Crebro, ut, quod defuit magnitudini, crebritate compenſetur. Etenim cum dolet crus, non multum ipſum inter ambulandum producimus, ob eandem cauſam, ob quam et reſpirationem. Ut ergo incedere animae opus eſt, ita reſpirare: quanquam, ut quieſcamus, neque incedamus, diutiſſime vivere poſſimus: at reſpirationem ne decimam quidem horae partem ut cohibeamus, fieri poteſt. Nam ſuffocatur calor, qui in nobis eſt fuligine, ideoque exſtinguitur et confeſtim interitum affert. Nam ſi flammam quis tegat in vaſe aliquo, quod anhelitum non habeat, eam fuligine ſuffocatam exſtinxerit. Itaque neceſſario etiam dormientibus nobis nihilominus hac parte anima ſuo munere fungitur, quod non ignoret, ſi ad breviſſimum tempus ceſſaverit, animal interiturum. Quare rurſus hic animae opus cum naturae munere conjunctum eſt. Per arteriam enim reſpirandi officio fungitur, quae inſtrumentum naturale eſt, et ſemper movetur,

tur, ut nunquam ejus opus occidat, quemadmodum neque caeterarum arteriarum. Quod aliqui dum non intelligerent, naturae opus eſſe reſpirationem, putaverunt. Tres autem ſunt cauſae reſpirationis, uſus, facultas, inſtrumenta. Uſus duplex, conſervatio nativi caloris et animae ſpiritus educatio. Verum conſervatio quidem caloris naturalis, ducendo et emittendo ſpiritu conſtat, quod ductus refrigeret et moderate calorem excitet: emiſſio fuliginem cordis effundat. Educatio autem ſpiritus animae, ſola reſpiratione fit; quoniam ad cor, dum diducitur, quaedam aëris pars pertrahitur. Facultas autem animae eſt, quae reſpirandi cauſam affert. Haec enim eſt, quae movet inſtrumenta reſpirationis per muſculos, et in primis thoracem, cum quo unà movetur pulmo et aſperae arteriae, quae ſunt pars pulmonis. Nam aſperae arteriae, quae pars cartilaginoſa eſt, vocis eſt inſtrumentum; membranoſa autem ipſius ligamenta, reſpirationis. Quod autem ex his utrisque haec ipſa arteria eſt, vocis ſimul mittendae et reſpirandi inſtrumentum. Eſt ergo pulmo contextnm quippiam e quatuor, ex aſpera arteria et laevi, et vena et ſpumoſa carne pulmonis, quae caro inſtar ſtoebae explet loca illius contexti: quae ſunt inter duas arterias et venam, ut velut illorum ſedes ſit et ligamentum. Concoquit autem naturaliter caro pulmonis ſpiritum, ut jecur, ſuccnm e ventre attractum. Et propterea, ut jecur, extremis ſuis fibris ventrem, egentem caloris, complectitur, ita pulmo medium cor comprehendit, quod opus habet refrigeratione, quam adfert reſpiratio. Continens eſt aſperae materiae bronchus, qui ex tribus magnis cartilaginibus conflatus eſt; broncho, guttur: gutturi, os et nares. Nam utroque horum extrinſecus aërem ducimus, qui hinc per cribroſum aut ſpongioſum os fertur, quod perforatum eſt, ne ab immoderata aëris qualitate cerebrum laedatur, ſi confertim ſpiritus in ipſum influat. Hic quoque Deus naribus et ad reſpirationem, et ad odoratum uſus eſt, ut lingua, et ad vocem mittendam, et ad guſtandum, et ad mandendum. Itaque partes hae, quarum et, ut ſit animal, neque neceſſariis vitae uſibus ſpolietur, poteſtas eſt, cum animae facultatibus diſpertitae ſunt. Quodſi vero quid praetermiſſum eſt,

ex

ex his, quae jam dicta ſunt, facile perſpici poterit. Sed ut in omnibus, quae facta ſunt, alia ſua cauſa facta ſunt, alia et ſua cauſa et aliorum, alia aliorum tantum cauſa, aliis accidit, ut obiter exiſterent, ita in partibus animalium eundem ordinem reperies. Nam omnia illa inſtrumenta, quae diximus, trium principiorum, quae animal gubernant, ſua cauſa generata ſunt. Praecipua enim ratione et primario loco ſunt condita, quae et ſecundum naturam proprie dicuntur, et in utero ex ipſo ſemine, quemadmodum et oſſa, oriuntur. Flava autem bilis et per ſe, et propter aliud conſtituta eſt. Nam ad concoctionem confert et depulſionem excrementorum movet: ideoque fit quodammodo una de partibus nutrientibus; quinimmo et calorem quendam praebet corpori, ut vitalis facultas. Ac his quidem de cauſis propter ſe videtur exſtitiſſe, ſed quia ſanguinem purgat, ſanguinis cauſa quodammodo videtur eſſe facta. Lienis etiam non parum ad concoctionem conducit. Cum enim natura ſit acidus et acerbus, et emiſſionem ſuperflui humoris nigri in alium profundat, conſtringit eam et firmat et ad concoctionem excitat. Praeterea purgat jecur, et idcirco quodammodo videtur ſanguinis gratia eſſe genitus. Renes etiam ſanguinis purgamentum ſunt, et commiſcendorum corporum libidinem efficiunt. Nam venae, quas dicimus incidere in teſtes, per renes tranſeunt, et inde hauriunt acrimoniam quandam, quae irritat appetitum, quomodo acrimonia illa, quae ſub cute fuerit, pruritum gignit. Quo autem teſtium caro cute eſt mollior, eo magis, dum ab acrimonia mordentur, inſanam pariunt mittendi ſeminis cupiditatem. Haec igitur et ſimilia aliquomodo, et propter ſe, et propter alia facta ſunt. Glandes autem et caro aliorum gratia tantum. Nam glandes vehiculum ſunt et firmamentum vaſorum, ne disrumpantur, dum in violentis motibus ſublimia feruntur. Caro tegumentum eſt facta caeterarum partium, ut et aeſtate animal refrigeret, interiorem humorem emittens, et hieme lanarum conſtipatarum uſum ipſi praebeat. Cutis quoque tegmen eſt, et mollioris carnis, et omnium aliorum, quae intus incluſa ſunt. Carnis autem natura, tum ab aëre, tum ab iis, quae ad eam ſe applicant corporibus, calloſa eſt. Oſſa vero ſunt

ſunt firmamentum totius corporis, maximeque ſpina dorſi, quam et carinam animalis eſſe ajunt. Ungues communiter quidem omnibus, in quibus ſunt, praebent uſum fricandi, praeterea alium alii proprium. Multis enim animalibus dati ſunt armorum loco, ut iis, quae aduncos ungues habent, et velut inſtrumentum ſunt ejus animae partis, in qua irarum ardor exiſtit. Multis et armorum loco et firmandi greſſus cauſa, ut equis et omnibus, quae ſolidam habent ungulam. Hominibus autem dati ſunt, non ſolum ad fricandum et pellendam cutis acrimoniam, ſed etiam ad res tenues et minutas capiendas. Quae enim admodum ſunt exilia, iis attollimus, et, pone ſummos digitos contra ſe erigentes, eorum comprehenſionem firmant. Pilis autem accidit, ut obiter exiſterent. Nam vaporibus, qui fumoſiſſimi e corpore emittuntur, concreſcentibus, ex accidenti conſtituti ſunt. Quanquam ne iſtos quidem Deus omnino inutiles genuit, ſed, etſi ex accidenti creati ſunt, effecit, ut animalibus ad tegumentum et ornamentum conferrent. Tegumentum quidem capris et ovibus; ornamentum hominibus; quibusdam etiam animalibus et ornamento ſimul ſunt et tegendi uſum praebent, ut leoni.

CAP. XXIX.

DE

EO QUOD SPONTE ET INVITE FIT.

Quoniam ſaepe ejus, quod ſponte et invite fit, meminimus, neceſſe eſt de his quoque tractare, ne ab exquiſita eorum cognitione aberremus. Oportet autem eum, qui de invite et ſponte facto dicturus eſt, primum exponere regulas quasdam et rationes, per quas quaeque res, ſpontene an invite agatur, cognoſci queat. Quoniam igitur, quidquid ſponte fit, in actione aliqua eſt, et quod invite exiſtimatur fieri, in actione quoque ponitur, quod paulo poſt oſtendetur; atque etiam aliqui, quod vere invite fit, non ſolum in patiendo, ſed etiam in agendo ponunt; in primis definiendum eſt, quid

quid ſit actio. Actio eſt muneris alicujus functio cum ratione. Actiones autem laus aut vituperatio conſequitur, et aliae ipſarum cum voluptate, aliae cum dolore tranſiguntur, aliaeque ſunt optabiles ei qui agit, aliae fugiendae. Optabilium autem quaedam ſemper ſunt optabiles, quaedam certo quodam tempore: ſimiliter etiam fugiendarum. Rurſus actionum aliis miſericordia et venia tribuitur, aliae in odio ſunt et poena vindicantur. Sint ergo regulae cognitionis ejus, quod ſponte fit, quod omnino laus aut vituperatio comitetur et cum voluptate agantur et optabiles ſint actiones iis, qui agunt, aut ſemper, aut tum cum aguntur. Invite autem facti notae ſunt et indices, quod veniam aut miſericordiam mereantur, et cum dolore agantur, neque optabiles ſint. His ita explicatis, dicamus primum de eo, quod invite fit.

CAP. XXX.

DE EO QUOD INVITE FIT.

Quod invite fit, partim per vim fit, partim per ignorantiam: atque eorum quidem, quae per vim fiunt, principium efficiendi extra eſt. Alia enim quaepiam cauſa violentiae eſt, non nos. Itaque definitio ejus, quod invite per vim ſuſcipitur, eſt, cujus principium eſt extra, ut nihil ſua voluntate ad actionem conferat is, cui vis infertur. Principium hic pro cauſa efficiente dictum eſt. Verum quaeritur, an etiam haec invite fiant, ejectiones onerum, ad quas nautae deſcendunt adverſa tempeſtate, aut, cum quis amicorum aut patriae conſervandae cauſa rem turpem facit aut patitur. Sed haec ſponte potius fieri videntur. Nam idcirco adjectum eſt ad definitionem, ut nihil ad actionem ſua voluntate conferat is, cui vis affertur. In hujusmodi enim caſibus ipſi ſponte per ſe movent partes eas, quae inſtrumenti locum obtinent atque ita in mare onera dejiciunt. Quod idem accidit iis, qui aliquid, quod turpe aut grave ſit, majoris boni gratia perpetiuntur, ut Zeno, qui ſuam ipſe linguam dentibus praeciſam exſpuit in Dionyſium tyrannum, ne ei ulla ratione ta-

cen-

cenda et recondita quaedam enunciaret. Item Anaxarchus Philofophus, qui paffus eft fe contundi a Nicocreonte tyranno, ne amicos proderet. Univerfe igitur, quando aut metu majorum malorum elegerit quis minus malum, aut fpe majoris boni fumferit minus bonum, quod aliter confequi, quod vult, non poffit, non invitus agit aut patitur. Facit enim voluntate et foluta eligendi optione, ac optabilia funt tum, cum aguntur, etfi per fe non fint optabilia. Sunt ergo ex eo, quod fponte et invite fit, mixta et temperata. Invite quidem, per fe, fponte, eo tempore, ex circumftantia. Nam fine circumftantia nemo velit haec agere, fed haec fponte fieri, laus aut vituperatio, quae talibus actionibus tribuuntur, declarant. Nam eorum, quae invite facimus, nulla erit laus aut vituperatio. Quanquam non eft facile difcernere, quid cui praeoptandum fit. Oportet tamen, ut plurimum, prae turpibus expetere, quae molefta funt, ut Sufanna et Jofeph fecerunt: etfi non femper. Nam Origenes, qui, ne dedecus et ignominiam fufciperet, quam Aethiopes oftentabant, diis facra fecit, tota caufa cecidit. Ita haec dijudicare facile non eft. Sed his multo difficilius, manere in eo, quod femel decretum fit. Non enim aeque terrent res graves atque difficiles, dum exfpectantur, atque dum jam premunt. Sed accidit interdum, ut, cum judicaverimus et ftatuerimus aliquid, non ftemus in eo, quod judicatum fit, cum in ipfis malis verfamur, ut quibusdam contigit martyribus. Nam cum initio conftanter toleraffent, tandem fuccubuere et in ipfo difcrimine et perpeffione rerum afperarum fracti funt. Nemo autem exiftimet, intemperantiae libidinem aut iram peccata effe invite fufcepta, quod extra principium habeant efficiens. Nam et forma fcorti ad intemperantiam eum, qui afpexit, excitavit, et qui irritavit, iram commovit. Etfi enim principium efficiens habent extra, ipfi tamen per fe et partes eas, quae inftrumenti loco funt, agunt: neque fub definitionem ejus, quod invite geritur, cadunt, quando principii caufam fibi ipfis praebent, quod propter malam inftitutionem perturbationibus facile fuccumbant. Nam vituperantur, qui haec agunt, ut qui malum fua fponte contraxerint. Effe autem fponte contractum, con-

ſtat ex eo, quod actione delectantur. At vero, quod inviti facimus, moleſtum eſſe oſtendimus. De eo ergo, quod inviti per vim agimus, haec ſint expoſita. Reliquum eſt, ut de eo, quod per ignorationem eſt, dicamus.

CAP. XXXI.

DE EO, QUOD INVITE PER IGNORATIONEM FIT.

Multa agimus per inſcitiam, ex quibus, poſt actionem, voluptatem capimus, ut, cum quis invitus inimicum interfecerit, caede tamen ejus delectatur. Haec et id genus alia vocant non ſponte ſuſcepta, non tamen etiam invite. Item agimus quaedam per inſcientiam, quae facta moleſtiam afferant: haec vocarunt invite facta, quae perpetrata dolor conſequitur. Eorum ergo, quae fiunt per ignorantiam, duae ſunt ſpecies, una non ſponte factum, altera invite. Nunc propoſitum eſt, de eo tantum, quod invite fit, dicere. Nam quod non ſponte eſt geſtum, magis reducitur ad id, quod ſponte eſt factum, cum ſit mixtum. Nam ſi principium ſpectes, invite fit; ſi finem, ſponte. Nam quod invite ſuſcipiebatur, exitus fecit, ut ſponte factum videatur. Quare quod invite fit, definiunt etiam ſic: Invite factum eſt, quod, praeterquam quod ſponte non eſt ſuſceptum, dolorem etiam et poenitendi cauſam affert. Praeterea aliud eſt, per inſcientiam aliquid facere, aliud, inſcientem. Si enim in noſtra poteſtate fuerit inſcientiae cauſa, inſcientes quidem facimus, non tamen per inſcientiam. Nam vinolentus et iratus quiſpiam, ſi quid faciat improbe, alter ebrietatem, alter iram cauſam habet eorum, quae facit, quae ſponte ſuſcepta ſunt. Licebat enim illi, non ebrium fieri. Ipſe ergo ſibi ignorantiae cauſa eſt. Itaque haec non per inſcientiam dicitur facere, ſed inſciens agere: quae non invite, ſed ſponte fiunt. Quocirca etiam reprehenduntur a viris bonis, qui haec agunt. Si enim non fuiſſet ebrius factus, non feciſſet; ſponte autem ebrius eſt factus, ſponte ergo fecit. Per inſcientiam autem ea facimus, cum ipſi

ipſi non praebuerimus cauſam inſcientiae, ſed ita caſus tulerit: ut, in loco conſueto quispiam ſagittam mittens, patrem caſu praetereuntem interfecit. Ex his ergo, quae diximus, demonſtratur, eum, qui ignorat, quae ſunt utilia, quique mala eſſe bona opinatur, invite non agere. Nam illa inſcientia ex ejus improbitate proficiſcitur. Itaque iſte vituperatur. Vituperatio porro non niſi eorum eſt, quae ſponte commiſſa ſunt. Non ergo rerum univerſarum et generalium, aut earum, quae fiunt ex electione, ignorantia eſt invite ſuſcepta, ſed ſingularum. Nam ſingula inviti, univerſa ſponte ignoramus. His itaque ſic explicatis, dicendum eſt, quae ſint ſingula. Haec autem ſunt, quae vocantur a rhetoribus circumſtantiae, quis, quem, quid, quo, ubi, quando, quomodo, quamobrem; ut, perſona, factum, inſtrumentum, locus, tempus, modus, cauſa. Perſona quidem, qui facit, aut in quem eſt actio, ut ſi patrem filius inſciens percuſſerit. Factum, illud ipſum, quod actum eſt, ſi quis, cui colaphum impingere voluerit, eum caecavit. Inſtrumentum, ſi lapidem jecit, quod putarat eſſe pumicem. Locus, ſi, dum in angiportum flectit, eum qui occurrerit, inſciens pulſaverit. Tempus, ſi noctu arbitratus hoſtem, amicum occiderit. Modus, ſi leviter ac non magna vi percuſſum interemit. Ignoravit enim, leniter percuſſum interiturum. Cauſa, ſi quis medicamentum cuipiam veluti ſanaturus dederit, eum vero, qui eo medicamento uſus eſt, mors conſecuta ſit, quod venenum eſſe deprehenſum ſit. Sed haec quidem omnia ne inſanus quidem ignoraverit. Qui vero plurima horum aut potiſſima neſciverit, per inſcientiam fecit. Sunt autem potiſſima in his, cujus gratia et quod agitur, id eſt, cauſa et factum.

CAP. XXXII.

DE EO QUOD SPONTE FIT.

Cum, quod invite committitur, duplex ſit, per inſcientiam, et per vim: quod ſponte committitur, utrique opponitur.

tur. Sponte enim committitur, quod neque per vim, neque per inſcientiam fit. Atque id quidem non per vim fit, cujus principium in ipſis eſt: non per ignorantiam vero, ſi quippiam rerum ſingularum ignoratum non fuerit, per quae et in quibus eſt actio. Utroque igitur juncto ad alterum, definivimus ſponte factum, cujus principium in ipſo eſt, ſciente ſingula, in quibus eſt actio. Quaeritur autem, an, quae natura fiunt, ſponte fiant, ut concoctio et accretio. Sed haec neque ſponte, neque invite fieri oſtenduntur. Nam quod invite et ſponte fit, *in* iis numeratur, quae in nobis ſunt poſita. At vero concoctio et accretio in nobis ſita non ſunt. Unde etiam evenit, ut, ſi ſingula ignoremus, quod ea non ſint in noſtra poteſtate, neque ſponte, neque invite facere dicamur. Quae vero per iram et cupiditatem fiunt, ſponte fieri demonſtravimus. Etenim, ſi recte fiunt, laudantur; ſin ſecus, vituperantur aut odio habentur. Voluptas etiam et dolor ea conſequitur et principium in ipſis eſt. In ipſis enim erat, ut non facile perturbationibus ſuccumberent. Nam talia per conſuetudinem ad rectum ſtatum deducuntur. Praeterea, ſi illa invite fiunt, neque beſtia ulla ſponte quid facit, neque parvuli: nunc non ita ſe habet. Videmus enim illa ſponte ad alimenta accedere, et neque per vim: (per ſe enim ea moventur:) neque per inſcientiam, quoniam alimentum non ignorant. Nam ubi cibum conſpexerint, voluptate afficiuntur, et velut ad rem notam feruntur, moleſtiamque capiunt, ſi non aſſequantur. Atqui ejus, quod ſponte ſuſcipitur, ſi, quod propoſitum eſt, conſequimur, nota *(i. e. indicium)* eſt voluptas; ſin minus, aegritudo: quae declarant, in illis eſſe cupiditatem et iram ſponte ſuſceptam. Nam ira non ſine voluptate fit. Praeterea, ſi quis neget, ſponte admitti, quae fiunt per iram et cupiditatem, virtutes morales tollit: hae enim in medio ſunt perturbationum. Quodſi vero perturbationes ab invitis ſuſcipiuntur, etiam actiones, quae ſunt virtutibus congruentes, ab invitis adminiſtrantur. Eas enim cum perturbatione exſequimur. Nemo autem, quod ſecundum rationem et electionem et motum internum et appetitionem fit, una cum cognitione ſingulo-

lorum, invite fieri dicit. Oſtenſum etiam eſt, principium in ipſis eſſe, ſponte ergo fieri dicendum eſt. Quoniam autem multis in locis electionis, quae Graecis προαίρεσις eſt, mentionem fecimus, itemque ejus, quod in nobis eſt ſitum, etiam de electione tractandum eſt.

CAP. XXXIII.

DE ELECTIONE.

Quid ergo eſt electio? An, quod ſponte fit, quoniam quidquid ex electione fit, etiam ſponte fit? Sed non contra, verum eſt, quod fieret, ſi idem eſſet ſponte factum et electio: nunc vero latius patere deprehendimus, quod ſponte fit. Omnis enim electio ſponte ſuſcipitur, non etiam, quidquid ſponte ſuſcipitur, electio eſt. Nam pueri et beſtiae ſponte quidem faciunt, non tamen eligentes. Et quaecunque per iram, non deliberate facimus, ſponte facimus, ex electione non item. Amicus etiam quispiam nobis repente advenit, ſponte quidem, quoniam gaudemus, non tamen, ut qui elegerimus. Et qui praeter exſpectationem theſaurum invenerit, ſponte lucrum, nec opinatum nactus eſt, non tamen ex electione. Itaque ex omnibus iſtis concluditur, non idem valere ſponte factum et electionem. An igitur appetitus eſt electio? At ne hoc quidem verum eſt. Dividitur enim appetitus in tria, cupiditatem, iram, et voluptatem. Electionem autem neque iram, neque cupiditatem eſſe, ex eo clarum eſt, quod homines cum beſtiis nihil habent commune in electione, ſed in ira et cupiditate. Si enim iſtis duobus convenimus cum beſtiis, electione differimus, aliud eſſe electionem, aliud iram et cupiditatem, perſpicuum eſt. Oſtendit idem incontinens, qui dedit ſe cupiditati, et ex ea agit, non etiam ex electione. Nam in illo electio cupiditati adverſatur. Quodſi idem eſſent, non utique altera cum altera pugnaret. Et continens etiam, qui agit ex electione, ex cupiditate non agit. Jam vero, non eſſe voluntatem, hinc intelligitur. Non in omnibus, in qui-

quibus eligere, etiam velle, apte dicitur. Dicimus enim, velle nos bonam valetudinem; eligere autem bonam valetudinem nemo dicat. Velle item opulentum esse dicitur, eligere vero opulentum esse, non dicitur. Praeterea velle etiam in iis, quae fieri non possunt, ponitur: eligere in his solum, quae in nostra sunt potestate. Ita enim loquimur: volo immortalis esse; at nemo hoc modo: eligo immortalis esse. Voluntas enim finis ipsius est; electio eorum, quae ad finem pertinent: secundum eandem nimirum analogiam, quam habet id, quod sub voluntatem cadit, ad id, quod sub consultationem. Nam sub voluntatem cadit finis: sub consultationem, quae ad finem referuntur. Praeterea ea sola eligimus, quae per nos putamus posse fieri. Volumus autem etiam ea, quae per nos fieri non possunt, ut ducem quempiam victoria potiri. Non esse ergo iram, neque cupiditatem, neque voluntatem, electionem, abunde probatum est. Non esse autem opinionem, cum his eisdem rationibus, tum etiam aliis demonstratur. Nam opinio non solum est rerum, quae in nobis sunt sitae, sed etiam aeternarum. Praeterea opinionem veram dicimus et falsam; electionem veram et falsam non dicimus. Et opinio quidem rerum est universarum, electio singularum. Nam in iis, quae sub actionem cadunt, electio est; cadunt autem sub actionem res singulae. Neque item consultatio est electio, sive consilium. Nam consultatio de rebus cuique agendis, quaestio est: eligi vero dicitur, quod per consultationem antepositum est. Quare planum fit, consultationem esse in his, quae adhuc acquiruntur; electionem in iis, quae jam sunt anteposita. Quid ergo non sit electio, ante dictum est: nunc quid sit dicamus. Est igitur mixtum quid ex consilio et judicio et appetitu, et neque appetitus per se, *(neque judicium,)* neque consilium tantum, sed quiddam ex his compositum. Ut enim dicimus, animal ex corpore et anima constare, neque tamen animal corpus esse, neque animam solum, sed quod ex utroque; sic etiam electionem. Esse ergo consilium quoddam et consultationem cum approbatione, etsi non sit ipsum consilium, vis nominis significat. Nam eligitur id, quod

quod prae alio legitur. Nemo autem anteponit quid, nisi prius consultarit; neque legit, nisi judicarit. Quoniam autem non omnia, quae probata sunt, exsequi studemus, tum electio est, et eligi dicitur, quod consilio antepositum est, cum deliberatio appetitum assumserit. Necessario ergo electio in iis versatur, in quibus et consilium. Itaque ex his efficitur, electionem esse appetitum cum consultatione junctum earum rerum, quae in nostra sunt potestate; vel consultationem cum appetitu conjunctam earum rerum, quae in nobis sunt sitae. Nam id, quod antepositum est per consultationem, cum electione concupiscimus. Sed quia electionem diximus in illis versari, in quibus et consilium, declaremus, in quibus versetur consilium, et de quibus rebus consultemus.

CAP. XXXIV.

DE QUIBUS REBUS CONSULTEMUS.

Antequam, de quibus rebus consultemus, exponamus, rectius est explicare, quo consilium a quaestione differat; non enim idem sunt consilium et quaestio, etsi, qui consultat, quaerens aliquid consultat, sed multum inter se differunt. Quaerimus enim, an major sol terra sit: Nemo autem dicit, consultare se, an sit major sol terra. Est enim quaestio, genus consultationis: etenim latius patet: omnis enim consultatio, quaestio quaedam est; non omnis autem quaestio, consultatio. Atque hoc quidem demonstratum est. Considerationis vero nomen, aliquando de consultatione dicimus, ut considero disciplinas; non consulto disciplinas. Turbamur autem saepe, dum haec nomina indistincte accipimus, idemque esse, quod non est idem, arbitramur. Horum itaque differentia cum sit perspicua, restat, ut dicamus, de quibus rebus consultemus. Consultamus de iis, quae in nobis sunt posita et per nos fieri possunt et exitum habent incertum, id est, quae sic et aliter evenire possunt. Dictum

eſt de iis, quae in nobis ſunt poſita, quod de iis ſolis conſultemus, quae ſub actionem cadunt. Haec enim in nobis ſita ſunt. Non enim de ea philoſophia deliberamus, in qua conſideratio modo eſt contemplatioque naturae. Nam neque de Deo, neque de iis, quae fiunt neceſſario, deliberatio ſuſcipitur, id eſt, de iis, quae ſemper eodem modo fiunt, ut anfractu annuo: neque de iis, quae quidem non ſemper ſunt, ſed ſemper eodem modo fiunt, ut obitu ortuque ſolis: neque de iis, quae natura quidem fiunt, non tamen ſemper eodem modo, ſed ut plurimum, ut de canitie ſexagenarii, aut, ut is, qui viginti ſit annos natus, primam barbam emittat; neque item de iis, quae natura quidem, ſed alias aliter indefinite fiunt, ut de imbribus, de ſqualoribus, de grandine; neque poſtremo de his, quae fortuito fieri dicuntur, quae in iis ſunt, quae raro contingunt. Quamobrem dictum eſt, de iis nos conſultare, quae in nobis ſita ſunt. Nam non de omnibus hominibus, neque de qualibet re conſultatio inſtituitur, ſed de iis tantum, quae in noſtra ſunt poteſtate *(ac per nos fiunt)*. Non enim deliberamus, quomodo hoſtes, aut remotae a nobis gentes, recte rempublicam adminiſtrent; etſi hoc apud illos in conſultationem veniat. At neque de omnibus, quae per nos geruntur et in nobis ſita ſunt, conſultamus; ſed adjici oportet: iis, quorum exitus incertus eſt. Nam ſi res plana ſit, de eaque conſtet, non conſultamus. Neque enim de operibus aut actionibus, quae ſcientia aut arte inſtituta ſunt, deliberatio eſt. Harum enim rationes terminatae ſunt, exceptis paucis artibus, quae conjectura continentur, ut medendi, corporis exercendi, et gubernandi. Non enim de illis tantum conſultamus, ſed de iis, quae cum in nobis ſint et per nos gerantur, tum incertum habent eventum, et ſic et aliter agi poſſunt. Oſtenſum porro eſt, neque de fine, ſed de his, quae ad finem referuntur, conſultationem eſſe. Conſultamus enim, non ut dites ſimus, ſed quomodo et qua via ad opes ſimus perventuri. Atque ut ſummatim dicam, de his tantum conſultamus, quae in utramque partem aeque contingunt. De quibus etiam hoc loco tractandum eſt,

eſt, ne quid noſtra ad perſpicuitatem deſideret oratio. Facultates dicuntur, per quas aliquid facere poſſumus. Nam quidquid facimus, ejus facultatem habemus. Quorum autem facultatem non habemus, eorum neque actiones. Quare actio cum facultate, facultas cum ſubſtantia connectitur. Nam et actio a facultate, et facultas a ſubſtantia et in ſubſtantia eſt. Tria ergo haec ſunt, ut diximus, inter ſe nexa: quod facultatem habet, facultas, et quod fieri poteſt. Quod facultatem habet, ſubſtantia: facultas, a qua, ut poſſimus, habemus; quod fieri poteſt, id, quod ex facultate natura comparatum eſt, ut efficiatur. Eorum autem, quae fieri poſſunt, alia ſunt neceſſaria, alia contingentia. Neceſſaria quidem, quae prohiberi non poſſunt; aut quorum contrarium fieri nequit: contingens vero, quod prohiberi poteſt, vel cujus contrarium fieri poteſt: ut neceſſarium eſt, hominem vivum ſpirare, cujus etiam oppoſitum fieri nequit, vivum non ſpirare: contingens, hodie imbrem eſſe, cujus contrarium quoque fieri poteſt, hodie non eſſe imbrem. Rurſus contingentium alia ut plurimum dicuntur, alia raro, alia aeque in utramque partem contingere. Ut plurimum quidem, ut ſexagenarium caneſcere: rarum, ut aliquem ſexagenarium non caneſcere: aeque in utramque partem, ut, ambulare, et non ambulare; et, ut uno nomine dicam, agere aliquid et non agere. De his igitur ſolis, quae in utramque partem aeque contingunt, deliberamus. Dicitur autem in utramque partem aeque contingere, quod et ipſum poſſumus, et ejus contrarium. Si enim utrumque non poſſemus, cum ipſum, tum ejus contrarium, non ſane conſultaremus. Neque enim de his, quae certa ſunt, neque de his, quae fieri nequeunt, quis deliberat: quodſi alterum modo contrariorum poſſemus, equidem hoc eſſet certum, et minime ambiguum, ejusque contrarium fieri non poſſet.

CAP.

CAP. XXXV.

DE FATO.

Qui aſtrorum circumvectioni cauſam omnium, quae fiunt, aſſignant, non ſolum communibus notionibus adverſantur, ſed etiam omnem reipublicae adminiſtrationem inutilem reddunt. Abſurdae enim leges, ſupervacanea judicia, quae ab iis poenam exigant, in quibus nulla culpa ſit. Vituperare quoque et laudare nulla ratio eſt. Nullus etiam uſus eſt precum, ſi omnia fato adminiſtrantur. Ac praeterquam quod inſtrumentum tantum coeleſtis circumvectionis homo reperitur, etiam exterminatur cum religione providentia; ſiquidem a coelorum motibus non ſolum partes corporis, ſed etiam animi cogitationes, ad agendum impelluntur. Denique, qui iſta differunt, unà cum libera voluntate contingentis naturam tollunt; et ſic nihil aliud agunt, quam quod univerſa labefactant. Iniqua etiam ipſa aſtra, quod alios moechos, alios homicidas efficiunt; et prae his, architectus eorum Deus, ſi ejusmodi fecit, quae mala nobis neceſſario importarent; ut horum inſulſitas non modo in republica verſetur, ſed etiam graviſſimorum malorum cauſam, Deum efficiat; quanquam fieri nullo modo poſſe, quod defendunt, ratio convincit. Verum iſta ne aures quidem noſtrae ferre debent, quae perſpicue abſurda ſunt, et de Dei majeſtate detrahunt. Qui autem utrumque tenent, et in noſtra poteſtate eſſe aliquid, et fato omnia evenire: (omnibus enim, quae fiunt, datum eſſe aliquid fatale, ut aquae, refrigerare; cuique ſtirpi, talem fructum edere; lapidi, deorſum ferri; igni, ſurſum: item animali, aſſentiri et appetere: et, cum huic appetitui nihil rerum externarum, neque fatum obſtiterit, tum ambulationem in nobis perfectam eſſe et prorſus deambulaturos:) qui haec dicunt; ſunt autem e Stoicis Chryſippus et Philopater, aliique multi et nobiles; nihil aliud explicant, quam omnia fato fieri. Si enim et appetitus ajunt nobis datos eſſe fato, eosque aliquando fato impediri, aliquando non impediri; planum eſt, omnia fieri fato,

fato, etiam ea, quae in nobis fita videntur: rurfus iisdem rationibus adverfus eos utemur, et hujus opinionis infulfitatem demonftrabimus. Si enim iisdem caufis pofitis, ut ajunt ipfi, omnino neceffe eft, eadem fieri, nec fieri poteft, ut aliquando fic, aliquando aliter eveniat, quod illae ex aeterno tempore praefixae ftatutaeque fint; neceffe eft, et animalis appetitum omni modo, et ex omni parte, iisdem caufis pofitis, ita fieri. Quodfi vero etiam appetitus neceffario confequitur, ubi relinquitur, quod in noftra poteftate eft? Debet enim effe liberum, quod in noftra poteftate eft. Effet autem liberum, fi iisdem pofitis caufis, in nobis effet aliquando appetere, aliquando refugere: at fi neceffario appetitus fequitur, certe etiam fato fiunt, quae appetitum fequuntur, etfi a nobis fiunt, et natura noftra, et appetitu, et judicio. Si enim fieri poffet, ut appetitus non fequeretur, falfa effet haec enunciatio: eisdem caufis pofitis, eadem fequi, neceffe effe. In beftiis et inanimis idem reperietur. Si enim appetitum in noftra poteftate ponunt, quoniam natura eum habemus, quid prohibet dicere, etiam in ignis poteftate fitum effe, urere: quoniam natura urit ignis? Quod etiam alicubi oftendere videtur Philopater, in libro, quem De fato confcripfit. Non ergo, quod per nos fato efficitur, in noftra poteftate eft. Nam eadem ratione, et in lyrae et in tibiarum et caeterorum inftrumentorum, omniumque rationis et animae expertium, poteftate aliquid erit pofitum, cum aliqui iis ad aliquid efficiendum utuntur; quod profecto abfurdum eft.

CAP. XXXVI.

DE FATO, QUOD IN ASTRIS PONITUR.

Adverfus fapientes Aegyptiorum, qui dicunt, veram effe fententiam de fato in aftris pofito, fed mutari precibus et procurationibus: (effe enim etiam horum ipforum fiderum cultus quosdam, qui ea mitigent, aliasque fuperiores

quas-

quasdam vires, quae ea poſſint flectere, ideoque precationes et deorum cultus eſſe inſtitutos:) reſpondebimus, eos fatum facere rerum contingentium, non neceſſariarum. At contingens, infinitum eſt, infinitum autem, incognitum. Itaque cum omnis divinatio tollitur, tum maxime eorum, qui praedicunt et notant cujusque vitam ex natali die, qui γενεθλιαλόγοι dicuntur, quam ipſi prae caeteris, ut validam quandam rem et veram, commendant. Si dicant, figurarum effectiones eſſe perſpicuas et a peritis cognoſci; verum cum figura non ex propria vi evenerit, Deum prohibuiſſe; etiam hoc abſurdum eſſe, reſpondebimus: primum, quoniam preces ſolas et deorum cultum in noſtra poteſtate ſtatuunt, aliud praeterea nihil; tum ambigemus cum eis, quomodo, cum ceterae omnes humanae actiones et electiones in cujusdammodi figura aſtrorum ſint ſitae, ſola precatio in nobis ſit poſita? Nam dubium eſt, cur hoc ita ſe habeat, et quae cauſa hanc neceſſitatem imponat. Deinde, ſi ars quaedam eſt et doctrina iſtarum procurationum, quae fati vim prohibeat, utrum omnes homines hanc doctrinam aſſequi poſſunt, an quidam poſſunt, quidam non poſſunt? Si enim omnes poſſunt, nihil prohibet hac ratione, quin plane evertatur fatum, cum omnes artem eam, quae fati effectiones prohibet, didicerint: ſin aliqui aſſequi eam poſſunt, aliqui non poſſunt, qualis tandem, aut quis eſt, qui hoc praeſcribat? Si enim ipſum fatum alios facit cultores numinis divini, alios non facit, rurſum omnia fato fieri invenientur. Nam preces et cultum, quae in nobis ſunt, non ſolum non inferiora eſſe fato, ſed etiam ſuperiora, jam cognovimus. Si non fatum, ſed aliud quippiam horum cauſa eſt, illud potius fatum cenſebitur. Nam in hoc ipſo, quod per precationem recte negotium noſtrum agere poſſumus aut non poſſumus, omnis fati vis continetur. Nam in his, qui poſſunt, fatum nihil eſt; qui non poſſunt, iis omnia fato eveniunt. Et quibusdam hominibus omnia eſſe fatalia, quibusdam nihil eſſe fatale, comperiemus. Neque dubium eſt, quin, qui hoc praeſcribit, ipſe veriſſimum fatum ſit, et ſic omnia denuo fato fieri deprehendentur. Atque iniquus

quis

quis est, qui hoc distribuit, sive daemon quis sit, sive aliud fatum quoppiam. Non enim ad dignitatem colendorum deorum viam hominibus tribuit. Cur enim hic dignior, quam ille, cum omnes sint instrumenta fati, et nihil quisquam agat de sententia sua; imo ne eligat quidem? Nam in his, quae ita fiunt, nemo vel justus, vel iniquus est. Itaque neque dignus, neque indignus beneficio. Qui autem paribus non tribuit paria, iniquus est.

CAP. XXXVII.

DE HIS, QUI DICUNT OPTIONEM RERUM AGENDARUM IN NOBIS ESSE, EXITUM VERO RERUM OPTATARUM IN FATI POTESTATE.

Qui autem dicunt optionem rerum agendarum in nobis esse, sed rerum optatarum eventum in fato: (sunt autem hi Graecorum doctissimi:) partim recte ajunt, partim falluntur. Nam, quod in nostra potestate ponunt optiones rerum agendarum, non tamen omnino earum exitus, rectissime dicunt: quod vero fato assignent, non recte. Primum enim coarguentur, quod imperfectum faciant fatum, siquidem hoc habeat, illud non habeat: Deinde, quod ipsum statuant consequens quiddam ad nostram voluntatem. Nam fati opera, consequentia esse dicunt voluntati; atque ita moveri potius a nobis, quam movere nos, reperietur: atque etiam homo fato dominantior est, ut qui ipsum sua optione effingat: quamobrem rectius est *(cum oporteat)* dicere, exitus rerum causam in providentia consistere. Nam providentiae magis hoc opus est, quam fati. Providentiae enim proprium est, pro suo cuique commodo tribuere. Eamque ob causam exitus earum rerum, quas selegerimus et optaverimus, pro eo atque utile futurum sit, aliquando consequetur, aliquando non consequetur. Quodsi fatum, quod sit series quaedam causarum perpetua: (ita enim fatum Stoici definiunt, id est, ordinem et connexionem immutabilem:) non

non ad utilitatem cujusque, ſed ſuo motu et neceſſitate exitus affert; quid dicant de omnino ſtolidis et ſtultis, eoque ab electione vacuis? utrum fato illis adeſt, ut tales ſint, an non? Si enim non fato, fatum effugient; ſin fato, neceſſario ſequitur, ne electionem quidem in noſtra poteſtate ſitam eſſe: ſi enim, quod electionis eſt expers, ſub fatum cadit, neceſſario etiam, quod electionis eſt particeps; et ſic ad primorum illorum ſententiam, qui dicunt omnia eſſe fato, revolvuntur. Supervacanea etiam pugna eſt in continente et incontinente, rationis et cupiditatis. Si enim neceſſario conſtitutum et definitum eſt, hoc agere, hoc non agere, quis uſus eſt diſſenſionis in eo et diſcordiae? Quodſi etiam confatale eſt, non modo agere, ſed etiam ita agere, quid aliud dicit, qui ita ait, quam et electionem fatalem eſſe? Nam electio eſt, quae cum cupiditate depugnat, et in continentibus ſuperat, in continentibus ſuperatur. Quare ſublata eſt eorum ſententia, initio poſita, propterea quod in noſtra poteſtate electio non erit.

CAP. XXXVIII.

QUOMODO PLATO FATUM DICAT.

Plato fati nomen uſurpat bifariam. Aliud enim in ſubſtantia, aliud in muneris functione ponit. Quod in ſubſtantia ponitur, animam vult eſſe univerſi: quod in muneris functione, divinam legem immutabilem ob cauſam inevitabilem. Quam legem etiam Adraſtiam dicit, eamque a primo ſummoque Deo univerſi animae ad omnium adminiſtrationem datam eſſe, per quam omnia, quae fiunt, gubernentur. Hoc fatum in muneris functione poſitum, etiam providentiam appellat. Nam a providentia fatum comprehendi vult. Quidquid enim fato fiat, etiam providentia fieri: non tamen, quidquid ſit providentiae, etiam fati eſſe. Ipſa autem divina lex, quam ait eſſe providentiam et fatum, omnia in ſe complectitur, alia quidem ſecundum propoſitum, alia a propoſito. Nam cauſas antecedentes, ut quaedam principia,

et

et secundum propositum complectitur, quae in nostra potestate sunt, assensiones et judicia et appetitus: quae vero haec necessario consequuntur, a proposito sunt. Atque optio quidem rerum agendarum, quae in nobis sita est, secundum propositum est. Positis autem iis, quae in nobis sita sunt, ex his ipsis, ut a proposito, fatum consequi: ut verbi gratia in nobis est situm, navigare, hoc secundum propositum est. Cum ergo propositum fuerit navigare, sequi, quae a proposito sunt, naufragium facere aut non facere. Idcirco a proposito vocat ea, quae sequuntur et comitantur propositum, quod in nostra potestate est, id est, principia et actiones, ut sint ea, quae antecedunt et in nobis sunt, secundum propositum: quae sequuntur, a proposito, neque in nostra potestate sint, sed eveniant necessario. Non enim ex aeternitate definitum, fatum esse, sed accidere, cum ea, quae in nostra potestate sunt, fuerint antegressa. Cum quo congruit illud: Culpa ejus est, qui elegit, Deus extra culpam est: item: Virtutem carere domino: et: Esse divinationes. Omnis autem ejus oratio eo pertinet, ut electiones et aliquas actiones ex electione in nostra esse potestate ostendat: at quae eas actiones consequuntur, eorumque eventus, necessario in fati potestate. Sed hoc non vere dici, supra demonstratum est. Ex ea ergo parte, qua Dei constitutionem et voluntatem fatum vocat; et fatum subjicit providentiae, non multum discrepat a divinis literis, quae solam providentiam omnia gubernare confirmant. Sed ab iisdem multis dissentit, quod dicat, necessario exitus esse consequentes iis, quae in nostra sunt potestate. Nos enim, quae a providentia afferuntur, non necessario evenire, sed contingere, ut sequantur, dicimus. Nam si necessario, bona precationum pars amputabitur. Nam eo authore de solis principiis actionum, ut meliora scilicet eligamus, preces instituuntur: cum autem elegerimus, in reliquum preces inanes sunt, cum omnia, quae sequuntur, necessario inferantur. Nos vero etiam in his maximam vim habere preces decernimus. Esse enim in providentiae manu, eum, qui naviget, naufragium facere et non facere. Non tamen alterum eorum necessario accidit, sed, ut eveniat, con-

tingit. Non enim necessitati Deus paret, neque fas est dicere, ejus voluntatem necessitati servire: etenim necessitatis ipse auctor est et opifex. Necessitatem enim astris imposuit, ut eodem semper modo moverentur, et mare terminis suis conclusit, universisque et generalibus rebus necessarium finem statuit. Quem si volunt vocare fatum, quia usquequaque ita necessario fit, ut, quae ex propagatione oriuntur, interire, nihil dicimus. Nam de nominibus cum iis non ambigimus. Ipse vero Deus non solum extra omnem necessitatem locatus est, sed etiam ejus dominus et auctor est. Cum enim sit potestas et natura liberae potestatis, nihil neque naturae necessitate, neque legis sanctione facit, sed omnia sunt illi contingentia, etiam quae sunt necessaria. Atque hoc ut declaretur, jussit olim cursum solis et lunae consistere, quae necessario feruntur et semper eodem modo se habent, ut ostenderet, nihil sibi necessario fieri, sed omnia pro potestate contingere, ut eveniant. Semel autem ejusmodi diem fecit, quod et scriptura sancta notavit, ut potentiam modo suam declararet, neque legem necessariae motionis astrorum, quam illis a principio dedit, abrogaret. Sic et aliquot homines in vita conservat, ut Eliam et Enoch, quamvis mortales et caducos, ut per haec omnia ejus potentiam, et, quae cogi nulla ratione potest, voluntatem intelligamus. Stoici autem ajunt stellas errantes, cum ad idem et in longitudine et in latitudine signum referuntur, in quo initio erant, cum primum mundus est conditus, certo temporum ambitu conflagrationem et interitum rerum efficere, et de integro mundum eodem restitui. Et quoniam sidera similiter rursus ferantur, omnia, quae in priori ambitu fuerint, immutabiliter effici. Futurum enim rursum Socratem et Platonem et quemque hominem, cum iisdem et amicis et civibus, et eadem cuique eventura, (*et iisdem occursurum,*) et eadem tractaturum, omnesque civitates, et pagos, et agros similiter restitui. Atque istam restitutionem universi, non semel, sed saepe fieri, immo infinite et sine ulla terminatione eadem referri. Deos vero, qui hunc interitum effugiant, uno ambitu assequi et cognoscere omnia, quae in sequentibus conversionibus futura sint.

Ni-

Nihil enim fore novi, quod prius non fuerit, ſed omnia eodem modo, ſine ulla variatione, etiam usque ad minima quaeque eventura. Atque propter iſtam reſtitutionem dicunt aliqui, Chriſtianos revocationem corporum a morte ad vitam imaginari. Sed multum aberrant a vero. Nam ſemel vitam reſtitui mortuis, non per ambitum, Chriſti oracula arbitrantur.

CAP. XXXIX.

DE LIBERA VOLUNTATE, SEU DE IIS, QUAE IN NOSTRA SUNT POTESTATE.

Diſputatio de libera voluntate, id eſt, de eo, quod in noſtra poteſtate eſſe dicitur, primam habet quaeſtionem, an ſit aliquid in noſtra poteſtate; multi enim ſunt, qui repugnent: alteram, quae ſint illa, quae ſunt in noſtra poteſtate et quorum liberam habeamus voluntatem; tertiam, ut cauſam inveſtigemus, cur nos parens noſter Deus libera voluntate genuerit? Quare, oratione repetita, primum dicamus de primo, et aliquid eſſe in noſtra poteſtate, ex his, quae ab illis conceduntur, demonſtremus. Omnium, quae fiunt, aut Deum cauſam eſſe ajunt, aut neceſſitatem, aut fatum, aut naturam, aut fortunam, aut caſum. Verum Dei quidem opus, ſubſtantia et providentia eſt: neceſſitatis, motus eorum, quae ſemper eodem modo ſe habent: fati, quod neceſſario fiant, quae fato efficiuntur: (etenim fatum neceſſitatis eſt:) naturae, ortus, accretio, interitus, ſtirpes et animalia: fortunae, quae rara ſunt et praeter exſpectationem. Definiunt enim fortunam, congreſſum et concurſum duarum cauſarum, quae ab electione et voluntate principium habent, et aliud quippiam efficiunt, quam natura paratum ſit, ut faciant; ut verbi gratia: ſi, qui foderit, theſaurum invenit. Nam neque qui condidit, ita condidit, ut ille reperiret; neque qui invenit, ita fodit, ut theſaurum inveniret. Sed ille

quidem, ut, cum vellet, tolleret; hic, ut foveam efficeret. Accidit autem aliud quippiam, quam uterque ſtuduerit. Caſus vero opera ſunt inanimorum, aut beſtiarum eventus, ſine natura et arte. Ad quod igitur horum reducemus ea, quae per homines fiunt, ſi homo cauſa non eſt et principium actionum? Atqui neque Deo fas eſt adſcribere turpes interdum actiones et iniquas; neque neceſſitati, non enim ſunt e numero eorum, quae ſemper eodem modo ſe habent; neque fato, non enim contingentia, ſed neceſſaria ſunt, quae fato fiunt; neque naturae, naturae enim opera animalia ſunt et ſtirpes: neque fortunae, non enim rarae ſunt et praeter expectationem, hominum actiones: neque caſui, nam caſus eſt eventus inanimorum aut beſtiarum. Relinquitur ergo, ipſum, qui agit et facit, hominem, principium eſſe ſuorum operum, et libera voluntate poteſtateque eſſe praeditum. Praeterea, ſi nullius actionis homo auctor eſt, ſupervacanee habet conſultandi facultatem. Quorſum enim utetur deliberatione, ſi nullius actionis eſt dominus? Facere autem, ut, quod pulcherrimum et praeſtantiſſimum in homine eſt, ſupervacaneum ſit, abſurdiſſimum eſt. Quare ſi conſultat, agendi cauſa conſultat; omnis enim deliberatio actionis cauſa et propter actionem inſtituitur. Praeterea, quorum munerum functiones in noſtra poteſtate ſunt, horum etiam actiones, quae cum illis functionibus conſentaneae ſunt, in noſtra ſunt poteſtate. Sunt autem in noſtra poteſtate functiones cum virtutibus conſentaneae: quare et virtutes in noſtra poteſtate ſunt. Eſſe autem in nobis functiones cum virtute conſentaneas, declarat, quod ab Ariſtotele recte dictum eſt de virtutibus moralibus: Quae enim faciendo diſcimus, ea, cum didicerimus, facimus. Nam diſcendo moderari voluptatibus, temperantes evadimus. Et cum temperantes evaſerimus, voluptatibus moderamur. Licet etiam ſic agere. Meditari et exerceri omnes concedunt in noſtra poteſtate eſſe: in exercitationibus autem habituum eſt dominatus: nam conſuetudo natura eſt adventitia: ſi autem meditatio domina eſt habitus, meditatio porro in noſtra poteſtate eſt, etiam habitus in noſtra poteſtate eſt. Quorum autem habitus in noſtra poteſtate ſunt, eo-

rum

rum etiam actiones ad eos habitus in noſtra poteſtate ſunt: nam ad habitus actiones ſunt accommodatae. In quo ergo juſtitiae habitus eſt, juſta aget: in quo injuſtitiae, injuſta. Itaque in nobis ſitum eſt, juſtis eſſe aut injuſtis. Eſſe autem aliqua in noſtra poteſtate, cohortationes et admonitiones oſtendunt. Nemo enim hominem hortatur ad non *eſuriendum*, neque ad ſitiendum, neque ad volandum; non enim haec in noſtra poteſtate ſunt. Quare perſpicuum eſt, quarum rerum hortationes ſunt, eas in noſtra eſſe poteſtate. Praeterea ſi nihil in noſtra poteſtate eſt, ſupervacaneae ſunt leges, et tamen naturaliter omnes gentes legibus quibusdam utuntur, quod ſciant, ſe habere poteſtatem agendi, quae legibus ſanciunt, et pleraeque gentes leges ſuas ad Deos authores referunt, ut Cretenſes ad Jovem, Lacedaemonii ad Apollinem. Quare naturaliter omnium hominum mentes haec imbuit opinio, Eſſe aliqua in noſtra poteſtate. Quod de hortatione et admonitione diximus, idem de vituperationibus et laudibus, caeterisque, quae evertunt hanc ſententiam, Omnia fato fieri, intelligendum eſt.

CAP. XL.

QUAE SINT ILLA, QUAE IN NOSTRA SUNT POTESTATE.

Eſſe aliqua in noſtra poteſtate, et eſſe nos dominos actionum quarundam, abunde demonſtratum eſt. Deinceps dicamus, quae ſint illa, quae in noſtra poteſtate ſunt. Dicimus ergo, generatim omnia, quae per nos ſponte aguntur, in noſtra poteſtate eſſe. Non enim dicerentur ſponte fieri, ſi in noſtra poteſtate actio non eſſet, et omnino, quae vituperatio aut laus inſequitur, et in quibus adhortatio lexque verſantur. Etenim hoc ſupra a nobis declaratum eſt. Proprie autem in noſtra poteſtate ſunt omnia, quae ad animum pertinent, et de quibus conſultamus. Conſultamus enim, perinde quaſi in noſtra ſit poteſtate agere *(et non agere)*, quod proponitur. Oſtenſum eſt autem ſupra, conſultationem eſſe rerum

contingentium peraeque in utramque partem: quod genus contingentium ſic definitur: Quod cum ipſum poſſumus, tum ejus oppoſitum: hujus optio penes noſtram mentem eſt, et haec actionis eſt principium, eaque in noſtra poteſtate ſunt, quae aeque in utramque partem contingunt, ut moveri et non moveri, perſequi et non perſequi, appetere res neceſſarias et non appetere, mentiri et non mentiri, dare et non dare, laetari, quibus rebus oportet, et non laetari, denique quaecunque ejusmodi ſunt, ut in iis vitii et virtutis opera inſint. Horum enim penes nos poteſtas eſt. Sunt etiam artes in iis, quae aeque in utramque partem eveniunt. Omnis enim ars in iis gignendis verſatur, quae eſſe et non eſſe contingit, et quorum principium in eo, qui facit, non in eo, quod fit, reperitur. Nihil enim, quod aeternum, vel quod neceſſario eſt, vel neceſſario fit, arte fieri dicitur. At vero neque, quae ita fiunt, ut aliter quidem ea ſe habere contingat, ſed in ſeipſis efficiendi vim cohibent, ut in animalibus accidit et ſtirpibus, arte dicuntur fieri. Natura enim, non arte fiunt. Quodſi eorum, quae fiunt arte, extra eſt cauſa efficiens, *quae* cauſa eſt eorum, quae arte fiunt? An, qui facit artifex? Nam in artificis poteſtate eſt facere. Hic ergo principium et cauſa eſt actionum. In noſtra ergo ſunt poteſtate et artium munera, et virtutes, et omnes animae rationisque actiones. Quae autem animae ſint actiones et munera, ſupra expoſitum eſt. At plerique, quod liberam voluntatem et poteſtatem in omni re agenda et comparanda, atque etiam omni fortuna dici arbitrantur, merito rationem de ſoluta et libera hominis voluntate improbant. Qui autem acerbiores ſunt et refellendi noſtri cauſa adducunt illud ſcripturae ſanctae: Non ſunt in homine viae ejus; quomodo, inquiunt viri boni, homo ſui juris eſt, cum in ejus poteſtate via ſua non ſit et inanes ſint cogitationes hominum, utpote cum exequi non poſſimus, quae cogitamus? Alia multa dicunt ejusmodi, quod neſciant, quomodo voluntas in homine libera ſtatuatur. Non enim, ut dites ſimus, aut pauperes, aut perpetuo ſani, aut natura robuſti, aut in imperio, aut omnino bonis abundemus, quae inſtrumenti locum obtine-

nere, vel fortunae bona dicuntur, aut eorum, quorum exitus a providentia pendet, noſtra poteſtas eſt, ſed actionum ad virtutem et vitium, et electionum, et motuum, et quorum aeque etiam oppoſita agere poſſumus: quandoquidem omnem actionem electio antecedit, neque ſolum actio, ſed etiam electio et voluntas damnatur. Quod docet illud in Evangelio: Qui mulierem adſpexerit ad eam concupiſcendam, jam in corde ſuo cum ea adulterium commiſit. Et Job pro filiorum ſuorum peccatis, cogitatione admiſſis, Deo ſacrificabat. Nam principium peccati et juſte facti electio et voluntas eſt. Opus enim quidem ipſum aliquando permittitur a providentia, aliquando prohibetur. Nam cum et in noſtra ſit aliquid poteſtate, et providentia ſit, neceſſe eſt ab utrisque, quae fiunt, evenire. Nam ſi ex altero tantum acciderent, non eſſet alterum, ſed cum, quae fiunt, mixta ſint, aliquando proficiſcentur a noſtra voluntate, aliquando fient ratione providentiae, aliquando manabunt ex utroque. Cum autem providentia partim ſit communis, partim propria, neceſſe eſt, rebus ſingulis idem uſu venire, quod univerſis. Nam cum coelum ſiccum fuerit, ſiccantur corpora, etſi non omnia aeque, et cum mater recto victu uſa non fuerit, aut luxui ſe dediderit, ex eo foetus, et corporibus male temperatis, et perverſis appetitionibus, gignuntur. Quare accidit, ut et in corporis temperationem incidant non proſperam, aut ob commune coelum, aut ex voluntario victu parentum, aut dum illi ipſi luxuriae ſe corrumpendos dediderunt; ut interdum temperationes e voluntario principio malae reddantur, neque omnino providentia talium cauſa ſit. Cum ergo animus, corporis temperationi ſuccumbens, ſe cupiditatibus aut iracundiis tradiderit, et iis rebus, quae a fortuna importantur, depreſſus aut laxatus fuerit, ut paupertate aut divitiis, malo urgetur voluntario. Qui enim non ſuccumbit temperationi corporis, is recte ſuo fungitur munere, et malam temperationem ſuperat, ut commutet potius, quam commutetur, et animi affectiones ad bonum habitum proba inſtitutione et victu idoneo traducit. Quare ex his, qui recte ſuo munere funguntur, cognoſcitur, eos, qui non recte illud ipſum prae-

ſtant, peccatum ſuſcipere voluntarium. Nam in noſtra poteſtate eſt ſitum, aut dedere ſe malis temperationibus, aut reluctari et vincere. At plerique malam temperationem ut perturbationum cauſam excuſantes, neceſſitati, non ſuae ipſorum voluntati, vitium adſcribunt: et idcirco abſurdiſſime etiam virtutes in noſtra poteſtate poſitas eſſe negant.

CAP. XLI.

QUAM OB CAUSAM LIBERA VOLUNTATE PROCREATI SIMUS.

Reliquum eſt, ut dicamus, quam ob cauſam libera voluntate procreati ſimus. Dicimus ergo, cum ratione natura conjunctam eſſe liberam voluntatem, et rebus genitis connatam eſſe mutationem, iis maxime, quae ex ſubjecta materia generatae ſunt. Principium enim cujusque ortus mutatio eſt. Nam ex commutatione ſubjectae materiae, ortus exiſtit. Facile autem intelligetur, quod dicimus, ſi ſtirpes omnes et animalia terrena et aquatilia et volatilia reſpiciamus. Continuata enim eſt horum mutatio. Verum copulari natura cum ratione liberam voluntatem, ex his, quae diximus, cum aliqua in noſtra eſſe poteſtate differeremus, apertum eſt iis, qui attente ſtudioſeque audierunt. Alienum tamen forte non ſit, etiam nunc eadem admonere, quando hoc ordo diſputationis poſtulat. Ejus, quod ratione utitur, aliud in contemplando, aliud in agendo ponitur. In contemplando ponitur, quod rerum naturam, quemadmodum ſe habeat, perſpicit. In agendo, quod deliberat, quod rebus iis, quae ſub actionem cadunt, rectam rationem ſtatuit. Atque illud quidem mentem, hoc rationem; illud ſapientiam, hoc prudentiam appellant. Quicunque autem conſultat, quod in ſe ſit optio rerum agendarum, conſultat, ut eligat, quod e conſultatione ſit antepoſitum, et ubi elegerit, agat. Omnino ergo neceſſe eſt, eum, in quo ſit conſultatio, etiam dominum eſſe actionum. Si enim dominus non eſt actionum, fruſtra habet deliberandi vim. Quod ſi ita eſt, neceſſario cum ratione libera voluntas exiſtit.

Aut

Aut enim non erit rationis compos, aut, si sit rationis compos, erit dominus actionum. Si autem sit dominus actionum, omnino liberam habebit agendi voluntatem. Demonstratum etiam est, quae ex subjecta materia nata sunt, mutabilia esse. Itaque ex utroque concluditur, hominem necessario libera esse voluntate, atque mutabilem. Mutabilem, quoniam genitus: libera voluntate, quoniam ratione praeditus. Quare, qui Deum accusant, quod hominem non crearit ejusmodi, ut in eum vitium cadere nullum posset, sed liberae voluntatis effecerit, imprudentes Deum accusant, quod rationis compotem ac non a ratione vacuum hominem genuerit. Necessarium est enim alterum de duobus, aut rationis expertem esse factum, aut, si rationis esset particeps et in rebus agendis versaretur, esse libera voluntate. Necessario igitur omnis natura rationis particeps, libera voluntate est, et sua natura mutabilis. Sed illae quidem naturae, quae ex subjecta fiunt materia, dupliciter sunt mutabiles, et propter materiam, et hoc ipso, quod factae sunt. Quae autem non ex subjecta materia effectae sunt, uno solummodo, nempe ortus, mutabiles sunt. Rursus ex his naturis, quae materia vacant, eae, quae circa terram versantur, et ob societatem, quam cum hominibus habent, in rebus agendis occupantur, magis sunt caeteris mutabiles. Quae vero ob naturae praestantiam cum Deo per inclinationem et propensionem versantur, et per illius contemplationem beatitudine fruuntur, et in seipsas et Deum solum conversae, a rebus agendis et materia plane se removerunt, et contemplationi Deoque se conjunxere, manent immutabiles: libera quidem voluntate praeditae, quoniam ratione utuntur; non tamen mutabiles, ob eas causas, quas jam diximus. Neque sane miri quicquam est. Etenim homines contemplationi dediti, qui se ab agendis rebus avocarunt, immutabiles permansere. Puto, illud quoque jam esse demonstratum, naturas rationis participes, ab initio optime esse genitas: ac si, ut a principio sunt conditae, ita mansissent, ab omni fuissent vitio remotissimae. Nunc sua ipsae voluntate et electione in vitium incurrunt. Nam quae ita permanserunt, ut initio generatae sunt, beatitudine perfruuntur.

tur. Soli autem angeli inter ea, quae ſunt ſine corpore, mutati ſunt, neque hi omnes tamen, ſed aliqui, qui ad inferiora propenſi, res terrenas concupierunt, cum a propenſione ad res ſuperas et Deum diſceſſiſſent. Itaque ex his, quae demonſtravimus, manifeſtum eſt, quoniam natura ſumus mutabiles, vires nos, quibus eligimus, mutabiles habere. Neque tamen, quoniam mutabiles vires habemus, improbitatis noſtrae culpa in Deum conferenda eſt. Non enim in facultatibus ſunt vitia, ſed in habitibus. Habitus autem ex electione et voluntate ſunt. Itaque noſtra ipſorum electione et voluntate improbi evadimus, non natura ſumus. Quod accuratius doceri poteſt ſic. Supra facultatem eſſe dicebamus, per quam omnia, quae facimus, facere poſſumus. Omnis autem vis eligendi oppoſitorum eſt, una enim eademque facultas eſt, et mentiendi, et verum dicendi, et una eademque facultas temperate et intemperate vivendi. At non idem habitus contrariorum eſt, ut intemperanter et temperanter vivendi, aut mendacium et verum dicendi: ſed contrariorum contrarii ſunt habitus. Nam temperanter vivere, habitus eſt virtutis; intemperanter, vitii. Non ſunt ergo vitia facultatum, ſed habituum et electionis. Non enim facultas eſt, quae facit, ut immodeſte vivamus aut mendacium dicamus, ſed electio. Erat enim in noſtra poteſtate, verum dicere, non mendacium. Si ergo vitium facultas non eſt, ſed habitus, non, qui facultatem nobis dedit, cauſa nobis improbitatis eſt, ſed habitus, qui per nos et propter nos comparatur. Licebat enim, contrarium habitum, non iſtum vitioſum, exercitatione quaerere. Differt autem facultas ab habitu, quod omnes facultates naturales ſint: habitus a nobis parti: et facultates doctrina tradi non poſſint, habitus diſcendo et conſuetudine adveniat. Quocirca ſi facultas naturalis quaedam res eſt, nec doctrinâ tradi poteſt, habitus adventitia, et doctrinâ traditur; non natura cauſa vitiorum eſt, ſed quod vitioſe inſtituti ſumus, et idcirco vitioſum habitum comparavimus. Omnem enim habitum comparari a nobis, oſtenſum eſt. Facultates porro eſſe naturales, ex eo patet, quod omnes eaſdem habent facultates, exceptis iis, qui mutili ſunt. Contra,

tra,

tra, habitus non esse naturales, *inde* perspicitur, quod non eosdem omnes habent habitus, sed alii alios. Quae enim natura sunt, eadem sunt apud omnes.

CAP. XLII.

DE PROVIDENTIA.

Libera voluntate esse hominem, et quarum rerum liberam habeat voluntatem, et cur libera voluntate creatus sit, satis supra explicatum est. Sed quoniam, non, cuicunque propositum est, hominem intersicere, etiam intersicit, sed aliquando intersicit, aliquando non intersicit: quod electio ejus impedita sit, neque cadat ex sententia, quod proposuerat: et horum causam esse, non fatum, sed providentiam, dicebamus; sequitur tractationem de libera voluntate disputatio de providentia, quae etiam in tres partes dividitur. Primum enim quaerendum est, sitne providentia: secundo, quid sit: tertio, quorum sit. Ac Judaeus quidem, ne insanus quidem si sit, providentiam ignoret; cum sciat miracula, quae in Aegypto evenere, cum audierit, quae in solitudine contigerint: in quibus illustrior hominibus apparuit providentia, quam *in iis*, quae oculis cernuntur; item cum multa opera providentiae, et in prophetis, et Babylone cognoverit, quae omnem dubitationem respuunt. Christianos autem cum haec omnia docent, esse providentiam, tum in primis divinissimum illud et ob eximium amorem in humanum genus summe incredibile providentiae opus, quod Deus se corpore, nostra causa, induerit. Sed quoniam non cum his modo disputamus, sed etiam contra Graecos oratio nostra instituitur: age, etiam per alia, quibus illi fidem tribuunt, esse providentiam, demonstremus. Itaque esse providentiam, iisdem rationibus quis ostendat, quibus Deum esse probavimus. Nam omnium permanentia, et maxime eorum, quae oriuntur et occidunt, situs item et ordo rerum, qui semper idem conservatur, et astrorum cursus, qui nihil unquam variatur, et annui circuitus, et anni temporum restitutio, noctium et dierum semel

in

in anno aequalitas, utrisque viciſſim, neque majore, neque minore parte, augeſcentibus et decreſcentibus, quomodo, ſi nemo provideat, ſimiliter adminiſtrari et perſeverare poſſit? Quin etiam poena, quae peccata inſequitur; imo peccatorum ipſorum detectio, quando, ut nemo ſit, qui ea poſſit coarguere, quibusdam circumſtantiis proferuntur, eſſe providentiam declarat. Plenae ſunt hujusmodi hiſtoriis, et Hebraeorum ſcripturae, et Graecorum literae. Nam ejusmodi Suſannae caſus literis ſanctis mandatus eſt, et apud Graecos poëtae Ibyci. Hic enim, cum a quibusdam interficeretur, neque ullum vel adjutorem, vel teſtem haberet injuriae, conſpicatus grues, Vos, inquit, mortem meam vindicate. Poſtea quaerentibus civibus, quis caedem feciſſet, nec deprehendentibus, accidit, ut, cum theatrum celebraretur, et populus ſpectandi cauſa conſideret, grues praetervolarent. Quos cum vidiſſent, qui caedis erant auctores, riſerunt, et, ecce, inquiunt, Ibyci vindices. Quod cum quidam, qui proxime aſſidebat, audiiſſet, detulit ad magiſtratum, illique comprehenſi de caede confeſſi ſunt. Multa hujusmodi a veteribus, literis mandata ſunt, quae ſi quis velit colligere, infinite excreſcat oratio. Quodſi non omnium peccata ad eundem modum produntur, imo aliqui effugere videntur, nemo propterea neget, eſſe etiam providentiam. Non enim uno tantum modo hominibus conſulit, ſed multis et differentibus. Maxime autem, eſſe providentiam, oſtendit, corporum, quae oriuntur et intereunt, fabrica et proportio, quae perpetuo ſimiliter retinetur. Nam in omni corporis parte apparet providentiae cura. Quod licet ſtudioſis et induſtriis hominibus diverſis e libris colligere. Colorum quoque, qui in animalibus ſunt, varietas, eundem ſemper ornatum ſervans, clamat eſſe providentiam. Atque etiam, quod inter omnes homines conſtat, adhibendas eſſe preces numini divino, idque muneribus et ſacrariis colendum eſſe, providentiam ſignificat. Si enim nulla providentia hoc univerſum gubernaretur, quis, aut a quo quispiam precabitur? Idem confirmat ſtudium benigne faciendi, quod ab hominibus non diſtortis et depravatis naturaliter colitur. Nam mercedem ejus in poſterum tempus expe-

ſpectantes, etiam in eos, qui rependere non poſſunt, beneficium conferimus. Quodſi tollatur providentia, permitti videtur injuria iis, qui eam inferre poſſunt; tollitur erogatio in pauperes, Deique metus, et ſimul cum iſtis virtus religioque evertitur. Si enim Deus non providet, neque punit, neque viris bonis praemia tribuit, neque propulſat injuriam ab iis, qui injuſte laeduntur, quis Deum veneretur, qui nulla in re quicquam nobis ſit adjumento? Deletur etiam prophetia et omnis praeſcientia. Sed haec non ſunt conſentanea cum iis, quae quotidie fere videmus accidere. Multis enim neceſſario ipſorum tempore Deus apparuit, multa etiam in ſomniis aegrotantibus auxilia dantur, et multae praeſenſiones quibusque ſeculis prolatae ſunt. Multi, qui aliquem trucidarunt impieque ſunt cruentati, aut aliquid nefandi commiſere, noctes atque dies terrentur. Praeterea Deus bonus eſt. Cum autem bonus ſit, ad bene merendum propenſus eſt: ſi ad bene merendum propenſus, etiam providus. Quid hic recenſeam res quasque ab orbis architecto Deo creatas, earumque proportionem et harmoniam et ſitum et ordinem et uſum, quem unaquaeque affert univerſo? et ita omnia eſſe conſtituta demonſtrem, ut aliter recte ſe habere non poſſint, atque nunc habent, neque acceſſionem accipere, neque rem ullam eſſe, quae poſſit occidere, ſed omnia perfecta et venuſta, ſapienter ac prudenter aedificata eſſe? Sed ejusmodi commemorationem in diſputationem de creatione differamus, ne nobis accidat, quod multis, qui de providentia ſcripſerunt. Nam creationem loco providentiae celebrant, quae ducit quidem nos ad diſputationem de providentia, ſed multum tamen ab ea diſcrepat. Non enim idem eſt providentia, quod creatio. Nam creationis eſt, recte efficere, quae fiunt: providentiae, conſulere iis, quae effecta ſunt. Neque haec omnino conjuncta ſunt, ut licet videre in hominibus, quamlibet artem et rationem ſcientiae exercentibus. Horum enim alii in hoc ſolum ponunt operam, ut recte efficiant, neque quicquam curant amplius: ut qui in fabricandi, pingendi fingendique arte occupantur. Alii ſolum procurant et provident, ut bubulci et pecudum paſtores. Quare etiam nos, in diſputatione

ne

ne de creatione, aptum ſit demonſtrare, recte facta eſſe, quae facta ſunt: at in tractatione de providentia, eſſe procurationem, quae illis, poſtquam facta ſint, conſulat, declarandum eſt. Quomodo ergo homo ex homine, bos ex bove ſemper gignitur, et quodque ex ſuo, non ex alio ſemine oritur, ſi abeſt providentia? Nam ſi quis dicat, ut ab initio quaeque procreata ſint, ita ſerie quadam procedere, hoc dicat, cum creatione omnino copulatam eſſe providentiam. Nam quod ordine procedant, quae creata ſunt, providentiam cum creatione conſtitutam eſſe, oſtendit. Nam providentiae eſt, res creatas adminiſtrare, atque ita nihil aliud hic dicit, quam eundem eſſe, qui res creet, et creatis conſulat. Quis, cum videat formas hominum in infinita paene multitudine differentes, neque usquam penitus easdem eſſe, non admiretur, et, ſi cum animo ſuo reputet, non aſſequatur, a providentia formas rerum ſingularum eſſe diſtinctas? Quod hoc modo licet intelligas. Si eandem retinerent ſine ulla variatione figuram, quanta rerum confuſio ſequeretur? Quanta inſcitia, quantae tenebrae hominem occuparent, qui neque familiarem, neque alienum cognoſceret, neque hoſtem aut improbum ab amico aut probo viro diſcerneret: Omnia vere ſimul eſſent, ut Anaxagorae fuit opinio. Nam hoc ſi ita eſſet, nihil obſtaret, quo minus cum ſororibus et matribus corpus miſceremus, aut praedaremur, aut aliud quippiam palam improbe faceremus, ſi id modo eſſet declinatum, ne in ipſo facinore deprehenderemur. Nam poſtea conſpecti, agnoſci non poſſemus. Neque etiam lex aut respublica ulla conſtituta eſſet, neque patres et filii ſe *invicem* cognoſcerent, neque aliud quippiam, quod ſit ad hominis naturam, cohaereret. Caecus enim eſſet homo, quantum quidem ad homines dijudicandos pertinet, neque ei oculorum ſenſus multum adjumenti afferret. Praeter enim aetatem et magnitudinem nihil dijudicaret. Tantorum ſcilicet commodorum cauſa nobis providentia eſt, quae perpetuo et ubique gentium hominum formas diſtinguere non intermittit. Quod maximum eſt argumentum, etiam rebus ſingulis Dei providentia conſuli; ſi quidem vel figura et lineamentis et voce quisque cognoſcitur; *quan-*

quanquam hoc non praecife retinetur, perinde quafi forma fatis fit. Nam, velut corollarii loco, etiam colorum differentiam providentia adjecit, ut naturae humanae imbecillitati multis modis fuccurreretur. Arbitror etiam, pleraque animalia, quae fecundum fpeciem figura funt fimili, quod genus funt cornix et corvus, habere aliquas in adfpectu differentias, quibus (inter) fefe conjugatim cognofcant. Cornices enim et corvi congregantur quidem multi faepe, conjugatim tamen feparantur, quoniam quodvis horum animalium jugatam et natura fibi conjunctam avem agnofcit. Quomodo autem invicem agnofcerent, nifi effet cuique fuae formae defcriptio, nobis quidem non facilis ad judicandum, fed quae naturaliter tamen ab iis, quae in eadem funt fpecie, facile cognofcatur? Etiam figna et oracula et omina et prodigia: (nam ad Graecos oratio mea pertiner:) fua ratione, ut ipfi loquuntur, eventus eorum, quae oftendunt, confervantia profecto providentiae ratione fignificant, et ad ea, quae fignificant, veritatem eventorum adjungunt.

C A P. XLIII.

QUID SIT PROVIDENTIA.

Verum effe providentiam, cum per haec apertum eft, tum per ea, quae dicentur, deinceps elucefcet. Dicamus igitur, quid fit providentia. Providentia eft rerum procuratio a Deo fufcepta. Definiunt eandem fic: Providentia eft Dei voluntas, per quam omnia, quae funt, apte gubernantur. Quodfi Dei voluntas eft providentia, neceffe eft recta ratione et optime et diviniffime, et qua fola ratione recte fe habeant, fieri, quae fiunt, neque melioris ordinis effe capacia. Neceffe eft autem, eundem effe, qui res efficiat et effectis provideat. Neque enim rectum eft, nec decet, alium efficere, alium ea, quae effecta fint, procurare. Nam hoc quidem certe imbecillitatis eft. Multa funt etiam in animalibus fimulacra et imagines eorum, quae diximus. Quidquid enim genuit, cibum quoque foetui procurat: et homo etiam de caeteris

omni-

omnibus, quae ad vitam degendam ſpectant, quoad ejus fieri poteſt, proſpicit. Quae vero non provident, ob imbecillitatem non provident. Quare oſtenſum eſt, Deum eſſe, qui provideat, et providentiam eſſe ejusdem voluntatem.

CAP. XLIV.

QUARUM RERUM SIT PROVIDENTIA.

Eſſe igitur providentiam, et quid ea ſit, dictum eſt: reſtat, ut exponamus, quarum rerum ſit providentia, univerſarumne, an ſingularum, an univerſarum et ſingularum. Plato, et univerſas res, et ſingulas a providentia gubernari vult; providentiaeque rationem partitur in tria. Primum enim eſſe, principis Dei providentiam, qui primario quidem loco ideis, deinde univerſe toti orbi conſulat, ut, coelo et ſideribus et omnibus rebus univerſis, id eſt, generibus, ſubſtantiae, quantitati, qualitati, et aliis talibus, et formis, quae ſub iſtis ſubjectae ſunt. Ortui autem ignobiliorum animalium et ſtirpium, et omnium, quae generantur et corrumpuntur, ſecundos deos, eos, qui coelum volvant, proſpicere: quorum ortum Ariſtoteles ad ſolem et ſigniferum orbem refert. Tertiam Plato ſtatuit providentiam, penes quam ſit adminiſtratio rerum agendarum et exitus; itemque naturalium et fortuitorum bonorum, quae materiae admixta, et inſtrumenti locum obtinere dicuntur, atque etiam eorum, quae his ipſis contraria ſunt, adeptio. Huic providentiae praeeſſe cenſet certos quosdam daemones circa terram, cuſtodes humanarum actionum: ac ſecundam tertiamque providentiam a prima proficiſci, ut poteſtate omnia a Deo gubernentur, qui primos et ſecundos et tertios procuratores conſtituit. In quo, quod omnia ad Deum refert et ab ejus voluntate omnem pendere providentiam affirmat, in laude ponendum eſt. Quod vero ſecundam providentiam facit eos, qui coelorum orbes torquent, non item. Non enim hoc providentia eſt, ſed fatum et neceſſitas. Nam, utcunque illi figurentur, neceſſe eſt, et quae ſiunt, fieri, et quidem aliter non

con-

contingere. Eorum autem, quae providentia gubernantur, nihil cadere ſub neceſſitatem, jamdudum oſtenſum eſt. Stoici, qui et fatum, et in noſtra eſſe aliquid poteſtate tuentur, nullum locum providentiae relinquunt, imo revera voluntates noſtras libertate ſpoliant, quod ſupra a nobis probatum eſt. Democritus, Heraclitus et Epicurus, neque univerſis, neque ſingulis, a Deo provideri volunt. Epicurus enim dicebat: Quod beatum ſit et immortale, neque ipſum habere negotia, neque alteri exhibere: quare neque iracundia, neque gratia teneri. Haec enim omnia imbecillitate ſpectari. Ira enim a Deo aliena eſt. Excitatur enim in re, quae contra, quam velimus, accidat: Deo autem nihil praeter voluntatem accidit. Atque hi quidem convenienter ſuis principiis exiſtimant. Nam qui *putant* hoc univerſum caſu et temere eſſe conſtitutum, merito dicunt omnia vacare providentia. Quorum enim nemo creator ſit, eorum quis ſit procurator? Eſt enim evidens, temere debere ferri, quae a principio temere procreata ſunt. Itaque primae illorum ſententiae reſiſtendum eſt. Hac enim labefactata, ſatis magnam vim habebunt, quae dicta ſunt ad demonſtrandam providentiam. Quare, hac refutatione ad ſuum tempus reſervata, veniamus ad Ariſtotelis opinionem et caeterorum, qui negant rebus ſingulis a Deo conſuli. Nam Ariſtoteles a natura ſola vult adminiſtrari ſingula, ut in ſexto Ethicorum ad Nicomachum obſcure ſignificat: Hanc enim, ut quae divina ſit, et inſit omnibus, quae generantur, cuique naturaliter ſuggerere, ut ad res ſalutares accedat, fugiat quae contraria ſint. Quodque enim animal, ut jam dictum eſt, et idoneum ſibi alimentum deligit, et, quod utile eſt, ſequitur, et remedia morborum naturaliter habet cognita. Euripides et Menander quibusdam locis mentem, quae in quoque ſit, cuique providere aſſerunt; Deum vero neminem. Verum mens quidem in iis ſolis perſpicitur, quae in noſtra poteſtate ſunt. Aut enim eſt rerum, quae ſub actionem cadunt, et artium, aut contemplationis. At providentia eorum eſt, quae in noſtra poteſtate non ſunt, ut verbi gratia, ut opulentus quis ſit et non opulentus, ſanus et non ſanus: quorum nihil facere mens poteſt, ac ne natura quidem, ut Ariſtoteles putat. Naturae enim opera perſpicua ſunt. Quid autem ad mentem aut ad na-

turam, quod aliquando ab eo poenae exigantur, qui hominem occiderit, aliquando ſceleris poenam effugiat? niſi quis dicat, quod mentis et naturae eſt, ad providentiam pertinere; quod ſequitur, ad fatum. Quodſi mens et natura ad providentiam pertinent, quae ſequuntur, ad fatum, nihil erit in noſtra poteſtate. Sed non ita ſe res habet. Quae enim ad mentem ſpectant, tam eam, quae in agendo, quam quae in contemplando ponitur, in noſtra eſſe poteſtate docuimus. Non omnia autem, quae providentia geruntur, naturae ſunt, etſi, quae naturae ſunt, providentia adminiſtrantur. Multa enim, quae Dei providentia accidunt, non ſunt naturae opera, ut de eo, qui hominem occidit, oſtendimus. Eſt enim pars providentiae natura, non ipſa providentia. Itaque iſti naturae et menti rerum ſingularum providentiam attribuunt. Caeteri Deo curae eſſe, ajunt, eorum, quae ſunt permanentium, ut nihil eorum, quae nata ſunt, occidat, et hujus unius in Deo eſſe providentiam. Singula vero fortuito temereque jactari, eamque ob cauſam multa iniqua facinora, multas caedes, et, ut dicam ſummatim, omnem improbitatem inter homines verſari, et horum alios fortuito poenam vitare, alios etiam puniri; quippe cum, quae ad rectam rationem et ex lege ſunt, non omnino eveniant. Ubi autem neque ratio, neque lex dominatur, quomodo dixerit quis Deum eſſe, qui procuret? Et quidem fere uſu venit, ut viri boni laedantur injuria et deprimantur et innumerabilibus malis affligantur: improbi contra et importuni homines augeantur potentia, opibus, honoribus in republica, caeterisque bonis, quae ad vitam commode degendam pertinent. Mihi vero videntur, qui haec loquuntur, quum alia multa ignorare praecepta providentiae, tum maxime, animae immortalitatem. Nam, eam mortalem eſſe arbitrantes, hujus vitae terminis res humanas definiunt. Deinde prava et perverſa habent de bonis judicia. Eos enim, qui opibus circumfluunt et dignitatibus inſoleſcunt et caeteris fluxis, caducisque bonis gloriantur, felices eſſe et beatos judicant: animi autem bona pro nihilo ducunt, quae multo corporis et externa bona antecellunt. Praeſtantiora enim bona ſunt, quae rerum ſunt praeſtantiorum. Itaque tanto virtutes divitias, ſanitatem, caetera excellunt, quanto anima corpus anteit. Quare cum ſolae, tum cum aliis conjunctae, hominem beatum reddunt:

dunt: cum aliis in latitudine, ſolae et per ſe, in circumſcriptione. Nam eorum quae ſunt, partim circumſcripte intelliguntur, ut bicubitum; partim late, ut acervus: Nam de acervo ſi duos modios demas, quod relinquitur, acervus eſt. Item beatitudini in latitudine intellectae, ſi detraxeris corporis et externa bona, ſolasque virtutes reliqueris, nihilo minus beatitudo manet, ipſaque ſola virtus ſe ipſa ad beate vivendum contenta eſt. Omnis ergo bonus, beatus, et omnis improbus, miſer, etiamſi omnibus prorſus fortunae bonis, quae dicuntur, abundet. Quae cum multitudo ignoret, ſolos beatos ducit, qui et corpore probe ſint affecti et copioſi. Quare providentiam reprehendunt, quae (providentia) res humanas non ſolum ex his, quae ſenſibus notantur, ſed etiam ex ſua et propria praecognitione adminiſtrat. Cum enim Deus non neſciat, bono viro expedire pauperem eſſe, ejusque ſenſum opes, ſi dentur, depravaturas, utiliter eum in paupertate ſinit vivere: *at*, qui opulentus eſt, ſaepe importuniorem fore videns, ſi egeat: (ad latrocinandum enim aut ad trucidandos homines, aut ad alia quaedam graviora facinora animum adjungeret:) potiri illum opibus, permittit. Itaque, et ad ſepeliendos liberos, et ad vitandos famulos, ſaepe nobis utilis paupertas fuit: eſſet enim eorum ſalus interitu acerbior, ſi et liberos improbos et famulos praedones haberemus. Nos enim nihil rerum venientium praeſentientes, et ea, quae inſtant, tantum ſpectantes, non recte de iis, quae in rebus humanis eveniunt, judicamus: at Deo etiam futura tanquam praeſentia ſunt. Sed haec quidem contra eos, qui providentiam damnant, diſputata ſunt. In quos etiam illud e ſcriptura ſancta conveniet dicere: An lutum dicet figulo? et quae ſequuntur. Quomodo enim non fugiendus homo eſt, qui contra Deum legem fert et adverſus providentiae opera nititur, cum ne hominum quidem legibus audeat obſiſtere? Itaque his erroribus vel hac potius impietate praetermiſſa, oſtendamus, non recte eos a rebus ſingulis providentiam removere, cum univerſis et generalibus a Deo conſulatur. Hae enim tres ſolae cauſae afferri poſſunt, cur res ſingulae Dei providentia non regantur. Aut enim Deum ignorare, rectum eſſe, etiam illis conſulere, aut nolle, aut non poſſe. Verum ignoratio quidem et inſcitia ab illa beata natura

 ali-

alieniſſima eſt. Eſt enim ipſamet cognitio et ſapientia et ſcientia. Atqui, quomodo *(deum lateant ea, quae nec)* homo, qui ſapiat aliquid, ignoret, omnibus individuis pereuntibus etiam univerſa interitura? Nam ex omnibus rebus ſingulis univerſa conſtituuntur. Species enim omnes ſingulas res exaequant et reciprocantur, unaque intereunt et una conſervantur. Neque quicquam obſtat, quo minus omnia individua intereant, ſi divinitus nulla providentia gubernentur. Quibus pereuntibus, etiam univerſa interibunt. Quodſi dicant, hoc ſolum illi curae eſſe, ne omnia individua intereant, ut ſpecies conſerventur, non vident, ſe dicere, etiam ſingularum rerum quandam procurationem eſſe, quandoquidem rebus ſingulis, ut ipſi ajunt, proſpiciens, genera ſpeciesque tuetur. Alii dicunt, non ignorare quidem Deum, ſed providere nolle. Verum hoc ipſum nolle, duabus de cauſis accidit, aut ob ignaviam, aut quod indecorum ſit. Ecquis ita inſaniat, ut ignaviae Deum accuſet? Rurſus enim duabus de cauſis ignavia innaſcitur, voluptate et timiditate. Aut enim voluptate aliqua illecti, ignavi ſumus: aut metu aliquo, ab agendo removemur. Quorum neutrum de Deo ſuſpicari fas eſt. Sin ignavia quidem Deum liberant, ſed illi indecorum hoc genus providentiae dicant: indignum enim eſſe ejusmodi beatitudine ad res viles et minutas ſe demittere, et corporeis, ex noſtraque electione et voluntate manantibus ineptiis, velut profanari, ideoque providere nolle, non intelligunt, ſe Deo duas vitioſiſſimas affectiones tribuere, ſuperbiam et inquinationem. Aut enim ob ſuperbiam Deus imperium et gubernationem rerum ſingularum deſpicit, quod dictu abſurdiſſimum eſt, aut, ut ipſi loquuntur, quod inquinationem devitet. Quodſi, cum radii ſolares vim habeant attrahendi humorem omnem, negant inquinari ſolem ejusque radios, cum coeno lucem inferunt, ſed integros et ab omni ſorde puros manere dicunt, quomodo Deum rebus humanis profanari exiſtimant? Non ſunt haec hominum dogmata, qui Dei naturam perſpectam habeant. Nam in Deum, neque tactio, neque interitus, neque macula, neque commutatio ulla poteſt cadere. Inquinatio autem et omnia ejus generis ad mutationem pertinent. Veruntamen nonne abſurdiſſimum eſt, quemlibet artificem, maximeque medicum, univerſo conſulentem, nullam

rem

rem de ſingulis, ne minimam quidem, artis et curae expertem praetermittere, quod ſciat, conferre aliquid ad rerum univerſitatem? Deum ejusdem univerſitatis molitorem, etiam opificibus rudiorem reddere? Caeterum, an providere quidem vult, non tamen poteſt? Quomodo non perſpicue abſurdum eſt, Deum imbecillem aſſerere, et bene merendi facultatem non habere? Praeterea dupliciter intelligi poteſt, Deum individuis providere non poſſe, aut, quod ipſe natura non ſit ad procurandum idoneus, aut quod res ſingulae providentiae non ſint capaces. Verum idoneum quidem illum eſſe natura ad providendum, etiam ipſi concedunt, dum ajunt, illum rebus univerſis providere, eoque magis, quod inferiora ad ſuperiora pertingere non poſſunt: at ſuperiorum vis etiam usque ad ultima ſenſumque fugientia, omnia fovens et conſervans, pertineat. Omnia enim a divina voluntate pendent et inde permanentiam ſalutemque accipiunt. Eſſe autem etiam individua ipſa et res multiplicatas capaces providentiae, ex animalibus perſpicitur, quae imperiis quibusdam et magiſtratibus gubernantur et unum in locum convenientia principibus quibusdam ſubjiciuntur, quos audientes ſequuntur, ut in apibus et formicis aliisque plurimis licet cernere. Sed hoc, qui in hominum cultum et rempublicam intuebitur, maxime animadvertet. Videmus enim, eos legislatorum et magiſtratuum rectionem et procurationem admittere. Quae qui recipiat, quomodo in eum Dei providentia non cadat? Jam vero etiam res ſingulas regi providentia, magno argumento eſt, quod naturaliter ejus notitia hominibus eſt inſita. Nam difficili et neceſſario noſtro tempore ſtatim ad numen divinum et preces confugimus: velut natura nos, ſine doctrina, ad Dei opem perducente: non autem ſine doctore nos natura ad id duceret, quod eadem natura non fert, ut fiat. Nam in repentinis perturbationibus et timoribus ſine electione, neque deliberate et antequam aliquid conſideremus, Dei numen invocamus. Quicquid autem naturaliter quamque rem inſequitur, in eo tanta vis eſt ad demonſtrandum, ut contradici nihil poſſit. Quae ergo ratio iſtos ad hanc ſententiam adduxit? Primum quidem, quod exiſtiment cum corpore animam interire: deinde, quia rationem rerum ſingularum providentiae percipere nequeunt. Verum, animam mor-

te non deleri, neque hujus vitae circumſcriptione res humanas terminari, et diſceſſus ab uno corpore in aliud, quod doctiſſimi quique Graecorum probant, et loca, quae dicuntur animabus pro cujusque vita diſtributa, et ſupplicia, quibus per ſe animae afficiuntur, declarant. Haec enim etſi in alio quopiam peccant, tamen remanere animam poſt hanc vitam et luere poenam peccatorum confitentur. Sin providentiae ratio rerum ſingularum, a nobis comprehendi non poteſt, ut certe non poteſt, prout illud teſtatur: quam indagari nequeunt judicia tua, neque inveſtigari viae tuae! non tamen hanc ob cauſam neganda providentia eſt. Neque enim, quoniam maris terminos et arenae numerum ignoramus, neget quis mare aut arenam eſſe. Nam hoc quidem modo etiam hominem, aut aliud quodpiam animal eſſe negent, quoniam numerum hominum et ceterorum animalium neſciunt. Nam individua nobis infinita ſunt. Quae autem nobis infinita, nobis incognita; ac univerſa quidem ſaepe ratione comprehenduntur, res ſingulae ut comprehendantur, fieri non poteſt. Cum autem ſit in unoquoque homine duplex differentia: una, qua ab alio homine diſcrepat; altera, qua a ſeipſo: (multum enim quotidie quisque mutatur, et a ſeipſo differt in vitae genere, in ſtudiis, in vitae neceſſitatibus, in cupiditatibus et accidentibus. celeriter enim ſe vertit hoc animal, et cum vitae neceſſitatibus, temporibusque mutatur:) neceſſe eſt etiam, congruentem cuique providentiam, eamque differentem et variam et multiformem et cum rerum ſingularum immenſitate conjunctam comitari. Quodſi accommodatam cuique oportet in quaque re et propriam eſſe providentiam, infinita autem eſt rerum ſingularum differentia, ſimul infinita eſt eis accommodatae ratio providentiae. Sin autem infinita, etiam nobis ignota. Quare non ob ignorationem noſtram moderatio curaque rerum delenda eſt. Quae enim tu non recte geri putas, ea prudenter Deo decreta ſunt. Sed tu, quoniam cauſas ignoras, prudenter geri negas. Idem enim nobis uſu venit in providentiae operibus, quod in caeteris rebus, quas non aſſequimur. Ex conjectura aliqua, eaque obſcura, eam cognoſcimus, et imagines quasdam, umbrasque operum ejus, ex his, quae fieri videmus, velut ſuſpicantes, ſumimus. Dicimus enim, quae-

dam

dam fieri permiſſione Dei: permiſſionis autem multae ſunt ſpecies. Permittit enim ſaepe etiam, virum bonum in calamitates incidere, ut latentem in eo virtutem caeteris prodat, ut de Job accepimus. Alias permittit aliquid abſurdi fieri, ut re, quae abſurda videatur, magnam quandam rem et admirabilem aſſequatur, ut per crucem ſalutem humani generis. Alio modo ſanctum et pium homimem in aerumnis et miſeriis *(eſſe)* permittit, ne de bona animi conſcientia et poteſtate ſibi data, in arrogantiam prolabatur, ut in Paulo animadverti poteſt. Deſeritur igitur quis ad tempus, ad correctionem alterius, ut ejus caſum caeteri intuentes erudiantur, ut in Lazaro et divite evenit. Natura enim ita comparatum eſt, ut, dum alios in malis cernimus, ipſi animis contrahamur, ut ſcite a Menandro dictum eſt:

Dei timentem numen in malis tuis.

Negligitur etiam aliquis gloriae alterius cauſa, non ſuo aut parentum vitio, ut is, qui natus erat caecus, ad gloriam filii hominis. Rurſus ad alterius aemulationem mala perpeti quispiam permittitur, ut ejus, qui perpeſſus ſit gloria amplificata caeteri, ſpe futurae laudis et cupiditate venturorum bonorum commoti, idem ſine ulla dubitatione patiantur: quod in martyribus perſpicimus, et *(iis,)* qui pro patria aut genere ſuo aut dominis *(aut liberis aut religione)* occubuerunt. Quodſi cuipiam adverſari rationi videatur, *(pium)* ad alterius correctionem vexari; ſciat, hanc noſtram vitam eſſe certamen et ſtadium virtutis. Itaque, quo labores majores, eo majora praemia. Nam perpeſſionis modus et finis eſt praemiorum remuneratio. Eam ob cauſam Paulus innumeris malis affligi ſitus eſt, ut majore et abſoluto victoriae praemio potiretur. Quare omnia recte et decenter providentiae opera efficiuntur. Quod ita eſſe, eaque Deum ratione omnia moderari, quam ſolam rerum natura patitur, ſi quis duo haec ſpectet, quae ab omnibus conceduntur, rectiſſime animadvertet. Bonus eſt ſolusque ſapiens. Quare quod bonus eſt, merito providet: quod ſapiens, ſapienter et optime providet. Si enim non providet, non eſt bonus: ſi non recte providet, non eſt ſapiens. Itaque hos duos ſcopos intuentibus nullum providentiae opus damnandum eſt, neque, re non explorata,

de

de ea quicquam detrahendum: ſed omnia in bonam partem accipienda ſunt, omnia habenda admirationi, omnia recte et decore fieri credenda, etiamſi vulgo iniqua videantur: ne maledicentiam vituperabili admodum inſcitia noſtra cumulemus. Verum illud perſpicuum eſt, cum dicimus, omnia recte fieri, nos non de hominum vitiis loqui, neque de operibus, quae in noſtra poteſtate ſita ſunt et a nobis fiunt: ſed de providentiae effectibus, quae in noſtra poteſtate ſita non ſunt. Quomodo ergo viri *divini* acerbiſſima morte multantur et ſine cauſa jugulantur? Si enim inique, cur juſta illa providentia caedem non prohibuit? ſi juſte, nullum eſt peccatum eorum, qui occiderunt. Reſpondebimus, et eum, qui occidit, inique occidiſſe, et eum, qui occiditur, aut juſte occidi, aut utiliter. Juſte aliquando, ob improba quaedam facinora nobis incognita: utiliter, quod occupet providentia futura illius maleficia, et quod e re illius ſit, non ulterius vitam producere: quod Socrati et ſanctis viris accidit. At qui occidit, injuſte occidit. Non enim eam ob cauſam, neque, quod ſibi liceret, ſed ſponte, quaeſtus faciendi et praedandi cauſa. In noſtra enim eſt poteſtate agere: perpeti, ut, verbi gratia, occidi, in noſtra poteſtate non eſt. Nulla autem mors mala eſt, niſi quae ob peccatum offertur: ut e morte ſanctorum hominum cognoſcitur. Improbus vero, etiam ſi in lectulo, etiam ſi repente ſine moleſtia ulla vitam finierit, male mortuus eſt, ut qui malam ſibi ſepulturam adſciverit peccatum. Qui tamen interemit, improbe interemit. Nam in his, qui juſte interficiuntur, ſubdit ſe in locum carnificis: in his, qui utiliter, ſanguinariorum et ſceleratorum. Idem judicandum de iis, qui hoſtes interimunt et bello capiunt et in captos omne exemplum improbitatis edunt. Itemque idem de iis, qui plus aequo ſibi appetunt et alios pecunia ſpoliant. Etenim, et iis, quibus eripitur, veriſimile eſt conducere, non poſſidere; et qui alienam pecuniam concupierunt, injuſti. Nam habendi cupiditate inducti, non quia illis ſit utile, ademerunt.

INDEX *)

nominum propriorum et auctorum, qui a Nemeſio laudantur. Numeri ſignant paginas editionis Antverpienſis, quae in marginibus noſtrae editionis notatae ſunt.

Hippo-

*) Compara Fabric. bibl. Graec. Vol. X. in praefatione ſolio ultimo.

INDEX ET ARGUMENTA CAPITUM.

NUME-

NUMERI PAGINARUM

EDITIONIS ANTVERPIENSIS ET OXONIENSIS.

Edit. Antv.	Edit. Oxon.
pag. 9.	pag. 2.
10.	5. τοὺς φιλοσοφ.
11.	6. συνάπτεται δέ.
12.	9. ἡ μαγνῆτις.
13.	10. μέρος προστιθείς.
14.	13. καὶ συπαθές.
15.	14. μεν λόγον.
16.	17. ἦν οὖν καί.
17.	18. ὑγρῶν καί.
18.	21. οὔτε ὄστρακα.
19.	22. δον καὶ συνοικίαν.
20.	25. θρώπῳ τοῦτο.
21.	26. στερον ἐῤῥῶσθαι.
22.	29. τοίνυν δι'.
23.	30. κῶν μὲν ἀπεχόμ.
24.	33. θρώπῳ καὶ τά.
25.	34. βῆς, καὶ τῆς.
26.	37. σαύτης ἠξιωμένου.
27.	38. ὀλίγου καιροῦ.
28.	41. αὐτὴν καὶ ἀθάν.
29.	42. χὴν λέγομεν.
30.	45. αὐτὴ τριχῆ.
31.	46. πῃ τέλος.
32.	49. τινὲς οὐκ.
33.	50. μένῳ, καὶ τό.
34.	53. τῇ γενέσει.
35.	54. τούτων τὰς ἐν.

Edit. Antv.	Edit. Oxon.	
pag. 36.	pag. 57.	ἀρετὴν καί.
37.	58.	ποία κράσις.
38.	61.	οἱ διὰ τῆς.
39.	62.	ποδίζει καὶ τότε.
40.	65.	ἡ ἐπιςήμη τῆς.
41.	66.	δύναμιν ἔχειν.
42.	69.	ὃν κινεῖ ἡμᾶς.
43.	70.	ται, καὶ πᾶν.
44.	73.	μάλιςα καὶ τόν.
45.	74.	μετὰ τὴν διάπλ.
46.	77.	κατὰ σηπεδόνα.
47.	78.	πωμεν ἀγνώςῳ.
48.	81.	λυσμένας ψυχάς.
49. fin.	82.	καὶ οὕτως ζῆν.
50. fin.	85.	νόντα. Κρόνιος.
51.	85.	ἐν τῷ περί.

Ab hoc loco idem fere eſt initium paginarum utriusque editionis.

52.	86.
53.	89.
54.	90.
55.	93.
56.	94.
57.	97.
58.	98.
59.	101.
60.	102.
61.	105.
62.	106.
63.	109.
64.	110.
65.	113.
66.	114.
67.	117.
68.	118.
69.	121.

Edit. Antv.	Edit. Oxon.	Edit. Antv.	Edit. Oxon.
pag. 70.	pag. 122.	pag. 106.	pag. 194.
71.	125.	107.	197.
72.	126.	108,	198.
73.	129.	109.	201.
74.	130.	110.	202.
75.	133.	111.	205.
76.	134.	112.	206.
77.	137.	113.	209.
78.	138.	114.	210.
79.	141.	115.	213.
80.	142.	116.	214.
81.	145.	117.	217.
82.	146.	118.	218.
83.	149.	119.	221.
84.	150.	120.	222.
85.	153.	121.	225.
86.	154.	122.	226.
87.	157.	123.	229.
88.	158.	124.	230.
89.	161.	125.	233.
90.	162.	126.	234.
91.	165.	127.	237.
92.	166.	128.	238.
93.	169.	129.	241.
94.	170.	130.	242.
95.	173.	131.	245.
96.	174.	132.	246.
97.	177.	133.	249.
98.	178.	134.	250.
99.	181.	135.	253.
100.	182.	136.	254.
101.	185.	137.	257.
102.	186.	138.	258.
103.	189.	139.	261.
104.	190.	140.	262.
105.	193.	141.	265.

Edit. Antv.	Edit. Oxon.	Edit. Ant.	Edit. Oxon.
pag. 142.	pag. 266.	pag. 162.	pag. 306
143.	269.	163.	309
144.	270.	164.	31[illegible]
145.	273.	165.	313
146.	274.	166.	314
147.	277.	167.	317
148.	278.	168.	31[illegible]
149.	281.	169.	32[illegible]
150.	282.	170.	32[illegible]
151.	285.	171.	325
152.	286.	172.	32[illegible]
153.	289.	173.	32[illegible]
154.	290.	174.	33[illegible]
155.	293.	175.	33[illegible]
156.	294.	176.	33[illegible]
157.	297.	177.	33[illegible]
158.	298.	178.	33[illegible]
159.	301.	179.	34[illegible]
160.	302.	180.	34[illegible]
161.	305.	181.	34[illegible]

